

నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం

అమరవీరులు - పోరాటయోధులు

వి. వెంకటేశ్వర్లు

ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్

**నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం
అమరవీరులు - పోరాట యోధులు**

రచన, కూర్పు

వి. వెంకటేశ్వర్లు

ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్

ఎమ్ హెచ్ భవన్, ప్లాట్ నెం. 21/1, అజామాబాద్, ఆర్టిసి కళ్యాణమండపం

హైదరాబాద్ - 20, ఫోన్ : 040 - 27660013

87949

ప్రచురణ సంఖ్య : 1268

ప్రథమ ముద్రణ : ఏప్రిల్, 2013

వెల : ₹ 150

ప్రతులకు

ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్

1-1-187/1/2, చిక్కడపల్లి, హైదరాబాద్ -20. ఫోన్ : 27608107

బ్రాంచీలు

హైదరాబాద్, విజయవాడ, విశాఖపట్నం, తిరుపతి, ఖమ్మం,
హన్మకొండ, నల్గొండ, గుంటూరు, ఒంగోలు

ముద్రణ

ప్రజాశక్తి డైలీ ప్రింటింగ్ ప్రెస్, హైదరాబాద్

విషయసూచిక

ముందుమాట	7
ఈ పుస్తకం గురించి	9
నేపథ్యం	13
సుందరయ్యతోనే కమ్యూనిస్టు బీజాలు	23
తొలి కమ్యూనిస్టులు-కార్యకలాపాలు	39
నెల్లూరు జిల్లాలో ప్రజా సంఘాలు-ఉద్యమాలు	46
వైద్య రంగ విప్లవ కారుడు డా. రామ్	63
వర్గ పోరాటాల వేగుచుక్క జక్కా వెంకయ్య	77
బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి శ్రీహరి	105
విచ్ఛిన్నకులనెదిరించి నిలిచిన యోధుడు మాలకొండారెడ్డి	117
ప్రజల మనిషి అర్లప్ప	127
యువజనోత్తేజం మన్సూర్	129
కాల్పలనూ, నిర్బంధాలనూ ఎదిరించి సాగిన భూ పోరాటం	135
ఎల్లాయపాలెంలో తిరుపాలు అమరత్వం	141
సోమరాజుపల్లిలో కాల్పులు	145
మరో రణక్షేత్రం పెనుబల్లి	147
పోరాట వీరుల కేంద్రం డామరమడుగు గ్రామం (అంకులయ్య వీర మరణం)	153
మరో వీరాభిమన్యు యాదగిరి	157
నర్సయ్య, చంద్రారెడ్డి త్యాగాల గడ్డ పెనుబల్లి	165
సామాజిక చైతన్య కెరటం సారా వ్యతిరేకోద్యమం (అమరుడు వెలిచెర్ల నారాయణ)	169
ములుమూడి అరుణతార అట్ల నర్సయ్య	177
భీశాలి చినగీషా సాహెబ్	179
తిరుగుబాటు చెంచయ్య	180
బాంబులతో మొదలై విప్లవకారులైన దువ్వూరి, చుండీ	180
ఎన్నాబత్తెన బలరామయ్య	181
విద్యార్థినేత ఆమంచర్ల గంగాధరరావు	182
జక్కల ఆదిశేషయ్య	182
ప్రజల మనిషి బస్వారెడ్డి శంకరయ్య	183

రైతు పె'న్నిటి' ఖండవల్లి కృష్ణారావు	189
తిరుగుబాటు రామ'నా(ధ)దం'	191
పలూరు దశరథ రామిరెడ్డి	191
అట్టడుగు వర్ణాల నుంచి వచ్చి అత్యున్నతంగా ఎదిగిన సిసి సుబ్బయ్య.....	192
స్వర్ణా పెద్దయ్య	193
క్రిష్ణారెడ్డి చంద్రమోహన్ రెడ్డి	193
విప్లవ పథంలో పద్మనాభయ్య	194
మేధావి, కమ్యూనిస్టు రేవుారు భరద్వాజ	195
ప్రాఫెసర్ కె. శేషారెడ్డి (దువ్వూరి శేషగిరి రావు) జ్ఞాపకాలు	197
నిప్పులాంటి సీతా పోలయ్య	201
ఎర్రజెండా 'భీమ'వరపు శేషయ్య	203
తాళ్ళపాలెం కాలేషా	204
నిర్బంధాలకు వెరవని రామకోటయ్య	205
సిపిఎం తొలి జిల్లా కార్యదర్శి జొన్నా కోటయ్య	207
ఎండూరి వెంకయ్య	212
గంగా చిన(జసి) కొండయ్య	213
నిర్బంధాలనెదిరించిన శంకరయ్య	214
ఉద్యమ నేతగా వచ్చిన పివి శివయ్య	215
పోరాటాల్లో కాలేషా 'ఖలేజా'	217
అరిగెల సుబ్బరామయ్య	218
కావలి ఉద్యమ నిర్మాత పివి.సుబ్బారావు	219
కడదాకా విశ్రమించని ఊటుకుారు ఆదిశేషయ్య	222
వినతా రమణారెడ్డి	222
ఉత్తమ కమ్యూనిస్టు అల్లంపాటి రామచంద్రారెడ్డి	223
కమ్యూనిస్టు (నెల్లూరు) కాంతారావు	224
తలమంచి "ముత్యాల" సోదరులు	227
రాజకీయ వైద్యంలో రహీం	229
రామ్ బాటలో శేషారెడ్డి దక్షత	231
కడదాకా కమ్యూనిస్టుగా రామసుబ్బారెడ్డి	237
ప్రజా సేవలో అరిగెల నారాయణ	239
(ఉపాధ్యాయ) విప్లవ కారులు గడ్డం కోటారెడ్డి	240
దృఢ చిత్తుడు శివరామ సుబ్బయ్య	242
అదర్శాల ఒప్పేటి	244
రైల్వే కార్మికోద్యమ నేత సుందరమూర్తి	245

పుల్లయ్య స్ఫూర్తితో దళితుల్లో చైతన్యం.....	246
'భాకీ' కర్కశాన్ని ఎదిరించిన నారాయణరావు.....	247
ఉద్యోగాన్ని వదలి ఉద్యమంలోకి - కొండమూరి మస్తానయ్య.....	247
పోరాటాల (యాక)సిరి.....	248
పెత్తందారితనాన్ని తిప్పికొట్టిన ఉప్పు ఆంజనేయులు.....	249
నెల్లూరు డివిజన్ పోరాట వీరులు (కొందరు).....	250
పెడకాల చెన్నయ్య.....	252
చొప్పా రమణయ్య.....	253
నూతి కోటయ్య.....	254
చే 'నేత' బ్రహ్మయ్య.....	254
పోరాటాల అల్లింగం.....	255
పోరాటాల స్ఫూర్తి బండ్ల కిష్టయ్య.....	255
కాంగ్రెస్ గూండాల దాడికి బలైన విజయభాస్కర్.....	256
వన్నె తగ్గని ఎర్రమందారాలు చలపతి, చెంచయ్య.....	257
అమర జీవులు శెట్టిపల్లి, రావి, చింతం.....	259
శెట్టిపల్లి మాలకొండయ్య.....	259
జలదంకి యువతార రావి.....	260
తుపాకీ తూటాలకు బలైన చింతం శేషారెడ్డి.....	260
పాలిచెర్ల వెంకురెడ్డి.....	261
మరుపురాని కరువయ్య, కామయ్య.....	262
సమరశీలి మోడేగుంట.....	263
అమరుడు చింతం వెంకటేశ్వర్లు.....	264
అమరుడు వెంకటేశ్వర రెడ్డి.....	264
నిరంతర అధ్యయన శీలి డా. చెర్లొ రమణారెడ్డి.....	265
కఠారి తిరుపాలు.....	268
“కంచుకాగడా” శ్రీనివాసులరెడ్డి.....	270
కాటూరు రాజగోపాలరెడ్డి.....	272
కదం తొక్కిన కళాయుధులు.....	274
కలం యోధుడు ఆత్మేయ.....	274
చిత్ర హింసలకు దడవని ప్రజాకళాకారుడు రాజన్న.....	277
రాజకీయ (పిట్టల) దొర రాజారామ్.....	280
తపస్వి డాక్టర్ ఎస్వీఎన్.....	281
కెవిఆర్.....	282
జవహర్ భారతి కాలేజీ గురించి కొంత.....	283

ముందుమాట

శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం ప్రారంభ దినాలలో ట్రిటిషు సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక పోరాటాలతో మొదలయింది. తదనంతరం ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు పార్టీగానూ, సి.పి.ఐ(ఎం) ఆవిర్భావ అనంతరం ప్యూడల్ దోపిడీకీ, సాంఘిక అసమానతలకూ వ్యతిరేకంగానూ ఉద్వేగితమైన ఉద్యమాలు నడిచాయి. ప్రభుత్వ దమనకాండను, అణచివేతను ఎదిరించారు. రైతు, కూలి, కార్మిక, కష్టజీవుల సమస్యలపై కమ్యూనిస్టులు, ఉద్యమాలు పోరాటాలూ నడిపి అశేష త్యాగాలు చేశారు. ప్రాణాలు తృణప్రాయంగా అర్పించారు. కొండాపురం మండలం చింతలదేవి పోలీసు క్యాంపులో చిత్రహింసలననుభవించారు. అనేకమంది నాయకులు, కార్యకర్తలు, ఉద్యమ శ్రేయోభిలాషులు దీర్ఘకాలం రహస్య జీవితం గడిపారు. తీవ్ర నిర్బంధానికి గురయ్యారు. ఏళ్ళతరబడి జైలుశిక్షలు అనుభవించారు. కుటుంబాలు ఆర్థిక యిబ్బందులకు గురైనా వెరవక ప్రజల పక్షాన నికరంగా నిలబడ్డారు. ఉమ్మడి నెల్లూరు జిల్లాలో కమ్యూనిస్టులు ఆరు శాసనసభా స్థానాలు ఒక పార్లమెంటు స్థానం గెలిచారంటే కమ్యూనిస్టు ఉద్యమానికున్న స్థానం అర్థమవుతుంది. జిల్లాలో ఇంతటి స్థానం కల్పించిన అమరవీరుల గాథలను భావితరాలకు అందించేందుకూ వారికి స్ఫూర్తినిచ్చేందుకూ ఈ పుస్తకం తోడ్పడుతుంది.

దక్షిణ భారత కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ నిర్మాత కామ్రేడ్ పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య, ఆయన సోదరుడు ప్రజావైద్యుడు డా.రామచంద్రారెడ్డి మన జిల్లా వాసులు కావడం జిల్లా ఉద్యమానికి గర్వకారణం. పాత చరిత్రతో పాటు సి.పి.ఐ(ఎం) ఆవిర్భావ అనంతరం నెల్లూరు జిల్లా అనగానే గుర్తుకొచ్చేవి భూపోరాటాలూ వ్యవసాయ కూలి పోరాటాలూ చెరువులోతట్టు సాగుదార్ల పోరాటాలూ. ఇంకా అక్షరాస్యత, మత సామరస్యం, సారా వ్యతిరేక ఉద్యమాలూ జిల్లా సమగ్రాభివృద్ధికి మానవహారం, ఆక్వా రైతుల పోరాటం, ధాన్యానికి మద్దతు ధర ఉద్యమాలూ గుర్తుకొస్తాయి. ఈ ఉద్యమాలలో పోలీసు కాల్పులూ, నిర్బంధమూ, అరెస్టులూ, కేసులూ, జైళ్ళను లెక్కచేయకుండా నిలిచిన తీరూ కమ్యూనిస్టుల పోరాట పటిమకు

నిదర్శనం. ఈ పోరాటాలలో 22 మంది కామ్రేడ్స్ అమూల్యమైన తమ ప్రాణాలు బలిదానం గావించారు. ఎనిమిది మంది యావజ్జీవ శిక్షణలనుభవిస్తూ జైళ్ళలో మగ్గుతున్నారు.

జిల్లా ఎస్.ఎఫ్.ఐ., డి.వై.ఎఫ్.ఐ. ఉద్యమాలలో పనిచేసిన పలువురు యువ నాయకత్వం నేడు రాష్ట్ర బాధ్యతల్లో వున్నారు.

ఈ గ్రంథంలో ఉమ్మడి ఉద్యమం నుంచి నేటివరకూ జీవితాంతం కష్టజీవుల రాజ్యస్థాపన కోసం తుది వరకూ పనిచేసి అశువులర్పించిన అమరవీరుల జీవితాలూ వారి ఆదర్శాలూ త్యాగాలూ వారి పోరాటాలూ కళ్ళకు కట్టినట్టు పొందుపర్చారు. ఈ గాథలు, అమరవీరుల ఆధారంగా అల్లిన జిల్లా పార్టీ ఉద్యమ చరిత్ర ప్రధాన పోరాటాలు, ప్రజా సంఘాల చరిత్ర నేటి తరానికీ, భావితరానికీ ఎంతో ఉత్తేజాన్నిచ్చి, ఉత్త్రేరకంగా ఉపయోగపడతాయి.

కమ్యూనిస్టులకు నేడు ఓట్లు, సీట్లు తగ్గివుండవచ్చు. అంతమాత్రాన వారి చరిత్ర మాసిపోదు. ప్రాధాన్యత తగ్గదు. ప్యూడల్ దోపిడీనీ, ప్రభుత్వ నిర్బంధాన్నీ వ్యతిరేకించి కష్టజీవుల్లో సాంఘిక సమానతకు చైతన్య జ్వాలలనూ పోరాట పటిమనూ రగిల్చింది కమ్యూనిస్టులు. వారి నాయకత్వాన పేదలు వేలాది ఎకరాల భూములు సాధించుకున్నారు. ఈనాటి ధరల్లో వాటికి వెలకట్టలేం. నేటికీ పేదలకు పట్టుకొమ్మ కమ్యూనిస్టు పార్టీనే.

నాటి, నేటి కమ్యూనిస్టు యోధులు చాలామంది భౌతికంగా మనముందు లేరు. కాని వారు ప్రజల కోసం చేసిన అసమాన త్యాగాలూ సాధించిన విజయాలూ కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ వ్యాప్తికి చేసిన కృషి ప్రధాన ఉద్యమాలు కళ్ళముందు కదలాడుతూనే ఉన్నాయి. వాటిని గురించి గ్రంథ రూపంలో తీసుకురావడానికి సి.పి.ఐ(ఎం) ఉద్యమ నిర్మాత, సీనియర్ నాయకులు జక్కా వెంకయ్య 83 సంవత్సరాల వయసులో శ్రమకోర్చి ఈ పుస్తక రచనకు తోడ్పడటం ప్రత్యేకించి అభినందనీయం. అలాగే గ్రంథ రచయిత, ప్రజాశక్తి జర్నలిజం కాలేజి ప్రిన్సిపాల్ ఉన్నం వెంకటేశ్వర్లు గతంలో నెల్లూరు విద్యార్థి ఉద్యమంలో పనిచేసి వుండటం ఈ పుస్తక రచనకు ఎంతో ఉపకరించింది. ఆయనున్న శారీరక స్థితిలో ఇంతపెద్ద బాధ్యత తీసుకోవటం ఆదర్శనీయం.

అభ్యుదయవాదులు, ఉద్యమ కార్యకర్తలందరూ ఈ పుస్తకాన్ని చదవాలని, విస్తృతంగా ప్రజలలోకి తీసుకెళ్ళాలని కోరుతున్నాను.

- చంద్ర రాజగోపాల్

సిపిఐ(యం)

నెల్లూరు జిల్లా కార్యదర్శి

ఈ పుస్తకం గురించి....

నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమానికి సంబంధించిన కొంత భాగాన్నయినా పుస్తక రూపంలోకి తీసుకురాగలినందుకు నాకెంతో సంతోషంగా ఉంది. ఇప్పుడీ పని చేపట్టడానికి ప్రేరణనిచ్చిన అంశాలు అనేకం ఉన్నాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 'తెలంగాణా సాయుధ రైతాంగ పోరాటం', మునగాల పరగణా పోరాటం' వంటివి జరిగాయి. ఇవి చదివాక ప్రజలెలా చరిత్ర నిర్మాతలయ్యారో అర్థం చేసుకోవడానికి తోడ్పడ్డాయి. నెల్లూరు జిల్లాలోనూ ఇలాంటి పోరాటాలు జరిగాయి. బ్రిటీషు వారు ప్రవేశపెట్టిన 'గ్రోమోర్ ఫుడ్' పథకం చెరువు లోతట్టు భూముల పోరాటానికి నాందీ పలికింది. భూమిశిస్తు తగ్గింపు కోసమూ, అధిక ధరలకు వ్యతిరేకంగానూ జరిగిన పోరాటాల్లో సామాన్యుల పాత్ర చరిత్ర పుటల్లోకి చేరింది. ప్రభుత్వ పౌర సరఫరాల విధానాన్ని సవాలు చేస్తూ చేపట్టిన రూపాయికే కిలో బియ్యం ఆందోళన కూలీల్లోని చైతన్యాన్ని వెలికితెచ్చింది. సారా వ్యతిరేక పోరాటం 'పంటింటి కుందేళ్ళు'గా పిలవబడే మహిళల్లోని పోరాట పటిమను వెలికి తీసింది. వీటన్నింటినీ మించి నెల్లూరులో జరిగిన భూ పోరాటం తలొంచుకుపోయే సాదాసీదా జనంలో తలెత్తి నిలదీసే చైతన్యాన్ని పెంచింది. పోరాడే వీరులుగా తీర్చిదిద్దింది. ఇలాంటి పోరాటాలు మామూలు ప్రజల్ని పోరాట వీరులుగా ఎలా తీర్చిదిద్దాయో తెలుసుకోవాలన్న కుతూహలం ఉద్యమకారులైన కమ్యూనిస్టులందరికీ ఉంటుంది. విద్యార్థి ఉద్యమం నుంచి భూపోరాటంతో ప్రేరణ పొందిన నాకూ అలాంటి కుతూహలమే కలిగింది. జిల్లాలో పూర్తికాలం కార్యకర్తగా

పనిచేసిన రోజుల్లోగానీ, ప్రజాశక్తిలో సబ్‌ఎడిటర్‌గా చేరాక గానీ జిల్లా గురించిన ఆలోచన నిద్రాణంగా ఉండిపోయింది. అప్పట్లో ఆరాటపడటం తప్ప ఏమీ చేయలేకపోయాను.

2012లో ఖమ్మంలో జరిగిన 23వ రాష్ట్ర మహాసభకు ముందు “ప్రజాశక్తి బుక్‌హౌస్” ఆధ్వర్యంలో తెలంగాణ సాయుధ రైతాంగ పోరాటం జరిగిన జిల్లాల, దాంతో సంబంధం కలిగిన జిల్లాల అమరవీరుల చరిత్ర పుస్తకాలను తీసుకురావాలని చేసిన నిర్ణయం గురించి విన్నాను. ఎన్నాళ్ళ నుంచో నిద్రాణంగా ఉన్న నెల్లూరు గురించిన ఆలోచన తకు క్కున మెరిసింది. నా ఆలోచనను పార్టీ రాష్ట్ర కార్యదర్శి వర్గ సభ్యులు వి. కృష్ణయ్య ముందుంచాను. ‘మంచిదే! బుక్‌హౌస్ వారితో మాట్లాడు’ అని ఆయన ప్రోత్సహించారు. ఆ ప్రోత్సాహంతో ప్రజాశక్తి దినపత్రిక గ్రంథాలయానికెళ్ళి పాత పత్రికలు తిరగేశాను. దొరికిన మేరకు సమాచారాలు రికార్డు చేసుకున్నాను. రాయగలనన్న విశ్వాసం కలిగింది. ప్రజాశక్తి బుక్‌హౌస్ ఎడిటర్, అసోసియేట్ ఎడిటర్లైన తెలకపల్లి రవి, విజయరావులను కలిశాను. పార్టీతో సంప్రదించాక రాసే అవకాశం కల్పించారు. అప్పటికే తెచ్చిన పుస్తకాల అనుభవాల ఆధారంగా మెకకువలను చెప్పారు. గ్రామాలకెళ్ళేటప్పుడు సమాచార సేకరణ, ఫోటోల సేకరణలో ఉండాల్సిన మెకకువలనూ చెప్పారు. ఆ జిల్లా నుంచి వచ్చిన పార్టీ నాయకులు వి. శ్రీనివాసరావు, పి. మధులను కలిసినప్పుడు మంచి సూచనలు, సలహాలు ఇచ్చారు. తీరా పుస్తక రచనకు దిగేటప్పటికి.. అదీ కలిసే తేదీ నిర్ణయించుకున్నాక జిల్లా ఉద్యమం గురించి చాలా వివరాలు తెలిసిన వి. శ్రీహరి చనిపోయారు. నెల్లూరు జిల్లా కమిటీ ఉప ఎన్నికల్లోకి దిగింది. జక్కా వెంకయ్య అనారోగ్యం పాలయ్యారు. తొందరపడ్డానేమోసని భయపడ్డాను. ఇదే విషయం జక్కా వెంకయ్య, రాజగోపాల్‌తో చెప్పినప్పుడు అయిన మేరకు అవుతుంది కానివ్వమంటూ భుజం తట్టారు. ఆ ధీమాయే అంతిమంగా నన్నీపనికి దించింది.

వీటితో పాటు అనేకమంది రకరకాలుగా సహకరించారు. వారి సహకారమే లేకుంటే పత్రికలో నా పని నేను చేసుకుంటూ ఈ పని చేయగలిగి ఉండేవాడిని కాదు. లైబ్రేరియన్లు సునీత, ఆశా భారతి, వరలక్ష్మి ముందుగా నేనిచ్చిన జాబితా ప్రకారం పైళ్ళు అందుబాటులో

ఉంచేవారు. హైదరాబాద్ ఎడిషన్ కేంద్రంలో ఉంటున్న సబ్‌డిటర్లు అవసరమైనవి డిటిపి చేసి అందించారు. ఫోటోలు కలెక్షన్‌కు భాను ప్రసాద్, రేఖా చిత్రాలకు జె. వెంకటేష్ సహకరించారు. అంతకుముందే 'కృష్ణాజిల్లా'కు సంబంధించిన పుస్తకం రాసిన యు.రామకృష్ణ ("ప్రజాశక్తి"లో నా సహోద్యోగి) తన అనుభవాలను చెప్పారు. అడక్కుండానే ఆయనకు దొరికిన సమాచారాలను పంపించారు. శ్రీహరి లేని లోటును పూరిస్తూ వారి అల్లుడు ప్రకాష్ ఆయన గ్రంథాలయంలోని నెల్లూరుకు సంబంధించిన పుస్తకాలనూ, కొన్ని కరపత్రాలనూ ఇచ్చారు. గునుపాటి రామచంద్రయ్య కుమారుడు ప్రసాదరెడ్డి కూడా వారి నాన్న భద్రపర్చిన కొన్ని రాత ప్రతులను ఇచ్చి సహకరించారు. గ్రామాలు తిరిగే సందర్భంగా వరికూటి వెంకటరెడ్డి, పల్లియల్ మురళి సొంత వాహనాలను వారి ఖర్చులతోనే సమకూర్చారు. స్వయంగా నన్ను అంటిపెట్టుకుని తిప్పారు. అనారోగ్యంతో ఉండి నా అనుమానాలను నివృత్తి చేస్తూ ప్రత్యేకించి జక్కా వెంకయ్య గారు చరిత్రకు, వ్యక్తులకు సంబంధించిన అనేక కరెక్షన్లు చేశారు. తన చుట్టూ ఉన్న రాజకీయ జీవిత విశేషాలతో పాటు ఆ తరం నాయకుల నుంచి సేకరించిన వివరాలను చెబుతూ పరిపుష్టం చేశారు. టిపి భానురాజు కూడా ఇలాగే సహకరించారు. కొందరిని నెల్లూరు పార్టీ ఆఫీసుకు పిలిపించారు. అక్కడే ఇంటర్వ్యూ చేసే అవకాశం కల్పించారు. అన్నిటిని మించి 'ప్రజాశక్తి జర్నలిజం కాలేజీ'లో నాతో కలిసి పని చేస్తున్న నా సహ అధ్యాపకులు కె. అప్పలనాయుడు, కె.సాగర్, డి.వి. రాజేష్ అదనపు సమయం వెచ్చించి ఎప్పటికప్పుడు డిటిపి చేసి అందించారు. వాటిని నెల్లూరుకు పంపిస్తే మరో మిత్రుడు శ్రీధర్ ఎప్పటికప్పుడు జెవికి చదివి వినిపిస్తూ, సవరణలు రాసి పంపించడం వేగంగా ఈ పుస్తకం పూర్తి చేయడానికి తోడ్పడింది. కొన్ని ఫోటోలు, సమాచారాలు సేకరించి పంపడంలో ప్రజాశక్తి నెల్లూరు డెస్కు ఇన్‌ఛార్జి వెంకటేష్, వాసు అందించిన సహాయం మరువలేనిది. ఇంకొందరికి ధన్యవాదాలు తెలపకుంటే క్షమార్హం కాదు. నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో పనిచేసి సిపిఐలోనూ, నక్సలైట్లలోనూ, వ్యక్తిగత జీవితంలోనూ ఉంటున్న అనేకమంది సహకరించి సమాచారాలిచ్చారు. ఫోన్ ద్వారా సమాచార సేకరణకు తోడ్పడ్డారు. సిపిఎం జిల్లా నాయకులూ, వివిధ ప్రాంతాల్లోని కార్యకర్తలూ ప్రత్యేక సమయం

వెచ్చించి సమాచారాలూ, ఫోటోలూ ఇచ్చారు. అందరి పేర్ల జాబితా ఇవ్వడం సాధ్యం కాకపోయినా వారందరూ దీనిలో పరోక్ష రచయితలు. వారందరి సహకారం వల్లే ఇది వెలుగు చూసిందని చెప్పక తప్పదు. ఇందరి చేతులు కలిసినా ఇంకా కొందరు త్యాగధనుల వివరాలను వెలుగులోకి తీసుకురాలేకపోయిన వెలితి ఇందులో ఉన్నందుకు మన్నించి ఈ పుస్తకాన్ని ఆదరిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

మీ.

వి.వి. (వి. వెంకటేశ్వర్లు)

నేపథ్యం

ఆంధ్రప్రదేశ్ కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ చరిత్రలో నెల్లూరు జిల్లాకు ఒక ప్రత్యేకమైన స్థానం ఉంది. నెల్లూరు జిల్లా అలగానిపాడులో కమ్యూనిస్టుగా ప్రారంభమైన పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య రాష్ట్రంలోని అన్ని జిల్లాలూ తిరుగుతూ కమ్యూనిస్టు పార్టీని నిర్మించారు. దక్షిణ భారత కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ నిర్మాణంలో తొలి వ్యక్తిగా నిలిచారు. దీనికి ముందే దర్శి చెంచయ్య గదర్ పార్టీ స్థాపకులలో ఒకరిగా ఉన్నారు. 1935లో ఆయన కమ్యూనిస్టుగా మారారు. అయినా నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో ఆయన పాత్ర ప్రధానమైంది కాదు. సుందరయ్య కమ్యూనిస్టుగా మారుతున్నకాలంలోనే నెల్లూరుకు చెందిన దువ్వూరి బలరామిరెడ్డి, చుండి జగన్నాథం, మరి కొందరు యువకులు వ్యక్తిగత విప్లవ వాదులుగా పని చేస్తున్నారు. భగత్ సింగ్, సుఖదేవ్ ప్రభావంతో టెర్రరిస్టు కార్యకలాపాలు చేపట్టిన వారిని వ్యక్తిగత విప్లవాదులన్నారు. 1931లో వీరొకసారి పుచ్చలపల్లి సుందరయ్యతో చర్చలు జరిపారు. వ్యక్తిగత విప్లవ రాజకీయాల్లోకి రమ్మని ఆహ్వానించారు. ఆ తరువాత సుందరయ్య ప్రభావం పడి వీరే కమ్యూనిస్టులయ్యారు.

పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య కమ్యూనిస్టుగా మారిన క్రమాన్ని గుర్తు చేసుకుంటే నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ నేపథ్యం తెలుస్తుంది. మద్రాసు (ప్రస్తుతం చెన్నయ్), బెంగుళూరుల్లో చదువుకునే రోజుల్లో కాంగ్రెస్ వాదిగా స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో భాగస్వామి అయ్యారు. గాంధీ ప్రభావం అప్పట్లో ఆయనపై ఉంది. 1929, 30లలో ఆయనను కమ్యూనిస్టు భావజాలం ఆకట్టుకుంది. రాజమండ్రి జైల్లో బాల ఖైదీగా ఉన్నప్పుడు కమ్యూనిజం గురించి మరికొంత తెలుసుకున్నారు. ఆయన్ని ప్రభావితం చేసిన ఈ ప్రాంతాల వివరాలు, వ్యక్తుల గురించిన ప్రస్తావన కూడా తెలియాల్సి ఉంది.

తూర్పుగోదావరి జిల్లాకు చెందిన కంభంపాటి సత్యనారాయణ (సీనియర్) 1929లో బిఎ అనంతర ఉన్నత విద్య కోసం మద్రాసులో చేరారు. లయోలా కాలేజీలో ఎంఎలో చేరారు. అప్పుడు సుందరయ్య విద్యార్థిగా ఇంటర్ చదువుతున్నారు. స్వాతంత్ర్యోద్యమ కార్యకలాపాల్లో భాగంగా వీరి మధ్య పరిచయమేర్పడింది. వీరువురూ మద్రాసులో సోదర

సమితిని ఏర్పాటు చేశారు. సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక భావాల వ్యాప్తికి పాటుపడ్డారు. ఈ భావాలు వెదజల్లే యంగ్‌టర్క్ పత్రిక సంపాదకులు బొంబాయికి చెందిన హెచ్‌డి రాజా. వీరి పూర్వీకులది దక్షిణాది. బొంబాయికెళ్ళి స్థిరపడ్డారు. ఆయన 'స్కూ ఏజ్' అనే పత్రికను కూడా స్థాపించారు. దాని ద్వారానూ కమ్యూనిస్టు భావజాలాన్ని వ్యాపింపజేశారు. 1933-34 మధ్య కంభంపాటి సీనియర్ కూడా ఇందులో పని చేశారు. దీనికి సుందరయ్య కూడా కొన్ని వ్యాసాలు పంపినట్లు తన ఆత్మకథలో ప్రస్తావించారు. 'ఈ పత్రిక శాస్త్రీయ సోషలిస్టు (కమ్యూనిస్టు) భావాలను ప్రచారం చేసింది. ప్రపంచ కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ ముఖ్య ఘట్టాలను ప్రచురించింది. సామ్రాజ్యవాద దోపిడీని బహిర్గతం చేసింది. కాంగ్రెస్ నాయకత్వపు మితవాద ధోరణులను ఎండగట్టింది' అని కంభంపాటి సీనియర్ ప్రస్తావించారు. ఈ పత్రిక కాపీలు నెల్లూరు జిల్లాకు చేరేవి.

1928 - 29 ప్రాంతాల్లో మద్రాసు హాస్టల్లో ఒకసారి హెచ్‌డి రాజా సుందరయ్యను కలిశారు. ఆయన 'కమ్యూనిస్టు మానిఫెస్టో' తదితర సోషలిస్టు సాహిత్యం అందించి వెళ్ళారు. ఆ పుస్తకం సుందరయ్యను బాగా ప్రభావితం చేసింది. ఆ తర్వాత కమ్యూనిస్టునవ్వాలనే ఆలోచన ఆయనలో ప్రారంభమైంది. సుందరయ్యపై ప్రభావం చూపిన మరో వ్యక్తి మద్రాసుకు చెందిన సింగారు వేలు చెట్టియార్. ఆయన 1923 నాటికే కార్మిక, కర్షకులకొక పార్టీ అవసరమని గుర్తించారు. అలాంటి నిర్మాణం కోసం హిందుస్థాన్ లేబర్ కిసాన్ పార్టీని స్థాపించారు. దాని తరపున మద్రాసులో 'లేబర్ కిసాన్ గెజిట్' అనే పక్ష పత్రికనూ, తమిళంలో 'కార్మికుడు' అనే వార పత్రికనూ స్థాపించారు. 'భారత దేశంలో మొట్టమొదటిసారిగా ఆయనే 1923 మే 1వ తేదీన మే దినోత్సవం జరిపారు. ఆ సభలోనే 'లేబర్ కిసాన్ పార్టీ' ప్రణాళికను విశదపరిచారు' అని కంభంపాటి సీనియర్ రాశారు. డాంగేతో కలిసి వీరు గయలో 1922లో జరిగిన కాంగ్రెస్ మహాసభకు హాజరయ్యారు 1922లో 'సోషలిస్టు' అనే పేరుతో డాంగే ఒక ఆంగ్ల పత్రికను స్థాపించారు. భారత దేశంలో దీనినే మొదటి కమ్యూనిస్టు పత్రికగా గుర్తించారు. దీనిని మద్రాసుకు చెందిన సింగారవేలు చెట్టియర్ తెప్పించేవారు. వీరందరినీ మించి సుందరయ్య కమ్యూనిస్టు కావడంలో అమీర్ హైదర్‌ఖాన్ పాత్ర గణనీయమైంది. బెంగుళూరులో రెండుసార్లు కలిసి నడిపిన చర్చలు సుందరయ్య పార్టీలోకి వచ్చేలా చేశాయి. 1934లో అమీర్ హైదర్‌ఖాన్ అరెస్టు అనంతరం ఆయన నిర్వహిస్తున్న ఉద్యమ, నిర్మాణ బాధ్యతలను సుందరయ్య స్వీకరించారు.

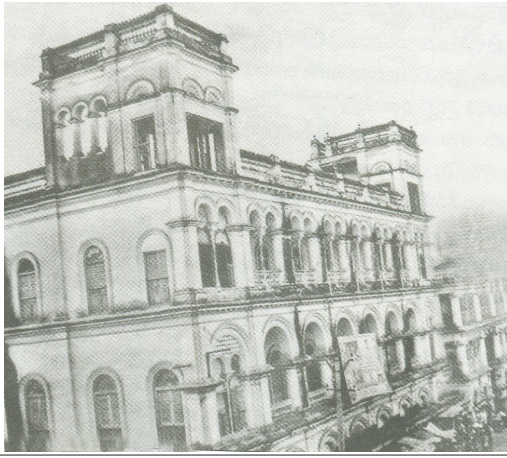
ఇక్కడ నెహ్రూ గురించి కూడా కొంత చెప్పాలి. ఆసియా, ఆఫ్రికా ప్రజల సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక పోరాటాన్ని బలపర్చేందుకు 'సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక సమితి' 1927లో బ్రెస్సుల్స్ (బెర్లియం రాజధాని)లో ఏర్పాటు చేసిన మహాసభకు భారతదేశం నుంచి హాజరైన పదమూడు మందిలో జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ ఒకరు. అటు నుంచి ఆయన రవ్యా వెళ్ళి భారత్‌కు తిరిగొచ్చారు. ఆ దేశంలోని సోషలిస్టు వ్యవస్థను గురించి ఆయన ధారావాహికంగా వ్యాసాలు రాశారు. ఆ

వ్యాసాలు సుందరయ్యపైనా, కంభంపాటి సీనియర్ పైనా పడ్డాయి. సోషలిజం గురించి తెలుసుకోవాలన్న ఆసక్తిని కలిగించాయి. దీంతో పాటు మద్రాసు కేంద్రంగా, ఇతరత్రా వెలువడిన కమ్యూనిస్టు సాహిత్యమూ ప్రభావం చూపింది. కాంగ్రెస్ అధిష్టాన వర్గంలో ఉంటూ దీర్ఘకాలం కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీలో సభ్యులుగా కొనసాగిన డాక్టర్ భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య 1921 ఏప్రిల్ లో ఆంధ్రప్రతికలో 'సోవియట్లు' అనే శీర్షికతో 8 పేజీల వ్యాసాన్ని రాశారు. అందులో సోవియట్ యూనియన్ లోని ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంఘిక నిర్మాణాన్ని వర్ణించారు. అదీ సుందరయ్యపై ప్రభావం చూపింది. జైల్లో ఉండగా చదివిన ఉన్నత లక్ష్యనారాయణ రాసిన 'మాలపల్లి' నవల కొత్త ఆలోచనలను రేకెత్తించింది. అప్పటి వరకూ గాంధీజీ నాయకత్వంలో సాగుతున్న సహాయ నిరాకరణోద్యమం వర్గ సామరస్యంతోనే సాగింది. వర్గాలూ వర్గ పోరాటాల ప్రస్థావనే లేదు. 'మాలపల్లి' నవల అందుకు భిన్నంగా విశ్లేషించింది. వ్యవసాయ కార్మికులకు సంఘం అవసరం అని చెప్పింది. అవి నడిపే సమ్మెల గురించి వివరించింది. సోషలిజం గొప్పతనం ప్రస్తావనా అందులో ఉంది. ఇది రాసిన 'ఉన్నవ'ది గుంటూరు జిల్లా పల్నాడు తాలూకా.

ఈ సాహిత్యం నెల్లూరు జిల్లా స్వాతంత్ర్యోద్యమకారులకూ చేరింది. వ్యక్తిగత విప్లవకారుల మొదలు, కమ్యూనిస్టు శ్రేయోభిలాషులూ, కానివారూ ఈ సాహిత్యాన్ని చదివారు. మద్రాసులో స్థాపించిన యంగ్ వర్కర్స్ లీగ్ లో 1931 నాటికి కంభంపాటి హోల్ బ్రైమర్ గా పనిచేస్తున్నారు. 25 మంది పార్టీ సభ్యులతోనున్న ఈ సంస్థ జౌళి, రైల్వే, ట్రంక్, ప్రింటింగ్ ప్రెస్ తదితర రంగాల్లో పని చేస్తోంది. ఆంధ్ర ప్రాంతం ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో భాగంగా ఉండటం, నెల్లూరు మద్రాసుకు అనుకునే ఉండటం వల్ల కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఏర్పడక ముందే ప్రెస్ వర్కర్స్ యూనియన్ నెల్లూరుకు విస్తరించింది. వెంకటగిరి రాజా జమీందారీ వ్యతిరేక పోరాటమూ కమ్యూనిస్టు ఉద్యమానికి కొందరిని అందించింది.

నెల్లూరు జిల్లాలో కమ్యూనిస్టుల నాయకత్వాన జమీందారీ వ్యతిరేక పోరాటాలు జరగలేదు. అయితే వెంకటగిరి జమీందారీ వ్యతిరేక పోరాటంలో పాల్గొన్న కొంత మంది ఆ తరువాత కాలంలో కమ్యూనిస్టులయ్యారు. కనుక దీన్ని గురించి రేఖా మాత్రంగా నైనా తెలుసుకోవాలి. దానిలోకి వెళ్ళబోయే ముందు రాష్ట్రంలో జమీందారీ వ్యతిరేక పోరాటాలకు కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఛాంపియన్ గా నిలిచిందని గుర్తించాలి. కోస్తా ఆంధ్ర జిల్లాలలో 40 శాతం భూమి జమీందారీ విధానం కిందే ఉంది. ప్రకాశం కమిటీ రిపోర్టు ప్రకారం నెల్లూరు జిల్లాలో మొత్తం 50,87,200 ఎకరాల సాగు భూమిలో జమీందారీ విధానం కింద 21,30,349 ఎకరాలుంది. మేజరు ఈనాము భూములు 4,26,822 ఎకరాలున్నాయి. ఇవి పోను మిగిలిన 25,30,029 ఎకరాలు రైత్వారీగా ఉన్నాయి. ఒక జమీందారీలో వసూలయ్యే మొత్తం శిస్తులో మూడింట రెండొంతులు ప్రభుత్వానికీ, ఒక వంతు జమీందారుకూ చెందుతుంది. 1802లో జారీ చేసిన మద్రాసు శాశ్వత శిస్తు విధాన చట్టం ప్రకారం పాత

వెంకటగిరి జమీందారు కోట

జమీందారులను యధాతథంగా కొనసాగించారు. ఈ శాశ్వత (మార్పులేనిది) శిస్తు విధానాన్నే 'పేషెంట్' అని పిలిచేవారు. కొత్త భూమి సాగులోకి వస్తే, తద్వారా పెరిగే ఆదాయం జమీందారుకే చెందుతుందని ఇందులో ఉంది. ఫల సాయం పెరిగినా, మార్కెట్ ధరలు పెరిగినా శిస్తు పెంచుకోవచ్చుననీ ధాన్యం రూపేణా చెల్లించే శిస్తును సగదు రూపంగా చెల్లించుకోవచ్చుననీ 1908 చట్టం జమీందారుకు హక్కును కల్పించింది.

ఈ హక్కు రైతులపై జమీందారుల నిలువు దోపిడీకి దారితీసింది. వెంకటగిరి జమీందారీలో ఎకరానికి రూపాయి నుంచి రూ.80 వరకు శిస్తులుండేవి. ప్రత్యేకించి 1930 ప్రపంచ ఆర్థిక మాంద్యం సమయంలో నరకాన్ని చూపించింది. వెంకటగిరి జమీందారీలో ఈ కాలంలో శిస్తులు నాలుగు రెట్లు పెరిగాయి. దీనికి తోడు జమీందారీ భూములు తడిసిన తరువాతనే రైతుల భూమికి నీళ్ళొదిలే విధానం కూడా రైతుల గొంతుపై కత్తిని పెట్టింది. పెంచిన శిస్తులు, శిస్తు వసూలుకుపయోగించిన నిర్బంధకాండ, ప్రజాస్వామిక విధానాలకు పాతర వంటి చర్యలు 1930-40 మధ్యలో జమీందారులకూ, ఇతర ప్రజానీకానికి మధ్య సంఘర్షణ రూపాన్ని తీవ్రతరం చేశాయి. దీనికి ముందు వెంకటగిరి జమీందారీలో రైతులు శిస్తు రెమిషన్లపై (మినహాయింపులు) కోర్టుకెళ్ళి కేసు గెలిచారు. ఇది పోరాటంలో ఒక రూపం. జమీందారులకూ, రైతులకూ మధ్య అర్గనైజ్డ్ సంఘర్షణ రాష్ట్రంలోనే మొదట వెంకటగిరి జమీందారీలోనే జరిగింది. 1931 సెప్టెంబరు 8న వెంకటగిరిలో ప్రథమ ఆంధ్ర రాష్ట్ర జమీన్ రైతు మహాసభ జరపడంతో ఈ పోరాటం సంఘటిత రూపం ధరిస్తూ కొత్త శక్తిగా ఎదగసాగింది. ఇక్కడ విధించిన నిషేధాజ్ఞలను ఉల్లంఘించి 5000 మంది రైతులు కాంగ్రెస్ జెండాలతో ఈ సభను జరిపారు. వెంకటగిరికి చెందిన కటికనేని సోదరులు (కళ్యాణరావు, వెంకట్రామారావు) జమీందారు ఆగడాలను తట్టుకుని నిలబడ్డారు. వీరి ఘర్షణల్లో ఆస్తి పోగొట్టుకుని బతుకు తెరువు కోసం నెల్లూరు - వెంకటగిరి మధ్య రెండు బస్సులు నడిపారు. వాటిని దివాళా తీయించేందుకు జమీందారు కారుచౌకగా పోటీ బస్సులు నడిపారు. వీరి బస్సులను దివాళా తీయించాక జమీందారు

వాటిని నడపడం మానేశారు. దీనికి ముందు కల్యాణరావు పెద్ద కుమార్తె పెళ్ళి పందిరిని నేల కూల్చారు. ఆయనకున్న రెండు మామిడి తోటలనూ నరికించారు. ఇలా అనేక విధాలుగా వారి ఆస్తిని నష్టపర్చాక బతుకు తెరువు కోసం వీరు బస్సులు నడిపారు. జమీన్ రైతు సభను భగ్గుపరిస్తే తన ఆవరణలో దానికి చోటు కల్పించి జయప్రదం చేసినందుకే ఇంతటి నిర్బంధం సాగింది.

దీనికి కొంచెం ముందు వెంకటగిరి జమీందారీ మల్లంలో 1930 మార్చి 9న జమీన్ రైతు సభ జరిగింది. జమీందారు కల్పించిన అటంకాలను అధిగమించి ఇది సాగింది. తిరిగి మే 14న జిల్లా జమీన్ రైతు సభ అల్లూరులో జరిగింది. అప్పటికే వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య (వీరు కూలీ రక్షణ సమితిలో చేరి కమ్యూనిస్టులతో కలిసి పని చేశారు) నెల్లూరు వెంకట్రామా నాయుడు, జమీన్ పత్రిక సంస్థాపకులు బద్దేపూడి వెంకట నారాయణ రెడ్డి, తిక్కవరపు రామిరెడ్డి ఈ సభలకు సహకరించారు. ఇచ్చాపురం నుంచి మద్రాసు వరకు సాగిన రైతు రక్షణ యాత్ర 1938 మార్చిలో నెల్లూరు జిల్లా మీదుగా వెళ్ళింది. ఈ సందర్భంగా జమీందారీ విధానపు అకృత్యాలను రైతులు వెలికి తెచ్చారు. 1939 జనవరి 12-19 వరకు జరిగిన రైతు రక్షణ వారోత్సవంలోనూ, 20న రైతు రక్షణ దినం కింద సాగిన ఆందోళనల్లోనూ నెల్లూరు జిల్లా రైతాంగం పాల్గొంది. ఈ పోరాటాల్లో పాల్గొన్న బీరం రామనాథం, సిసి సుబ్బయ్య, చుండి జగన్నాథం, దువ్వూరు బలరామిరెడ్డి వంటి వాళ్ళు తరువాత కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకులుగా వచ్చారు. వివిధ ప్రాంతాలలో జరిగిన జమీందారీ వ్యతిరేక పోరాటాల ఫలితంగా 1946-47లో జమీందారీ రద్దు బిల్లును మద్రాసు ప్రభుత్వం ప్రవేశ పెట్టింది. 1948 అక్టోబరు 27న ఈ బిల్లును కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వం ఆమోదించింది. జమీందారీ విధానం రద్దయినా భూ కేంద్రీకరణ మాత్రం అలాగే ఉంది. ఈ వివరాలతో పాటు నెల్లూరు గురించి తెలుసుకునేందుకు పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య తన ఆత్మకథలో ప్రస్తావించిన కొన్ని అంశాలను ఇక్కడ ఇవ్వడం అవసరం. అవి కొంతలో కొంత నెల్లూరు జిల్లా వర్గ, సామాజిక సంబంధాలను తెలియజేస్తాయి.

నెల్లూరు జిల్లా గ్రామీణ సామాజిక, వర్గ పాండిక (సుందరయ్య జీవితం నుంచి)

అలగానిపాడు గ్రామంలో వ్యవసాయదారులు ప్రధానంగా రెడ్లు, వాళ్ళ చేతుల్లోనే 70 శాతం భూమి వుండేది. ఆ తర్వాత సంఖ్యరీత్యా నేతపని చేసుకునే పద్మశాలీలున్నారు. వాళ్లు ప్రధానంగా నేత పనిమీద ఆధారపడేవారు. సంఖ్య రీత్యా ఎక్కువగానే ఉండేవారు. ఈ పద్మశాలీలకు, రెడ్లకు యెప్పుడూ పడేదిగాదు. రెడ్డి భూస్వాముల నెదుర్కోవడంలో మాత్రం వాళ్ళంతా ఐక్యంగా వుండేవాళ్ళు. ఇక దళితులు. వాళ్ళలో మాల, మాదిగలున్నారు. వారిలో మాదిగవారు చాలా తక్కువ సంఖ్యలో ఉన్నారు. 10-20 ఇళ్ళు ఉండేవి. మాల కుటుంబాలు 150-200 దాకా వుండేవి. ఈ మాలవాళ్లు ప్రధానంగా వ్యవసాయ కార్మికులు. వీరు పక్క

వేయడం, పాలు పితకడం, మంచి నీళ్ళు తేవడం వంటి పనులు చేయకూడదని ఉండేది. పశువుల కొట్టం శుభ్రం చేయడం, బల్లలూ అవీ తుడిచి శుభ్రంగా ఉంచడం ఇలాంటి పనులు చేసేవాళ్ళు. మాదిగవాళ్ళ ప్రధాన వృత్తి చెప్పులు కుట్టడం. చనిపోయిన పశువులను తీసుకెళ్ళి, వాటి చర్మాలతో ఊళ్ళోవాళ్ళకి చెప్పులుకుట్టి ఇచ్చేవారు. అందుకు ఏడాదికి ఇంత అని వారికి ధాన్యం రూపంలో వినియోగదార్లు ముట్టజేపేవారు.

‘గౌడు’లు ఉండేవారు. వారు కల్లుగీయడం కన్నా వ్యవసాయకార్మికులుగానే ప్రధానంగా జీవనం గడిపేవారు. ఇక మామూలుగా చాకలివాళ్లు, వడ్రంగులు, కమ్మరులు-వీళ్లు కొద్ది సంఖ్యలో ఉండేవారు. వ్యవసాయదారులకు సేవలందించేవారు. వ్యవసాయ తరుణం వచ్చే సరికి ఈ వడ్రంగులు, కమ్మరులు వ్యవసాయ పరికరాలను చేయడం లేదా చెడిపోయిన వాటిని బాగుచేయడం అదీ చేసేవాళ్ళు. వైశ్యుల, వ్యాపారుల కుటుంబాలు చాలా తక్కువగా ఉండేవి. అప్పటికే రైత్వారీ పద్ధతి అమల్లో ఉంది. కౌలుకిచ్చే భూమి చాలా తక్కువ. భూస్వాములలో అధికభాగం వ్యవసాయ కూలీలను, జీతగాళ్ళను పెట్టుకుని పర్యవేక్షణ చేసుకుంటూ తామే వ్యవసాయం చేసేవాళ్ళు. ఏవో మాలాంటి పెద్ద కుటుంబాలు తప్ప చాలామంది, తాము స్వయంగా పనిచేసేవాళ్ళు. 20 ఎకరాలు, ఆలోపుపున్న వాళ్లంతా పొలంలో శరీర కష్టం చేసేవారే!

బాగా ధనవంతులైన కుటుంబాల స్త్రీలు పొలానికి వెళ్ళి పనిచేసే వాళ్లు కాదు. ఇంట్లో పని మొత్తం చేసుకునేవాళ్ళు. అవసరాన్ని బట్టి, పొలం పనిమీద పర్యవేక్షణ మాత్రం ఉండేది. మిగతా కుటుంబాలలో స్త్రీలు మాత్రం తప్పకుండా పొలంపనికి వెళ్ళేవారు. వ్యవసాయ కూలీలకు దినసరి కూలీగానీ, లేదా జీతగాళ్ళకు సంవత్సర వేతనంగానీ ధాన్యం రూపంలోనే చెల్లించేవారు. రోజుకు సుమారుగా ఒక మానిక ధాన్యం(రెండు కేజీల పైనా) కూలిగా ఉండేది. ఇక జీతగాళ్ళ పనితనాన్ని బట్టి సంవత్సరానికి అర్ధ పుట్టినుండి పుట్టిన్నర దాకా వేతనం ఉండేది. ఇళ్ళల్లో పనిచేసే వాళ్ళకు మూడు పూటలూ భోజనం పెట్టేవారు. ఇళ్ళల్లో పనిచేసేవాళ్ళు తెల్లవారుఝామున 4 గంటల నుండి రాత్రి 9 గంటల దాకా పనిచెయ్యాలి వచ్చేది. వ్యవసాయ కార్మికులుగా పొలంలో కూడా ఉండేవారు. వాళ్ళు ఉదయం 8 గంటలకల్లా చేలోకి దిగి చీకటిపడేదాకా పనిచేసేవారు. పని తక్కువగా ఉన్న సందర్భాలలో బళ్ళకు మోకులు, ఎద్దులకు, ఇతర అవసరాలకు వాళ్ళు తాళ్ళు పేనుతూ ఉండేవారు. పని బాగా సరిపడా ఉండేదా లేదా అన్నది వేరే విషయంగానీ మొత్తం ఏడాది పొడుగునా వారికి పని మాత్రం ఉండేది.

వ్యవసాయ కార్మికుల భార్యలు కూడా వ్యవసాయ తరుణంలో తమ భర్తలను పనిలో పెట్టుకున్న రైతువద్ద పనిచెయ్యాలి. అయితే ఆ స్త్రీకి పురుషులకిచ్చిన దానికన్నా తక్కువ కూలి ఇచ్చేవారు. మాసూళ్ళు అయిన తరువాత పొలాల్లో మిగిలిన ‘పరిగ’ ఏరుకునే ‘హక్కు’

వారికుండేది. ఈ 'పరిగెపై చిన్న తగాదాలు కూడా వచ్చేవి. అసలు 'పరిగె' మిగలనియ్యలేదని రైతులను కూలీలు విమర్శించేవారు. వాళ్ళకు ఎక్కువగా వదిలిపెడతున్నారని రైతులు మందలించేవారు. ఇది చిన్న విషయమే అయినా దీన్నో పెద్ద వర్గ ప్రయోజనాల వివాదంగా మార్చుకునేవారు. అలాగే మాసూళ్ళ సమయంలో ఒక 'మోపు' ఉచితంగా తీసుకు వెళ్ళే 'హక్కు' కూలీలకు ఉండేది. ఆ మోపును నూర్చుకుంటే మహా రాల్తే ఒక 'బుట్టెడు' ధాన్యం రాలేది. అయితే దాన్ని ఒక 'హక్కు'గా కూలీలు భావించేవాళ్ళు. నిజానికి కూలీలను సంతుష్టి పరచటానికి, మోసంచేయడానికి ఇలాంటివి భూస్వాములనుసరించిన ప్యూడల్ మార్గాలు.

“రైతు దయాదాక్షిణ్యాల మీద ఆధారపడి కొన్ని సందర్భాలలో శీతాకాలంలో కంబళి ఒకటి కొనిచ్చేవాళ్ళు. ఆ తర్వాత వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం పెట్టాక దాన్ని ఒక డిమాండ్ గా రూపొందించి అందరు జీతగాళ్ళు సాధించుకున్నారు. అలాగే జీతగాళ్ళకు పెట్టుబడి అని కొంత మొత్తాన్ని ఒక్కసారే ఇవ్వాలన్న డిమాండ్ నూ సాధించుకున్నారు. అయితే రోజు కూలీలుగా ఉండే వాళ్ళకు వారానికొకసారి వాళ్ళకు రావలసిన కూలి ఇచ్చేవాళ్ళు. అంతకన్నా ఎక్కువ అవసరం పడితే కూలీలు 'నాము' అని పేరుతో అధిక వడ్డీ చెల్లించవలసివచ్చేది. కొన్ని కొన్ని సందర్భాలలో, తీసుకున్న మొత్తాలలో సగానికి పైగా ఈ నాము ఉండేది. ఈ విషయమై ఆ తర్వాత నేనూ పోరాడాను.” అని సుందరయ్య తన ఆత్మకథలో వివరించారు. “కూలీలకు ఎలాగూ వాళ్ళు చేసిన పనినిబట్టి మీరు ధాన్యం ఇవ్వవలసిందేకదా! ఒక్కోసారి సంవత్సరాంతానికి గాని వాళ్ళ వేతనం వాళ్ళకు పూర్తిగా ఇవ్వరుకదా! మరి అలాంటప్పుడు కూలీలు నష్టపోయినట్లేగదా! అలాగాక వాళ్ళకి ముందుగా ఎందుకు కొంత పైకం ఇవ్వకూడదు. ఈ 'నాము' పద్ధతి సరైంది కాదు” అని సుందరయ్య వాదించేవారు. “ఈ జీతగాళ్ళకు ఎలాంటి సెలవులూ ఉండేవి కావు. ఏటెల్లకాలం పని చేయాల్సిందే! కొన్ని సందర్భాలలో రైతు 'చిత్తా'న్నిబట్టి 10-15 రోజులు జీతం కోత లేకుండా జీతగాళ్ళకు సెలవు దొరికేది. కనుక 15 రోజుల నుండి 30 రోజుల వరకూ ఇలా అవసరమై పనికి రాలేకపోతే, జీతగాళ్ళ వేతనంలో కోత వుండకూడదని కూలీలు డిమాండ్ చేశారు. పరిష్కారానికిదో చిక్కుముడిగానే ఉండేది.” అని అన్నారు. “ఈ అనుభవాలన్నీ 1928-30 మధ్య కాలంలో నేను గ్రామంలో పనిచేసే రోజుల్లో వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం డిమాండ్లను రూపొందించడానికి తోడ్పడ్డాాయి.” అని సుందరయ్య తన ఆత్మకథలో వివరించారు.

(సుందరయ్య గారు అలగానిపాడులో పరిశీలించిన వర్గ పొందిక కాస్త ఎక్కువగానో తక్కువగానో అన్ని గ్రామాల్లో ఉండేది. డెల్టా, మెట్ట ప్రాంతాల్లో రూపం రీత్యా తేడాలున్నా శ్రమ దోపిడీల్లో పెద్ద తేడాలేవు. గ్రామం గురించిన ఇలాంటి అధ్యయనమే అలగానిపాడులో కమ్యూనిస్టులే పోరాటాలు చేయాలో నేర్పించని స్వయంగా ఆయనే చెప్పారు. మారిన పరిస్థితుల్లో గ్రామంలోని మార్పులను అధ్యయనం చేస్తేనే అక్కడ ఉద్యమం నిర్మించగలరని ఆయన

చివరి వరకూ తన పాఠాల్లో బోధించే వారు.-సేకర్త) అలగాని పాడులో స్త్రీల గురించి సుందరయ్య గుర్తించిన వివరాలు ఆయన మాటల్లోనే ఇలా ఉన్నాయి.

“మా పెద్దమ్మ భర్త మలేరియాతో చనిపోయాడు. ఆమెకప్పుడు 16-17 సంవత్సరాలుంటాయి. జీవితాంతం ఆమె వైధవ్యాన్నే అనుభవించింది. తర్వాత తన తల్లిగారి ఊరు దామరమడుగు వెళ్ళి అక్కడే ఉండిపోయింది. ఆమె జీవితాంతం అలాగే ఉంది. ఆ తర్వాతకాలంలో స్త్రీల సమస్యల విషయం ఆలోచించేటప్పుడు ఈ సమస్య నన్ను ప్రభావితం చేసింది. మా నాయనకు డయాబిటీస్ వ్యాధి ఉంది. తన అరవయ్యో సంవత్సరంలో 1919లో ఆయన చనిపోయాడు. ఆ తర్వాత మా కుటుంబ వ్యవహారాలను చూసే బాధ్యత మా అమ్మ తీసుకున్నది. పొలం పనులన్నీ శ్రద్ధగా పర్యవేక్షించేది. తాను కూడా వ్యవసాయంలో దిగబడి ఒక్కోసారి చీకటిపడ్డ తర్వాతగానీ పొలంనుండి వచ్చేదికాదు. అయితే పెద్దవాడవుతున్న కొడుక్కి కుటుంబ బాధ్యతలను పర్యవేక్షిస్తున్న తల్లికి సహజంగా వచ్చే వైరుధ్యాలే మా అన్నకూ, మా అమ్మకూ మధ్య వచ్చేవి. మా అన్నే చివరికి దిగివచ్చి అమ్మను అనుసరించేవాడు.

మా అన్న వివాహం 1927లో జరిగింది. మా పెద్దక్క వివాహం 1920లో జిల్లా మున్సిఫ్ వీరాస్వామిరెడ్డిగారితో జరిగింది. ఆయనకిది ద్వితీయ వివాహం. మొదటి భార్య ఇద్దరు ఆడపిల్లల్ని కన్న తర్వాత చనిపోయింది. పెళ్ళి నాటికి ఆయనకు 32 సంవత్సరాలు. మా అక్కకు 16 సంవత్సరాలు. (ఘృషణ ప్రభావం వివాహ నిర్ణయంలో ఇలా ఉండేది. ఆ తరంలో భార్య చనిపోతే భర్త వివాహం చేసుకోవడం అతి సాధారణ విషయంగా ఉండేది.-సేకర్త) ఆయన చిదంబరం ప్రాంతంవాడు. చాలాకాలం క్రిందట వాళ్ళ తాత తండ్రులు అక్కడకువెళ్ళి స్థిరపడ్డారు. రెడ్డి కులస్థుడు. మంచిపదవిలో ఉన్నాడు. మొదటి భార్యది కూడా కావలి ప్రాంతం. అందువల్ల మా అక్కతో వివాహం జరిపి ఉంటారు. ఆ రోజుల్లో కట్నం ఇంత విస్తారంగా, యెక్కువగాలేదు. ఏదన్నా ఇచ్చినా, ఇష్టానుసారమేగానీ బలవంతం ఏమీ ఉన్నట్లు నాకు గుర్తులేదు.”

అంతే కాదు, భూస్వామ్య కుటుంబాల్లోని మహిళల పరిస్థితి ఎలా ఉండేదో తెలియజేస్తూ సుందరయ్య తన అక్కల కుటుంబాల గురించే రాశారు. ఇవి జిల్లా సంపన్న కుటుంబాల్లోని మహిళల వాస్తవ స్థితిని ప్రతిబింబించే వివరాలు.

“మా నాల్గవ అక్కకు ఈతముక్కల రామచంద్రారెడ్డి అని మా బంధువుతో వివాహం జరిగింది. ఆయన ఉద్యమంలో నాకు అనుచరుడుగా ఉండేవాడు. ఆయన వ్యవసాయం బ్రహ్మాండంగా చెయ్యాలని ఎన్నో పథకాలు వేశాడు. అవన్నీ విఫలమైనాయి. అప్పుల పాలయ్యాడు. ఆయన చాలా నెమ్మదస్తుడు. నిరాడంబరుడు. ఆయన చాలా కష్టపడి పనిచేసేవాడు. కానీ పురుష అహంకారంతో, అప్పుడప్పుడు మా అక్కను తిడుతూ, కొడుతూ

వుండేవాడు. మా అమ్మ నాతో 'దాన్ని రామచంద్రయ్య సరిగా చూడడు' అని మొత్తుకునేది. 'అలా నాతో చెప్పి ప్రయోజనం ఏమిటమ్మా! ఆ బాధలు, అవమానాలు, తన్నులూ భరిస్తూ అక్క అక్కడ ఉండటం దేనికి, ఇష్టంలేకపోతే అక్కడనుండి వచ్చెయ్యమను. ఆ మాత్రం దాన్ని జీవితాంతం మనం పోషించలేమా! పోనీ నేను పోషిస్తాను' అని చెప్పేవాణ్ణి. మా అమ్మ మాత్రం అందుకు ఒప్పుకునేదికాదు. కానీ మళ్ళీ మళ్ళీ వచ్చి రాద్ధాంతం చేసేది. నాకు ఈతముక్కల రామచంద్రారెడ్డితో బాగా చనువుండేది. అందుకని 'ఏమిటయ్యా ఈ అలవాట్లు! మా అక్కను కొట్టటం, తిట్టటం ఇవన్నీ నువ్వు చేయటం బాగోలేదు'. అని ఆయన్ని మందలించాను. "అది కాదు సుందరయ్య! అప్పుడప్పుడు కోపం వస్తుంది. ఎంత ఓర్పుగా ఉందామని తమాయించుకున్నా ఒకోసారి ఓర్పు నశిస్తుంది" అని తలవంచుకుని చెప్పేవాడు. "ఎంత ఓర్పు నశిస్తే మాత్రం అలా బాదటమేనా" అని విసుక్కునేవాణ్ణి.

ఒక అర్ధరాత్రి మా అమ్మ నన్నులేపి, మా అక్కను రామచంద్రారెడ్డి ఆ రోజు చావలితగ్గొట్టడని చెప్పి, మనిద్దరం ఇప్పుడే వాళ్ళింటికి వెళ్దామంది. అప్పటికి యింకా వాటాలు పంచుకోలేదు. నేను 6.5 ఎకరాలే తీసుకుంటానని అంటున్న రోజులు. "ఇలా చెప్పి ఏం లాభం. అక్కడికి వెళ్తాం. అడుగుతాం. తగాదా అవుతుంది. అప్పుడైనా అక్క మనతో వచ్చేస్తుందా ? నేను 6.5 ఎకరాలు తీసుకుంటా నంటున్నాను కదా. ఆ పొలం ఆధారంగా బ్రతకమను" అని అన్నాను. పొలం అక్కకే యిస్తాను. నాకేమీ పర్కాలేదు. నేనూ మా అమ్మ ఇద్దరంకలిసి వాళ్ళింటికి వెళ్ళాం. మా అక్క తో "మాతో వచ్చేయ్యి. నీకేమీ లోటురాదు" అని చెప్పాను. మా అక్క మా అమ్మవంక చూసింది. మా అమ్మ రావద్దని, అక్కడే వుండమని సైగ చేస్తున్నది. నాకు భలే కోపం వచ్చింది. "అదీ ఇక్కడికి వచ్చాం. తీరా తన మొగడు గడపదాటవద్దంటే నీ కూతురు సరేనంటుంది. నువ్వు అదే చెప్తావు. మరి నాకెందుకు చెప్పినట్లు? ఈ మొగుడూ పెళ్ళాల వ్యవహారంలోకి నన్నెందుకు లాగినట్లు? ఇదుగో అమ్మా చెప్తన్నాను. ఇక నీ కూతురు సంగతి నావద్ద ఎత్తవద్దు" అంటూ వినవిసా బయటకు వచ్చేశాను. మా మూడో అక్క వ్యవహారమూ అంతే. మా బావగారిది వావిలేటిపాడు. వాళ్ళు ధనవంతులే. అయినా, ఆయన మంచినీళ్ల వ్రాయంలా డబ్బు తగలేసేవాడు. పేకాట, జూదం వంటి దురలవాట్లుండేవి. దీనికి తోడు కొంత వరకూ స్త్రీ లోలుడు. మా అక్క బ్రతిమిలాడేది. భంగపడేది. వినేవాడు కాదు. అప్పుడప్పుడు కొట్టేవాడు. అక్కకు నేనంటే ఎంతో ప్రేమ. నాతో చెప్పుకునేది. నేను ఆయన్ను మందలించాను. "ఏమిటయ్యా యిలా డబ్బు తగలెయ్యటం, పేకాట ఏమిటి? ఆ తిరుగుళ్ళు ఏమిటి?" అని. అంత మాత్రానే ఆయన మారగలడా? మా అక్కతో చెప్పాను "ఎందుకు తన్నులు తింటూ ఆయన దగ్గర పడి ఉండటం? ఒకటే మార్గం ఉంది. విడాకులు ఇచ్చేయ్, వచ్చేసేయ్. హాయిగా బతగ్గలవు" అని చెప్పేవాణ్ణి. "లోకం ఉంది కదా" అనేది. "ఏమిటి లోకం, నిన్ను మీ ఆయన తన్నుతుంటే,

లోకం అడ్డం వచ్చిందా? మరి ఆ లోకాన్ని ఎందుకు పట్టించుకోవాలి. అయినా నీకు మీ ఆయన తన్నులే బాగుంటే అక్కడే పడివుండు. దానికి మళ్ళీ అల్లరి దేనికి ?” అని అరిచేవాణ్ణి అని ఆత్మకథలో రాశారు.

మొత్తంగా చూస్తే సుందరయ్య స్వాతంత్రోద్యమం నుంచి కమ్యూనిస్టుగా మారారు. కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు పార్టీలో ఉంటూ కమ్యూనిస్టు పార్టీని నిర్మించారు. పార్టీలోకి ఇలా కొందరొస్తే వ్యక్తిగత విప్లవవాద కార్యకలాపాల్లోని వైఫల్యాన్ని గుర్తించి మరి కొందరొచ్చారు. వెంకటగిరి రాజా జమీందారీ వ్యతిరేక పోరాటంలో పాల్గొన్న కొందరు ప్రజల తరపున నిలవడానికి కమ్యూనిస్టు పార్టీయే సరైన వేదిక అని గుర్తించి వచ్చారు. వీరందరూ సోషలిస్టు పార్టీ నుంచి బయటకొచ్చాక కూలీ రక్షణ సమితి పేరిట పనిచేయసాగారు. ఇందులో కమ్యూనిస్టులుగా చేరని వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య (జిల్లాలో ప్రముఖ స్వాతంత్ర్య సమర యోధులు) వంటి వాళ్ళు కూడా చేరి చురుకైన పాత్ర నిర్వహించారు. అలా నెల్లూరు జిల్లాలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం మొగ్గ తొడిగింది.

సుందరయ్యతోనే కమ్యూనిస్టు బీజాలు

(కంభంపాటి సత్యనారాయణ రాసిన “అంధ్రప్రదేశ్ లో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ చరిత్ర” పుస్తకం నుంచి ఈ భాగాన్ని సేకరించాం. ఆయన రాసిన భాగాల్లో ‘విప్లవ పథంలో నా పయనం’ సుందరయ్య ఆత్మకథలోని కొన్ని భాగాలను సందర్భాను సారంగా అందులో కలిపాం. నెల్లూరు జిల్లాలో ఆయన కృషిని పరిపూర్ణంగా వివరించడానికి ఈ ప్రయత్నం చేశాం -సేకర్త)

నెల్లూరు జిల్లాలో పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య కమ్యూనిస్టు బీజాలు విత్తారు. ఆయనతో ప్రారంభమైన కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం అర్థం కావాలంటే జిల్లాలో ఆయన పాత్ర గురించి తెలుసుకోవాలి. ఆయన కమ్యూనిస్టుగా మారి కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ ప్రారంభకులైన వైనాన్ని తెలుసుకోవాలి. (-సేకర్త) సుందరయ్య 1913 మే 1న నెల్లూరు జిల్లా అలగానిపాడులో జన్మించారు. చిన్నప్పుడే తండ్రి చనిపోయారు. ఎక్కువ భాగం బావగారింట్లో ఉంటూ చదువుకునేవారు. 1920-23లో వీరికి ప్రయివేటు ట్యూషన్ చెబుతున్న డీచర్ వెంకటరత్నంగారి వల్ల తెలుగు భాష మీద అభిమానం పెరిగింది. దానిని అభివృద్ధి చేసుకోవడం కోసం ఆయన చేసిన కృషిని ఆయన మాటల్లోనే చూద్దాం.

“ఏది ఏమైనా నేను మాత్రం ఎప్పుడూ ఏదో చదువుతునే ఉండేవాణ్ణి. నన్ను బాగా ప్రభావితం చేసింది నారాయణమూర్తిగారి ‘విమల’ అనే నవల. రాజస్థాన్ పై ఔరంగజేబు దండయాత్ర, రాజా రాజసింహుని ప్రతిఘటనా దురాక్రమణ దారుణ్ణి వెనక్కి కొట్టాలి అన్న భావాన్ని నాలో ఆ నవల కల్పించింది. ఆ తర్వాత కూడా చారిత్రాత్మక నవలలు, తదితర నవలలు చాలా చదివాను. నేను రాజమండ్రి వెళ్ళిన తర్వాత కూడా వివిధ గ్రంథాలయాలలో అందుబాటులో ఉన్న నవలలన్నీ దాదాపు చదివాను.

అయితే 'విమల' నవల దేశ రక్షణకోసం ఎంతగా తెగించి అయినా పోరాడాలి అన్న భావన నాలో కల్గించింది. రాజపుత్రులు, వారి పోరాటాలు, రాణాప్రతాప్ సింగ్ చరిత్రలు ఇవన్నీ నన్ను ఎంతో ఉత్తేజపరిచేవి. అలాగే అప్పట్లో చదివిన రాయచూర్ యుద్ధం, విజయనగర సామ్రాజ్యం, కృష్ణ దేవరాయతిమ్మరుసు, ఇవన్నీ కూడా తమ మాతృభూమి మీద దురాక్రమణను వారెలా తిప్పికొట్టింది తెలియజేశాయి. బహుశా ఆ తర్వాత దేశ స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో పాల్గొనేందుకు కావలసిన దేశభక్తి భూమికను అవి కలుగజేసి ఉంటాయి. ” అని ఆయన పేర్కొన్నారు. వేమన పద్యాలు, సుమతీ శతకం కంఠస్థం చేయడంతో సాంఘిక సమానత్వ భావాలంకురించాయి. నియమబద్ధ జీవితానికి పునాదులేర్పడ్డాయి. రాజమండ్రిలో వీరి బావగారు సెషన్స్ జడ్జిగా ఉన్నప్పుడు సుందరయ్య అక్కడ చేరి చదువుకున్నారు. ఆ సమయంలో ఆయన అధ్యయనాన్ని ఆయన మాటల్లోనే తెలుసుకుందాం. “ఆ తర్వాత మా బావగారు రాజమండ్రి బదిలీ అయిన కారణంగా రాజమండ్రిలో 2 సంవత్సరాలు చదువుకున్నాను. అప్పటికి నాకు 12-13 సంవత్సరాలు. రాజమండ్రి ట్రైనింగ్ స్కూల్లో చదువు.

మా బావగారింట్లో మాతోపాటు ఆయన మొదటిభార్య బంధువు ఈతమకుక్కల రామచంద్రారెడ్డి అని ఉండేవాడు. ఆయన మా కన్నా పెద్ద. అప్పటికే జూనియర్ ఇంటర్లో ఉన్నాడు. బాగా తెలివిగలవాడు. చురుగ్గా ఉండేవాడు. ఇక్కడ అతనికి కొందరితో పరిచయం ఏర్పడింది. తద్వారా నాకు పందిరి మల్లిఖార్జునరావుతో పరిచయం ఏర్పడింది. ఆయన కాంగ్రెస్ మనిషి. ఖాదీ ఉద్యమం, దానికి తోడు హిందీ బోధించేవాడు. అట్లాగే రాజకీయ గ్రూపు సమావేశాలు వేసేవాడు.

నేను 'తెలుగు నవల' లన్నింటినీ చదివేసిన వాణ్ణిగా నన్ను ఆయనకు పరిచయం చేశాడు. ఆయనకొక మంచి లైబ్రరీ ఉంది. ఆ పుస్తకాలు నాకు ఇచ్చేవాడు. 'తెలుగు నవలలనరే ! చరిత్రకు సంబంధించిన పుస్తకాలెందుకు చదవవు?' అని ఆయనొకసారి నన్నడిగాడు. తప్పుకుండా చదువుతాను. చదవాలని కూడా ఉందని ఆయన దగ్గర ఆ పుస్తకాలు తీసుకు చదివేవాణ్ణి. ఆయన కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు రాసిన చరిత్ర పుస్తకాలనిచ్చారు. అలాగే 'హిందూ మహాయుగం', 'మహామూదీయ మహాయుగం' చదివాను. చిలుకూరి వీరభద్రరావు గారి 'తెలుగుల చరిత్ర' మూడు భాగాలుగా వచ్చింది. ఆ మూడు పుస్తకాలు చదివాను. ఆ తర్వాత చిల్లారి శ్రీనివాసరావుగారు రాసిన మహారాష్ట్ర చరిత్ర అదీ చదివాను. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే పుస్తకం దొరికితే వదిలిపెట్టేవాణ్ణి కాదు.

ఇవిగాక 'గౌతమి గ్రంథాలయం' నుండి పుస్తకాలు తీసుకు చదివేవాణ్ణి. ప్రతిరోజూ సాయంత్రం బడి వదిలిపెట్టగానే లైబ్రరీకి వెళ్ళేవాణ్ణి. చరిత్ర పుస్తకాలు, నవలలు, కథలు లైబ్రరీ మూసేదాకా చదువుకునేవాణ్ణి. ఆ దశలోనే వీరేశలింగంగారి రచనలు, పానుగంటి, చిలకమర్తి గార్ల రచనలు ఇవన్నీ చరిత్ర గ్రంథాలు. ఖాళీ సమయంలో చదివేవాణ్ణి. ఆ గ్రంథాలయ ఉద్యోగి కూడా 'ఏంటీ, యెప్పుడు ఇన్ని పుస్తకాలు చదువుతూనే ఉంటావు' అనేవారు. ఆ తర్వాత వాళ్ళు పుస్తకాలను ఇంటికి ఇవ్వడం మొదలెట్టారు. నేను నా కోసమే

కాకుండా, మా పెద్దక్కకోసం కూడా పుస్తకాలు తీసుకెళ్తుండేవాణ్ణి. ఇక్కడే నాకు, వంటెడ్డు పార్వతీశం, అన్నాబత్తుల సుబ్బారావులనే మరో ఇద్దరు కాంగ్రెసు కార్యకర్తలతో పరిచయం ఏర్పడింది. వాళ్ళిద్దరూ బెనారస్ హిందూ విశ్వవిద్యాలయంలో చదువుతుండేవారు. మేము తరచుగా కలుసుకుంటుండేవాళ్ళం. ఏవో చర్చించుకుంటుండేవారం.

ఒక రోజు గోదావరి గట్టున కూర్చుని ఉన్నాం. జూన్ 1925లో అనుకుంటాను. అప్పుడు చిత్తరంజన్ దాస్ చనిపోయినట్లు మాకు తెలిసింది. దీనికి వాళ్ళు బాగా బాధపడ్డారు. అప్పుడు ఎవరీ చిత్తరంజన్ దాస్ అని అడిగాను. దీనికి సమాధానంగా 'చిత్తరంజన్ దాస్ తెలియదా! చాలా చదువుతుంటావు మళ్ళీ' అని చిత్తరంజన్ దాస్ గూర్చి చెప్పారు. నువ్వు చదివేవాటితో పాటు ఇవి కూడా చదవమని కాంగ్రెసుకు సంబంధించిన సాహిత్యం ఇచ్చారు. నిజంగా నాకు చాలా సిగ్గేసింది. ఒక పెద్ద దేశనాయకుడు చనిపోతే ఆయన ఎవరో, ఏం చేశాడో తెలియక పోవడం ఎంత అజ్ఞానం. 1922 ఉద్యమం గూర్చి పైపైన తెలుసుగానీ, వివరంగా ఏమీ తెలియదు. అందుకని అప్పటినుండి దినపత్రికలు, కాంగ్రెసు గూర్చి, జాతీయ ఉద్యమం గూర్చి తప్పక చదవాలని నిశ్చయించుకున్నాను.

ఆ రోజు నుండి ఆంధ్రపత్రిక గౌతమీ లైబ్రరీలో ప్రతిరోజూ తప్పకుండా చదివేవాణ్ణి. ఆంధ్రపత్రిక ద్వారా పంజాబ్ గూర్చి, జలియన్ వాలా బాగ్, కాంగ్రెసు నివేదికలు అవన్నీ చదువుతున్న కొద్దీ బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదంపై ద్వేషం పెరుగుతుండేది. ఆంధ్రపత్రికలో గాంధీజీ ఆత్మకథ ప్రచురితమయ్యేది. రోజూ క్రమం తప్పకుండా చదివేవాణ్ణి. కొన్ని అంశాలు నన్ను యెంతగానో ఆకర్షించాయి. అప్పటి రాజకీయ పరిణామాల-గాంధీగారి విడుదల, స్వరాజ్ పార్టీతో విభేదాలు ఇవన్నీ నన్ను ప్రభావితం చేసేవి.

ఆ దశలోనే ఆ మిగతా ఇద్దరు మిత్రులు కూడా ఈ గాంధీగారి మార్గంతో స్వరాజ్యం రాదని, సాయుధ పోరాటమే మార్గమని, అందుకై మనం ఒక 'గ్రూపు' ఏర్పాటు చెయ్యాలని ఇలా వాదించేవాళ్ళు. అయితే ముందు ఏది ఏమిటో మరింతగా తెలుసుకునేందుకు ఒక ఏడాది లేదా రెండేళ్ళు అధ్యయనం చెయ్యాలనుకున్నాం. ఆ తర్వాత కార్యక్రమం రూపొందించుకోవచ్చని భావించాము.

మేము మొదటిసారి విప్లవకారుల గ్రూపుగా ఏర్పడినాము. అప్పట్లో మేము ఈ విప్లవకారుల సాహిత్యం ప్రత్యేకించి కాకోరి కుట్ర కేసులాంటివి చదువుతూ ఉన్నాము. అలాగే సావర్కార్ రాసిన స్వాతంత్ర్య పోరాటం పుస్తకం కూడా. ఇవన్నీ అప్పుడు నిషేధించబడిన ప్రచురణలు. బహుశా అప్పటికే 'మాలపల్లి' కూడా చదివిన గుర్తు. అయితే అప్పుడా, ఒకటి రెండేళ్ళ తర్వాతనా అన్నది స్పష్టంగా గుర్తులేదు." గాంధీజీ సంపాదకత్వం కింద వెలుపడుతున్న "యంగ్ ఇండియా" వారపత్రిక కూడా చదవసాగారు. (అప్పటి నుంచీ ఖద్దరు ధరించడం ప్రారంభించారు. సాధ్యమైనంత తక్కువ అవసరాలతో జీవితాన్ని నియమబద్ధంగా గడపడానికి కృషి చేశారు. క్రమంగా, ఇతర భావతరంగాలు వీరి ఆలోచనలకు పదును పెట్టాయి. పదునెక్కిన ఆయన ఆలోచనల గురించి తెలుసుకుందాం). "రాజమండ్రిలో ఉన్నప్పుడు నాకు 13

సంవత్సరాలే! అయినా ఒక విప్లవ కారుల గ్రూపులో చేరాను. అప్పటికే కొంత సాహిత్యం, చరిత్ర చదివి ఉన్నాను. పైగా అది విప్లవకారుల గ్రూపు అని మేము భావించినా, ప్రధానంగా ఒక అధ్యయన కేంద్రం అంటే భాగుంటుంది. విప్లవకర చర్యలేమీ చెయ్యలేదనే చెప్పాలి. విప్లవకారుల జీవితాలకు, వారి చర్యలకు సంబంధించిన పుస్తకాలు చదవడమే ప్రధాన కార్యక్రమం. పైగా మాలో ఉన్న అన్నాబత్తుల సుబ్బారావు ‘ముందు బాగా చదువుకోవాలి’ అని అన్నాడు. అందరం అంగీకరించాం. ” అని సుందరయ్య ఆత్మకథలో రాసుకున్నారు.

1926లో, మద్రాసులో నాల్గవ ఫారం చదువుతున్నప్పుడు సావర్కార్ జీవితాన్ని గురించీ, ఇతర జాతీయ విప్లవకారుల సాహస కృత్యాల్ని గురించీ చదివి ఉత్తేజం పొందారు. భారతీయ సంస్కృతిపై పాశ్చాత్య దేశాల్లో అనేక ఉపన్యాసాలిచ్చిన స్వామి వివేకానంద రచనల్ని చదివి, స్వదేశాభిమానాన్నీ, స్వయం శిక్షణనూ అలవరచుకున్నారు. తిలక్ మాండలే జైల్లో రచించిన “గీతా రహస్యం” వీరికి కర్తవ్య ప్రబోధం చేసింది. “నేను చదువుకొంటున్న హైస్కూల్లో గీతా రహస్యం మీద నేనిచ్చిన ఉపన్యాసం విని, విద్యార్థులూ, ఉపాధ్యాయులూ మెచ్చుకున్నారు.” అని ఒక ఇంటర్వ్యూలో అన్నారాయన.

1927లో జవహర్ లాల్ నెహ్రూ రష్యా నుంచి తిరిగివచ్చి, ఆ దేశంలోని సోషలిస్టు వ్యవస్థను గురించి ధారావాహికంగా రాసిన వ్యాసాలు వీరిలో మొట్టమొదటి సారిగా సోషలిస్టు బీజాలు నాటాయి. సోవియట్ విప్లవం మీద ఆసక్తి, సోవియట్ సమాజం లాంటిదే మన దేశంలో కూడా ఉంటే బాగుండుననే అభిప్రాయం కలిగించాయి. 1927లో మద్రాసులో జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం తన ధ్యేయమని తీర్మానించడం, మరుసటి సంవత్సరం మద్రాసులో సైమన్ కమిషన్ కి వ్యతిరేకంగా జరిగిన హర్తాళ్, బహిరంగ సభ ఇవన్నీ సుందరయ్య గారిలో స్వాతంత్ర్యేచ్ఛను ఇను మడింపజేశాయి. ఆ రోజున వీరూ, వీరి హైస్కూలులో చదువుకొంటున్న విద్యార్థులు హర్తాళ్ లో పాల్గొన్నారు. మద్రాసులో చదువుకొంటున్న రోజుల్లో సుందరయ్య ప్రతి యేడా వేసవి సెలవుల్లో స్వగ్రామం వెళ్ళేవారు. అలా వెళ్ళినప్పుడల్లా సొంత పొలంలో కూలీలతో కలిసి వ్యవసాయ పనులు చేసేవారు. స్కూలు ఫైనల్ ప్యాసయ్యాక 1929లో వీరు మద్రాసు లయోలా కాలేజీలో ప్రవేశించారు. ఇంటర్మీడియట్ చదువుతున్నప్పుడు కొంతమంది తెలుగు విద్యార్థులతో కలిసి సోదర సమితిగా ఏర్పడి, వ్యాయామం, గ్రంథ పఠనం, ఖద్దరు విక్రయం మొదలైన కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనేవారు. బొంబాయి నుంచి వెలువడే “యంగ్ లిబరేటర్” పత్రికకు ఇతరులతో కలిసి చందాదారుల్ని చేర్పించారు. అప్పుడే “కమ్యూనిస్టు ప్రణాళిక”, “కూలిపని - పెట్టుబడి” మొదలైన మార్క్సిస్టు గ్రంథాలు కూడా చదివారు. అనాటి నుండి కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో పని చేయడానికి నిశ్చయించుకున్నారు.

మద్రాసు నుంచి అలగానిపాడు వెళ్ళాక ఆయనలో వచ్చిన మార్పును ఆయన మాటల్లోనే “ సెలవుల్లో మద్రాసు నుంచి మా ఊరికి తిరిగి వచ్చినప్పుడు మా అమ్మతో...తగాదా వేసుకోనేవాణ్ణి “హరిజనులను ఎందుకు దూరంగా ఉంచుతావు? అంటరాని

తనాన్ని ఎందుకు పాటిస్తావు ?” అని. గాంధీగారి ప్రభావం కూడా నా మీద ఉందికదా! “వాళ్ళేం తప్పు చేశారు ? వాళ్ళనెందుకు విపక్షతతో చూడాలి” ఇదే నా వాదన.

నేను మాత్రం వాళ్ళతో కలిసి మెలిసి ఉండేవాణ్ణి. వాళ్ళతోపాటు చేలో దిగి పనిచేసేవాణ్ణి. వాళ్ళ గుడిసెల్లోకి వెళ్ళి వాళ్ళ జీవన పరిస్థితులు స్వయంగా చూసేవాణ్ణి. ఈ మాత్రం సానుభూతి చూపినందుకే హరిజనులు, హరిజనేతరులు నన్ను ఎంతో అభిమానించేవారు.

వాళ్ళని ఆ రోజుల్లో పల్లెటూళ్ళలో ఎల్లి ‘గాడు’, పిల్లి‘గాడు’ ఇలా పిలిచేవారు. నేను మాత్రం మా అమ్మగారీ, మరెవరైనాగానీ వాళ్ళనలా పిలిస్తే ఊరుకునేవాణ్ణి కాదు. ఇవన్నీ చూసిన కూలీలు తమ కష్టాలు నాతో చెప్పుకునే వారు. వాళ్ళని ఆ రైతులు ఎలా బాధలు పెడుతున్నదీ, చేలగట్లపై తమ పశువులను కూడా మేయకుండా వారెలా అడ్డుపడుతున్నదీ, అలాగే ఎలా తప్పుడు కొలతలతో తమను దగా చేస్తున్నదీ చెప్పేవాళ్ళు.

అన్నిటిని మించి ‘యానాదివాళ్ళు’ ఉండేవాళ్ళు. వాళ్ళ తెగే దొంగతనాలు చేసేతెగ’గా పేరుమోసింది. వాళ్లు ఎక్కడికెళ్లే అక్కడకు వెళ్ళి పోలీసులు వెంటాడి వేధించేవారు. ఎక్కడ దొంగతనం జరిగినా వాళ్ళని పట్టుకొచ్చి చావ చితగ్గొట్టేవాళ్ళు.

మాకు ఇద్దరు యానాది కూలీలుండేవారు. మా అన్న వాళ్ళని కొడుతుండేవాడు. ఒకసారి అందులో ఒకడు చెప్పుకుండా పోయాడు. మా అన్న కొట్టబోతున్నాడు. నేను అడ్డం వెళ్ళాను. “వాణ్ణెందుకు కొడతావు. పారిపోయాడు, నిజమే, నీకు బాకీ ఉన్నాడు, నిజమే. అయితే ఇంకో రైతు దగ్గర పనికి కుదిరాడుకదా. ఆ రైతునడిగి నీకు రావలసింది తెచ్చుకో. ఇతణ్ణెందుకు కొట్టాలి” ఇలా మా అన్నతో వాదించేవాణ్ణి.

‘దొంగ తెగ’ల చట్టం అంటూ ఉండేది. ఆ రోజుల్లోనే అలాంటి చట్టమంటే నాకు పరమ అసహ్యంగా ఉండేది. ఈ విషయంపై పోలీసువారికి మెమోరాండాలు కూడా అప్పుడప్పుడు రాస్తుండేవాణ్ణి. “ఎవడో ఒకడు దొంగతనం చేస్తే తెగమొత్తాన్ని నిందించటం, శిక్షించటం ఏమిన్యాయం? అసలు ఏ సాక్ష్యాధారాలు లేకుండా ఇలా పశువుని బాదినట్లు బాదవచ్చునా?” ఇలా నా మెమోరాండాలుండేవి. .... చదువుతున్న యువకునికి సామాన్యంగా ఉండే మానవతా భావాలే అవి.

ప్రజలు వచ్చి తమ కష్టాలు, బాధలు చెప్పుకునేవారు. “చదువు పూర్తి చేసుకోనీయండి, మీ గురించే కృషిచేస్తాను” అని చెప్పేవాణ్ణి. ఇలా గాంధీ, వివేకానంద, వేమన, విప్లవకారులు.. ఇలా వీరందరి ప్రభావం కలగాపులగంగా నాపై ఉండేది. ఏదో దేశభక్తి, ప్రజాసేవ ఇలా అస్పష్టంగానైనా నా మదిలో మెదిలేవి.” అంటూ చిన్ననాటి జ్ఞాపకాలను మననం చేసుకున్నారు.

ప్రజలకు చేసిన వాగ్దానానికి అనుగుణంగా ఆయన అధ్యయనమూ మారింది. “కమ్యూనిస్టు మానిఫెస్టో నన్ను అన్నిటికన్నా ఎక్కువగా ప్రభావితం చేసిన పుస్తకం. అప్పటికి ధర, విలువ, పెట్టుబడి ఇలాంటి వానిపై చిన్న చిన్న కరపత్రాలు చదివానుగాని, కమ్యూనిస్టు

మానిఫెస్టో నాలో ఒక గుణాత్మకమైన మార్పుకు దోహదం చేసింది. వివేకానంద, గాంధీ వీళ్ళ సంగతి ఎలావున్నా 'కమ్యూనిస్టు మానిఫెస్టో' సరైన మార్గాన్ని సూచించిందని భావించాను. మా యువజన బృందాన్ని కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో భాగం చేద్దామని నిర్ణయించుకున్నాం. 'యువజన లీగ్'లోకి ఇతర విద్యార్థులను జేర్చుకుందామని భావించాము. అప్పటికి మేము కమ్యూనిస్టు అభిమానులుగా మారిపోయాము. మరింతగా కమ్యూనిజం గూర్చి తెలుసుకోవడం మా 'బృందం' లక్ష్యంగా ఉండేది.

ఈ దశలోనే మీరట్ కుట్ర కేసు ఆరంభమయింది. మద్రాసులో ఉన్న మాకు ఆ కేసు వివరాలు తెలిసే అవకాశం తక్కువ. కొద్దికొద్దిగా పత్రికల్లో వచ్చేది. వచ్చిన మేరకు పోనిచ్చేవారం కాదు. బాంబే నుండి కూడా సాహిత్యం తెప్పించుకునే వాళ్ళం. ఆ రోజుల్లో సాహిత్యం తెప్పించుకోవడం కూడా తేలికగా ఉండేది కాదు. రహస్యంగా, దొంగచాటుగా తెప్పించుకోవలసిందే. లేదా కొందరు వుస్తకాల షాపు వాళ్ళతో సంబంధం పెట్టుకుంటే అతి కష్టం మీద తెప్పించి ఇచ్చే విర్పాటు చేసేవారు.

మీరట్ కుట్రకేసు, ఆ తర్వాత భగత్ సింగ్ బాంబు కేసు వీటికి సంబంధించి పత్రికల్లో అక్షరం బీరుపోకుండా చదివేవాళ్ళం. ఆ తర్వాత జతినీ కూడా 29 సెప్టెంబరు 13న జైల్లో మరణించారు." అని ఆయన ఆత్మకథలో పేర్కొన్నారు.

మీరట్ జైల్లో ప్రారంభమైన కమ్యూనిస్టు కుట్రకేసు విచారణను గురించిన వార్తలు ప్రతిరోజూ పత్రికల్లో వెలువడుతూ ఉండేవి. ఆ కేసులో ముద్దాయిలు ప్రాసిక్యూషన్ మీద విసురుతున్న సవాళ్ళు, కమ్యూనిజాన్ని గురించీ, కమ్యూనిస్టుల్ని గురించీ ప్రాసిక్యూషన్ చెప్పే అబద్ధాలకు గూబ గుయ్యమనేటట్లు జవాబులు చెప్పడం, తమ ధ్యేయాన్ని గురించీ, విధానాన్ని గురించీ నిర్మోహమాటంగా బలగూర్చి చెప్పడం-ఇవన్నీ సుందరయ్య ఆలోచనలకు పదును పెట్టాయి.

ఒక రోజున ఒక విద్యార్థి గాంధీ టోపీతో క్లాసుకు వచ్చి కూర్చున్నాడు. అది చూసి ఒక క్యాథలిక్ ప్రొఫెసర్ ఆ విద్యార్థిని బయటికి పంపివేశాడు. మరునాడు విద్యార్థులందరూ గాంధీ టోపీలతో క్లాసుకు ప్రత్యక్షం అయ్యారు. అది చూచి క్లాసును సస్పెండు చేశాడు. వాతావరణం ఉద్రిక్తంగా ఉంది. సోదరసమితి సభ్యులు ఇతర విద్యార్థులతో చేతులు కలిపి, సమ్మెకు పిలుపు ఇచ్చారు. ఇదంతా గమనిస్తున్న ప్రిన్సిపాల్ తెలివిగా, నోటీసుబోర్డులో ఎవరికి తోచిన టోపీలు వారు ధరించవచ్చునని ప్రకటించారు. విద్యార్థులకు ఇదొక ఘన విజయం.

1930 జనవరి 26న లయాలా కాలేజీ విద్యార్థులందరూ సోదరసమితి సభ్యులతో భుజం భుజం కలిపి ఊరేగింపుగా వెళ్ళి, బహిరంగ సభలో పాల్గొన్నారు. ప్రజలందరితో గొంతు కలిపి స్వాతంత్ర్య ప్రతిజ్ఞ తీసుకున్నారు.

ఇంటరు మొదటి సంవత్సరం చదువుతుండగా సుందరయ్య అలగానిపాడు వెళ్ళారు. అక్కడి వ్యవసాయ కార్మికులలో పనిచేయడానికి. అక్కడి కృషిని ఆయన మాటల్లోనే విందాం. " పరిక్షలు ముగించుకుని మా ఊరు వెళ్ళాను. ఎలాగూ కృతార్థుడనవుతాను. అందులో సందేహం

లేదు. హరిజనోద్ధరణ, కులమత సమానత్వం నన్ను ప్రభావితం చేశాయని చెప్పానుగదా! మా ఊళ్ళో ఈ విషయంపై పనిచేద్దామనుకున్నాను. నా మిత్రులను పోగుచేశాను. వేమన పుట్టిన రోజు 1930 మార్చి నెలలో అనుకుంటాను, సహపంక్తి భోజనం ఏర్పాటు చేశాము. యువకులం అందరం కలిసి ఏర్పాట్లన్నీ చేసి, వంటకూడా మేమే వండి 'హరిజనులను' భోజనానికీరమ్మని కబురు చేశాము.

వాళ్ళలో ఎక్కువ భాగం వ్యవసాయ కూలీలు. "మీరు వెళ్ళారంటే ఊరుకొనేది లేదు" అని మా బంధువులూ గ్రామ భూస్వాములు హరిజనులను బెదిరించారు. కనుక హరిజనులెవ్వరూ రాలేదు. ఎందుకు రాలేదా అని ఆలోచిస్తే-ఇది విషయం అని తెలిసింది. మేము వాళ్ళ పిల్లలమే గనుక మమ్మల్నేమీ అనలేక పోయారు. సరే, ఇదా విషయం అని, గాంధీగారి ప్రభావం కూడా నా మీద ఉంది గదా! 'సరే అట్లా అయితే నేనూ తినను' అని ఉపవాస దీక్ష మొదలెట్టాను.

మా అమ్మ వచ్చింది. 'ఎవరో ఎవరో తింటానికి రానివ్వకపోతే నువ్వు పస్తులుండడమేమిటి' అని నన్ను బుజ్జగించింది. "వాళ్ళూ హరిజనులను సహపంక్తి భోజనానికి రానివ్వలేదు కదా! వాళ్ళకి తెలియాలి నేను చేతులు ముడుచుకుని కూర్చోనని, నేను సత్యాగ్రహం చేస్తాను" అని గాంధీగారి పద్ధతిలో నా నిరసన తెలియజేశాను. నిజానికి అలా నిరసన తెలియజేయడంలో అర్థం లేదు. కానీ నేను చేసిన సత్యాగ్రహం హరిజనులపై ఎంతో ప్రభావాన్ని కల్గించింది. "ఆయన చూశావా మన కోసం అన్నం మానుకున్నాడు. మనందరిని సమానంగా చూడాలని ఎంతో తాపత్రయపడుతున్నాడు. ఎంత మంచి మనిషో" అని వారు నా గురించి అనుకోసాగారు." అది పేద ప్రజల్లోనూ, హరిజనులలోనూ ప్రత్యేక అభిమానం కలిగించింది.

నిరాహారదీక్ష పూర్తి కాగానే సోదరసమితి పిలుపుమీద ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో పాల్గొనడానికి పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా వెళ్ళారు. భీమవరం తాలూకాలో రెండు చోట్ల చట్ట ధిక్కారం చేశారు. దిరుసుమర్రు వలంటీరు శిబిరానికి వచ్చి, అక్కడ వలంటీరు కెప్టెన్ గా పనిచేశారు. అక్కడి అనుభవాన్ని గమనిద్దాం. "1930 ఏప్రిల్ 13న దిరుసుమర్రు గ్రామంలో మొదటి సత్యాగ్రహం ప్రారంభించాలి. అక్కడ ఉప్పు దండిగా ఉంది. సముద్రం పోటు వచ్చినప్పుడు వెనుకకు మళ్ళిన నీరు నిలిచి సూర్యరశ్మికి ఉప్పుగా మారుతుంది. అయితే అక్కడ చాలా పని ఉంటుందని నాకు చెప్పారు.

అక్కడకు వెళ్ళిన తర్వాత ఒక పెద్ద మూటగా ఉప్పును కట్టి నన్ను నా వీపు మీద మోసుకుంటూ తీసుకువెళ్ళమన్నారు. ప్రయత్నిద్దామని వీపు మీద కెత్తుకుని రెండు ఫర్లాంగులు వెళ్ళానుగానీ ఆ తర్వాత ఇక మొయ్యలేక పోయాను. ఇంకో సత్యాగ్రహి వచ్చాడు. ఇద్దరం చెరిసగం చేసుకున్నాం. కాళ్ళు జారుతున్న ఆ పొలాల గట్ల వెంట 25-30 కిలోల ఉప్పు మోసుకు వెళ్ళటం అంతతేలికైన పనికాదు. అంటే కేవలం మన కృతనిశ్చయమే సరిపోదు. శారీరక ధారుఢ్యం, సాధన కూడా అవసరం." అని సుందరయ్య తన ఆత్మకథలో రాశారు. వలంటీర్లు గ్రామాల్లో కాంగ్రెసు ప్రచారం చేయడం విదేశీ బట్టల దుకాణాల వద్ద, కల్లు

దుకాణాల వద్ద పికెటింగ్ చేయడం, తాటిచెట్ల మొవ్వులు నరకడం లాంటి కార్యక్రమం తీసుకొని పనిచేసేవారు. “నేను కుముద పల్లిలో ఒకే రోజున 22 తాటి చెట్లెక్కి మొవ్వులు నరికి వేశాను. ఆ దృశ్యాన్ని చూచిన గ్రామస్తులు, అన్నిటికంటే ఎత్తయిన చెట్టు ఎక్కి మొవ్వు నరకగల్గినందుకు నన్ను పెద్ద పెట్టున అభినందించారు.” అని ఒక ఇంటర్వ్యూలో చెప్పాడు.

చట్ట ధిక్కారం చేసినందుకు భీమవరం సబ్ కలెక్టరు 1930 జూన్ 16న సుందరయ్యకు రెండేళ్ళు కఠిన శిక్ష విధించారు. వీరికప్పుడు 17 ఏళ్ళు మాత్రమే. మైనరు కావడంచేత తంజావూరులో బాల నేరస్తుల్ని నిర్బంధించే బోస్టన్ జైలుకు పంపించారు. ఆ జైల్లో పరిస్థితులు అతి నిక్కష్టంగా ఉండడం చూచి, మరికొందరితో కలిసి నిరాహార ప్రతం చేశారు. అయిదే రోజున జైలు వార్డులు ఇనప పట్కూరుతో నోటిని తెరచి గొంతులో గంజి పోశారు. తరవాత 24 గంటలు ఒంటి కొట్లో నిర్బంధించారు. రెండు నెలల తరువాత తిరుచినాపల్లి జైలుకీ, తిరిగి తంజావూరు బోర్డల్ జైలుకీ మార్చారు. ఆ జైల్లోని ఇతర రాజకీయ ఖైదీలతో రష్యా విప్లవాన్ని గురించి, అలాంటి విప్లవాన్నే మన దేశంలో కూడా నడపడం గురించి చర్చలు జరిపేవారు. రాజమండ్రి జైల్లో లాహోర్ కుట్ర కేసు ఖైదీలు శివవర్మ, విజయకుమార్ సిన్హాతో వీరికి పరిచయమైంది. వారిది హిందూస్థాన్ సోషలిస్టు రిపబ్లికన్ ఆర్మీ. సోషలిజం సాధనకై వ్యక్తిగత విప్లవవాద చర్యలను చేబట్టిన వారు. గాఢమైన దేశభక్తి, అపారమైన ధైర్యసాహసాలు గలవారు. అదే సమయంలో, తమ ఉద్యమంలో ద్యోతకమైన బలహీనతలు, అజాగ్రత్త వల్ల కలిగిన నష్టాలు కూడా వారు వివరించారు. ఆ సమాచారం సుందరయ్యకు ఎంతగానో తోడ్పడింది. శివవర్మ తన విప్లవ జీవితంలో ఎలా రహస్యంగా పనిచేసింది, జరిగిన పొరబాట్లు, విప్లవ కారుల్లోని ధైర్య సాహసాలూ అన్నీ వర్ణించి చెప్పేవారు.

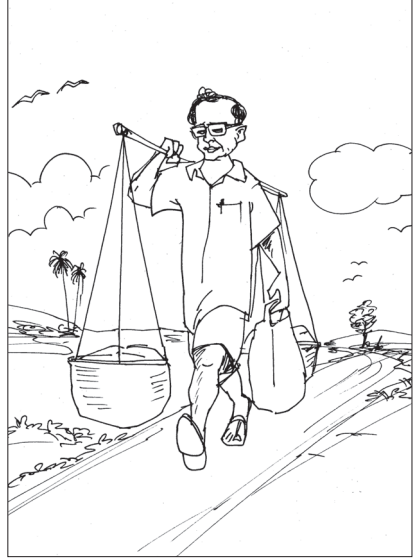
శిక్షాకాలం పూర్తి కాకముందే గాంధీ - ఇర్విన్ ఒడంబడిక ప్రకారం, 1931 మార్చి 20 తేదీన సుందరయ్య విడుదల చేయబడ్డారు. అప్పుడు వీరి బావగారు బెంగుళూరులో సెషన్స్ జడ్జిగా ఉండేవారు. అక్కడ సెయింట్ జోసెఫ్ కళాశాలలో ఇంటర్ రెండో సంవత్సరంలోకి ప్రవేశించారు. ఆయన బయటే కాదు. తాను నమ్మిన ప్రమాణాలు ఇంటిలోనూ అమలు కావాలని పట్టు పట్టేవారు. దళితుల గురించి అలగానిపాడులో వాళ్ళ అమ్మతో చేసిన పోరాటాన్ని ముందుభాగంలో చదివాం. ఇప్పుడు బావగారింటిలో పోరాటం గురించి ఆయన మాటల్లోనే చదవండి. “ఇంతలో మా బావగారి పెద్ద కూతురు వివాహం జరిగింది. ఆ సందర్భంగా ఈయన జిల్లా జడ్జిగనుక అలంకరణ బాధ్యత తన క్రింద ఉద్యోగస్తులకు అప్పజెప్పారు. వాళ్ళు బ్రిటీష్ వాళ్ళ జెండా “యూనియన్ జాక్” తెప్పించి అంతా తోరణాలుగా కట్టారు. నాకు గుర్తున్నంతలో యూనియన్ జాక్ జెండా ఎగరేశారు కూడా. నాకు కోపం వచ్చింది. మా బావ గారి వద్దకు వెళ్ళాను. “మీ ఆఫీసులో ఏదన్నా ప్రభుత్వం జరపమన్న దినోత్సవం అయితే ఇలా యూనియన్ జాక్ ఎగరవేయడంలో అర్థం ఉంది. ఇది ఇంట్లో వేడుక. ఇక్కడ కూడా ఆ బ్రిటీష్ వాడి జెండా ఎగరవేయకుండా ఉండలేరా? మీరు చదువుకున్నవాళ్ళు, తెలివిగల వాళ్ళు. అయినా ఆ చదువు, ఆ ఉద్యోగం వల్ల పరాయి పాలకుడి జెండాను మన

ఇంట్లో ఎగరవేయాల్సిన స్థితి ఏర్పడితే ఈ చదువులకు అర్థం ఏమిటి? స్వాతంత్ర్య భావాలు రేకెత్తించే బదులు బానిస చర్యలు చేసేందుకే విద్య ఉపయోగపడితే ఆ విద్య నాకక్కర లేదు. ఇక ఈ బెంగుళూరులో ఉండటం దండుగ. మా ఊరు వెళ్ళిపోతాను” అని చెప్పాను. మా బావగారు నన్ను బెంగుళూరులో ఉండి చదువు పూర్తి చేయమని నచ్చజెప్ప చూశారు. కాని నేను వినలేదు.” అని స్వయంగా ఆయన చెప్పారు.

అప్పటికి సత్యాగ్రహ పద్ధతిపై వీరికి నమ్మకం పూర్తిగా పోయింది. మీరట్ కుట్రకేసు ముద్దాయిల ప్రకటనలు “కమ్యూనిస్టు ప్రణాళిక,” “కూలిపని-పెట్టుబడి”, “రష్యా విప్లవ చరిత్ర” మొదలైన గ్రంథాలు వీరిపై గట్టి ప్రభావం కలిగించాయి. ఫలితంగా, 1931 డిసెంబరులో చదువు మానేసి, స్వగ్రామమైన అలగానిపాడు వెళ్ళారు. ఆయన మాటల్లోనే ఈ భాగాన్ని చదువుదాం. “నేను ఇలా చదువు మానుకుని మా ఊరు వెళ్తున్న సంగతి వి.కె. నర్సింహాన్ కు ఉత్తరం రాశాను. ఫలాన బండిలో మా ఊరు వెళ్తున్నట్లు కూడా రాశాను. అమీర్ హైదర్ ఖాన్ నన్ను కలుసుకొనేందుకు స్టేషన్ కు వచ్చాడు. రైలు కదలబోతున్నది. నేనిలా మద్రాసు వెళ్తున్నాననీ, కమ్యూనిస్టు పార్టీకి పూర్తికాలం కార్యక్రమంగా పని చేసేందుకే నిర్ణయించుకొన్నాననీ, అయితే ఇంటి వద్ద సర్దుబాటు చేసుకోవలసిన విషయాలు కొన్ని ఉన్నాయనీ, అందుకని మా ఊరు వెళ్తున్నాననీ చెప్పాను. మే నెలలో తిరిగి మద్రాసు వచ్చి మిత్రులను కలుసుకొని పార్టీ కార్యక్రమంలో నిమగ్నమౌతానని నా నిర్ణయం అమీర్ హైదర్ ఖాన్ కు తెలియజేశాను. అయితే అప్పటికే రైలు కదిలింది. కదులుతున్న రైలు వెంట వస్తున్న అమీర్ హైదర్ ఖాన్ తో హడావుడిగా ఈ నాలుగు ముక్కలూ అన్నానే కానీ వివరాలు ఏమీ తీరిగ్గా మాట్లాడుకోవడానికి కుదరలేదు. నేను మటుకు మా ఊళ్ళో నా వ్యవహారాన్ని సర్దుబాటు చేసుకుని మద్రాసు చేరి పార్టీ కార్యక్రమాలలో పూర్తికాలం కార్యక్రమంగా పని చెయ్యాలనే నిశ్చయించుకున్నాను. దానిలో మాత్రం తిరుగులేదు.” అని పేర్కొన్నారు. ఊళ్ళో వ్యవసాయ కార్మికుల మధ్య పని ప్రారంభించారు. వారిలో అధిక సంఖ్యాకులు హరిజనులవడం చేత ఎల్లప్పుడూ అవర్ణ సవర్ణ సమస్య ఎదురయ్యేది. వీరిది పలుకుబడిగల కుటుంబమవడం వల్లా, స్వయంగా సుందరయ్య చూపిన మార్గదర్శకత్వంవల్లా, వాదనా పటిమవల్లా కూలి రేట్లపై గాని, పంక్తి భోజనాలపై గాని, ఒకే నూతిలో నీళ్ళు తోడుకొనే సమస్యపై గాని ఘర్షణలేవీ జరక్కుండానే ఉద్యమం కొనసాగింది. గ్రామంలో ఒక గ్రంథాలయం, ఒక ప్రథమ చికిత్సా కేంద్రం వెలిశాయి. దీనిపై సుందరయ్య కథనం...“ మా ఊళ్ళో వ్యవసాయ కార్మికసంఘం నిర్మించటానికి ఉపక్రమించాను. 1932లో మొదటగా వ్యవసాయ కార్మిక సంఘానికి నిబంధనావళి రూపొందించాను. ఇప్పటికీ స్థూలంగా అది సజీవమైందే అని నా అభిప్రాయం. కాకపోతే బహుముఖ కార్యక్రమాలను కూడా మరకొన్నంటిని దానిలో జేర్చాలి. ఇక్కడ ఊళ్ళో నా కార్యక్రమాలకు పూసపాటి నరసింహరాజు, కోటంరెడ్డి రమణారెడ్డి, పాలిచెర్ల శంకరయ్య, పాలిచెర్ల రమణయ్య, రామయ్య ఇంకా కొందరు చాలా సహకరించారు. వీళ్ళలో కొందరు ఇంకా ఊరి బడిలో చదువుతున్నారు. కొందరు నా కన్నా పెద్దవాళ్ళు కూడా.

ముందు ఊళ్ళో గ్రంథాలయాన్ని పునరుద్ధరించాము. నా దగ్గర ఉన్న పుస్తకాలు కొన్ని నేనిచ్చాను. కొన్ని పోగుచేసి ఇచ్చాను. కొన్ని కొన్నాం. 'ఆంధ్రపత్రిక' దినపత్రికకు చందా కట్టాము. గ్రంథాలయం సక్రమంగా నడిచేది. ఇక ప్రధానంగా వ్యవసాయ కూలీల బిడ్డల కోసం ప్రాథమిక పాఠశాలనొకదాన్ని తెరిచాము. సాధారణంగా మా బృందంలో మిగతావాళ్ళు ఆ పాఠశాలలో పంతుళ్ళుగా వ్యవహరించారు. నేను అప్పుడప్పుడు అక్కడ పాఠాలు చెప్పినా నా ముఖ్యమైన కర్తవ్యం రాత్రి పాఠశాల నడపడం.

ప్రతి ఉదయం ప్రాథమిక చికిత్సా కేంద్రం నడిపేవాణ్ణి. మా బంధువు ఒకతను డాక్టరు దశరథరామిరెడ్డి ఉన్నాడని చెప్పాను గదా! ఆయన అప్పటికి ఇంకా చివరి సంవత్సరం యం.బి.బి.ఎస్ పూర్తి చేయ లేదు.

ఆయన్ను అడిగి మామూలుగా వచ్చే జబ్బులు నయం అయ్యేందుకు మందులు అడిగి తెలుసుకున్నాను. మొత్తం ఒక పది రకాల మందులు, సెలిసిలిక్ యాసిడ్, క్విన్లెస్, అలాగే మొర్ఫిన్ రెడాక్సైడ్, ప్లాస్టర్-ఇలాంటివి నా వద్ద ఉండేవి. రోజూ సుమారు 50 లేదా 60 మంది నా వద్దకు 'వైద్యాని'కి వచ్చేవాళ్ళు. ఊళ్ళో ఉన్న 'మంగలి' తప్ప ప్రత్యేకించి వైద్యుడు లేడు. ఈ మాత్రం ప్రథమ చికిత్స కూడా ఆ చుట్టూ పక్కల లభించేది కాదు. అతి దగ్గరలో ఉన్న గ్రామీణ వైద్యశాల కూడా 5 కిలోమీటర్ల దూరంలో విడవలూరులో ఉండేది. అక్కడెవరో నాటు వైద్యుడు ఉండేవాడు. అప్పటి అధునాతన వైద్యం, గాయాలు చీము పట్టకుండా పరిశుభ్రం చేసే విధానం అదీ ఆయనకు తెలిసేది కాదు.

ఇక నా సహకార దుకాణం సంగతి. ప్రతి వ్యవసాయకూలీ కుటుంబం వద్దకు వెళ్ళాను. 'మీరు ఈ సహకార దుకాణంలో జేరండి. ఒక్కరోజు వేతనం పెట్టుబడి పెట్టండి. అలా పెట్టుబడి పోగేసి, మన నిత్యావసర వస్తువుల దుకాణం మనమే నడుపుకుందాం. ఇప్పుడు పెద్దన్న ధరల కన్నా చౌకగా వస్తాయి' అని చెప్పాను. ఐదువందల రూపాయల పెట్టుబడి పోగయింది. నేనొక ఐదువందలు తోడు వేశాను. వెయ్యి రూపాయలతో దుకాణం ఆరంభించాను. 'లాభం నష్టం లేని పద్ధతి' మీద దుకాణం సాగించాను. సహకార సంఘంలో పెట్టుబడి పెట్టినవారికి, మిగతా వారికన్నా కొంచెం చౌకగా సరుకులనిచ్చే వాణ్ణి. ఊళ్ళో వ్యాపారస్తులు పేదలను మరీ దోచుకునేవారు. ధనవంతుల విషయంలో కొంచెం జాగ్రత్తగా ఉండేవారు. పేదవారయితే వాళ్ళిచ్చిన ధాన్యానికి తక్కువ వెల కట్టే వాళ్ళు. తప్పుడు తూకాలు తూసేవాళ్ళు. పైగా ధర బాగా ఎక్కువ తీసుకునే వారు.

అందువల్ల అనతికాలంలో నా దుకాణం ప్రసిద్ధికెక్కింది. ‘సుందరయ్య దుకాణంలో ధరలు చౌక, మోసం ఉండదు’ అని ప్రచారమై, పొరుగుారి వాళ్ళు కూడా నా దుకాణానికి వచ్చేవారు. అదీగాక, నేను నెల్లూరు సైకిల్ మీద వెళ్ళి సరుకులు తెచ్చుకునేవాణ్ణి. జీతమిచ్చి ఎవర్నీ ఉద్యోగంలో పెట్టుకోలేదు. కిరసనాయిలు డబ్బాలు అవీ బస్సుపై వేసుకొచ్చే వాణ్ణి. బస్సు దిగిన దగ్గర నుంచి ఊర్లోకి రెండు మైళ్ళ దూరం ఉండేది. వాటిని కావడిలో తీసుకొచ్చే వాణ్ణి. అందువల్ల మోతకూలీ, లగేజీ వంటి పై ఖర్చులు వుండేవి కావు.

పైగా ఆ వ్యాపారస్తులయితే వ్యాపారం మీదే బతకాలి. నాకు వేరే బతుకు తెరువు మార్గం ఉందికదా! ఆ వ్యాపారస్తులు వచ్చి నాతో తమ ఇబ్బందులు చెప్పుకునేవారు. “ఈ కూలీలు కూడా తక్కువ వాళ్ళ కాదు. గడ్డి- గాదం, రాయి-రప్పా జేర్చిన ధాన్యం ఇచ్చి సరుకులివ్వమంటారు. తీరా చెరిగితే సగం కూడా ఉండవు” అని చెప్పేవాళ్ళు. “నన్ను వాళ్ళు అలా మోసం చేయడం లేదే ! అన్నీ శుభ్రంగా ఇంటి వద్దే చెరిగి, కచ్చితంగా తెస్తారు. మీరు వాళ్ళని మోసం చేస్తున్నారు. గనుక మిమ్మల్ని మోసం చేసినా తప్పు లేదని కూలీలనుకుంటున్నారు. నిజానికి వాళ్ళకు మోసం చేయడం కూడా చేతకాదు. మీరు నా లాగే, కచ్చితంగా వాళ్ళిచ్చిన ధాన్యానికి ధరకట్టి, సరైన తూకం తూసి, సరసమైన ధరకు ఇవ్వండి” అని చెప్పే వాణ్ణి.

‘ఇలా అయితే వ్యాపారం చేసినట్లే’ అని, ‘నీ దుకాణంలో మమ్మల్ని గుమస్తాలుగా పెట్టుకో’ అని అనేవాళ్ళు. వాళ్ళు తమాషాగా అంటే, నేను తమాషాగానే చెప్పేవాణ్ణి. “నా వద్ద మీరు పని చేస్తే మీకు జీతాలివ్వాలి! అందువల్ల మళ్ళీ సరుకుల ధర పెంచాలి వస్తుంది” అనే వాణ్ణి. “అదీగాక మీరు నాతో జేరితే, కొన్ని రోజులు నడిపినట్లు చేసి, నా దుకాణం మూత పడేట్లు చేస్తారు.” అని కూడా వాళ్ళతో చెప్పేవాణ్ణి. వైద్యశాల నడపడంలో ఒక సంఘటనను కూడా ఆయన ప్రత్యేకంగా ప్రస్తావించారు. “ఒకసారి ఒక హరిజన స్త్రీ నా దగ్గర కొచ్చింది. డాక్టర్లు మాత్రమే చేయగల చికిత్స నన్ను చేయమని ఆమె అమాయకంగా బ్రతిమాలింది. నేను ప్రథమ చికిత్స మాత్రమే చేయగలనన్నాను. వైద్యం నాకు తెలియదన్నాను. ఎంత చెప్పినా ఆమె వినలేదు. నెల్లూరులో ఒక డాక్టరు పేరు చెప్పి ఆయనకు ఉత్తరం రాసి ఇస్తానన్నాను. రైలు ఖర్చులు కూడా ఇస్తానన్నాను. ఆమె ససేమిరా వినలేదు. ఆమె రొమ్ములో ఒక పెద్ద పుండు ఉన్నట్లు స్పష్టమయింది. అందులో నుంచి బీము విపరీతంగా పైకొస్తూంది. నేను వేడినీళ్ళు కాచి, శుభ్రమైన దూదితో పుండు కడిగి వేసి, గుడ్లతో కట్టు కట్టాను. ఆమె సంతృప్తి చెంది వెళ్ళిపోయింది. మళ్ళీ ఆమె నా దగ్గరకు రాలేదు.” అని సుందరయ్య నాతో అన్నారు.

ఒక రోజున నెల్లూరు నుంచి వీరెరిగిన దువ్వూరి బలరామిరెడ్డి, చుండి జగన్నాథం, మరి కొందరు అలగానివాడు వచ్చారు. వీరు స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో జైళ్ళకు వెళ్ళి, విడుదలై వచ్చాక వ్యక్తిగత విప్లవవాదాన్ని చేబట్టిన వారు. సుందరయ్యను కూడా తమ వెంట తీసుకురావాలనుకొని వచ్చారు. వీరి మధ్య దీర్ఘ చర్చలు జరిగాయి. వ్యక్తిగత విప్లవవాదం

నరైంది కాదని ఎంత వాదించినా వారు వినలేదు. చివరకు వారు లాభం లేదని తిరిగి వెళ్ళిపోయారు. అంతకు రెండేళ్ళు ముందే సుందరయ్యగారికి వ్యక్తిగత విప్లవవాదంలో నమ్మకం పోయింది. కార్మిక కర్షక పోరాటాలను నడపడమొక్కటే స్వాతంత్ర్య సాధనకు మార్గమని ఆయన నమ్మారు. దీనిపై ఆయన జీవిత చరిత్రలో భాగాన్నే చూద్దాం.

“వ్యక్తిగత విప్లవాదులతో మాట్లాడాను. మొదట్లో నేను చెప్పినట్లు తమ తమ గ్రామాల్లో మా గ్రామంలో మాదిరే నిర్మాణాత్మక ప్రజాహిత చర్యలు చేపట్టగలమని చెప్పారు. ఆ తర్వాత వారి ధోరణి అలా లేదు. “బాంబులతో దాడిచెయ్యాలి! బ్యాంకులు లూటీ చెయ్యాలి! ప్రజలు అసహ్యించుకునే వారి పనిపట్టాలి-ఈ రకంగా జాతీయ విప్లవ కారులవలె చర్యలకు పూనుకోవాలి” అని నాకు నచ్చజెప్పబోయారు. పైపెచ్చు “నీకు అనుచర బృందం చాలా ఉంది. మీరంతా ఈ చర్యలకు దిగండి. దానికి అవసరమైన పైకం సమకూర్చే వూచీ మాది” అని నన్ను ఒప్పించబూనారు.

నేను అంగీకరించలేదు. “కొంచెంసేపు స్థిమితంగా ఆలోచించండి. ఇలాంటి పనివల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి? మీరు బాంబులు వినరవచ్చు. బ్యాంకు దోపిడీ చేయవచ్చు. కాని ఎన్ని ఉదాహరణలు కావాలన్నా యిస్తాను. ఎవరో ఒకరు ఏదో చిన్న పొరపాటువల్ల పట్టుపడతారు. అందరూ అరెస్టవుతారు. కొందరు వీరమరణం చెందవచ్చు. కానీ, మీరెంచుకున్న లక్ష్యం ఏమవుతుంది? డబ్బుకావాలంటే మీ కార్యక్రమం విశదీకరించి, ప్రజలవద్ద నుండి వసూలు చేయండి. ఒక వేళ బ్యాంకు దోపిడీ వల్ల మీరు ఒకింత పైకం సంపాదించినా మీపై వుండే కేసులలో నుండి బయటపడేందుకో లేదా మరిన్ని ఆయుధాలు సంపాదించుకునేందుకో ఖర్చు చెయ్యాలి వస్తుంది. కనుక అదొక విష వలయం. అందులో చిక్కుకుంటారు. దాని వల్ల అంతిమంగా ప్రయోజనం శూన్యం. మీకేదో తాత్కాలిక సంతృప్తి మిగులుతుంది. అంతే! ఇది మార్క్స్ చెప్పిన మార్గం కాదు. కమ్యూనిజం సాధించే మార్గం అంతకన్నా కాదు” అని నేను చెప్పాను. నేను చెప్పింది ఆలోచిస్తామన్నారు వాళ్ళు. నాకు మాత్రం వారు నా మాటలతో మారిపోతారన్న నమ్మకం లేదు. అదే విషయం చెప్తూ, మరోసారి ఆలోచించండని, వాళ్ళది ఎలా పొరపాటు మార్గమో మళ్ళీ ఒకసారి చెప్పాను. వాళ్ళు తమ కార్యక్రమాలు కొనసాగిస్తూనే ఉన్నారని కూడా నాకు తెలుసు. అంతేకాదు. నాతో ఉంటున్న యువజన బృందంలో కూడా కొందరిని తమ వైపు మళ్ళించుకోవాలని యత్నించారు. కానీ వీరిపై నా ప్రభావం ఎక్కువగా ఉంది. కనుక ఆ ప్రయత్నాలు ఫలించలేదు.

అనుకున్నంతా అయింది. ఒక రోజు వాళ్ళు నా దగ్గరకు వచ్చారు. కాపిరాల శంకరయ్య కోసం పోలీసులు తీవ్రంగా గాలిస్తున్నారనీ, కనుక రక్షణ యివ్వమనీ నన్ను కోరారు. నా వద్ద ఉంటే ఎవరికీ అనుమానం రాదనీ, ఎందుకంటే ఇలాంటి వారిని దాచేపని నేను చేపడ్డానని ఎవరూ నమ్మరనీ నన్ను అడిగారు. “అది సాధ్యం కాదు. ఈ రోజు కాకున్నా త్వరలోనే తెలిసిపోతుంది. అది ఊళ్ళో ఒక కాలక్షేపం రచ్చ అవుతుంది. నేను నిర్ణయిస్తున్న కార్యకలాపాలకు కూడా అంతరాయం అవుతుంది. కనుక అది మంచి వద్దతి కాదు. కావాలంటే మైపాడులో బలరామిరెడ్డి దగ్గరకు జేరుస్తాను. అక్కడ నుండి మీ ఏర్పాట్లు మీరు చేసుకోండి.

అక్కడే వుండి అతన్ని అతనికి సానుభూతిగా ఉండే వాళ్ళను చిక్కల్లో పెట్టవద్దు” అని చెప్పాను. వాళ్ళు సరేనని ఆ శంకరరయ్యను నాకప్పగించారు. అతనికి సైకిలు తొక్కటం రాదు. అందుకని నా సైకిల్పై కూర్చుండ బెట్టుకుని, 30 మైళ్ళు సైకిలు తొక్కుకుంటూ వెళ్ళి ఏటుకూరి బలరామిరెడ్డి ఇంటివద్ద వదిలిపెట్టి వచ్చాను.

రెండు రోజుల్లో ఆ కేసులో ఉన్న వాళ్ళిద్దరూ అరెస్టయినట్లుగా పత్రికల్లో చూశాను. ఆ తర్వాత చుండి జగన్నాథంతో “చూశావా ఏం జరిగిందో! ఉద్యమానికి ఉపయోగపడే బదులు మీరు అంతా జైల్లో కూర్చున్నారు. ఇప్పుడైనా ఇది విధానం కాదన్నది గ్రహించండి” అని చెప్పాను. ఆ రోజుల్లో మద్రాసులో ‘గూటీ’ బాంబు కేసు జరిగింది. ఒక జాతీయ విప్లవకారుని వద్ద ‘బాంబు’లు తీసుకున్నారు. ఆ బాంబులు తీసుకు వస్తుంటే బర్మా షెల్ వద్ద పరిగెత్తుతూ పడిపోగా బాంబులు పేలాయి. కొందరక్కడే మరణించారు. మిగతావాళ్ళు గాయపడ్డారు. ప్రకాశం పంతులుగారు ఆ కేసులో ముద్దాయిల తరపున వాదించారు. అయినా వాళ్ళకు రెండేళ్ళు చొప్పున శిక్షపడింది. ఈ జాతీయ విప్లవకారులతో నా సంబంధాలిలా ఉండేవి. 1933లో గాంధీజీ ఉద్యమం నిలిపి వేశారు. మా ఊళ్ళో ఉండి నా కార్యక్రమాలు కొనసాగిస్తున్నాను. నా పరిచయస్తులలో చాలామంది జైళ్ళలో ఉన్నారు. బయటన్న వారు బహు కొద్దిమంది. వాళ్లు జైలు నుంచి రాగానే వెళ్ళి కలుసుకొని చర్చించేవాణ్ణి. మా ఊళ్ళో చేపట్టిన కార్యక్రమాలు వాళ్ళని కూడా చేపట్టమనీ, సమన్వయం చేసుకుందామనీ చెప్పేవాణ్ణి.

ఈ విధంగా పాత పరిచయస్తులతో సంబంధాలు పెట్టుకోవడం, వారికి పుస్తకాలిచ్చి చదవమనడం, నేనూ నా విధానాన్ని పెంచుకోవడంతో పాటు మా ఊళ్ళో కార్యక్రమాలు కొనసాగిస్తూ ఉండేవాడిని.” అని సుందరయ్య ఆత్మకథలో చెప్పారు. ఇలా వ్యక్తిగత విప్లవవాదుల్లో కొందరిని కమ్యూనిస్టులుగా మార్చారు. ఈ సంబంధాలన్నింటినీ పార్టీలో ఇముడ్చుకుంటూ వ్యవసాయ కార్మిక సమస్యలపై కేంద్రీకరించారు. దాని కార్యకలాపాల గురించీ ఆయన ఆత్మకథ నుంచే చదువుదాం.

“ఇంతకన్నా మా పలుకుబడి ప్రత్యేకించి నా ప్రభావం పెరగటానికి మరో ముఖ్య కారణం ఉంది. రాయనపాడు అన్న గ్రామంలో వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం స్థాపించాం. దాని ఆధ్వర్యంలో కూలి పెరగాలనీ, పిచ్చి కొలతలు పోవాలనీ ఉద్యమం సాగించాం. త్వరలో ఆ ఉద్యమం చుట్టుపక్కల మరికొన్ని గ్రామాలకు కూడా పాకింది. ఆ ఊళ్ళల్లో కూలీలు వచ్చి, తమ ఊళ్ళో కూలి సంఘం పెట్టమని బలవంతం చేసేవారు. దాంతో భూస్వాములకూ, నాకూ ప్రత్యక్ష వైరుధ్యం ఏర్పడింది. “నువ్వు ఈ కూలివాళ్ళను కూడగడ్తున్నావు. వాళ్ళివాళ్ళ ఎక్కువ కూలి అంటున్నారు. రేపు అసలు భూములే తమవంటారు. ఇది చాలా ప్రమాదకరమైన విషయం. అయినా మనకు భూమి మీద ఎంత వస్తున్నది కనుక ఇంతకన్నా ఎక్కువ కూలి ఇవ్వగలం? అంటూ వాదించసాగారు. నేను లెక్కలు వేసి, వ్యవసాయ కూలీల కోర్కె ఎంత సమంజసమైనదో నచ్చజెప్పే ప్రయత్నం చేశాను. నిజానికి, మొదటి నుండి ఇలాంటి లెక్కలలో నేను సిద్ధమాస్తుణ్ణి.

అయితే కూలీల ఐకమత్యం చెడగొట్టేందుకు వాళ్ళొ కొత్త వాదన తెచ్చారు. “నువ్వు ఏదో సమానత్వమని కబుర్లు చెప్తున్నావు. ముందు మీ కూలీల్లో మాల, మాదిగల మధ్య సమానత్వం ఉన్నదా! ఒకరి సరసన ఒకరు భోజనం చేస్తారా?” అని అడగసాగారు.

“అది వేరే విషయం! వారికి విద్య లేదు. పై పెచ్చు తరతరాల సాంప్రదాయం అంటూ దాన్ని పట్టుకు వేలాడుతున్నారు. క్రమేపీ అది పోతుంది. అయినా ఇప్పుడా విషయం దేనికి. వాళ్ళల్లో వాళ్ళు తగాదా పడతారు. కనుక వాళ్ళనందర్నీ దోచుకునే హక్కు మీ కెక్కడిది?” అని నేను సమాధానం చెప్పాను.

“పోనీ భోజనం సంగతి అటుంచు, అసలు ఒకళ్ళ బావిలో నీళ్ళు ఇంకొకళ్ళ బావిలో కలిస్తేనే వాళ్ళిద్దరూ ఊరుకోరు. ముందు నీకు చాతనైతే మాల, మాదిగ బావుల్లో నీళ్ళు కలుపు చూద్దాం” అని భూస్వాములు అన్నారు.

“నేనెప్పుడూ ఆ ప్రయత్నం చెయ్యలేదు. దానికి వాళ్ళకు అభ్యంతరం ఉండనవసరం లేదు” అన్నాను.

“నువ్వుట్లా అంటున్నావుకదా! వాళ్ళ హరిజనవాడలో బావులున్నాయి గదా! అక్కడనుండి ఇంకొకళ్ళు నీళ్ళు తెచ్చుకుంటే వారు ఊరుకోరు” అని తమ వాదన కొనసాగించారు.

“మన గ్రామంలో ఊరు బావులున్నాయి. అక్కడనుండి వాళ్ళను నీళ్ళు మీరు చేదుకోనిస్తారా?” అని నేనడిగాను. “వాళ్ళ బావులు వాళ్ళకుండగా, గ్రామంలో బావులతో వాళ్ళకు పనేమిటి?” అని ప్రశ్నించారు.

వాళ్ళకు నీళ్ళు అపసరమా లేదా అన్నది కాదు ప్రశ్న. వాళ్ళకెందుకు నీళ్ళు తోడుకునే హక్కు లేదు. మీరెవరు అడ్డగించేందుకు?” అని అన్నాను.

“హరిజన వాడలో బావి నీళ్ళు తోడుకోనిస్తారా?”

“ఎందుకుతోడుకోనివ్వరు? మీరు వెళ్ళి తోడండి. ఎందుకు అభ్యంతర పెడతారు?”

అయితే వీళ్ళకు హరిజనవాడలో బావినిళ్ళు తోడుకునే ధైర్యం లేదు. వాళ్ళు కొట్టినా కొద్దారని భయం.

“నువ్వెళ్ళి తోడుకురా చూద్దాం” అన్నారు.

నేను వారి సవాల వెంటనే స్వీకరించలేదు గానీ, నా ప్రయత్నం ఆరంభించాను.

“సరే! నేనింకా వాళ్ళతో మాట్లాడలేదు. చెప్తే అర్థం చేసుకుంటారు.” అని వెళ్ళి హరిజనులతో “మీ బావిలో నీళ్ళు నన్ను తోడుకోనిస్తారా” అని అడిగాను. “అయ్యో! మీరు తోడుకునేందుకు అభ్యంతరం ఏమిటి? మీరు దేవుళ్ళాంటివారు. మా మంచి కోరేవారు. అయితే మాదిగల బావిలో నీరు తెచ్చి మా బావిలో పోసి మా బావిని మైల పర్చవద్దని” కూడా ఈ మాలలు అన్నారు. అయితే నేను నీరు తీసుకుని, మాలవాళ్ళ బావి నీటితో విడిగా కలపవచ్చునని వాళ్ళు అంగీకరించారు. ఊరికి దక్షిణంగా మాదిగ గూడెం వుంది.

బాగా మెజారిటీగా వున్న మాలవారి అనుమతి పొంది మాదిగ వాడకు వెళ్ళి, “నేను మీ బావిలో నీళ్ళు తీసుకుని, మాలవాళ్ల బావి నీళ్ళతో కలిపేందుకు అభ్యంతరమా” అని అడిగాను.

“అదేమిటీ మీరు చేస్తే కాదనగలమా! మీరు మా ఇంటికి వస్తారు. మా కష్ట సుఖాలు చూస్తారు. మీరు మా బావి నీళ్ళు తీసుకుని, ఇంకే నీళ్ళతోనైనా సరే కలిపి తాగినా, అన్నం వండుకుతినా మాకు గౌరవమే కదా” అని మాదిగ వారన్నారు. నాకు ధైర్యం వచ్చింది. గ్రామస్తుల దగ్గరకు వెళ్ళి “నేను నీళ్ళు తోడుకు రావడమే కాదు. మాల, మాదిగ వాళ్ళ బావుల నుండి నీరు తీసుకువచ్చి, ఆ రెండు బావుల నీళ్ళు కలిపి, గ్రామంలో వున్న యువకులందరినీ పిలిచి, సహపంక్తి భోజనం ఏర్పాటు చేద్దాం” అని చెప్పాను. “అన్నం వండి, ఊళ్ళో వున్న మన అందరికీ కులాల తేడా లేకుండా భోజనం ఏర్పాటు చేస్తానని” చెప్పి ఊళ్ళో ఉన్న యువకులందరినీ, హరిజనులను తప్ప భోజనానికి పిలిచాను.

గత అనుభవం దృష్ట్యా, వీళ్ళతోపాటు మాల, మాదిగలను కూడా కలిపి సహపంక్తి భోజనానికి పిలువ లేదు. అలా పిలిస్తే మొదటికే మోసం వచ్చి మాల, మాదిగ బావుల నీళ్ళతో గ్రామంలోని మిగతా కులాల వారందరినీ కలిపి, సహపంక్తి భోజనం చేయించాలన్న దానికే అంతరాయం కలగవచ్చు. కావడి వేసుకొని వెళ్ళి, రెండు బావుల నీళ్ళు తెచ్చాను. భోజనం వందాము. అనుకున్నట్లు అందరినీ పిలిచి, విందు చేశాము. నా ప్రయత్నం పూర్తిగా సఫలమైంది. అన్నట్లు ఈ రెండు బావుల నీళ్ళేకాదు, మొదట్లో అరవైలు దూరంలో వున్న బావి నుండి నీళ్ళు తెచ్చాను. ఆ తర్వాత రెడ్ల బావి, తర్వాత పద్మసాలీల చెరువు నుండి నీళ్ళు తెచ్చాను. మిగతా కులాల వారందరూ హరిజనులుతప్ప వాడేబావి ఒకటి ఉంది. అక్కడనుండి కూడా నీళ్ళు తెచ్చాను. వాళ్ళు మాత్రం చాలా కోపంగా ఉన్నారు. నాపై దాడిచేద్దామని కూడా అనుకున్నారు గానీ, హరిజనులు నా తరపున వచ్చి మళ్ళీ తిరిగి వాళ్ళపై దాడిచేస్తారేమోనన్న భయంతో వూరుకున్నారు.

అయితే ఈ సహపంక్తి భోజనం జరిగిన తర్వాత తమ బావికి వచ్చి, హరిజనులు నీళ్ళు తోడుకుంటారేమోననకున్నారు. తాము వాడ వీలు లేకపోయినా సరే, హరిజనులు మాత్రం ఆ బావి నీళ్ళు తోడుకునేందుకు రాకూడదనే ఉద్దేశంతో ఆ బావిలో మానవ మలం దిమ్మరించారు. ఆ సంగతి తెలిసి మా యువజన బృందం వెళ్ళి బావిలోకి దిగి, బావి అంతా శుభ్రం చేసింది. మేము పంతానికి పోయి హరిజనులచే బలవంతాన మిగతా బావుల్లో నీళ్ళు తోడించలేదు. హరిజనులు కూడా ఆ విధంగా మిగతా బావుల నీటికి రాలేదు. ఏదేమైనా, అన్ని బావుల్లో నీళ్ళు అందరూ వాడుకోవచ్చన్న గుర్తింపు మాత్రం వచ్చింది. ఆచరణలో అలా జరగకపోయినా!

ఏమైనా ఈ బహుముఖ కార్యక్రమాలు, అంతకుమించి ఈ వ్యవసాయ కార్మిక సంఘ నిర్మాణం జిల్లా వ్యాపితంగా నాకు చాలా మంచిపేరు తెచ్చిపెట్టాయి. ముఖ్యంగా వ్యవసాయ కార్మికులు, పేద రైతులు కలిసికట్టుగా ఉండే భూస్వామ్య దౌర్జన్యాన్ని

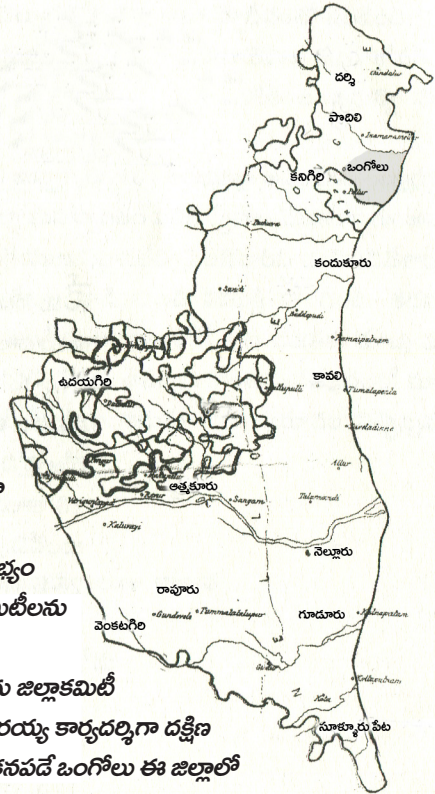
ఎదిరించవచ్చునన్న విశ్వాసంతో, మా ఊళ్ళోనేగాక చుట్టుపక్కల ఊళ్ళలో సంఘటితమైనారు. గతంలో సత్యాగ్రహాలు చేశాననీ, జైలుకెళ్ళాననీ వచ్చిన పేరుకు ఈ సంఘ నిర్మాణం తోడైంది. 1934 వరకూ ఈ కార్యక్రమాలన్నీ సాగించాను.” అంటూ చెప్పారు

కొన్నాళ్ళ తరువాత అలగానిపాడు విడిచి పెట్టి, ఎక్కడెక్కడ కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ నిర్మాణానికి అవకాశాలున్నాయో కనుగొనడానికై 1933-34 మధ్య ఆంధ్రా జిల్లాలు పర్యటించారు. తన జైలు మిత్రుల ద్వారా, సోదర సమితి సభ్యుల ద్వారా ఒక్కొక్కరినే కలుసుకొని మాట్లాడసాగారు. వారిలో కొందరు తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో పందిరి మల్లిఖార్జునరావు, పెన్నెత్త సూర్యనారాయణ, పెన్నెత్త అసంతం. పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో ఉద్దరాజు రామం, అల్లూరి సత్యనారాయణ, తనికెళ్ళ వెంకటచలపతి, కలిదిండి సుబ్రహ్మణ్యం. కృష్ణాజిల్లాలో మద్దుకూరి చంద్రశేఖరరావు, చలసాని వాసుదేవరావు, చలసాని జగన్నాథరావు, కొసరాజు శేషయ్య, కాట్రగడ్డ నారాయణరావు, గద్దే లింగయ్య. గుంటూరు జిల్లాలో పోలేపెద్ది నరసింహమూర్తి, జొన్నలగడ్డ రామ లింగయ్య, పెండ్యాల లోకనాథం, ప్రతాప రామ సుబ్బయ్య. నెల్లూరు జిల్లాలో బస్వారెడ్డి శంకరయ్య మొదలైన వారు. ఈ కార్యక్రమం కొనసాగిస్తూనే వీరు అలగానిపాడుతో సంబంధం వదులుకోలేదు. 1934లో అక్కడ వ్యవసాయ కూలీ సంఘాన్ని స్థాపించారు.

1934 సెప్టెంబరులో సుందరయ్య బెజవాడలో ఒక సమావేశం జరిపారు. పై సమావేశం ఏడుగురితో ఒక రాష్ట్ర ఆర్గనైజింగ్ కమిటీని ఎన్నుకొంది. పోలేపెద్ది నరసింహమూర్తి, కొసరాజు శేషయ్య, అల్లూరి సత్యనారాయణ, తనికెళ్ళ వెంకట చలపతి, సుందరయ్య, మరొక ఇద్దరూను. బెజవాడ సమావేశం, రాష్ట్ర మంతటా కూలీ రక్షణ సమితుల్ని ఏర్పరచి వాటి ద్వారా కార్మికుల్లో పనిచేయాలనీ, తెలుగులో వున్న మార్క్సిస్టు గ్రంథాల ద్వారా యువతీ యువకుల్లో కమ్యూనిస్టు చైతన్యం కలిగించాలనీ తీర్మానించింది. దీని తరువాత ఆయన రాష్ట్రంలో పార్టీ నిర్మాణ బాధ్యతలను చేపట్టారు.

తొలి కమ్యూనిస్టులు కార్యకలాపాలు

ప్రకాశం జిల్లా పర్వతక ముందు కందుకూరు రెవెన్యూ డివిజన్ పరిధిలోని కందుకూరు, పాదిలి, దల్మి, కనిగిరి నియోజకవర్గాలు నెల్లూరు జిల్లాలో భాగంగా ఉండేవి. నెల్లూరు నుంచి ఇవి 150 నుంచి 200 కి.మీ దూరంలో ఉండేవి. నిర్మాణ సౌలభ్యం లేతూ 1956 నుంచి పార్టీ రెండు జిల్లా కమిటీలను వేసి పని చేయించింది. కనిగిరి కేంద్రంగా యలమందారెడ్డి కార్యదర్శిగా ఉత్తర నెల్లూరు జిల్లాకమిటీ ఉండేది. నెల్లూరు కేంద్రంగా బస్వారెడ్డి శంకరయ్య కార్యదర్శిగా దక్షిణ నెల్లూరు జిల్లా కమిటీ ఉండేది. వై మ్యూవ్ లో కనపడే ఒంగోలు ఈ జిల్లాలో భాగం కాదు.

1931 ఫిబ్రవరిలో జరిగిన గాంధీ - ఇర్విన్ ఒడింబడిక ఫలితంగా సత్యాగ్రహోద్యమ విరమణ జరిగింది. అప్పటికే ప్రజాపోరాట వెల్లువలను చల్లారుస్తూ గాంధీ చేపట్టిన విధానంతో వివిధ సందర్భాలలో అసంతృప్తి చెందిన యువకులు రవ్వ్యా విప్లవ ప్రభావంతో కమ్యూనిస్టు ఆలోచనలు చేస్తున్నారు. వివిధ జైళ్ళలో నిర్బంధంలో ఉన్నప్పుడు కమ్యూనిస్టు భావజాలంతో ఉత్తేజితులయ్యారు. అలాంటి వాళ్ళలో ఈ ఒడంబడిక తరువాత ప్రత్యామ్నాయ భావాలు బలపడ్డాయి. బాంబులు, రివోల్వర్లతో ప్రభుత్వోద్యోగుల్లో భయోత్పాతం కల్పిస్తూ ట్రిటీషు వారిని సాగనంపవచ్చునని వీరు బలంగా నమ్మారు. ఈ తరహా కార్యక్రమాలు చేపట్టిన వారిని కమ్యూనిస్టు పార్టీ టెర్రరిస్టులుగా భావించి దూరం చేసుకోలేదు. వ్యక్తిగత విప్లవాదులని వీరికి పేరు పెట్టింది. అలాంటి వారిలో బి. దశరథరామిరెడ్డి, దువ్వూరి బలరామిరెడ్డి, రావి ఆదిశేషయ్య, కె. గోపాలశాస్త్రి, జి.బాలకిష్టారెడ్డి, పట్నం బాలిరెడ్డి, చుండి జగన్నాథం,

జి.కాశయ్య చెట్టి తదితరులున్నారు. కోర్టులో జరిగిన వ్యాజ్యాన్ని బట్టి వీరు 1933 జూలై 31న నెల్లూరు జిల్లాలో ఒక ఇంటిని దోపిడీ చేయడానికి, మైలాపూర్ ఇంపీరియల్ బ్యాంకును కొల్లగొట్టడానికి మద్రాసులోని పోలీసు ఇన్స్పెక్టర్ మైకీల్ను చంపడానికి ప్రయత్నించారు. ఇది మద్రాసు కుట్రకేసుగా చరిత్ర కెక్కింది. వీరిపై 1934 ఏప్రిల్ 28న విచారణ పూర్తి చేసి శిక్షలు విధించారు. బలరామిరెడ్డి, కాశయ్యచెట్టి, రమానంద చౌదరి, బాపురాజులకు మూడేసి సంవత్సరాలు, గోపాలశాస్త్రి, బాలక్రిష్ణారెడ్డి, దశరథరామిరెడ్డిలకు రెండేసి సంవత్సరాలు, చుండి జగన్నాథానికి ఒక సంవత్సరం జైలు శిక్ష విధించారు. జైలు నుంచి విడుదలయ్యాక వారిలో కొందరు కమ్యూనిస్టు సాహిత్యం చదివారు. పుచ్చలపల్లి సుందరయ్యతో చర్చలు జరిపారు. బలరామిరెడ్డి, చుండి జగన్నాథం, రామానందచౌదరి కమ్యూనిస్టుపార్టీ స్థాపించిన కూలి సంరక్షణ సమితుల్లో చేరారు. ఇంకొందరు బయట ఉంటూ కమ్యూనిస్టు పార్టీకి సహకరించారు.

1934 సెప్టెంబరులో అమీర్ హైదర్ఖాన్ తిరిగి అరెస్టు కావడంతో దక్షిణ భారత దేశంలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాన్ని నిర్మించే బాధ్యతను సుందరయ్య తీసుకున్నారు. ఆ తరువాత నెల్లూరులో వీరి కార్యకలాపాలు తగ్గాయి. వ్యక్తిగత విప్లవవాదులుగా ఉన్న యువకులు కొందరు కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. వారి జిల్లాలో ఉద్యమాన్ని విస్తరింపజేశారు. 1933 మద్రాసు కుట్ర కేసులో అరెస్టయిన చుండి జగన్నాథం, రావి ఆదిశేషయ్యలు 1935లో విడుదలై వచ్చారు. వీరు వేలూరు జైలులో ఉన్న కాలంలో మార్క్సిస్టు సాహిత్యం అధ్యయనం చేసి కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతాల గురించి, రష్యన్ విప్లవం గురించి ఒక అవగాహనకు వచ్చారు. జైలులో ఉన్న కాలంలోనే 'సర్కార్' అనే బెంగాల్ కార్మికునితో చర్చలు జరిపి మార్క్సిస్టు అవగాహనను పెంచుకున్నారు. జైలు నుండి విడుదలై వచ్చిన తరువాత సుందరయ్యతో కలిసి పనిచేయడానికి సంసిద్ధులయ్యారు. ఇదే కాలంలో ఇందుపూరుకు చెందిన బస్సారెడ్డి శంకరయ్య కూడా వామపక్ష భావాలవైపు ఆకర్షితులయ్యారు. జైలు నుంచి విడుదలై వచ్చిన రావి ఆది శేషయ్య, చుండి జగన్నాథం గార్లతో పరిచయం ఏర్పరుచుకుని కమ్యూనిస్టు సాహిత్యాన్ని అధ్యయనం చేశారు.

కమ్యూనిస్టు భావాలపట్ల ఆకర్షితులైన చుండి జగన్నాథం, రావి ఆది శేషయ్య, బస్సారెడ్డి శంకరయ్య, ఖండవల్లి కృష్ణారావు, పూసపాటి నరసింహరాజు గుంటూరులో కూలీ రక్షణ సమితి స్థాపించబడ్డ నాలుగు నెలల తరువాత 1935 జూలై 1న నెల్లూరులో కూలీ రక్షణ సమితి స్థాపించారు. దాని ప్రధాన కార్యదర్శి రావి ఆదిశేషయ్య, కార్యవర్గ సభ్యులలో చుండి జగన్నాథం, ముత్తరాజు గోపాల రావు, మరికొందరు ఉండేవారు. గోపాలరావును ఒకసారి 144 సెక్షన్ను ధిక్కరించి ఊరేగింపు జరిపినందుకు అరెస్టు చేశారు. స్థానిక కూలీ రక్షణ సమితుల కార్యకలాపాలను సమన్వయ పర్చేటందుకు 1935 ఆగస్టు 15న మద్రాసు (రాష్ట్ర) కూలీరక్షణ సమితిని స్థాపించారు. దాని కార్యదర్శి పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య. కార్యవర్గ సభ్యులుగా జొన్నలగడ్డ రామలింగయ్య, ప్రతాప రామసుబ్బయ్య, పోలేపెద్ది నరసింహమూర్తి, చుండి జగన్నాథం, పిల్లలమరి వెంకటేశ్వర్లు, గారపాటి సత్యనారాయణ, తనికెళ్ళ వెంకటచలపతి,

అల్లూరి సత్యనారాయణ, కంభంపాటి సత్యనారాయణ, తనికెళ్ళ వెంకటచలపతి, పులువుల వెంకట శివయ్య ఎన్నికయ్యారు.

దాని నిబంధనావళిలో సభ్యత్వ అర్హతలను గురించిన ఒక పేరాలో ఇలా వుంది. “కూలీ రక్షణ సమితి సభ్యులు కార్మికుల ప్రయోజనాలకు వ్యతిరేకంగా పనిచేసే ఏ మతోన్మాద సంస్థలోనూ సభ్యులుగా ఉండరాదు” దీని అర్థం, కాంగ్రెసులో సభ్యులైన వారు కూలీ రక్షణ సమితిలో సభ్యులుగా ఉండవచ్చు నన్నమాట. రాష్ట్ర సంఘమేర్పడక ముందు స్థాపించబడ్డ కూలీ రక్షణ సమితులన్నీ కాంగ్రెసు సభ్యుల్ని చేర్చుకోరాదని తమ నిబంధనల్లో ఆంక్షలు విధించాయి. అందువల్ల కొన్ని జిల్లాలో పార్టీ యూనిట్లు ప్రారంభంలో కూలీ రక్షణ సమితుల్ని స్థాపించలేకపోయాయి. ఈ నిర్ణయం తరువాత ఆ వైఖరి మారింది. పట్టణ కార్మికుల సమస్యలపైనే కాకుండా గ్రామీణ వ్యవసాయ కార్మికుల సమస్యలపైనూ శ్రద్ధను, చొరవను ఈ కూలీ రక్షణసమితి చూపింది. 1935 జులై నెలలో అలగానిపాడు గ్రామ వ్యవసాయ కూలీలు వేతన పెంపు కోసం చేసిన సమ్మెకు కూలీ రక్షణ సమితి సభ్యులు ప్రత్యక్షంగా మద్దతునిచ్చారు. దానికి విజయం చేకూర్చారు. ఈ సమ్మె ప్రభావం క్రమక్రమంగా ఇతర గ్రామాలకు కూడా విస్తరించింది. రోజుకు ఎనిమిది గంటలు పని మాత్రమే ఉండాలని వేతనాన్ని ధాన్య రూపంలో చెల్లించేటప్పుడు సరైనకొలతలు కొలవాలని వ్యవసాయ కూలీలు డిమాండ్ చేస్తూ సమ్మెలు నిర్వహించారు. మద్రాసులో కూలీ రక్షణ సమితి అధ్యక్షులలో 1935 ఏప్రిల్ 5న మద్రాసు ప్రెస్ వర్కర్స్ యూనియన్ స్థాపించబడింది. ఎ. ఎస్. కె.అయ్యంగార్, మాణిక్యం, కంభంపాటి (సీనియర్)లు దాని కార్యకలాపాల్లో పాల్గొనేవారు. నెల్లూరులో ప్రెస్ వర్కర్స్ యూనియన్ను 1935 ఆగస్టు 4న స్థాపించాలని నిర్ణయించారు. చుండి జగన్నాథం, రావి ఆదిశేషయ్యలు అరెస్టు చేయబడ్డంతో వాయిదా పడింది. కూలీ రక్షణ సమితులు కొద్దిపాటి కేంద్రాల్లోనే ఉన్నా, వాటి సభ్యులు కొద్ది మందే అయినా, ప్రభుత్వం వాటి కార్యకలాపాలను చూస్తూ ఊరుకోలేకపోయింది. వారి కార్యకలాపాలను మొగ్గలోనే తుంచేవేయాలని నిశ్చయించుకొంది.

చుండి జగన్నాథం, రావి ఆదిశేషయ్య అరెస్టు అయ్యారు. వారిమీద అభ్యంతరకరమైన కరపత్రాలు పంచిపెట్టారని కేసుపెట్టారు. ఆ కరపత్రాల్లో ముఖ్యమైనవి “ధన ప్రభావం” అనే నాటిక, “ధనికులు చేసే మోసాలు, వారు పెట్టే బాధలు”తో పాటు మరో రెండు కరపత్రాలను పంచి పెట్టారనేది వారిపై మోపిన అభియోగం. ముద్దాయిలందరూ తమ కేసుల్ని డిఫెండు చేసుకున్నారు. వారి తరపున ప్రఖ్యాత కాంగ్రెసు వకీళ్ళు ఫీజు తీసుకోకుండా వాదించారు. గుంటూరులో జిల్లా మేజిస్ట్రేటు, నెల్లూరులో సబ్ మేజిస్ట్రేటు, మద్రాసులో ప్రెసిడెన్సీ మేజిస్ట్రేటు కేసులు విచారించారు. ఈ కూలీ రక్షణ సమితి కార్యక్రమాలలో కాంగ్రెస్ లోని అతివాదులుగా ఉన్న వారు సైతం ఎంతో చురుకుగా పాల్గొనేవారు. కాంగ్రెస్ కార్యకర్తగా ఉన్న ముత్తరాజం గోపాలరావు కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలతో సమానంగా కార్యక్రమాలలో పాల్గొనేవారు. కార్మికులను సంఘటిత పర్చడం, వారి సమస్యలపై పోరాటాలు నిర్వహించడంతో పాటుగా వారిలో రాజకీయ చైతన్యాన్ని పెంపొందించడానికి కూడా కూలీ రక్షణ సమితి సభ్యులు కృషి చేశారు. ఇందులో

భాగంగానే 'తిప్పరాజు సత్రం గోడ పత్రిక'ను ప్రచారంలోకి తెచ్చారు. దేశ రాజకీయ పరిస్థితులను తెలియజేస్తూ ప్రతిరోజూ నెల్లూరులోని సత్రం గోడపై వార్తలు రాయడం, అప్పుడప్పుడు సమావేశాలు ఏర్పాటు చేయడం ఈ కూలీ రక్షణ సమితి కార్యక్రమాల్లో భాగంగా ఉండేవి. కమ్యూనిస్టు భావాలను జిల్లా అంతటా వ్యాపింపజేయడానికి కూలీ సంరక్షణ సమితి సభ్యులు గ్రామాల్లో తిరుగుతూ సభలు నిర్వహించేవారు. జాతీయ భావాలు కలిగి అతివాదులుగా ఉన్న యువకులు తారసపడితే వారికి కమ్యూనిస్టు మేనిఫెస్టో తదితర సోషలిస్టు సాహిత్యాన్ని అందించేవారు. వాటిని చదవమనేవారు. చర్చలు నడిపేవారు.

వివిధ మార్గాల ద్వారా కమ్యూనిస్టు భావాలపట్ల ఆకర్షితులై కార్మిక వ్యవసాయ కూలీలలో పనిచేస్తున్న కూలీ రక్షణ సమితి సభ్యులతోనే నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఏర్పడింది. 1935 మధ్య కాలానికే చుండి జగన్నాథం, రావి ఆది శేషయ్య, ఖండవల్లి కృష్ణారావు కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యత్వాన్ని పొందారు. వీరే తొలి కమ్యూనిస్టులు. ఆ వెంటనే కూలీ రక్షణ సమితి కార్యక్రమాల్లో పాల్గొంటూ బస్వారెడ్డి శంకరయ్య, పూసపాటి నరసింహరాజు 1936 నాటికి పార్టీ సభ్యులయ్యారు. క్రమ క్రమంగా జిల్లా అంతటా పెరుగుతున్న కమ్యూనిస్టు ప్రచారం, కూలీ రక్షణ సమితి కార్యక్రమాలపై పోలీసుల కన్నుపడింది. వీటిని నిరోధించే ఉద్దేశంతో 1935 అగస్టులో నెల్లూరు కూలీ రక్షణ సమితి ఆఫీసుపై పోలీసులు దాడి చేశారు. నిషిద్ధ సాహిత్యం, కరపత్రాలు లభించాయని, ప్రభుత్వ వ్యతిరేక కార్యక్రమాల్లో పాల్గొంటున్నారని ఆరోపిస్తూ చుండి జగన్నాథం, రావి ఆదిశేషయ్యలను అరెస్టు చేశారు. ఈ కేసులో సెషన్లు కోర్టులో 6 నెలలు శిక్ష వేశారు. దానిపై పై కోర్టుకు అప్పీలు చేయగా ఆ శిక్షను హైకోర్టు కొట్టివేసింది.

కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలు కలిగించిన చైతన్యం మూలంగా వేగూరు, విడవలూరు, మోడేగుంట, కాకుపల్లి, పూడిపర్తి తదితర గ్రామాల్లోని వ్యవసాయ కూలీలు 1935-36 మధ్యకాలంలో అనేక సమ్మెలు నిర్వహించారు. కొన్ని గ్రామాలలో సమ్మెలు దీర్ఘకాలం పాటు జరిగాయి. కాంగ్రెస్ కార్యకర్తగా ఉంటూనే, వ్యవసాయ కూలీ సమస్యలపై పోరాటాలు నిర్వహిస్తున్న వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలు నిర్వహించే ఈ సమ్మెలకు తన సహాయ సహకారాలను అందించారు.

1936 మార్చి నెలలో ఎ.ఎన్.కె.అయ్యంగారిని ఆహ్వానించి నెల్లూరు యూత్ లీగ్ సమావేశాన్ని ఏర్పాటుచేశారు. సామ్రాజ్యవాద ప్రభుత్వాన్ని దుయ్యబడుతూ అయ్యంగార్ చేసిన ప్రసంగంపై ప్రభుత్వం ఆయనను శిక్షించేందుకు ప్రయత్నించింది. సత్యాగ్రహోద్యమంలో పాల్గొని వెంకటగిరి ప్రాంతంలో రైతులను, యువకులను సమీకరిస్తున్న బీరం రామనాథం కూడా ఈ కాలంలోనే వామపక్ష భావాలవైపు ఆకర్షితులయ్యారు. వెంకటగిరి ప్రాంతంలో యువజనోద్యమానికి పునాది ఏర్పడటానికి బీరం రామనాథం చేసిన ప్రయత్నాలే కారణం. వీరి కృషి పల్లనే వెంకటగిరిలో యువజన సంఘం ఏర్పడింది. 1936లో ఏర్పడిన ఈ యువజన సంఘానికి సి.గుర్నాథం అధ్యక్షతన 9 మంది సభ్యులతో ఒక కమిటీ కూడా ఏర్పాటైంది. సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక పోరాటంలో యువజనులను సమీకరించి ఒక ప్రధాన

శక్తిగా రూపొందించేందుకు 1936 నవంబరులో కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకుడైన డాంగ్ నెల్లూరు జిల్లాలో పర్యటించారు. ఈ సందర్భంలో జిల్లాలోని అనేకమంది యువకులను కలుసుకుని డాంగ్ కమ్యూనిస్టు పార్టీ సిద్ధాంతాల, విధానాల గురించి వివరించారు.

విద్యార్థి నేత బాట్లీవాల

క్రమంగా 1937 వచ్చే సరికి జిల్లాలోని రైతాంగంలో అతివాద భావాలు కలిగిన కార్యకర్తల బృందం తయారైంది. రైతాంగ సమస్యలపై పోరాడుతూ కోపూరు తాలూకాకు చెందిన అల్లూరు రంగయ్య, భీమవరపు శేషయ్య, దామినేని అక్కయ్య, ఆత్మకూరు తాలూకాకు చెందిన జిసి కొండయ్య, పాములపాటి నరసయ్య, గంగా పెదకొండయ్య, గుడి పెంచలయ్య, మొదలైనవారు కమ్యూనిస్టు పార్టీతో సన్నిహితంగా పనిచేసే రైతుసంఘ కార్యకర్తలుగా తయారయ్యారు. వెంకటగిరి జమీందారుకు వ్యతిరేకంగా జరిగిన పోరాటంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ సానుభూతి పరులుగా ఉన్న ఈ రైతు యువకులు, జమీన్ రైతు సంఘ కార్యకర్తలతో కలిసి పనిచేశారు. 1937 మద్రాసు రాష్ట్ర అసెంబ్లీ ఎన్నికలలో నెల్లూరు జిల్లాలోని కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులు, సానుభూతిపరులు కాంగ్రెస్ విజయానికి గట్టి కృషిచేశారు. గూడూరు నియోజకవర్గానికి జస్టిస్ పార్టీ అభ్యర్థిగా పోటీ చేసిన వెంకటగిరి జమీందార్ మహా రాజకుమార్ ను ఓడించడానికి యువజన సంఘ కార్యకర్తలు, రైతు సంఘ కార్యకర్తలు గ్రామగ్రామాన తిరిగి ప్రచారం చేశారు. ఈ నియోజక వర్గంలో కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తగా ఉన్న బీరం రామనాథం ఒక పక్క కాంగ్రెస్ విజయం కోసం గ్రామగ్రామాన తిరిగి ప్రచారం చేస్తూనే ఉన్నారు. మరో పక్క సోషలిస్టు సాహిత్యాన్ని గ్రామాలలో అమ్ముతూ సోషలిస్టు ప్రచారం కూడా చేశారు. ఈ ఎన్నికలలో కమ్యూనిస్టులు చేసిన సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక ప్రచార ప్రభావం జిల్లా ప్రజలపై గట్టి ప్రభావాన్ని కలిగించింది.

ఆంధ్ర రాష్ట్ర విద్యార్థి మహాసభకు వచ్చిన బాట్లీవాలా 1937 సెప్టెంబరులో నెల్లూరు, కావలి, వెంకటగిరి పట్టణాలలో పర్యటించి సోషలిస్టు సిద్ధాంతాలను విస్తృతంగా ప్రచారం చేశారు. 1937 సెప్టెంబరు 3న వెంకటగిరిలో జరిగిన సభలో సామ్రాజ్యవాద ప్రభుత్వాన్ని బాట్లీవాలా తీవ్రంగా విమర్శించారు. ఆయన చేసిన ప్రసంగం యువకులకు ఎంతో ఉత్తేజాన్ని ఇచ్చింది. ఈ సభలో బాట్లీవాలా చేసిన ప్రసంగానికి ఆయనపై కేసు పెట్టి 6 నెలల శిక్షను విధించారు. ఆ తరువాత 1937 నవంబరులో జయప్రకాశ్ నారాయణ కూడా నెల్లూరు జిల్లాలో పర్యటించారు. ఆయన కూడా సోషలిస్టు సిద్ధాంత ప్రచారం చేశారు. ఈ నాయకులు చేసిన ప్రచారం జిల్లాలోని అనేకమంది యువకులను, విద్యార్థులను సోషలిస్టు భావాలవైపు ఆకర్షించింది. ఈ కాలంలోనే నెల్లూరు వి.ఆర్.కళాశాల విద్యార్థులు కూడా వామపక్ష భావాలవైపు ఆకర్షితులయ్యారు. వి.ఆర్.కళాశాల విద్యార్థులుగా ఉన్న అరిశ సుందరరాజన్, ఆమంచర్ల గంగాధరరావు కమ్యూనిస్టుల పరిచయంతో విద్యార్థులను సమీకరించి స్టూడెంట్ ఫెడరేషన్ కార్యక్రమాలను 1937లోనే ప్రారంభించారు. క్రమంగా విద్యార్థి ఫెడరేషన్ ఒక బలమైన

సంఘంగా రూపొందింది. 1938 జనవరి 29,30 తేదీలలో ప్రథమ జిల్లా మహాసభ జరిగింది.

ఇప్పటి ప్రకాశం జిల్లాకు చెందిన కొత్తపట్నం, మంతెనవారి పాలెంలో 1937, 38లలో రాజకీయ సిద్ధాంత పాఠశాలలు జరిగాయి. వీటిలో నెల్లూరు జిల్లా నుంచి పాల్గొన్న యువకులు సుశిక్షితులైన కార్యకర్తలుగా తయారయ్యారు. ఈ రెండు పాఠశాలల తరువాత నెల్లూరు జిల్లాలో పార్టీ సభ్యత్వం గణనీయంగా పెరిగింది. అల్లూరి రంగయ్య, భీమవరపు శేషయ్య, రామినేని అక్కయ్య, జిసి కొండయ్య, పాములపాటి నరసయ్య, గంగాపెడ కొండయ్య, గుడి పెంచలయ్య, నూకలపాటి శంకరయ్య, కోట అబ్బయ్య శెట్టి, అంశ సుందర రాజన్ మొదలైన వారంతా 1938 మధ్య కాలానికి పార్టీ సభ్యులుగా వచ్చారు. విస్తృతమవుతున్న పార్టీ కార్యక్రమాలకనుగుణంగా పార్టీ ఆర్గనైజేషన్‌ను అభివృద్ధి పరచడానికి 1938లో రాష్ట్ర కమిటీ తరపున పివి శివయ్య నెల్లూరు జిల్లా ఆర్గనైజరుగా వచ్చారు. దాదాపు 6 నెలలకు పైగా నెల్లూరు జిల్లాలో ఉండి కమ్యూనిస్టు పార్టీకి ఒక నిర్మాణరూపం ఇచ్చేందుకు ప్రయత్నం చేశారు. నెల్లూరు వి.ఆర్.కళాశాల, ఎ.బి.ఎం హైస్కూలు విద్యార్థులు డిటెన్షన్లకు వ్యతిరేకంగా విద్యార్థి ఫెడరేషన్ నాయకత్వంలో 1938 ఫిబ్రవరిలో సమ్మె చేసి విజయం సాధించారు. రాష్ట్రంలో ఎక్కడా జరగని ఒక విచిత్రమైన సమ్మె నెల్లూరు జిల్లాలో జరిగింది. నెల్లూరు రోమన్ కాథలిక్ చర్చిలో ఉన్న కుల భేదానికి వ్యతిరేకంగా 1938లో కమ్యూనిస్టు నాయకత్వంలో చర్చి సమ్మె జరిగింది.

వివిధ ప్రజారంగాలలో పార్టీ సభ్యులు నిర్వహిస్తున్న కార్యక్రమాలను సమీక్షించుకుని, పార్టీకి ఒక నిర్మాణ రూపం ఇచ్చేందుకు 1938లో జిల్లా మహాసభ ఇందుపూరులో జరిగింది. దీనినే నెల్లూరు జిల్లా తొలి మహాసభగా చెప్పుకోవచ్చు. ఈ రహస్య కాన్ఫరెన్సులో చుండి జగన్నాథం కార్యదర్శిగా ఒక జిల్లా కమిటీ ఏర్పాటైంది. రావి ఆదిశేషయ్య, బస్సారెడ్డి శంకరయ్య, పూసపాటి నరసింహారాజు, పుచ్చలపల్లి గోవిందమ్మ, బాలసుబ్రహ్మణ్యం జిల్లా కమిటీ సభ్యులుగా ఉన్నారు. జిల్లా కాన్ఫరెన్సు జరిగే నాటికి జిల్లా మొత్తంమీద 25 మంది దాకా పార్టీ సభ్యులున్నారు. 1936 నాటికి ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో భాగమైన ఆంధ్రా జిల్లాల్లో 100కు మించి పార్టీ సభ్యులేరు. 1938 నాటికి రెట్టింపు లేదా రెండు రెట్టియినా నెల్లూరు జిల్లాలో 25 మంది పార్టీ సభ్యులుండటం కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ నిర్మాణంలో ఆ జిల్లాకున్న స్థానాన్ని తెలియజేస్తోంది. జిల్లాలోని పార్టీ సభ్యులు వివిధ ప్రజాసంఘాలలో పనిచేస్తూ బలమైన సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక శక్తిగా గుర్తింపుపొందారు. ప్రధానంగా వ్యవసాయ కూలీ, రైతు సంఘాల కార్యక్రమాల్లో పాల్గొంటూ జమీందారీ వ్యతిరేక పోరాటాన్ని తీవ్రతరం చేశారు. జిల్లా రహస్య కాన్ఫరెన్సు జరిగిన కొద్ది నెలలకే చుండి జగన్నాథం ప్రధాన బాధ్యతల నుండి వైదొలగడంతో 1939 నుండి బస్సారెడ్డి శంకరయ్య జిల్లా ఆర్గనైజింగ్ కమిటీ కార్యదర్శిగా బాధ్యతలు స్వీకరించారు. ఆ సంవత్సరంలోనే జిసి కొండయ్యను కూడా జిల్లా కమిటీలోకి కో ఆప్టు చేసుకున్నారు.

వివిధ ప్రజాసంఘాలలో పనిచేస్తున్న పార్టీ సభ్యులకు తగిన శిక్షణ ఇచ్చేందుకు 1939 మే నెలలో ఒక రాజకీయ పాఠశాలను మైపాడులో నిర్వహించారు. ఈ పాఠశాలలో ప్రజాసమస్యలను అధ్యయనం చేసే పద్ధతిపైనా, ప్రజల్లో పనిచేసే విధానంపైనా మాత్రమే క్లాసులు జరిగాయి. మైపాడు పాఠశాలకు కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకులు ఎన్.వి. ఘాటే కూడా హాజరయ్యారు. ఆరిశ సుందరరాజన్, ఆమంచర్ల గంగాధర రావుల నాయకత్వంలో 1939 నాటికి జిల్లాలో విద్యార్థి ఫెడరేషన్ కార్యక్రమాలు విస్తృతమయ్యాయి. విద్యార్థి రంగం నుండి కొత్త కార్యకర్తలు కమ్యూనిస్టు పార్టీ వైపుకు ఆకర్షితులయ్యారు. కడప జిల్లాకు చెందిన పంజం నరసింహారెడ్డి 1939-40 సంవత్సరాలలో నెల్లూరు వి.ఆర్.కళాశాల విద్యార్థిగా ఉన్న తరుణంలోనే విద్యార్థి ఫెడరేషన్ కార్యక్రమాల్లో పాల్గొంటూ కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. ఆమంచర్ల పురుషోత్తం కూడా 39 చివరి నాటికి పార్టీ సభ్యునిగా వచ్చారు.

రెండో ప్రపంచయుద్ధం ప్రారంభమయ్యే నాటికి వెంకటగిరి, కోవూరు, ఆత్మకూరు తాలూకాలు పార్టీకి బలమైన కేంద్రాలుగా ఏర్పడ్డాయి. జిల్లాలోని కమ్యూనిస్టులు యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారాన్ని పెద్దఎత్తున చేపట్టారు. యుద్ధ నిధి వసూలును, సైన్యంలోకి రిక్రూట్మెంట్ ను వ్యతిరేకిస్తూ వాల్పోస్టర్లు, కరపత్రాల ద్వారా ప్రచారం కొనసాగించారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ రహస్యంగా ముద్రిస్తున్న 'స్వతంత్ర భారత్' పత్రాలు జిల్లాలో పంపకం జరిగేవి. ఆత్మకూరు, నెల్లూరు, కోవూరు తాలూకాల్లో 100 'స్వతంత్ర భారత్' పత్రిక పంపిణీ చేసేవారు. రెండో ప్రపంచ యుద్ధనిధికి సహాయం చేయాలని కోరుతూ జిల్లా మెజిస్ట్రేట్ వెంకటగిరి తాలూకా గ్రామాల్లో పర్యటిస్తుండగా మరో పక్క బీరం రామనాథం చిన్న చిన్న గ్రూపు సభలు జరిపి యుద్ధ నిధిని ఇవ్వొద్దని అత్తివరం, పిరమిడి తదితర గ్రామాలలో యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారం చేశారు. అదే సమయంలో మెజిస్ట్రేటు లంచగొండితనాన్ని కూడా బట్టబయలు చేశారు.

యుద్ధ ప్రారంభానికి ముందు నిరుద్యోగులు, మహమ్మదీయులు ఎక్కువగా ఉన్న ప్రాంతాలను ఎంచుకుని మరీ ప్రభుత్వం సైనిక రిక్రూట్మెంట్ కు ప్రయత్నించింది. దీనిపై ఆగ్రహించిన కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలు దళాలుగా ఏర్పడి అదే గ్రామాలలో యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారాన్ని ముమ్మరం చేశారు. యుద్ధంలో చేరితే కలిగే నష్టాన్ని, స్వాతంత్ర్య పోరాటాన్ని తీవ్రతరం చేయాల్సిన ఆవశ్యకతను గ్రామీణులకు బోధించారు. ఆత్మకూరు తాలూకాలోని అనంతసాగరం, మంగుపల్లె, కామిరెడ్డిపాడు, గౌరవరం, తోపుగుంట, కేతుగుంట, ఖాన్ సాపేట మొదలగు బహిరంగ సభల ద్వారా గ్రామాల్లో విస్తృతంగా ప్రచారం జరిగింది. 1939 డిసెంబరులో జిల్లా మొత్తంమీద నూరు గ్రామాలలో యుద్ధ వ్యతిరేక సభలు జరిగాయి. 1940 జనవరిలో రహస్యంగా యుద్ధ వ్యతిరేక కరపత్రాలను పంచారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్వహిస్తున్న యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారం తీవ్రతరమైన కొద్దీ పార్టీ సభ్యులపై ప్రభుత్వ నిర్బంధం పెరిగింది. 1940 జూన్ లో అల్లూరి రంగారెడ్డి, బసారెడ్డి శంకరయ్య, రావి ఆదిశేషయ్యలను ప్రభుత్వం అరెస్టు చేసింది. నెల్లూరు జైలులో నిర్బంధించింది. ఖండవల్లి కృష్ణారావును 1940 ఆగస్టులో ఇంటర్ను చేసింది. కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులు, సానుభూతి పరులుగా ఉన్న వారందరిపైనా ప్రభుత్వ నిఘా పెరిగింది. ప్రభుత్వ నిఘాను తప్పించుకుంటూ యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారాన్ని తీవ్రతరం చేయడానికి ముఖ్యకార్యకర్తలంతా రహస్య జీవితం ప్రారంభించారు.

ముమ్మరంగా యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారం కొనసాగుతున్న ఈ కాలంలోనే దువ్వారి పెద రమణారెడ్డి, గూడూరుకు చెందిన సి.సి.సుబ్బయ్య కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యత్వాన్ని పొందారు. జిల్లాలోని ప్రధాన నాయకత్వం అరెస్టు కావడంతో యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారాన్ని చురుకుగా సాగించడానికి వెంకటగిరి ప్రాంతంలోని డి.వి.శేషయ్య, కె.వి.సుబ్బయ్య, రామనాథం పార్టీ హోల్ బ్రైవర్లుగా బాధ్యతలు స్వీకరించారు. నెల్లూరు జిల్లా అంతటా ప్రచారం చేస్తూనే పక్కనే ఉన్న చిత్తూరు జిల్లాలో కూడా యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారాన్ని కమ్యూనిస్టు భావ ప్రచారాన్ని బీరం రామనాథం మొదలగు కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలు నిర్వహించారు.

1940-41 సంవత్సరాలలో నెల్లూరు, రాయలసీమ జిల్లాలకు పార్టీ రాష్ట్ర ఆర్గనైజరుగా ఉన్న ఏలుకూరి బలరామమూర్తి తరచూ నెల్లూరు జిల్లాకు వచ్చేవారు. వివిధ తాలూకాలలోని పార్టీ కార్యకర్తలను సమావేశపరిచి కార్యక్రమాలను సమీక్షిస్తుండేవారు. 1941 జూన్ లో సోవియట్ యూనియన్ పై పట్టారు దాడికి దిగారు. తదనంతరం పార్టీ విధానంలో మార్పు వచ్చింది. ఫలితంగా 1942 ప్రారంభానికి పార్టీ సభ్యులు బహిరంగంగా పనిచేసే అవకాశాలు లభించాయి. అరెస్టు అయిన పార్టీ కార్యకర్తలు విడుదలయ్యారు. జిల్లాలో పార్టీ నిర్మాణాన్ని మరింత విస్తృత పరచడానికి వీలుగా 1942 మధ్యకాలంలో దివి తాలూకా నుంచి పరుచూరి రామకోటయ్యను రాష్ట్ర కమిటీ నెల్లూరు జిల్లాకు పంపింది. 1942-43 కాలంలో గూడూరు తాలూకాకు కూడా పార్టీ విస్తరించింది. నిర్మాణ రూపమూ దాల్చింది. వెంకటగిరి తాలూకాలోని చేనేత కార్మికులలోకి ఆమెచ్యూర్ ఆర్గిస్టులలోకి పార్టీ విస్తరించింది. 1942లో వెంకటగిరిలో ఏడు పార్టీ శాఖలూ, చుట్టుపక్కల గ్రామాల్లో మరో 5 శాఖలూ ఏర్పడ్డాయి. 1942 చివరినాటికి నెల్లూరు, గూడూరు కోవూరు, ఆత్మకూరు, వెంకటగిరి తాలూకాల్లో పార్టీ నిర్మాణం జరిగింది. దీంతో జిల్లాలో ఒక ప్రధాన రాజకీయ శక్తిగా కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఏర్పడింది. విస్తరిస్తున్న పార్టీ నిర్మాణాన్ని సంఘటిత పరచి ఫాసిస్టు వ్యతిరేక ప్రచారాన్ని ప్రజలలో తీవ్రతరం చేయడానికీ, పార్టీ కార్యక్రమాలను సమీక్షించుకుని ముందుకుపోవడానికీ పార్టీ జిల్లా మహాసభను నెల్లూరులో నిర్వహించారు. 1943 జూలై 3,4 తేదీలలో జరిగిన ఈ మహాసభలో నూతన జిల్లా కమిటీ ఎన్నికైంది. ఈ కమిటీకి ఖండవల్లి కృష్ణారావు కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. బస్వారెడ్డి శంకరయ్య, పి.రామకోటయ్య, సిసి సుబ్బయ్యలు కమిటీ సభ్యులుగా ఎన్నికయ్యారు.

నెల్లూరు జిల్లాలో ప్రజా సంఘాలు - ఉద్యమాలు

నెల్లూరు జిల్లాలో పార్టీ కార్యకలాపాలతో పాటు ఆ కాలంలోనే విస్తృత ప్రాతిపదిక మీద ప్రజా సంఘాలతోనూ పనిచేయించ సాగారు. ఒక వైపు నిర్బంధాన్ని తట్టుకుంటూ పార్టీని కాపాడుకోడం, మరో వైపు ప్రజలందరినీ కలుపుకొచ్చే వేదికలను ఏర్పాటుచేయడం ఈ కాలంలోనే జరిగింది.

తొలి వ్యవసాయ కూలీ సంరక్షణ సమితి

1933-34 సంవత్సరాల నుండి వ్యవసాయ కార్మికులను సంఘటిత పర్చే కృషి నెల్లూరు జిల్లాలోనే మొదలయ్యింది. పుచ్చలపల్లి సుందరయ్యే ఈ పని చేశారు. అలగానిపాడు కేంద్రంగా ఈ కృషి ప్రారంభమైంది. చుట్టు పక్కల గ్రామాలకూ విస్తరించింది. రాష్ట్రంలో ఇక్కడే ఈ సంఘాన్ని ప్రారంభించారు. 1934లో దీనికి 'అలగానిపాడు వ్యవసాయ కూలీ సంరక్షణ సంఘం' అని పేరు పెట్టి నిబంధనాపళిని కూడా రూపొందించారు. 1937లో నెల్లూరులో కాంగ్రెస్ పార్టీ నాయకులు వెన్నలకంటి రాఘవయ్య చొరవతో ఆంధ్ర రాష్ట్ర వ్యవసాయ కూలీ సంఘం అనే పేరుతో ఒక రాష్ట్ర సంఘం 1937 ఆగస్టు 1న నెల్లూరులో స్థాపించబడింది. ఈ సందర్భంగా ఏర్పాటైన సభకు ఎంఎన్ రామ్ అధ్యక్షత వహించారు. వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య ఈ సంఘం రాష్ట్ర ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. వీరితోపాటుగా దువ్వూరి బలరామరెడ్డి, పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య, జొన్నలగడ్డ రామలింగయ్య, కంభంపాటి సత్యనారాయణ స్థాయి సంఘ సభ్యులుగా ఎన్నికయ్యారు. అయితే ఈ సంఘం ఎక్కువ కాలం సమైక్యంగా పని చేయలేకపోయింది. రైతులపట్ల మైత్రీ భావం లేకపోవడం, రైతుల ఎడల ఒంటెత్తు వైఖరి అనుసరించడం వల్ల ఈ సంఘం కార్యచరణలో వెనుకబడింది. వ్యవసాయ కూలీల అభివృద్ధి కోసం పని చేసే కార్యకర్తలను, వ్యవసాయ కూలీలను సంఘటితం చేయడంలో ఈ సంఘం విఫలమైంది. కొద్ది నెలలలోనే కమ్యూనిస్టులు ఈ సంఘం నుంచి వైదొలగారు. కూలీ సంఘాల ప్రత్యేకతను, రైతుల పట్ల వారు అనుసరించవలసిన విధానాన్ని వివరిస్తూ రాష్ట్ర కమ్యూనిస్టు పార్టీ 1938 జులైలో వ్యవసాయ కూలీలపై ఒక తీర్మానాన్ని ఆమోదించింది. వ్యవసాయ కూలీ సంఘం కార్యకర్తలకు రైతుల పట్ల అనుసరించాల్సిన వైఖరిలో కల్గిన సందిగ్ధతను, అనుమానాలను తొలగించి స్పష్టమైన అవగాహనను ఈ తీర్మానం ఇచ్చింది.

విడవలూరు సమ్మె తలమానికం

రాష్ట్ర పార్టీ రూపొందించిన ఈ సూచనలు వ్యవసాయ కూలీ ఉద్యమంలో పని చేసే కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలకు కొత్త ఉత్తేజాన్ని కల్పించాయి. ప్రచార దశలో ఉన్న ఉద్యమం, పోరాట దశకు మళ్ళింది. ముఖ్యంగా నెల్లూరు జిల్లాలోని పార్టీ కార్యకర్తలు వ్యవసాయ కూలీలను, సమీకరించి సమ్మెలు నిర్వహించడంలో మరో అడుగు ముందుకు వేశారు. బస్సారెడ్డి శంకరయ్య, అల్లూరి రంగయ్య, షేక్ కాలేషా తదితర కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలు, నెల్లూరు, కోవూరు తాలూకాల్లో అనేక సమ్మెలు నిర్వహించారు. ఈ సమ్మెలన్నింటిలోనూ విడవలూరు సమ్మె చాలా ప్రధానమైంది. 1938 జులై 22 నుంచి ప్రారంభమైన ఈ సమ్మె పిచ్చిముంతలు పోవాలని, రోజు కూలీ ముంతకు తగ్గరాదని, పాలేర్లకు 2 తూముల నెలసరి బత్తా, పెట్టుబడి ఇవ్వాలని, పశువులు కాసేవారికి, ఇండ్లలో పని చేసేవారికి పెట్టుబడిని పెంచాలని, వీరికీ, పాలేర్లకూ నెలకు 2 రోజులు నెలవులుగా ప్రకటించాలని, పొల్లు కంచెలలో పేదల పశువులను మేపుకోనివ్వాలని, అడవుల నుంచి కూలీలను కట్టెలు తెచ్చుకోనివ్వాలనే కోర్కెలతో 14

రోజులు సాగింది. ప్రారంభంలో వెయ్యి మంది కూలీలతో ప్రారంభమైన ఈ సమ్మెలో క్రమంగా గ్రామంలోని పాలేర్లు, గొడ్లకాపర్లు, ఇంటివద్ద పని చేసేవారంతా పాల్గొన్నారు. గ్రామంలోని మధ్యతరగతి రైతులు, సోషలిస్టు భావాలు కలిగిన యువకులు ఈ సమ్మెను పూర్తిగా బలపర్చారు. ప్రక్క గ్రామాల నుంచి వచ్చే కూలీలను అరికట్టడానికి, యువకులంతా దళాలుగా ఏర్పడి ప్రక్క గ్రామాల్లో తీవ్ర ప్రచారం చేశారు. కూలీల చేత బలవంతంగా పని చేయించుకోవడానికి పోలీసులను పిలిపించి సమ్మె నిర్వహిస్తున్న కార్యకర్తలను అరెస్టు చేయించారు. భూస్వాములు ఎన్ని ప్రయత్నాలు చేసినా సమ్మె విఫలం కాలేదు. చిట్టచివరకు భూస్వాములు సమ్మె కోర్కెలు అంగీకరించి కూలీలతో రాజీ కుదుర్చుకోవడంతో సమ్మె విరమించారు.

ఈ సమ్మె నెల్లూరు, కొవ్వూరు తాలూకాలలోని వ్యవసాయ కూలీలపై పెద్ద ప్రభావాన్ని కలుగజేసింది. నెల్లూరు తాలూకాలోని పంచాగ్నల కండ్రీక, సోమరాజుపల్లి, పైసాపురం, మామిడిపూడి, ఇందుకూరుపేట, తోటపల్లి గూడూరు మొదలైన గ్రామాలలోని 3000 మంది వ్యవసాయ కూలీలు 1938 జులై, ఆగస్టు నెలల్లో సమ్మెలు చేశారు. కనీస కూలి రేటు పెంచడం మొదలుగా గల కోర్కెలను కోరుతూ నెల్లూరు, కోవూరు తాలూకాలోని మొత్తం 50 గ్రామాలలో ఈ సమ్మెలు జరిగాయి. వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య, గండవరపు హనుమయ్య, వేమూరి లక్ష్మయ్య వంటి నాయకులు కూలీలను సమీకరించి సమ్మె జరుగుతున్న గ్రామాల్లో ఊచేగింపులు నిర్వహించారు. కూలీలకు కనీస వేతనం ఇచ్చే వరకు సమ్మె కొనసాగించాలని ప్రబోధించారు. పరంపరగా జరిగిన ఈ సమ్మెలు వ్యవసాయ కూలీ ఉద్యమాన్ని మరింతగా బలపడేటట్లు చేశాయి. ప్రతి గ్రామంలోనూ భూస్వాములు రాజీకి రాక తప్పలేదు. వ్యవసాయ కూలీల కోర్కెలలో చాలా వరకు అంగీకరించారు. వ్యవసాయ కూలీల, భూస్వాముల ఒత్తిళ్ళకు లొంగకుండా జయప్రదంగా సమ్మె కొనసాగించేటట్లు చేయడానికి నెల్లూరు జిల్లాలోని వ్యవసాయ కూలీలు కొత్త పద్ధతులను ప్రవేశపెట్టారు. విడవలూరు సమ్మె సందర్భంలో కూలీలు, మధ్యతరగతి రైతులు కలసి సమ్మె నిధిని ఏర్పాటు చేశారు. సమ్మె కాలంలో బొత్తిగా దినం గడవని కూలీలకు ఈ నిధి నుంచి కొంత ధనాన్ని ఇచ్చేవారు. ఈ పద్ధతి వల్ల సమ్మె కాలంలో కూలీలు సంఘటితంగా నిలబడి పోరాటం కొనసాగించేందుకు ఎంతో ఉపయోగపడింది. ఆత్మకూరు తాలూకాలోని కొలగట్ల గ్రామ వ్యవసాయ కూలీలు కూడా సమ్మె ప్రారంభించారు. 1938 ఆగస్టు నెలలో ప్రారంభమైన ఈ సమ్మె సెప్టెంబరు నెలలో కూడా కొనసాగింది. రోజుకు కనీస కూలి 8 అడ్డలు కావాలని కోరుతూ కూలీలు ఈ సమ్మె చేశారు.

నెల్లూరు జిల్లాలో వ్యవసాయ కూలీలు సంఘటితమై తమ కోర్కెల సాధనకు పోరాట మార్గాలు చేపట్టున్న ఈ కాలంలోనే వ్యవసాయ కూలీ ఉద్యమంలో కలిసి పని చేస్తున్న కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలకూ వెన్నెలకంటి రాఘవయ్యకూ మధ్య కొన్ని భేదాభిప్రాయాలు పొడచూపాయి. అనేక విషయాల్లో వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య అతివాద వైఖరిని, ఒంటెత్తు విధానాన్ని అనుసరించారు. “కనీస కూలి రేటుకు ఆందోళన చేసే సందర్భంలో వ్యవసాయం మీద వచ్చే రాబడిని ఆధారంగా తీసుకోవాలని కమ్యూనిస్టులు సూచించగా దానితో నిమిత్తం లేకుండా ఆందోళన చేయాలని రాఘవయ్య వాదించసాగారు. అన్ని ప్రయత్నాలూ (మీటింగులు,

రాయబారాలు) విఫలమై తరువాత సమ్మెకు సిద్ధం కావాలని కమ్యూనిస్టులు అభిప్రాయపడ్డే సమ్మె ప్రారంభించి ఆ పిదప మిగిలిన కార్యక్రమాలు చేయాలని రాఘవయ్య నిర్ణయించారు. రైతుల, కూలీల మధ్య సఖ్యత చెడకుండా, ఆచరణ సాధ్యమైన కోర్కెల సాధనకు పోరాడుతూ, వ్యవసాయ కూలీ ఉద్యమాన్ని పెంపొందించడానికి కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలు కృషి చేశారు. రైతు కూలీల మధ్య పరస్పర అవగాహన పెంచడానికి, వారి మధ్య తలెత్తే వివాదాలను సామరస్య వాతావరణంలో పరిష్కరించడానికి కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలు ఒక చక్కని పద్ధతిని అవలంబించారు. రైతు కూలీ ఐక్యత కోసం రాష్ట్ర పార్టీ చేసిన సూచనలలో కొన్నింటిని అంగీకరిస్తూ నెల్లూరు జిల్లా కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు పార్టీ 1938 జూలై 31న ఆమోదించిన తీర్మానం పరిశీలిస్తే మనకీ విషయం స్పష్టమవుతుంది. తీర్మానంలోని కొన్ని భాగాలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి.

“కూలీ సంఘాల్లో పని చేసేవారూ, రైతు సంఘాల్లో పని చేసే వారూ 15 రోజుల కొకసారైనా కలిసి విషయం చర్చించి ముందు కార్యక్రమం నిర్ణయించుకోవాలి” “రైతులకు కూలీలకు మధ్య తగాదాలు వచ్చినప్పుడు అర్బిట్రేషన్ కమిటీల ద్వారా పరిష్కరించుకోవాలి” జిల్లా రైతు సంఘం నుంచి ఇద్దరు, జిల్లా కూలీ సంఘం నుంచి ఇద్దరు, జిల్లా కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు పార్టీ నుంచి ఒక ప్రతినిధి ఈ అర్బిట్రేషన్ కమిటీలో సభ్యులుగా ఉంటారు. కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు పార్టీ సభ్యుడు ఈ కమిటీ అధ్యక్షుడిగా వ్యవహరిస్తారు. రైతు సంఘాల సభకు కూలీ సంఘం వారు సాహాధ్య ప్రతినిధులను పంపవచ్చు. ఈ అర్బిట్రేషన్ కమిటీ పద్ధతి రైతు కూలీల మధ్య ఐక్యతకే కాకుండా వ్యవసాయ కూలీ ఉద్యమాభివృద్ధికి, కూలీల సమస్యల విషయంలో రైతుల సమస్యలను సానుభూతితో అర్థం చేసుకొని తమ తోడ్పాటును అందివ్వడంలో ప్రధానపాత్ర వహించాయి.

ఇదే విధంగా కరువు రోజుల్లో నెల్లూరు, చిత్తూరు జిల్లాలలో కూడా అనేక తాలూకాలలో ఆకలి యాత్రలు నిర్వహించారు. ప్రభుత్వ నిర్బంధం ఎంత తీవ్రంగా ఉన్నా కమ్యూనిస్టులు వెనుకంజ వేయకుండా ఈ ఆకలి యాత్రలు నిర్వహించడంలో ధైర్య సాహసాలను చూపారు. ఆకలి యాత్రలతోపాటు జరిగిన సామ్రాజ్య వ్యతిరేక ప్రచారం మారుమూల గ్రామాలలోని కూలీల్ని సైతం చైతన్యపంతుల్ని చేసింది. ప్రభుత్వ నిర్బంధం తీవ్రంగా ఉన్నప్పటికీ వ్యవసాయ కూలీల సమస్యలపై పరిష్కారానికి కొన్ని ప్రాంతాల్లో సమ్మెలు చేశారు. 1940-41లో ఇదే సంఘం అధ్వర్యంలో కృష్ణా, ఉభయ గోదావరిలతో పాటు నెల్లూరు జిల్లాలో వ్యవసాయ కూలీ సంఘాలు ఆకలి యాత్రలు నిర్వహించాయి. రెండో ప్రపంచ యుద్ధం సందర్భంగా ముఖ్యమైన కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ నాయకులు జైళ్ళ నిర్బంధంలో ఉన్నప్పుడు ఈ యాత్ర జరిగింది.

వేగూరు సమ్మె - 1941 సెప్టెంబరు

యుద్ధకాలంలో జరిగిన సమ్మెలన్నింటిలోనూ నెల్లూరు జిల్లా వేగూరు గ్రామ కూలీల సమ్మె చాలా ప్రధానమైంది. దాదాపుగా 3 నెలలపాటు ఈ సమ్మె జరిగింది. యేటిపొల్లు

1947 గూడూరులో జరిగిన విస్తృత జిల్లా కమిటీ

నిలుచున్న వారు-మూడవ వరుస(ఎడమనుంచి కుడికి) 1.రేపూరు భరద్వాజ, 2.అల్లూరి రంగయ్య, రెండవ వరుస(ఎడమనుంచి కుడికి) 1.ఉదయగిరి శేషాచార్యులు, 2.కూరపాటి గుర్జారధం, 3.గంగరమణయ్య, 4.ఎ.కాలప్ప 5.మహమ్మద్ ఇస్మాయిల్, 6.గంగ పెడకొండయ్య, 7. వేములపాటి అనంతరామయ్య, 8.వేలూరు కుమారస్వామి, 9.గుజ్జల యల్లమందారెడ్డి, 10.వేక అంజయ్య, 11.గునుపాటి రామచంద్రయ్య, 12.జి.ఎ.పద్మాభయ్య, కుర్చీలో కూర్చున్నవారు-(ఎడమనుంచి కుడికి) 1.సి.సి.సుబ్బయ్య, 2.జిసి కొండయ్య, 3.మాకినేని బసవపున్నయ్య, 4.బస్వారెడ్డి శంకరయ్య, 5.యు.శంకరయ్య, నేలమీద కూర్చుకున్నవారు- 1.బి రాఘవయ్య, 2. జొన్న కోటయ్య, 3. ఏలూరు దశరథరామిరెడ్డి, 4.ముత్యాల చిదంబరం, 5.బత్తిపాటి వెంకటసుబ్బారెడ్డి.

కట్టలలో నామినల్ రేటుకే పశువులను మేపుకొనేందుకు బీదలకివ్వాలని, పిచ్చిముంతలను తొలగించాలనే ప్రధాన కోర్కెలతో ఈ సమ్యే జరిగింది. భూస్వాముల బీళ్ళు దాటుకుని యేటికట్టలకు పోవలసి ఉన్నందువల్ల వీటిని బీదలకు ఇచ్చేవారు కాదు. కొల్లుకుదురు రాజగోపాలరెడ్డి, మత్తిక బాల సుబ్రహ్మణ్యం, మత్తిక పురుషోత్తం ఈ సమ్యేకు నాయకత్వం వహించి నడిపారు. సమ్యేపై నిర్బంధం ప్రయోగించడం ద్వారా అణచివేయాలని భూస్వాములు, పోలీసులు ప్రయత్నించారు. ఇందు కోసం గ్రామంలోనే పోలీసు క్యాంపు పెట్టారు. సమ్యేకు అనుకూలంగా ప్రచారం చేస్తున్న కూలీలపై లారీఛార్జీ చేశారు. బాయినేట్లతో పొడిచారు. 50 మంది కూలీలను నాయకులతో సహా అరెస్టు చేసి కావలి సబ్ జైల్లో ఉంచారు. ఒక జామీను కేసును బనాయించారు. ఇంత నిర్బంధమున్నా కూలీలు సమైక్యంగా సమ్యే సాగించారు. సమ్యే తీవ్రతరమవడంతో పార్లమెంటురి కార్యదర్శి బిఎన్. మూర్తి వచ్చి కూలీలకు భూస్వాములకు మధ్య రాజీకుదిర్చి సమ్యే పరిష్కరించారు.

పెరుగుతున్న వ్యవసాయ కూలి ఉద్యమం ప్రభుత్వాన్ని కలవరపరిచింది. వ్యవసాయ కూలి ఉద్యమంలో పని చేస్తున్న కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలందరిపైనా అనేక కేసులు పెట్టి అరెస్టు చేసింది. నర్సాపురం తాలుకాలో కోసూరు సుబ్బరాజు, నెక్కలపూడి రామారావులు వ్యవసాయ కూలీలను రెచ్చగొడుతున్నారనే సెషంపై 1940 ఆగస్టు నెలలో అరెస్టు చేసింది. ఇతర జిల్లాలలో కూడా కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలనేకమందిని డిటెయిన్ చేసింది. ప్రభుత్వ నిర్బంధ విధానం మూలంగా అనేక మంది రహస్య జీవితం గడపవలసి వచ్చింది. 1942 వరకు ఇదే పరిస్థితి కొనసాగింది.

రైతు రంగంలో.....

1934లో రాష్ట్రంలో ఏర్పడిన సోషలిస్టు పార్టీలో జైళ్ళ నుంచి విడుదలై వచ్చిన అతివాద భావాలు ఉన్న యువకులు చేరారు. కృష్ణా, గుంటూరు, ఉభయగోదావరి జిల్లాలతో పాటు నెల్లూరుకు చెందిన యువకులు కూడా ఇందులో ఉన్నారు. ఆ తరువాత అంటే 1934 డిసెంబరులో విశాఖ పట్నంలో జరిగిన 4వ మహాసభ తరువాత వర్గ ప్రాతిపదికపై రైతు సంఘాలనేర్పాటు చేసే పనిని కమ్యూనిస్టులు (కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు పార్టీలో ఉంటూ) చేపట్టారు. 1935, 36లలో నెల్లూరు జిల్లాలోనూ ఈ కృషి మొదలైంది. తొలితరం కమ్యూనిస్టులైన బస్వారెడ్డి శంకరయ్య, రామనాథం లాంటి వాళ్ళు ఈ సంఘం కార్యకలాపాల్లో పాల్గొన్నారు. 1937లో మద్రాసు రాష్ట్రానికి జరిగిన ఎన్నికల్లో రాజగోపాలాచారి ముఖ్యమంత్రిగా కాంగ్రెస్ మంత్రి వర్గం ఏర్పడింది. రాష్ట్ర రైతాంగ సమస్యలను పరిశీలించి వాటిని ప్రభుత్వం దృష్టికి తీసుకెళ్ళడానికీ, ప్రజల దృష్టిని వాటిపై మళ్ళించడానికీ రైతు రక్షణ యాత్ర జరిగింది. భారత రైతాంగ చరిత్రలోనే ఇదో అపూర్వ ఘట్టంగా మిగిలింది. జమీందారీ విధానం రద్దు, రైతు రుణభారం, పంటలకు గిట్టుబాటు ధరలు వంటి సమస్యలను ఈ యాత్ర ముందుకు తెచ్చింది. 1937లో ఇచ్చాపురం నుంచి మద్రాసు వరకూ జరిగిన రైతు రక్షణ యాత్ర నెల్లూరుకు వచ్చినప్పుడు దాన్ని స్వాగతించడంలోనూ, నెల్లూరు జిల్లాలో జయప్రదంగా కొనసాగించడంలోనూ నెల్లూరు జిల్లా రైతు సంఘం కార్యకర్తలు గట్టి కృషి చేశారు. ఆ సందర్భంగా కొన్ని గ్రామాల్లో ఇచ్చిన అర్జీలను బట్టి జిల్లాలోని స్థితిగతులను కూడా అర్థం చేసుకోవచ్చు.

ఆంధ్ర రాష్ట్ర, రైతు రక్షణ యాత్ర - నెల్లూరు జిల్లా పర్వతనానుభవాలు

యాత్రా దళం వారు 1938 ఫిబ్రవరి 28న రాజవోలు వచ్చారు. అక్కడ గ్రామస్తులు ఎదురేగి మంగళ వాయిద్యాలతో స్వాగతం పలికారు. ముంగమూరు వెంకటరెడ్డి ఆధిపత్యాన భారీ ఎత్తున సభ జరిగింది. ఆ సభలో దళాధిపతి కొమ్మారెడ్డి సత్యనారాయణమూర్తి, పి.వి. శివయ్య రైతు సంఘాలలో కార్మిక కర్షక రాజ్యస్థాపనావశ్యకవాద విషయాల గురించి మాట్లాడారు. రాజవోలు నుంచి బయలుదేరిన దళం వారు భీమవరం, గుడిపాడు మీదుగా

కనిగిరి, నాగసముద్రం, నాగిరెడ్డిపాలెం, అంబులూరిపాలెం, చీమలపాలెం (పాత నెల్లూరు జిల్లాకు చెందిన ఈ గ్రామాలు ప్రస్తుతం ప్రకాశం జిల్లాలో ఉన్నాయి) మీదుగా పెదపాడు, సిద్ధన కొండూరు, సోమవరప్పాడు, చామాదల, బోగోలు గ్రామాలలో సభలు జరిపారు. ప్రతి సభలోనూ కొమ్మారెడ్డి, శివయ్య, శంకరయ్య, సీతా రామస్వామి తదితరులు రైతు సంఘాలు, పన్నుల విధానం, రైతు కూలీల ఐకమత్యవశ్యకతను గురించి ఉపన్యసించారు. ప్రతి సభలోనూ ప్రజలు ఉత్సాహంతో పాల్గొన్నారు. ప్రతి చోటా వారి వారి స్థానిక ఇబ్బందులపై అర్జీలిచ్చారు.

కావలి తాలూకాలో...

కావలి తాలూకా నాగసముద్రమనే శ్రోత్రియ గ్రామంలోని కరణం మేరల పేరిట జరుపుతున్న దోపిడీ విధానం మీ నాగరిక ప్రభుత్వ ప్రతిష్ఠకు మచ్చ తెస్తోంది. కరణానికి జీతం లేదు. ఇందుకు బదులుగా మూడు ఎకరాలతోటి భూమికి 32 మానికల గట్టి ధాన్యం, గొర్రు మాగాణికి 3 రూపాయల రొక్కం, గొర్రు మెట్టకు నాలుగు మానికల ధాన్యం వసూలు చేసుకుంటున్నారు. శ్రోత్రియందారు రైతులు కూడా కరణం అధికారానికి బాధలు పడుతున్నారు. ఎన్ని అర్జీలు పెట్టినా తొలగించలేదు. ఇందువల్ల రైతులు పడే బాధలు చెప్పనలవిగానివి. వెంటనే ప్రభుత్వం తగు చర్యలు తీసుకుని ఆ కరణాన్ని తొలగించి వేరొక కరణాన్ని జీతం మీద నియమించాలని రైతు యాత్రా దళాన్ని కోరారు.

కోవూరు తాలూకాలో ...

రైతు దళం వారు కావలి తాలూకా పర్యటనానంతరం 1938 మార్చి 4న కోవూరు తాలూకా పర్యటన ప్రారంభించారు. అల్లూరు, ఇందువూరు, తలమంచి, పద్మనాభసత్రం, గండవరం, యల్లాయపాళెం, బుచ్చిరెడ్డి పాళెం, దామరమడుగు, గంగవరం, కోవూరు గ్రామాలలో పర్యటించారు. ప్రతి గ్రామంలో సభలు జరిపారు. ప్రజలు చాలా ఉత్సాహంగా పాల్గొన్నారు. సభలలో దళ నాయకులు కొమ్మారెడ్డి సత్యనారాయణమూర్తి, పి.వి. శివయ్య, అల్లూరు రంగయ్య, శంకరయ్య, సీతారామయ్య, గోపాల కృష్ణయ్య కర్షక కార్మిక సంఘాల ఆవశ్యకతపైనా, రాజకీయాలపైనా ఉపన్యసించారు. గ్రామాల పరిసర గ్రామరైతులు కూడా మహాజర్లు సమర్పించారు.

బస్సాయపాలెం డెల్టా గ్రామమే అయినా నీటి పారుదల లేదు. వారికి రావలసిన దామాషా ప్రకారం నీరివ్వడం లేదు. అందువల్ల ప్రజలు పైరును గొర్రున వేసుకుంటున్నారు. వెంకన్నప్పరంలో మాగాణి ఉన్నందువల్ల మనుషుల, పశువుల రాకపోకలకు చాలా ఇబ్బందిగా ఉంది. ఆ ఊరికి దారి లేదు. చెల్లాయపాలెం శ్రోత్రియ గ్రామంలోని రైతులు మరమ్మతు చేసుకున్న భూములకు, కొనుగోలు చేసిన భూములకు సరైన పట్టాలు ఇవ్వలేదు. గంగవారం శ్రోత్రియ గ్రామ రైతులు పూర్వం (30 ఏళ్ళ క్రితం) ఎకరానికి రూ. 8 శిస్తు వసూలు చేసేవారు. ఈనాం బిల్లు రాకపూర్వం శ్రోత్రియందారులు పొలాలను ఒక రైతు నుంచి ఇంకొక రైతుకు

మారుస్తుండటంతో రైతులలో అంతఃకలహాలు పెరిగాయి. వాటి అదును చూసుకుని శ్రోత్రియందారులు ఇప్పుడు ఎకరాకి 30 రూపాయల మక్తాను వసూలు చేస్తున్నారు. రైతులు తిండిలేక మలమల మాడుతున్నారు.

కావున ప్రభుత్వం వారు వెంటనే పై విషయాలను విచారించి అన్యాయాలను నివారించాలని కోరుతున్నాం. లేనిచో కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వపు ప్రతిష్టకు భంగం కలుగుతుందని రైతులిచ్చిన విజ్ఞాపన పత్రాలలో పేర్కొన్నారు. ఇప్పటికి రైతు రక్షణ యాత్ర పర్యటించినంత వరకు నెల్లూరు జిల్లాలో పిచ్చిముంతల వాడుక ఎక్కువగా ఉంది. అంటే ప్రామాణికత లేని కొలతలతో ఇవ్వాలిని దాని కన్నా తక్కువ కొలిచి ఇచ్చేవారు. ప్రతి గ్రామంలోనూ ఈ విషయాన్నే కూలీలు చెప్పుకున్నారు. రైతులు తమపై ఆధారపడిన కూలీలకు తక్కువ కొలపాత్రలతో కూలివ్వడంతో వ్యవసాయ కూలీల దురవస్థలకు అంతుండదని వేరు చెప్పనవసరం లేదు. ఇది కర్షక కార్మిక సామరస్యానికి కూడా భంగం కలిగిస్తుంది. ఈ పరిస్థితిని మార్చుకుంటే గ్రామీణులు బానిసలుగా ఉంటూ చెప్పనలవిలేని దారిద్ర్యాన్ని అనుభవిస్తారు. కాంగ్రెస్ రైతు సంఘం పట్ల వ్యవసాయ కూలీల్లో అసహనం పెరుగుతోంది. తక్కువ కొలపాత్రలను తొలగించి కూలీలకు న్యాయం చేయాలని కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు పార్టీ నాయకులు విజ్ఞాపన పత్రాలు సమర్పించారు. ఇలా గ్రామాల వారీ డిమాండ్లను గుర్తింపచేయడానికి అప్పుడియాత్ర బాగా తోడ్పడింది. పిచ్చి ముంతలకూ, పిచ్చి కొలతలకూ వ్యతిరేకంగా వ్యవసాయ కూలీ సంఘం ఆ తరువాత ఉద్యమం చేపట్టడానికి ప్రేరణగా తోడ్పడింది.

రైతు ఉద్యమం, జమీందారీ విధానం

1931లో రాష్ట్రంలో జమీందారీ వ్యతిరేక రైతు సంఘాలు ఏర్పడ్డాయి. అయితే ఇవి దాదాపు కాంగ్రెస్ నాయకత్వంలోనే ఉన్నాయి. 1932 శాసనోల్లంఘనోద్యమంలో అనేక మంది జైళ్ళ పాలయ్యాక ఈ సంఘం కార్యకలాపాలు ఊపందుకోలేదు. 1930 - 32 మధ్య జరిగిన సత్యాగ్రహోద్యమాన్ని ఏ విజయాలూ సాధించకుండానే కాంగ్రెస్ విరమించింది. ఈ చర్యతో జైళ్ళలో ఉన్న యువ కార్యకర్తలు ముందు నిస్పృహకు లోనైనా విప్లవ కారుల సాహచర్యంతో కార్యోన్ముఖులై విడుదలై వచ్చారు. 1934 నాటికి ఆంధ్రలో కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు పార్టీ ఏర్పడడంతో వీరికి వేదిక దొరికింది. దాని కింద పనిచేసే సంఘాల్లోకి వీరు చేరారు. “ ఆ నాటికి ఆంధ్ర ప్రాంతంలో నూటికి 40 వంతుల భూ భాగం జమీందారు, మొఖాసాదారు, ఈనాందార్ల కింద ఉంది. 1929 - 33 ప్రపంచ ఆర్థిక సంక్షోభం మన రాష్ట్ర రైతాంగాన్ని కూడా వినాశం అంచుకు నెట్టింది. లక్షల ఎకరాల భూమి మారప్పాడీల చేతులలోకి పోయింది. సత్య సాధన్ కమిటీ రిపోర్టు ప్రకారం రైతాంగ రుణభారం 103 కోట్లకు చేరింది.”

(రాష్ట్రంలో జమీందారీ విధానాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి నందూరి ప్రసాదరావు రాసిన వ్యాస భాగాన్ని ఇక్కడ ఇస్తున్నాం-సేకర్త) జమీందారీ విధానంలో ఉన్న అనేక విషయాలను వెలికి తెచ్చినందుకు ప్రకాశం నివేదికను రాష్ట్ర రైతు సంఘం అభినందించింది. అప్పటికి ఆంధ్ర రాష్ట్ర కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు పార్టీ కార్యదర్శిగా ఉన్న సుందరయ్య జమీందారీ కమిటీ

నివేదిక, బిల్లుపై అనేక సూచనలు చేశారు. 'ఎస్టేట్ ల్యాండ్' ప్రకారం దీన్ని అన్ని ఎస్టేట్లకూ (ఈనాందారీ, అగ్రహారాలకు) వర్తింపజేయాలని కోరారు. రాష్ట్ర రైతు సంఘం 1939 జనవరి 12 నుంచి 19 వరకు జమీన్ రైతు రక్షణ వారం జరపాలని, 20న రైతు రక్షణ దినంగా ఆందోళనకు దిగాలని పిలుపునిచ్చింది. కొమ్మారెడ్డి సత్యనారాయణ ఈ పిలుపును జయప్రదం చేయాలంటూ వివిధ జిల్లాల పర్వతనల్లో భాగంగా నెల్లూరు జిల్లాకు వచ్చారు. దామవరం, అనంతవరం, నారాయణపురం శ్రోత్రియ అగ్రహార రైతులు జనవరి 2న సమావేశమై జమీందారీ భూముల విచారణకు కమిటీ వేయాలని డిమాండ్ చేశారు. అగ్రహారపు, శ్రోత్రియపు, ఈనాందారీ రైతులను వదిలేయడం అన్యాయమనీ, వీరినీ బిల్లులో చేర్చాలని కోరారు. ఇందుకు తగ్గట్టు వెంటనే శాసనం తీసుకురావాలని డిమాండ్ చేశారు. బస్వారెడ్డి శంకరయ్య, ఆర్ఎం రత్నం, శ్రీనివాస విఠల్ తదితరులు చిత్తూరు జిల్లాకు చెందిన పుత్తూరు తాలూకాలో కూడా పర్యటించారు. జమీందారీ శాసనం వచ్చే వరకూ రైతులు నిరంతరం ఆందోళనలు చేయాలని రైతులకు ఉద్బోధించారు. ఈ వారోత్సవం సందర్భంగా విశాఖ మొదలు చిత్తూరు జిల్లా వరకు ప్రతి తాలూకాలోనూ జమీన్ రైతు రక్షణ వారోత్సవాలు జరిగాయి. అందులో లక్షలాది మంది రైతులు పాల్గొన్నారు. ఫలితంగా 1939 జనవరి 23న జరిగిన అసెంబ్లీలో జమీందారీ బిల్లును బలపరుస్తూ రాజగోపాలాచారీ ముందుకు వచ్చారు. ఈ కార్యక్రమం వల్ల జమీందారీ విధానం పట్ల రైతాంగానికి ఉన్న వ్యతిరేకత బట్టబయలైంది. రెండో ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో అనేక ప్రజా ఉద్యమాల అణచివేతలో భాగంగా బ్రిటీషు సామ్రాజ్యవాదులు రైతు రంగంపైనా ఉక్కు పాదం మోపారు. రాష్ట్రంలో అరెస్టు అయిన ప్రతినిధుల్లో నెల్లూరు జిల్లాకు చెందిన బస్వారెడ్డి శంకరయ్య కూడా ఉన్నారు. నిర్బంధం ఎంత తీవ్రంగా ఉన్నారైతు సంఘ కార్యక్రమాలు యుద్ధకాలంలోనూ కొనసాగాయి. రైతాంగ డిమాండ్లకు ఆకలి యాత్రలను కూడా కలిపి రైతు కూలీల సమస్యలపై పోరాటాలు సాగించారు. చల్లపల్లి, మునగాల, కాళీపట్నం, ముక్కాల్, వెంకటగిరి తదితర జమీందారీ ప్రాంతాలలో యుద్ధ వ్యతిరేక కార్యక్రమాలనూ రైతాంగ కార్యక్రమాలనూ కలిపి నడిపారు. అంతర్జాతీయంగా హిట్లరు సైన్యాలు సోవియట్ యూనియన్లోకి చొచ్చుకు పోయాక ఏర్పడ్డ సానుకూల దశలో వివిధ జిల్లాల్లో రైతు మహాసభలు జరిపి కమిటీల నెన్నుకున్నారు. నెల్లూరు జిల్లాలో కూడా 1943 ఫిబ్రవరి 20న మహాసభ జరిపి నూతన జిల్లా కమిటీని ఎన్నుకున్నారు. కాకుటూరి సీతారామిరెడ్డి అధ్యక్షులుగా, బస్వారెడ్డి శంకరయ్య కార్యదర్శిగా, వకుళాభరణ అప్పలాచారి, బి.శేషయ్య సంయుక్త కార్యదర్శులుగా ఎన్నికయ్యారు. బీరం రామనాథం, కె.కాశప్ప, సిసి సుబ్బయ్య, యర్రంరెడ్డి రంగారెడ్డి, టి.చంద్రశేఖరరెడ్డి, జొన్నా వెంకటశెట్టి, బివి కృష్ణయ్య, పివి సుబ్బారావు జిల్లా కార్యవర్గ సభ్యులుగా ఎన్నికయ్యారు.

సోషలిస్టు పార్టీలో ఉంటూ...

1936లో రాజమండ్రిలో జరిగిన సోషలిస్టు పార్టీ సభానంతరం వివిధ మార్క్సిస్టు, సోషలిస్టు పార్టీల ఐక్యవేదికగా సోషలిస్టు పార్టీని ఉపయోగించుకోవాలనే స్పష్టత వచ్చింది.

1937లో జయప్రకాష్ నారాయణ ఆంధ్రా పర్వతనలో భాగంగా కర్నూలు జిల్లాలోని నంద్యాల, మహానంది ప్రాంతాలతో పాటు నెల్లూరు, వెంకటగిరి పట్టణాల్లో పర్యటించారు. ఆ తరువాత విద్యార్థి సంఘం నాయకులు బాట్లీవాలా కూడా బందరు, గుంటూరు మీదుగా నెల్లూరు, వెంకటగిరి, కావలి, ఒంగోలు పట్టణాల్లో పర్యటించారు. సోషలిస్టు, కమ్యూనిస్టు ఐక్యతాపశ్యకతపైనా, సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక ఐక్య సంఘటనను బలోపేతం చేయడంపైనా ఆయన చేసిన ప్రసంగాలు విద్యార్థులనూ, యువకులనూ ఆకర్షించాయి. కాంగ్రెస్ రాజీ ధోరణులతో విసుగు చెందుతున్న జిల్లా యువత కమ్యూనిస్టుల వైపు మొగ్గు చూపడాన్ని సహించలేని రాజాజీ ప్రభుత్వం ఆయనను అరెస్టు చేసింది. దీనికి ముందు నెల్లూరు యువకులు కూడా పాల్గొన్న కొత్తపట్నం (ప్రకాశం జిల్లాలో ఉంది) రాజకీయ పాఠశాలపై పోలీసులతో దాడి చేయించింది. లారీఛార్జీ జరిపించింది. అనేక మందిని అరెస్టు చేసి జైళ్ళు పాలు చేసింది. కొత్తపట్నం రాజకీయ పాఠశాల సందర్భంగా కేసులు పెట్టిన 16మందిలో నెల్లూరు జిల్లాకు చెందిన రావి ఆదిశేషయ్య, బీరం రామనాథం, పూసపాటి నరసింహారాజు ఉన్నారు.

1934లో కమ్యూనిస్టు పార్టీపై నిషేధం విధించారు. ఈ పరిస్థితుల్లో కార్మికుల మధ్య పని చేయడానికి ఒక వేదిక అవసరమైంది. ఇందుకనుగుణంగా గుంటూరు, తెనాలి, నెల్లూరు, బందరు, విజయవాడలలో ఈ సమితులేర్పడి పనిచేయసాగాయి. దీని సంస్థాపక సభ్యులు పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య. ఈ సమితికి రావి ఆదిశేషయ్య కార్యదర్శిగా ఉన్నారు. “ ఈ సమితిలోని సభ్యులు కాంగ్రెస్ సోషలిస్టులను, అతివాద కాంగ్రెస్ వాదులను తమ వైపు తిప్పుకోవడానికి కాంగ్రెస్ లో చేరాలి. తద్వారా మితవాద కాంగ్రెస్ వారి నిందలను బట్టబయలు చేయాలి. కార్మిక ప్రయోజనాలను కాపాడాలి ” అంటూ 1935లో పథ నిర్దేశం చేస్తూ నెల్లూరు కాలి రక్షణా సమితి తీర్మానం చేసింది.

ప్రెస్ వర్కర్స్ లో కృషి

1934 నుంచి దేశ వ్యాప్తంగా ఉన్న ప్రెస్ వర్కర్స్ యూనియన్లతో అఖిల భారత సంస్థ ఏర్పాటుకు కృషి జరిగింది. 1934 లక్నో మహాసభలో అలిండియా ప్రెస్ వర్కర్స్ ఫెడరేషన్ ఏర్పడింది. 1935లో బొంబాయిలో ఆ తరువాత 1936 జనవరి 5న మద్రాసులో అఖిల భారత మహాసభలు జరిగాయి. నెల్లూరు జిల్లాలో కూలీ రక్షణ సమితి ఏర్పడిన నాటి నుండే ప్రెస్ వర్కర్స్ యూనియన్ పని చేస్తోంది. 1939 జనవరి 29న జి.రామయ్య అధ్యక్షతన సమావేశమై నూతన కార్యపథాన్ని ఎన్నుకుంది. హరి కేశవులు అధ్యక్షులుగా, ఆర్. బాలాజీ సింగ్ ఉపాధ్యక్షులుగా, రావి ఆది శేషయ్య ప్రధాన కార్యదర్శిగా జి.రామయ్య సంయుక్త కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. ఆ తరువాత ప్రెస్ వర్కర్స్ ఫెడరేషన్ ఆధ్వర్యంలో పనిచేయసాగింది. కేంద్ర శాసన సభలో రంగా తెస్తున్న కార్మిక బిల్లుకు ఈ సభ మద్దతునిచ్చింది. ఇతర కార్మిక సంఘాలతో కలిసి ఇదే సమస్యలపై ఊరేగింపులో పాల్గొంది.

రైల్వే కార్మికుల్లో కృషి

ఆంధ్ర ప్రాంత రైల్వే కార్మికోద్యమ బాధ్యతను 1936-37 ప్రాంతంలో నాటి కమ్యూనిస్టు పార్టీ రాష్ట్ర కార్యదర్శి పోలేపెద్ది నర్సింహమూర్తి స్వయంగా చేపట్టారు. రైల్వే లైను ఆధారిత ప్రాంతాల ఆధారంగా రాష్ట్రంలో రైల్వే కార్మిక సంఘాన్ని నిర్మించారు. విజయవాడ బ్రాంచి రైల్వే కార్మిక సంఘానికి ఆయన ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఉంటూ పనిచేశారు. ఇందులో భాగంగా బీట్రగుంట కేంద్రంగా నెల్లూరు జిల్లాలో రైల్వే కార్మిక సంఘం ఏర్పడింది. 1938 నాటికి బీట్రగుంట రైల్వే కార్మికుల పరిస్థితి దయనీయంగా ఉండేది. సెలవులు ఇచ్చేవారు కాదు. ఫైర్మెన్ ఆగ్వాలాకు అసలు సెలవులేవు. ఒక ఆగ్వాలా పెళ్ళి చేసుకునే సందర్భంగా సెలవు అడిగితే అందుకూ సమ్మతించలేదు. డ్రెవర్ ఆగ్వాలాను కొడితే రిపోర్ట్ చేస్తానని చెప్పినా సరే అందుకూ సమ్మతించలేదు. 1939 ఆగస్టు 21న బీట్రగుంటలో ప్రదర్శన చేశారు. అనంతరం బహిరంగ సభ జరిపారు. రైల్వే కార్మికులందరికీ ప్రొవిడెంట్ ఫండ్ వసతి కల్పించాలనీ, 1931 తరువాత పని నుంచి తొలగించిన వారిని తిరిగి తీసుకోవాలని ఈ సభలో తీర్మానించారు. బీట్రగుంట రైల్వే షెడ్లో సెలవులు విషయంలో సమాధానాలే లేవు. కార్మికులను కొట్టేవారు. తిట్టేవారు. వీటిపై విచారణ జరిపి కార్మికుల కష్టాలను తొలగించాలని తీర్మానించారు. 1939 ఆగస్టు 28న బి. వెంకట కృష్ణయ్య అధ్యక్షతన ఎంఎస్ఎం రైల్వే ఉద్యోగుల బహిరంగ సభ బీట్ర గుంటలో జరిగింది. 1939 ఆగస్టు 17న బొంబాయి కార్మిక నాయకులు డాంగే. మిరాజ్ కర్, భోగ్లీ, భీసీ పాట్వర్ల అరెస్టులను ఈ సభ ఖండించింది. వారిపై మోపిన కేసులను ఉపసంహరించుకోవాలని డిమాండ్ చేసింది. ఫోనీక్ను మిల్లు యజమానులపై ఒత్తిడి తెచ్చి లాకౌట్ను ఉపసంహరించుకునేలా చేయాలని కోరింది.

మున్సిపల్ రంగం

మున్సిపల్ కార్మికులను సమీకరించి సంఘటితం చేయడానికి జరిగిన కృషిలో భాగంగా కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఆధ్వర్యంలో 1939-40 నాటికి మున్సిపల్ కార్మిక సంఘాలేర్పడ్డాయి. ఇలా రాష్ట్రంలో ముందు నెల్లూరు, కాకినాడ, గుడివాడ, బందరు, బెజవాడ, గుంటూరు, తెనాలి, ఏలూరు మున్సిపాలిటీల్లో కార్మికులు సంఘటితం అయ్యారు. 1941 నాటికి ఆంధ్ర రాష్ట్ర మున్సిపల్ కార్మిక సంఘం ఏర్పడింది. పార్టీ ఆధ్వర్యంలో పని చేసే బలమైన సంఘాల్లో ఇదొకటి. మద్రాసు రాష్ట్ర ప్రధాని ఆంధ్ర రాష్ట్ర పర్యటన సందర్భంగా నెల్లూరు మున్సిపల్ స్కావెంజర్ల సంఘాధ్యక్షుడు రావి ఆదిశేషయ్య 1938 జూలై 1న పారిశుధ్య కార్మికుల కోర్కెలను తెలియజేసే విజ్ఞాపన పత్రాన్ని దానిని అందజేశారు. పర్మినెంటు చేయడం, సెలవులు, పని గంటలు, జీతం పెంపు, మెడికల్, ప్రసూతి సెలవులు, ప్రొవిడెంటు ఫండ్ వంటి పది రకాల డిమాండ్లను అందులో పేర్కొన్నారు. ఈ డిమాండ్లను సాధించుకునే

విధంగా ఎక్కడికక్కడ స్థానిక పోరాటాలు చేయాలనీ, మున్సిపల్ కమిషనర్లను కలిసి విజ్ఞాపన పత్రాలు ఇవ్వాలనీ ఆ సందర్భంగానే నిర్ణయించారు. 1938 నవంబరు 18న నెల్లూరు కమిషనర్ కార్యాలయంలో చర్చలు జరిపారు. కార్యకుల కోర్కెల్లో కొన్నింటిని అంగీకరించారు. 1938 ఆగస్టు 27న నెల్లూరు మున్సిపల్ వర్కర్స్ యూనియన్ వార్షిక మహాసభ జరిపారు. అదనపు గంటలు పనిచేయమన్నారనీ, బళ్ళు లాగడం వంటి అదనపు పనులకు అదనపు కూలి ఇవ్వడం లేదనీ సమ్మె నిర్వహించిన అనంతరం అంగీకరించినా ఏ కోర్కెలనూ అమలు చేయడం లేదనీ అందులో చర్చకు తెచ్చారు. ఒక్కో స్కావెంజర్ 40కు బదులు 100 ఇళ్ళలో పని చేయడాన్ని సభ దృష్టికి తెచ్చారు. పరిశుభ్రతలేని పనివాళ్ళ గూడెలు, వాటిలో కనీస వసతులు కల్పించకపోవడాన్ని చర్చకు తెచ్చారు. ఈ సమస్యల ఆధారంగా డిమాండ్లను రూపొందించి పోరాటాలకు దిగారు.

మైకా గని కార్మికుల పోరాటం

1938 నవంబరు నాటికి నెల్లూరు జిల్లాలో 30 మైకా గనులున్నాయి. 6,000 మంది వాటిలో పని చేస్తుండేవారు. ఉదయం 8.30 నుంచి సాయంత్రం 7 గంటల వరకు పని ఉండేది. భోజనానికి ఒక గంట కూడా విశ్రాంతి ఉండదు. రోజుకు 5 అణాల కంటే ఎక్కువ కూలి గిట్టదు. గని అడుగు భాగం నుంచి రెండు ఫర్లాంగులు పైకి తీసుకువస్తే ఒకటిన్నర అణా (16 అణాలు ఒక రూపాయి) నుంచి ఐదు అణాల వరకు డిపోలో చేరవేసే కార్మికులకు కూలి గిడుతుంది.

ముడి సరుకును శుభ్రపరిచి, యజమానులు ఇచ్చే సమానాల ప్రకారం కట్టించే జట్టు కూలీలు 12 నుంచి 20 పౌనులుదాకా తయారు చేసేవారు. అయినా తప్పడు తూనికలతో కార్మికుల్ని మోసగించేవారు. సకాలంలో కూలీ ఇవ్వరు. రెండు మూడు నెలలకొకసారి ఇచ్చేవారు. ప్రతి గని వద్ద దుకాణాలను పెట్టి, రెట్టింపు ధరలకు సరుకులను అమ్మించేవారు. కార్మికులకు నివాస సౌకర్యాలు లేవు. 100 మందికి 15 తాటాకు ఇళ్ళు కూడా లేవు. ఉన్న ఇళ్ళకు మరమ్మతులు లేవు. కార్మికులకు జబ్బు చేస్తే 10 మైళ్ళ దూరంలోగాని ఆస్పత్రి లేదు. ప్రమాదాలు జరిగినా చికిత్స చేసే సదుపాయాలు లేవు. కార్మికులను తిట్టడం పరిపాటి. స్త్రీలను అనేక విధాల అవమానించేవారు. ప్రభుత్వ చట్టాలు అమలు జరిపే వారు కాదు. 1939 నుండి మైకా గని కార్మికులను సమీకరించి సంఘటీతం చేయడానికి కృషి ప్రారంభమైంది. 1942లో గూడూరు డివిజన్ మైకాగని కార్మిక సంఘం ఏర్పడింది. కాని యజమానులు దీనిని గుర్తించ నిరాకరించారు. 1942 సెప్టెంబరు 20న జరిగిన గూడూరు డివిజన్ మైకాగని కార్మికుల సభలో కార్మిక సంఘాన్ని గుర్తించాలని, పగటి పని 8 గంటలకన్నా ఎక్కువ ఉండరాదని, ప్రతి పగటి అదనపు గంటకూ అణా కూలీ ఇవ్వాలని, ప్రతి అదనపు గంటకు రెట్టింపు కూలీ ఇవ్వాలని, కరువు భత్యం అణాకు నాలుగు పైసలు హెచ్చించాలని, స్త్రీ కూలీలను రాత్రిపూట పని చేయించరాదని తీర్మానించారు. తురిమెళ్ళ గ్రామంలో జరిగిన ఈ సభకు

కాటూరు రాజగోపాలరెడ్డి అధ్యక్షత వహించారు. ఖండపల్లి కృష్ణారావు కూలీల కర్తవ్యాన్ని గురించి ఉపన్యసించారు.

విద్యార్థి సంఘం

1936లో అఖిల భారత విద్యార్థి ఫెడరేషన్ ఏర్పడింది. గుంటూరులో జరిగిన విద్యార్థి మహాసభ అనంతరం ఆంధ్ర రాష్ట్రంలో విద్యార్థి సంఘం కార్యకలాపాలు ఊపందుకున్నాయి. ఈ సభలో నెల్లూరు జిల్లా నుంచి కూడా కొందరు హాజరయ్యారు. డా.రామ్ అప్పటికే మద్రాసు విద్యార్థి సంఘం (ఎంఎస్ఐ) లో పని చేస్తున్నారు. ఆ పేరును అలాగే ఉంచి స్టూడెంట్స్ ఫెడరేషన్ తో కలిపి పనిచేయించసాగారు. నెల్లూరు జిల్లా విద్యార్థి సంఘం ప్రథమ మహాసభ 1938 జనవరి 29, 30 తేదీల్లో నెల్లూరులో జరిగింది. దీంతో విడివిడిగా పోరాడుతున్న విద్యార్థి సంఘాలు ఒకే వేదిక కింద సంఘటితమయ్యాయి. 1939లో బెజవాడలో జరిగిన రాష్ట్ర మహాసభ ప్రధాన కార్యదర్శిగా గద్దె రామకోటేశ్వరరావు (విశాఖ మెడికల్ విద్యార్థి) ను ఎన్నుకుంది. ఆ కార్యవర్గంలోకి నెల్లూరు నుంచి ఇ. రాజగోపాల్ రెడ్డి సహాయ కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. 1940లో తిరిగి గుంటూరులోనే నిర్బంధం అమలవుతున్న కాలంలో జరిగిన విద్యార్థి మహాసభలో నెల్లూరుకు చెందిన విద్యార్థి నాయకుడు ఆమంచర్ల గంగాధర రావు రాష్ట్ర ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. 1941లో జరిగిన బెజవాడ మహాసభ నాటికి గంగాధర రావును పోలీసులు అరెస్టు చేశారు. రైలెక్టేందుకు గూడూరు రైల్వే స్టేషన్ లో ఉండగా ఇండియా రక్షణ చట్టం కింద ఆయనను అరెస్టు చేశారు. తరువాత నెల్లూరు జిల్లా కలెక్టరు ఎదుట హాజరుపరచారు.

ఆంధ్ర రాష్ట్ర విద్యార్థి మహాసభ 1942 నవంబరు 12,13,14 తేదీల్లో గుంటూరులో జరిగింది. బళ్ళారి, కడప జిల్లాల నుంచి తప్ప రాష్ట్రంలోని మిగిలిన అన్ని జిల్లాల నుంచి విద్యార్థులు హాజరయ్యారు. అప్పటికే కమ్యూనిస్టు పార్టీ జాతీయ బాధ్యతల్లో ఉన్న పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య ఈ మహాసభకు అధ్యక్షత వహించారు. ఆయన తన ప్రసంగంలో ఆంధ్ర రాష్ట్ర విద్యార్థి సంఘం ఏ ఒక్క రాజకీయ పార్టీకి అనుబంధంగా ఉండదన్నారు. మెజారిటీ నిర్ణయం ప్రకారం కార్యక్రమాలు చేపడుతుండగా మరొక సంఘాన్ని (కాంగ్రెస్ వాళ్ళు) ఆర్గనైజు చేయడం విద్యార్థి ఉద్యమాన్ని విచ్ఛిన్నం చేయడమే అవుతుందన్నారు. విద్యార్థులంతా ఐక్యం కావాలన్నారు. అనంతరం తమ్మారెడ్డి సత్యనారాయణ 2 సంవత్సరాల కార్యకలాపాల నివేదికను ప్రవేశ పెట్టారు. ఈ మహాసభకు ఎన్నికైన కార్యవర్గంలో నెల్లూరు నుంచి శ్రీనివాసులు రెడ్డి ఉన్నారు.

యువజన రంగం

1934 డిసెంబరు 31న విశాఖపట్టణంలో ఆంధ్ర రాష్ట్ర సోషలిస్టు పార్టీ మహాసభ జరిగింది. అదేరోజు అక్కడే ఆంధ్రరాష్ట్ర యువజన సంఘం ప్రథమ మహాసభ కూడా జరిగింది.

దీనికి పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య కూడా హాజరయ్యారు. దీని తర్వాత 1936 జనవరిలో కాకినాడలో జరిగిన మహాసభ రాష్ట్ర వ్యాప్త ఉద్యమానికి నాందీ పలికింది. దీనిని కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు రాజకీయ వేదికగా కాకుండా నిర్ణీత యువజన కార్యక్రమం ప్రాతిపదికగా పనిచేసే సంస్థగా రూపొందించారు. ఈ అవగాహనతోనే వివిధ జిల్లాల్లో యువజన సంఘం పని చేయసాగింది.

నెల్లూరు జిల్లా గూడూరు యువజన సంఘ కార్యవర్గ సమావేశం 1942 అక్టోబరు 4న మత్తేఖాన్ అధ్యక్షతన సమావేశమైంది. అరెస్టుల పట్ల ప్రభుత్వ విధానాన్ని ఖండిస్తూ జాతీయ నాయకులను వెంటనే విడుదల చేయాలని కోరింది. జాతీయైక్యతకు కృషి చేయవలసిందిగా ముస్లింలీగ్ ను కోరుతూ తీర్మానించింది. నెల్లూరు జిల్లా ఆత్మకూరు తాలుకా యువజన మహాసభ ఆత్మకూరులో సెప్టెంబరు 1వ తేదీన జయప్రదంగా జరిగింది. 300 మందితో ఊరేగింపు జరిగింది. జి.సి. కొండయ్య పతాకోత్సవం జరిపారు. 10 గ్రామాల నుండి యువకులు ప్రతినిధులుగా వచ్చారు. రాత్రి మహాసభకు 100 మంది యువకులు వచ్చారు. మహాసభ కయ్యూరు కామ్రేడ్స్ మరణ శిక్ష రద్దుచేయాలని డిమాండ్ చేసింది. బ్రిటిషు ప్రభుత్వ నిర్బంధ విధానాన్ని ఖండించింది. జాతీయ ప్రభుత్వ స్థాపనకు పూనుకోవాలని కోరింది. వాలంటీరు దళాలపైనా, వయోజన విద్యా ప్రచారం పైనా నిషేధాన్ని తొలగించాలని కోరింది.

1937లో దళిత యువజన (ఆనాడు హరిజన యువజన మహాసభ అనేవారు) మహాసభ తూర్పుగోదావరి జిల్లా రామచంద్రాపురంలో డిసెంబరు 26న బి.వెంకన్న (బిఎ) అధ్యక్షతన జరిపారు. వెనుకబడిన కులాల్లో సాంఘిక, రాజకీయ చైతన్యం పెంచడంతో పాటు వర్గపరమైన అంశాలపై అవగాహన కలిగించేందుకు ఈ సంఘం కృషి చేసింది. ఈ అవగాహనతో నెల్లూరు జిల్లాలోనూ కృషి జరిగింది. వెంకటగిరిలో అరవ మూలలు ఫారెస్టులు కట్టెలు కొట్టి తీసుకుపోతుండగా వారిని ఫారెస్టు గార్డులు కొట్టి తిట్టి వాటిని లాగేసుకున్నారు. దీనిపై విచారించి తగిన చర్యలు తీసుకోవాలంటూ బీరం రామనాథం ఒక ప్రకటన చేశారు. అధికారులను కలిసి కట్టెలు తిరిగి ఇప్పించేందుకు కృషి చేశారు.

రెండో ప్రపంచ యుద్ధ కాలంలో క్షణక్షణానికి పెరుగుతున్న అధిక ధరలకు వ్యతిరేకంగానూ, హిట్లర్ ఫాసిజానికి వ్యతిరేకంగానూ యువజన సంఘం విస్తృత ప్రచారం గావించింది. ఇందులో భాగంగా నెల్లూరు జిల్లాలోనూ కృషి చేశారు. కాంగ్రెస్ నాయకుల అరెస్టుల పట్ల అసమ్మతిని ప్రకటించడానికి 1942 సెప్టెంబరు 15వ తేదీన వెంకటగిరిలో టౌను యువజన సంఘం ఆధ్వర్యంలో బహిరంగసభ ఏర్పాటు చేశారు. కాని సభను నిషేధిస్తూ స్థానికాధికారులు బి.శంకరయ్యకు తెలియజేశారు. సాయంకాలం బహిరంగ సభకు ప్రజలు భారీ ఎత్తున తరలివచ్చారు.. స్థానికాధికారులు అక్కడికి కూడా వచ్చి సభను నిషేధించారు.

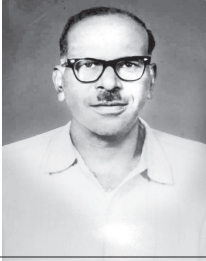
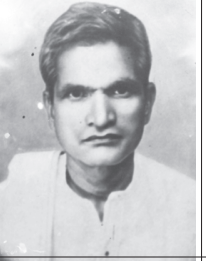

ఆర్గనైజర్లు సభను వారం రోజులపాటు వాయిదావేసి ప్రజలను వెళ్ళి పొమ్మని చెప్పారు. వెంకటగిరి యువజన సంఘం వారు డిప్యూటీ కలెక్టరు వద్దకు రాయబారం వెళ్ళారు. అధిక ధరల లాభాలను అరికట్టాలని కోరారు. చౌక డిపోలు ప్రభుత్వమే నెలకొల్పాలనీ, ప్రజా కమిటీలను నియమించాలనీ, ఎగుమతి, దిగుమతుల కంట్రోలును ఈ కమిటీకి అప్పగించాలని కోరారు. డిప్యూటీ కలెక్టరు మరునాడు వర్తకులను, యువజనులను పిలిచి, కంట్రోలు ధరలకు ఎక్కువ అమ్మినా, సరకులను నిల్వజేసినా శిక్షిస్తామనీ, సరకులను దిగుమతిజేసే ప్రయత్నం చేస్తామనీ, యువజన వలంటీర్లు దుకాణాల వద్ద కాపలా వుండవలసిందనీ తెలిపారు. యువజన సంఘం అంగీకరించింది.

నెల్లూరు జిల్లా కోవూరు తాలూకా యువజన మహాసభ 1942 ఏప్రిల్ 30న అలగానిపాడులో జరిగింది. వివిధ గ్రామాల నుండి 50 మంది ప్రతినిధులు 500 మంది ప్రేక్షకులు వచ్చారు. ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులైన చేకూరి వెంకయ్య, సఖా ప్రారంభకుడు కె. కృష్ణారావు, సభాధ్యక్షులు ఆమంచర్ల గంగాధరం ఫాసిస్టు ప్రమాదం గురించి, భారతీయ కర్షణాన్ని గురించి ఉపన్యసించారు. ప్రభుత్వ నిర్బంధ విధానాన్ని ఖండిస్తూ జాతీయైక్యతకు యువకులు కృషి చేయవలసిందని మహాసభలో తీర్మానించారు. కయ్యూరు రైతు నాయకులపై మరణ శిక్షను రద్దు చేయవలసిందనీ వాలంటీర్ దళాలపై నిషేధం తొలగించవలసిందనీ ప్రభుత్వాన్ని కోరుతూ తీర్మానించారు.

ఫాసిస్టు వ్యతిరేక పోరాట మహిళా ఉద్యమం

ఆంధ్ర ప్రాంతంపై జపాను దాడి ప్రమాదం ఏర్పడిన సమయంలో ఆంధ్ర కమ్యూనిస్టు కమిటీ ఫాసిజం ప్రతిఘటనకు స్త్రీలను సమాయత్తం చేసింది. స్త్రీలకు ఆత్మ రక్షణ పద్ధతులు నేర్పడానికి పెద్ద ఎత్తున కృషి చేసింది. ఈ సందర్భంలో కమ్యూనిస్టు నాయకులు పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య 1942 నవంబరు 4న ప్రజాశక్తిలో ప్రకటించిన 'ఆంధ్ర స్త్రీలకు ఆంధ్ర కమ్యూనిస్టు కమిటీ విజ్ఞప్తి' అనే వ్యాసం ఎంతో ప్రాముఖ్యత వహించింది.

చినగంజాం స్టేషనులో రైలు ఎక్కిన ఒక బిక్షుక యువతని ఒక సైనికుడు అవమాన పరచబోయిన దృశ్యం సుందరయ్య చూశారు. ఆ క్షణంలో ఆ బిచ్చుగత్తె ముఖంలో వ్యక్తమైన గంభీరత, కోపం, ఆ సైనికునిపై అసహ్యం గమనించారు. స్త్రీ జాతిలో సహజంగా తమ మాన రక్షణ కోసం ఉండే పట్టుదల, ఆత్మ గౌరవం, ఔన్నత్యం ఉట్టిపడ్డాయని, అది మరపురాని దృశ్యమని సుందరయ్య అభివర్ణించారు. ఇటువంటి ఆత్మాభిమానం, మాన రక్షణ కోసం పట్టుదలగల మన స్త్రీలంతా జపాను ఫాసిస్టు పెను భూతాలు మన దేశం మీదకు వచ్చినప్పుడు పడవలసిన హింసలు తలచుకొని తాను కంపించిపోయాననీ, అందుకే మన స్త్రీలకు ఆత్మరక్షణ

			
బస్వారెడ్డి శంకరయ్య (కోవ్వూరు)	ఖండవల్లి కృష్ణారావు (నెల్లూరు-జనరల్)	యలమందారెడ్డి (కనిగిరి)	సానికొమ్ము కాశిరెడ్డి (పొదిలి)
	<h2>1952 ఎన్నికల్లో</h2> <p>జిల్లా నుంచి గెలిచిన కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఎమ్మెల్యేలు</p>		
స్వర్ణా వేమయ్య (నెల్లూరు-రిజర్వుడు)	కింది వరుస : కమ్యూనిస్టు పార్టీ బలపర్చిన అభ్యర్థులు		జి.సి కొండయ్య (ఆత్మకూరు)

పద్ధతులు నేర్పాలనీ ఈ వ్యాసంలో విజ్ఞప్తి చేశారు. “తనకు ఆత్మ రక్షణ పద్ధతులు నేర్పే మహిళా సంఘాలుంటే వాటిలో లక్షల మంది చేరతారు. మహిళా సంఘాలు నేడే ఈ కార్యక్రమానికి పూనుకోవాలి. స్త్రీ ఉద్యమాన్ని ఇంకా చెప్పాలంటే స్త్రీ జాతినే ఒక నూతన దశకు ఈ కార్యక్రమం తీసుకుపోతుంది. మన కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులు, అక్కజెల్లెళ్ళు, తల్లులు కలిసి మహిళా లోకాన్ని మేల్కొల్పాలి. జపాన్ ఫాసిస్టులు కమ్యూనిస్టులను, వారి కుటుంబాలలోని స్త్రీలను కూడా వదిలి పెట్టరు. ఈ పరిస్థితుల్లో పార్టీ కుటుంబాల స్త్రీలు ఇళ్ళలో కూర్చోవడం వినాశకరం. బైటకొచ్చి తామూ శిక్షణ పొందాలి. మహిళా లోకానికి ఈ ఆత్మరక్షణోపాయాలు నేర్పాలి.” అని బోధించారు. ఆంధ్ర కమ్యూనిస్టు కమిటీ ఆనాడు చేసిన ఈ విజ్ఞప్తి మహిళా లోకంలో అపూర్వ సంచలనం కల్పించింది. తరువాత అనేక శిక్షణా శిబిరాలలో పార్టీ కుటుంబాల స్త్రీలు పాల్గొన్నారు. రాజకీయ శిక్షణ, ఆత్మ రక్షణోపాయాలు నేర్చుకున్నారు.

కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఈ కార్యక్రమం చేపట్టక తల్లిదండ్రుల మాటున, అత్తమామల చాటున పెరిగిన సోదరీమణులనేకమంది కార్య రంగంలోకి దిగారు. ఫాసిస్టు ప్రమాదం నుండి దేశాన్ని రక్షించడానికి ఏ త్యాగాలకైనా తాము వెరపబోమంటూ అనేక జిల్లాల్లో మహిళలు

కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యాలయాలకు లేఖలు రాశారు. మహిళలు దళాలుగా ఏర్పడి గ్రామాల్లో తిరగసాగారు. తమ ప్రాంతాలకు వచ్చిన నాయకులకు మహిళలు తమ చేతికున్న బంగారు గాజులిచ్చారు. కంఠాహారాలనిచ్చారు. చివరకు పసుపు తాళ్ళు వేసుకుని బంగారు తాళి బొట్టులనిచ్చిన మహిళలూ ఉన్నారు. మహిళల్లో వచ్చిన ఈ చైతన్యాన్ని సంఘటిత పరుస్తూ 1943 జనవరి నుంచి ఫిబ్రవరి వరకు 30 రోజుల రాజకీయ పాఠశాలను నిర్వహించారు. ఐదు జిల్లాల నుంచి 22 మంది మహిళలు ఇందులో పాల్గొన్నారు. నెల్లూరు నుంచి పరుచూరి సూర్యాంబ నాయకత్వంలో కొందరు మహిళలు (పేర్లు, సంఖ్య ఇవ్వలేదు) ఇందులో పాల్గొన్నారు. 1943 జూలై 8-15 మధ్య విజయవాడలో జరిగిన పార్టీ రాష్ట్ర మహాసభలో నెల్లూరు నుంచి పాల్గొన్న మహిళలు కూడా సభ్యత్వ చేర్చింపు కోటా తీసుకున్నారు. హిందూ లా సవరణ చట్టం గురించిన మహాజ్వలపై నెల్లూరు జిల్లాలోని రెండు గ్రామాల నుంచి 184 సంతకాలు సేకరించి పంపించారు.

(సేకరణ: 'ఆంధ్రప్రదేశ్ లో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ చరిత్ర 1936-42' నుంచి సేకరించిన సమాచారం. దీనికి తోడు కంభపాటి సీనియర్ రాసిన గ్రంథం నుంచీ, మరి కొన్ని వివరాలు ఇతర పుస్తకాలు, జీవిత చరిత్రల నుంచీ సేకరించి కలిపాం.)

వైద్యరంగవిప్లవకారుడు

డా.రామ్

మద్రాసు మెడికల్ కాలేజీ, వైద్య విద్యార్థులందరూ పరీక్షలు రాశారు. అనాటమీ (మానవ శరీర నిర్మాణం) లో ఒక విద్యార్థి జవాబు పత్రాలు అత్యంత ప్రతిభావంతంగా ఉన్నట్లు దిద్దిన వారు గుర్తించారు. వాటిని మద్రాసు మెడికల్ కాలేజీలో భద్రపర్చారు. ఆ రాసింది ఎవరో కాదు. డాక్టర్ 'రామ్'. విద్యార్థిగా ఉండగానే ఇదీ ఆయన ప్రతిభ.

ఒకసారి ఆమోస్ అనే క్రీడాకారుని కాలికి దెబ్బ తగిలింది. కాలు వాచి నడవలేని స్థితికి చేరాడు. ఎందరికో చూపించాడు. అలా నెలరోజులు గడిచినా కాలు కింద పెట్టలేకపోయాడు. డా.రామ్ దగ్గరకు వచ్చాడు. ఆయన్ని బల్ల మీద పడుకోబెట్టాడు. కాసేపు ఏవేవో కండలాలను నొక్కాడు. తరువాత బల్లదించి నడవమన్నాడు. దాంతో ఆయన నడుచుకుంటూ ఇంటికెళ్ళాడు. ఇదీ డాక్టర్ గా ఆయన ప్రతిభ. కొన్ని మొండి కేసులు ఇక్కడికెళ్లే నయమవుతాయని ప్రజావైద్యశాల మీద ఒక నమ్మకం ఉంది. క్లిష్టమైనవే అయినా కొన్నిటిని ఇక్కడి డాక్టర్లు రెఫరెన్స్ ఆస్పత్రులకు పంపించలేరు. రోగుల్లోనూ ఏమైనా ఇక్కడే ఉండాలనే బలమైన కోరిక కూడా అందుకు కారణం.

లెక్చరర్ గా పనిచేసే ఒక బ్రాహ్మణుడు, ఒక వైద్యుడు, మృత్యుంజయ రెడ్డి అనే మిత్రుని ఆహ్వానం మేరకు భోజనానికెళ్ళారు. మృత్యుంజయ రెడ్డి తల్లి ముగ్గురికీ వడ్డించింది. భోజనాలనంతరం ఎంగిలి విస్తర్లు తీయడానికి ఆ తల్లి ప్రయత్నించింది. వైద్యునిగా వచ్చిన వ్యక్తి తాము తిన్నవి తామే తీసేస్తామని పట్టబట్టాడు. ఇంతలో లెక్చరర్ గా వచ్చిన బ్రాహ్మణ మిత్రుడు తనకా అవకాశం ఇవ్వమని కోరాడు. అందుకా వైద్యుడు అడ్డు చెప్పలేడు. పైగా మృత్యుంజయ రెడ్డి అడ్డుపడబోతే వారించాడు. ఎందుకిలా చేశావని ఆ తరువాత ఒక సారి మృత్యుంజయరెడ్డి ఆ వైద్యుణ్ణి అడిగాడు. 'కుల, పురుషాధిక్యత ఉన్న ఈ సమాజంలో అందుకు

భిన్నంగా జరిగేటట్లు చూడటం వైతన్యవంతులు చేయాల్సిన పని' అని ఆ వైద్యుడు అన్నాడు. ఆయన ఎవరో కాదు, డా.రామ్. కులాతీత భావాన్ని మాటల్లోనే కాదు...చేతల్లోనూ ఆయన పాటించాడు. తమిళ బ్రాహ్మణ కులానికి చెందిన తన సహచర విద్యార్థిని 'సగుణ'ను వివాహమాడారు. డాక్టర్ రామ్ పూర్తి పేరు పుచ్చలపల్లి రామచంద్రారెడ్డి.

ఎక్స్రే మిషన్ కూపస్సు, రూపాయికే కూపన్. ఆ కూపన్ చూపిస్తే ఎప్పుడైనా రూపాయికే ఎక్స్రే తీయించుకోవచ్చు. ఇదేదో లాటరీ కాదు. రోజుకు రూ.2 కూలిపొందే రోజుల్లో రూ.10కి ఎక్స్రే తీస్తున్న రోజుల్లో డా.రామ్చంద్రా రెడ్డి వైద్యాన్ని చౌకగా ప్రజలకందించడానికి పెట్టిన పథకం. నెల్లూరు జిల్లాలో క్షయ వ్యాధి వ్యాపించినప్పుడు దీని అవసరం ఏర్పడింది. ఆధునిక వైద్యాన్ని అందించడానికి అవసరమైన ఎక్స్రే మిషన్ కొనే స్థోమత అప్పట్లో రామ్ స్థాపించిన వైద్యశాలకు లేదు. కూపస్సు అమ్మడం ద్వారా వచ్చిన మొత్తంతో ఎక్స్రే మిషన్ ఏర్పాటు చేశారు. నాటి నుంచి నేటి వరకూ ఎన్ని ఆధునిక పరికరాలను ఆ ఆస్పత్రి సమకూర్చుకున్నా బయట ఛార్జీలతో పోలిస్తే డా.రామచంద్రా రెడ్డి ప్రజా వైద్యశాలలో వైద్య పరీక్షల బిల్లు చాలా తక్కువ.

1952లో నెల్లూరులో బియ్యం ధరల పెరుగుదలకు వ్యతిరేకంగా పెద్ద ఉద్యమం జరిగింది. ఆ ఉద్యమంపై పోలీసులు కాల్పులు జరిపారు. ఒక వ్యక్తి చనిపోయాడు. ఆ ఉద్యమంతో సంబంధం ఉందని ఒక డాక్టర్ను పోలీసులు అరెస్టు చేశారు. రాపూరు జైలుకు తరలించారు. ఆయన జైలు నుంచి పారిపోయి అజ్ఞాతంలో ఉన్నారు. 'పోలీసులు బాగా చూసుకున్నారు కదా? ఎందుకు పారిపోయి వచ్చారు' అని కొందరు మిత్రులు అడిగితే 'ప్రభుత్వ యంత్రాంగం యొక్క బలహీనతను ప్రజలకు తెలియజెప్పడానికి' అని రక్కున సమాధానం చెప్పారు. దాని బలహీనతలను వెల్లడించినప్పడే ప్రభుత్వంపై పోరాడే స్థాయిర్యం ప్రజలకు పెరుగుతుందని వెల్లడించిన ఆ ఉద్యమకారుడెవరో కాదు. డా. రామ్.

'వైద్యునిగా ఉన్న మీకెందుకండీ ఈ ఉద్యమాలూ, అరెస్టులూ?' అని ప్రశ్నించిన వాళ్ళు లేకపోలేదు. 'వైద్యం ద్వారా వ్యాధిగ్రస్తులైన ప్రజల్నే బతికించగలం. ఇప్పుడు సమాజమే వ్యాధిగ్రస్తమై ఉంది. అదీ పేదరికం మూలంగా తిండిలేక వ్యాధిగ్రస్తమైంది. అందుకనే సమాజానికే వైద్యం చేయాలి. అందుకు ఉద్యమకారునిగానూ మారాలి. సమాజం ఆరోగ్యవంతంగా మారితే వ్యాధులు తగ్గి వైద్యం అవసరమూ తగ్గుతుంది.' అంటూ వైద్య వృత్తి ధర్మాన్ని మరో అడుగు ముందుకు తీసుకెళ్ళి చూపించారు. ఆయనలో మూర్తిభవించిన కమ్యూనిస్టే ఆయన్నీ మార్గాన నడిపించాడు.

డాక్టర్ రామ్ వల్ల నెల్లూరులో కమ్యూనిస్టు పార్టీకి మంచి పేరొచ్చిందనీ, కమ్యూనిస్టు పార్టీ వల్ల డా.రామ్కు పేరు రాలేదని చెబుతూ కమ్యూనిస్టు వ్యతిరేకులు తృప్తిపడుతుంటారు. ఇక్కడ గుర్తించాల్సిన విషయమేమిటంటే ....డా.రామ్ విద్యార్థిగానే ఒక ఉద్యమకారుడు. ఆ ఉద్యమకారుని లక్షణం నుంచే ప్రజా వైద్యునిగా మారారు. కమ్యూనిస్టుగా మారారు గనుకే ఆయన పొందిన వైద్య పట్టాను ప్రజా ఉద్యమానికి పునాదిగా మార్చారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ తీర్చి దిద్దిన వ్యక్తిత్వం నుంచే కమ్యూనిస్టు పార్టీకి గుర్తింపు తెచ్చే పని చేశారు.

జననం...బాల్యం... చదువు...

డాక్టర్ రామ్ అసలు పేరు పుచ్చలపల్లి వెంకట రామచంద్రా రెడ్డి. ఆయన పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య తమ్ముడు. ఆయన తల్లి శేషమ్మ, తండ్రి వెంకట రామిరెడ్డి. వారిది నెల్లూరు జిల్లా కోవూరు తాలూకాలోని అలగానిపాడు గ్రామం. 1915 జనవరి 21న ఆయన పుట్టారు. ఏడుగురి సంతతిలో అందరికన్నా చిన్నవాడు కావడంతో ఇంట్లో వాళ్ళు బాగానే గారాబం చేసేవాళ్ళు. ఆ ప్రాంతంలో వీళ్ళదే పెద్ద భూస్వామ్య కుటుంబం.

కమ్యూనిస్టులుగా మారిన సుందరయ్య, రామచంద్రారెడ్డి అలగాని పాడులోని వీధి బడిలోనే చదివారు. అదీ ప్రభుత్వ పాఠశాల కాదు. ఉన్నత కులాల పిల్లల కోసం సీతారామయ్య అనే పంతులు పెట్టిన ప్రయివేటు స్కూలు. అందులో దళితులకూ, గిరిజనులకూ ప్రవేశం ఉండేది కాదు. పెద్దబాల శిక్ష, ఎక్కాలు, వేమన, సుమతి శతకాలు, పురాణాలు చదివించడంతో అక్కడ చదువు ముగిసేది.

ఆ తరువాత అన్న సుందరయ్యతో కలిసి తిరువళ్ళూరు వెళ్ళారు. అక్కడ జిల్లా మున్సిఫ్ గా పనిచేస్తున్న వారి బావ గారింట్లోవుంటూ ఒకటి, రెండూ మూడు తరగతులు చదివారు. చదువులో రామ్ గురించి సుందరయ్య మాటల్లోనే వినడం అవసరం “మా తమ్ముడు వాళ్ళ క్లాసులో ప్రథమ, ద్వితీయ స్థానాల్లో వుండేవాడు. చదువుతో పాటు అప్పుడప్పుడు ఆటల్లోనూ ముందుండేవాడు. అతనికి పెద్దగా చరిత్ర తదితర అంశాలపై అప్పటికంత ఆసక్తి లేదు. స్నేహితులను సంపాదించడంలోనూ వారితో కలవడంలోనూ రామ్ నా కన్నా చొరవగా వుండేవాడు. ఏ మాట కామాటే చెప్పాలి. ఆ విషయంలో నాకు కాస్త చొరవ తక్కువ.”

ఆ తరువాత సుందరయ్య, రామ్ లు 1926లో మద్రాసులోని ట్రిప్లికేన్ లోని హిందూ హైస్కూల్లో చేరారు. రామ్ అదే హైస్కూల్లో 7, 8, 9 తరగతులు పూర్తి చేశారు. కాలేజీ విద్యాసంతరం ఆయనకు ఇంజనీరింగ్, మెడిసిన్ రెండింటిలోనూ సీటు వచ్చింది. అయితే ఇంజనీరింగ్ కన్నా మెడిసిన్ చదివితే ప్రజలకు ప్రత్యక్షంగా సేవ చేయవచ్చుననేది సుందరయ్య అభిప్రాయం. అన్న సూచనమేరకు రామ్ వైద్యునిగానే పని చేయాలని భావించారు. మద్రాసు మెడికల్ కాలేజీలో ఆయన వైద్య విద్యార్థిగా చేరారు. అదే కాలేజీ హాస్టల్లో ఉండే వారు. మద్రాసులో వైద్య విద్యార్థిగా చేరాక మద్రాసు స్టూడెంట్స్ ఆర్గనైజేషన్ సు (ఎమ్ఎస్ఓ) స్థాపించారు. ఆ సమయంలోనే వాచుపక్ష భావజాలం కలిగిన ఆల్ ఇండియా స్టూడెంట్స్ ఫెడరేషన్ (ఎఐఎస్ఎఫ్) 1936 ఆగస్టు 12న ఏర్పడింది. భారతదేశంలో ఇదే మొదటి విద్యార్థి సంఘం. డా.రామ్ ఎమ్ఎస్ఓని ఆ సంఘంతో అనుసంధానించారు. ఎఐఎస్ఎఫ్ ని స్థాపించిన 18 మందిలో ఒకరుగా ఉన్నారు. చదువుతో పాటు విద్యార్థి సమస్యలపై పోరాటాల్లోనూ ముందుండేవారు. మద్రాసులోని కళాశాలలన్నింటికీ సైకిల్ పై తిరుగుతూ విద్యార్థి సంఘ సభ్యత్వం చేర్పించేవారు. ఎఐఎస్ఎఫ్ పత్రికనూ ఇతర దేశభక్తియుత సాహిత్యాన్ని అమ్ముతూ సహచరులతోనూ అమ్మించేవారు. సైకిల్ పై తిరగడం వల్ల మిగిలిన ఐస్, ట్రామ్ ఛార్జీలను విద్యార్థి సంఘం ఖర్చుల కోసం ఇచ్చేవారు.

ఇతర రోజుల్లో ఎంత ఎక్కువగా విద్యార్థి ఉద్యమాల్లో పాల్గొనేవారో పరీక్షల్లో స్పన్షాయనగానే మూడు నెలల ముందు నుంచే పుస్తకాలకు అంకితమయ్యారు. అన్ని పరీక్షలలో రామ్ ముందుండేవారు. ముందుగా చెప్పినట్లు రామ్ రాసిన అనాటమీ ప్రశ్నపత్రం మెడికల్ కాలేజీ లైబ్రరీకి చేరడంతో మెరిట్ విద్యార్థిగా గుర్తింపు పొందారు. విద్యార్థి సంఘ కార్యకలాపాల పేరిట క్లాసులకెప్పుడూ గైర్వాజరు కాలేదు. అధ్యాపకులు చెప్పే పాఠ్యాంశాలకు తోడు సొంతంగా పుస్తకాలు చదివి నోట్సులు తయారు చేసేవారు. వాటి ఆధారంగా సహచర విద్యార్థులకు క్లాసులు కూడా తీసుకునేవారు. మామూలు క్లాసులకు ఎగ్గొట్టే వారు కూడా రామ్ క్లాసులకు హాజరయ్యారు. ఆయన సబ్జెక్టు చెప్పేతీరు అంత ఆసక్తి కరంగా ఉండేదని సహచరులు చెప్పేవారు. 'చదువు కోసం పోరాటం' అనే నినాదాన్ని ఆ రోజుల్లోనే రామ్ ఆచరణాత్మకంగా అమలు చేశారు. విప్లవ భావాలు పుణికిపుచ్చుకున్న రామ్ లో పెరిగిన లక్షణాలివి. 'విద్యార్థిగా విద్యలో, కార్మికునిగా పనిలో రాణించినోళ్ళే విప్లవానికి పనికొచ్చే వారవుతారు' అని తోటి విద్యార్థులకు చెప్పేవారు.

ఇక్కడే రామ్ కు తనతో పాటు చదివే 'సగుణ' అనే మెడికల్ విద్యార్థిని పరిచయం అయ్యింది. రామ్ ఆశయమూ, ఆచరణతో ఆమె ప్రభావితురాలైంది. తనూ రామ్ తో కలిసి పనిచేయసాగింది. విద్యార్థి సంఘ కార్యకలాపాల్లో పాల్గొంది. ఇలా కలిసిన భావాలు వారి మనసుల్ని ఒకటి చేశాయి. ఆమె తమిళ బ్రాహ్మణ యువతి కావడంతో ఆమె తల్లిదండ్రులు ఈ వివాహానికి నిరాకరించారు. రామ్ వ్యక్తిత్వం గురించి చాలా మంది చెప్పారు. వైద్య విద్యార్థిగా నైపుణ్యం గురించీ, వారి కుటుంబం గురించీ, అన్నింటినీ మించి 'రామ్' పట్టుదల గురించీ తెలుసుకున్న మీదట పెళ్ళికి ఒప్పుకున్నారు. పెద్దల సమ్మతి సంపాదించి మరీ ఆరోజుల్లో రామ్ కులాంతర వివాహం చేసుకున్నారు. అలా నెల్లూరు కోడలైన 'సగుణ' నెల్లూరు జనం నోళ్ళలో 'సగుణ'గా మారారు. 1938లో మెడిసిన్ పూర్తి చేశాకే వీరు దంపతులయ్యారు. కారణం స్పష్టంగా ఎవరూ చెప్పలేదుగానీ ఆమెతో వివాహమయ్యే నాటికే రామ్ శాఖాహారిగా మారారు.

1934 నాటికి రామ్ అన్న సుందరయ్య చదువు ముగించుకుని కమ్యూనిస్టుపార్టీ నిర్మాణంలో నిమగ్నమయ్యారు. ఆ దశలో సుందరయ్య తన వాటాగా తీసుకున్న మొత్తాన్ని అప్పటికే ఖర్చు చేసేశారు. పార్టీ పత్రిక కోసం రామ్ వాటాను కూడా తానే వాడినట్లు సుందరయ్య ఆత్మకథలో రాసుకున్నారు. ఆయన మాటల్లోనే చెప్పాలంటే "ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే మా అన్నే (వెంకట రమణారెడ్డి) నా బ్యాంకు. ఎప్పుడెంత కావాలని అడిగినా అడిగినంతా ఇచ్చేవారు. దానికి తోడు మా తమ్ముడు రామచంద్రారెడ్డి వాటా కూడా వుంది కదా ! మెల్లగా రామ్ వాటా కూడా నేనే పార్టీ కోసం ఖర్చు పెట్టసాగాను. 1939 కల్లా అదీ అయిపోయింది." రామలక్ష్మణుల సంగతేమో గానీ, సుందరయ్య, రామ్ లు అంత పరస్పర ప్రేమాభిమానాలు కలిగి ఉండేవారు. వ్యవసాయం చేస్తూ వారినీ స్థితికి తీసుకొచ్చిన పెద్దన్న పట్ల కూడా అదే అభిమానం ప్రదర్శించేవారు.

తొలి పీపుల్స్ పాలి క్లీనిక్

వైద్యశాల ప్రారంభం

డాక్టర్ రామ్ 1938లో నెల్లూరు భార్యాస్ ప్రాంతంలో పీపుల్స్ 'పాలి క్లీనిక్'ను ప్రారంభించారు. ముందే చెప్పినట్లు ఈ వైద్యశాల పెట్టే నాటికి రామ్ వాటా ఏమీ మిగలేదు. ఆస్తి పంపకాల తంతు పూర్తయి నట్టున్నా అన్నదమ్ముల మధ్య ఏనాడూ ఆస్తి వివాదాలేవు. ఆ తరువాత కూడా ఈ తమ్ముళ్ళు నోరు తెరిచి అడిగితే పెద్దన్న వెంకట రమణారెడ్డి ఏ నాడూ కాదన లేదు. ఆస్పత్రి ప్రారంభించాలంటే వాళ్ళ పెద్దన్న ఐదువేల రూపాయలిచ్చి పంపించారు. అదే రామ్ ప్రారంభించిన వైద్యశాల పెట్టుబడి. తనూ, తన భార్యతో పాటు మిత్రుడు డాక్టర్ సోమయ్యతో కలిసి ఆ ఆస్పత్రి ప్రారంభమైంది. వీరికి తోడు రహీం కాంపౌండర్ గా చేరారు.

వైద్యరంగం పట్ల డా.రామ్ ది ఒక భిన్నమైన దృక్పథం. కమ్యూనిస్టుగా ప్రజాసేవకు అంకితమయ్యాడు. ఆ సేవను వైద్య వృత్తి ద్వారా అందించాలనుకున్నాడు. అందుకని ఆయన స్థాపించిన ఆస్పత్రిలో వైద్య ప్రమాణాలు కొంత భిన్నంగా ఉండేవి. సంపన్నుల దగ్గర ఎంత నిక్కుచ్చిగా డబ్బువసూలు చేసేవారో, నిరుపేదల విషయంలో అంత ఉదారంగా వ్యవహరించే వారు. ఉదారత శృతి మించినప్పుడు సుగుణ కొంత అసహనాన్ని ప్రదర్శించేదే సమకాలికులు చెప్పారు. "ప్రతి మనిషికీ తిండి, బట్ట, నీడ ఎంతో అవసరం. అవి లేకుండా బతికే మనుషులెందరో ఉన్నారు. మనకు కరువేముంది. అయినా అవన్నీ వారు సమకూరిస్తేనే కదా! మనం సుఖపడుతున్నది. అలాంటప్పుడు దాన్ని దాతృత్వంగా ఎందుకు చూడాలి?" అని ప్రశ్నించేవారు. అర్థమయ్యేలా నచ్చజెప్పేవారు. కమ్యూనిస్టుగా ఆయన పెంచుకున్న వ్యక్తిత్వమే వైద్యవృత్తిలో ఆయనకీ అంకిత భావాన్ని పెంచింది. స్నేహితులుగా రోగితో వచ్చిన రామ్ బంధువులూ అప్పుడప్పుడే సంఘటితమవుతున్న కమ్యూనిస్టుపార్టీ కార్యకర్తలూ నెల్లూరుకొచ్చి రాత్రి వరకూ ఉంటే రామ్ ఇంట్లోనే బస చేసేవాళ్ళు. ఆయన తనింటిని కూడా సమాజ సేవకుల ఆశ్రమంగా మార్చారు. వచ్చిన వాళ్ళు ఎక్కడ మంచం దొరికితే అక్కడే పడుకునేవాళ్ళని

కాంపౌండర్ రహీం చెప్పారు. ఒక్కోసారి డాక్టర్ రామ్ కూడా చాపవేసుకుని కింద పడుకునేవారు. సుగుణ కూడా ఇదే పరిస్థితి నెదుర్కొంది. అప్పటి వరకూ విశ్రాంతి లేకుండా పని చేసిన ఆమె కొన్నిసార్లు అసహనానికి గురయ్యేది. ఇవన్నీ ఒక భాగమైతే గర్భవతి అయిన సుగుణ రామ్ కు తెలీకుండా అబార్షన్ చేయించుకుంది. సుందరయ్య తన ఆత్మకథలో చెప్పినట్లు 'రామ్' కుటుంబంలో ఉన్న వారసత్వపు లక్షణం కూడా డా॥ సుగుణకు తెలుసు. ఏ కారణం ప్రభావితం చేసిందో తెలీదు కాని ఈ సంఘటన వాళ్ళిద్దరి మధ్య పెద్ద అగాధాన్ని పెంచింది. ఈ దశను అన్న సుందరయ్య మాటల నుంచే తెలుసుకోవడం అవసరం. "రామ్ కు తెలీకుండానే గర్భం లేకుండా చేసుకోవడంతో రామ్ కు బాగా కోపం వచ్చింది. 'రామ్' అప్పుడు పిచ్చిగా ప్రవర్తించాడు. అనువంశికం నుంచి కూడా ఇది ఉందని చెప్పాను కదా! అందుకనే, తనకు ఎప్పుడైనా అలా వస్తే ఆస్పత్రిలో జేర్చి వైద్యం చేయించమని కూడా రామ్ సుగుణతో చెప్పాడు. అయినా ఎందుకనో ఆ తరువాత సుగుణపై దురుసుగా ప్రవర్తించేవాడు. దీంతో ఇద్దరి మధ్య సయోధ్య దెబ్బతింది"

"రామ్ వ్యాధికి గురైన సందర్భంలో ఎలా ప్రవర్తించినా మామూలు సందర్భాల్లో దయార్థ హృదయంతో ఉండేవారు. కొన్నాళ్ళ పాటు ఆస్పత్రి వదిలి దేశాలు పట్టణాలకు తిరిగేవాడు. మళ్ళీ తిరిగొచ్చాక చాలా సేవాభావంతో ప్రవర్తించే వాడు. సుగుణ నాతో మాత్రం అన్నీ చెప్పేది. నేను స్త్రీల కోసం పోరాడేవాణ్ణి ఆమె కూడా గుర్తించినట్లుంది. ఆమె మిలటరీలో డాక్టరుగా వెళ్ళాలని దరఖాస్తు చేసినప్పుడు దూరంగా ఉండటం మంచిది కాదని ఇరువురికీ సలహా చెప్పాను. ఓపిక నశిస్తే ఆమెను తన ఇష్టంవచ్చినట్లు చెయ్యమన్నాను. ఆమె మిలటరీలో జేరింది. ఆ తరువాత విడాకులు అడిగింది." అని పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య చెప్పారు. డాక్టర్ రామ్ నుంచి సుగుణ విడాకులు కోరిన పరిస్థితి సుందరయ్య మాటల్లోనే పై విధంగా ఉంది. 1942లో సుగుణతో పాటు డాక్టర్ సోమయ్య కూడా మిలటరీలోకి వెళ్ళారు. ఈ దశలో డాక్టర్ రామ్ మానసికంగా బాగా దెబ్బతిన్నారు. వైద్య సహాయంతో కోలుకున్నారు. ఆస్పత్రి మూసేశారు. ఉన్నత విద్య కోసం మళ్ళీ మద్రాసు వెళ్ళారు. స్టాల్లీ ఆస్పత్రిలో డాక్టరుగా చేరారు. ఆ ఆస్పత్రి సూపరింటెండెంట్ రాఘవాచారి గొప్ప సర్జన్. వాళ్ళ నాన్న న్యాయవాద వృత్తి చేస్తూ బాగా డబ్బు సంపాదించారు. ఆయన తన పిల్లలందరీ బాగా చదివించారు. 'ఇక మీ కాళ్ళ మీద మీరు బతకండి. నా యావదాస్తిని రామకృష్ణ మరాణికి ఇస్తున్నాను" అని ప్రకటించారు. రాఘవాచారి నాన్న చేసిన ఈ పని డా.రామ్ మనస్సుపై గాఢమైన ముద్ర వేసింది. తరువాత రోజుల్లో డా.రామ్ కూడా పిల్లల విషయంలో ఇదే పద్ధతిని అనుసరించారు. ఆయనకు మిత్ర, సత్య అనే మగపిల్లలతో పాటు విద్య, జ్యోతి అనే ఆడపిల్లలూ ఉన్నారు. వారు వేర్వేరు దేశాల్లోనూ, ప్రాంతాల్లోనూ స్థిరపడ్డారు.

డాక్టర్ రామ్ నుంచి డాక్టరనే అభిప్రాయం రాఘవాచారికి కలిగింది. ఎక్కువ సమయం ఆస్పత్రిలో గడపడం, రోగుల అవసరాలకనుగుణంగా వ్యవహరించడం, రోగుల బాధలపై ఓపిగ్గా, ప్రేమతో సమాధానాలు చెప్పడం వంటి వ్యవహారశైలి ఆయనకా గుర్తింపునిచ్చింది. ఇందుకు ప్రతిఫలంగా ఆయన్ని ఒక వార్డుకు ఇన్ ఛార్జీని చేశారు. ఇక్కడ ఉద్యోగం చేస్తూనే ఎంఎస్ కు సమాధానమయ్యారు. రాఘవాచారి గారు సామర్థ్యం రీత్యా డాక్టర్ రామ్ మీద,

అదే ఆస్పత్రిలో డాక్టరుగా పనిచేస్తున్న తన అక్క కొడుకు మీద ప్రత్యేకంగా కేంద్రీకరించి సర్దరీలో (ఆపరేషన్లలో)నూ మెళకువలు నేర్పించారు. స్టాన్లీ ఆస్పత్రిలో రాఘవాచారికి రామ్ కుడి భుజంలా, ఆయన అక్క కొడుకు ఎడమ భుజంలా మారారు. ఈ శిక్షణ పొందుతూనే డా.రామ్ 1948లో ఎమ్ఎస్ పరీక్షకు హాజరయ్యారు. ఆ పరీక్షలో రోగిని ముందుగా పరీక్షించి రోగ నిర్ధారణ చెయ్యాలి. రామ్ రోగిని చూసే చాలా వరకూ రోగ లక్షణం చెప్పారు. దీంతో వారు రామ్ను అనుమానించారు. 'నువ్వు ముందే రోగులతో మాట్లాడి ఇలా చేస్తున్నావు' అన్నారు. డా.రామ్ మరో రోగిని పిలవమన్నారు. ఆయన విషయంలోనూ చూడగానే రోగం గురించి చెప్పారు. అయినా ఎగ్జామినర్ అనుమానించడంతో డా.రామ్ కు పట్టరాని కోపం వచ్చింది. 'మీలాంటి వాళ్ళిచ్చే డిగ్రీ నాకక్కర లేదు' అంటూ అక్కడ నుంచి వెళ్ళిపోయాడు. మరోసారి పరీక్షకు హాజరు కమ్మంటూ రాఘవాచారి నచ్చచెప్పినా వినలేదు.

రెండో ప్రపంచ యుద్ధానంతరం సుగుణ, సోమయ్య తిరిగి మద్రాసు చేరారు. సోమయ్య మద్రాసు జనరల్ ఆస్పత్రిలో చేస్తూ ప్రభుత్వ ఆస్పత్రిలో చేరారు. సుగుణ మద్రాసు ఆస్పత్రిలో చేరింది. అప్పటి వరకూ రామ్ తో పాటు సుగుణ పూనైమల్లై హైరోడ్ లో ఉండేవారు. 1947 నాటికి వీరి మధ్య భేదాభిప్రాయాలు తారాస్థాయికి చేరాయి. దాంతో సుగుణ కలిసి ఉండటానికి నిరాకరించారు. కోయంబత్తూరు వెళ్ళి ప్రాక్టీసుపెట్టారు. ఆ తరువాత ఆమె జీవితాంతం దూరంగానే ఉన్నారు. ఈ కారణంగా రామ్ మానసికంగా బాగా దెబ్బతిన్నారు. 1949లో విశాఖ మానసిక చికిత్సాలయంలో వైద్యం చేయించుకుని వచ్చారు. డా. రామ్ మద్రాసులో ఉండగా రాజ్యలక్ష్మితో పరిచయమైంది. ఆమె పచ్చయప్ప జూనియర్ కాలేజీలో బి.ఎ. ఆనర్స్ చదివింది. విద్యార్థి సంఘంలో చురుగ్గా పని చేస్తుండేది. స్టాన్లీ ఆస్పత్రిలో పనిచేస్తున్న డాక్టర్ రామ్ గురించి విన్నది. ఆయన వ్యక్తిత్వం గురించి మరిన్ని వివరాలు తెలుసుకున్నది. ఆయన మంచితనానికి ఆకర్షితురాలైంది. వివాహప్రతిపాదనను ఆయన ముందుంచింది. డా.రామ్ తన గతం గురించి చెప్పినా వినకుండా వివాహానికి సిద్ధమైంది. 1949లో రామ్, రాజ్యలక్ష్మిల వివాహం జరిగింది.

పీపుల్స్ పార్టీ క్లీనిక్ గా మార్పు

1950లో డాక్టర్ రామ్ భార్యతో కలిసి మళ్ళీ నెల్లూరుకొచ్చారు. శంకర్ అగ్రహారంలో (ఇప్పుడుండే ప్రాంతం) మళ్ళీ ప్రాక్టీసు మొదలు పెట్టారు. పెద్ద ప్రచారం లేకుండానే రోగుల సంఖ్య పెరిగింది. గతంలో డా.రామ్ వైద్య సామర్థ్యం గురించి తెలిసి ఉండటమే అందుకారణం. మద్రాసులో రామ్ సహాయం పొందిన వాళ్ళు కూడా ఆయన వద్దకే రాసాగారు.

డా.రామ్ పెళ్ళాడిన రాజ్యలక్ష్మి వృత్తి రీత్యా డాక్టరు కాదు. ఆస్పత్రి పెట్టాక వైద్య బృందాన్ని ఏర్పాటు చేసుకోవడం తొలి కర్తవ్యమైంది. గతంలో తన దగ్గర పనిచేసిన రహీమ్ ను తిరిగి కాంపౌండర్ గా చేర్చుకున్నారు. రాజ్యలక్ష్మికి వైద్యం గురించి చెబుతూ ఇంజెక్షన్ చేయడం వరకు నేర్పించారు. ఆస్పత్రి నిర్వహణకు సంబంధించిన పనిలోకి దింపారు. ప్రధానంగా రోగుల యోగ క్షేమాలు చూసుకోవడం, ఆస్పత్రిని పరిశుభ్రంగా ఉంచడం వంటి పనులు అప్పగించారు. 1950-52 మధ్యలో సి.రామదాస్, ఆంజనేయులు, రామ చంద్రరావు,

శంకర్ అగ్రహారంలో ప్రారంభమైన పీపుల్స్ పాలీ క్లీనిక్

కమలమ్మ వైద్యులుగా రామ్ ఆస్పత్రిలో చేరారు. ఈ దశలోనే తంబి వెంకయ్య కాంపౌండరుగా చేరారు. వి.మాలకొండారెడ్డి, అరిగెల పెద నారాయణ కూడా 1953లో ఆస్పత్రిలో చేరారు. ఇంతవరకూ వ్యక్తి ఆస్పత్రిగా ఉన్న ప్రజా వైద్యశాలను సమిష్టి ఆస్పత్రిగా మార్చడంపై దృష్టి నిలిపారు. 1953లో దీనిని 'పీపుల్స్ పాలి క్లీనిక్'గా మార్చారు. దీనితో ఈ ఆస్పత్రి

సంస్థ రూపం తీసుకుంది. దీనికొక నిర్వాహక బృందాన్ని ఎన్నుకొన్నారు. బ్రహ్మలూ మార్పు చేశారు. కమ్యూనిస్టు అడ్వోకేటు అనంత రామయ్య బ్రహ్మ నిబంధనావళిని రూపొందించారు. ఆపై వ్యక్తులతో నిమిత్తం లేకుండా దీర్ఘకాలం కొనసాగించగలిగి రూపానికి తీసుకొచ్చారు. 1956లో రామ్ కు మేనల్లుడైన డా॥జెట్టి శేషారెడ్డి మెడిసిన్ పూర్తి చేసి ప్రజా ఉద్యమాలలోకి వెళ్ళే ఆలోచనలో ఉన్నారు. ఆ ఆలోచన సరికాదని సుందరయ్య చెప్పారు. “ఒక విప్లవకారుణ్ణి మేం తయారు చేయగలం. ఒక వైద్యుణ్ణి తయారు చేయలేం. నువ్వు వైద్యునిగా శిక్షణ పొందావు. ప్రజల పట్ల అంకిత భావం ఉంది. అలాంటి వాళ్ళు రామ్ కు తోడుగా పాలి క్లీనిక్ లో అవసరం.” అని చెప్పడంతో ఆయన అంగీకరించారు. ఆ తరువాత ఎస్ఎఫ్ఎల్ పని చేసిన ఎవరైనా విప్లవ కారులుగా వస్తామంటే ఇదే తరహాలో ఇదే వైద్య శాలకు పంపించారు. అలా అనేక మంది విప్లవ భావాలు కలిగిన వైద్యులు ఇందులో చేరారు. డాక్టర్ శేషారెడ్డి భార్య వింధ్యావళి కూడా వివాహానంతరం 1957లో ఇదే ఆస్పత్రిలో చేరారు. ఇదే సంవత్సరం సత్యవతి నర్సుగా చేరింది. 1961లో డాక్టర్ రమణారెడ్డి, ఆ తరువాత మోటూరు హనుమంతరావు కూతురు టాన్యా, అల్లుడు రంగారావు డాక్టర్లుగా చేరడంతో ఈ పాలిక్లీనిక్ సంపూర్ణ జవసత్వాల కలిగిన సంస్థగా మారింది.

ఆస్పత్రి లక్ష్యాలకు తగినట్లు ఈ ఆస్పత్రి నాలుగు రకాల సేవలందించింది. మొదటిది వైద్యాన్ని చౌకగా అందించి సామాన్య ప్రజల అభిమానం చూరగొంది. చౌకవైద్యం సాధ్యమేనని నిరూపించింది. రెండోది కరువూ వరదలు సంభవించినప్పుడూ, కలరా వంటి భయానక వ్యాధులు వ్యాపించినపుడూ ‘ప్రజల వద్దకు ప్రత్యేక బృందాల’ను పంపి సేవలందించింది. ప్రశంసలందుకుంది. ఇక మూడోది ఇందులో కమ్యూనిస్టులైన వైద్యులుండటం వల్ల కొన్ని సందర్భాల్లో వారు నేరుగా ప్రజాఉద్యమాల్లో పాల్గొన్నారు. నాల్గోది ప్రజా ఉద్యమాలకు అండగా వెళ్ళి గాయపడిన వారికి వైద్య సేవలందించారు. ఈ అన్ని రకాల పాత్రల్లో డాక్టర్ రామ్, డాక్టర్ జెట్టి శేషారెడ్డి ఉన్నారు. వీరితో పాటు కాంపౌండర్ రహీమ్, నారాయణ, పరదామయ్య కూడా ఉన్నారు. వి.మాలకొండారెడ్డి సిపిఐ(ఎం) హోల్ టైమర్ గా వెళ్ళిపోయారు.

వైద్యునిగా డా.రామ్ పాత్రకు సంబంధించి అనేక కథనాలున్నాయి. అందులో కొన్ని ఇలా ఉన్నాయి. డాక్టర్ రామ్ భేదంతో వైద్యం చేస్తారనేది అందులో ఒకటి. భేదను రెండు ముక్కలు చేసేవారు. అందులో ఒక ముక్కతో ఆపరేషన్ చేసేవారు. 'చౌకగా వైద్యం చేయాలంటే ఇలాంటి ప్రయోగాలు చేయడంలో డాక్టర్లు ఆరితేరాలి' అనే వారు. చాలా రోగాలకు పరీక్ష లేకుండానే రోగ నిర్ధారణ చేసేవారు. దాదాపు అలా చేసిన ఏ నిర్ధారణ తప్పుకాలేదు. మెడిసిన్ పూర్తి చేసిన చాలా మంది వైద్యం నేర్చుకునేందుకు అప్పుడూ, ఇప్పుడూ కూడా డాక్టర్ రామ్ పాలీ క్లినిక్ కు వస్తుంటారు. రెండేళ్ళ ఒప్పందం ప్రాతిపదికగా జీతం ఇస్తూనే వైద్యం నేర్పేవారు. ప్రజల పట్ల వైద్యుని బాధ్యతనూ గుర్తింపజేసే వారు. పుస్తకాల్లో ఉన్న విషయాలను అలవోకగా, అదీ పేజీ నెంబర్లు గుర్తు చేస్తూ చెప్పేవారు. వారికిలా నేర్పే సందర్భంలోనే 'ఆస్పత్రిలో మౌలికంగా ఉండాల్సినవేమిటి?' అని అడిగేవారు. వారేవేవో చెబుతూ ఉంటే అవేవీ కాదనేవారు. 'హస్పిటాలిటీ' అనేవారు. ఇలాంటి మాటలతో రోగుల్ని ప్రేమిస్తూ వైద్యం చేయడం అంటే ఏమిటో నేర్పేవారు. ఈ ఆస్పత్రిలో పనిచేసిన చాలా మంది డాక్టర్లు ఇదే పాటించారు. అప్రంటీసుల్లా వచ్చిన వాళ్ళకూ ఇదే నేర్పించారు.

ఒకసారి సంపన్న కుటుంబానికి సంబంధించిన ఒక రెడడమ్మాయి ఈ ఆస్పత్రికి వచ్చింది. గర్భంతో ఉన్న ఆమెకు ప్రసవం కావాలంటే ఆపరేషన్ అనివార్యం. కాని ఆపరేషన్ చేస్తే ఆరోగ్య పరిస్థితిరిత్యా ఆమె బతకదు. ఈ పరిస్థితుల్లో ఏ ఆస్పత్రిలోనూ ఆమెకు వైద్యం చేయడానికి అంగీకరించలేదు. 'ఎలాగూ బతకదంటున్నారు. చివరి ప్రయత్నంగా డా.రామ్ ఆస్పత్రిలో చేర్పించండి' అని కొందరు సూచించారు. ఆ సూచన మేరకు రామ్ ప్రజా వైద్యశాలకు తీసుకెళ్ళారు. రోగిని చూసి చూడగానే చేర్చుకున్నారు. ఆపరేషన్ పూర్తయింది. తల్లీ, బిడ్డ క్షేమం. ఆమె తల్లిదండ్రుల ముఖాల్లో చెప్పలేని ఆనందం. వాళ్ళు సంపన్నులు కావడంతో తమ సంతోషానికి సూచికగా డాక్టరు గారు చెప్పిన దానికన్నా ఎక్కువే ఇచ్చి ఆనందంగా వెళ్ళారు.

మరోసారి ముక్కలో ఒక బరాణీగింజ ఇరుక్కున్న ఒక కుర్రాణ్ణి తీసుకుని ప్రజా వైద్యశాల కొచ్చారు. దాన్ని బయటకు తీయడానికి స్థానిక డాక్టరు చేసిన ప్రయత్నంలో అదింకా లోపలికెళ్ళింది. డాక్టర్ రామ్ వద్ద కూర్చో బెట్టి విషయం చెప్పారు. దాన్ని వదిలేసి రామ్ ఆ కుర్రాణ్ణి వేరే మాటల్లోకి దించారు. ఉన్నట్టుండి సహజంగా పడినట్టుగా ఓ రూపాయి బిళ్ళ కిందపడేశాడు. దాన్ని తీయడానికి ఆ అబ్బాయి వంగగానే శరీరంలో ఒక భాగంపై తట్టారు. ముక్కలో బరాణీ కిందపడింది. ఇలాంటి చిటాలెన్నో చేసి తేలిక పరిష్కారాలు చూపేవారని ఆయనకు పేరుంది. పోషకాహార లోపం వల్ల వచ్చే జబ్బులకు ఖరీదైన మందుల బదులు తాత్కాలికంగా మందులిచ్చేవారు. తక్కువ ఖర్చుతో పోషకాహారం ఎలా పొందాచ్చో వివరించే వారు. వైద్యానికి చేసే ఖర్చుకు బదులు దాన్ని ఆహారానికి వెచ్చిస్తే జబ్బులే రావని చెప్పేవారు. శనగలు, పెసలు నానబెట్టి తినడం, మొలకెత్తించి తినడం, పాలు తాగడం వంటివి నేర్పించారు. సహజ ఆహార మార్పులతో ఆరోగ్యాన్ని కాపాడుకునే పద్ధతులు చెప్పేవారు. ఆ తరువాత కూడా ఆ ఆస్పత్రిలో ఇదే వారసత్వం కొనసాగింది. ప్రస్తుతమూ కొనసాగుతోంది.

నెల్లూరు జిల్లాలో కలరా వ్యాపించిన సందర్భంగా దాని నిర్మూలనకు తోడ్పడ్డారు. ఈ సందర్భంగానే ఇది మాత్రమే చాలదని గుర్తించారు. గ్రామాలలో సేవా దృక్పథం గల యువకుల్ని, ఉపాధ్యాయుల్ని, కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యకర్తలను గుర్తించారు. వారికి ప్రాథమిక వైద్యంలో శిక్షణనిచ్చారు. బ్యాచీకి 15, 20 మందిని ఎంపిక చేసి సుమారు నెలపాటు శిక్షణనిచ్చారు. ఇలా మూడువేల మందికి ప్రాథమిక చికిత్సలో శిక్షణనిచ్చారు. ఆ రోజుల్లో ఇంజక్షన్ కు రూపాయి తీసుకునేవారు. వీరు పాపలా లేదా అందులో సగమే తీసుకునేవారు. మరీ పేదలైతే ఉచితంగానూ చేసేవారు. ఇలా ప్రజా వైద్యాన్ని గ్రామీణుల స్థాయికి చేర్చి నెల్లూరు జిల్లా ప్రజలను ఆదుకున్నారు. ఇలా 'పాదచారి' వైద్యులను తయారు చేశారు. విప్లవాసంతరం చైనాలోనూ ఇలాంటి 'పాదచారి వైద్య బృందాలు' ఏర్పడ్డాయి. ఇలా శిక్షణ పొందిన ఉపాధ్యాయులు కొందరు మార్క్సిస్టు ప్రచారం చేస్తుంటే కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలేని ప్రాంతాలకు వాళ్ళను బదిలీ చేశారు. ఇదే సదవకాశంగా భావించి కొత్త ప్రాంతాల్లో వాళ్ళు పార్టీ ప్రచారం చేశారు. ఇది మరీ ప్రమాదకరమని భావించి తిరిగి పాత ప్రాంతాలకే వారిని బదిలీ చేశారు.

పోరాట దళాలకు అండ

1945-51 మధ్య కాలంలో తెలంగాణ ప్రాంతంలో జరిగిన సాయుధ రైతాంగ పోరాటంలో గాయపడ్డవారికి వైద్య సేవలందించడం పెద్ద సమస్యగా మారింది. అందుకు డాక్టర్ రామ్ స్వయంగా సిద్ధపడ్డారు. తీవ్రంగా గాయపడిన కొందరిని అండర్ గ్రౌండ్ లో ఉంచి వైద్య సహాయం అందించారు. తన మిత్రుడు డాక్టర్ రామదాస్ ను, కాంపౌండర్ రహీమ్ ను నేరుగా పోరాట దళాల్లో క్షతగాత్రులకు వైద్య సాయం అందించడానికి పంపించారు.

1962 చైనా యుద్ధం సందర్భంగా కమ్యూనిస్టుల్లో కొందరిని ఎంపికచేసుకుని అరెస్టు చేశారు. అలా అరెస్టు అయిన వారిలో సుందరయ్యగారొకరు. ఆయన్ను హైదరాబాద్ లోని ముషీరాబాద్ జైల్లో (ఇప్పుడు గాంధీ ఆస్పత్రి ఉన్న ప్రాంతం) నిర్బంధించారు. ఆ సమయంలో అల్పర్ ఆయనను తీవ్రంగా బాధించింది. వైద్యం కోసం మాస్కోకు పంపించాలని పార్టీ నిర్ణయించింది. ప్రభుత్వం సమ్మతించింది. అప్పటికి డాక్టర్ రామ్ పై కూడా అరెస్టు వారెంటు ఉంది. ఆయన పోలీసులకు దొరక్కుండా తప్పించుకున్నారు. ఈ సందర్భంగా అన్నతో పాటు ఆయనా మాస్కో వెళ్ళాల్సిన అవసరం ఏర్పడింది. అందుకోసం ఆయన లొంగిపోయి అరెస్టు అయ్యారు. సుందరయ్య జోక్యంతో డా.రామ్ బెయిలు పొందారు. రామ్ ఢిల్లీ చేరుకున్నాక సుందరయ్య, ఆయన శ్రీమతి లీల కలిసి మాస్కో వెళ్ళారు. సుందరయ్యకు ఆపరేషన్ జయప్రదం అయింది. ఆపరేషన్ సమయంలో డాక్టర్ రామ్ కూడా అక్కడే ఉన్నారు. ఆ సందర్భంగా రామ్ కు కూడా అక్కడే మధుమేహవ్యాధికి చికిత్స జరిగింది. డా.రామ్ ప్రజా వైద్యశాలకు చెందిన వైద్యుల్లో కమ్యూనిస్టులైన వాళ్ళు ప్రజా ఉద్యమాల్లో గాయపడిన వారి విషయంలోనూ, పూర్తి కాలం కార్యకర్తల విషయంలోనూ ఇలాంటి జాగ్రత్తలే తీసుకున్నారు.

ప్రజా వైద్యులను తయారు చేయడంలో డా.రామ్ దిట్ట అని చదివాం. మార్క్సిజం బోధించడంలోనూ, మార్క్సిస్టులను తయారు చేయడంలోనూ ఆయన పాత్ర అంతకన్నా ఒక

మెట్టుపైనే ఉంది. తరిమెల నాగిరెడ్డి లాంటి వారు కూడా అది పనిగా నెల్లూరు కొచ్చి డా.రామ్ వద్ద మార్కింగ్నుజం నేర్చుకున్నారు. గుజ్జల యలమందారెడ్డి, జక్కావెంకయ్య, జెట్టి శేషారెడ్డి విద్యార్థులుగా ఉన్నప్పుడే డా.రామ్ ఇంట్లో ఉంటూ తరగతులకు హాజరయ్యారు. బయటించుంచి వచ్చే వాళ్ళతో పాటు స్థానికులు కూడా కొందరు ఆయా బ్యాచ్‌ల్లో కలిసేవారు. చారిత్రక భౌతిక వాదం, తత్వశాస్త్రం, దాస్‌కాపిటల్ వంటి సబ్జెక్టులను స్థానిక, నిత్య జీవన ఉదాహరణలతో చెప్పడం వల్ల తేలిగ్గా అర్థమయ్యేవని అధ్యయన తరగతుల్లో పాల్గొన్న వాళ్ళు చెప్పారు. తరగతులకు ప్లాన్ చేయడం, బోధించడంలో గట్టిపట్టుదల ప్రదర్శించేవారు. ఒకసారి 'పెట్టుబడి' గురించి 72 గంటలపాటు విరామం లేకుండా చెప్పారు. ఫస్ట్ ఎయిడ్ నేర్పుతూ మార్పిస్తులుగా ప్రభావితం చేయడం, ప్రజలపట్ల అంకిత భావం పెంచడం ఆయన సహజ సిద్ధ లక్షణాలుగా ఆ తరం వారు చెప్పారు.

ఉద్యమకారునిగా....

డాక్టర్ రామ్ ప్రజావైద్యరంగ నిర్మాణానికే తన సేవల్ని పరిమితం చేయలేదు. ప్రజా ఉద్యమాలను నిర్మించడంలోనూ పాత్ర వహించారు. నెల్లూరు జిల్లా టైలరింగ్ వర్కర్స్ యూనియన్‌ను ప్రారంభించారు. నెల్లూరు జిల్లా బీడీ వర్కర్స్ యూనియన్, హోటల్ వర్కర్స్ యూనియన్, రిక్షా వర్కర్స్ యూనియన్‌లకు అధ్యక్షులుగా వ్యవహరించారు. ప్రెస్ వర్కర్స్ యూనియన్‌ల పోరాటాలకు అండగా నిలిచారు.

1941, 42 లలో నెల్లూరులో హిందూ మహాసభకు చెందిన వారు మత కల్లోలాలను రెచ్చగొట్టారు. ఆ సమయంలో డాక్టర్ రామ్ కీలకంగా పని చేశారు. నెల్లూరులోని ప్రగతి శీలురనూ, లౌకికవాదులనూ సమైక్యపర్చారు. మతోన్మాదుల దాడులను ఎదిరించి తానూ స్వయంగా కార్యరంగంలో నిలిచారు. ఒక దాడిలో ఆయన స్వయంగా గాయపడ్డారు.

కొంత ఆస్తి నష్టమూ జరిగింది. అయినా రామ్ ఓడిపోలేదు. మతఘర్షణలను రెచ్చగొట్టినవారే ఓడిపోయారు. ఈ దాడుల తర్వాత నెల్లూరు పట్టణ ముస్లిములు ఆయననూ, ఆయన్ని మైనార్డీల తరపున నిలిపిన కమ్యూనిస్టు పార్టీనీ తమదిగా భావించారు. కష్టసుఖాల్లో తోడుగా నిలిచారు.

1952 నాటికి నెల్లూరు జిల్లాలో బస్సులు జాతీయం చేయలేదు. జిల్లాకు చెందిన మహబూబ్‌ఖాన్ సాహెబ్ కుటుంబం ఆధ్వర్యంలో ఎక్కువ బస్సులు నడుస్తుండేవి. ఈ పరిస్థితుల్లో 1952 మార్చిలో ప్రారంభమైన నెల్లూరు జిల్లా మోటారు కార్మికుల సమ్మె ఏప్రిల్ వరకూ కొనసాగింది. ఈ సంఘానికి చివుకుల నరసింహం అనే న్యాయవాది అధ్యక్షునిగా పని చేశారు. డాక్టర్ రామ్ ఈ సమ్మె నిర్వాహక సంఘంలో సభ్యులుగా ఉన్నారు. ఈ సమ్మెను విజయ తీరాలకు చేర్చడంలో డాక్టరు నిర్వహించిన పాత్ర ఆయనలోని పోరాట యోధుణ్ణి ప్రజల ముందుంచింది.

నెల్లూరు పట్టణంలో బీడీ రంగం మరో పెద్ద పరిశ్రమగా వర్ధిల్లింది. అపోలో బీడీ, స్టా బీడీ ఫ్యాక్టరీల వంటి పెద్ద సంస్థలతో పాటు మొత్తం 12 బీడీ ఫ్యాక్టరీల్లో 800 మంది కార్మికులు పనిచేస్తుండేవారు. ఈ ఫ్యాక్టరీల యజమానుల్లోనూ, ఇందులో పనిచేసే కార్మికుల్లోనూ అత్యధిక భాగం ముస్లిములే. అప్పుడు వెయ్యి బీడీలు చుట్టినందుకిచ్చే రూపాయన్నర కూలిని రెండు రూపాయలకు పెంచాలంటూ కార్మికులు సంఘటీతమయ్యారు. న్యాయవాది ఇస్మాయిల్ వీరి పోరాటానికి నాయకత్వం వహించారు. 1954 మేలో సమ్మె మొదలైంది. యజమానులు బలమైన వారు కావడంతో కార్మికుల డిమాండ్ల పట్ల మొండిగా వ్యవహరించారు. దీన్ని కొలిక్కి తీసుకురావడానికి వీరి తరపున పోరాడే కమిటీని విస్తృతపర్చారు. డాక్టర్ రామ్, అప్పటి కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకులు పరుచూరి రామకోటయ్య కాంగ్రెస్ పార్టీకి చెందిన వెన్నెలకంటి రాఘవయ్యలతో ఈ కమిటీని విస్తృతపర్చి రాజకీయ మద్దతును కూడగట్టారు. కార్మికులకిచ్చే కూలి రేట్ల వివరాలు సేకరించారు. వాటి గురించి యజమానులకు వివరించినా వారు వెండిగా వ్యవహరించారు. సమ్మె మూడో రోజుకు చేరినా యజమానులు దిగిరాకపోవడంతో రోజూ కూలి మీద ఆధారపడే బీడీ కార్మికులు పన్నుల పాలయ్యారు. వారి పోరాట పటిమలోని బలహీనతను అర్థం చేసుకున్న ఉద్యమ నాయకత్వం యజమానులను లొంగదీసే పోరాట ఎత్తుగడలను అనుసరించింది. అదే సమయంలో యజమానులకు అండగా పోలీసులు రావడాన్ని తిప్పికొట్టింది. ఈ రెండు ఎత్తుగడలూ విజయం సాధించిన అనంతరం బీడీ కార్మికులు ఫ్యాక్టరీ గేట్ల ముందు సత్యాగ్రహాలకు దిగారు. ఫ్యాక్టరీల లోపలే యజమానులుండటంతో వారూ ఇబ్బందులకు గురయ్యారు. ఈ సమ్మె సందర్భంగా 32 మంది ఉద్యమ నాయకులను పోలీసులు అరెస్టు చేశారు. డాక్టర్ రామ్ మరికొందరు అరెస్టు కాకుండా కార్మికులకు అవసరమైన ఏర్పాట్లు చేస్తూ సత్యాగ్రహాన్ని కొనసాగించారు. చివరికి యజమానులు దిగొచ్చారు. కార్మికులతో ఒప్పందపడ్డారు.

నెల్లూరులో రిక్షా కార్మికులు పోరాడి సాధించుకున్న రిక్షా స్టాండ్లను బస్సు యజమానులు, అద్దె కార్ల యజమానులు, ఇంకా ఇతరత్రా వ్యాపార వర్గాల వారు ఆక్రమించుకున్నారు. దీంతో రిక్షా కార్మికులు ఎక్కడ పడితే అక్కడ తమ రిక్షాలను నిలుపుకోవడం అనివార్యమైంది. దీని తర్వాత రిక్షా కార్మికులపై పోలీసు జులుం పెరిగింది. అప్పటికే రిక్షా కార్మికులు సంఘటితమై పోరాటాలు జరిపి ఉన్నారు. ఇప్పుడు తలెత్తిన పరిస్థితిపై రిక్షా కార్మికులు తమ యూనియన్ కు సహాయ సహకారాలందిస్తున్న డాక్టర్ రామ్ ను కలిశారు. అంతకు ముందున్న స్టాండ్లను తిరిగి రిక్షా కార్మికులకివ్వాలని, అలా అవకాశం లేని చోట ప్రత్యామ్నాయ స్టాండ్లను ఏర్పాటు చేయాలనే డిమాండ్లతో పోరాటానికి దిగారు. పోరాటం విజయవంతమైంది. మళ్ళీ రిక్షా స్టాండ్లు ఏర్పాటు కావడంతో కార్మికులకు పోలీసుల బెడద తప్పింది.

సర్కారు జిల్లాలు ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో భాగంగా ఉండగా 1952 ఎన్నికల్లో ఆంధ్రా ప్రాంతం నుంచి 41 మంది కమ్యూనిస్టు ఎమ్మెల్యేలు గెలిచారు. పాత నెల్లూరు జిల్లా నుంచి (ఇప్పటి ప్రకాశం జిల్లాలోని కందుకూరు, కనిగిరి, పొదిలి, దర్శి తాలూకాలతో కలిపి) నలుగురు కమ్యూనిస్టు ఎమ్మెల్యేలు గెలిచారు. 1952 మార్చిలో వీళ్ళకు నెల్లూరు జిల్లా బిట్రగుంటలో అభినందన సభ జరిగింది. ఆ సభలో ఇతర నాయకులతో పాటు డాక్టరు కూడా ప్రసంగించారు. అప్పటికింకా పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య అజ్ఞాతంలో ఉన్నారు. ఆయనను సజీవంగా లేదా నిర్జీవంగా పట్టి ఇచ్చిన వారికి మద్రాసు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నగదు బహుమతి ప్రకటించింది. దీనిపై ఆ సభలో రామ్ ప్రసంగిస్తూ “అన్న తల కావాలంటున్న ఈ ప్రభుత్వానికి ఇప్పటికే కాళ్ళు చేతులూ విరిగాయి. రాష్ట్ర శాసన సభకు ఎన్నికైన ఎంఎల్ఎలు కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వానికి ఉరిశిక్ష వేసి అన్నను సగౌరవంగా ప్రజలు ముందుకు తేవాలి” అంటూ చేసిన ప్రసంగానికి సభికులు దీటుగా స్పందించారు. సుందరయ్యకు మద్దతునూ, కాంగ్రెస్ కు నిరసననూ తెలియజేస్తూ నినాదాలు చేశారు.

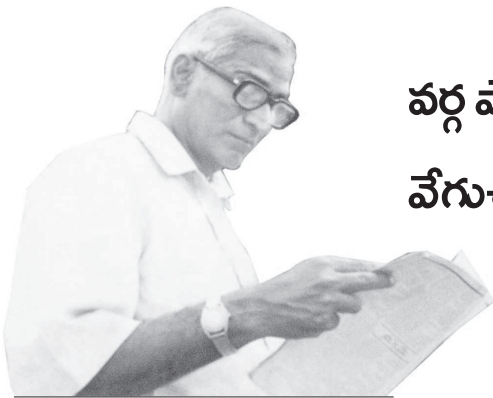
అలా డాక్టరు జీవితం వైద్య రంగంలో ప్రజా పంథాతోనూ, ఉద్యమ రంగంలో పోరాటాలతోనూ పెనవేసుకుపోయింది. డాక్టర్ రామ్ కు, డాక్టరు శేషారెడ్డి కూడా కలిశాక నెల్లూరు జిల్లాను కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం వైపు ప్రభావితం చేయడంలో వీరి పాత్ర ప్రముఖంగా చర్చకొచ్చింది. దీంతో కాంగ్రెసు పాలకులు వీరిపై కక్షబూనారు. వీరిని అరెస్టు చేస్తే ఆస్పత్రి మూత పడుతుందనే పేరాశ కాంగ్రెస్ పాలకులకు కలిగింది. 1965 జనవరిలో వీరిద్దరిమీద అరెస్టు వారెంట్లు జారీ అయ్యాయి. శేషారెడ్డిని అరెస్టు చేశారు. డాక్టర్ రామ్ తప్పించుకున్నారు. రామ్ రహస్య జీవితం గడుపుతున్నప్పుడే షుగర్ వ్యాధి తిరగబెట్టింది. అయినా పోలీసులకు దొరక్కండా కాంగ్రెస్ పాలకుల చేతగాని తనాన్ని మరోసారి బయట పెట్టారు. ఈ సమయంలో శేషారెడ్డి భార్య డాక్టరు వింధ్యావళి ఏ ఒడిదుడుకులూ లేకుండా ఆస్పత్రిని నిర్వహించారు. ఆ తరువాత వైద్యం నిమిత్తం సుందరయ్యను మాస్కో తీసుకెళ్ళే సందర్భంలో స్వచ్ఛందంగా డాక్టరు పోలీసులకు లొంగిపోయారు.

1957 లో నెల్లూరు మున్సిపాలిటీకి జరిగిన ఎన్నికల్లో డాక్టరు పార్టీ అభ్యర్థిగా, రాజ్యలక్ష్మి ఇండిపెండెంటుగా పోటీ చేసి గెలుపొందారు. మొత్తంగా వార్డును అభివృద్ధి

పర్చడంలోనూ ప్రత్యేకించి మురికి వాడల్లో కల్పించాల్సిన సౌకర్యాల విషయంలోనూ తనదైన శైలిలో కమ్యూనిస్టుగా అంకితమయ్యారు. కావలిలో 'విశ్వోదయ' విద్యాసంస్థలను స్థాపించడం వెనుక ఆయన ప్రోత్సాహమే ఉంది. నెల్లూరు జిల్లాలో ఒకటో రెండో హైస్కూళ్ళు ఉన్న స్థితిలో ఈ ప్రోత్సాహాన్నిచ్చారు. విద్యార్థి దశలోనే రామ్ తో సంబంధాలున్న కావలికి చెందిన దొడ్ల రామచంద్రారెడ్డి (డిఆర్) భవిష్యత్ లో తానేం చేస్తే బావుంటుందని సలహా అడిగారు. ఆయన సహజ సిద్ధంగా సంపన్నుడు కనుక ఆదర్శవంతమైన విద్యా సంస్థను స్థాపించమని సలహా ఇచ్చారు. ఆయన సలహా ప్రకారమే 100ఎకరాల విస్తీర్ణంలో హైస్కూలూ, కాలేజీ, 1975నుంచి పిజి సెంటర్ ప్రారంభమైనాయి. ఆదర్శభావాలు, అంకితభావం కలిగిన సిబ్బందితో నిజంగా ఆదర్శవంతంగానే ఆ సంస్థలు ప్రారంభమైనాయి.

డా.రామ్ వైద్య రంగంలో కొత్త విప్లవానికి బీజం వేశారు. వైద్య బృందాలతో ప్రజలవద్దకే వైద్యం అనే విధానంతో ముందుకు సాగారు. ఉద్యమకారునిగానూ, మార్క్సిస్టు సిద్ధాంత బోధకునిగానూ నెల్లూరు జిల్లా ప్రజలపై చెరగని ముద్ర వేశారు. అలాంటి రామ్.... అది రాత్రి పదిన్నర సమయం. 1967 ఏప్రిల్ 17వ తేదీ. కొన్ని వేల మందికి ప్రాణదానం చేసిన ఆయన్ను మృత్యువు కబళించింది. మధుమేహవ్యాధి ఆయన్ను వెంటాడింది. ముత్రపిండాలు దెబ్బతిన్నా లెక్కవేయకుండా ఆయన విధుల్ని నిర్వహిస్తూనే వచ్చారు. ఆయన మరణ వార్త జిల్లా వాసులందరినీ దుఃఖః సాగరంలో ముంచింది. ప్రింటింగ్ ప్రెస్ లు ఆ సమయంలో తాళాలు తీసి అప్పటికప్పుడే పోస్టర్లను ముద్రించాయి. పోస్టర్లు అంటించడానికి ప్రెస్ వర్కర్లు కదిలారు. వాటిని వారు అన్నీ ప్రాంతాలకెళ్ళే బస్సులకంటించారు. అన్నీ ప్రాంతాలకూ సమాచారం చేరింది. తెల్లవారుతుండగానే గ్రామీణ ప్రాంతాలనుంచి పెద్ద సంఖ్యలో జనం రాసాగారు. ఆ రోజు శ్రీరామనవమి. ఆయినా డాక్టర్ పార్థివ దేహాన్ని చూడటమే ప్రధానంగా జిల్లా ప్రజలు భావించారు. అధికార పీఠాల్లో ఉన్న వాళ్ళ మొదలు రాజకీయ నాయకులు, రిజ్లా, బీడీ, మోటార్, మున్సిపల్, ప్రెస్ వర్కర్లతో సహా అన్ని తరగతుల ప్రజలు తండోపతండాలుగా కదిలి వచ్చారు.

పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య గారు వచ్చే దాకా అంతిమ యాత్ర ప్రారంభించలేదు. ఆయన రాగానే చీకటి పడ్డాక అంతిమ యాత్ర ప్రారంభమైంది. రోడ్లన్నీ జనంతో కిక్కిరిసి పోయాయి. భవంతలపై చేరి పూలు జల్లుతూ అనేక మంది నివాళులర్పించారు. రెండు లక్షల మందికిపైగా ప్రజలు ఆయన అంతిమ యాత్రలో పాల్గొన్నారంటే కమ్యూనిస్టు వైద్యులుగా ప్రజల్లో ఆయన సంపాదించుకున్న స్థానం ఏంటో వేరే చెప్పాల్సిన పనిలేదు. పోలీసుల కోరిక మేరకు అంతిమయాత్రలో పోలీసు బ్యాండు వాయిం చే అవకాశం ఇచ్చారు. చీకట్లు దట్టంగా పులుముకున్న సమయంలో పెన్నా నది తీరంలో దహన సంస్కరాలు జరిగాయి. అక్కడే సంతాప సభ జరిపారు. తరువాత చూస్తే అంతిమ యాత్ర సాగిన రోడ్లన్నీ పూలమయంగా మారాయి. ఆయనకు జనం అర్పించిన నివాళికి అవి చిహ్నంగా కనిపించాయి. ఇదీ యాభైరెండేళ్ళ డాక్టర్ రామ్ జీవన ప్రస్థానం.

వర్గ పోరాటాల

వేగుచుక్క

జక్కా వెంకయ్య

“జిల్లాలోని పేదలకు ఎవరికి ఎక్కడ, ఏ కష్టం కలిగినా నేరుగా ఆయన వద్దకు వచ్చి చెప్పకునే చొరవ ప్రజలకుంది. వేష భాషల్లో అతి సాధారణంగా కనిపించే జక్కా వెంకయ్య మూర్తిభవించిన విజ్ఞాన ఖని. జక్కాతో పరిచయమున్న ప్రతి వ్యక్తి దీన్ని అంగీకరిస్తారు. సామ్యత, నమ్రత ఆయన ఆస్తి. పరిశీలన, విశ్లేషణ, కార్యాచరణ ఆయన జీవిత పెట్టుబడి. పేద రైతాంగ అభ్యున్నతి ఆయన ఊపిరి” 1985 ఎన్నికల సందర్భంగా అభ్యర్థి పరిచయంగా ప్రజాశక్తిలో జక్కా వెంకయ్య గురించిన రాసిన ఈ మాటలకు వేరే వ్యాఖ్యలు అవసరం లేదు.

అది 1969వ సంవత్సరం. దామరమడుగు గ్రామం. రెండున్నరేళ్ళ క్రితం ప్రారంభమైన భూపోరాటం అణచివేతలో భాగంగా భూస్వాములు అంకులయ్య హత్యకు పాల్పడ్డారు. ఆ కాలంలో రహస్య జీవితంలో ఉన్న జక్కా వెంకయ్య ఈ పోరాటంలో పార్టీ శ్రేణులనూ, కార్యకర్తలనూ కాపాడుకోవడానికి ప్రత్యక్షంగా రంగంలో నిలబడ్డారు. అంకులయ్య హత్యకు రాజకీయంగా బదులు తీర్చుకున్నారు. ఈ ఘటన తర్వాత గ్రామంలో సిపిఎమ్ దే పై చేయి అయింది. ఎల్లాయపాళెం భూ పోరాటం సందర్భంగా కూడా ఈ పాత్రనే నిర్వహించారు. పోలీసు కాల్పుల్లో గాలింకి తిరుపాలు చనిపోయారని తెలుసుకున్నారు. పోలీసు నిర్బంధం నుంచి తప్పించుకుని పోరాటం జరిగిన భూముల్లో నిలబడ్డారు. పోరాడే శక్తుల్లో ఆత్మ విశ్వాసం నింపారు. ఇదే వర్గ పోరాటాల్లో ఆయన శైలి.

“అయ్యా! జక్కా వెంకయ్య ఏడుండాడు?” బుచ్చికి చెందిన ఒక వృద్ధుడు 1980 ఎన్నికలు జరుగుతున్నప్పుడు ఎద్దుల రేవు సంఘం ఆఫీసుకొచ్చి ఆఫీసు కార్యదర్శిని అడిగాడు. ఇప్పుడు దొరకరు. ఎన్నికల్లో ఉన్నారన్నా ఆయన తిరిగి వెళ్ళలేదు. ప్రచారం నుంచి అర్ధరాత్రి వచ్చాక జక్కాను కలిశాడు. కొడుకు, కోడలు పెట్టే ఇబ్బంది గురించి వివరించాడు. దారి చూపమన్నాడు. ఆ రాత్రి సమయంలోనూ, ఆ ఎన్నికల ఒత్తిడిలోనూ దానిపై స్థానిక పార్టీకి

జక్కా ఒక లేఖ రాసిచ్చారు. ఎన్నికల తరువాత ఆయన కొడుకూ కోడలుతో వచ్చి జక్కాను కలిశారు. “అయ్యా! ఇప్పుడందరం బాగుండం. ఎన్నికల్లో జెండా పట్టుకుని తిరిగాను.” అని చెప్పి వెళ్ళారు. వ్యక్తిగత సమస్యల పట్ల జక్కాకున్న శ్రద్ధకిదొక చిన్న ఉదాహరణ.

“జిల్లాలోని పేదలకు ఎవరికి, ఎక్కడ, ఏ కష్టం కలిగినా నేరుగా ఆయన వద్దకు వచ్చి చెప్పుకునే చొరవ ప్రజలకుంది. వేష భాషల్లో అతి సాధారణంగా కనిపించే జక్కా వెంకయ్య మూర్తిభవించిన విజ్ఞాన ఖని. జక్కాతో పరిచయమున్న ప్రతి వ్యక్తి దీన్ని అంగీకరిస్తారు. సామ్యత, నమ్రత ఆయన ఆస్తి. పరిశీలన, విశ్లేషణ, కార్యాచరణ ఆయన జీవిత పెట్టుబడి. పేద రైతాంగ అభ్యున్నతి ఆయన ఊపిరి” 1985 ఎన్నికల సందర్భంగా అభ్యర్థి పరిచయాల్లో ప్రజాశక్తిలో జక్కా వెంకయ్య గురించిన రాసిన ఈ మాటలకు వేరే వ్యాఖ్యలు అవసరం లేదు.

పై లక్షణాలున్నాయి కనుకే ఏవీ లేదన్న మార్పిస్తు పార్టీని జిల్లాలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ అంటే మార్పిస్తు పార్టీయే అనే గుర్తింపుకు తెచ్చారు. 1967లో నక్సలైట్లు చీలే నాటికి 17 మంది జిల్లా కమిటీ సభ్యుల్లో నక్సల్స్ భాషలో చెప్పాలంటే “ఏక్ బూధా (భీమవరపు శేషయ్య - అల్లూరు), ఏక్ బచ్చా (జక్కా వెంకయ్య) మిగిలారు. వీళ్ళేం చేస్తారు” అని హేళన చేశారు. దీనికి సమాధానంగా “ నేను బస్సారెడ్డి శంకరయ్యను కాదు ఇంట్లో కూర్చోడానికి. పార్టీని పునర్నిర్మించి రాజకీయంగా దొంగ దెబ్బ కొట్టిన వాళ్ళపై బదులు తీర్చుకుంటాను.” అని అన్నారు. అన్నట్టే చేశారు. ఆ చీలిక నాటికి సిపిఎమ్ తో 4 గ్రామాలు, నెల్లూరులో ఆత్మకూరు బస్టాండ్ శాఖ మిగిలాయి. జిల్లాలో 1500 మంది పార్టీ సభ్యులుంటే 150 మందే సిపిఎమ్ తో మిగిలారు. అలాంటిది 2011లో జరిగిన జిల్లా 21వ మహాసభ నాటికి 387 గ్రామాలు, వార్డుల్లో కలిపి 380 శాఖలు పని చేస్తున్నాయి. వీటిలో 3,396 మంది పార్టీ సభ్యులున్నారు.

1951లో పార్టీ సభ్యుడైన ఆయన కోవూరు తాలూకా కమిటీకి 1953లో, తాలూకా సమితి కార్యదర్శిగా 1959లో ఎన్నికయ్యారు. జిల్లా కార్యదర్శి పదానికి 1960లో, రాష్ట్ర కమిటీకి 1968లో, రాష్ట్ర కార్యదర్శి పదానికి 1995లో, కేంద్ర కమిటీకి 2002లో ఎన్నికయ్యారు. 1956లో దామరమడుగు సర్పంచ్ గా, 1985, 1995లలో ఎమ్మెల్యేగా ఎన్నికయ్యారు. 62 ఏళ్ళుగా జక్కా సాగించిన రాజకీయ కృషిని అర్థం చేసుకోవాలంటే ఆయన వ్యక్తిగత జీవితాన్ని, జిల్లా ఉద్యమంలో ఆయన పాత్రను గురించి తెలుసుకోవాల్సి ఉంది.

జక్కా రమణారెడ్డి, శంకరమ్మ దంపతులకు 1930 నవంబరు 3న జక్కా వెంకయ్య దామరమడుగు గ్రామంలో జన్మించారు. ఆయనకు ఇద్దరు అక్కలు. వారిది భూస్వాముల కుటుంబం. వారి కుటుంబానికి పువ్వులపల్లి సుందరయ్య, డా.జెట్టి శేషారెడ్డి కుటుంబాలతో దగ్గరి బంధుత్వం ఉంది. సుందరయ్య తల్లి శేషమ్మ. ఆమె అక్క చెంచమ్మ. ఈమె కొడుకు జక్కా రమణారెడ్డి. వెంకయ్య వీరి కుమారుడు. అంటే చెంచమ్మకు మనవడు. చెంచమ్మ,

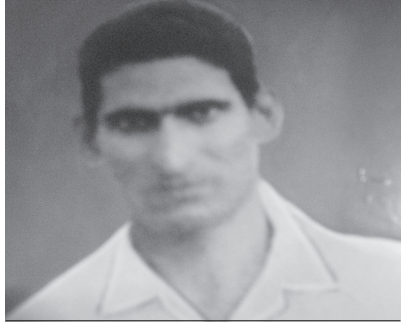
శేషమ్మలు జగదేవి పేటకు చెందిన కూకటి వారి ఆడ పడుచులు. జక్కా రమణారెడ్డికి ఇద్దరు చెల్లెళ్ళు. సుబ్బమ్మ, కావమ్మలు. వీరిద్దరూ వెంకయ్యకు మేనత్తలు. చిన్న మేనత్త కావమ్మ వివాహం కోవూరుకు చెందిన జెట్టి రామచంద్రారెడ్డితో జరిగింది. వారికి పుట్టిన ఆరుగురు సంతానంలో పెద్దవారు జెట్టి దశరథ రామిరెడ్డి అయితే మూడో వారు జెట్టి శేషారెడ్డి. వయసు రీత్యా శేషారెడ్డి జక్కా వెంకయ్య కన్నా కొంచెం పెద్దవారు. అయినా వీరి అనుబంధం బంధుత్వ పరంగానే కాక రాజకీయంగానూ పెనవేసుకుపోయింది.

జక్కా వెంకయ్య తన ప్రాథమిక విద్యను దామరమడుగు గ్రామంలో పూర్తి చేశారు. హైస్కూలు విద్యను బుచ్చిరెడ్డి పాశెం, కోవూరు, నెల్లూరులలో పూర్తి చేశారు. ఆయన ఎస్ఎస్ఎల్సీ పూర్తి చేసే నాటికి వాళ్ళ నాన్న స్వగ్రామంలోనే ఆశ్రమం నిర్మించుకుని ప్రశాంత జీవితం గడపదలచుకున్నారు. ఆ ఆలోచనతోనే వెంకయ్య చదువు మాన్పించారు. ఇంటి బాధ్యతలు, వ్యవసాయ బాధ్యతలు, ఆర్థిక పెత్తనం అప్పగించారు. 16 నుంచి 20వ సంవత్సరం వరకు ఆయనీ పనులు చేశారు. ఈ పనులు చేస్తున్నప్పుడు శేషారెడ్డి, వారి తల్లి కావమ్మ దామరమడుగుకు వచ్చారు. తిరిగి చదువుకోమంటూ ఎంతగానో ప్రోత్సహించారు. అయినా వెంకయ్య 'నేను మా నాన్న చెప్పినట్టే చేస్తాను' అని సున్నితంగా చెప్పి ఆ చర్చను దాటేశారు. ఆ వయసులో చేసిన కఠోర శ్రమ, భూమితో ఏర్పడ్డ సంబంధం తన రాజకీయ జీవితంలో వర్గ ఉద్యమాలు నిర్మించడానికీ, కష్టాలను భరించడానికీ తోడ్పడ్డాయని ఆయన చెప్పారు. వ్యవసాయం చేస్తున్న దశలోనే 1950లో ఆయన వివాహం చేడిమాల పార్వతమ్మతో జరిగింది. ఆమె స్వయానా వెంకయ్య పెద్దక్క క్రిష్ణమ్మ కుమార్తె. వీరికి నలుగురు సంతానం. ఇద్దరు కుమారులు, ఇద్దరు కుమార్తెలు. వారిలో పెద్ద కుమారుడు అశోక్ బిఎల్ పూర్తి చేసి పార్టీ పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా వచ్చారు. ఆయన లా కాలేజీలో చదువుతుండగా విద్యార్థి ఉద్యమంలో చురుగ్గా పాల్గొంటున్న శేషమ్మను ప్రేమించారు. ఆమె సిపిఐలో పని చేస్తున్న పొట్టే పాశెంకు చెందిన గోవుల పిచ్చిరెడ్డి కుమార్తె. రాజకీయ లక్ష్యంతో కూడిన వీరి ప్రేమ వివాహాన్ని జక్కా వెంకయ్య కుటుంబం స్వాగతించింది. ఇద్దరూ రాజకీయ అంకిత భావం కలిగిన కార్యకర్తలు కావడంతో వీరి వివాహం సందర్భంగా వెంకయ్య ఎర్రచొక్కా వేసుకుని వలంటీరులా పని చేశారు. ఆ తరువాత ఆరోగ్య కారణాల రీత్యా డాక్టర్ల సలహా మేరకు అశోక్ హోల్ టైమర్ గా విరమించుకున్నారు. శేషమ్మ న్యాయవాద వృత్తి చేస్తూ, కుటుంబాన్ని పోషిస్తూ, అవకాశం ఉన్న మేరకు ఉద్యమాల్లో పాల్గొంటూ వచ్చింది. ప్రత్యేకించి సారా వ్యతిరేకోద్యమంలో ఆమె కూడా సమరశీలంగా పోరాడింది.

వెంకయ్య, శేషారెడ్డి విద్యార్థులుగా ఉన్న రోజుల్లోనే జెట్టి దశరథ రామిరెడ్డి కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులుగా చేరి పని చేస్తున్నారు. ఆయన ప్రభావం జక్కా వెంకయ్య, జెట్టి శేషారెడ్డిలపై పడింది. వీరిలోనూ కమ్యూనిస్టు భావజాలం మొగ్గతొడిగింది. జక్కా వెంకయ్య నెల్లూరులో చదువుతున్నప్పుడు డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డి నిర్వహించిన క్లాసులకూ, స్టడీ సర్కిళ్ళకూ హాజరయ్యారు. సిద్ధాంత గ్రంథాలు ఎలా చదవాలో అక్కడే పట్టుబడిందని జక్కా విద్యార్థి

రంగ కార్యకర్తల స్టడీ సర్కిళ్ళు నిర్వహిస్తున్నప్పుడు చెబుతుండేవారు. 1948లో ప్రకాశం ఆర్డినెన్స్ ద్వారా కమ్యూనిస్టు పార్టీపై నిషేధం అమలైనప్పుడు కోవూరు తాలూకాలో 25 మందిని అరెస్టు చేశారు. అలా అరెస్టు అయిన వారిలో జక్కా వెంకయ్య, అదే గ్రామానికి చెందిన రాజారామ్ (ఈయన అసలు పేరు క్రిష్ణారెడ్డి రామచంద్రారెడ్డి) ఉన్నారు. వీరిని 15 రోజుల పాటు కోవూరులో రిమాండ్లో ఉంచారు. అప్పటికి వీరు పార్టీ సభ్యులు కాదు. అప్పటి పార్టీ నాయకులలో ఒకరైన జొన్నా కోటయ్య కూడా అరెస్టు అయి ఇక్కడే ఉన్నారు. 'వీరు పార్టీ సభ్యులా? కాదా?' అని పోలీసులు అడిగినప్పుడు జొన్నా కోటయ్య సలహా మేరకు సభ్యులు కాని వీరు కాదనే రాసిచ్చారు. దీంతో వారిని వదిలేశారు.

యువకునిగా జక్కా వెంకయ్య

1948లో కలకత్తాలో జరిగిన పార్టీ మహాసభలో పాల్గొని తిరిగి వస్తున్న బస్సారెడ్డి శంకరయ్యను కావలి తాలూకా సోమ వరప్పాడులో అరెస్టు చేశారు. రాజమండ్రి సెంట్రల్ జైలుకు డిటెన్యూగా తరలించారు. కార్మిక వర్గ పోరాటాలకు రైతాంగ పోరాటాలను జోడించి నడిపే పద్ధతులను ఆ మహాసభ నిర్ణయించింది. ఈ వైఖరి కారణంగా అందులో పాల్గొన్న ప్రతినిధులనేక మందిని అరెస్టు చేశారు. అలా అరెస్టు అయి జైలు నుంచి తప్పించుకు వచ్చిన బస్సారెడ్డి శంకరయ్య రహస్యంగా ఉంటూ పార్టీని విస్తరించే పనులు చేశారు. అందులో భాగంగా రాజారామ్ ద్వారా జక్కా వెంకయ్యను కలవడానికి దామరమడుగుకు చేరారు. అప్పటికి ఆ గ్రామంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యకలాపాల్లేనందున కొన్నాళ్ళు వాళ్ళింట్లోనే ఉన్నారు. ఆ సమయంలో పార్టీ వైఖరి గురించి అనేక విషయాలు చెప్పారు. ఆయన చెప్పిన వాటిలో ఒక్క విషయం మాత్రం బాగా ఎక్కిందని జక్కా అన్నారు. 'పార్టీ మితవాదం వైపు నుంచి బయట పడి సరైన మార్గంలోకి వస్తుంది అన్నది నాకు బాగా ఎక్కింది.' అని జక్కా వెంకయ్య తన జీవిత విశేషాలను వివరించే సందర్భంగా చెప్పారు. ఇదే సంవత్సరం ఇంచుమించు ఒకే కాలంలో గూడూరు తాలూకా కొమరావారిపాలెంలో ఒక వ్యాపారి ఇంటిమీద కమ్యూనిస్టులు దాడి చేశారు. తురిమెళ్ళలో అడపాల క్రిష్ణారెడ్డి అనే భూస్వామి కారు తగులబెట్టారు. ఈ సంఘటనలతో కోవూరు తాలూకాలోని పార్టీ నాయకులు రహస్య జీవితం గడపాల్సి వచ్చింది. ఆ కాలంలో జక్కా వెంకయ్యతో పాటు దామరమడుగుకు చెందిన అనేక మంది యువకులు కొరియర్లుగా పనిచేశారు. అప్పటికి గ్రామంలో పార్టీ లేకున్నా కోవూరు తాలూకాలో ఉద్యమం ఉన్న ఇందువూరు, తలమంచి, వేలూరుపాడు, లేగుంటపాడు, వావిళ్ళ, అలగానిపాడు, రామాపురం, కోవూరులకు కొరియర్లు అందించిన సేవల మూలంగా దామరమడుగు గ్రామం కేంద్రంగా మారింది.

1950లో దామరమడుగులో శాంతి మహాసభ జరిగింది. ఆ తరువాత 1951లో గ్రామ యువజన మహాసభ జరిగింది. ఆ సభలో జక్కా వెంకయ్య, గంగపట్నం చంద్రశేఖర్‌రెడ్డి గ్రామ యువజన సంఘం నిబంధనావళిని తయారు చేసి చర్చకు పెట్టారు. ఆ మహాసభలో అధ్యక్ష కార్యదర్శులుగా ఎన్నికైన పై ఇరువురూ సభ ఆమోదించిన నిబంధనావళి ఆధారంగా సంఘాన్ని పని చేయించారు. ఈ సమయంలోనే ఒక రోజు జెట్టి శేషారెడ్డి దామరమడుగుకు వచ్చి జక్కా వెంకయ్యను కలిశారు. అప్పటికే ఆయన పార్టీ సభ్యత్వం పొందినట్లు చెప్పారు. పార్టీ సభ్యత్వం తీసుకుని పని చేయమని జక్కా వెంకయ్యకూ చెప్పారు. అప్పటికే పార్టీలో పని చేయాలనే ఆలోచనలో ఉన్న ఆయనకు శేషారెడ్డి మాటలు తక్షణ ప్రేరణగా పని చేశాయి. ఆయన పార్టీ సభ్యత్వానికి దరఖాస్తు చేశారు. కోవూరు తాలూకా జనరల్ బాడీ కొత్త వంగల్లులోని గంగినేని వెంకయ్య నాయుడు ఇంట్లో జరిగిన సందర్భంగా ఆయన దరఖాస్తును పరిశీలించి పార్టీ సభ్యత్వం ఇచ్చారు. 1951లో ఆయన పార్టీ ప్రమాణ పత్రాన్ని చదివి సభ్యత్వం స్వీకరించారు. దీనికి ముందు వ్యవసాయ పనుల్లోకి దిగిన సమయంలోనే జక్కా వెంకయ్య ఒక సారి నెల్లూరులో బస్వారెడ్డి శంకరయ్యను కలవడానికి వెళ్ళారు. అప్పుడాయన 'ప్రజాశక్తి చందా కట్టావా' అని అడిగారు. 'చందా కట్టి రశీదుతో రండి' అని చెప్పి పంపారు. చందా కట్టి వచ్చాక మాట్లాడమే కాకుండా 'విశాలాంధ్రలో ప్రజారాజ్యం, అమెరికా సామ్రాజ్యవాదం' అనే పుస్తకాలిచ్చి పంపించారు.

పార్టీ సభ్యత్వం పొందిన వెంటనే దాన్నంటి పెట్టుకుని చేయాల్సిన పనులూ ఆయనపైబడ్డాయి. 1952 ఎన్నికలకు ముందు నుంచే అన్ని పార్టీలూ సన్నాహాలు చేయసాగాయి. 1948లో పార్టీపై నిర్బంధం అమలైనప్పటి నుంచి నెల్లూరులో పార్టీకి ఆఫీసు లేకుండా పోయింది. ఈ దశలో జక్కా వెంకయ్య నెల్లూరుకు చేరారు. 1951లో రంగనాయకుల పేటలో ఒక చిన్న గది అద్దెకు తీసుకుని పార్టీ ఆఫీసును ప్రారంభించారు. ఎన్నికలకు ముందు జిల్లా నాయకత్వం బహిరంగంగా పని చేయడం ప్రారంభించాక ఆఫీసును కాపు వీధికి మార్చారు. అప్పటి రాజకీయ పరిస్థితికి తగిన నినాదాలతో పార్టీ ఆ ఎన్నికల్లో పాల్గొంది. ఈ ఎన్నికల నాటికి రాష్ట్రంలో కాంగ్రెస్ వ్యతిరేకత బాగా పెరిగింది. దీనికి తోడు పిఎల్ 480 కింద భారత ప్రభుత్వం అమెరికా నుంచి వచ్చిన జొన్నలను దిగుమతి చేసుకుని ప్రజలకు అంటగట్ట సాగింది. ఎసి సుబ్బారెడ్డి అధికారాన్ని అడ్డం పెట్టుకుని ఇందుకూరు పేటకు చెందిన ఒక ప్రముఖ కాంట్రాక్టరు జిల్లాను నిలువునా దోచుకోవడం చర్చగా ఉండింది. ఈ పరిస్థితుల్లో 'అసమర్థ కాంగ్రెస్‌ను ఓడించండి', 'పుచ్చిన జొన్నలను తినిపించే కాంగ్రెస్‌ను ఓడించండి', 'కాంగ్రెస్ దొంగలను తరిమి కొట్టండి' అనే మూడు నినాదాలను కమ్యూనిస్టు పార్టీ ప్రచారాస్త్రాలుగా చేపట్టింది. అవి ప్రజలను ఆకట్టుకున్నాయి. దీనిపై ఆత్రేయ రాసిన 'ఎవరు దొంగ' నాటక ప్రదర్శనకు జక్కా వెంకయ్య ప్రోత్సాహంతో దామరమడుగు యువజన కళా నిలయం ఆధ్వర్యంలో ఒక దశకం తయారైంది. రాజారామ్ దర్శకత్వంలో దీన్ని ఆ ఎన్నికల సందర్భంగా నెల్లూరు, కోవూరు నియోజక వర్గాల పరిధిలో ప్రదర్శించారు.

ఈ ఎన్నికలకు ముందు 1952లో జక్కా వెంకయ్య కార్యదర్శిగా దామరమడుగులో పార్టీ శాఖను ఏర్పాటు చేశారు. 1953లో జరిగిన మహాసభలో ఆయన కోపూరు తాలూకా కమిటీకి ఎన్నికయ్యారు. రాజారామ్, పాలిచర్ల వెంకరెడ్డి, సోమారెడ్డి చంద్రశేఖరరెడ్డి, మోడేగుంట రమణయ్య, మహ్మద్ గౌస్ భాషా ఈ శాఖలో సభ్యులుగా ఉంటూ గ్రామంలో ముమ్మరంగా ప్రచారం చేశారు. ఆ ఎన్నికల సందర్భంగా ఈ ఒక్క గ్రామంలోనే 15 సభలు జరిగాయి. గ్రామంలో సాగించిన ఈ సుడిగాలి ప్రచారం ఫలితంగా మొత్తం 2000 ఓట్లలో 960 ఓట్లు కమ్యూనిస్టు పార్టీకి పడ్డాయి. 'కమ్యూనిస్టులకు ఓట్లేస్తే అవూదూడ, ఐదేకరాలిస్తారంటరో...' అంటూ భూస్వాములు ఎగతాళి చేస్తూ సాగించిన నెగిటివ్ ప్రచారమూ అత్యధిక సంఖ్యలో పేదలు కదిలి కమ్యూనిస్టు పార్టీకి ఓట్లేసేలా చేసింది. ఈ ఎన్నికల్లో కోపూరు నుంచి బస్యారెడ్డి శంకరయ్య, నెల్లూరు జనరల్ నియోజకవర్గం నుంచి ఖండవల్లి కృష్ణారావు పార్టీ తరపున గెలిచారు. దాని మద్దతుతో ఆత్మకూరు నియోజకవర్గం నుంచి స్వతంత్ర అభ్యర్థిగా పోటీ చేసిన జిసి కొండయ్య, నెల్లూరు రిజర్వుడు నియోజకవర్గం నుంచి షెడ్యూల్డ్ కేస్ ఫెడరేషన్ అభ్యర్థిగా పోటీ చేసిన స్వర్ణా వేమయ్య గెలవడం కమ్యూనిస్టు పార్టీ ప్రతిష్ఠ పెరగడానికీ, పార్టీ విస్తరించడానికీ తోడ్పడింది. దామరమడుగులో ఈ ఎన్నికల్లో కమ్యూనిస్టు పార్టీకి దాదాపుగా సమానంగా ఓట్లు వచ్చినా వెన్నెంటనే జరిగిన పంచాయతీ ఎన్నికల్లో పార్టీ అభ్యర్థి కేవలం 250 ఓట్ల తేడాతో ఓడిపోయారు. హరిజన వాడకు చెందిన రెండు వార్డుల్లోనే కమ్యూనిస్టు పార్టీ గెలిచింది. గ్రామ పేదలపై పెత్తందారీ శక్తులకున్న పట్టు కారణంగానే నేరుగా చేతులెత్తి ఎన్నుకునే ఆ ఎన్నికల్లో పేదలు బహిరంగంగా పార్టీతో నిలువలేకపోయారు. 1953 కూలీల సమ్మె డిమాండ్లతో పెత్తందారుల మెడలొంచారు. 1955లో శాసన సభకు మధ్యంతర ఎన్నికలు కూడా పూర్తయ్యాయి. తర్వాత 1956లో గ్రామ పంచాయతీ ఎన్నికలు జరిగాయి. అప్పటికి దామరమడుగులో పార్టీ ఢీ అంటే ఢీ అనే స్థాయికి ఎదిగినా, పేదలూ రైతుల్లో ఒక తరగతి పార్టీని సమర్థిస్తున్నా పెత్తందారులను వదిలించుకుని బయటపడే స్థాయికి వారింకా ఎదగలేదని పార్టీ గుర్తించింది. ఈ ఎన్నికల్లో ప్రజల్లో విశ్వాసాన్ని కలిగించే ఎత్తుగడలను పార్టీ అనుసరించింది. వీటిని రూపొందించడంలోనూ, ఎన్నికలను ఎదుర్కోవడంలోనూ జక్కా వెంకయ్య నేరుగా రంగంలో నిలిచారు. 200 నుంచి 300 మంది వీధుల్లో ప్రదర్శనగా వెళ్తూ ఓట్లడగ సాగారు. దీంతో ఎన్నికల్లోకుండా రాజీ జరిగితే బాగుండుననే అభిప్రాయం గ్రామంలో బలంగా ముందుకొచ్చింది. ప్రజల నాడిని పసిగట్టి పార్టీ కూడా దాన్నే ప్రచారంలో పెట్టింది. "కమ్యూనిస్టులు రాజీకి సిద్ధంగా ఉన్నారు. మీరూ మెట్టు దిగి చేతులు కలపండి" అంటూ ప్రజలు గ్రామ భూస్వామ్య శక్తులపై ఒత్తిడి తెచ్చారు. భూస్వాములకిక మెట్టు దిగడం అనివార్యమైంది. ప్రెసిడెంటు, నాలుగు వార్డు స్థానాలు కమ్యూనిస్టు పార్టీకి, వైస్ ప్రెసిడెంటు, ఐదు వార్డు స్థానాలు కాంగ్రెస్ కు ఉండేలా రాజీ కుదిరింది. జక్కా వెంకయ్య ప్రెసిడెంటుగా ఎన్నికయ్యారు. పంచాయతీ అధికారాన్ని ప్రజా పక్షంగా వినియోగిస్తూ ప్రజలను పార్టీ చుట్టూ కూడగట్టే ఎత్తుగడలను జక్కా వెంకయ్య నాయకత్వంలో అక్కడి పార్టీ శాఖ చేపట్టింది. అప్పుడు ప్రజలు 16 శాతం భరిస్తే మిగిలిన మొత్తానికి ప్రభుత్వ నిధులను పొందే "ప్రభుత్వ ప్రణాళికా

అక్కా పోరాటం సందర్భంగా జక్కా వెంకయ్యపై పోలీసుల నిర్బంధం

పథకం” అమల్లో ఉంది. దీన్నుపయోగించి గ్రామ పొలాలకు నీళ్ళిచ్చే కోవూరు కాలువపై బ్రిడ్జి నిర్మాణం, గ్రంథాలయ పంచాయతీ భవనాలు, డ్రెయినేజీల నిర్మాణం, పేద పిల్లల ఆహార పంపక కేంద్ర భవన నిర్మాణం వూర్తి చేశారు. వీటన్నింటినీ మించి నిధుల ఖర్చును పారదర్శకంగా ఉంచారు. అభివృద్ధి పనుల్లో ప్రజలను భాగస్వాములను చేశారు. ఈ పద్ధతులు గ్రామస్తులను బాగా ఆకట్టుకున్నాయి. అవి ఒకటి. కమిటీల ద్వారా పనులు చేయించడం, రెండు. పంచాయతీ అకౌంట్లను కమిటీలే నిర్వహిస్తూ లెక్కలను ప్రజల ముందుంచడం, మూడు. అభివృద్ధి పనుల్లో ప్రజలను భాగస్వాములను చేయడం. ఈ చర్యలు అప్పట్లో పార్టీ పట్ల ప్రజల్లో అపారమైన విశ్వాసాన్ని, గౌరవాన్ని పెంచాయనీ జక్కా వెంకయ్య చెప్పారు. దామరమడుగు ఎన్నికల అనంతరం డాక్టరు రామ్మను కలిసి అడిగినప్పుడు ఆయనపై సూచనలు చేశారనీ, పంచాయతీని నడపడానికీ, ప్రజలపై పార్టీ పట్టు పెంచడానికీ వక్కాగా తోడ్పడ్డాయనీ అన్నారు.

1953లో మద్రాసు నుంచి విడిపోయి ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఏర్పడ్డాక మధ్యం సమస్యపై తలెత్తిన వివాదం మూలంగా 1955లో రాష్ట్ర శాసన సభకు మధ్యంతర ఎన్నికలు జరిగాయి. ఈ ఎన్నికల్లో జక్కా వెంకయ్య దామరమడుగు వదిలిపెట్టి బుచ్చి కేంద్రంగా పని చేశారు. ఈ ఎన్నికల్లో కోవూరు ద్విసభ్య నియోజకవర్గమైంది. జనరల్ నుంచి బస్వారెడ్డి శంకరయ్య, రిజర్వుడు నుంచి స్వర్ణా వేమయ్య పార్టీ అభ్యర్థులుగా నిలిచారు. రాష్ట్రంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ అధికారానికొస్తుందనే చర్చ సర్వత్రా సాగింది. ఆ భీతితో భూస్వామ్య శక్తులూ, వారి పార్టీలూ ఏకతాటి మీదకొచ్చాయి. నాడు కమ్యూనిస్టు పార్టీని బలపరుస్తూ ముందుకొచ్చిన మాల, మాదిగ, గిరిజన, గౌడ, రజక, క్షేర, బలిజ, యాదవ...అంటే దళిత, బీసి ఓటర్లను ఓటింగ్ కు రాకుండా అడ్డుకునే ఎత్తుగడలను పై పార్టీలు అనుసరించాయి. అప్పటి ఆర్థిక సంబంధాల్లో వీరిపై భూస్వాముల పట్టు అధికంగా ఉండేది. ఈ ఓటర్లను పోలింగ్ బూత్ లకు తీసుకు రావడంలో చాలా చోట్ల పార్టీ కార్యకర్తలు దాడులకు గురయ్యారు. పార్టీ ప్రజల్ని కూడగట్టి ఈ దాడులను తిప్పికొట్టిన చోట పార్టీకి ఓట్లు పడ్డాయి. లేని చోట్ల పార్టీ ఓటర్లు ఇళ్ళ దగ్గరే ఉండిపోయారు. దామరమడుగులో మాత్రం భూస్వాముల ఎత్తులను చిత్తు చేసి ప్రజలను ఓటింగ్ కు తీసుకెళ్ళడం మూలంగా కమ్యూనిస్టు పార్టీకే మెజార్టీ ఓట్లు పడేలా చేయగలిగామని

జక్కా వెంకయ్య చెప్పారు. ఆ తరువాత పంచాయతీలో ఎన్నికలు లేకుండా గ్రామంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఏకగ్రీవంగా గెలుపొందడానికి ఈ ప్రభావం తోడ్పడిందని చెప్పారు.

సిద్ధాంతాన్ని అధ్యయనం చేయడమే కాదు, దాన్ని ఆచరణలో పెట్టడం ప్రధానమని జక్కా వెంకయ్య చెబుతుండేవారు. వర్గ పోరాటాలను నిర్మించడంలోనూ, తదనుగుణంగా ఎత్తుగడలను రూపొందించడంలోనూ ఆయన ప్రత్యేక శ్రద్ధ చూపేవారు. బహుశా ఆయన తరుచూ గుర్తుచేసే లెనిన్ మాటలే ఆయనకు ప్రేరణ అయివుండొచ్చు. “లక్ష్యాన్ని చేరుకోవడానికి ఎత్తుగడల్లోనూ విజయాలు సాధించాలి. అప్పుడే కమ్యూనిస్టు పార్టీపై నమ్మకం కుదురుతుంది.” లెనిన్ చెప్పిన ఈ మాటలు అర్థం కావాలంటే ‘వ్యూహం - ఎత్తుగడల’ గురించి రెండు ముక్కలు చెప్పాలి. వ్యవస్థ మార్పిడికి రూపొందించుకున్న కార్యక్రమమే వ్యూహం. వ్యవస్థ మారే వరకూ ఇది మారదు. ఆ వ్యూహ లక్ష్యం చేరాలంటే ఆయా దేశాల్లోని పాలకులు అనుసరించే ఆర్థిక, రాజకీయ విధానాలను బట్టి ఎత్తుగడలను రూపొందిస్తారు. ఇవి నిరంతరం మారిన పరిస్థితిని బట్టి మారుతుంటాయి. అంతిమంగా ఇవి వ్యూహాన్ని చేరాలి. ఇందుకనుగుణంగా గ్రామ స్థాయి ‘ఎత్తుగడల్లో’ తాను చేపట్టిన పోరాట అనుభవాలను జక్కా వెంకయ్య వివరించారు.

పార్టీ శాఖ ఏర్పడిన రెండేళ్ళ తరువాత కూలి పెంచాలంటూ 1953లో దామరమడుగులో సమ్మె జరిగింది. ఎలాగైనా దీన్ని అణచి వేయాలని గ్రామ భూస్వాములు ఏకమయ్యారు. ఈ స్థితిలో గ్రామంలో పోలీసు క్యాంపు ఏర్పాటు చేశారు. ముందుగా ప్రకటించిన మేరకు కూలీలు గ్రామంలో ప్రదర్శన చేశారు. ప్రదర్శన తమ ప్రాంతానికి రాగానే భూస్వాములు దానిపై దాడి చేశారు. కూలీలు ప్రతిఘటించారు. ఇరుపక్షాలూ రాళ్ళతో తలపడ్డాయి. క్యాంపులో ఉన్న పోలీసులు జోక్యం చేసుకుని ఇరుపక్షాలనూ తరిమేశారు. ఈ విషయం గ్రామమంతా పొక్కింది. 1500 మంది పోగయ్యారు. జక్కాతో పాటు మోడెం దశయ్య, చంద్రమోహన్ తదితర నాయకుల బట్టలు రక్తంతో తడిచి ముద్దవడాన్ని చూసి భూస్వాములపై దాడికి సిద్ధమయ్యారు. దాడి చేస్తే పార్టీకెలా సప్తమో వివరించాక వారు శాంతించారు. ఇది కమ్యూనిస్టుల సహనానికి చిహ్నంగా నిలిచింది. దీన్ని హర్షించిన అధికారులు భూస్వాములపై ఒత్తిడి తెచ్చి కూలి పెంపు ఒప్పందం చేయించారు. తరువాత దాన్ని అమలు చేయకపోయినా గ్రామంలో ఇది కూలీల నైతిక విజయంగా గుర్తింపు పొందింది.

దీని తరువాత భూస్వాములు తమ ప్రతిష్టకు జరిగిన నష్టం మేరకు కమ్యూనిస్టుల ప్రతిష్టను దెబ్బతీయాలని పొంచి ఉన్నారు. 1957లో భూస్వాములకు సంబంధించిన ఒక వ్యక్తి కమ్యూనిస్టులకు చెందిన ఒకరిని పొడిచే ప్రయత్నం చేశాడు. దాని ప్రతిఘటనలో ఆ వ్యక్తి చనిపోయాడు. రాజకీయాలకు సంబంధం లేకుండా ఇది జరిగింది. అయినా భూస్వాములు కమ్యూనిస్టులను హంతకులుగా చూపే ప్రయత్నం చేశారు. ఈ కేసులో జక్కా వెంకయ్య, పాలిచర్ల వెంకయ్య, చంద్రమోహన్ రెడ్డి, చెంబేటి సుబ్బారెడ్డి, మన్నెం శేషయ్య, షేక్ గౌస్‌భాషా, మోడెం దశయ్యను అరెస్టు చేశారు. ఈ కేసును అనంత రామయ్య, కె.వి.

రఘునాథరెడ్డి (వీరే తర్వాత బెంగాల్ గవర్నరుగా చేశారు) వాదించారు. కింది కోర్టులో కేసు కొట్టేశారు. ప్రభుత్వం హైకోర్టుకు అప్పీలు చేసినా అక్కడా కొట్టేశారు. దీని తరువాత దామరమడుగు గ్రామ రైతుల్లో గణనీయమైన సంఖ్య చీలి పార్టీని సమర్థించ సాగింది. భూస్వాములు పొదవడానికొస్తే కమ్యూనిస్టులు ఎదుర్కోకుండా ఎలా ఉంటారన్నది వారి ప్రశ్న. భూస్వాముల దూకుడును ప్రజలకు అర్థమయ్యేలా చేసే ఎత్తుగడలను ఇక్కడ పార్టీ అనుసరించింది.

దీని తరువాత 1967లో కూలిరేట్ల పెంపు పోరాటం మొదలైంది. దీన్ని ఆమోదిస్తే కమ్యూనిస్టులకిక తిరుగు ఉండదని భావించి గ్రామ భూస్వాములు మళ్ళీ ఏకమయ్యారు. ఎలాగైనా సిపిఎంను ఘర్షణల్లోకి లాగి భౌతికంగా దెబ్బతీయాలనే పథకం రూపొందించారు. అప్పటికే పంచాయతీలో పార్టీ ఏకగ్రీవంగా ఎన్నికైంది. కూలి రేట్లు పెంచకుండా పక్క గ్రామాల నుంచి పోటీ కూలీలను పిలిపించారు. ఆ కూలీలపై దాడి చేస్తే కమ్యూనిస్టులు పంచాయతీలో ఉండడం వల్లనే 'హింస' చెలరేగుతుందని ప్రజలను నమ్మించాలన్నది వారి ఉద్దేశం. వారూహించినట్లు కమ్యూనిస్టులు భౌతికదాడికి దిగలేదు. పోటీ కూలీలకు నచ్చజెప్పి పని మాన్పించే ప్రయత్నం చేశారు. ఆ సందర్భంగా భూస్వాములు దాడికి దిగితే వారిని ప్రతిఘటించారు. కూలి పెంచమంటే అందుకు నిరాకరించి ఘర్షణకు ఎవరు పాల్పడుతున్నారన్న విషయాన్ని పార్టీ ప్రజల్లోకి తీసుకెళ్ళింది. ఈ సంఘటనలోనూ ప్రజలు పార్టీ వైఖరిని బలపర్చారు. దీని తరువాత రెండున్నరేళ్ళు కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకుల ఇళ్ళపై దాడులు చేస్తూనే వచ్చారు. ఎప్పటికప్పుడు పార్టీ 'ఏం జరిగింది? ఎవరిది తప్పు' అన్న వివరాలను ప్రజల్లోకి తీసుకెళుతూ వచ్చింది. వీటి కొనసాగింపుగా 1969లో ప్రజలకూ, పంచాయతీకీ చెందిన కుక్కల గుంట ప్రాంతంలోని స్థలాన్ని భూస్వాములు ఆక్రమించారు. దాన్ని అడ్డగిస్తే కమ్యూనిస్టులపై భౌతికంగా దెబ్బతీయాలన్నది వారి ఎత్తుగడ. అయితే అది గ్రామంలో కమ్యూనిస్టులకు బలమైన కేంద్రం కావడంతో పార్టీ అక్కడి నుంచి వారిని తరిమేసింది. పారిపోయిన భూస్వాములు వారికి బలమైన ప్రాంతానికి చేరి ఊరికి ఉపయోగపడే వడ్రంగికి పంచాయతీ ఇచ్చిన షెడ్యూను కూల్చసాగారు. ప్రజలతో కలిసి దాన్ని ప్రతిఘటించిన అంకులయ్యను చంపేశారు. (పూర్తి వివరాలు ఇదే పుస్తకంలోని 'అమరవీరుడు అంకులయ్య' భాగంలో చదవవచ్చు). సిపిఎంతో ఉంటే ఇదే గతి పడుతుందని ఈ హత్య ద్వారా పార్టీ శ్రేణులను హెచ్చరించడం వారి ఉద్దేశం. నేరుగా రంగంలో ఉన్న జక్కా వెంకయ్య దీన్ని పసిగట్టారు. "ఈ దాడిని తిప్పికొట్టి విజయం సాధిస్తే గ్రామంలో పాతికేళ్ళు పార్టీకి తిరుగుండదు. దాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని మనం వ్యవహరించాలి." అని ఆయన చెప్పిన మాటలు కార్యకర్తలందరికీ అర్థమయ్యాయి. ప్రతిఘటనలో భూస్వాములకు చెందిన ఒకరు చనిపోయారు. తరువాత అక్కడి నుంచి కూడా భూస్వాములను తరిమికొట్టేంత వరకూ ఏ ఒక్కరూ వెనుదిరగ లేదు. ఈ సంఘటన తరువాత వరుసగా దామరమడుగులో పార్టీ పోటీ లేకుండా ఎన్నికవుతూ వచ్చింది. 2006 ఎన్నికల నాటికి రెండు సార్లు ఎన్నికలు జరిగినా

పార్టీయే గెలిచింది. ఈ అన్నింటా జక్కా వెంకయ్య నాయకత్వంలో పార్టీ అనుసరించిన ప్రతి ఎత్తుగడా పార్టీకి ఒక విజయంగా మారుతూనే వచ్చింది.

నెల్లూరు తాలూకా పెనుబర్తి సంఘటనలోనూ పార్టీ ఎత్తుగడలు ఇలాగే ఉన్నాయి. (ఇదే పుస్తకంలోని 'సర్పయ్య, చంద్రయ్య త్యాగాల గడ్డ పెనుబర్తిలో పూర్తి వివరాలు చూడొచ్చు.) గ్రామంలో రెడ్లు రెండు గ్రూపులుగా ఉన్నారు. అందులో కృష్ణారెడ్డి ఒక గ్రూపు నాయకునిగా ఉంటూ సర్పంచ్ గానూ గెలిచాడు. దళితులను కూడగట్టి రెడ్లు, బిసిలకు వ్యతిరేకంగా దాడులు చేయించాడు. ప్రత్యర్థి గ్రూపు వీటిని "దళితుల ఆగడాలు"గా చూపుతూ రెడ్లను, బిసిలను ఏకం చేసింది. ఘర్షణలు తీవ్రస్థాయికి చేరడంతో సర్పంచ్ దళితులను వదిలేశాడు. ఆ దశలో నక్కలైట్లు ప్రవేశించి 'కంటికి కన్ను, పంటికి పన్ను' విధానంతో రెడ్లకు వ్యతిరేకంగా దళితులను రెచ్చగొట్టారు. ఈ దశలో జక్కా వెంకయ్య, చిట్టేటి రమణయ్య, ఈదల వెంకయ్య దళితవాదకు వెళ్ళి మూడు విషయాలు చెప్పారు. అవి. ఒకటి. భూస్వాముల వెలిని ఎదుర్కోవాలి. రెండు. కృష్ణారెడ్డి, నక్కలైట్ల ఉప్పులో పడకుండా ఇతర కులాల్లోని పేదలతో సమస్యలపై కలిసి పనిచేయాలి. మూడు. అలా చేయడం ద్వారా ఊరి పెత్తందారులైన రెడ్లను ఒంటరిపాటు చేయాలి. ఈ విధానాలను దళితులు అప్పటికి అంగీకరించినా ఆచరణలో పాటించలేదు. దీనికి తోడు ఊళ్ళో రెండు గ్రూపులపై సరైన అంచనాలు లేని పార్టీ శాఖ కూడా కొంత గందరగోళానికి లోనైంది. ఫలితంగా రెడ్ల, నక్కలైట్ల రెచ్చగొట్టుడు విధానాలకు వెదనబర్తి చంద్ర శేఖరరెడ్డి, తుమ్మతాటి నర్సయ్య అమరవీరులయ్యారు. పెనుబర్తి ఘటన తరువాత నక్కలైట్లు గ్రామం నుంచి వేరు పడ్డారు. ఈ ఘటన తర్వాత నక్కలైట్ల చర్యను జిల్లా ప్రజలు తప్పుబట్టారు. జిల్లాలో వాళ్ళు అనుసరిస్తున్న దుందుడుకు ఎత్తుగడకు దీన్నో ఉదాహరణగా గుర్తించారు. ఆ గ్రామంలో జరిగిన ఘటన ఆధారంగా ఈ విషయాన్ని జక్కా వెంకయ్య ప్రచారంలోకి తీసుకెళ్ళారు. దీంతో దళితులకు మిత్రులెవరో శత్రువులెవరో బోధ పడింది. తీవ్రంగా నష్టపోయిన దళితులకు పార్టీ నెల్లూరులో ఆశ్రయం కల్పించింది. పార్టీ ఆఫీసులోనే వంటాచార్వా చేసుకుంటూ పనులు చేసుకుంటూ జీవనం గడిపారు. వరదలోచ్చినప్పుడు గ్రామంలో పార్టీ నిర్వహించిన పాత్ర మూలంగా దళిత వ్యతిరేక ప్రంటులో ఉన్న బిసిలు, రైతులూ పార్టీ విధానాలను అర్థం చేసుకున్నారు. ఈ క్రమంలోనే గ్రామం వదిలి పెట్టిన దళితులు తిరిగి గ్రామాన్ని చేరారు. ఇక్కడ నక్కల్స్ చర్య దళితులు నిలవలేని పరిస్థితిని కల్పిస్తే సిపిఎం అనుసరించిన విధానం దళితులకు రక్షణ కల్పించడంతో పాటు పార్టీ బలపడడానికి తోడ్పడింది.

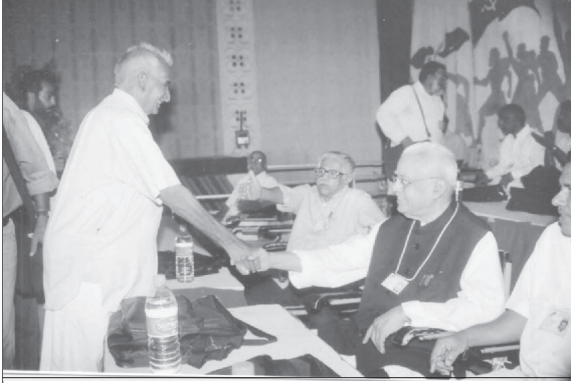
1964లో వంగల్లు మర్రిపాడు (దీనినే సంగం మర్రిపాడు అంటారు)లోనూ ఇలాంటి ఎత్తుగడలతోనే పార్టీ ప్రజల్లో స్థానం సంపాదించింది. మేకల నర్సయ్య ఈ గ్రామంలో యువజన సంఘాన్ని స్థాపించారు. అప్పటికింకా ఇక్కడ పార్టీ లేదు. కౌలుదారు ఒకరు ఒప్పందం మేరకు కౌలు చెల్లించలేదు. కౌలుకు తానిచ్చిన భూముల్లో తనకు జరిగిన అన్యాయంపై ఆ ఊరి కోమటిశెట్టి యువజన సంఘాన్ని ఆశ్రయించారు. యువజన సంఘం వాళ్ళు

పొలంలోని వడ్లను తీసుకొచ్చి కోమటిశెట్టి ఇంట్లో పోశారు. దీన్ని సాకుగా చేసుకుని పార్టీని ఆ గ్రామంలోకి రానివ్వకుండా చేసేందుకు 40 మందిపై డెకాయటీ కేసులు పెట్టించారు. ఇవి నాన్ బెయిలబుల్ కేసులనీ, ఇక వీళ్ళకు బెయిలు రాదనీ యువజన సంఘం కార్యకర్తల ఆత్మ స్థయిర్యాన్ని దెబ్బతీసే ప్రచారాన్ని చేపట్టారు. పార్టీ నాయకత్వం ఇచ్చిన సలహాతో దీన్ని తిప్పికొట్టే ఎత్తుగడను యువజన సంఘం చేపట్టింది. ఆచారి సిఐకి 'కంచుకాగదా' పత్రిక నడిపి శ్రీనివాసులురెడ్డి సన్నిహితుడు. ఆయన ద్వారా ఈ కేసును నడుపుతున్న పార్టీ, వాస్తవాలు పోలీసుల దృష్టికెళ్ళేలా చేసింది. పార్టీ ఇచ్చిన సమాచారం ఆధారంగా పోలీసులు కోమటిశెట్టి ఇంట్లో వడ్లను స్వాధీనం చేసుకున్నారు. సొత్తు రికవరీ కావడంతో బెయిలు పొందడం తేలికైంది. ఈ సమస్యను సున్నితంగా డీల్ చేయడంతో భూస్వాముల దుష్ప్రచారం పటాపంచలైంది. యువజన సంఘం బలపడి పార్టీ శాఖ ఏర్పాటుకు మార్గం సుగమమైంది. ఇదే గ్రామంలో చెరువు నీటి పారుదల అంశంపై వివాదం తలెత్తినప్పుడు "చెరువు నీటి పారుదల కమిటీ" వేయాలన్న సూచనతో గ్రామస్తులను ఐక్యం చేశారు. కమిటీ ఏర్పడింది. నీటిని ఎగువ, దిగువ భూములకు సమానంగా అందించే పథకాన్ని రూపొందించారు. దీని వల్ల గ్రామంలో అందరూ సమంగా లాభపడ్డారు. ఈ కమిటీకి నాయకునిగా ఉన్న మేకల చిన కిష్టయ్య తన రెండెకరాల పొలం ఎండిపోతున్నా పక్కనున్న పొలాన్ని తడిపిన తీరు భూస్వాముల మెదలోంచేలా చేసింది. దీని తరువాత నీటి పంపిణీపై భూస్వాముల పెత్తనం తప్పింది. ఈ మూడు గ్రామాల్లో ఎత్తుగడలను రూపొందించడంలో జక్కా వెంకయ్య ప్రత్యక్ష పాత్ర ఆయన ప్రతిష్టతో పాటు పార్టీ ప్రతిష్టనూ పెంచింది.

1957 దామరమడుగు ఘటన తర్వాత 1959లో కోవూరు తాలూకా పార్టీ మహాసభ జరిగింది. 1958 అమృత్సర్ పార్టీ మహాసభలో పార్టీ నిర్మాణ విభాగాల పేర్లు మార్చారు. సెల్లు శాఖలుగా, కమిటీలు సమితులుగా ఏర్పడ్డాయి. కోవూరు తాలూకా మహాసభలో జక్కా వెంకయ్య తాలూకా సమితి కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. 1960లో జిల్లా కార్యదర్శి వర్గంలోకి ఎన్నికయ్యారు. జిల్లా నాయకత్వ పని విభజనలో భాగంగా ఆయనకు పార్టీ పైనాన్స్ విభాగాన్ని అప్పగించింది. అప్పటి వరకూ నెల గడిచాక పూర్తికాలం కార్యకర్తలకు అలవెన్సులిచ్చే పద్ధతి ఉంది. దీని వల్ల వారు అప్పులు చేసి నెలగడిపి అలవెన్సు వచ్చాక తీరుస్తున్న పరిస్థితిని గుర్తించారు. దీని ఆధారంగా "1. నెల మొదట్లోనే అలవెన్సులు ఇవ్వాలి. 2. వసూలు చేసిన ప్రతిపైసా కమిటీకి జమ కావాలి." అనే విధానాలను ప్రతిపాదించి కమిటీ ఆమోదంతో అమలు జరిపారు.

దేశ వ్యాపితంగా కమ్యూనిస్టు పార్టీ సిద్ధాంత విభేదాలతో 1964లో చీలింది. 1962 భారత్ - చైనా - సరిహద్దు వివాదంలో చైనా సూత్రబద్ధంగా ఉందనీ, చర్చల ద్వారా పరిష్కరించకుండామన్న చైనా ప్రతిపాదనకు విరుద్ధంగా భారత్ యుద్ధానికి దిగడం తప్పని జిల్లా నాయకత్వంలోని జక్కా వెంకయ్య, జొన్నా కోటయ్య, దామా చెంచయ్య, ఇంతా రమణారెడ్డి వాదించారు. టౌన్ కమిటీలోని నెల్లూరు కాంతారావు, ఎస్. మురళీకృష్ణ ఇదే వాదనతో ఉన్నారు.

ఇకె నయనార్, పినరయ్ విజయన్లతో జక్కా వెంకయ్య

ఈ దశలోనే నెల్లూరు టౌన్, అర్బన్ బ్యాంక్ కు డైరెక్టర్ల పోటీలో పార్టీ నుంచి ఎవరుండాలన్న వివాదం దీనికి తోడ్పడింది. దీంతో నెల్లూరులో 1963లోనే పార్టీ చీలింది. సైద్ధాంతిక నిబద్ధతను కాపాడడానికి ఈ చీలికను ప్రోత్సహించామని జక్కా వెంకయ్య చెప్పారు. పై వ్యక్తులు మినహా మిగిలిన అందరూ సిపిఐతో పోయారు. తాలూకా స్థాయి నాయకత్వాలు సిపిఐతో ఉండటం వల్ల పునాది బలంగా మిగిలింది. ఈ చీలికల్లో బస్వారెడ్డి శంకరయ్య ఎటు వైపు వెళ్ళకుండా కమ్యూనిస్టు అభిమానిగా మిగిలిపోయారు. ఈ చీలికల తరువాత జక్కా వెంకయ్య తిరిగి కోవూరు తాలూకా నిర్మాణ బాధ్యతలను పూర్తి స్థాయిలో చేపట్టారు. సిపిఐ అభీషేను ఉయ్యాల కాలువ దగ్గర (ప్రస్తుత రాధా, మాదవ్ థియేటర్ దాటాక పడమటి భాగంలో) ఏర్పాటు చేశారు. సిపిఐ(ఎం) గా ఏర్పడటానికి సన్నాహంగా 1963లో తెనాలిలో జరిగిన అఖిల భారత స్థాయి సదస్సు నెల్లూరులో చీలిన జిల్లా, టౌన్ కమిటీలను ఆమోదించింది.

అప్పటికి ఇప్పటి ప్రకాశం జిల్లాలోని కందుకూరు రెవెన్యూ డివిజన్ తో (పొదిలి, దర్శి, కనిగిరి, కందుకూరు తాలూకాలు) కలిసి ఉన్న నెల్లూరు జిల్లాను నిర్మాణ సౌలభ్యం రీత్యా దక్షిణ నెల్లూరు జిల్లా, ఉత్తర నెల్లూరు జిల్లా (ప్రకాశం జిల్లా భాగాలు ఇందులోకి వస్తాయి) కమిటీలు ఉన్నాయి. తొలి కమిటీకి బస్వారెడ్డి శంకరయ్య, రెండోదానికి గుజ్జల యలమందారెడ్డి కార్యదర్శులుగా ఉన్నారు. 1964లో సిపిఐ(ఎం)గా ఏర్పడిన కలకత్తా మహాసభకు నెల్లూరు కమిటీ నుంచి జొన్నా కోటయ్య, జక్కా వెంకయ్య ప్రతినిధులుగా ఎన్నికయ్యారు. ఈ మహాసభ తరువాత దేశ వ్యాపిత అరెస్టుల్లో భాగంగా పై ఇద్దరితో పాటు ఉత్తర నెల్లూరు కమిటీలో ఉన్న సూరా పాపిరెడ్డి, నర్సింహారెడ్డి, ఎన్ఎల్ నారాయణ, సుశీం కాశిరెడ్డి, బాదం వీరారెడ్డిని అరెస్టు చేశారు. ఆ తరువాత డాక్టరు శేషారెడ్డిని, మరికొన్ని రోజుల తరువాత దామా చెంచయ్యనూ, ఇంతా రమణారెడ్డినీ అరెస్టు చేశారు. వీరందరూ విడుదలయ్యాకే 1966లో సిపిఐం జిల్లా మహాసభ జరిపారు. ఉత్తర, దక్షిణ నెల్లూరు జిల్లా కమిటీలను కలిపి జొన్నా కోటయ్య కార్యదర్శిగా 17 మందితో కొత్త జిల్లా కమిటీని

ఎన్నుకొన్నారు. ఈ చీలికలు, మహాసభల అనంతరం 1968లో జక్కా వెంకయ్యను రాష్ట్ర కమిటీకి తీసుకున్నారు. దీనికి ముందు 1967లో ఎన్నికలు జరిగాయి. శాసన సభలో సిపిఎం తరుపున కోపూరు నుంచి జొన్నా కోటయ్యను, నెల్లూరు నుంచి అర్లప్పును పోటీకి పెట్టింది. రెండు పార్టీలకూ దూరంగా ఉంటూ అల్లూరు నుంచి ఇండిపెండింట్గా పోటీ చేసిన బస్వారెడ్డి శంకరయ్యను పార్టీ బలపర్చింది. ఈ ఎన్నికల్లో పార్టీ అభ్యర్థులెవరూ గెలవలేదు. సిపిఎంగా ఏర్పడిన అనంతరం అంతర్జాతీయంగా జరిగిన కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ చీలికల్లో సిపిఐ రష్యా మార్గం చేపట్టింది. సిపిఐ(ఎం) 'చైనా, రష్యా మార్గాలు కావు. దేశీయ లక్షణాలతోనే విప్లవం' అని ప్రకటించినప్పటికీ సిపిఎంలో ఒక గ్రూపు చైనా సమర్థకులుగా మారారు. ఈ దశలో సైద్ధాంతికంగా పోరాడే స్థాయి ఉన్న జక్కా వెంకయ్య జిల్లా కేంద్రంలో లేరు. 1967 తరువాత దామరమడుగు ఘటనలతో ఆయన రహస్య జీవితానికి వెళ్ళారు. దీనికి తోడు 1968లో పెనుబర్తి ఘటనలు తోడయ్యాయి. ఈ స్థితిలో దాదాపుగా జిల్లా కమిటీ చైనా విధానాన్ని సమర్థిస్తూ సాయుధ పోరాటాన్ని బలపర్చసాగింది. అప్పటికి జిల్లా కమిటీలో ఉన్న 17 మందిలో జొన్నా కోటయ్య, ఎన్వి క్రిష్ణయ్య, దామా చెంచయ్య, ఇంతా రమణారెడ్డి, పివి సుబ్బారావు, ఈదల వెంకయ్య, ముక్కు శంకరయ్య, చాగం నర్సింహారెడ్డి, సుశీం కాశిరెడ్డి, సూరా పాపిరెడ్డి, బాదం వీరారెడ్డి, ఎస్ఎల్ నారాయణ.... వగైరా 15 మంది నక్కలైట్లతో వెళ్ళి పోయారు. వృద్ధుడైన భీమవరపు శేషయ్య, యువకుడైన జక్కా వెంకయ్య సిపిఎంలో ఉండిపోయారు. నెల్లూరు పట్టణ కమిటీలో కూడా నెల్లూరు కాంతారావు, పాండు, నోముల ఆదినారాయణ వంటి వారు నక్కలైట్లలో చేరగా అర్లప్పు మాత్రమే సిపిఎంతో ఉండిపోయారు. సీతా పోలయ్య నక్కలైట్లను సమర్థిస్తూ తటస్థంగా ఉండిపోయారు. జిల్లాలో 1500 మంది పార్టీ సభ్యులుంటే 150 మందే సిపిఎంలో ఉన్నారు. జక్కా వెంకయ్య సారధ్యంలో వర్గ పోరాటాలు జరిగిన దామరమడుగు, వంగల్లు మర్రిపాడు, పెనుబర్తి గ్రామాలతో పాటు రామాపురం శాఖ సిపిఎంతో ఉంది. నెల్లూరు పట్టణంలోని ఆత్మకూరు బస్టాండ్ వర్కర్స్ యూనియన్ శాఖ మొత్తంగా సిపిఎంతో నిలిచింది. శెట్టిగుంట రోడ్ యూనిట్లో కొందరు, లారీ వర్కర్స్ యూనియన్లో కొందరు పార్టీ సభ్యులు సిపిఎం వైపుకు వచ్చారు. మిగిలిన అందరూ నక్కలైట్లతోనే వెళ్ళారు.

ఆ దశలో పార్టీని పునర్నిర్మించే బాధ్యత జక్కా వెంకయ్య భుజస్థంధాలపై పడింది. ఆయనకు తోడుగా వృద్ధుడైన భీమవరపు శేషయ్య నిలిచినా జక్కాయే ఒంటరి పోరాటం చేయాల్సి వచ్చింది. సిపిఎంతో నెల్లూరు తాలూకాలో నిలిచిన చిట్టేటి రమణారెడ్డిని, పట్టణంలో నిలిచిన అర్లప్పునూ కలుపుకుని పని ప్రారంభించారు. పార్టీ ఆఫీసులో వీరికి సంబంధించిన ఫైళ్ళను రెండు ట్రంకు పెట్టెలలోకి సర్దారు. వాటిని డాక్టరు రామ్ ప్రజా వైద్యశాలలోని ఒక గదిలోకి మార్చి అక్కడి నుంచి పని చేయసాగారు. నక్కల్స్ సాగించిన నిరంతర దాడుల మూలంగా అక్కడ ఉండటం మంచిది కాదని భావించారు. ఆస్పత్రి వెనుక భాగంలోని విజయశ్రీ లాడ్జి (ప్రస్తుతం చాణక్య లాడ్జి ఉన్న ప్రాంతం) ఎదురుగా ఉన్న మాజీ తహశీల్దారుకు చెందిన ఇంటిని రూ.300కు అద్దెకు తీసుకుని ఆఫీసు పెట్టారు. ఈ క్రమంలోనే విజయవాడ జనశక్తిలో

పని చేస్తున్న వి.శ్రీహరి కావలికి వచ్చి ట్యూటోరియల్ కాలేజీ నడుపుతూ పార్టీ పని చేస్తున్నారు. పార్టీ అహ్వనం మేరకు ఆయన జిల్లా కేంద్రానికి మారారు. పార్టీ కేంద్రాన్ని ఏర్పాటు చేసుకుంటున్న ఈ సమయంలోనే ఒక వైపు నక్కల్స్ దాడులూ, ఇంకో వైపు గ్రామాల నుంచి కార్యకర్తల రాకపోకల మూలంగా ఇంటి యజమానులు పార్టీ ఆఫీసును ఖాళీ చేయించారు. సర్వేపల్లి కాలువ ఒడ్డున గిరిజనులు నివసించే ఎద్దుల రేవు సంఘం ప్రాంతంలో రూ.300 పెట్టి పార్టీ ఆఫీసు కోసం ఒక స్థలం కొన్నారు. కెసిరెడ్డి అనే పార్టీ అభిమాని రేకులు ఇవ్వడంతో వాటితో ఆఫీసు నిర్మించారు. దక్షిణ దిక్కుగా ఉండే భాగంలో తూర్పు వైపున సిఐటియు కమిటీ గది, పడమటి వైపున పార్టీ జిల్లా కమిటీ గది నిర్మించారు. ఈ రెండింటి మధ్యలో ఒక స్టోరు రూము కట్టారు. ఈ మూడింటికి సమాంతరంగా ఉత్తర భాగంలో 30 - 40 మంది పట్టే బారు స్థలంలో ఆనాటి రేకుల ఆఫీసు నిర్మించారు. పడమటి భాగంలో చిన్న లెట్రీన్, బాత్ రూం ఉండేవి. ఆఫీసుకు దక్షిణాన ఒక గిరిజనుడి పాకను రూ.3కు అద్దెకు తీసుకుని జక్కా వెంకయ్య ఉన్నారు. శ్రీహరి నివాసం ఉంటున్న అద్దె ఇంట్లో రక్షణ సమస్య తలెత్తడంతో ఆఫీసుకు ఉత్తర భాగాన పూరిల్లు నిర్మించి ఆయన కుటుంబాన్నీ అందులోకి మార్చారు. ఆఫీసుకు ఆరకిలో మీటరు దూరంలో ఇదే గిరిజన కాలనీలో చిట్టేటి రమణారెడ్డి ఉండేవారు. సమస్యల మీద గ్రామీణ ప్రాంతాల నుంచి వచ్చే ప్రజలతో పాటు యువజన, విద్యార్థి ఉద్యమాల్లో పని చేసే వారికి ఈ ఆఫీసు, పక్కన నాయకుల జీవన శైలీ ఎంతో ఉత్తేజాన్నిచ్చేవి.

పార్టీ కార్యకర్తలను సమకూర్చుకోవడం, ఆఫీసు నిర్మాణం అనివార్యమవడం, ఉద్యమ నిర్వహణ, కేసులు నడపడంలో ఖర్చులు పెరిగాయి. ఈ స్థితిలో పార్టీ ఆర్థిక ఇబ్బందులను ఎదుర్కొంది. దీన్ని అధిగమించేందుకు పార్టీ పొదుపు చర్యలు చేపట్టింది. పార్టీ ఆఫీసు కేంద్రంగా పని చేసే నాయకుల, కేసులపై వచ్చే గ్రామీణుల పోషణ కోసం ఆఫీసు చుట్టూ నివసించే గిరిజనులు అమ్మే 'బుట్ట కూళ్ళను' కొని తినేవారు. హోటళ్ళలో మిగిలిపోయిన అన్నం, కూరలను వాటిలో పనిచేసే గిరిజనులకు చౌకగా ఇచ్చేవారు. వాటిని వారు తక్కువ రేట్లకు రోజు కూలీలకు అమ్మేవారు. వీటినే 'బుట్ట కూళ్ళు' అనే వారు. ఇలా కొనడం మూలంగా అది పేదలకు 'చౌక భోజనాన్ని' దూరం చేసిందనే విషయాన్ని గుర్తించాక వాటిని కొనడం మానేశారు. పేదల పట్ల పార్టీ వైఖరిని గిరిజనులు హర్షించారు. ఈ సమయంలోనే ఆఫీసు చుట్టూ ఉన్న గిరిజన కాలనీ సమస్యలపై కేంద్రీకరించి వారితో పార్టీని నిర్మించారు. శ్రీహరి మార్గదర్శకత్వంలో కార్పొరేటర్ భాష, ఆయన భార్య బీజానీ, దోసెల క్రిష్ణయ్య, కాంపొండరు పరంధామయ్య గిరిజనులను కూడగట్టి పార్టీ శాఖను నిర్మించారు. వీరు భార్యాభర్తల తగదాల మొదలు నివాస ప్రాంతాల సమస్యలపై పని చేశారు. డాక్టర్ రామ్ భార్య రాజమ్మ ఇక్కడ కౌన్సిలర్ గా గెలిచాక కాలనీ అభివృద్ధికి పాటుపడడం కూడా పార్టీ విస్తరించడానికి తోడ్పడింది. అన్నీటి కన్నా శ్రీహరి, జక్కా వారి మధ్య నివసిస్తూ చెప్పే మాటలు వారికి పార్టీ విధానంపై విశ్వాసాన్ని కలిగించాయి. రహస్య జీవితం గడుపుతూనే జక్కా వెంకయ్య ఈ బాధ్యతలు నిర్వహించారు. మిగిలిన నాయకత్వం బాహాటంగా పనిచేసింది.

**ఏచూరితో
జక్కా వెంకయ్య**

నక్కలైట్లు పూర్తి స్థాయిలో చీలిపోయాక 1969 ఫిబ్రవరి 26న కమ్యూనిస్టు పార్టీ (మార్క్సిస్టు) నెల్లూరు జిల్లా మహాసభ 34 మంది ప్రతినిధులతో జరిగింది. అప్పటికి కేంద్రంలో ఉన్న శ్రీహరి, అర్లప్ప, కావలిలో ఉన్న చిమటా గణపతి మాత్రమే పూర్తి కాలం కార్యకర్తలు. ఈ మహాసభ జక్కా వెంకయ్యను కార్యదర్శిగా, భీమవరపు శేషయ్య, వి.శ్రీహరి, అర్లప్ప, పాలిచర్ల వెంకరెడ్డిని సభ్యులుగా ఐదుగురితో జిల్లా కమిటీని ఎన్నుకున్నది. ఈ మహాసభ ఉద్యమాన్ని స్థిరపర్చి, బలపర్చే కార్యక్రమాన్ని రూపొందించింది. ఉన్న శాఖలన్నీ నేరుగా జిల్లా కమిటీ కిందనే పని చేయాలని నిర్ణయించింది. నెల్లూరు పట్టణం, నెల్లూరు, కోవూరు తాలూకాల్లో కేంద్రీకరించి పని చేయాలని నిర్ణయించింది. 1970 వరకూ రహస్య జీవితం గడుపుతూనే

జక్కా వెంకయ్య మహాసభ నిర్ణయానికనుగుణంగా నారాయణపురం, అనంతారం, ఎల్లాయపాళెం, గ్రామసుత్తం, వావిళ్ళ, ఉప్పలపాడు, ఇసుకపల్లి, మర్రిపాడు, మోడేగుంట, రేబాల గ్రామాల్లో పార్టీని నిర్మించే ప్రయత్నం చేశారు. రహస్యంగా ఉంటున్నందున రాత్రి 9కి బయలుదేరి తెల్లవారు ఝాము 5 గంటలలోపు వెళ్ళదలిచిన గ్రామానికి చేరేవారు. ముఖ్యులతో చర్చలు జరిపి ఆ గ్రామానికి తగిన ఉద్యమ ఎత్తుగడలు రూపొందించేవారు. తరువాత మరో గ్రామానికి వెళ్ళేవారు. ఇలా వారానికి రెండు లేదా మూడు గ్రామాలకు వెళ్ళేవారు. 1971 నాటికి పై గ్రామాలతో పాటు రామాపురం, నెల్లూరు తాలూకాలోని ఇందుకూరు పేట, మడమనూరు, సాత్ మోపూరు గ్రామాలకు పార్టీని లేదా ప్రజా సంఘాలనూ విస్తరింపజేశారు. 1972 ఎన్నికల అనంతరం నిర్వహించిన కూలి పోరాటం పార్టీని మరిన్ని గ్రామాల్లోకి తీసుకెళ్ళింది. ఎన్నికల్లోనూ దీన్ని ప్రచారంగా సాగించారు. 40 నుంచి 45 గ్రామాల్లో కూలి రేట్లు పెరిగాయి. కోవూరు, నెల్లూరు తాలూకాల్లోని ఈ అన్నింటిలో వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం కమిటీలను పెట్టి పార్టీని నిర్మించసాగారు. పెరుగుతున్న వ్యవసాయ కార్మికోద్యమాన్ని సంఘటితపర్చేందుకు కావలి జవహర్ భారతి కాలేజీలో చదువు పూర్తి చేసుకున్న టి.పి. భానురాజును 1973లో పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా తీసుకున్నారు. శ్రీహరికి యువజన, విద్యార్థి సంఘాల నిర్మాణం, పట్టణ ఉద్యమానికి సహకారం అందించే పని అప్పగించారు. అయినా పట్టణంలో నక్కల్స్ తో జరిగిన ఘర్షణలను తిప్పికోట్టే ఎత్తుగడలను రూపొందించడంలో జక్కా వెంకయ్య ప్రత్యక్ష పాత్ర ఉంది. నవలాకుల తోట ప్రాంతంలో నెలరోజుల పాటు జరిగిన తమలపాకుల కూలీల సమ్మె సందర్భంగా నక్కల్స్ ను తిప్పికోట్టే ఎత్తుగడలను రూపొందించారు. ఇక్కడ విజయం సాధించాక నవలాకుల తోట, శెట్టిగుంట రోడ్ ప్రాంతాల్లో పార్టీ బలపడింది. ఆత్మకూరు బస్టాండ్ సమీపంలో ఉన్న లారీ వర్కర్స్ యూనియన్ వివాదాల్లో వి.శ్రీహరి, జక్కా రూపొందించిన ఎత్తుగడలతో అక్కడ నుంచి నక్కల్స్ ను తరిమికొట్టారు. అంతకు ముందు నుంచీ ఉన్న ఆత్మకూరు బస్టాండ్ వర్కర్స్ యూనియన్ కు

తోడు లారీ వర్కర్స్ యూనియన్ సిపిఎం కిందకు రావడంతో నెల్లూరు, కోవూరు తాలూకా గ్రామాల్లో పార్టీ వాణిని వినిపించడానికీ, ఉద్యమాన్ని విస్తరించజేసుకోవడానికీ మార్గం తేలికైంది. నక్కల్స్ నాయకులు ఎన్ఎి కృష్ణయ్య శెట్టిగుంట రోడ్లోని వియత్నాం తోటనుంచి మున్సిపల్ కౌన్సిలర్గా పోటీ చేశారు. అక్కడ ఉన్న ఖాళీ స్థలంలో ఇళ్ళు వేయించి నక్కలైట్లను వెనక్కు కొట్టారు. దీని తరువాత నెల్లూరు పట్టణంలో నక్కల్స్ తో ముఖాముఖి ఘర్షణలు ఆగిపోయాయి. సిపిఎమ్ ది పై చేయి అయింది.

పై పోరాటాలు జరుగుతున్న కాలంలోనే 1969లో మాలకొండారెడ్డిని హోల్టైమర్ గా తీసుకున్నారు. ఆ తరువాత మన్సూర్ కూడా ఉద్యమంలోకి వచ్చారు. అర్లప్పు పట్టణ కార్యదర్శిగా ఈ ముగ్గురూ యువజన, ట్రేడ్ యూనియన్ ఉద్యమాలపై కేంద్రీకరించి పని చేశారు. వీటిని గైడ్ చేస్తున్న వి.శ్రీహరి విద్యార్థి ఉద్యమంపై కేంద్రీకరించాక యువజన, విద్యార్థి ఉద్యమాలు నిలబడ్డాయి. బలపడసాగాయి. రాజకీయ పరమైన అంశాల్లోనే జక్కాతో సంప్రదింపులుండేవి. ఎమర్జెన్సీకి ముందు నెల్లూరులో స్కిల్ గేమ్సుకు వ్యతిరేకంగా సాగించిన పోరాటం (మన్సూర్ జీవితంలో చదవ వచ్చు) మొత్తం జిల్లా మీదనే ప్రభావం చూపింది. ఎమర్జెన్సీలో ఇందిర బ్రిగేడ్ కింద 'యంగ్ టర్కుల' పేరిట కాంగ్రెస్ రౌడీమూకల అరాచకాలను తిప్పి కొట్టడంతో రాజకీయంగా నెల్లూరులో సిపిఎం నిర్ణయాత్మక స్థాయికి చేరింది. దీంతో పాటు శ్రీహరి మార్గదర్శకత్వంలో విద్యార్థి ఉద్యమం సంఘటితం అయింది. పి.మధు (ప్రస్తుత కేంద్ర కమిటీ సభ్యులు), జానా వెంకయ్య, వెంకటేశ్వరరెడ్డి, శ్రీనివాసులు తదితరుల నాయకత్వంలో మతశక్తులకూ, నక్కల్స్ కూ, విభజన వాదులకూ వ్యతిరేకంగా నిలిచి నెల్లూరు హాస్టళ్ళలో పునాదిని సాధించింది. వీటితో పాటు స్పిన్నింగ్ మిల్, ఎసి కూరగాయల మార్కెట్టు ప్రాంతంలో, రిక్షా వర్కర్స్, సినిమా హాలు పనివారల సంఘం ద్వారా సిఐటియు అధ్యక్ష్యంలో సాగించిన పోరాటాల పాత్ర కూడా ముఖ్యమైంది. నక్కల్స్ చీలిక అనంతరం ఇద్దరితో మిగిలిన సిఐఐ(ఎం) నెల్లూరు జిల్లా పార్టీ ఉద్యమంగా గుర్తింపు పొందాలంటే నెల్లూరు పట్టణం, నెల్లూరు, కోవూరు తాలూకాలపైనా, యువజన, విద్యార్థి ఉద్యమాలపైనా కేంద్రీకరించాలని 1969 మహాసభ చేసిన నిర్ణయం ఎంత సరైందో రుజువు చేసింది. దీన్ని రూపొందించడంలోనూ, దీనికి అనుగుణంగా వర్గ సమస్యలను గుర్తించి పోరాటాలకు రూపకల్పన చేయడంలోనూ జక్కా వెంకయ్య పాత్ర ప్రధానమైంది. పట్టణ, ట్రేడ్ యూనియన్, యువజన, విద్యార్థి ఉద్యమాలకు శ్రీహరి పాత్ర కీలకమైంది.

ఈ పోరాటాల ప్రభావం ఆ తరువాత జరిగిన ఎన్నికల్లో సిపిఎంకు పడిన ఓట్ల రూపంలో వ్యక్తమైంది. నెల్లూరు టౌన్ లో అర్లప్పును పోటీ పెడితే ఆయనకు తొమ్మిది వేల ఓట్లు వచ్చాయి. నక్కల్స్ చీలికకు ముందు 1967లో ఇక్కడ పోటీ చేసిన సిపిఎం అభ్యర్థి ఎన్ఎి క్రిష్ణయ్యకు 12,500 ఓట్లు (గెలిచిన అభ్యర్థికి 15000) వచ్చాయి. టౌన్ లో పార్టీ చీలికల్లో వ్యక్తులుగా మిగిలిన పార్టీ 1972లో 9 వేలతో తన బలాన్ని చాటుకుంది. కోవూరు తాలూకా గ్రామాలు కలిసే అల్లూరు నియోజక వర్గంలో జక్కా వెంకయ్య పోటీ చేస్తే ఆయనపై కేవలం 410 ఓట్లతో రేబాల దశరథ రామిరెడ్డి గెలిచారు. అదీ గతంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో పనిచేసిన సుందరమూర్తి (బిట్రగుంట) 4000 ఓట్లు చీల్చడం వల్లనే దశరథ రామిరెడ్డి గెలిచారు.

నక్కల్స్ చీలిక సందర్భంగా జక్కా వెంకయ్య చెప్పిన కొన్ని విషయాలను ఆయన మాటల్లోనే ఇక్కడ గుర్తు చేయాల్సి ఉంది. “మా నుంచి చీలిన నక్కల్స్ నన్నూ, భీమవరపు శేషయ్యను కలిపి ‘ఏకీ బాధా, ఏకీ బచ్చా’ వీళ్ళేం చేస్తారంటూ హేళన చేశారు. దిక్కు లేనోళ్ళిద్దరు ట్రంకు పెట్టెలు పట్టుకుని వీధులెమ్మడి తిరుగుతున్నారంటూ నన్నూ, చిట్టేటి రమణారెడ్డిని గేలిచేశారు. మా ఆత్మస్థైర్యాన్ని దెబ్బతీయడానికే ఈ చౌకబారు ఎత్తుగడలు అవలంబించారు. నక్కల్స్ తో వెళ్ళిన సూరా పాపిరెడ్డి (ఉత్తర నెల్లూరు) “ఇద్దరు మిగిలారు. ఏం చేస్తారు?” అని ప్రశ్నించారు. నేనే మాత్రం తటపటాయింపు లేకుండా “నేను బస్వారెడ్డి శంకరయ్యను కాదు... ఇంట్లో కూర్చోవడానికి. పార్టీని పునర్నిర్మించి రాజకీయంగా దొంగ దెబ్బ కొట్టిన వాళ్ళు బైదులు తీర్చుకుంటాను” అన్నాను. దీని సారాంశంగా “ఈట్కా జవాబ్ పత్తర్ సే దూంగా” అని కూడా అన్నాను. అంటే మీరు రాయితో కొడితే మేం శంకు రాయితో కొడతాం అని దీనర్థం. ఆయనకేం అర్థమైందో కాని మారు మాట్లాడలేదు.” అప్పుడు మాటల్లో చెప్పిన దాన్ని ఆచరణలో రుజువు చేశారు. పోరాటాల రూపకల్పనలో ఆయనకున్న సైద్ధాంతిక పునాది ఈ విజయం వెనుక ఉంది. అది పార్టీ చీలికల సందర్భంలోనూ రుజువైంది. ఆయన మాటల్లోనే చెప్పాలంటే “1963లో సిపిఐ నుంచి చీలి సిపిఐ(ఎం)ను ఏర్పర్చి సంఘటిత పర్చే దాంట్లో నేను కీలకపాత్ర పోషించాను. ఇక్కడ చీలికను ప్రోత్సహించిన నేను 1968 నక్కల్స్ చీలికను ఎదుర్కొన్నాను. ఈ రెండు దశల్లో ఈ రెండు రకాల పాత్రలనూ నిర్వహించాను.”

పోరాటాలు చేస్తూ ఊపుగా పార్టీ పురోగమిస్తున్న ఈ కాలంలో ఇందిరా గాంధీ దేశంలో 1975 జూన్ 25 అర్ధరాత్రి ఎమర్జెన్సీని ప్రకటించింది. ఆ రాత్రికి రాత్రే జిల్లాలో వివిధ పార్టీలకు చెందిన అనేక మందితో పాటు దామరమడుగులో ఉన్న జక్కా వెంకయ్యనూ అరెస్టు చేశారు. ఆయననూ, ఇలాగే అరెస్టయిన పోలిశెట్టి వెంకట్రామయ్యనూ, కెవి రమణారెడ్డిని రాజమండ్రి సెంట్రల్ జైలుకు తరలించారు. వారి నిర్బంధానికి సంబంధించిన ఆర్డర్లు తమకందలేదని చెప్పడంతో తిరిగి నెల్లూరు జైలుకు తరలించారు. నెల తరువాత బిజెపి నాయకుడు వెంకయ్య నాయుడితో సహా మరి కొందరిని అరెస్టు చేశారు. అరెస్టు చేసిన రాజకీయ నాయకులను డిటెన్యూలుగా గుర్తించారు. వీరందరికీ జైలు బత్తెం ఇస్తే దాంతో వారే వంట చేసుకోవాలి. వంట అలవాటు లేని ఈ ఖైదీల అనుభూతిని జక్కా వెంకయ్య మాటల్లోనే విందాం. “డిటెన్యూలందరినీ ఏడు బ్యాచీలుగా విభజించి ఒక్కో బ్యాచీ ఒక్కో రోజు వంట చేసేలా పని విభజన చేశాం. పని అలవాటు లేని కె.వి.రమణారెడ్డి, జిసి కొండయ్య లాంటి వాళ్ళు కొంత ఇబ్బంది పడినా తప్పని సరై అందరూ అలవాటు చేసుకున్నారు. ఒక రోజు మెనూలో శనగ ముద్దలు చేయాలని నిర్ణయించాం. ఆ రోజు వంతువచ్చిన కెవి రమణారెడ్డి వేర్వేరు సైజుల్లో ముద్దలు తయారు చేశారు. ‘బాధ్యత లేకుండా ఇలా చేస్తే సమంగా పంచేదెలా?’ అని నేను ప్రశ్నించాను. “నీకు భూస్వాముల తత్వం పోలేదు. అందువల్లే అందరినీ బెదరగొట్టి ఇలా ప్రశ్నిస్తున్నావు” అంటూ రమణారెడ్డి ఒక లేఖ రాసి నాకు పంపించారు. “నేను భూస్వాముల కుటుంబం నుంచి వచ్చింది వాస్తవం. దాన్ని బట్టి నాకీ స్థానం రాలేదు. వగ్గ పోరాటాల్లో నిర్వహించిన పాత్రను బట్టి నేను నాయకుణ్ణి

అయ్యాను.” అని సమాధానం ఇచ్చాను. జైల్లో డిటెన్యూలకు మోకాళ్ళనొప్పులొచ్చాయి. ఆకు కూరలు, నూనెలు తగ్గించాలన్న సూచన మేరకు డిటెన్యూలందరం కలిసి తీర్మానించాం. దీంతో రమణారెడ్డి విభేదించారు. “కమ్యూనిజం అంటే... ఈచ్ ఫర్ ఆల్, ఆల్ ఫర్ ఈచ్” అని అన్నారు. వెంటనే నేను “ఈ నినాదం కో- ఆపరేటివ్ సెంట్రల్ బ్యాంకు గోడపై ఉంది. అది కమ్యూనిజం కాదు...సహకార సిద్ధాంత నినాదం” అని అన్నాను. చర్చలెలా సాగినా డిటెన్యూల్లో సయోధ్య బాగుండేది. ఆ తరువాత జైలు నుంచి విడుదలయ్యేటప్పుడు ఆయనే ఇలా అన్నారు. “ నీ సాహచర్యం వల్ల జైలు జీవితం తెలీకుండానే గడిచిపోయింది.” అన్నారు.” ఎమర్జెన్సీ విధించి సంవత్సరం నిండాక దాన్ని మళ్ళీ పొడిగించారు. ఆ దశలో ఖైదీల మానసిక స్థితి జక్కా మాటల్లోనే... “ఈ ప్రకటన వెలువడినప్పుడు రేబాల దశరథ రామిరెడ్డి జిసి కొండయ్యను పరామర్శించడానికి వచ్చారు. “ఇక జైల్లో ఉండటం నా వల్ల కాదు” అని కొండయ్య అన్నారు. బిజెపి పట్టణ నాయకుడొకరు (పేరు గుర్తులేదు) జైల్లో ఉండగా ఆయన భార్య పిల్లలొచ్చి కలిశారు. వారితో మాట్లాడిన ఆయన కన్నీళ్ళు తుడుచుకుంటూ సెల్ లోకొచ్చారు. వీరందరికీ ధైర్యం చెబుతూ ఓదార్చాను. బిజెపి కావలి శాఖకు చెందిన వెంకటేశ్వరరావు కూడా డీలా పడ్డప్పుడు ఆయనకూ ధైర్యం చెప్పాను. “రాజకీయ ఖైదీలుగా మనం రాజీనామాలు చేసి బయటికెళ్తే కాంగ్రెస్ కు మీసాలొస్తాయి. మరికొంత కాలమే ఈ స్థితి ఉంటుంది. బాధలను కలిసి భరిద్దాం” అంటూ ఓదార్చాను. వెంకయ్య నాయుడు, మరికొందరు రోజూ షటిల్ ఆడేవారు. ఆ షటిల్ కాక్ ఈకలు ఊడటం మూలంగా రోజుకు 3,4 షటిల్ కాక్ లు అడిగేవారు. అలా ఇవ్వడానికి జైలరు నిరాకరించారు. దీనిపై వెంకయ్య నాయుడు జైలరుతో తగాదాపడి దుఃఖపూరితుడై తిరిగివచ్చాడు. నేను ఆయనను ఓదార్చాను. కోడీకలను సేకరించి వాటిని బంతులకు అతికించి ఇస్తూ ఖైదీల్లో విశ్వాసం నింపే ప్రయత్నం చేశాను. ఒక రోజు వెంకయ్య నాయుడు వెల్లికిలా పడుకుని కాళ్ళు చేతులు కొట్టుకోసాగాడు. ఆయనను ఆస్పత్రికి తీసుకెళ్ళారు. ఆ తరువాత ఏం జరిగిందో తెలీదు కాని తిరిగి ఆయన జైలుకు రాలేదు.” జైల్లో ఉన్న ఈ కాలంలోనే జక్కా వెంకయ్య మార్కిస్టు సాహిత్యం, భారతదేశ చరిత్ర చదివారు. రహస్య జీవితంలో ఉన్నప్పుడు చదివిన ‘కేపిటల్ కు ఈ అధ్యయనం కూడా తోడైంది. ‘ఎకనామిక్ హిస్టరీ ఆఫ్ ఇండియా’ నుంచి నెల్లూరు నీటి వనరులూ, పన్ను విధానాల గురించి చదివారు. జిల్లాలో చేనేత కుటుంబానికి సంవత్సరానికి రూ. 45 ఆదాయం వస్తుంటే రైతుకు 35 లోపుగా ఆదాయం ఉందన్న విషయాన్నీ చదివారు. ఇలా జిల్లాపై అవగాహనను పెంచే విషయాలను ఆ సమయంలో చదివారు.

ఎమర్జెన్సీ ఎత్తేశాక 1977లో పార్లమెంటు ఎన్నికలు జరిగాయి. కమ్యూనిస్టులు మినహా అన్ని పార్టీలూ ఏకమై జైల్లో జనతా పార్టీగా ఏర్పడ్డాయి. జనతా పార్టీతో జరిగిన సర్దుబాట్లలో నెల్లూరు జిల్లా కమిటీ కోరుకున్నట్టే పార్లమెంటుకు నెల్లూరు నుంచి సిపిఎం పోటీ చేసింది. అభ్యర్థిగా టిపి భానురాజును నిలబెట్టారు. ఈ ఎన్నికల ద్వారా జిల్లా అంతటా

విస్తరించుకునే వ్యూహాన్ని పార్టీ రూపొందించింది. ఇందుకు అనుగుణమైన కార్యక్రమాన్ని జక్కా వెంకయ్య జిల్లా కమిటీలో ప్రతిపాదిస్తే కమిటీ దానికి తుది రూపం ఇచ్చింది. ఈ ఎన్నికల్లో పార్టీ విధానాన్ని ప్రచారంలో పెట్టాలి. జిల్లాలో పార్టీ నడిపిన పోరాటాలనూ, సాధించిన విజయాలతో ప్రజలకు కలిగిన ప్రయోజనాన్ని వివరించాలి. వివిధ ప్రాంతాల్లో ప్రజల సమస్యలను గుర్తిస్తూ ఎన్నికల్లో కలిసొచ్చిన వారి ఆధారంగా ఎన్నికల అనంతరం కమిటీలు వేయాలి. ఆయా సమస్యలపై పోరాటాలకు సిద్ధం కావాలి. ఇందుకు విద్యార్థి, యువజన, కార్మిక, వ్యవసాయ కార్మిక సంఘాల్లోనున్న అగ్రనైజర్లకు శిక్షణనిచ్చారు. ఎన్నికల్లో ప్రజల మధ్య మెలగాల్సిన పద్ధతులను వివరించారు. దాని ప్రకారమే గ్రామ, గ్రామానికీ కాలినడకన వెళ్ళారు. ప్రజలు పెట్టింది తిన్నారు. వీలైతే వారిళ్ళలో ఉండి రాజకీయ స్థావరాలకు ప్రయత్నం చేశారు. లేని చోట అరుగులూ, చావిళ్ళూ, బడుల్లో ఉండి ప్రచారం చేశారు. ఇలాంటి పద్ధతుల వల్లనే పార్లమెంటు నియోజకవర్గం మొత్తానికీ కలిపి రూ. 36 వేలతో ఎన్నికలు పూర్తి చేశారు. అనంతర ఉద్యమ నిర్మాణానికి అవసరమైన నిధినీ ఈ ఎన్నికల విరాళాల ద్వారా సేకరించే ప్రయత్నం చేశారు. ఈ ఎన్నికల్లో సిపిఎం అభ్యర్థికి లక్షా 34 వేల ఓట్లు వచ్చాయి. సి.పి.ఐ పోటీ చేయలేదు. ఈ ఎన్నికల నాటికి జిల్లాలో నక్కల్స్ బలహీన పడ్డారు. ఈ ఎన్నికల అనంతరం జిల్లాలో సిపిఎం స్థానమేమిటో మాటలతో నిమిత్తం లేకుండా ప్రజల గుర్తింపు పొందింది. ఈ ఎన్నికల్లో వచ్చిన సంబంధాలను ఉపయోగించుకుని పార్టీని ఆత్మకూరు, కావలి, గూడూరు, ఉదయగిరి, అల్లూరు, పొదలకూరు ఏరియాలకు విస్తరించే పథకం రూపొందించారు. పూర్తికాలం కార్యకర్తలను కేటాయించారు. నేరుగా జిల్లా కమిటీ కింద శాఖలు పని చేయాలనే 1969 విధానాన్ని మార్చారు. మధ్యంతర (డివిజన్) కమిటీలను వేసి, వాటి ద్వారా శాఖలను సమన్వయ పర్చాలని నిర్ణయించారు.

ఎమర్జెన్సీకి ముందు 1974లో బంజరు భూములపై సాగించిన పోరాటం 1979లో మిగులు భూముల ఆక్రమణ పోరాటానికి అవసరమైన అనుభవాలను అందించిందని జక్కా వెంకయ్య చెప్పారు. వర్గ పోరాటాల రూపకల్పనలో ఆయన నిశిత పరిశీలనా దృష్టిని గుర్తింపుకు తెచ్చిన పోరాటాల్లో ఇది ప్రధానమైంది. 1974లో బంజరు భూముల పోరాటానికి దిగినప్పుడు అవి భూస్వాముల మొదలు వివిధ తరగతుల రైతుల ఆక్రమణలో ఉన్నట్లు గుర్తించారు. 1978లో ఉదయగిరి తాలూకాలో బంజర్ల ఆక్రమణ సందర్భంగా దీని స్వభావాన్ని ఇంకా స్పష్టంగా గుర్తించారు. భూస్వాముల నుంచి చిన్న, సన్నకారు రైతాంగాన్ని తటస్థం చేయాల్సిన అవసరాన్ని ఈ పోరాటం సందర్భంగా జక్కా గమనించారు. అందుకనే 10 ఎకరాల పైబడి పొలం ఉన్న వాళ్ళ ఆక్రమణలోని బంజర్లను మాత్రమే స్వాధీనం చేసుకుని పేదలకు పంచాలని నిర్ణయించారు. ఈ విధానం వల్ల 10 ఎకరాల లోపు రైతుల్లో వ్యతిరేకత రాలేదు. అంతకు పైబడిన పొలం కలిగి బంజర్లను దురాక్రమించిన వాళ్ళు గ్రామానికి 25 లోపుగా తేలారు.

పై ఎత్తుగడ మూలంగా వారికి వ్యతిరేకంగా పేదలను సమీకరించి బంజరు భూములను సాధించే పోరాటాన్ని విజయవంతం చేయడం తేలికైంది. 10 ఎకరాలను మినహాయించడంపై తెనాలిలో జరిగిన వ్యవసాయ కార్మిక రాష్ట్ర సదస్సులో 'ప్రభుత్వం ప్రకటించిన పరిమితిని మించి మినహాయింపు ఎందుకొస్తావి' అనే ప్రశ్నలు వచ్చాయి. ఈ ప్రశ్నకు రాష్ట్ర కమిటీయే సమాధానం చెప్పి, ఈ మినహాయింపులోని ప్రయోజనాన్ని విపరించినది జక్కా వెంకయ్య చెప్పారు.

పై అనుభవం ఆధారంగా ప్రభుత్వం సీలింగ్ చట్టం అనుమతించిన భూములకు మించి బినామీగా ఉంచుకున్న మిగులు భూముల సాధనకు పోరాడాలని భావించినట్లు జక్కా వివరించారు. పార్టీ జిల్లా కమిటీ ఆమోదించిన ఈ నిర్ణయానికి అనుగుణంగా బకింగ్ హాం కాలువకు ఆవల యానాటి వారి కుటుంబానికి 600 ఎకరాలుంటే, అందులోకి నేలటూరు, పైనాపురం, వరకవి పూడి గ్రామ పేదలను కదిలించారు. పార్టీ అంచనాలకు మించిన సంఖ్యలో పేదలు ఈ భూముల్లోకి దిగారు. యానాటి వారు రాజీకొచ్చి వాటిని వదిలేందుకు అంగీకరించారు. దీన్ని అమలు కానివ్వకుండా కాంగ్రెస్ భూస్వాములు అడ్డుపడ్డారు. రకరకాల పేరిట పేదలను చీల్చడంతో అందులో 9 ఎకరాల మాగాణిని మాత్రమే పార్టీ 18 మందికి పంచింది. ఈ సందర్భంగా మరికొన్ని కొత్త అంశాలను గుర్తించినట్లు జక్కా వెంకయ్య చెప్పారు. భూస్వాముల భారీ భూ ఖండాలో బంజర్లు కూడా కలిసున్నాయి. ఏవి బంజర్లో, ఏవి మిగులు భూములో తేల్చగలిగిన సర్వేయర్లు భూస్వాముల గుప్పెట్లో ఉన్న కారణంగా ఈ భూములను తొక్కిపెట్టడం భూస్వాములకు సాధ్యమైందని గుర్తించారు. వ్యవసాయ పనులు చేసి ఉండటం, ఆల్ జీటా జామెట్రీ చదివి ఉండడం మూలంగా భూసర్వేపై వచ్చిన అనుభవాన్ని ఆధారం చేసుకుని పైనాపురంలో సర్వే గుర్తింపు శిక్షణా కార్యక్రమాన్ని జక్కా వెంకయ్య ఆధ్వర్యంలో నిర్వహించారు. దీనిలో పాల్గొన్న 30 మందికి పొలాల్లోనే తాత్కాలిక తాటాకుల పాకలేసి సర్వే మోసాలను గుర్తించడానికి తగిన శిక్షణనిచ్చారు. ఈ శిక్షణ ఆధారంగా మిగులు, బంజరు భూముల గుర్తింపు కార్యక్రమం చేపట్టారు. పోలీసులు అడ్డుపడితే వారితో ఘర్షణ పడలేదు. పైగా తాము దిగినవి పట్టా భూములైతే తప్పుకుంటామనీ, ఆక్రమించిన బంజర్లయితే వదిలేలా భూస్వాములను ఒప్పించమనీ చెప్పారు. సర్వే చేసి పోలీసులనే తేల్చమన్నారు. సర్వేయర్లు దొరక్కపోవడం, భూస్వాములు కన్నెర్రజేయడంతో పోలీసులు తెల్లమొహాలేశారు. ఈ అనుభవాలను వివరిస్తూ జక్కా వెంకయ్య చెప్పిన మాటలను గుర్తు చేయడం అవసరం. "సమస్య ఎదురైనప్పుడు తప్పుకుపోతే కమ్యూనిస్టు ముందుకెళ్ళలేదు. సమస్య మూలాల్లోకి వెళ్ళి దాన్ని శాస్త్రీయంగా విశ్లేషించాలి." ఇలా చేసినందువల్లనే జిల్లాలో తమకు భూసమస్య అంతం పట్టినది ఆయన అన్నారు.

ఉభయ కమ్యూనిస్టు పార్టీలూ, వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం ఆధ్వర్యంలో 1979 ఫిబ్రవరి 27న రాష్ట్ర వ్యాప్తంగా భూ పోరాటం మొదలైంది. పై అనుభవాల ఆధారంగా నెల్లూరు జిల్లాలో పదెకరాలలోపు రైతుల ఆక్రమణలోని బంజర్ల జోలికి పోరాదనీ, అంతకు పైబడిన వారి దురాక్రమణలోని బంజర్లనే పేదలకు పంచాలనీ, సీలింగ్ పరిమితికి మించిన

పార్టీ మహాసభ సందర్భంగా తమ్మినేని, కొరటాల, మోటూరు హనుమంతరావు, బివి రాఘవులుతో జక్కా వెంకయ్య

మిగులు భూముల్ని కోర్టుల దృష్టికి తీసుకెళ్ళి పంపిణీ జరిగేలా చూడాలనీ నిర్ణయించారు. ఈ ఎత్తుగడలతో నెల్లూరు, కోవూరు తాలూకాల్లోని 50 గ్రామాల్లో సిపిఎం ఆధ్వర్యంలో, 25 నుంచి 30 గ్రామాల్లో సిపిఐ ఆధ్వర్యంలో బంజరు, మిగులు భూముల్లోకి దిగి ఎర్రజెండాలు పాతారు. ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్ రాత ప్రకారం “పేదలు కదిలి భూముల్లోకి దిగి ఎర్ర జెండాలు పాతిన తీరు మరో స్వాతంత్ర్య పోరాటాన్ని తలపించేలా ఉంది”. దీంతో గంగవెర్రులెత్తిన భూస్వాములు బస్సుల్లో హైదరాబాద్ కు బయలుదేరారు. జిల్లా నుంచి అప్పుడు రెవెన్యూ మంత్రిగా ఉన్న నేదురుమల్లి జనార్థన్ రెడ్డిని కలిశారు. పేదలు రెండో తేదీ భూముల్లోకి దిగుతారనగా ఒకటో తేదీ 144వ సెక్షన్ ప్రకటించి, భారీ సంఖ్యలో పోరాట కేంద్రాలన్నింటికీ పోలీసులను తరలించారు. ఎల్లాయపాళెంలో కాల్పులు జరిపి గాలింకి తిరుపాలును బలిగొన్నారు. ఇంకా సోమరాజుపల్లి, పెనుబల్లి గ్రామాల్లో కాల్పులు జరిపారు. (పూర్తి వివరాలను ఇదే పుస్తకంలోని ‘కాల్పులనూ, నిర్బంధాలనూ ఎదిరించి సాగిన భూపోరాటం’లో చదవచ్చు). రహస్యంగా ఉంటూ ఉద్యమానికి నాయకత్వం వహిస్తున్న జిల్లా నాయకత్వానికి ఈ సమాచారం తెలీనందువల్లనే ఈ ఉద్యమ స్వభావం మారిందని జక్కా వెంకయ్య చెప్పారు. “భూస్వాములూ, ప్రభుత్వమూ కలిసి పన్నిన ఈ వ్యూహం (144వ సెక్షన్ విధింపు వివరాలు) మా జిల్లా నాయకత్వానికిగానీ, నాకుగానీ తెలీదు. తెలిసి ఉంటే మేం ఆలోచించి పోలీసుల, భూస్వాముల ఎత్తుగడలను ఎదుర్కొనేందుకు అవసరమైన చర్యలను చేపట్టేవాళ్ళం” అని ఆయన చెప్పారు.

ఈ పోరాటం సందర్భంగా జిల్లాలో 960 మందిపై కేసులు పెట్టారు. ఈ కేసులను నడిపే బాధ్యత పార్టీయే తీసుకుందని జక్కా వెంకయ్య వివరించారు. కొన్ని గ్రామాల వాళ్ళు ఇళ్ళ నుంచి మూటకూళ్ళతో వస్తే, అలా తెచ్చుకోలేని వాళ్ళకు ఆఫీసులోనే వంటలూ, వసతి ఏర్పాట్లూ చేశామని జక్కా వెంకయ్య చెప్పారు. తినేటప్పుడు పిలిస్తే వారి మూటలోనే ఒక వైపు నుంచి తానూ, మరో వైపు నుంచి తెచ్చిన వ్యక్తీ కలిసి తినేవారమని ఆయన చెప్పారు. “అప్పుడు

అవసరం కొద్దీ ఇలా తిన్నాం. ఇది ప్రజలతో నాయకత్వ మమేకతను చాటింది.” అని ఆ తరానికి చెందిన కొందరు చెప్పారు. కేసులను నడపడానికి లాయర్లతో కలిసి చర్చించే వారమనీ, వాదనకు తోడ్పడే అంశాలను అందించేవారమనీ ఆయన అన్నారు. అదే సమయంలో ఈ పోరాటం అనంతరం నెల్లూరు, కోవూరు తాలూకాల్లో భూస్వాములు పేదలను చీల్చే ఎత్తుగడలు చేపట్టారని అన్నారు. పేదలకు వ్యతిరేకంగా పేదలను రెచ్చగొట్టడం, పోరాటాల సందర్భంగా చిన్న రైతులను ముందు పెట్టి ఘర్షణలకు పురమాయించడం వంటి ఎత్తుగడలు అనుసరించారు. “ఈ రోజు భూముల్లోకి దిగి అవి తమవే అంటున్న వాళ్ళు రేపు ఇంట్లోకొచ్చి మీ పెళ్ళాం తనదే అంటే సహిస్తారా?” అంటూ సెంటిమెంటుతోనూ రెచ్చగొట్టారు. ఈ ఎత్తుగడలను పార్టీ ఇచ్చిన మార్గదర్శకత్వంలో తిప్పికొట్టిన ప్రాంతాల్లో ఉద్యమం, శాఖలు బలపడ్డాయి. “ఇలా దామరమడుగు, పెనుబల్లి, కొత్తపాళెం, వావిళ్ళ, మర్రిపాడు, పెనుబర్తి గ్రామాల్లో తిప్పికొట్టి బలపడ్డారు.” అని జక్కా వెంకయ్య వివరించారు.

1977 ఎన్నికలు, భూ పోరాటంలో విజయాలు, 1978లో నెల్లూరులో రాష్ట్ర మహాసభ జరపడం వంటి అంశాలు జిల్లాలో పార్టీ అభివృద్ధికి మంచి ఊపునిచ్చేవిగా మారాయి. జక్కా వెంకయ్య మాటల్లోనే చెప్పాలంటే “ఈ పరిస్థితుల్లో జిల్లాలో విద్యార్థి, యువజనోద్యమాలు విస్తరించడానికి అనుకూలమైన పరిస్థితులేర్పడ్డాయి. ఈ పనులు చేపట్టేందుకు జిల్లా కేంద్రానికి ఆర్గనైజర్లను సమకూర్చుకోవాలనుకున్నాం. కావలి జవహర్ భారతి కాలేజీలో చదువుతున్న వి. శ్రీనివాసరావు (ప్రస్తుతం సిపిఎం కేంద్ర కార్యదర్శి వర్గ సభ్యులు) ను 1979లో, వి. వెంకటేశ్వర్లు (ప్రస్తుతం ప్రజాశక్తి సంపాదకవర్గ సభ్యులు) ను 1980లో పూర్తి కాలం కార్యకర్తలుగా తీసుకొచ్చాం. దీంతో యువజన, విద్యార్థి రంగాలను బలపర్చుకున్నాం. వీటిని నడిపే పని ప్రధానంగా శ్రీహరి తీసుకున్నారు.” అని అన్నారు. 1979 - 84 మధ్య కాలంలో విద్యార్థి ఉద్యమం అన్ని కాలేజీలకూ, హైస్కూళ్ళకూ విస్తరించింది. 60 నుంచి 70 శాతం కాలేజీ యూనియన్లలో గెలుపొందారు. నెల్లూరు పట్టణ హాస్టళ్ళలో ఉన్న ఉద్యమం జిల్లాలోని ప్రధాన హాస్టళ్ళలోకి చొచ్చుకుపోయింది. విద్యార్థి రంగ కార్యకర్తలపై కేంద్రీకరించి ఇచ్చిన శిక్షణ మూలంగా మిరియం వెంకటేశ్వర్లు (ప్రస్తుతం రాష్ట్ర కమిటీ సభ్యులు), జెవివి ప్రసాద్ రావు (చనిపోయారు), కూరపాటి జనార్దన్, ఎం.మోహన్ రావు, మాదాల వెంకటేశ్వర్లు, కటారి అజయ్ కుమార్ లాంటి అనేక మంది పూర్తి కాలం కార్యకర్తలుగా వచ్చారనీ, ప్రస్తుతం పార్టీని విస్తరించడంలో కీలక స్థానాల్లో ఉంటూ పని చేస్తున్నారనీ చెప్పారు. ఈ కాలంలో యువజనోద్యమం కూడా గ్రామాల్లో బహుముఖ సేవా కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తూ, వలంటీరు దళాలను తయారు చేసే స్థాయికి ఎదిగిందన్నారు. యువత పెడదారి పట్టకుండా ‘సంక్రాంతి ఆటలు - మైత్రీకి బాటలు’ అనే నినాదం ప్రత్యామ్నాయ సంస్కృతికి పునాది వేసిందన్నారు. 1970 నాటి యువజన, విద్యార్థి ఉద్యమాలు పార్టీ నిలదొక్కుకోవడానికి తోడ్పడితే, ఈ దశలో పార్టీ విస్తరణకివి తోడ్పడ్డాయని అన్నారు.

ఈ కాలంలో పార్టీ బలపడిన తీరును 1978, 1983, 1985 ఎన్నికల్లో చూడొచ్చు. 1978లో జనతాపార్టీ మద్దతుతో కోవూరులో సిపిఎం అభ్యర్థిగా జక్కా వెంకయ్య పోటీ చేశారు. ఆ ఎన్నికల్లో 24,000 ఓట్లు వచ్చాయి. 1983 ఎన్నికల వరకూ పాలనా విధానాలపై అసంతృప్తికి ప్రత్యామ్నాయాన్ని చూపేదిగా కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిలిచినా తెలుగు దేశం పార్టీ ఏర్పడ్డాక ఆ ప్రజలకు అది కేంద్రమైంది. సిపిఐకి దేశంతో సర్దుబాట్లు కుదరని కారణంగా ఆ ఎన్నికల్లో వామపక్షాలు విడిగా పోటీ చేశాయి. తెలుగుదేశం ప్రభంజనం సాగిన ఈ ఎన్నికల్లోనూ కోవూరులో సిపిఎం తరువున నిలిచిన జక్కా వెంకయ్యకు 17,800 ఓట్లు వచ్చాయి. ఎన్టీ రామారావు ప్రభుత్వానికి ఆ పార్టీకే చెందిన నాదెళ్ళ భాస్కరరావు వెన్నుపోటు పొడిచారు. 1985 'సేవ్ డెమోక్రసీ' ఉద్యమం ఫలితంగా రామారావు ప్రభుత్వాన్ని అనివార్యమైన స్థితిలో ఇందిరా గాంధీ పునరుద్ధరించింది. ఈ సమయంలో ప్రభుత్వాన్ని రద్దు చేసి మళ్ళీ ఎన్నికలకు వెళ్ళడం మూలంగా 1985లో మధ్యంతర ఎన్నికలు జరిగాయి. సిపిఎం, సిపిఐ, తెలుగుదేశం మధ్య సర్దుబాట్లలో భాగంగా అల్లూరు నుంచి జక్కా వెంకయ్య పోటీ చేసి 18000 ఓట్ల ఆధిక్యతతో గెలుపొందారు. తెలుగుదేశం పార్టీకి చెందిన బెజవాడ పాపిరెడ్డి తన తమ్ముడు దశరథ రావిరెడ్డిని పోటీకి దింపి 10 వేల ఓట్లను చీల్చినా జక్కాకు పై ఆధిక్యత వచ్చింది. 1995లో రెండోసారి కూడా ఆయన ఎమ్మెల్యేగా ఎన్నికయ్యారు. ఈ రెండు దశల్లో ఆయన తనదైన ముద్రతో ప్రజల కోసం తన అధికారాన్ని ఉపయోగించారు. పోరాట యోధునిగా భూసమస్యపై కేంద్రీకరిస్తే, ఎమ్మెల్యేగా నీటి సమస్యలపై జోక్యం చేసుకుని రైతాంగానికి అండగా నిలబడ్డారు. సోమశిల నీళ్ళ వినియోగం, గొలుసుకట్టు చెరువులు తెగడం వల్ల జరిగే నష్ట నివారణపై ఆయన అధ్యయనాన్ని ఇంజనీర్లు కూడా ఆమోదించారు. హర్షించారు.

ఎమ్మెల్యేగా కృషి

ఎమ్మెల్యేగా ఎన్నికయ్యాక మూడు నెలలకోసారి అన్ని గ్రామాలూ తిరిగేవారు. గ్రామాల్లో ప్రజలిచ్చిన అర్జీలను తీసుకునేవారు. సమస్యలను ప్రస్తావిస్తూ న్యాయాన్వయాల ఆధారంగా పరిష్కరించమని వాళ్ళిచ్చిన అర్జీలను కలెక్టరుకిచ్చేవారు. అప్పట్లో కెఎల్ రావు కుమార్తె సుజాతా రావు, ఆ తరువాత జన్యుత్ హుస్సేన్ ఇక్కడ కలెక్టర్లుగా పనిచేశారు. సమస్యల పట్ల ఆయనకూ, ఇతర ఎమ్మెల్యేలకూ ఉన్న తేడాను జన్యుత్ హుస్సేన్ గుర్తించారు. తడనుగుణంగా స్పందించారు.

1986-87 పంట కాలానికి వర్షాభావం వల్ల సోమశిల డ్యామ్లో నీళ్ళ సమస్య వచ్చింది. డ్యామ్లో రెండు నుంచి మూడు టిఎంసీల నీళ్ళే ఉన్నాయి. కనిగిరి రిజర్వాయరు మొదలు నెల్లూరు చెరువు వరకూ అన్నింటిలో నీళ్ళెండిపోయాయి. ఈ పరిస్థితుల్లో సాంప్రదాయ పద్ధతుల్లో నీరు విడుదల చేస్తే జనవరి 15వ తేదీకే నీళ్ళు అయిపోతాయి. మార్చి 15వ తేదీ దాకా నీరందితేగాని పంట చేతికి రాదు. ఈ సమస్యను కలెక్టరు దృష్టికి తీసుకెళ్ళారు. అప్పటి చర్చను జక్కా వెంకయ్య మాటల్లోనే విందాం. “ఆయన (కలెక్టరు) “దేర్ ఉడ్ బి గ్రేస్ ఆఫ్ గాడ్

(దేవునికి దయ కలిగితే...)” అన్నారు. నేను వెంటనే స్పందించి “ఇఫ్ దేర్ ఈజ్ నో ట్రేస్ ఆఫ్ గ్రేస్ వాట్ హే పెన్స్ ?” (ఒక వేళ దయ ఆచూకీ కనపడకుంటే ఏం జరుగుతుంది?) అని ప్రశ్నించాను. కలెక్టరుగారేమీ మాట్లాడలేదు. నా సూచన మేరకు ఆయన ఇరిగేషన్ ఇంజనీర్లతో సమావేశం ఏర్పాటు చేశారు. ఆ సమావేశంలో నేను “ఐదు తడులకు నీళ్ళొస్తాయి. వాటిని ఆరుతడిగా ఉపయోగించాలి. జనవరి 5 నుంచి 15 మధ్య ఒక తడి, జనవరి 25 ఫిబ్రవరి 4 మధ్య మరొక తడి, ఫిబ్రవరి 15-25 మధ్య మూడో తడి, మార్చిలో మిగిలిన రెండు తడులూ ఇవ్వాలని చెప్పాను. మొత్తం ఆయకట్టు అంతా పండాలుంటే ఇంతకు మించి మార్గం లేదు” అని చెప్పాను. అప్పుడు ఎల్లాయ పాలేనికి చెందిన దేవిరెడ్డి రామిరెడ్డి సోమశిల సూపరింటెండెంట్ ఆఫ్ ఇంజనీరుగా ఉన్నారు. నా ప్రతిపాదనలపై కలెక్టరు రామిరెడ్డి వైపు చూశారు. “ఇంతకు మించి వేరే ప్రత్యామ్నాయం లేదు” అని ఆయనా అంగీకరించారు. డిసెంబరులో ఈ చర్చ జరిగే నాటికి నాట్లు పూర్తి అయ్యాయి. ఈ షెడ్యూలును అమలు జరపాలంటూ కలెక్టరు వెంటనే... అంటే డిసెంబరు 26న ఉత్తర్వులిచ్చారు”. అల్లారు రైతుల మాటలు విని పది రోజులు తిరగక ముందే ఇందుకు భిన్నంగా వరుసగా నీళ్లేదలాలంటూ అప్పటి రెవెన్యూ మంత్రి నల్లపరెడ్డి శ్రీనివాసులు రెడ్డి ఆదేశించడంతో కలెక్టరు దాన్ని అమలు చేసేందుకు సిద్ధపడ్డారు. జనవరి 2న జిల్లా పరిషత్ సమావేశంలో జక్కా దీని వల్ల జరిగే నష్టంపై “3 లక్షల ఎకరాల పంటకు రెండు, మూడు టిఎంసెల నీటిని ఆరుతడి పద్ధతిలో మినహా మంత్రి చెప్పినట్లు ఉపయోగిస్తే జనవరి నాటికే నీళ్ళు అయిపోతాయి. గణనీయమైన విస్తీర్ణంలో పంటరాదు. “మంత్రి చెప్పినట్లు వరుసగా నీళ్లేదలడం కావాలా? ఉన్న నీటిని ఆరుతడి కింద ఉపయోగిస్తూ పంట పండించడం కావాలా? ఏది కావాలో తేల్చుకోండి” అంటూ నేను కూర్చున్నాను. మంత్రి తలపట్టుకున్నారు. నేను చెప్పినట్టే చేయమని చెప్పడంతో ముందుటి ఉత్తర్వులే అమలయ్యాయి. ఫలితంగా కోవూరు, బోగోలు, అల్లూరు, నెల్లూరు ప్రాంత భూములన్నీ పండాయి.” అని అన్నారు. వ్యవసాయ కార్మికులకు సమగ్ర చట్టాన్ని చేయాలంటూ ఆయన 1987లో అసెంబ్లీలో ప్రయివేటు బిల్లు పెట్టారు. దీనిపై చట్టం చేస్తామని మంత్రి హామీనిచ్చి ఆ తరువాత అమలు చేయలేదు.

తొలిసారి ఎమ్మెల్యేగా ఉన్నప్పుడు నియోజకవర్గంలోని 40 కాలనీల్లో 2800 గట్టిళ్ళు మంజూరు చేయించారు. బుచ్చిరెడ్డి పాళెం, జలదంకి గ్రామాలను లింక్ చేసే రహదారిలో చెన్నూరు, ధర్మవరం మధ్య పైడేరుపై బ్రిడ్జి నిర్మాణం కోసం కృషి చేశారు. తొలి ఐదేళ్ళ కాలంలో నియోజక వర్గంలోని వివిధ గ్రామాల నుంచి వచ్చిన సుమారు 5000 అర్జీలను అధికారులకిచ్చి వాటి పరిష్కారం కోసం కృషి చేశారు. ఈ కాలంలో ఆయన చేసిన కృషి వల్ల నియోజకవర్గంలోని ప్రతి గ్రామం ప్రత్యక్షంగా లేదా పరోక్షంగా లాభపడింది. తొలి దఫా ఎంఎల్ఎగా ఆయన చేసిన కృషి ఫలితంగా బోగోలు మండలంలో పార్టీ పలుకుబడి పెరిగింది. ఆ మండలంలో సిపిఎం నుంచి శ్రీరాములు మండలాధ్యక్షునిగా ఎన్నికయ్యారు.

రెండోసారి ఎమ్మెల్యేగా ఎన్నికైనప్పుడు కూడా (1995-1999) జిల్లాలో నీటి సమస్య తలెత్తింది. సోమశిల, కనిగిరి రిజర్వాయర్లతో పాటు అల్లూరు, నెల్లూరు వగైరా చెరువులన్నింటిలో కలిపి 13 టిఎంసిల నీరు మాత్రమే ఉంది. “దీంతో 90వేల ఎకరాలకు మించి పండదు. మిగిలిన రెండు లక్షల ఎకరాల్లో రైతులు మెట్టపంటలు పెట్టుకోండి” అని అప్పటి కలెక్టరు శ్రీలక్ష్మి ప్రకటన చేశారు. దీనిపై జక్కా కలెక్టరును కలిశారు. “ఈ మొత్తం నీళ్ళతో మొత్తం భూమి పండించచ్చు. మీరు ఇరిగేషన్ బోర్డు మీటింగ్ వేస్తే అందులో వివరిస్తాను” అని చెప్పారు. అందులో జక్కా చెప్పిన సూచనలు విని వాటిని అమలు చేయమంటూ ఇరిగేషన్ శాఖ ఇంజనీర్లకు కలెక్టరు ఆదేశం ఇచ్చారు. ఆ మేరకు కలెక్టరు నీటి విడుదల పెడ్యూలు ప్రకటించారు. ఆ సంవత్సరమూ పూర్తిగా పంట పండింది. ఈ సందర్భంగా కలెక్టరు శ్రీలక్ష్మి “మిగిలిన ఎంఎల్ఎలకు ఈ వివరాలు తెలీదా ?” అని ప్రశ్నిస్తే జక్కా నవ్వి వదిలేశారు.

గొలుసుకట్టు చెరువులపై చేసిన కృషి కూడా ఇందులో చెప్పుకోదగింది. ఒక రోజు 24 గంటల్లో అసాధారణంగా 100 సెం.మీ వర్షం కురిసింది. గూడూరు డివిజన్లోని చెరువులన్నీ తెగిపోయాయి. దీనిపై కలెక్టరు జిల్లా పరిషత్ సమావేశం ఏర్పాటు చేసి రాజకీయ పార్టీలను పిలిపించారు. వర్షం వల్ల ఒక చెరువు తెగి మరొక చెరువు మీద పడ్డాయని ఇంజనీర్లు చెప్పారు. దానిపై కలెక్టరు “వర్షం కురిసి చెరువులు తెగిన దానికి మనమేం చేయగలం” అని అన్నారు. “ ఎంత వర్షం కురిసినప్పటికీ గంగాళం నిండి పొర్లిపోయినా గంగాళం తెగుతుందా ” అని జక్కా వెంకయ్య అడిగారు. 13 అంశాల కార్యక్రమం అమలు చేస్తే చెరువులు తెగడాన్ని నివారించవచ్చునని చెప్పారు. ఆయన కథనం ప్రకారం “ఇప్పుడున్న చెరువుకట్టలకు రివిట్మెంట్ (రాళ్ళకట్టడం) సగం లేదా కొంచెం పై భాగం వరకే కట్టారు. మిగిలిన కట్ట శ్రీ బోర్డు మట్టికట్టగానే ఉంది. చెరువులో నీరు కలుజు (దీనినే ‘అలుగు’ అని అంటారు) మట్టానికి చేరేటప్పటికే నీరు కట్ట గరిష్ట మట్టానికి చేరతాయి. ఇంకా వర్షం పడితే నీరు పెరుగుతాయి. దీని అలలు వెళ్ళి మట్టి కట్టకు కొట్టుకోవడం వల్ల శ్రీ బోర్డు మట్టికట్ట బలహీనమైన ప్రాంతంలో తెగిపోతుంది. పై చెరువు తెగి నీళ్ళు దిగువ చెరువు మీద పడినప్పుడు ఈ నీటితో దిగువ చెరువు తెగి దానికన్నా దిగువనున్న చెరువుపై పడుతోంది. కనుక “రివిట్మెంట్ను చెరువుకట్ట పై వరకూ కట్టాలి. కలుజు కంటే నీరు మిట్టకు పారేటప్పుడు చెరువు కట్ట ఎగువ భాగం నుంచి కూడా నీరు వెళ్ళేలా నిర్మాణంలో మార్పులు చేయాలి” అని చెప్పారు. ఆయనింకా “ప్రతి కలుజు పొడవునూ రెట్టింపు చేయాలి. ఎక్కువ నీళ్ళోచ్చే చోట కలుజు మట్టాన్ని తగ్గించి అవసరమైన చోట షట్టర్లు బిగించాలి. ప్రతి చెరువుకూ మెరక వద్ద ట్రీచ్ పాయింట్ను పెట్టాలి. నీరు ఎక్కువైనప్పుడు దాన్ని తెగ్గొట్టే అవకాశం ఉండాలి. తరువాత దానిని పూడ్చేలాగ ఉండాలి. ఇలా చేస్తే చెరువులు తెగవు” అని చెప్పారు. నెల్లూరు హిందూ విలేకరి ఈ వాదనను సమర్థిస్తూ ఒక కథనం రాశారు. ఈ 13 అంశాల కార్యక్రమాన్ని

ఇంజనీరింగ్ విభాగం అంగీకరించింది. దీని వల్ల చెరువులు తెగవని భావించారు. తరువాత తదనుగుణంగా చర్యలు చేపట్టారు. దాదాపు 2000 సంవత్సరానికి వీటిని అమలు చేశారు. వీటిని అమలు చేశాక గతం మాదిరిగా ఇప్పుడు చెరువు కట్టలు తెగడంలేదు.

ఆయన ఎమ్మెల్యేగా ఉన్నప్పుడు నెల్లూరు జిల్లా సమగ్రాభివృద్ధికి 10 అంశాల కార్యక్రమాన్ని ప్రతిపాదించారు. కృష్ణపట్నం దగ్గర వెయ్యి మెగా వాట్ల ధర్మల్ స్టేషన్ కట్టాలని కృష్ణాపట్నం పోర్టు కట్టాలని ఫ్లానింగ్ బోర్డు సమావేశంలో చర్చ పెట్టారు. వీటితో పాటు నీటి వనరుల నిర్వహణపై నిర్దిష్ట కార్యక్రమం రూపొందించారు. గూడూరులో మైకా గనులు, బిట్రగుంటలో లోకోషెడ్ మూతపడిన నేపథ్యంలో పై 10 అంశాల కార్యక్రమం జిల్లా అభివృద్ధికి తోడ్పడుతుందని ఆయన చర్చ పెట్టారు. దీనిపై యువజన సంఘం ఆధ్వర్యంలో 10 వేల పుస్తకాలు వేయించి అమ్మారు. దర్గామట్ట నుంచి వెంకటేశ్వరపురం వరకూ మానవహారం నిర్మించాం. ఇందులో మూడు వేల మంది పాల్గొన్నారు. రైతుల్లో, యువకుల్లో పెద్ద చర్చ జరిగింది. ఇందుకు భిన్నంగా ఇప్పుడు 35 వేల మెగావాట్ల ప్రయివేటు మర్చంట్ ఫ్లాంట్లను అనుమతించి జిల్లా ప్రజలను కష్టాల అంచుకు నెట్టారు. ఇవన్నీ అమలైతే రోజుకు సుమారు 5 లక్షల టన్నుల బొగ్గు కాలుతుంది. దీనివల్ల కాలుష్యం చాలా పెరుగుతుంది. ఇప్పుడు దీనికి వ్యతిరేకంగా పార్టీ పోట్లాడుతోంది. ఇందు కోసం “కాలుష్య నివారణ కమిటీ”ని పెట్టింది. తెలుగు దేశం, సిపిఐ, లోక్సత్తా, బిజెపి, సిపిఎం ఇందులో ఉన్నాయి.

కావలి కాలువ పనులను 1974లో ఇందుకూరు పేట కొత్తూరుకు చెందిన భూస్వామి, కాంట్రాక్టరు అయిన గునుపాటి రామచంద్రారెడ్డి ప్రమాణాలకు భిన్నంగా చేయించారు. దీని వల్ల 500 క్యూసెక్కుల నీరు వెళ్ళాల్సి ఉండగా 200 క్యూసెక్కులు కూడా పారలేదు. దీనిపై ఎల్లాయపాలేనికి చెందిన రామిరెడ్డితో (ఇరిగేషన్ ఇంజనీరు) కలిసి జక్కా కాలువను పరిశీలించారు. ప్రమాణాలను అమలు చేయనందున మొత్తంగా తొలి స్టేజీలో 30 వేల ఎకరాలకూ, రెండో స్టేజీలో 60వేల ఎకరాలకూ నీరందకుండా పోయిందని తేల్చి చెప్పారు. కావలి కాలువ సరిగా పారాలంటే, అంటే మొదట దశ 500 క్యూసెక్కులు పారాలంటే 16 అంశాలను అమలు చేయాలని సూచించారు. ఆయన చేసిన సూచనల ఆధారంగా తొలి స్టేజీ భాగంలో పనులు చేయించినందువల్ల చామాదల, జలదంకి, బోగోలు, నాగులవరం, బిట్రకుంట, వెంకటేశ్వరపురం, గౌరవరం రైతులు లాభపడ్డారు. ఈ ప్రాంతంలో పార్టీకి ప్రజాపునాది పెరిగింది. అత్యుకూరు రైతులకు నీళ్ళు పారకుంటే సోమశిల ఉత్తరపు కాల్వను సరిగా తవ్వని విషయాన్ని గుర్తించి పైలాగే ప్రతిపాదించారు. సంగం-నెల్లూరు ఆనకట్ట స్థానే పిక్వ్ బ్యారేజీ (పెద్దవెల్లువ వస్తే గేట్లు ఎత్తేసి, మిగిలినప్పుడు నీటి నిల్వ కోసం గేట్లు మూసే విధానం) కట్టాలని రైతు సంఘం ఆధ్వర్యంలో ఆందోళనకు రూపకల్పన చేశారు. దీనిపై సాగించిన దీర్ఘ కాల పోరాటాల ఫలితంగా 2008లో వాటి పనులు ప్రారంభించారు. దీనివల్ల కావలి, కనువూరు కాల్వలకూ, కనిగిరి, రిజర్వాయరుకూ ఏక కాలంలో నీళ్ళందుతాయి.

అదే విధంగా నెల్లూరు ఆనకట్ట కింద నెల్లూరు రూరల్ వెంకటాచలం మినహా మిగతా ప్రాంతాలకు నీరందుతుంది. కనుపూరు కాల్వ కింద నెల్లూరు రూరల్, వెంకటాచలం, మనుబోలు మండలంలోని పొలాలు సాగులోకి వస్తాయి. దీని కింద 40 వేల ఎకరాలూ, రెండింటి కిందా కలిపి లక్ష ఎకరాలూ సాగులోకి వస్తాయి. నీటి పారుదల రంగంలో ఆయనకున్న నిశిత దృష్టికి ఇవి కొన్ని ఉదాహరణలు.

చెరువు లోతట్టు సాగుదార్ల భూముల కోసం సాగించిన పోరాటంలో ఆయన ముందున్నారు. 1952లో తొలగింపుకు వ్యతిరేకంగా, 1955లో శిస్తు పెనాల్టీలు కట్టలేదనే పేరిట సాగిన తొలగింపులకు వ్యతిరేకంగా చేపట్టిన పోరాటాల్లో ముందున్నారు. 1986లో, 2006లో హైకోర్టు తీర్పుల ఆధారంగా తొలగింపు చర్యలు చేపడితే ఆయా దశల్లో చట్టబద్ధంగా, ప్రజా సమీకరణ ద్వారా పోరాటాలు నిర్వహించి ఆ భూములను సాగుదార్లకు దక్కేలా చేశారు.

1991లో బాబ్లీ మసీదును కూల్చి వేసినప్పుడు నెల్లూరులో మత సామరస్య పరిరక్షణ కార్యక్రమానికి ఆయనే రూపకల్పన చేశారు. పై ఘటన జరిగిన వెంటనే నెల్లూరులో 3000 మంది ఎర్ర చొక్కా వలంటీర్లతో కవాతు నిర్వహించారు. 1992 మేలో నెల్లూరు జిల్లాలో మొత్తం మూడు మత సామరస్య యాత్రలు నిర్వహిస్తే అందులో ఉదయగిరి నుంచి నెల్లూరు వరకు జరిగిన 170 కి.మీ. యాత్రా దళానికి జక్కా వెంకయ్య నాయకత్వం వహించారు. 62 సంవత్సరాల వయసులో ఇంతటి సుదీర్ఘ యాత్రకు నాయకత్వం వహించడం గమనార్హం.

నెల్లూరు జిల్లాలో మహిళలు చేపట్టిన సారా వ్యతిరేకోద్యమంలో ఆయన సమయోచిత ఎత్తుగడలను అనుసరించారు. తొలి దశలో మహిళలే నడుపుతున్నప్పుడు అలా సాగనివ్వడం సరైనదని సూచించారు. అది విస్తృతమై దానికి అండగా నిలవాల్సిన దశలో 1992 మే నుంచి మహిళా, యువజన సంఘాల జోక్యం ఉండేలా చూశారు. ఆయా సంఘాలు నిర్వహించే పాదయాత్రల ద్వారా ఊరూరికీ సారా వ్యతిరేక వాణి వెళ్ళేలా కార్యక్రమం ఇచ్చారు. సెప్టెంబరులో కొత్త సంవత్సరానికి వేలం పాటలు పెట్టే కార్యక్రమాన్ని ప్రభుత్వం ప్రకటించినప్పుడు దాన్నెదుర్కోవడమంటే రాజకీయ పోరాటం సాగించడంగా భావించారు. అన్ని రాజకీయ పార్టీల ఐక్య వేదికను ఏర్పరచి ఆ దశ పోరాటం సాగించారు. ఎన్నో రామారావు ముఖ్యమంత్రి అయ్యాక ప్రభుత్వం సారా నిషేధం విధించింది. చంద్రబాబు నాయుడు సిఎం అయ్యాక దాన్ని నీరుగార్చారు. 1996 వేలం పాటలను ఎదుర్కోవడంలో కూడా ఇలాంటి ఎత్తుగడలే చేపట్టారు. ఈ ఎత్తుగడల వల్లే జిల్లా సారా వ్యతిరేకోద్యమంలో సిపిఎం విధానం ప్రజామోదం పొందింది. విద్యుత్ ఉద్యమం సందర్భంగా కూడా స్థానిక నిర్దిష్టతల (ఆక్వా రైతులపై విద్యుత్ భారం) ఆధారంగా 10 రోజుల పోరాటం సాగించారు. తుదిఘట్టంగా 4,500 మందితో విద్యుత్ ఎన్జి ఆఫీసును ముట్టడించారు. ఆ పోరాటం యూనిట్ కు 45 పైసలు తగ్గించగలిగింది.

జిల్లా సమగ్రాభివృద్ధికి 2008లో 10 అంశాల కార్యక్రమం రూపొందించి నాలుగు మార్గాల్లో మూడు యాత్రా దళాల ద్వారా సిపిఎం వాణిని ప్రజల్లోకి తీసుకెళ్ళారు. రైతులకు మద్దతు ధరల సమస్యపై 2008, 2011, 2012లో నిరంతర పోరాటాలు సాగించారు. ఫలితంగా మిల్లర్ల నేరుగా కొనుగోలు చేసేలా 40కి పైగా కొనుగోలు కేంద్రాలను ఏర్పాటు చేశారు. ఇందువల్ల రైతుకు పుట్టి ధాన్యానికి రూ.1000 అదనంగా లభించింది. జిల్లా ఉద్యమ చరిత్రతో జక్కా జీవితం విడదీయరానిదిగా ఉంది. ఆయన రెండు పర్యాయాలు గుండెపోటుకు గురై మృత్యువును జయించారు. ఈ దశలో కూడా ఆయన తనతో సంబంధం లేని జిల్లా ఉద్యమ ఘట్టాలను కూడా సేకరించి భవిష్యత్ తరాలకు అందించే కార్యక్రమాన్ని కొనసాగిస్తూనే ఉన్నారు. గ్రామాలు తిరుగుతూ ప్రజా సమస్యలను తెలుసుకుంటున్నారు.

బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి శ్రీహరి

వి శ్రీనివాసరావు

సిపిఐ కేంద్ర కార్యదర్శి, వర్గ సభ్యులు

ప్రముఖ కార్మిక నేత, సీనియర్ కమ్యూనిస్టు నాయకులు కామ్రేడ్ వి శ్రీహరి 2012 ఫిబ్రవరి 14 రాత్రి మరణించారు. 15వ తేదీ ఆయన అంత్యక్రియలకు వివిధ ప్రజాసంఘాలు, కార్మిక సంఘాల నాయకులు, పార్టీ కార్యకర్తలు, వామపక్ష పార్టీల నాయకులు హాజరై ఘనంగా నివాళులర్పించారు. ఆయనతో తమకు గల అనుబంధాన్ని నెమరువేసుకున్నారు. జనన మరణాలు ప్రకృతి సహజ ధర్మాలు. కాని కొందరి మరణం వారి కుటుంబాలకేగాక సమాజానికీ తీరని లోటవుతుంది. సామాజిక శ్రేయస్సుకు, మార్పుకు అంకితమై జీవితకాలం పనిచేసిన వారు ధన్యులు. కామ్రేడ్ శ్రీహరి అటువంటి ధన్యజీవి.

శ్రీహరి జీవితం నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంతో, రాష్ట్ర కార్మికోద్యమంతో పెనవేసుకుపోయింది. నెల్లూరు జిల్లా సిపిఐ(యం)పై ప్రభుత్వం, భూస్వామ్య శక్తులు, సంఘ వ్యతిరేక శక్తులు ఏకమై తీవ్రంగా భౌతిక దాడులకు పూనుకుంటున్న నిర్బంధకాలంలో జక్కా వెంకయ్యతో కలిసి ఆయన జిల్లా ఉద్యమానికి సారథ్యం వహించారు. ప్రజా, వర్గ పోరాటాలను సమర్థవంతంగా నిర్వహించారు. విద్యుత్ లాంటి రంగాలకు రాష్ట్ర స్థాయి ఉద్యమ రూపం ఇచ్చారు. మేధావులను కూడగట్టే వేదికలను నిర్మించారు. విద్యార్థి ఉద్యమాలకు దిక్కుచిగా పనిచేశారు. ఆయనతో నా అనుబంధం విద్యార్థి ఉద్యమంతోనే ఆరంభమైంది. నాలాగా అనేక మంది విద్యార్థి ఉద్యమాల నుండి పూర్తికాలపు విప్లవోద్యమ కార్యకర్తలుగా పనిచేయడానికి ఆయన స్ఫూర్తి అంటే అతిశయోక్తి కాదు.

నేను కావలిలో డిగ్రీ చదువుతూ ఎస్ఎఫ్ఐలో చురుగ్గా పనిచేస్తున్న కాలంలో(1978-79) ఒక రోజు నెల్లూరుకి పిలిపించి పూర్తికాలం కార్యకర్తగా రాగలవా? అని అడిగారు. అప్పటికే మానసికంగా సిద్ధమైన నేను వెంటనే ఆ ప్రతిపాదనకు సంతోషంగా అంగీకరించాను.

నెల్లూరు కేంద్రంలో ఉండి పనిచేయమన్నారు. అయితే విద్యార్థిగా వుంటూనే విద్యార్థి ఉద్యమంలో పనిచేయడం ఉపయోగంగా ఉంటుందన్న ఆయన సూచనపై లా కాలేజీలో చేరాను. అప్పటి ఆయన జీవితం ఒక ఉదాహరణగా ఉండేది. నెల్లూరు టౌన్ సర్వేపల్లి కాల్వ పక్కన ఉండే ఎద్దుల రేవు సంఘం అనే గిరిజన కాలనీలో పార్టీ కార్యాలయం ఒక రేకుల పెద్దలో వుండేది. దాని పక్కనే పార్టీ రెండు, మూడు గుడిసెలు నిర్మించింది. అందులో ఒక దానిలో జక్కా వెంకయ్యగారు, మరో దానిలో శ్రీహరి వుండేవారు. ఆయననుండేది ఒక్కటే గది. బయట స్నానాల గది. అంతా జమ్ముగడ్డి తాటాకు కప్పుతోనే నిర్మించారు. ఆయనకు ఇద్దరు కుమార్తెలు. వారి కుటుంబ నేపథ్యాన్ని బట్టి చూస్తే అలాంటి చోట వారు ఉండటాన్ని ఊహించలేం. కానీ, వారి పిల్లలు గిరిజన పిల్లలతో కలిసి ఆడుకోడాన్ని ఆయన ప్రోత్సహించేవారు. ప్రతి రోజూ సాయంత్రమయ్యేసరికి ఆయన ఇంటి ఆవరణంతా పార్టీ కార్యకర్తలతో కళకళలాడుతుండేది. ట్రేడ్ యూనియన్ నాయకులతో సందడిగా వుండేది. సంభాషించడం, గైడెన్సు ఇవ్వడం, విద్యార్థి యువజన సాంస్కృతికోద్యమానికి చెందిన కార్యకర్తలు, మధ్య మధ్యలో కోపతాపాలు, అంతలోనే హాస్యాలు అన్నీ జమిలిగా సాగుతుండేవి. బహుశా నాయకుల ఇళ్లలో అలాంటి వాతావరణం అరుదుగా కన్పిస్తుందంటే ఆశ్చర్యం కాదు. నిరాడంబరంగా వుండే ఆయన, తన దగ్గర ఉపయోగించుకోని వస్తువేదన్నా వుంటే అది లేనివారికి ఇచ్చేవారు. వారి కుటుంబ సాంగత్యంలోనే నా భార్య కమ్యూనిస్టు అభిమానిగా మారింది. ఆ తరువాత పార్టీ సభ్యురాలైంది. ఆడపిల్లల్ని కన్న తల్లిదండ్రులు సహజంగా ఆందోళన చెందుతుంటారు. చదువు, పెళ్లిళ్లు అన్నీ సమస్యలే. కానీ, ఆ చింత ఆయనలో నేనెన్నడూ చూడలేదు. అదే ధీమా వారి శ్రీమతిలోనూ కనిపించేది. కార్యకర్తలంతా ఆయన్ను శ్రీహరన్న అని, ఆమెను లలితక్క అని సంబోధించేవారు. ఆ పిలుపుల్లో ఆస్పాయతలే కాకుండా కుటుంబ బాంధవ్యాలు కూడా కనిపించేవి. డబ్బు సంపాదించాలని కానీ, ఉన్నదాన్ని దాచుకోవాలని కానీ ఆయనెన్నడూ అనుకోలేదు. ఉన్నదాంట్లోనే సర్దుకోడానికి వారి కుటుంబం అలవాటుపడింది. పుస్తకాలు బాగా సేకరించేవారు. ఒకసారి ఓ మిత్రుడు హాస్యంగా ఈ పుస్తకాలే నీవు కూతుళ్ళకు వారసత్వంగా ఇస్తావా? అన్నారు. వీటిని మోసే బలం వారికి రావాలిగదా అన్నారాయన. అంటే ఉపయోగించుకునే శక్తి. అదృష్టవశాత్తూ ఆయన పెద్ద కుమార్తె భర్త సూర్యప్రకాశ్ అల్లుడుగా కన్నా కుమారుడుగా తండ్రికి చేసే సేవలన్నీ చేశాడు. ఎక్కువమంది కమ్యూనిస్టు నాయకులకు ఆడపిల్లలే పుట్టడాన్ని కొందరు హాస్యంగా మార్చి కూతుళ్లు పుట్టకపోతే కమ్యూనిస్టు అర్హతలో ఏదో లోపమున్నట్లే అని అంటుండేవారు. ఇలా కూతుళ్లకు కమ్యూనిస్టులకు బంధంగా మారింది. శ్రీహరితో సహా కూతుళ్లను కన్నందుకు విచారించే కమ్యూనిస్టులవరూ పార్టీలో లేరు. లింగ వివక్షకు తావులేకుండా ఆడ పిల్లల్ని పెంచడం కమ్యూనిస్టుల ప్రత్యేకతగా చెప్పుకోవచ్చు. ఆ లక్షణం శ్రీహరిలో మెండుగా వుంది.

శ్రీహరి నిరంతర అధ్యయనశీలి. ఏదైనా ఒక అంశం చర్చకువస్తే దానికి సంబంధించిన అన్ని పుస్తకాలు, పత్రికలు తెప్పించుకుని చదివి, దానిపై ఒక అవగాహనకు వచ్చేవారు. తన దగ్గరకు వచ్చేవారితో అవే అంశాలు చర్చించేవారు.

పుస్తకాలు అలంకారప్రాయం కాదు. అధ్యయన సాధనాలని ఆయన రుజువు చేశారు. అవసరమైన పుస్తకం తెప్పించు కోవడానికి చాలా తాపత్రయపడేవారు. కార్మికోద్యమంలో వచ్చే సమస్యలను కూడా అలానే క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేసేవారు. కార్మికుల పక్షాన బలమైన న్యాయవాదిగా పనిచేసేవారు. కేసు గెలవడానికి అవసరమైన అన్ని సాక్ష్యాధారాలను సేకరించేవారు.

దానికోసం న్యాయశాస్త్ర గ్రంథాలను అధ్యయనం చేసేవారు. కోర్టులో వాదించడానికి లాయర్లకు ఆయనే 'ఇన్ ఫుట్స్' సరఫరా చేసేవారు. నెల్లూరు జిల్లాలో ఈ సంప్రదాయం ఇతర కేసుల్లోనూ ఉండేది. పార్టీ నిరంతరం నిర్బంధాలనెదుర్కోవలసి వచ్చేది. అందులో భాగంగా కేసులు వస్తుండేవి. పార్టీ జిల్లా నాయకత్వమే కేసు విచారణా ప్రక్రియను ప్రత్యక్షంగా పర్యవేక్షించేది. ప్రపంచంలో వివిధ ప్రాంతాల్లో జరిగే ప్రజా పోరాటాలను కూడా పరిశీలించేవారు. వారి అనుభవాలను పరిశీలించేవారు. మనకు ఎలా వర్తింపవేయాలో చెబుతుండేవారు. ఇలా అధ్యయనాన్ని ఆచరణతో జోడించే ప్రయత్నం చేయడం ఆయన జీవితంలో ఒక భాగంగా మారింది. కార్మికోద్యమంలో పనిచేయడం శ్రీహరి ప్రత్యేకత కాదు. ఆయనలాంటి అనేక మంది ఈ రంగంలో పనిచేస్తున్నారు. కానీ కార్మిక దృక్పథంతో కార్మికోద్యమాలను నిర్మించాలనే చైతన్యంతో ఆలోచించడం, తపనపడటం అతికొద్ది మందిలోనే ఉంటుంది. అలాంటి ప్రత్యేకత ఆయనలో ఉంది. ఆరోగ్యం సహకరించక భౌతికంగా బలహీనంగా ఉన్న దశలో కొద్ది సంవత్సరాలుగా రాజకీయ జీవితంలో చురుగ్గా లేకపోయినప్పటికీ ఇంటి దగ్గరే ఉంటూ చేయవల్సిన పనులన్నీ చేసేవారు. చాలా కాలం కిందబో ఆయనకు ఉదరకోశం ఆపరోషన్ జరిగింది. ఉద్యమాలతో నిరంతరం సంబంధాలు పెట్టుకునే ప్రయత్నం చేశారు. కార్మిక నాయకులు కోరుకుంటే సౌకర్యాలు ఒళ్లో వచ్చినవాయి. అటువంటి వాటికి ఆయన దూరంగా ఉండేవారు. అలా కార్మిక వర్గ మేధావిగా ఆయన జీవించారు. చనిపోయేముందు వరకు అలా అధ్యయనం, చర్చలు సాగుతూనే ఉన్నాయి. తనకే అంశంలోనైనా భిన్నాభిప్రాయం వున్నా ఎన్నడూ దాచుకోలేదు. ముక్కుసూటిగా మాట్లాడడం ఆయనకున్న ఒక ముఖ్య లక్షణం.

తెలుగు భాషపై ఆయనకు చాలా పట్టుంది. కరవత్రాలు రాసినా, వ్యాసాలు రాసినా బిగుతుండేది. తార్కికంగా విషయాన్ని బలపర్చేవారు. ఎన్నో లెక్కలు ఉదాహరణలతో ఒప్పించే ప్రయత్నం చేసేవారు. సాంస్కృతికోద్యమంతో ఆయనకు బలమైన బంధం ఉంది. విషాదభారతం, భూభాగోతం, దీపం వెలిగింది. కరువులో బరువు, వేయి చేతులు కలపండి... లాంటి నాటికలు రాశారు. 1978-79లో సాగిన భూపోరాటానికి 'తూర్పు ఎర్రబారింది'. పేరిట నాటక రూపం కల్పించారు. అందులో ఆయన చిన్న కుమార్తె బాలసబీ పాత్ర పోషించింది. జెండా జెండా ఎర్ర జెండా అనే పాపులర్ పాటను ఆ నాటకంలో భాగంగానే

ఆయనే రచించారు. నెల్లూరు జిల్లా ప్రజానాట్యమండలి పునరుద్ధరణలో ఆయనది కీలకపాత్ర. ఎన్నో వుస్తకాలను చక్కని తెలుగులోకి అనువదించారు. సభల్లో జాతీయ నాయకుల ప్రసంగాలను కూడా మౌఖికంగా స్ఫూర్తివంతంగా అనువదించేవారు. మంచి వక్త, వ్యాసకర్త కూడా. విద్యార్థి ఉద్యమాలను గైడ్ చేయడంలో ఆయనదో ప్రత్యేకశైలి. రాష్ట్రస్థాయి నిర్ణయాలను యథాతథంగా కాకుండా వాటిని జిల్లా ఉద్యమ ప్రయోజనాల రీత్యా ఎలా వర్తింప చేయాలో ఆలోచించేవారు. వాటిల్లో లోపాలు ఉంటే నిర్మోహమాటంగా విమర్శించేవారు. ఆయన మార్గదర్శకత్వంలో నాతో సహా అనేకమంది విద్యార్థి కార్యకర్తలు పనిచేశారు. ఉద్యమాన్ని గైడ్ చేయడమంటే సంఘాన్ని విస్తరించడమే కాదు. కార్యకర్తల రాజకీయ చైతన్యం పెంచడం, వారి వ్యక్తిగత జీవితాలను ఆదర్శంగా తీర్చిదిద్దడం కూడా ఒక లక్ష్యంగా పెట్టుకునేవారు. కార్యకర్తలతో సన్నిహితంగా ఉంటూ వారి చైతన్యం పెరగడానికి దోహదపడేవారు. వారేం చదువుతున్నారో, చదివిన దాన్ని ఎలా అర్థం చేసుకున్నారో, అర్థం చేసుకున్న దాన్ని ఎలా అమలు చేస్తున్నారో గమనించేవారు. ప్రజాశక్తి, పీపుల్స్ డెమోక్రసీ, సోషల్ సైంటిస్టు వగైరా పత్రికల్లో వ్యాసాలను చదివించేవారు. ఒకవేళ చదవలేదంటే వెంటనే ఇప్పుడే ఇక్కడే కూర్చొని చదవమనేవారు. చదివినదాన్ని అర్థం చేసుకున్నారో లేదో తెలుసుకోవడానికి చర్చ పెట్టేవారు. అలా సాడడం ఒక పనిగా పెట్టుకునేవారు. తప్పులు చేసేవారిని తీవ్రంగానే మందలించేవారు. దానితో ఖిన్నులైన వారు లేకపోలేదు. కాని అంతలోనే దగ్గరకు తీసి విడమరచి చెప్పేవారు. అందుకే కార్యకర్తలకు ఆయనంటే అంత అభిమానం. సైద్ధాంతిక పట్టుత్వాన్ని కల్పించడమేగాక నిర్మాణంలో ఇమిడ్చి పనిచేయించడానికి, నిరంతరం సమస్యలు తీసుకుని పనిచేసే ఆందోళనకారులుగా విద్యార్థుల్ని తీర్చిదిద్దడానికి ప్రయత్నించారు. విద్యార్థి సంఘాలు/ గ్రూపుల మధ్య జరిగే భౌతిక సంఘర్షణల్లో కూడా విశ్వాసాన్నిచ్చి నిలబెట్టేవారు. నెల్లూరులో అరాచక శక్తులతో ఘర్షణలు నిరంతరం జరుగుతుండేవి. వాటిని తట్టుకొని నిలబడటం చిన్న విషయం కాదు. హాస్టళ్ల సమస్యలను అధ్యయనం చేయించి మాతో కరపత్రాలు రాయించి ప్రచురింపజేశారు. ఆ హాస్టళ్ల విద్యార్థి ఉద్యమానికి కేంద్రాలుగా పనిచేశాయి. రిజర్వేషన్లపై విద్యార్థుల్లో వచ్చిన గందరగోళాల్ని తొలగించేందుకు మరో కరపత్రాన్ని ప్రచురించి మతోన్మాద, అగ్రకుల శక్తుల్ని ఎదుర్కొనేందుకు తోడ్పడ్డారు. ఇలా విద్యార్థి ఉద్యమంలో వివిధ మలుపుల్లో ఆయన పాత్ర మరువలేనిది. మొదట్లో నెల్లూరు, కావలికి పరిమితమైన విద్యార్థి సంఘాన్ని జిల్లా అంతటా విస్తరింపజేసి అతిపెద్ద సంఘంగా సభ్యత్వంలోనేగాక విద్యార్థి యూనియన్ ఎన్నికల్లో సైతం తిరుగులేని శక్తిగా ఎస్ఎఫ్ఐ 1981లో నిలబడింది. అందులో శ్రీహరి పాత్ర అద్వితీయమైనది. ఏ సంఘానికా సంఘం విడిగా ఒంటరిగా పనిచేయడాన్ని అంగీకరించేవారుకాదు. ఏ పోరాటానికైనా విశాల ప్రజా మద్దతు కూడగట్టడం అవసరమని వాదించేవారు. సూళ్లూరుపేట టెక్స్టైల్ సమ్మెకు మద్దతుగా ఇతర రంగాల ప్రజల సంఘీభావాన్ని కూడగట్టారు. వారికి మద్దతుగా జిల్లా అంతటా ఇంటింటికీ తిరిగి బియ్యం, బిట్టలు ఇలా ఏదిన్నే దాన్ని స్వీకరించి వారికి పంపారు. హైదరాబాద్ నగరంలో కూడా ఇలాంటి సంఘీభావ కార్యక్రమాలను నిర్వహించారు. భూపోరాటంలో, కూలి పోరాటాల్లో విద్యార్థి కార్యకర్తలు ప్రత్యక్షంగా పాల్గొనడాన్ని

ఆయన ప్రోత్సహించారు. ఫైనల్ పరీక్షలకు పదిహేనురోజుల ముందు భూ పోరాటం కేసులో మేము ఆరుగురు జైల్లో 11 రోజులు ఉన్నాం. అందులో ఇద్దరం (నేను, వి. వెంకటేశ్వర్లు, ప్రస్తుతం ప్రజాశక్తిలో పనిచేస్తున్నారు) ప్రత్యక్షంగా ఉద్యమాల్లో భాగస్వామిగా ఉన్నాం. కొంతమంది వృత్తులు చేసుకుంటూ పార్టీతో టచ్ లో ఉన్నారు. మా భవిష్యత్ ఏమైపోతుందా అన్న బెంగ నాడు ఎవరిలోనూ కనబడలేదు. నాలుగు రోజుల ముందు బయటకొచ్చి పరీక్షలు రాసి మంచి మార్కులతో పాసయ్యాం. 'అధ్యయనం - పోరాటం' అనే ఉద్యమస్ఫూర్తి లేకుండా ఇది సాధ్యం కాదు.

కార్మికోద్యమంలో అవసరాల రీత్యా ఆయన నెల్లూరు నుండి విజయవాడకు మకాం మార్చారు. ఆ తర్వాత సిబిటియు కేంద్రం హైదరాబాద్ కు మారడంతో ఆయనా తరలివచ్చారు. ఇలా ఎక్కడ ఉద్యమ అవసరం ఉంటే అక్కడ క్రమశిక్షణ కలిగిన కార్యకర్తగా పనిచేశారు. ఆఖరి శ్వాస హైదరాబాదులోనే విడిచారు.

శ్రీహరి రాజకీయ జీవితం విద్యార్థి ఉద్యమంతో ఆరంభమైంది. ప్రభుత్వ శాసనాలను ధిక్కరించి ఉన్న ఉద్యోగాన్ని కోల్పోయారు. అయినా మొక్కవోని దీక్షతో ఆయన జీవితాన్ని ప్రజా ఉద్యమాలకు అంకితం చేశారు. ఎమర్జెన్సీలో ఉద్యమానికి సారధ్యం వహించారు. అనంతరం ప్రజా పోరాటాలకు వెన్నుదన్నుగా నిలబడ్డారు. నిరంతరం కార్యకర్తల ఆభివృద్ధికి తోడ్పడ్డారు. వారి వ్యక్తిత్వాలను తీర్చిదిద్దారు. ఇలా శ్రీహరి జీవితం ఉద్యమాలతోనే పెనవేసుకుపోయింది. ఎక్కడా వెనకడుగు వేయలేదు. ఊగిసలాటకు గురికాలేదు. అచంచల విశ్వాసంతో జీవిత చరమాంకం వరకూ పనిచేశారు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే ఆయన బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి. ప్రజాసేవలో ఆయన జీవితం చరితార్థమైంది.

(వి.శ్రీనివాసరావు రాసిన ఈ భాగానికి శ్రీహరి బాల్యానికి సంబంధించిన విశేషాలనూ, జిల్లా ట్రేడ్ యూనియన్ ఉద్యమంలో ఆయన పాత్రనూ కలుపుతున్నాం)

పూర్తి పేరు వెలగపూడి శ్రీహరిరావు. వారి స్వగ్రామం ఒంగోలుకు సమీపంలోని పెళ్ళూరు. కృష్ణమూర్తి, రుక్మిణమ్మ దంపతులకు 1935 సెప్టెంబరు 21న జన్మించారు. వారిది బ్రాహ్మణ సాంప్రదాయ కుటుంబం. పుట్టిన వారిలో చనిపోయిన వారు చనిపోగా శ్రీహరికి ఇద్దరు అన్నలు, ఇద్దరు అక్కలు ఉండేవారు. అందరిలో వీరే చివరి సంతానం. శ్రీహరి తండ్రి కృష్ణమూర్తి రాజమండ్రికి చేరి జీడిపప్పు వ్యాపారం చేశారు. శ్రీహరి చిన్న వయసులోనే తండ్రి చనిపోయారు. తండ్రి చనిపోయే నాటికి అందరూ చిన్న వారి కావడంతో వారికి ఆధారం లేకుండా పోయింది. కావలిలో ఉంటున్న వారి పిన్ని (బసవ లక్ష్మమ్మ), ఆమె భర్త లక్ష్మి నారాయణ (శ్రీహరికి బాబాయి) వారిని చేరదీశారు. లక్ష్మి నారాయణ ప్రభుత్వోద్యోగి. వీరి సంతానం మొత్తం ఆడపిల్లలే కావడంతో రుక్మిణమ్మను చేరదీయడంతో పాటు ఆమె పిల్లలందరినీ చేరదీశారు. ప్రత్యేకించి మగ పిల్లలు లేని లోటును వారి ద్వారా తీర్చుకుంటూ పెంచారు. కుటుంబం గడవడం కోసం రుక్మిణమ్మకున్న బంగారం మొత్తం అమ్మారు. ఆ మొత్తంతో కోవూరు తాలూకాలోని గోగులపల్లి గ్రామంలో ఆమె పేరిట రెండేకరాల పొలాన్ని

కొన్నారు. ఆ పొలం ద్వారా సంవత్సరానికి పుట్టెడు (840 కేజీల) ధాన్యం వచ్చేది. దీనితో పాటు స్వగ్రామమైన పెళ్ళూరులో ఉన్న భూమిని తహశీల్దారుగా పని చేస్తున్న కృష్ణమూర్తి సోదరుడు కాపాడేవారు. దానిపై వచ్చే కొలు మొత్తాన్ని పంపించే వారు. కావలికి చోరా శ్రీహరి సోదరుడు చిరుద్యోగం చేస్తూ ఆ వచ్చే మొత్తాన్ని తల్లికిచ్చేవారు. ఇవన్నీ కలిపినా కుటుంబం గడవడానికి అవసరమైన పూర్తి సంపాదన లేదు. అయినా ఈ మొత్తాలన్నింటినీ పొదుపుగా వాడుతూ రుక్మిణమ్మ ఆదపిల్లలిద్దరికీ పెళ్ళిళ్ళు చేసింది. శ్రీహరి పెద్దన్నయ్య రామ భద్రయ్యకు వారి వేనమామ సహాయంతో

మహాసభ సందర్భంగా గవూర్ తో శ్రీహరి

నెల్లూరులోని కో - ఆప్టెక్స్ లో జనరల్ సేల్స్ మేనేజరు ఉద్యోగం వచ్చింది. దాంతో వారి కుటుంబం నెల్లూరుకు మారింది. రెండో అన్నయ్య సూర్య ప్రకాశరావు ఎయిడెడ్ స్కూల్లో టీచరుగా పనిచేశారు.

ఇక మిగిలింది శ్రీహరి. వారి కుటుంబం కావలిలో ఉండగానే బదవ తరగతి పూర్తి చేశారు. నెల్లూరుకు మారాక ఫస్ట్ పాఠం నుంచి ఎస్ఎస్ఎల్సీ వరకు పూర్తి చేశారు. స్టోన్ హౌస్ పేటలో వీరి బంధువు వీలూరు సత్యనారాయణ ఉండేవారు. ఆయన అవివాహితులు. ఆయన ఒక మేడలో రూము అద్దెకు తీసుకుని ఉంటుండేవారు. దానికి సమీపంలో ఉంటున్న రుక్మిణమ్మ చెల్లికి దగ్గరలో ఉండాలన్న ఉద్దేశంతో ఆమె ఇంటికి సమీపంలోని సత్యనారాయణ ఉండే మేడలోని ఒక చిన్న పోర్ట్ నెట్ వీరు అద్దెకు తీసుకున్నారు. ఇల్లు ఇరుకుగా ఉండడంతో శ్రీహరి పై భాగంలో ఉన్న సత్యనారాయణ బాబాయ్ రూముకెళ్ళి పడుకునేవారు. ఆయన ట్రంకు రోడ్ లో “ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్” నడుపుతుండేవారు. తెలంగాణ సాయుధ రైతాంగ పోరాటం జరుగుతున్న ఆ సమయంలో ఆయన రూముకు కొందరు రాత్రిళ్ళు వచ్చి పడుకుని ఉదయాన్నే వెళ్తుండేవారు. వారు మాట్లాడుకుంటున్నప్పుడే శ్రీహరి తొలిసారిగా ‘కమ్యూనిస్టు’ అనే పదం విన్నారు. విఆర్.కాలేజీలో చదువుతున్నప్పుడు చరిత్ర బోధించే ములుమూడి నారాయణరావు శ్రీహరిపై కమ్యూనిజం తాలూకూ చెరగని ముద్ర వేశారు. కమ్యూనిస్టుగా ఉంటున్న ఆయన ఏదో ఒక రూపంలో పిల్లలకు దాన్ని పరిచయం చేసేవారు. ఒక సారి ఆయన బోర్డు మీద...

క్యాపిటలిజం, సోషలిజం, కమ్యూనిజం... అనే మూడు పదాలను రాశారు. ఇందులో ‘నిజం’ ఎక్కడుంది అని అడిగారు. సహజంగానే పిల్లలు కమ్యూనిజంలో ఉందని చెప్పేవారు. శ్రీహరి తన బాబాయ్ గదిలో విన్న ‘కమ్యూనిజం’ పదం ‘నిజానికి’ సంబంధించిన ఈ ‘కమ్యూనిజం’ ఒక్కటేనని గుర్తించారు. అక్కడి నుంచే ఆయనకు కమ్యూనిజంపై అభిమానం ఏర్పడింది.

చైనా బృందంతో శ్రీహరి

శ్రీహరి తన విద్యాభ్యాసంలో భాగంగా కావలికి చేరారు. డాక్టర్ రామ్ ప్రభావంతో డిఆర్ స్థాపించిన విశ్వోదయ సంస్థల్లో భాగమైన జవహర్ భారతి కళాశాలలో డిగ్రీ చేరారు. అభ్యుదయ భావాలతో నడుపుతున్న ఈ విద్యాసంస్థల్లో వామపక్ష భావాలు కలిగిన అధ్యాపక బృందం కూడా ఉండేది. అప్పటికే వామపక్ష భావాలు కలిగిన శ్రీహరి ఈ ప్రభావంతో కమ్యూనిస్టుగా మారారు. విద్యార్థిగా ఉంటూ కావలి కేంద్రంగా ఎఐఎస్ఎఫ్ నాయకునిగా చురుకైన పాత్ర వహించారు. అక్కడ ఉద్యమ నిర్మాణం కూడా పెరిగింది. దీనిని సంఘటితం చేయడానికి 1955లో డిగ్రీ చదువుతుండగా కావలిలో ఎఐఎస్ఎఫ్ జిల్లా మహాసభను జరిపారు.

1953, తదనంతరం జిల్లాలో విస్తరించిన ఆర్ఎస్ఎస్ కార్యకలాపాలను ఎదిరించి తిప్పి కొట్టడంలో ఇతరులతో కలిసి శ్రీహరి కీలక పాత్ర పోషించారు. జవహర్ భారతి విద్యాసంస్థలోనే ఆయన తన గ్రామ్యయేషన్‌ను పూర్తి చేశారు. డిగ్రీ అనంతరం విద్యుత్ శాఖలో కావలిలోనే ఉద్యోగిగా చేరారు. అందులో ఉద్యోగం చేస్తూనే కావలి తాలూకా ఉద్యమంలో భాగస్వామి అయ్యారు. 1955 మధ్యంతర ఎన్నికల్లోనూ 1957,62 పార్లమెంట్ ఎన్నికల్లోనూ సాధారణ కార్యకర్తగా చురుకైన పాత్ర వహించారు. ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రం నుంచి విడిపోయాక జరిగిన 1955 మధ్యంతర ఎన్నికల్లో కమ్యూనిస్టు ఓటర్లను పోలింగ్ బూత్లకే రానివ్వరాదని గ్రామాల్లోని భూస్వామ్య శక్తులు కంకణం కట్టుకున్నాయి. పోలింగ్ రోజున అలాగే అడ్డుకున్నాయి. తాళ్ళపాలెం కేంద్రంలో భూస్వాముల ఈ చర్యను శ్రీహరి అడ్డుకున్నారు. దీంతో భూస్వామ్య శక్తులు ఆయన పై దాడికి దిగాయి. ఈ ప్రతిఘటన అనంతరం కొంతమంది ఓటర్లనైనా పోలింగ్ బూత్ల వరకు తీసుకెళ్ళగలిగారు.

1962లో భారత్ చైనా యుద్ధం జరుగుతోంది. చైనాకు వ్యతిరేకంగా ప్రభుత్వ దుష్ప్రచారం ఉధృతంగా జరుగుతోంది. అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీలోనూ దీనిపై భిన్నాభిప్రాయాలున్నాయి. ఈ ప్రభావం విశాలాంధ్ర పత్రికపైనా పడింది. అప్పటికి విద్యుత్ శాఖలో ఉద్యోగిగా పనిచేస్తున్న శ్రీహరి విశాలాంధ్రలో చైనా వ్యతిరేక దుష్ప్రచారంపై తీవ్రంగా స్పందించారు. తన భావాలను లేఖ రూపంలో విశాలాంధ్ర సంపాదకులకు రాశారు. చైనా వ్యతిరేక రాతలకు విశాలాంధ్ర కేంద్రం కాకుండా చూడాల్సిన బాధ్యత పత్రిక సంపాదకులపై ఉందని అందులో పేర్కొన్నారు. ఆయనతోపాటు చిమటా గణపతి మరో ఇద్దరూ ఇదే తరహా లేఖలను రాశారు. అన్నింటినీ ఒకే కవరులో పెట్టి పోస్టు చేశారు. ఈ లేఖలు పోలీసులకు చిక్కాయి. ఇదే సమయంలో కావలి సమీపంలోని బుడంగుంట గ్రామంలో అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఆధ్వర్యంలో ఒక బహిరంగ సభ జరిగింది. చంద్ర రాజేశ్వరరావు హాజరైన ఆ సభకు

శ్రీహరి కమ్యూనిస్టులతో కలిసి వెళ్ళినట్లు పోలీసు రిపోర్టులు వెళ్ళాయి. పార్టీలో ఆయన చైనాను సమర్థించే గ్రూపుతో ఉన్నట్లు సమాచారమందించారు. మొత్తం మీద పై రెండు రిపోర్టుల ఆధారంగా విద్యుత్ శాఖ శ్రీహరిని ఉద్యోగం నుంచి తొలగించింది.

సిపిఐ, సిపిఐ(ఎం) చీలికల సందర్భంగా విశాలాంధ్ర సిపిఐ చేతుల్లోకి పోయింది. ఆ దశలో మార్క్సిస్టు పార్టీ ప్రారంభించిన జనశక్తికి పార్టీ పిలుపు మేరకు ఆయన ఉప సంపాదకులుగా విజయవాడ వెళ్ళారు. రచనలో ఆయనకు మంచి ప్రావీణ్యముంది. రాజకీయంగా కరుకుదనం ఉంది. ఈ రెండింటికీ సరిపడే వ్యక్తిలో ఆయన చేరారు. అయితే ఉద్యమ అవసరాలు ఆయనను అక్కడ ఉండనీయ లేదు. పార్టీ కోసం కావలికి చేరారు. కావలిలోనే ట్యూషన్లు చెబుతూ మిగిలిన కాలమంతా పార్టీ కోసమే వినియోగించసాగారు. అక్కడ పనిచేస్తుండగానే సిపిఐ(ఎం) నుంచి మళ్ళీ నక్సలైట్లు చీలారు. ఈ చీలిక మార్క్సిస్టు పార్టీ నెల్లూరు జిల్లా ఉద్యమానికి తీవ్ర నష్టం కలిగించింది. పార్టీ పునర్నిర్మాణంలో భాగంగా రెండేళ్ళకే 1967 లేదా 1968లో శ్రీహరి నెల్లూరు జిల్లా కేంద్రానికి పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా వచ్చారు.

నక్సలైట్ల చీలిక అనంతరం పునర్నిర్మాణమైన సిపిఐ(ఎం) జిల్లా కమిటీల్లో జక్కా వెంకయ్య, భీమవరపు శేషయ్యలతోపాటు వి.శ్రీహరి, అర్లప్ప(నెల్లూరు టౌన్), పాలిచర్ల వెంకయ్య (దామరమడుగు) తొలి జిల్లా కమిటీ సభ్యులుగా ఉన్నారు. ట్రేడ్ యూనియన్ ఉద్యమాన్ని నిర్మించే బాధ్యతను శ్రీహరి చేపట్టారు. 1970లో సిఐటియు ఆవిర్భావం ట్రేడ్ యూనియన్ ఉద్యమానికి స్పష్టమైన మార్గదర్శకత్వాన్నిచ్చింది. అది కూడా నెల్లూరులో ఈ ఉద్యమాన్ని నిర్మించడానికి తోడ్పడింది. విద్యార్థి, యువజనోద్యమాలకు ఆయన గైడ్ గా నిలిచారు.

నక్సల్స్ చీలక వారి నుంచే కొన్ని సవాళ్ళను ఎదుర్కొవాల్సి వచ్చింది. ఏడో వార్షికోత్సవం సిపిఐ(ఎం)కు చెందిన బండరు నాయుడుకు చెందిన ఖాళీ స్థలాన్ని నక్సల్స్ ఆక్రమించారు. సిపిఐ(ఎం)కు చెందిన లాయర్ బలరామ్ పెళ్ళిలో సిపిఐ(ఎం) నాయకులుండగా ఈ చర్యకు పాల్పడ్డారు. అదే రోజు సిపిఐ(ఎం)కు చెందిన బొగ్గారపు నర్సయ్యను బస్టాండ్ లో కొట్టారు. లారీ యూనియన్ పై ఆధిపత్యం సాధించడానికి ఈ ఎత్తులు వేశారు. పైగా ఎదుర్కొనే దమ్మున్న వాళ్ళను ముందుకు రమ్మంటూ నక్సలైట్ ట్రేడ్ యూనియన్ నాయకుడు సవాల్ విసిరారు. ఈ సవాల్ ను సిఐటియు స్వీకరించింది. దాని నాయకునిగా ఉన్న శ్రీహరి నక్సల్స్ ఆగడాలకు బ్రేకు వేసే వ్యూహాన్ని సహచర కామ్రెడ్లతో చర్చించి రూపొందించారు. ఈ విషయం తెలిసి లారీ యూనియన్ ఆఫీసుకు ఎగువ భాగంలో నక్సల్స్ మోహరించారు. అప్పటికే సిపిఐ(ఎం) కార్యకర్తలు యూనియన్ ఆఫీసులో చేరడంతో వారికిది అనివార్యమైంది. అర్లప్ప, మాలకొండారెడ్డి, చిట్టేటి, గోపి, పరంధామయ్యల నాయకత్వంలో ఆ రోజు నిర్ణయాత్మక పోరాటం జరిపారు. నక్సలైట్లు తోక ముడిచారు. ఆపై ఆ ప్రాంతంలో సిఐటియు బలమైన సంఘంగా మారింది.

ఇదిలా ఉండగా 1970లో నెల్లూరులో ప్రభుత్వం స్పిన్నింగ్ మిల్ ను స్థాపించింది. దీనికి సిలోన్, బర్మా కాండ్ శీకులైన 250 మందిని తీసుకొచ్చారు. వీరికి స్పిన్నింగ్ మిల్ ను నడపడంలో ఎటువంటి శిక్షణా లేదు. రేణిగుంటలో మూసేసిన స్పిన్నింగ్ మిల్ నుండి సుమారు

100 మందిని దీనికి తీసుకొచ్చారు. తద్వారా మిల్లును నడపడానికి ఇబ్బందిలేని పరిస్థితిని కల్పించారు. స్థానికులతో కలిపి 400 మందితో ఈ మిల్లు పని ప్రారంభించింది. వేళలతో నిమిత్తంలేకుండా పనిచేయించేవారు. వేతనాలు చాలా తక్కువగా ఇచ్చేవారు. ఎవ్వరినీ పర్మినెంటు చేయలేదు. స్థానికులు కాదు కనుక తామేం చేసినా చెల్లుబాటు అవుతుందనే అహంత్తో యాజమాన్యం ప్రవర్తించ సాగింది. ఈ కార్మికులను పర్మినెంటు చేయలేదు.

ఈ స్థితిలో ఇక్కడి కార్మికులు పార్టీ పట్టణ కార్యదర్శిగా పనిచేస్తున్న అర్లప్పను, మాలకొండారెడ్డిని సంప్రదించారు. వారి ద్వారా సిఐటియుకు బాధ్యత వహిస్తున్న శ్రీహరిని కలిశారు. ఈ ఫ్యాక్టరీ నిర్దిష్ట పరిస్థితులకనుగుణంగా పనిగంటలు, వేతన నిర్ణయం, పర్మినెంటు చేయాలనే డిమాండ్లతో పాటు ఇతర సర్వీసు అంశాలపైనా నిర్దిష్టమైన డిమాండ్స్ ను రూపొందించారు. వీటిపై 1971 నుంచి 1972 వరకు యాజమాన్యంతో పలు దఫాలుగా సంప్రదింపులు జరిపారు. యాజమాన్యం సిఐటియును దెబ్బతీసేందుకు ఐఎన్టీయుసి ఆధ్వర్యంలో పోలీ యూనియన్ పెట్టించే ప్రయత్నం చేసింది. ఈ కుట్రలకు ఆ సంఘం నాయకుడు ఎల్వి కృష్ణారెడ్డి పూర్తి తోడ్పాటునిచ్చారు. అప్పటి నెల్లూరు పట్టణానికి దూరంగా ఎడారిగా ఉన్న ప్రాంతంలో ఈ కాందీశీకులు చిన్న చిన్న గుడిసెలు వేసుకుని జీవించేవారు. శ్రీహరి ఆరు మాసాలపాటు ఆ ప్రాంతంలో కేంద్రీకరించారు. కార్మిక కుటుంబాల మధ్య సహవాసం చేస్తూ వారిలో ఆత్మ విశ్వాసాన్ని నింపిన తీరు మరుపు రానిది. ఐఎన్టీయుసి చీలికవాదం వెనుకనున్న కుట్రలను వివరించారు. కార్మికులు ఐక్యంగా లేకుంటే జరిగే నష్టాన్ని తెలిపారు. ఒక పక్క పోలీసు నిఘా, మరోపక్క ఐఎన్టీయుసి దాడులను తప్పించుకుంటూనే కార్మికులను ఐక్యంగా నిలిపారు. తమ నాయకుణ్ణి కాపాడుకోవడంలో కార్మికులూ నిరంతరం అప్రమత్తంగా ఉండేవారు. చివరకు 1972లో అనివార్యమై యాజమాన్యం దిగొచ్చింది. దీంతో 240 రోజుల సర్వీసున్న కార్మికులందరినీ పర్మినెంటు చేయడానికి అంగీకరించింది. ఈ పోరాటంలో ఇదే పెద్ద విజయం. దీంతో పాటు వేతనాల పెంపునూ, పనిగంటల స్థిరీకరణనూ సాధించుకున్నారు. ఈ సమ్మె సందర్భంగా శ్రీహరితో పాటు 32 మంది యూనియన్ నాయకులపై కేసులు పెట్టారు. శ్రీహరి, అప్పటి యూనియన్ బాధ్యతల్లో ఉన్న నారు క్రిష్ణయ్యతో సహా 17 మందిని రిమాండ్ కు తరలించారు. ఈ నిర్బంధాల మధ్యనే స్పిన్నింగ్ మిల్లు కార్మికులు పై విజయాలు సాధించారు.

1974లో ఐఎన్టీయుసి మళ్ళీ తన విచ్ఛిన్నకర కార్యకలాపాలకు శ్రీకారం చుట్టింది. చివరకు భౌతిక దాడులకు దిగింది. సిఐటియుకు చెందిన రామయ్య ఇంటిపద్ద నిద్రపోతుండగా రాత్రి వేళల్లో దాడిచేసి చంపేశారు. ఈ హంతకులను శిక్షించాలంటూ స్పిన్నింగ్ మిల్లు కార్మికులు సిఐటియు నాయకత్వంలో కుటుంబాలతో సహా తరలొచ్చి రెండో పట్టణ పోలీసు స్టేషన్ ముందు ధర్నాకు దిగారు. హంతకులను అరెస్టు చేయక పోగా హంతకులను శిక్షించాలన్న సిఐటియు నాయకులు శ్రీహరిని మొదటి ముద్దాయిగా చేసి 80 మందిపై కేసులు పెట్టారు. ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు పార్టీలో ఉండి కమ్యూనిస్టు లాయరుగా గుర్తింపు పొందిన అనంత రామయ్య ఐఎన్టీయుసి తరుపున ఈ కేసును చేపట్టారు. పైగా ఆయన 'కమ్యూనిస్టు గూండాల'

అనదంపై శ్రీహరి ఆయనతో వాదనకు దిగారు. కార్మికులకు వ్యతిరేకంగా 'వృత్తి'ని అమ్ముకోవడమే కాక కమ్యూనిస్టులను గూండాలుగా చిత్రీకరించడానికి నోరెలా వచ్చిందంటూ నిలదీశారు. తమ తరుపున వాదించే న్యాయవాదులకు సెక్షన్లతో సహా చెప్పి ప్రత్యర్థుల వాదనల్లోని 'డౌల్స్'ను ఎలా బయట పెట్టాలో చెప్పారు. మొత్తం మీద ఈ కేసు నుంచి బయట పడ్డాక పట్టణంలో సిఐటియు ప్రతిష్ఠ పెరిగింది. ఈ ప్రతిష్ఠ వెనుక ప్రధాన పాత్రధారి శ్రీహరి.

స్పిన్నింగ్ మిల్ పోరాట విజయాలు గురించి తెలుసుకున్న నెల్లూరులోని నిపోస్ ఫ్యాక్టరీ కార్మికులు (ఇదీ నెల్లూరు పట్టణం వెలుపలే ఉంది) సిఐటియు పెట్టుకుంటామంటూ యూనియన్ కార్యాలయానికొచ్చి శ్రీహరిని కలిశారు. దీనిలోని కార్మికులు నెల్లూరు పట్టణంలోనూ, అప్పటికి పెద్దగా జన సంచారంలేని నెల్లూరు చెరువు తూర్పున నిర్మించుకున్న గుడిసెల్లోనూ ఉన్నారు. 1974 చివర్లో వీరి సమస్యలను క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేశాక డిమాండ్లను రూపొందించారు. సిఐటియు ఆధ్వర్యంలో ధర్నాకు దిగారు. ఈ కార్మికులందరినీ ఒక్కతాటి మీదకు తీసుకురావడానికి శ్రీహరి 15 రోజుల పాటు చెరువు ప్రాంత గుడిసె వాసుల మధ్యనే గడిపారు. ఇతర సిఐటియు కార్యకర్తలు పట్టణంలోని కార్మికులను సంఘటిత పర్చారు. నక్సలైట్ల ఆధ్వర్యంలోని కార్మిక సంఘాలు కూడా ఈ ధర్నాను బలపర్చాయి. ఈ ఆందోళనకు నిపోస్ ఇంజనీరు మధ్య వర్తిత్వం వహించారు. అటు యాజమాన్యంతోనూ ఇటు సిఐటియుతోనూ చర్చలు సాగిస్తూ సుహృద్భావ వాతావరణాన్ని కల్పించారు. అత్యధిక కోర్కెలను ఆమోదించడంతో ఆందోళనను విరమించారు. స్పిన్నింగ్ మిల్, నిపోస్ ఫ్యాక్టరీల్లో విజయాలు జిల్లా, ప్రత్యేకించి పట్టణ కార్మిక వర్గంపై తీవ్ర ప్రభావం చూపాయి. లారి, రైసు మిల్లు, ప్రయివేటు బస్సు కార్మికులు సిఐటియు నాయకత్వంలో యూనియన్లు పెట్టుకున్నారు. సినిమా హాళ్ళలో పనిచేసే కార్మికులు కూడా ఈ సమయంలోనే సంఘటిత పడ్డారు. హక్కులపై నిలదీసినందుకు తొలగించడాన్ని నిరసిస్తూ వారు సిఐటియు ఆధ్వర్యంలో నెల రోజుల సమ్మెచేసి విజయం సాధించారు. ఈ సమ్మెలూ, పోరాటాల సందర్భంగా సిఐటియు, దాని నాయకుడు శ్రీహరి ప్రత్యేక గుర్తింపు పొందారు. ఆయన కార్మిక వివాదాల చట్టాలను క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేసేవారు. అధికారులతో వాదనల సందర్భంగా చట్టాల గురించీ, నిర్దిష్ట రంగం గురించీ, కార్మిక హక్కుల గురించీ ఆధారాలతో ఆయన ప్రదర్శించే వాదనా పటిమ అధికారులను నోరెత్తకుండా చేసేది. స్పిన్నింగ్ మిల్ ఎమ్డి, లేబరు అధికారులు ఆయన విషయ పరిజ్ఞానానికి విస్తుపోయేవారు. వాటితో ఏకీభవించి కొన్ని సార్లు, విభేదించే సామర్థ్యం లేక కొన్ని సార్లు అమలు చేసేవారు. ఆయనలోని ఈ సామర్థ్యం అన్ని రంగాల్లో సిఐటియు ప్రాశస్యాన్ని గుర్తింపుకు తెచ్చింది. జిల్లాలో ఇలాంటి కార్మిక సమ్మెల ప్రభావంతో సూళ్ళూరుపేట అఖిరామ్ కాటన్ మిల్లు కార్మికులు జీతాలు పెంచాలంటూ ఆందోళనకు దిగారు. యాజమాన్యం కక్ష సాధింపు చర్యగా 27 మందిని తొలగించింది. దీంతో వారు నెల్లూరు లోని సిఐటియు ఆఫీసును వెతుక్కుంటూ వచ్చి శ్రీహరిని కలిశారు. ఇంతలో ఎమర్జెన్సీ ప్రకటించడంతో వారి పోరాటం పెండింగ్లో పడింది.

1975 ఎమర్జెన్సీ విధించాక సిపిఎం జిల్లా కార్యదర్శిగా ఉన్న జక్కా వెంకయ్యను అరెస్టు చేశారు. జిల్లా కేంద్రంలో ఉన్న శ్రీహరి, ఇతర నాయకులు అందరీ గ్రౌండ్ కెళ్ళారు. అందరీ గ్రౌండ్ లో ఉంటూనే శ్రీహరి జిల్లా కేంద్రం నిర్మాణ బాధ్యతలను నిర్వహించారు. ఒక వైపు యువజన, కార్మికోద్యమంపై ఐఎన్టీయూసీ, ఐఎఫ్ బీయూ (నక్సలైట్ల యూనియన్) దాడులను తిప్పి కొడుతూ ఉద్యమాన్ని కాపాడారు. మరో వైపున పూర్తికాలం కార్యకర్తలను నిలబెట్టడంలోనూ, వారి కుటుంబ యోగ క్షేమాలను కాపాడడంలోనూ గట్టి పాత్ర నిర్వహించారు. ఇదే ఎమర్జెన్సీలో సిబిటియూకు చెందిన 37 మంది కార్మికులను తొలగిస్తూ స్పిన్నింగ్ మిల్లు యాజమాన్యం ఒక ప్రకటన చేసింది. దీనిపై శ్రీహరి ఆధ్వర్యంలో హైకోర్టులో కేసువేశారు. కార్మికులకు సంఘం పెట్టుకునే హక్కు, పోరాడే హక్కు, సమ్మె చేసే హక్కు లేని కాలంలో స్పిన్నింగ్ మిల్ యాజమాన్యం తొలగించే చర్యను ఎలా చేపడుతుందంటూ వాదన చేశారు. ఈ వాదనతో హైకోర్టు ఏకీభవిస్తూ యాజమాన్యం నిర్ణయాన్ని వెనక్కు తీసుకోవాలని తీర్పు నిచ్చింది. భూ పోరాటాలకు సంబంధించిన కేసులను నడపడంలో కూడా చట్టాలకు సంబంధించిన అంశాలను వదిలేవారు. చట్టాన్ని వర్గ ప్రయోజనాలకు అనుగుణంగా మార్చి వాదించే వైపుణ్యాన్ని లాయర్లకు వివరించేవారు. ఇలాంటి సూచనలు అనేక కేసుల్లో విజయం సాధించడానికి తోడ్పడ్డాయి. అందుకే 'శ్రీహరి పట్టాలేని వైపుణ్యం కలిగిన లాయరు' అని జక్కా వెంకయ్య అన్నారు. ఎమర్జెన్సీలో 'యంగ్ టర్నుల్' పేరిట కాంగ్రెస్ కు చెందిన 'ఇందిరా బ్రిగేడ్' దాడులను చిత్తు చేయడంలో జెండా వీధి ప్రాంతంలో శ్రీహరి రూపొందించిన వ్యూహం చెప్పుకోదగింది. అక్కడ ఆనం వివేకా నాయకత్వంలో నోడా మున్సిర్, అండా జెబ్బార్ 'యంగ్ టర్నుల్' పేరిట సాగించిన ఆగడాలకు అంతుండేది కాదు. మన్నూర్ నాయకత్వంలో చంద్రారెడ్డి, పి. నాగేశ్వరరావు, పిఆర్ వెంకట సుబ్బయ్య (పిఆర్ వి) దీన్ని సమర్థవంతంగా తిప్పి కొట్టారు. ఇక్కడ 'యంగ్ టర్నుల్' వెనక్కు కొట్టాక సంతపేట, మూలాపేట, దర్గా మిట్ట ప్రాంతాల్లో 'బ్రిగేడ్' నాయకులను వెనక్కు కొట్టారు. ఈ బాధ్యతలు నిర్వహిస్తూ ఎమర్జెన్సీ చివరి రోజుల్లో శ్రీహరి కూడా అరెస్టు అయ్యారు. త్వరలోనే ఎమర్జెన్సీ ఎత్తేయడంతో అందరూ విడుదలయ్యారు. ఆ వెన్వెంటనే 1977 పార్లమెంటు ఎన్నికలను ఎదుర్కోవలసి వచ్చింది. ఎస్ సి రిజర్వుడు నియోజకవర్గంగా ప్రకటించిన నెల్లూరులో పార్టీ తరపున టిపి భానురాజును అభ్యర్థిగా నిలిపారు. ఎన్నికల అనంతరం మళ్ళీ బ్రేడ్ యూనియన్ కార్యకలాపాలు ఊపందుకున్నాయి.

ఎమర్జెన్సీ అనంతరం అభిరామా కాటన్ మిల్లలో మళ్ళీ కార్మికులు ధర్నాకు దిగారు. ఈ ధర్నా విచ్చిన్నానికి మిల్లు యాజమాన్యం అప్పుడు రెవెన్యూ మంత్రిగా ఉన్న నేదురుమల్లి జనార్ధన్ రెడ్డిని ఆశ్రయించింది. ఆయన యాజమాన్యానికి వత్తాసుగా పోలీసు యంత్రాంగాన్ని ఉపయోగించారు. శ్రీహరితో సహా 15 మందిపై సెక్షన్ 307 కింద హత్యాయత్నం కేసును నమోదు చేశారు. శ్రీహరిపై దాడికి సన్నహాలు ప్రారంభించారు. ఒక పక్క పోలీసులు మరో పక్క దాడి పథకాల నేపథ్యంలో ఐదు రోజులు అందరీ గ్రౌండ్ లో ఉన్న శ్రీహరిని ప్రత్యేకించి స్వయంగా జక్కా వెంకయ్య సూళ్ళూరు పేటకు వెళ్ళి ఉద్యమదశపై చర్చించి శ్రీహరిని కారులో నెల్లూరుకు తీసుకొచ్చారు. మిల్లు కార్మికుల పోరాటాన్ని కూడా జిల్లా కలెక్టరు ఆఫీసు ఎదుటకు మార్చారు. ముందు వరుసల్లో కార్మిక కుటుంబాల పిల్లలు, ఆ తరువాత మహిళలు, వారి వెనుక వరుసలో కార్మికులు నిలిచి ధర్నాకు దిగారు. పోలీసుల రెచ్చగట్టే చర్యలకు అపకాశమివ్వని

రీతిలో వారంపాటు ధర్మా నిర్వహించారు. ఈ కాలంలోనూ, స్పిన్నింగ్‌మిల్ పోరాటాల్లోనూ కార్మిక కర్షక ఐక్యతను ఆచరణాత్మకంగా శ్రీహరి అమలు చేయించారు. గ్రామాల నుంచి రైతులు ధాన్యం, కూరగాయలు పంపిస్తూ కార్మికుల పోరాటానికి అండగా నిలిచారు. వివిధ సంఘాలు కూడా వీరికి సంఘీభావంగా ప్రదర్శనలు జరిపాయి. వీరి మిల్లు ఉన్న సూళ్ళూరుపేట పరిసర ప్రాంతాల్లో బలమైన ఉద్యమం లేకపోవడంతో పరిమితమైన డిమాండ్ల సాధనతోనే పోరాట విరమణ చేయాల్సి వచ్చింది. అయినా ఈ పోరాటం నెల్లూరు జిల్లా కార్మికోద్యమంపై బలమైన ముద్రవేసింది.

ఈ ప్రభావంతో దర్గామిట్ట ప్రాంతంలో ఉన్న ఐదు ఫ్యాక్టరీల్లో సిబ్బందియు ఆధ్వర్యంలో యూనియన్లు ఏర్పడ్డాయి. ప్రయవేటు బస్సు కార్మికులు, ఆర్‌టిసి కార్మికులు సిబ్బందియు పతాకం కిందకు చేరి పోరాటాలు సాగించారు. విజయాలు సాధించారు. రిక్షా కార్మిక సంఘం కూడా ఏర్పడింది. హూమాలీ, ముతాపర్కర్స్, ఎఫ్‌సిఐ గోడౌన్ కార్మికులు సంఘటితపడి పోరాడారు. సిబ్బందియు పతాకం కిందే విజయాలు సాధించారు. శ్రీహరి మేధోశక్తికి సంబంధించిన ఒక విషయం ఇక్కడ చెప్పకుంటే ఆయన ప్రతిభలో ఒక భాగాన్ని విస్మరించిన వాళ్ళమే అవుతాం. శ్రీలంకకు చెందిన డాక్టరు ఎటి కోహార్ (సత్య సాయి బాబా మహిమల్ని సవాల్ చేస్తూ ఆయనలాగే విభూది, ఇతరత్రా వస్తువులు సృష్టించి ఇదంతా కనికట్టు అని తేల్చిన హేతువాది) సభ నెల్లూరు టౌన్ హాల్లో జరిగింది. శ్రీహరిని అనువాదకునిగా పెట్టారు. తనకు వ్యవధి లేనందున తన ప్రసంగం పూర్తయ్యాక తెలుగులో వివరించమన్నారు. ఆయన 55 నిమిషాలు ఆంగ్లంలో మాట్లాడి వెళ్ళారు. అదే విషయాన్ని అక్షరం పొల్లు పోకుండా వివరిస్తే తెలుగు అనువాదమూ 55 నిమిషాల్లో పూర్తయింది. ఆయన జ్ఞాపక శక్తికిదో నిదర్శనం. ఈ సామర్థ్యమే చట్టాలు, సెక్షన్ల పరిశీలనకు తోడ్పడింది. రాజకీయ గ్రంథాల్లో చదివిన విషయాన్ని చెప్పడమే కాదు. ఏ పేజీలో ఆ విషయం ఎక్కడుందో కూడా చెప్పేవారు. ఆయా పరిస్థితులను విశ్లేషిస్తూ రాసిన కరపత్రాల్లోనూ ఇదే కరుకుతనం కనపడేది. మైపాడు బీచ్ వద్ద చంద్రికా రాణి, కళారాణి అనే యువతులను కొందరు అత్యాచారం చేసి చంపేశారు. ఇందుకు తగిన ఆధారాలతో కూడిన సాక్ష్యాలు లేవనీ, పై మహిళలు చెబు తిరుగుళ్ళు తిరిగేవారనీ పేర్కొంటూ పోలీసులూ, కోర్టులూ కేసును పక్కన బెట్టాయి. దీనిపై సిపిఐ(ఎం) తరపున శ్రీహరి రాసిన కరపత్రంలోని వాదన అనేక మందిని ఆకట్టుకుంది. జరిగిన ఘటనలో నిందితుల దుర్మార్గాన్ని బట్టబయలు చేశారు. అడ్డూలు తిరిగి మహిళలైనంత మాత్రాన 'రేప్ చేసే హక్కు ఒక్క బలిసిన కామాంధులకెవరిచ్చారు' అనే ప్రశ్నను లేవనెత్తారు. ఈ వాదన ప్రజలను ఆకట్టుకోవడంతో ఇదే కరపత్రాన్ని మూడుసార్లు ప్రింట్ చేశారు. ప్రజల మధ్య జరిగిన చర్చతో మూసేసిన కేసును మళ్ళీ విచారణకు స్వీకరించాయి. విచారణానంతరం రేపిస్టులకు మూడేళ్ళు శిక్షలు పడ్డాయి.

1981లో శ్రీహరి విజయవాడ కేంద్రానికి, ఆ తరువాత హైదరాబాద్‌కు మారిన సిబ్బందియు కేంద్రానికీ చేరారు. హైదరాబాద్‌లో ఆల్మీన్ కార్మికుల పోరాటంలో ఆయన పాత్ర మరుపురానిది. రాష్ట్ర కేంద్రంలో ఉంటూ రాష్ట్ర వ్యాపితంగా విద్యుత్ కార్మికులను సంఘటిత పర్చడంలోనూ శ్రీహరి తనదైన ముద్ర వేశారు. 2012 ఫిబ్రవరిలో ఖమ్మం మహాసభ ప్రారంభం రోజున హైదరాబాద్‌లో ప్రగతినగర్‌లో ఉంటున్న ఇంట్లో జారిపడి ఆస్పత్రి పాలైన ఆయన ఫిబ్రవరి 14న కన్నుమూశారు.

విచ్చిన్నకుల నెదిరించి నిలిచిన యోధుడు మాలకొండారెడ్డి

అది 1985 మార్చి 28వ తేదీ.

అప్పుడు సాయంత్రం 4 గంటలా 30 నిమిషాలు.

నెల్లూరు మున్సిపల్ కౌన్సిల్లో సిపిఎం వక్ష నాయకులుగా ఉన్న వి.మాలకొండారెడ్డి సంతపేటలో ఉన్న మున్సిపల్ కార్యాలయానికి వెళ్తున్నారు. పార్టీ స్థానిక నాయకులు చంద్రారెడ్డి, ఆయన మిత్రుడు ఎదురైతే పలకరింపుగా చిరునవ్వు నవ్వారు. మళ్ళీ కలుద్దామంటూ చెయ్యి ఊపుతూ మున్సిపల్ కార్యాలయం గేటు గుండా లోనికి దూసుకెళ్ళారు. చంద్రారెడ్డి సంతపేట పార్కు సమీపంలోనున్న తన ఇంటికెళ్ళాడు.

అప్పుడు సాయంత్రం 6 గంటలా పది నిమిషాలు.

వెలుగు అప్పుడప్పుడే మసకబారుతోంది.

మోడల్ హైస్కూలు ఎదురు భాగం....దాన్నే పాత నర్సు క్వార్టర్స్ ప్రాంతం అంటారు. అక్కడ జరగరానిదేదో జరిగిందంటూ జనం పరుగులు తీస్తున్నారు. వారిలో డివైఎఫ్ఐఐ, సిపిఎం కార్యకర్తలూ ఉన్నారు. సమాచారం తెలిసి చంద్రారెడ్డి అక్కడికి పరుగు తీశాడు.

అంతకు ముందే ఎంతో ప్రశాంతంగా కనపడిన మాలకొండారెడ్డి రక్తపు మడుగులో అచేతనంగా పడి ఉన్నాడు. బట్టలన్నీ రక్తంతో తడిసి ముద్దయ్యాయి. ఎక్కడెక్కడ గాయాలయ్యాయో, ఎన్ని గాయాలయ్యాయో కూడా అర్థం కాలేదు. ఎడమ కంటిలో నుంచి దిగబడిన బాకు కుడివైపు గొంతుగుండా బయటికొచ్చి కనిపిస్తోంది. బాకు దించిన హంతకులు దాన్ని బయటకులాగే ప్రయత్నం చేసినట్టున్నారు. పిడి ఊడి వచ్చింది.

సమాచారం తెలిసిన వెంటనే చూసిన కొందరు యువకులు హంతకులను వెంటాడారు. చంద్రారెడ్డి, మరి కొందరు మాలకొండారెడ్డిని వాహనంలో డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డి ప్రజా వైద్యశాలకు తరలించారు. ఇంకొందరు బాలాజీ నగర్‌లోని పార్టీ ఆఫీసుకు సమాచారం అందించారు. పార్టీ నాయకత్వమూ వెన్నెంటనే ఆస్తుత్రికి చేరింది. ఆస్తుత్రికి తీసుకొచ్చేటప్పటికే మాలకొండారెడ్డి చనిపోయినట్లు డాక్టర్లు నిర్ధారించారు.

క్షణాల మీద ఈ వార్త నెల్లూరు పట్టణానికి పాకింది. పదులు, పాతికలు, వందల సంఖ్యలో వివిధ వార్డుల నుంచి ప్రజలు రాసాగారు. రామచంద్రారెడ్డి ప్రజా వైద్యశాల పరిసర ప్రాంతాలు ప్రజా సమూహాలతో నిండిపోయాయి. వచ్చిన ప్రజలు నర హంతకుల చేష్టలపై కారాలు, మిరియాలు నూరారు. పార్టీ నాయకత్వం ఏదైనా కార్యక్రమం ఇస్తుందేమోనని ఎదురు చూసే వారు కొందరైతే, మాలకొండారెడ్డితో తమ అనుబంధాన్ని నెమరేసుకుంటూ రోదించే మరి కొందరు కనిపించారు. హత్యానంతరం హంతకులను వెంబడించిన కార్యకర్తలూ, ప్రజలూ ఇద్దరిని పట్టుకున్నారు. పార్టీ డైరెక్షన్ మేరకు వారిని పోలీసులకు అప్పగించారు. పోలీసుల విచారణలో దాడిలో పాల్గొన్న వాళ్ళపేర్లు వెల్లడయ్యాయి. హంతకులు రాడికల్స్‌కు సంబంధించిన గూండాలని తేలింది.

సంఘటన జరిగిన వెంటనే జిల్లా నాయకత్వం రాష్ట్ర కేంద్రానికి సమాచారం అందించింది. అన్ని గ్రామాలకూ సమాచారాలందాయి. రాష్ట్ర కేంద్రం వివిధ జిల్లాలకూ సమాచారం ఇచ్చింది. రాడికల్ గూండాలు సాగించిన ఈ హత్యాకాండకు నిరసనగా రాష్ట్రంలోని పలు ప్రాంతాల్లో, పట్టణాల్లో హర్తాళ్లు, బంద్‌లు నిర్వహించారు. నిరసన ప్రదర్శనలూ, సభలూ జరిగాయి. నెల్లూరు జిల్లాలోని వివిధ గ్రామాల్లోనూ రాడికల్స్ గూండాగిరిని ఖండిస్తూ ప్రదర్శనలు జరిపారు. ఆ కాలంలో ఒక రాజకీయ హత్యకు నిరసనగా ఇంత భారీ స్థాయిలో ప్రజలు వీధుల్లోకి రావడం ఒక విశేషమే. ఇందుకు కారణం లేకపోలేదు. అతి సాధారణ పేద కుటుంబం నుంచి వచ్చిన మాలకొండారెడ్డి చనిపోయేనాటికి పార్టీ రాష్ట్ర కమిటీ సభ్యులు. నెల్లూరు జిల్లా కార్యదర్శివర్గ సభ్యులు. మున్సిపల్ కౌన్సిలర్ గెలిచి సిపిఎం పక్ష నాయకునిగా ప్రజా సమస్యలపై పని చేస్తున్నారు. రాష్ట్ర లారీ వర్కర్స్ యూనియన్ నిర్మాతలలో ఒకరిగానూ గుర్తింపు పొందారు.

మార్చి 29న ప్రజల సందర్శనార్థం మాలకొండారెడ్డి పార్థివ దేహాన్ని నెల్లూరు జిల్లా పార్టీ కార్యాలయంలో ఉంచారు. జిల్లా నుంచి, రాష్ట్రం నుంచి కడపటి చూపు కోసం ప్రజలు క్యూలు కట్టారు. నెల్లూరు పట్టణంలో ముఠా, రైసు మిల్లు, లారీ వర్కర్స్ మొదలు వివిధ వార్డుల్లోని పేదల మొదలు అన్ని వర్గాల ప్రజలూ ఉదయాన్నే వచ్చి చూసి వెళ్ళారు. మళ్ళీ సాయంత్రం అంతిమ యాత్రలో నాలుగైదు వేల మంది పాల్గొన్నారు. పూలుజల్లుతూ నివాళులర్పించారు. రాడికల్స్ హంతక చర్యలను ఖండిస్తూ నినాదాలు చేశారు. 'మాలకొండన్నా'

నీ ఆశయాన్ని ఆగిపోనీమంటూ ప్రతిజ్ఞ చేశారు. మాలకొండారెడ్డి హత్యకు సంబంధించిన సమాచారం తెలిసి సిపిఎం రాష్ట్ర కార్యదర్శివర్గ సభ్యులు, సీనియర్ నాయకులు నండూరి ప్రసాద్ రావు ఇలా స్పందించారు. రాడికల్స్ కు “రాజకీయాలు, సిద్ధాంతాలు, ఆదర్శాల కోసమో, దోపిడీ విధానాలకు వ్యతిరేకంగానో పోరాడే కార్యక్రమాలు లేవు. నక్కలైట్లుగా మొదలై సంఘ వ్యతిరేక శక్తులతో చేతులు కలిపే స్థాయికి దిగజారారు. వారే మాలకొండారెడ్డిని పొట్టన పెట్టుకున్నారంటే వారు విప్లవ విద్రోహులా? విప్లవ కారులా?” అని ప్రశ్నించారు.

మాలకొండారెడ్డిపై హత్యాకాండను ఖండిస్తూ 1985 ఏప్రిల్ 5న విఆర్ సి గ్రౌండ్ లో సంతాప సభ జరిగింది. సభకు ముందు వేలాది మందితో ప్రదర్శన జరిగింది. పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య అనారోగ్యంతో ఉండి కూడా ఆ సభలో పాల్గొన్నారు. (ఆయన అదే సంవత్సరం మే 19న మద్రాసు ఆస్పత్రిలో చనిపోయారు.)

“సోషలిజం తేగలమనుకుంటే మా తరంలో రాలేదు. మా తర్వాత తరానికి చెందిన మాలకొండారెడ్డి లాంటి వాళ్ళు దాన్ని సాధిస్తారనుకుంటే ఆయన్నిలా పొట్టన పెట్టుకున్నారు” అంటూ సుందరయ్య ఆవేదనగా చెప్పారు. “హత్యా రాజకీయాలతో ప్రజా ఉద్యమాల నడ్డుకోలేరు. రాడికల్స్ కీ రోజు రాజకీయంగా పోరాడే శక్తి లేదు. వారు ప్రజల నుంచి వేరు పడ్డారు. ఒకప్పుడు పొరపాటు సిద్ధాంతంతో బయలు దేరారు. ఇప్పుడు దాని నుంచి కూడా దిగజారారు. దోపిడీ మూలాలుగా తయారయ్యారు. ప్రజల కోసం అనునిత్యం పని చేస్తున్న మాలకొండారెడ్డి లాంటి నాయకులనూ, మార్కిస్టులనూ చంపుతున్నారు.” అంటూ వారి హత్యా రాజకీయాలను ఖండించారు.

1980లో జరిగిన అసెంబ్లీ ఎన్నికల్లో మాలకొండారెడ్డి నెల్లూరు శాసనసభా స్థానం నుంచి సిపిఎం అభ్యర్థిగా పోటీ చేశారు. ఆ ఎన్నికల్లో ఆయనకు 9,440 ఓట్లు వచ్చాయి. 1981లో జరిగిన మున్సిపల్ ఎన్నికల్లో అప్పటి ఆరోవార్డు నుంచి కౌన్సిలర్ గా ఎన్నికయ్యారు. ఆయన 1981లో జరిగిన రాష్ట్ర మహాసభలో పార్టీ రాష్ట్ర కమిటీకి ఎన్నికయ్యారు.

కొండారెడ్డి, రమణమ్మ దంపతులకు మాలకొండారెడ్డి 1936 జూన్ 6వ తేదీన జన్మించారు. వీరు ఉదయగిరి తాలూకా వాసులు. అక్కడి భూములు పండకపోవడం పనుల్లేకపోవడంతో మాలకొండారెడ్డి పుట్టక ముందే నెల్లూరుకు చేరారు. నెల్లూరు పప్పుల వీధిలోని మెంటావారి వీధిలో ఉంటూ ముఠాపని చేసేవారు. అక్కడే పుట్టి పెరిగిన మాలకొండారెడ్డి 9వ తరగతి వరకూ ఆరెస్సార్ హైస్కూల్లో చదివారు. ఇంటి ఆర్థిక పరిస్థితుల రీత్యా పనివెతుక్కుంటూ మద్రాసుకు వెళ్ళారు. నెల్లూరు వాళ్ళనేక మంది అక్కడ సినిమా రంగంలో నిర్మాతలుగా, నటులుగా, సాంకేతిక నిపుణులుగా పని చేస్తున్నారు. వారి పరిచయంతో తానూ అక్కడే చేరారు. డాక్టర్ రామ్ కూడా ఒక సినిమా తీస్తూ మద్రాసులో కొన్నాళ్ళున్నారు. మాలకొండారెడ్డికి ఒకే డ్రస్ ఉండటంతో రాత్రిళ్ళు దాన్ని ఉతుక్కుంటూ,

ఎన్నికల ప్రచారంలో మాల కొండారెడ్డి

ఉదయం మళ్ళీ అదే డ్రెస్ వేసుకుని వెళ్ళడాన్ని ఆయన గమనించారు. ఆయనలోని కష్టపడే తత్వాన్ని ఇష్టపడి ఆయన్ను గురించిన సమాచారం తెలుసుకున్నారు. పిలిపించి మాట్లాడారు. తన ఆస్పత్రికి కాంపౌండర్ గా రమ్మని అడిగారు. వెంటనే అంగీకరించారు. 1953లో డా.రామ్ ప్రజా వైద్యశాలలో కాంపౌండర్ గా చేరారు. కాంపౌండరుగా పనిచేసే కాలంలోనే పార్టీ వాళ్ళతో పరిచయాలు పెరిగాయి.

ఆస్పత్రిలో పనిచేస్తుండగానే రమణమ్మను కులాంతర (ఆమె పద్మశాలి) వివాహం చేసుకున్నారు. 1956లో వారి పెళ్ళయింది. దీన్ని జీర్ణించుకోలేని తల్లిదండ్రులు ఆయన్ని ఇంటి నుంచి తరిమేశారు. ఆస్పత్రిలోనే ఒక రూములో ఉంటూ కాంపౌండర్ గా పనిచేశారు. ఆయన భార్య రమణమ్మ కూడా అక్కడే నర్సు శిక్షణ పొంది అదే ఆస్పత్రిలో పనిచేయసాగింది. కొన్నాళ్ళకు తల్లిదండ్రులు రాజీపడి కొడుకూ కోడలిని ఇంటికి తీసుకెళ్ళారు. ఆ తరువాత మాలకొండారెడ్డి అమ్మ తరువునుంచి వచ్చిన పొలాలను అమ్మి నెల్లూరులోని శెట్టిగుంట రోడ్డులో సొంత ఇల్లు కొనుక్కున్నారు.

1962లో చైనా భారత్ యుద్ధం సందర్భంగా ఢిల్లీలో ఉన్న పుచ్చలపల్లి సుందరయ్యకు నెల్లూరు నుంచి ఒక ఫైల్ పంపించాల్సి వచ్చింది. ఆ దశలో పార్టీపై నిర్బంధం ఉన్నందున పార్టీ గుర్తింపు లేని వ్యక్తితో దానిని పంపించాలని నిర్ణయించారు. అందుకు ఆస్పత్రిలో కాంపౌండరుగా పనిచేస్తున్న మాలకొండారెడ్డిని ఎంపిక చేశారు. ఆయన ఢిల్లీ వెళ్ళి సుందరయ్యను కలిసి వచ్చాక కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యకలాపాల్లో చురుగ్గా పాల్గొన సాగారు. 1964లో ఒక సారి, 1967లో రెండో సారి కమ్యూనిస్టు పార్టీలో వచ్చిన చీలికల అనంతరం

మార్క్సిస్టు పార్టీని పునర్నిర్మాణం చేశారు. నక్సల్స్ చీలిపోతున్న కాలంలోనే 1968 ప్రాంతంలో మాలకొండారెడ్డి ఇంటిపై నక్సల్స్ దాడి చేశారు. నవలాకుల తోట ప్రాంతంలోని తమలపాకుల కూలీల సమ్మె జరిగిన సందర్భంగా మార్క్సిస్టు పార్టీపై సాగిస్తున్న దాడుల్లో భాగంగా శెట్టి గుంట రోడ్లోని ఆయన ఇంటిపైనా దాడి జరిగింది. ఈ పోరాటం గురించి ఇక్కడ చెప్పాల్సి ఉంది. మైపాడు గేటు (ప్రస్తుత నవలాకుల తోట) సమీపంలో తమలపాకు సాగుదార్ల సమ్మె జరిగింది. ఈ సమ్మె నెలరోజుల పాటు కొనసాగింది. ఈ సమ్మె సందర్భంగా ఉగ్రవాదులు సిపిఎం నాయకులపై భౌతిక దాడులకు దిగారు. పెళ్ళకూరు అససూయమ్మ సత్రం ఆధారంగా సిపిఎం క్యాంపు నడిచింది. వంట, పడక అన్నీ అక్కడే ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. ఈ క్యాంపులో చిట్టేటి రమణారెడ్డి, మాలకొండారెడ్డి కీలకంగా నిలిచి పాఠాటాన్ని నడిపారు. అప్పటికి పార్టీ బలహీనంగా ఉండటంతో నిర్మాణ కట్టుబాట్లు లేనివాళ్ళను కూడా కలుపుకుని పోరాడారు.

వీళ్ళందరికీ అక్కడే వంటావార్చూ కార్యక్రమం చేపట్టారు. దీనికి చిట్టేటి రమణారెడ్డి ఇన్‌ఛార్జిగా వ్యవహరించారు. సంఖ్య నిర్దిష్టంగా వుండనందువల్ల ఏ పూట ఎందరికి వండాలో తెలిసేది కాదు. ప్రత్యేకించి మజ్జిగ చాలనప్పుడు నీళ్ళు కలుపుతూ అందరికీ సరిపోయేలా చేసే వారు. దీన్ని గమనించిన జక్కా వెంకయ్య యాధుచ్ఛికంగా వీటిని 'చిట్టేటి రమణయ్య మజ్జిగ' అనొచ్చు అన్నారు. అప్పటి నుంచి పార్టీ క్యాంపులు, పొలిటికల్ క్లాసుల సందర్భంగా మజ్జిగ చాలకుంటే 'రమణయ్య మజ్జిగ' చేయండి అనడం పరిపాటి అయింది. ఈ పోరాటం తారాస్థాయికి చేరింది. ఆ దశలో నక్సలైట్లు, సిపిఎం కార్యకర్తలు ఎదురు బొదురు నిలిచే సమయంలో నిర్మాణ కట్టుబాట్లు లేనోళ్ళు తప్పుకున్నారు. పార్టీ కార్యకర్తలే 'చావో రేవో' అన్నట్లు పోరాడారు. ఈ దాడిలోనే ప్రత్యర్థులు విసిరిన రాయికి చిట్టేటి రమణారెడ్డి పక్కూడి పోయాడు. ఇంటి గోడకు కట్టిన రాళ్ళను ఊడబెరికి వాటితోనే ప్రతిఘటనకు దిగడంతో నక్సలైట్లు పలాయనం చిత్తగించారు. దీని తరువాత నవలాకుల తోట, శెట్టి గుంట రోడ్ ప్రాంతాలలో పార్టీ బలపడింది. ఇలా అప్పటికే నెల్లూరు టౌన్ కార్యక్రమంలో చురుగ్గా పాల్గొంటుండటంతో 1969లో మాలకొండారెడ్డిని పూర్తికాలం కార్యకర్తగా తీసుకున్నారు. తనకు సొంతిళ్ళపై వచ్చే అద్దెలూ, ఒక మధ్యవర్తిత్వంలో భాగంగా అనివార్యమై కొన్న లారీపై వచ్చే ఆదాయంతో బతుకుతూనే అలవెన్ను లేకుండా పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా కొనసాగారు. ఆ దశలో మాలకొండారెడ్డి ఇల్లు పార్టీ కార్యక్రమాలకు కేంద్రంగా పని చేసింది. దామరమడుగు సమ్మె కాలంలో రహస్య జీవితం గడుపుతున్న జక్కా వెంకయ్య కూడా 1970లో వీరింటిలో కొన్నాళ్ళున్నారు.

మాలకొండారెడ్డిని షార్ట్ కట్‌గా విఎమ్ఆర్ అని కూడా పిలిచేవారు. ఇంకొందరు 'మాలకొండన్నా' అంటూ ఆత్మీయ బంధాన్ని కలగలిపి పిలిచేవారు. ఆయన తొలి రోజుల్లో ప్రధానంగా నెల్లూరు పట్టణ ఉద్యమంపై కేంద్రీకరించారు. అర్లపై పట్టణ కార్యదర్శిగా ఉండగా యువజనోద్యమంలో కలిసి పని చేశారు. స్కిల్ గేమ్స్ వ్యతిరేక పోరాటంలోనూ,

ఇందిరాబ్రిగేడ్ కాలంలో 'యంగ్ టర్గుల' దాడులను తిప్పికొట్టడంలోనూ అర్హపు మన్నూరిలతో కలిసి పాల్గొన్నారు. బ్రేడ్ యూనియన్ నాయకునిగా రైసుమిల్లు కార్మికులను ఐక్యం చేయడంలో ఆయన కృషి పట్టణ ఉద్యమానికి ఊపునిచ్చింది. పట్టణంలోని శెట్టిగుంట రోడ్, సవాబుపేట ప్రాంతాల్లో రైసుమిల్లులున్నాయి. వారికే హక్కులూ ఉండేవికావు. అలాంటి స్థితిలో మాలకొండారెడ్డి వారితో బంధాలు నెరిపారు. అందరినీ ఐక్యం చేశారు. నెల్లూరు రైస్ మిల్లు వర్కర్స్ యూనియన్, అక్కడ పనిచేసే ముఠా కార్మికులతో హమాలీ వర్కర్స్ యూనియన్లు పెట్టించి అనేక పోరాటాలు సాగించారు. ఆ పోరాటాల్లో సాధించిన విజయాలతో వారి యూనియన్లను సిఐటియు అనుబంధ సంఘాలుగా మార్పు చేశారు. రైసుమిల్లు వర్కర్స్ యూనియన్ బలపడ్డాక దానికి సమీపాన ఉన్న లంగరు ఫ్యాక్టరీ (చుట్టల తయారీ) కార్మికుల సమస్యలపై దృష్టి సారించారు. 1974లో ఈ యూనియన్ను పెట్టారు. వహబ్, రహంతుల్లా వీరిని సంఘటిత పర్చడంలో వివిధ దశల్లో కీలకంగా కలిసొచ్చారు. ఇక్కడ కూడా సిఐటియు ప్రాబల్యాన్ని అడ్డుకునేందుకు యాజమాన్యం తరపున ఐఎన్టీయూసి శిఖండి పాత్రను పోషించింది. ఐఎన్టీయూసి కుట్రలను తిప్పి కొట్టడంలోనూ, యాజమాన్యపు ఎత్తులను చిత్తు చేయడంలోనూ జక్కావెంకయ్య, శ్రీహరి రూపొందించిన వ్యూహం కీలకంగా పనిచేసింది. దాన్ని అమల్లోకి తీసుకెళ్ళి కార్మికులను ఐక్యం చేయడంలో మాలకొండారెడ్డి కృషి విజయానికి తోడ్పడింది.

1974లో రైల్వే సమ్మె సందర్భంగా మాలకొండారెడ్డినీ, స్పిన్నింగ్మిల్ యూనియన్ నాయకులు సాల్వనీ, స్టాండ్లీని అరెస్టు చేసి హైదరాబాద్లోని ముషీరాబాద్ జైలుకు (ప్రస్తుత గాంధీ ఆస్పత్రి ప్రాంతంలో ఉంది) తరలించారు. రైల్వే సమ్మెను బలపరుస్తూ ఆ కార్మికులతో కలిసి వీరు పనిచేశారు. అలా పని చేయడాన్ని ప్రభుత్వం సహించలేక పోయింది. స్పిన్నింగ్మిల్, కొండాయపాలెం ప్రాంతాల్లో రైల్వే పట్టణ తొలగింపుకు కుట్ర పన్నారనే పేరిట ఈ అరెస్టులు చేశారు. ఈ అరెస్టులు జరిగిన నెలలో రైల్వే సమ్మె విరమణ జరగడంతో ఏ కేసూ లేకుండానే వీరిని విడుదల చేశారు.

లారీ యూనియన్ కార్మికుల పోరాటం ప్రత్యేకంగా పేర్కొన్నాల్సింది. లారీ కార్మికుల హక్కులు, వేతనాలు, డ్యూటీల క్రమ బద్ధికరణ కోసం జరిగిన పోరాటం ప్రత్యేక గుర్తింపు పొందింది. నెల్లూరు జిల్లాలో జరిగిన ఈ పోరాటం తరువాత సిఐటియు కింద సంఘటిమైంది. ఈ ప్రభావం రాష్ట్రం పైగా పడింది. విజయవాడ, కర్నూలు వంటి ప్రాంతాల్లో సిఐటియు ప్రభావం కింద ఉన్న యూనియన్లను కలిపి రాష్ట్ర వ్యాపిత నిర్మాణ రూపం ఇవ్వడంలో మాలకొండారెడ్డిదే ముఖ్య భూమిక. ఈ నిర్మాణం సంతరించుకున్నాక లారీ కార్మికుల సమస్యలతో పాటు చిన్న లారీ యాజమానుల సమస్యలపై కూడా యూనియన్ ఆధ్వర్యంలో పోరాటాలు జరిగాయి. విజయాలు సాధించారు. ఆ తరువాత ఎమ్మర్షన్స్ అమల్లోకొచ్చింది. మాలకొండారెడ్డిపై కూడా అరెస్టు వారెంటు ఉంది. ఆయన పోలీసులకు దొరకకుండా

మారువేషాల్లో తిరుగుతూ పనిచేశారు. ఇందిరా బ్రిగేడ్ దాడుల నుంచి రక్షిస్తూ పార్టీ కార్యకర్తల్లో ఆత్మవిశ్వాసం కల్పించడానికి తరచూ రహస్యంగా వెళ్ళి కలుస్తుండేవారు. మన్నూర్ బహిరంగంగా తిరుగుతూ నిర్వహించే కార్యకలాపాలకు అండదండలనిచ్చారు. ఎమర్జెన్సీ ఎత్తేశాక 1977 ఎన్నికలు వచ్చాయి. ఎన్నికల అనంతరం మళ్ళీ పార్టీ పోరాటాలు మొదలయ్యాయి.

ఎమర్జెన్సీలో సిపిఎం, యువజన సంఘాల ధాటికి నెల్లూరు పట్టణంలోని అరాచక శక్తులు ఎంతోకొంత వెనుకడుగు వేయాల్సి వచ్చింది. అదే సమయంలో ఐఎన్టీయూసి చావుదెబ్బతిన్నది. నక్కలైట్లు కింద ఉన్న ఐఎఫ్టీయూ కూడా వెనుకపట్టు పట్టింది. ఈ శక్తులన్నీ సిపిఐ(ఎం) పై కక్ష పెంచుకున్నాయి. అర్ధపు అనంతరం పట్టణ కార్యదర్శిగా ఎన్నికైన మాలకొండారెడ్డి మీదకు దీన్ని మళ్ళించాయి. లారీ యూనియన్ విషయంలో కూడా ఈ శక్తులు సిపిఎంతో ఘర్షణకు దిగిన విద్రోహులను బలపర్చాయి. ఈ దాడిని సిఐటీయూ తిప్పి కొట్టడం వాటికి కంటగింపు అయింది. ఈ పూర్వరంగంలో 1978లో పార్టీ ఆఫీసులో సమావేశం జరుగుతుందని తెలిసి ఈ శక్తులు మాలకొండారెడ్డిని హత్య చేయడానికి విజయామహల్ గేటు ప్రాంతంలో మాటువేశాయి. అవి అంచనా వేసినట్టు మాలకొండారెడ్డి అటు రాలేదు. యువజన నాయకుడు మన్నూర్ వచ్చాడు. మాటు వేసిన అరాచక శక్తులు మన్నూర్ పై హత్యాయత్నానికి పాల్పడ్డాయి. ఈ దాడిలోనే మన్నూర్ కు ఒక చేయి పోయింది. ఇలాంటి దాడులను తట్టుకుంటూనే నెల్లూరు పట్టణంలో మాలకొండారెడ్డి నాయకత్వంలో మార్కిస్టు పార్టీ పురోగమించింది.

1978లో నిష్పో కార్మికులు, మరికొందరు కలిసి ప్రభుత్వాస్పత్రి ఎగువ భాగంలో (చెరువు లోతట్టుగా ఉండే ప్రాంతంలో) ఇళ్ళు నిర్మించుకున్నారు. దీనికి కలెక్టరు అభ్యంతరం పెట్టారు. సోమశిల ద్యాం పొర్లితే వీళ్ళు నిర్మించిన ఇళ్ళతో పాటు వెయ్యి కుటుంబాలు ఆశ్రయం కోల్పోతాయనీ, అందుకే వారిని అక్కడి నుంచి తరలిస్తున్నామనీ చెప్పారు. జీవనోపాధి రీత్యా పట్టణానికి సమీపంలో స్థలాలు చూపాలంటూ మాలకొండారెడ్డి, శ్రీహరి నాయకత్వంలో కలెక్టరును కలిసిన బృందం పట్టుబట్టింది. ఈ సమస్యను అర్థం చేసుకున్న కలెక్టరు సానుకూలంగా స్పందించారు. ఇప్పటి అంబాపురం, గాంధీనగర్ ప్రాంతాల్లో వారికి పునరావాసం కల్పించారు. వీరు పనిచేసే ప్రాంతాలకు వెళ్ళడానికి అనువుగా ఉదయం, సాయంత్రం ఆర్డీసీ బస్సులు వేయించారు. వాటిలో ఉచితంగా ప్రయాణం చేసే అవకాశం కల్పించారు.

నెల్లూరు పట్టణంలోని నవలాకుల తోట ప్రాంతంలో నెల్లూరు స్టా బోర్డు, కబర్టీ స్టా బోర్డు పేరిట రెండు అట్టల ఫ్యాక్టరీలున్నాయి. ఇక్కడ పనిగంటలపై పరిమితి లేకుండా పనిచేయించే వారు. చట్టపరమైన వేతన విధానంగానీ, సెలవులుగానీ, ఇతరత్రా సౌకర్యాలుగానీ

మాలకొండారెడ్డి అంతిమ యాత్ర

అమలు జరిపేవారు కాదు. కట్టుబానిసల్లా ఉన్న తమ పరిస్థితులను వివరిస్తూ ఇక్కడ కార్మికులు 1978లో మాల కొండారెడ్డిని కలిశారు. వీరి సమస్యలపై సిబిఐయు, సిపిఎం నెల్లూరు పట్టణ కమిటీలు చర్చించాయి. అట్టల ఫ్యాక్టరీ కార్మికుల యూనియన్ పెట్టి పోరాడాలని నిర్ణయించాయి. యూనియన్ పెట్టాయి. సమ్మె నోటీసుతో పోరాటాన్ని ప్రారంభించాయి. పరిస్థితిని గమనించిన యాజమాన్యం చర్చలకు వచ్చింది. 8 గంటల పనిదినం అమలు చేయడానికీ, చట్టబద్ధమైన వేతన విధానం సెలవులూ, ఇతరిత్రా కోర్కెలు అమలు చేయడానికీ యాజమాన్యం అంగీకరించింది. ఇక్కడ పనిచేసేవారు వివిధ ప్రాంతాల నుంచి వచ్చి అద్దె ఇళ్ళలో ఉంటూ పనిచేస్తున్నారు. ఈ స్థితిలో సొంత ఇళ్ళు నిర్మించుకునేందుకు స్థలాల్పింపించాలంటూ అట్టల ఫ్యాక్టరీ కార్మికులు మాలకొండారెడ్డిని కలిశారు. పట్టణ కమిటీ ఆధ్వర్యంలో దానిపైనా కృషి జరిగింది. పెన్నా నదికట్ట, దాని దిగువ భాగాన్ని ఆక్రమించి ఇళ్ళ నిర్మాణం చేసుకున్నారు. ఇదే ఇప్పటి జాకీర్ హుస్సేన్ నగర్ ప్రాంతం. ఆ తరువాత దానికి సమీపాన వైకుంఠపురం పేరిట మరో కాలనీలోనూ ఇళ్ళువేశారు. 1980 నుంచి 1984 వరకూ ఇళ్ళ నిర్మాణం. విస్తరణ జరుగుతూనే ఉంది. ఈ ప్రాంతానికి మున్సిపాలిటీ ద్వారా వసతులు కల్పించడంలో మాలకొండారెడ్డి ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసుకున్నారు. 1981లో మున్సిపల్ కౌన్సిలర్ గా గెలిచి ఉండటం ఇందుకు తోడ్పడింది. కొంత మంది ఇళ్ళు అమ్ముకుని వెళ్ళిన సందర్భంలో ఇక్కడ అరాచక శక్తులతో పాటు రాజకీయ కూడా చేరారు. నదిలో నుంచి తప్పుకోవడానికీ, నదీ మార్గం నుంచి రావడానికీ ఇది అనువైన ప్రాంతంగా మారింది. అందుకే కొందరిని చేరదీసి రాజకీయ ఇక్కడ రహస్య స్థావరం ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. 1981 నాటికే మాలకొండారెడ్డి అండతో జాకీర్ హుస్సేన్ నగర్ లో ఇళ్ళ పట్టాలు పొందిన వారి స్థలాల ఆక్రమణలకు ఈ శక్తులు ప్రయత్నించాయి. ఇది తగని పని అని సిపిఎం నెల్లూరు పట్టణ కమిటీ హెచ్చరించింది. ఈ హెచ్చరికను లెక్క చేయకుండా 1984లో

అక్రమణకు దిగిన వారిని మాలకొండారెడ్డి మార్గదర్శకత్వంలో పట్టా పొందిన వారు ప్రతిఘటించారు. ఈ కారణంగానే రాడికల్స్ మాలకొండారెడ్డిపై వ్యక్తిగతంగా కక్ష పెంచుకున్నారు. దీనికి తోడు ఈ కిరాయి హంతకులు స్థావరం ఏర్పర్చుకున్న ప్రాంతాన్ని వైంకురపురం అంటారు. అక్కడ వీధి లైట్లు లేవు. వీధులైట్లు కావాలని ఎన్నో యేళ్ళుగా కోరుతున్నారు. వీధిలైట్లు వేయకుండా రాడికల్స్ అడ్డుపడుతున్నారు. ఆ ప్రాంతాన్ని అలాగే చీకట్లో ఉంచితే దారితప్పిన తమ కార్యకలాపాలకు అనువుగా ఉంటుందనేది వారి భావన. అయినా ప్రజల కోరిక మేరకు కౌన్సిలర్లుగా మాలకొండారెడ్డి, మస్తానయ్య మున్సిపల్ కౌన్సిల్లో తీర్మానం పెట్టించి లైట్లు వచ్చేలా చేశారు. వారి కక్షకు ఇది మరో కారణమైంది. వీటన్నింటి పర్యవసానంగా మున్సిపల్ ఆఫీసు సమీపంలో హత్య చేయడానికి పథకం రూపొందించారు. కిరాతకంగా హత్యచేశారు. (మాలకొండారెడ్డి హత్య సందర్భంగా అప్పటి ప్రజాశక్తి దినపత్రిక సంపాదకులు, సిపిఐ(ఎం) రాష్ట్ర కార్యదర్శి వర్గ సభ్యులైన మోటూరు హనుమంతరావు రాసిన సంపాదకీయంలో ఒక భాగాన్ని యథాతథంగా దిగువన ఇస్తున్నాం. అందులో మాలకొండారెడ్డి నిర్వహించిన పాత్రకు సంబంధించిన చిత్రీకరణ ఉంది. ఆ భాగం వరకు దిగువన ఇస్తున్నాం)

మాలకొండారెడ్డి ఆశయం అజేయం - హత్యారాజకీయాలు “రాడికల్లు” అంతం ఖాయం

“కామ్రేడ్ మాలకొండారెడ్డి హంతకుల కత్తిపోట్లతో నేలకొరిగారు. అయినా ఆయన ఆశయం అజేయమై వర్ధిల్లగలదు.”

మాలకొండారెడ్డి ఒక కార్మిక కుటుంబంలో జన్మించారు. కార్మిక నాయకుడుగా ఎదిగారు. ఉత్తమ కమ్యూనిస్టుగా వర్ధిల్లారు.

ఆయన రాష్ట్ర లారీ వర్కర్స్ యూనియన్ వ్యవస్థాపకులు. సిఐటియు నెల్లూరు జిల్లా అధ్యక్షులు. పార్టీ పట్టణ కార్యదర్శి, జిల్లా కార్యదర్శివర్గ సభ్యులు, ఆంధ్రప్రదేశ్ కమ్యూనిస్టు కమిటీ సభ్యులు. మున్సిపల్ కౌన్సిలర్. 1953 నుండి పార్టీ సభ్యుడు. 1969 వరకు ప్రజా వైద్యశాలలో కాంపౌండరుగా ఉంటూనే పార్టీ కార్యక్రమాల్లో నిమగ్నులయ్యారు. ప్రత్యక్షంగా పార్టీ కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించేందుకు వీలుగా అప్పటి నుండి పార్టీ హోల్టెయిన్ గా పనిచేస్తున్నారు. కష్టాలు పడ్డాడు. నష్టాలు భరించాడు. పట్టణంలో రౌడీయజాన్ని ప్రతిఘటించి నిలిచాడు. కార్మికోద్యమాన్ని నిర్మించాడు. విచ్చిన్నాలను అధిగమించి నిలిచిన యోధుడు ఆయన. ప్రభుత్వ నిర్బంధ విధానం వల్ల కేసులకు, జైలు జీవితానికి అజ్ఞాత వాసానికి గురయ్యాడు. ఉద్యమం నిర్మించాడు. విలువైన వ్యక్తిగా రాజకీయాల్లో రాణించాడు. చిరునవ్వుతో ప్రజలను ఆకర్షించే స్వభావం ఆయనది. ఓర్పుతో వారికి నచ్చజెప్పే వైఖరి. రాజకీయంగా భిన్నాభిప్రాయం గలవారు సైతం ఆ గుణగణాలకే ఆయన్ను మెచ్చుకునేవారు.

ఆ విలువైన వ్యక్తి, ఉత్తమ ప్రజాసేవకుడూ నరహంతకులైన “రాడికల్సు” కత్తిపోట్లకు ఆహుతయ్యాడు. కమ్యూనిజం పేరిటే ఈ దుండగులు మాలకొండయ్య వంటి ఉత్తమ కమ్యూనిస్టును పొట్టన బెట్టుకున్నారు. వర్గ శత్రువులనూ, దోపిడీదార్లనూ కూడా వ్యక్తిగత దౌర్జన్యాన్ని ప్రయోగించి చంపే ఖూనీకోరు పంథాకు మార్క్సిజం- లెనినిజం బద్ధ వ్యతిరేకి. కాగా ఒక విలువైన ప్రజాసేవకుణ్ణి అందులోనూ కమ్యూనిస్టుని దొంగచాటుగా దాగి పొంచికూర్చొని చంపడాన్ని చరిత్ర క్షమించదు. మార్క్సిజం అన్న పేరును ఉచ్చరించడానికే తగని నీచులు “రాడికల్సు”. మహోన్నత మానవతావాదంగా పేరుపొందిన మార్క్సిజం-లెనినిజం ఎక్కడ? తమతో భేదించిన ఒక విలువైన రాజకీయ వేత్తను కత్తులతో పొడిచి, గొడ్డళ్లతో నరికి, అమానుషంగా చంపే ఈ అడవి మృగాల ప్రవృత్తి ఎక్కడ? ఒక దానికొకటి అసలే పొసగదు.

ప్రజల మనిషి అర్లప్ప

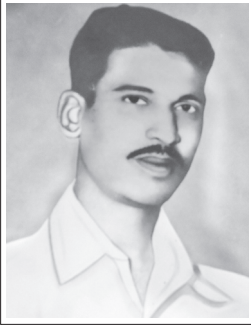
నెల్లూరు పట్టణం కపాటిపాలేనికి చెందిన అర్లప్ప అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీ కాలంలోనే పార్టీలోకొచ్చారు. కపాటిపాలెం అప్పట్లో అరవ, తెలుగు పాలేలుగా ఉండేది. అర్లప్ప అరవపాలెంలో ఉండేవారు. చీలికల అనంతరం సిపిఐ(ఎం)లో పని చేస్తూ వచ్చారు. నక్కల్సో చీలిక వచ్చినా ఆయన సిపిఐ(ఎం)లోనే ఉన్నారు. 1964 చీలికల సందర్భంగా తొలుత ఆయన సిపిఐలోకెళ్ళారు. ఆచరణలో రెండు పార్టీల మధ్య తేడాలను అర్థం చేసుకున్న మీదట డాక్టరు రామ్, నెల్లూరు కాంతారావుల సాహచర్యంతో సిపిఐ(ఎం)లోకొచ్చారు. రెండో చీలిక అనంతరం 1969లో జక్కా వెంకయ్య కార్యదర్శిగా ఏర్పడిన సిపిఐ(ఎం) తొలి జిల్లా కమిటీలో ఉన్న ఐదుగురిలో అర్లప్ప ఒకరు. సిపిఐ(ఎం) నెల్లూరు పట్టణ కార్యదర్శిగా బాధ్యతలు నిర్వహించారు. అప్పటికి నెల్లూరులో నామ మాత్రంగా పార్టీ ఉన్న ఆ స్థితిలో అర్లప్ప పట్టణ ఉద్యమ బాధ్యతలు స్వీకరించారు. ఆయన ఎలిమెంటరీ విద్య వరకే పూర్తి చేసినట్లు గుర్తుని ఆ తరం నాయకుడు స్వయంపాకుల మురళీకృష్ణ చెప్పారు. పార్టీలోకొచ్చాకే పట్టుబట్టి చదువు నేర్చుకున్నారు. ఆ తరువాత జాతీయ, అంతర్జాతీయ రాజకీయాలను కూడా అర్థం చేసుకునే స్థాయికి ఎదిగారని ఆ తరం నేతలు చెప్పారు. ఆయనది చాలా నిరుపేద కుటుంబం. ఆయన భార్య మేరమ్మ దోసెలుబోసి కుటుంబాన్ని పోషించేది. ఆయనకు ఐదుగురు సంతానం. పిల్లలందరూ కమ్యూనిస్టులు కావాలని హోచిమిన్, లుమంబా, లెనిన్, జ్వాలాముఖి(తర్వాత సుధాకర్ గా మార్చుకున్నారు) అని పేర్లు పెట్టుకున్నారు. ఆయన వచ్చిన నేపథ్యం, ఇంటి పరిస్థితిని చూసి ఎవరైనా సహాయం చేయబోతే నిరాకరించడమో లేదా పార్టీ ఫండ్ కింద రశీదు ఇచ్చి విరాళంగా జమ చేయడమో చేసేవారే తప్ప వ్యక్తిగతంగా తీసుకునే వారు కారని ఆయన ద్వారా పార్టీలోకొచ్చిన చంద్రారెడ్డి (సంత పేట) చెప్పారు. ఇతరులు ఇప్పిస్తే, అదీ బాగా సన్నిహితులైతే ఒక్క టీ మాత్రమే తీసుకునేవారని చెప్పారు.

పట్టణంలో పార్టీని అభివృద్ధి చేయడం కోసం యువకులను కూడగట్టడం ప్రధాన కార్యక్రమంగా ఎంపిక చేసుకున్నారు. అప్పటికే నెల్లూరులో చెలరేగిన రౌడీ గ్యాంగులకు వ్యతిరేకంగా వారి అన్యాయాలకు బలైన వారినీ, వారిని ప్రతిఘటించడలచిన వారినీ చేరదీసే ప్రయత్నం చేసినట్లు ఆనాటి యువజన సంఘంలో పనిచేసిన యువకులు చెప్పారు. అలా కలిసొచ్చిన వారిలో సంతపేటకు చెందిన మన్సూర్, చంద్రారెడ్డి, మరి కొందరున్నారు. రౌడీయజాన్ని ప్రతిఘటించడంలో భాగంగా వీరందరూ పార్టీకి చేరువయ్యారు. తొలి రోజుల్లో వీరు అర్లప్పను

మాసి తప్పుకు తిరుగుతున్నా, చాలా ఓపిగ్గా వెంటబడి పట్టుకునే వారని సంతపేటకు చెందిన నాయకులు చెప్పారు. తనకన్నా బాగా చదువుకున్న ఇలాంటి యువకులకు రాజకీయాలు చెప్పే స్థాయి అర్హులు లేదు. అలాంటి సందర్భాల్లో శ్రీహరి దగ్గరకు తీసుకొచ్చి రాజకీయ చర్చలు సాగించేవారు. వ్యక్తులు ప్రధానం కాదనీ, పార్టీయే ప్రధానమనీ, వ్యక్తులపై దాడులు చేస్తే పరిష్కారాలు రావనీ, శ్రామికులను ఐక్యం చేసి పోరాడంలోనే విజయాలు సాధించగలమనీ ఆయన సవ్యజెప్పే ప్రధాన రాజకీయ అంశాలుగా ఉండేవనీ ఆ తరం వారు చెప్పారు. ఇదే పద్ధతుల్లో రంగనాయకుల పేట, సంతపేట, మూలాపేట, డైరెక్టర్ రోడ్, ఎసి మార్కెట్ ఏరియాల్లో యువకులను కూడగట్టారు. పి. నాగేశ్వరరావు, పిఆర్ వెంకట సుబ్బయ్య ఇలా వచ్చిన వారే. 1969లో మాలకొండారెడ్డి డా.రామ్ అన్నత్రిని వదిలి పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా వచ్చాక పట్టణ ఉద్యమం మరింత బలోపేతం అయింది. రిక్షా వాళ్ళను అంటి పెట్టుకుని ఆ సమ్మెలను విజయవంతం చేయడంలో అర్లప్ప, మాలకొండారెడ్డి కృషి చెప్పుకోదగింది. 'తొక్కేవానికే రిక్షా' నినాదంతో అద్దె యజమానుల ఆగడాలకు బ్రేకు వేశారు. ఐఎన్టీయూసి ఆగడాలను ఎదుర్కొంటూనే వారితో ఐక్య పోరాటాలు చేస్తూ రిక్షా కార్మిక యూనియన్‌ను పటిష్టం చేశారు. డాక్టర్ రామ్‌కు వారసులుగా గుర్తింపు పొందారు. అప్పటికే మన్యూర్ కూడా యువజన సంఘంలో చేరి పనిచేయ సాగారు.

నెల్లూరు యువతను చెడుదారులు పట్టిస్తున్న స్కీల్ గేమ్స్‌కు వ్యతిరేకంగా యువతను నడిపించడంలో అర్లప్ప, మాలకొండారెడ్డి, మన్యూర్ త్రయం శక్తివంతమైన నాయకత్వ మార్గదర్శకత్వాన్ని అందించింది. స్కీల్ గేమ్స్ వలలో చిక్కి దారి తప్పుతున్న తమ బిడ్డలను రక్షించుకునేందుకు పట్టణ ప్రజానీకం ఈ పోరాటానికి సంపూర్ణ మద్దతునిచ్చారు. ఈ పోరాటం ఫలితంగా స్కీల్ గేమ్స్ నిర్వాహకులు నెల్లూరును వదిలి పెట్టాల్సి వచ్చింది. “1972లో కూలి పెంపు ప్రచారం జరిగింది. అర్లప్ప, అప్పటి విద్యార్థి నాయకులు జానా వెంకయ్య, అర్లప్ప భార్య నాయకత్వంలో ఒక బృందం టిపి గూడూరు, మాచర్లవారి పాలెం, పేడూరు, చంద్ర శేఖర పురం గ్రామాల్లో ప్రచారం చేశారు. ప్రత్యేకించి హరిజన వాడలూ, బిసి కాలనీలు ఎంపిక చేసుకుని ప్రచారం సాగించారు. ప్రచారానంతరం పోరాట కేంద్రాలను ఎంపిక చేసుకున్నారు. వర్గ శక్తులను అంచనా వేసి ఎక్కడ పోరాటం సాగించవచ్చు, ఎక్కడ పట్టు విడుపులతో వ్యవహరించాలి అనే విషయాల్లో అర్లప్ప దిట్ట. పోరాట కేంద్రాలను ఎంపిక చేసుకుని పోరాటాలు సాగించారు. అర్లప్ప నాయకత్వంలో పోరాటానికి దిగితే విజయం ఖాయమనే విశ్వాసం ఆనాటి కూలీల్లో ఉండేది. అందుక్కారణం కేవలం ఎత్తుగడలే కాదు. పోరాటం జరిగినంత కాలం ఆయన కూలీల మధ్యనే ఉంటూ పెట్టింది తిని వారి మధ్య ఉంటూ మనో ధైర్యాన్ని నింపేవారు.” అని జానా వెంకయ్య పరిశీలనను చెప్పారు. ఎమర్జెన్సీలో ఇందిరా బ్రిగేడ్ సృష్టించిన 'యంగ్ టర్కుల' రాడీయోజాన్ని తిప్పికొట్టడంలో ఈ పోరాట అనుభవాలు ఆయనకు తోడ్పడ్డాయి. అంతకు ముందు స్కీల్ గేమ్స్‌లో రౌడీలను తిప్పికొట్టిన వ్యూహాలు కలిసొచ్చాయి. పోరాటాల్లోనే కాదు. శాఖలను సమావేశ పర్చడంలోనూ, జిల్లా కమిటీ నిర్ణయాలను శాఖలకు వివరించి పని చేయించడంలోనూ ప్రతి సభ్యుడినీ అంటిపెట్టుకుని వ్యవహరించేవారు. నెల్లూరు పట్టణంలో మధ్య తరగతి, అంతకన్నా ఎక్కువగా కూలీల్లో పని చేస్తూ వారి ఆదరాభిమానాలను చూరగొన్నారు. 1967 శాసన సభ ఎన్నికల్లో నెల్లూరు నుంచి సిపిఎం అభ్యర్థిగా అర్లప్ప పోటీ చేశారు. 1971 ఎన్నికల్లోనూ నెల్లూరు నుంచి పోటీ చేసి 9000 ఓట్లు తెచ్చుకున్నారు. ఒకసారి పార్టీ తరుపున కౌన్సిలర్‌గా కూడా పోటీ చేశారు. ఇంత చరిత్ర ఉన్న అర్లప్ప వ్యక్తిగత కారణాలతో ఎమర్జెన్సీ అనంతర కాలంలో పార్టీకి దూరమయ్యారు.

యువజనోత్తేజం

మన్నార్

మహమ్మద్ మన్నార్ యువజన నేతగానే నెల్లూరు జిల్లా ఉద్యమంలో కాలూనారు. 42 ఏళ్ళ వయసులో యువకుడిగానే గూండాల దాడులకు బలయ్యాడు. అలా ఆ జిల్లా ఉద్యమంలో శాశ్వత 'యువనేత'గానే మిగిలిపోయారు. ఆ తరం యువత ఇప్పుడు వృద్ధాప్యానికి చేరువవుతోంది. అయినా మన్నార్ ప్రస్తావన రాగానే ఇప్పటికీ యువకుల్లాగే పని చేస్తున్నట్లు మాట్లాడేస్తుంటారు. మన్నార్ వ్యక్తిత్వం తాలూకూ ఈ ముద్రే నేటికీ మిగులుంది.

వరంగల్ జిల్లా ఇంజనీరింగ్ కాలేజీలో చదువుతుండగా రెండు గ్రూపుల మధ్య ఘర్షణలు జరిగాయి. ఆ ఘర్షణల్లో ఒక గ్రూపుతో గొడవకు దిగిన బృందంలో మన్నార్ ఉన్నాడు. ఈ ఘర్షణల వెనుక ఏ రాజకీయాలూ లేవు. అయినా ఈ గొడవల్లో పాల్గొన్న విద్యార్థులపై యాజమాన్యం తీసుకున్న చర్యల్లో భాగంగా మన్నార్నూ కాలేజీ నుంచి తొలగించారు. బాగా చదివే విద్యార్థిగా పేరున్న మన్నార్ను విద్యకు దూరం చేయలేని ప్రిన్సిపాల్ మరో కాలేజీని సూచించి అక్కడ చేరమన్నారు. ఆ మేరకు తానూ సిఫార్సు చేస్తానన్నారు. విద్యా సంవత్సరం మధ్యలో ఇది జరిగింది. దీంతో మన్నార్ తన సొంత పట్టణమైన నెల్లూరుకు చేరారు. 1971లో ఇది జరిగింది. మళ్ళీ ఇంజనీరింగ్లో చేరే ప్రయత్నం చేయలేదు. నెల్లూరులోని విఆర్సి రాత్రి కళాశాలలో బి.కాం. చేశారు. అప్పటికే నెల్లూరులో కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఆధ్వర్యంలో యువజనోద్యమం చురుగ్గా పని చేస్తోంది.

నెల్లూరు సంతపేటలో రౌడీ గ్యాంగ్లను ప్రతిఘటించే మధ్య తరగతికి చెందిన యువకులు ఒక గ్రూపుగా ఉండేవారు. మన్నార్ అందులో భాగమయ్యారు. కొన్నాళ్ళకు 'ఏ లక్ష్యం లేకుండా రౌడీలను ఎదిరించి ప్రయోజనమేమిటి?' అనే ప్రశ్న ఈ యువకుల్లో తలెత్తింది. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం కోసం ఎద్దులరేవు సంఘంలోని సిపిఎం ఆఫీసుకెళ్ళారు. జిల్లా నాయకులైన జక్కా వెంకయ్య, శ్రీహరిలతో చర్చించాక అందులో పనిచేయాలని భావించారు. అలా అప్పటి పట్టణ నేతల్లో ఒకరైన అర్లప్పతో మన్నార్కు పరిచయం ఏర్పడింది.

అయనతో కలిసి కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనసాగారు. తొలి రోజుల్లో అర్ధపు కనిపిస్తే కమ్యూనిస్టు సుత్తి అనే పేరిట మనూరు, ఆ ప్రాంత ప్రస్తుత నాయకులు చంద్రారెడ్డి తదితరులు తప్పించుకునే ప్రయత్నం చేశారు. అయినా ఆయన ఒపిగ్గా మనూర్, ఆయన సహచర బృందాన్ని శ్రీహరి వద్దకు తీసుకెళ్ళి రాజకీయ చర్చలు సాగించేవారు. దీంతో సంతపేట యువకులు యువజన సంఘం కార్యకర్తలుగా మారారు. ఆ తరువాత ఏడాదికి నెల్లూరులో 'స్కిల్ గేమ్స్' ప్రారంభించారు. ఇది యువతను నిలుపు దోపిడీ చేసే జూదం వంటిది. నెల్లూరు పట్టణంలో ఇవి దీర్ఘ కాలం కొనసాగడంతో యువత, ప్రత్యేకించి మధ్య, ఆపై తరగతి యువత దారి తప్ప సాగింది. జూదంతో పాటు మద్యపానం, వ్యభిచారం వంటి వ్యసనాలకు లోను కాసాగింది. దీనికి వ్యతిరేకంగా అన్ని వర్గాల ప్రజల్లో అసంతృప్తి ప్రబలింది. పాదవుతున్న తమ బిడ్డలను కొత్తగా తలెత్తిన 'సాంస్కృతిక' కాలిప్యానికి బలి చేయలేక పోయారు. 'స్కిల్ గేమ్స్' ఎత్తివేయాలంటూ అధికారులకు వినతి పత్రాలివ్వసాగారు. ఈ పరిస్థితిని గమనించి మార్క్సిస్టు పార్టీ, దాని ఆధ్వర్యంలో నడిచే యువజన సంఘం దీనికి ఉద్యమ రూపం ఇచ్చాయి. ఈ ఉద్యమంలోనే నెల్లూరు పట్టణంలో వి.మాలకొండారెడ్డి, అర్ధపులతోపాటు మనూర్ గుర్తింపు పొందిన నేతగా ఎదిగారు. 'స్కిల్ గేమ్స్' పేరిట ఏం జరుగుతుందో ఇంటింటికి తెలిపారు. ప్రజాభిప్రాయాన్ని ఉద్యమం వైపుకు మళ్ళించారు. ఈ దశలోనే 'స్కిల్ గేమ్స్'కు కొమ్ముగాస్తున్న పోలీసులను ఒక వైపు, కిరాయి రౌడీలను మరో వైపు ఎదిరించి పోరాడాల్సి వచ్చింది. అన్ని ఆటంకాలను ఎదుర్కొంటూ పురోగమించిన ఈ ఉద్యమం చివరకు స్కిల్ గేమ్స్ నిర్వాహకుల మెడలొంచడంలో విజయవంతమైంది.

స్కిల్ గేమ్స్ను ఎత్తేసారుగానీ వారు నీరు పోసి పెంచిన కిరాయి మూకలు ప్రత్యమ్నాయం వెతకసాగాయి. ఇదే సమయంలో పై ముగ్గురు యువజన నాయకులపై తీవ్ర వ్యతిరేకతను పెంచుకున్నాయి. దాన్ని ద్వేషంగా స్థిరపర్చుకున్నాయి. అప్పుడప్పుడే పల్లెల నుంచి నెల్లూరుకు చేరి వ్యాపార పోటీలో 'మార్కెట్ ఘర్షణ' సాగిస్తున్న సంపన్న వర్గాల్లో కొద్ది మంది రాజకీయ రంగంలోకి చేరారు. ఇంకొందరు 'మార్కెట్ పోటీ ఘర్షణ'లకు నాయకత్వం వహించారు. ఈ రెండు శక్తులూ 'స్కిల్ గేమ్స్' పోవడంతో నిరాశ్రయులైన కిరాయి గూండాలను చేరదీశాయి. వాటిని సంఘటిత పరిచి తమ ఆర్థిక, రాజకీయ ప్రయోజనాలకు పావులుగా వాడుకోసాగాయి. దీంతో నెల్లూరు పట్టణంలో మళ్ళీ రౌడీయజం తలెత్తింది. దీని స్పష్టమైన రూపం ఎసి కూరగాయల మార్కెట్ వద్ద బట్టబయ్యలైంది. దీనిపై ఆనం వారి పలుకుబడి, పెత్తనం ఉండేది. ఆనం వారికి అనుచరులైన ముంగమూరు రాధయ్య, ఏలూరు మస్తానయ్య ఈ మార్కెట్పై నేరుగా పెత్తనం చేశారు. పుట్టా బలరామిరెడ్డి వీరికి మద్దతుగా నిలిచారు. ఆ ప్రాంతంలో యువజన సంఘం (డివైఎఫ్ఐ) కార్యకర్తగా గుర్తింపు పొందిన పి.నాగేశ్వరరావు ఆ మార్కెట్లోని ఒక హోల్సేల్ దుకాణ యజమాని అనుమతితో దాని ముందు టమోటాలు పెట్టుకుని అమ్మేవారు. ఆనం వారి మనుషులు నాగేశ్వరరావు వ్యాపారాన్ని అడ్డుకున్నారు. చిట్టేటి రమణారెడ్డి, మనూర్ నాయకత్వంలో ఈ దుర్మార్గాన్ని ఎదుర్కొన్నారు. ఆ సందర్భంగా ఆనం వారి అనుయాయులు చేసిన దాడిలో సిపిఎం నాయకులు మార్కాపురం సుబ్బారెడ్డి

గాయపడ్డారు. వెనుకడుగు వేయకుండా 10 రోజుల పాటు ఈ దాడులను ఎదిరించి నిలిచాక ఎసి కూరగాయల మార్కెట్లో సిపిఎం పైచేయి సాధించింది. దీని తరువాత మార్కెట్లో ముంగమూరు రాధయ్య, ఏలూరు మస్తానయ్య, పుట్టా బలరామిరెడ్డి పెత్తనం దెబ్బతిన్నది. సిపిఎం మార్కెట్లో పాటు పండ్ల మార్కెట్ వ్యాపారుల్లోకీ, జెండా వీధి, కామాటి వీధి ప్రాంతాల్లోకీ విస్తరించింది.

ఇలా ప్రజల ప్రయోజనాలకూ, ఈ శక్తుల ప్రయోజనాలకూ మధ్య ఘర్షణ తలెత్తినప్పుడు యువజనోద్యమం మళ్ళీ కిరాయి మూకల దాడులనెదుర్కొంటూ పురోగమించింది. ఈ పరిస్థితుల్లోనే భారత ప్రజాస్వామ్యంపై దాడి చేస్తూ దేశంలో 'ఎమర్జెన్సీ' చీకట్లు అలముకున్నాయి. దీన్ని ఆసరా చేసుకుని నెల్లూరులో 'యంగ్ టర్కుల' పేరిట ఈ శక్తులు పునః సమీకృతం అయ్యాయి. అప్పటికే నిషా్న ఫ్యాక్టరీలో కార్మికోద్యమానికి నాయకత్వం వహిస్తున్న, మార్క్సిస్టు పార్టీకి వ్యతిరేకంగా పనిచేస్తున్న ఐఎన్టీయూసి నాయకుడు 'యంగ్ టర్కుల' పక్షం చేరాడు. ఆ రకంగా అధికార పార్టీ తరపున 'యంగ్ టర్కుల' అవతారమెత్తిన రాజకీయ, వ్యాపార, రౌడీ గ్యాంగు నెదిరించి యువజన సంఘం ప్రజల పక్షాన పోరాడాలని వచ్చింది. పోరాడి విజయాలూ సాధించింది. ఇదే 'యంగ్ టర్కుల'కు కంటగింపుగా మారింది. రంగనాయకుల పేటలోని లంగరు చుట్టల కార్మికుల సమ్మె సందర్భంగా ఐఎన్టీయూసి, నక్కలైటు గ్రూపులు సిఐటీయూపై ఉన్న కక్ష కొద్దీ యజమానులను బలపరుస్తూ కార్మికులపై గూండాగిరికి దిగాయి. దాన్నితిప్పి కొట్టడంలో మన్సూర్ నాయకత్వంలో యువజన సంఘం కీలక పాత్ర పోషించింది.

ఈ యువజనోద్యమానికి కీలక స్థానంలో ఉన్న మాలకొండారెడ్డిని హతమార్చాలని ఈ శక్తులు పన్నాగం పన్నాయి. దీనికి తోడు లారీ యూనియన్కు సంబంధించిన కార్మికులకు, పెద్ద యజమానులు పోషించే గూండాలకు మధ్య ఘర్షణ జరిగింది. కార్మికుల పక్షాన ఉన్న మాలకొండారెడ్డిపై ఆ గ్యాంగులు కక్ష పెంచుకున్నాయి. ప్రస్తుత స్టోన్ హౌస్ పేటకు పైభాగాన పెన్నా నదీ తీరం వెంబడి ఉన్న ప్రాంతంలో ఆయన జనరల్ బాడీలో పాల్గొన్నాడని ఈ శక్తులకు సమాచారం అందింది. అక్కడి నుంచి ఆయన ఇంటికెళ్ళే దారిలో కాపు కాశారు. అప్పటి పన్నాగం విఫలమైంది. మరో రోజు ఎద్దుల రేవు సంఘం సమీపంలో ఉన్న పార్టీ ఆఫీసు జనరల్ బాడీలో ఉన్నాడని తెలిసి ఇదే ముఠా మళ్ళీ విజయా మహల్ గేటు సమీపంలో మాటు వేసింది. 1978 నాటి సంఘటన ఇది. డిసెంబరు 28వ తేదీ రాత్రి 9 గంటలప్పుడు ఆ దారి మీదుగా మాలకొండారెడ్డి వెళ్ళలేదు. మన్సూర్ వెళ్ళారు. ఆయన రిక్షాపై వెళ్తుండగా రైలు గేటు వేయడంతో గేటు సమీపంలో రిక్షా ఆగింది. మాటు వేసిన గూండాలు గొడ్డళ్ళు, బరిసెలతో దాడి చేశారు. వీవుకు బరిసె పోట్లు తగిలాయి. వంటి నిండా గొడ్డలి గాయాలయ్యాయి. పై నుంచి తలపై గొడ్డలి వేటు వేయడానికి ప్రయత్నించినపుడు తలపై తన కుడిచేతిని గొడ్డలికి అడ్డంగా పెట్టారు. దాంతో గొడ్డలి వేటు తల బదులు కుడిచేయిని నరికింది. చేతి నుంచి హస్తం వేరయి కేవలం తోలు ఆధారంగా వేలాడుతోంది. ఈ దెబ్బలకు

కిందపడిన మన్సూర్ చనిపోయాడనుకుని రౌడీ మూకలు పరారయ్యాయి. కాసిపటికి అదే దారి మీదుగా మన్సూర్ కోసం వస్తున్న విద్యార్థి సంఘ నాయకుడు టి. రాము మన్సూర్ పడున్న ప్రాంతం మీదుగా వెళ్తున్నాడు. రామును గమనించిన మన్సూర్ గట్టిగా అరిచారు. పరిస్థితిని అర్థం చేసుకున్న రాము మన్సూర్‌ను హుటాహుటిన రామచంద్రారెడ్డి ఆస్పత్రికి తరలించారు. సత్వరం వైద్యం అందడంతో ప్రాణ ప్రమాదం తప్పింది. కుడిచేయి హస్తాన్ని పూర్తిగా తొలగించాల్సి వచ్చింది. మొత్తం గాయాల నుంచి కోలుకోవడానికి చాలా దీర్ఘకాలం పట్టింది.

ఆరోగ్యం కుదుటపడ్డాక మన్సూర్ మళ్ళీ ప్రజా ఉద్యమాల్లోకి అడుగుపెట్టాడు. డివైఎఫ్‌బి జిల్లా అధ్యక్షునిగా ఎన్నికయ్యాడు. అప్పుడు వి.శ్రీనివాసరావు (ఇప్పటి సిపిఎం కేంద్ర కార్యదర్శి వర్గ సభ్యులు) జిల్లా కార్యదర్శిగా ఉన్నారు. మారిన పరిస్థితులకు అనుగుణంగా డివైఎఫ్‌బి అప్పటి కుళ్ళు సంస్కృతికి వ్యతిరేకంగా నూతన సంస్కృతికి శ్రీకారం చుట్టింది. విజయవాడలో పి. మధు రాష్ట్ర యువజన సంఘ కార్యదర్శిగా ఉండగా 'యువజనోద్యమ బహుముఖ కార్యక్రమాలు' మీద జరిగిన చర్చ వీరికి బాగా తోడ్పడింది. జిల్లాలో ఈ చర్చలోని అంశాలను ఎలా ఆచరణలో పెట్టాలో ఈ ఇరువురూ చర్చ సాగించారు. సంక్రాంతి, క్రీస్మస్ ఆటల పోటీలు, గ్రామ, పట్టణ ప్రాంతాల్లో సహాయక కార్యక్రమాలు, సామాజిక సమస్యల్లో జోక్యం వంటి కార్యక్రమాలతో డివైఎఫ్‌బి యువతను ఆకర్షించింది. జిల్లా యువతపై కొంత మేరకు ఈ కార్యక్రమాలు నూతన ప్రభావాన్ని చూపాయి. ఈ దశలో మన్సూర్ కూడా గ్రామాలు తిరుగుతూ పని చేశారు. ఆయనలోని నిర్మాణ దక్షత, గ్రామీణులతో కలిసి పనిచేసే లక్షణాలు ఈ కాలంలో స్పష్టంగా బయటపడ్డాయి. ఈ దశలోనే నెల్లూరు పట్టణ సిపిఐ(ఎం) బాధ్యతల్లో ఉన్న వి.మాల కొండారెడ్డి మున్సిపల్ ఆఫీసు నుంచి వస్తుండగా 1985లో రాడికల్స్ దారికాచి చంపారు. మాల కొండారెడ్డి హంతకులను వదల కూడదనీ, చట్ట పరంగా శిక్షలు వేయించాలనీ సిపిఐ(ఎం) నిర్ణయించింది. ఈ నిర్ణయానికి అనుగుణంగా మన్సూర్ పకడ్బందీగా సాక్షులను కోర్టులో ప్రవేశపెట్టాడు. కేసును సరైన దారిలో నడపడంలో కీలక పాత్ర పోషించారు. ఈ కేసులో నిండుతులకు శిక్షలు పడ్డాయి. ఇదే కేసుకు సంబంధించి మరో ముద్దాయిపై విచారణ జరుగుతోంది. మన్సూర్‌ను తప్పుకోమంటూ బెదిరింపులు వచ్చాయి. అయినా మన్సూర్ జంకలేదు.

ఆ రోజు 1987 జనవరి 13. భోగి రోజు. బయటికెళ్ళి మధ్యాహ్నం ఒంటి గంట ప్రాంతంలో నారాయణరావు పేటలోని తన ఇంటికెళ్ళిన మన్సూర్ దగ్గరకు ఇద్దరు వ్యక్తులొచ్చారు. ఎసి కూరగాయల మార్కెట్లో గొడవగా ఉందని, మార్కెట్లో పార్టీ నాయకులు నాగేశ్వరరావు మీకు కబురు చేయమన్నారని చెప్పారు. అక్కడ పార్టీ బాధ్యులు ఉన్న ఫశంగా రమ్మంటున్నారని చెప్పారు. అన్నం కూడా తినకుండా ఎసి మార్కెట్ సందులోకి తిరగగానే పొంచి ఉన్న రాడికల్స్ ఒక్క ఉడుటున బరిసెలతో, గొడ్డళ్ళతో దాడి చేశారు. ఈ దాడిలో ఎడమ చేయి అక్కడికక్కడే

తెగి కింది పడింది. మెడమీద, ఛాతీ మీద బలమైన గాయాలయ్యాయి. పక్కటెముకలు విరిగాయి. ఈ విషయం తెలిసి మార్కెట్లోని పార్టీ సభ్యులు, నారాయణరావు పేట యువకులు అక్కడికి చేరారు. తీవ్రంగా గాయపడ్డ మన్సూర్ను రామచంద్రా రెడ్డి ప్రజావైద్యశాలకు తరలించారు. మరి కొందరు గుండాల వెంట బడి మైళ్ళ కొద్దీ తరిమారు. పారిపోయే ప్రయత్నంలో ప్రజలు కొట్టిన దెబ్బలకు ఇద్దరు చనిపోయారు.

మన్సూర్ను ఆస్పత్రిలో చేర్చాక డాక్టరు శేషారెడ్డి స్వయంగా చికిత్స కొనసాగించారు. ఆయన పరిస్థితి అర్థమైనా “నీకేం కాదు మన్సూర్. నువ్వు బతుకుతావు” అన్నారు. “నన్ను బతికించడం నీ వల్ల కాదు. చనిపోతానన్న బెంగ నాకు లేదు. అనవసర ఖర్చు చేయించకండి” అన్నారు. ఈ మాటలన్న కాసేపటికి ఇంజెక్షన్ ప్రభావంతో మత్తులోకి జారుకున్నారు. అదే రోజు రాత్రికి ఆయన ఆరోగ్య పరిస్థితి ఆందోళనకరంగా మారడంతో అక్కడి డాక్టర్ల బృందం మద్రాసుకు (ఇప్పటి చెన్నై) తీసుకెళ్ళడం మంచిదని సూచించింది. వెంటనే జిల్లా కమిటీ మద్రాసుకు తీసుకెళ్ళింది. మన్సూర్ను బతికించడానికి డాక్టర్లు శత విధాలా ప్రయత్నించారు.

బరిసె పోట్లకు విరిగిన ఎముకలనూ, తెగిన రక్తనాళాలనూ అతికించి బతికించడం వైద్య శాస్త్ర సామర్థ్యానికి పరీక్షగా మారింది. 14వ తేదీ సాయంత్రం 6.30కి మన్సూర్ చనిపోయినట్లు డాక్టర్లు నిర్ధారించారు. వైద్య పరమైన చర్యలు పూర్తయ్యాక ఆ రాత్రికే మన్సూర్ భౌతిక కాయాన్ని నెల్లూరుకు తరలించారు. బంధువుల కోరిక మేరకు రాత్రి 12 గంటల సమయంలో మన్సూర్ ఇంటికి తీసుకెళ్ళారు. తరువాత నెల్లూరు పార్టీ ఆఫీసుకు తీసుకొచ్చారు. ఈ వార్త 14వ తేదీ రాత్రికే అన్ని గ్రామాలకూ చేరింది. తెల్లవారు ఝామునే మన్సూర్ కడచూపుకు వివిధ గ్రామాల నుంచి వచ్చిన ప్రజలు బారులు తీరారు. అలా సాయంత్రం 4గంటలకు భౌతిక కాయాన్ని ఊరేగింపుగా తీసుకెళ్ళే వరకూ ప్రజలు వస్తూనే ఉన్నారు. అంతిమ యాత్రలోనూ వేలాది మంది పాల్గొని నివాళులర్పించారు. కిరాయి మూకలు మన్సూర్పై దాడిచేసి కుడి, ఎడమ చేతులు సరకగలిగాయి. ఆయన శరీరాన్ని నుజ్జు నుజ్జు చేయగలిగాయి. వారెంత ప్రయత్నించినా నెల్లూరు ప్రజా ఉద్యమ చరిత్రలో ఆయన స్థానాన్ని చెరపేయలేక పోయారు. ఆయన కీర్తి కిరీటం జిల్లా ఉద్యమ పుటల్లో చిరస్థాయిగా మిగిలిపోయింది.

మన్సూర్కు అంత గుర్తింపు రావడానికి ఆయన వ్యక్తిత్వమే కారణం. సమస్యల్లో ఉన్న వారిని అంటిపెట్టుకుని తిరిగే వారు. వ్యక్తిగత సమస్యలకు మన్సూర్ వద్దకు వెళ్తే తప్పని సరిగా పరిష్కారాలు దొరుకుతాయని పట్టణ వాసుల నమ్మకం. క్రమేపీ ఇదే అభిప్రాయం గ్రామాల్లోనూ బలపడింది. ఎన్ని పోరాటాల్లో ఉన్నా వివాహాలకూ, ఆస్పత్రిపాలైన వారి సేవలకూ తప్పని సరిగా హాజరయ్యేవారు. హోల్ టైమర్ల కుటుంబ సభ్యులు ఆస్పత్రుల్లో ఉన్నప్పుడు

తప్పనిసరిగా పళ్ళు పంపించేశారు. మృతుల కుటుంబాలను సందర్శించి వారి అంత్య క్రియలకు అవసరమైన సహాయ సహకారాలందించేవారు. ఇంతకన్నా మరో ముఖ్యమైన లక్షణం మన్సూర్లో ఉంది. పట్టణంలో ఎక్కడ, ఏ చిన్న సమస్య తలెత్తినా అది పరిష్కారమయ్యే వరకూ దాన్ని అంటి పెట్టుకుని ఉండేవారు. ఇందువల్ల పట్టణంలో జరిగే ఏ పరిణామమైనా ముందు మన్సూర్కే తెలిసేది. దీంతో పాటు పార్టీలో, యువజనోద్యమంలో పనిచేసే కింద స్థాయి కార్యకర్తలు తప్ప చేసినా, అందువల్ల సమస్యల్లో ఇరుక్కున్నా ఎప్పుడూ మందలించేవారు కాదు. ముందు సమస్య నుంచి కాపాడేవారు. తరువాత తప్పును సరిదిద్దేవారు. పార్టీ నాయకత్వం నుంచి మన్సూర్ సంతరించుకున్న వ్యక్తిత్వం ఇది. హలీమాబీ, హబీబుల్లా సాహెబ్ దంపతులకు 1942 ఏప్రిల్ 22న మన్సూర్ జన్మించారు, 1973లో మన్సూర్ పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. తొలిసారి దాడిలో చేయి పోయాక వివాహానికి నిరాకరించారు. ఆయన 42 ఏట 1987 జనవరి 13న దాడికి గురై 14న ఆస్పత్రిలో చనిపోయారు.

“కామ్రేడ్ మాల కొండారెడ్డి హత్య కేసులో సాక్ష్యం చెప్పించడంలో కామ్రేడ్ మన్సూర్ ప్రముఖ పాత్ర వహించారు. కనుక రాడికల్స్ కక్ష గట్టారు. స్థానికంగా పాత తగాదాలున్న వారిని ఉపయోగించారు. మధ్యాహ్నం భోజనం చేస్తున్న మన్సూర్ను కామ్రేడ్ నాగేశ్వరరావు మార్కెట్ వద్దకు పిలుస్తున్నారని పిలిపించి 1987 జనవరి 13న పట్ట పగలు మార్కెట్ వద్ద హత్య చేశారు. కామ్రేడ్ మాల కొండారెడ్డిని కోల్పోయి సతమతమవుతున్న మనకు ఈ ఘటన గోరుచుట్టుపై రోకలిపోటు చందమైంది” అంటూ సిపిఐ(ఎం) 14వ మహాసభ మన్సూర్కు నివాళులర్పించింది.

కాల్పులనూ, నిర్బంధాలనూ ఎదిరించి సాగిన

భూ పోరాటం

నెల్లూరు జిల్లాలో ఉద్యతంగా సాగిన భూ పోరాటంలో ఎల్లాయపాలెంలో పోలీసులు అమానుషంగా కాల్పులు జరిపారు. ఆ కాల్పుల్లో గాలింకి తిరుపాలు మరణించారు. అదే గ్రామానికి చెందిన రమణమ్మకు కాల్పుల్లో ఒక చేయి పోయింది. సోమరాజుపల్లికి చెందిన తోటపల్లి నర్సయ్యకు కాల్పుల్లో ఒక చేయి పోయింది. కోవూరు తాలుకా పెనుబల్లికి చెందిన నలుగురికి యావజ్జీవ శిక్షలు, మరో ఇద్దరికి మూడేళ్ళ కఠిన కారాగార శిక్షలు విధించారు. మామిడిపూడిలో లారీఛార్జీ జరిగింది. స్త్రీ, పురుషులు, చంటిబిడ్డలన్న విచక్షణలేకుండా కొట్టారు. ముదివర్తిలో ఇళ్ళలో ఉన్న వారిపైబడి అమానుషంగా లారీఛార్జీ చేశారు. అరెస్టులకు పాల్పడ్డారు. అప్పుడు నెల్లూరు జిల్లాలో జరిగిన ఈ భూ పోరాటాలు మరో స్వాతంత్ర్య సంగ్రామాన్ని తలపిస్తున్నాయంటూ ఇండియన్ ఎక్స్‌ప్రెస్ మొదలు అనేక పత్రికలు కొనియాడాయి. చరిత్రలో ఇంతటి సువర్ణాధ్యాయాన్ని లిఖించిన ఈ పోరాటాలను అర్థం చేసుకోవాలంటే భూ సమస్య గురించి తెలుసుకోవాలి. ఆ నేపథ్యంలో ఎల్లాయపాలెం, సోమరాజుపల్లి, పెనుబల్లి గ్రామాల్లో జరిగిన పోరాటాలను చూడాలి.

భూ సంస్కరణల చట్టాన్ని 1973లో చేశారు. 1975లో అమల్లోకి తెచ్చారు. దాని ప్రకారం రాష్ట్రంలో 20 లక్షల ఎకరాల మిగులు భూమి తేలవచ్చునని ప్రకటించిన ప్రభుత్వం 1979 నాటికి 12 లక్షల 84 వేల ఎకరాలే మిగులు భూములని తేల్చింది. చివరకు 3 లక్షలా 21 వేల ఎకరాలను స్వాధీనం చేసుకుంది. అందులో 2 లక్షలా 18 వేల ఎకరాలను పేదలకు పంచింది. ఇలా పంపిణీ అయిన దానిలో 18 వేల ఎకరాలు మాత్రమే మాగాణి భూమి ఉంది. భూ సంస్కరణలు ఎంతటి బూటకపు సంస్కరణలుగా అమలు జరిగాయో పై లెక్కలే తేల్చి చెప్పాయి.

నెల్లూరు జిల్లాలో భూ సమస్యను అర్థం చేసుకోవడానికి వరకవిపూడికి చెందిన యానాటివారి వంశం గురించి చెప్పుకోవాలి. వీరికి నాలుగువేల ఎకరాల భూమి ఉన్నట్టు రెవెన్యూ రికార్డుల్లో ఉంది. వీరి మిగులు భూముల గురించి సిపిఐ (ఎం) నాయకులు వాకబు చేస్తున్నారని ఆ భూ యజమాని విన్నాడు. ఈ కబురు విని ఆయన ప్రతి సవాళ్ళకు

ఎల్లాయిపాలెంలో గాలంకి తిరుపాలు
స్మారక స్థూపం

దిగారు. తనకు చెందిన వెయ్యి ఎకరాలు బంగాళాఖాతంలో కలిసిందనీ వెళ్ళి దానినీ సర్వే చేసి బయటకు తీయమంటూ హేళనకు దిగాడు. నెల్లూరు భూస్వాముల మనస్తత్వానికి దో మచ్చు తునక. ఇన్ని వేల ఎకరాల భూమి ఈయనకు ధారాదత్తం కావడం వెనుక ఓ కథ ఉంది. యానాటి రామచంద్రారెడ్డికి వెయ్యిపుల రామచంద్రారెడ్డి అని పేరు. స్వాతంత్ర్యానికి ముందు సర్కారు జిల్లాలతో కూడిన ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్ర గవర్నరు వరకవి పూడి మీదుగా కారులో ప్రయాణిస్తున్నారు. ఆయన కారుకు ఓ ఆవుల మంద అడ్డం వచ్చింది. అవి యానాటి వారి ఆవులు. ఆ వెయ్యి వెళ్ళేటప్పటికి గంట సమయం పట్టింది. ఆ పశు సంపదను చూసి ఆయన ముచ్చట పడ్డారు. యానాటి వారి గురించి తెలుసుకుని వారి ఇంటికి వెళ్లారు. వారి ఆతిథ్యం స్వీకరించి, వారి పశుపోషణా తీరును మందకు బీడుగా చూపుతూ 4000 ఎకరాల

కొనియాడి మద్రాసు వెళ్ళారు. వెంటనే ఆవుల వారికి పట్టా హక్కులిచ్చారు.

1979 నవంబరు 23న ' ప్రజాశక్తి' వార పత్రికలో ప్రచురితమైన దిగువ వార్త కూడా నెల్లూరు జిల్లా భూ సమస్యకు సంబంధించిన మరో కోణాన్ని తెలియజేస్తుంది. 'నెల్లూరు జిల్లా మామిడి పూడిలో దళితుల నోరుగొట్టి చట్ట విరుద్ధంగా భూ స్వాములకిచ్చిన 145 ఎకరాల ప్రభుత్వ భూ పట్టాలను రద్దు చేసి వాటిని పేదలకు పంచాలని వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం జిల్లా నాయకులు జక్కా వెంకయ్య, చిట్టేటి రమణారెడ్డి, టిపి భానురాజు, వి. మాలకొండారెడ్డి, టి.రమణయ్య, ఆ గ్రామ నాయకులు బల్లెం వెంకటయ్య, తాటిపర్తి గోవిందయ్యారెవెన్యూ మంత్రి నేదరుమల్లి జనార్దన్ రెడ్డికి మెమోరాండం ఇచ్చారు. (ఆ మెమోరాండంలో భూ సమస్యను తెలిపే వివరాలిలా ఉన్నాయి). ఈ గ్రామం 1959 జూలై 1న రైస్వారి గ్రామమైంది. అప్పటికి ఆ గ్రామంలో సర్వే నెం: సి31లో 376 ఎకరాల 76 సెంట్ల పచ్చిక బీడు భూమి ఉంది. దీన్ని కూడా సెక్షన్ 15(1)కింద తమకు పట్టాలివ్వాలంటూ కొందరు భూస్వాములు అసిస్టెంటు సెటిల్మెంట్ ఆఫీసరుకు దరఖాస్తులు పెట్టుకున్నారు. అది సాగు చేయడం లేదని పచ్చిక బీడు అనే పేరుతో సెటిల్మెంటు అధికారి ఇవ్వలేదు. ఆ తరువాత హై కోర్టులో రిట్ వేశారు. 1967లో కోర్టు దీన్ని కొట్టేసింది. హై కోర్టులో రిట్ పెండింగ్లో ఉండగానే రెవెన్యూ బోర్డు వారు 54 ఎకరాలా 76 సెంట్ల భూమిని అల్తారు

ఆది శేషారెడ్డి భార్యకు సెక్షన్ 11(సి) కింద పట్టా ఇచ్చారు. మరో 90 ఎకరాలను ఇలాగే మరి కొందరికి పట్టా ఇచ్చారు. వీరంతా సీలింగ్ను మించిన భూమి ఉన్న భూస్వాములే. ఈ పట్టాలను రద్దు చేసి తక్షణం పేదలకు ఇవ్వాలి ” ఇది వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం మెమోరాండంలోని సారాంశం. ఇలా గ్రామగ్రామాన వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం భూ స్వాముల ఆధీనంలోని భూముల పుట్టు పూర్వోత్తరాలను వెలికి తీసి సర్వే నెంబర్లతో సహా బయటపెట్టింది. ఈ శక్తి ఈ సంఘానికెలా వచ్చిందో తర్వాత చర్చిద్దాం.

స్వాతంత్ర్యోద్యమ కాలంలో ఈ జిల్లాలో వెంకటగిరి రాజా వ్యతిరేక పోరాటంతో పాటు అనేక చోట్ల వారికున్న జమీందారీ ఈనాం భూములపై వ్యతిరేక పోరాటాలు జరిగాయి. రాష్ట్రంలోనూ జరిగాయి. ఆ నాటి జమీందారీ భూముల స్థితిగతులను అర్థం చేసుకోవాలనుకుంటే 1937 - 38 నాటి రైతు రక్షణ యాత్ర సందర్భంగా అప్పటి ఆంధ్ర రైతు నాయకులు నండ్లూరి ప్రసాదరావు రాసిన వ్యాసంలోని కొన్ని భాగాలను ఇక్కడ గుర్తు చేయాల్సి ఉంది. “అవి బ్రిటీషు వారు పాలించే రోజులు. అతి క్రూరమైన జమీందారీ విధానాన్నీ, రైత్వారి పద్ధతి పేరుతో భూస్వామిక విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టి రైతాంగాన్ని నిలువు దోపిడీ చేసే రోజులవి.” అని చెప్పారు. ఇంకా రాష్ట్రంలో నూటికి 40 వంతుల భూ భాగం జమీందారు, మొఖాసాదారు, ఈనాం దార్ల కింద ఉండేది” అన్నారు. రాష్ట్రంలో జరిగిన జమీందారీ వ్యతిరేక పోరాటాల ఫలితంగా “ చివరకు 1947లో స్వాతంత్ర్యం వచ్చాక 1948లో జమీందారీలు శాశ్వతంగా రద్దు చేయబడ్డాయి” 1949 నుంచి ఈ చట్టం అమల్లో కొచ్చింది.

అంటే జమీందారీలు రద్దై రైత్వారి గ్రామాలేర్పడ్డా భూ కేంద్రీకరణ ఏ స్థాయిలో ఉందో గుర్తించొచ్చు. 1975 భూసంస్కరణలు ఎంత బాటకవు సంస్కరణలుగా అమలయ్యాయో నెల్లూరు జిల్లా గురించి చెప్పిన ఉదాహరణలనుబట్టి అర్థం చేసుకోవచ్చు. 1973 నాటికి భూ సంస్కరణల చట్టాలు వచ్చినా నెలూరు జిల్లా కమిటీ ప్రధానంగా బంజరు భూములు పంచాలనే దానిపైనే పోరాడుతూ వచ్చింది. 1974 నుంచే ఈ భూముల సాధన కోసం పోరాటాలు చేస్తూ వస్తుంది. దీంతో పాటు జిల్లాలో ప్రతి ఏటా కూలి పెంపు పోరాటాలూ జరుగుతున్నాయి. కూలి, భూ సమస్యలు జిల్లా వ్యవసాయ కార్మికులను ఐక్యంగా కదిలించేవి. నెల్లూరు జిల్లాలో జరిగిన మరో సంఘటన కూడా బంజరు భూములపైకి దృష్టి మళ్ళడానికి తోడ్పడింది. ఉదయగిరి తాలూకా సోమల రేగడకు చెందిన యాలమూరి పెంచలరెడ్డి 1977 అక్టోబరు 26న తాలూకా ఆఫీసు ముందు నిరాహార దీక్షకు దిగారు. అప్పసముద్రం, కాసరపల్లి, నందవరం, మందల నాయుడిపల్లె, రెడ్ల దిన్నె గ్రామస్తులూ ఈ దీక్షలో భాగస్వాములు కావడంతో ప్రజలు వందలూ వేలసంఖ్యలో కదల సాగారు. దీంతో తహశీల్దారు దిగిచ్చి బంజర్లను పంచారు. ఆ కాలంలో ఈ ప్రాంతంలో పొగాకు సాగు పెరగడంతో ప్రభుత్వ బంజర్లపైకి పేదలు పెద్ద ఎత్తున కదల సాగారు. (1978 జనవరి ప్రజాశక్తి వార్త) ఈ స్ఫూర్తితో ఉదయగిరి, ఆత్మకూరు, కోవూరు, నెల్లూరు, కావలి, గూడూరు తాలూకాల్లో 1978లో బంజరు సదస్సులు జరిగాయి. ఈ బంజర్లలోకి ప్రజలు దిగుతున్నప్పుడు రెండు విషయాలు అర్థమయ్యాయి. ఒకటి ఈ భూములు కూడా భూస్వాముల ఆక్రమణలో ఉన్నాయి. రెండు ఈ భూములను

గుర్తించాలంటే సర్వేయర్ల సహకారం అందడం లేదు. ఈ విషయాలు 1978లో జక్కా వెంకయ్య ప్రత్యక్ష నాయకత్వంలో పైనాపురం బంజర్లలోకి దిగినప్పుడు అర్థమైంది. అవి యానాటి వారి ఆక్రమణలో ఉన్న భూములని తేలింది. దీని ఆధారంగా రాష్ట్ర నాయకత్వంతో సంప్రదించారు. ఆపై ఆ భూముల గుర్తింపుకు సర్వే ఎలా అన్న సమస్య ముందు కొచ్చింది. దీంతో 1978లో భూముల గురించి అవగాహన ఉన్న 50 మంది కార్యకర్తలను పైనాపురం పిలిపించి భూముల సర్వే పద్ధతులను నేర్పించారు. ఈ సర్వేలో శిక్షణ పొందిన వాళ్ళు భూస్వాముల ఆక్రమణలోని బంజరు భూములనూ, ప్రభుత్వ బంజర్లనూ శాస్త్రీయంగా గుర్తించ సాగారు. నెల్లూరు, కోవూరు, అత్తూరు, ఉదయగిరి, గూడూరు తాలూకాల్లో ఎంపిక చేసిన గ్రామాల్లో ఈ సర్వేలు జరిగాయి. జక్కా వెంకయ్య సారథ్యంలో ఆయా తాలూకాల్లో పాలివర్ల వెంకయ్య, గండవరపు బాలకృష్ణారెడ్డి, చండ్ర రాజగోపాల్, చిట్టేటి రమణయ్య, టిపిభానురాజు, టి.రమణయ్యలు ఈ సదస్సులకూ, సర్వేలకూ సారథ్యం వహించారు. వాటిని పంచాలంటూ ఆర్డీలివ్వసాగారు.

నెల్లూరులో ప్రత్యేకించి జిల్లా కలెక్టరుగా ఉన్న అర్జునరావు ఎమర్జెన్సీలో నిర్వహించిన పాత్ర కూడా భూములు దక్కుతాయన్న విశ్వాసాన్ని పేదల్లో పెంచింది. ఆయన సీలింగ్ భూములు, అప్పిలేట్ ట్రిబ్యూనల్ వివాదంలో ఉండే భూములు, చెరువు లోతట్టు భూముల వివరాలు బయటికి తీశారు. వాటిని ఆర్డివి ఆధ్వర్యంలో పెట్టి జాయింటు ఫార్మింగ్ సొసైటీలను ఏర్పాటు చేశారు. వీటిలో సాగుదార్లకు చేరిన పేదలకు భూములను అప్పగించి సాగులోకి తీసుకొచ్చారు. ఆక్రమణలో ఉన్న బంజర్లను కానీ, సీలింగును మించిన భూములను గానీ ఆధారాలతో సహా చూపిస్తే వాటిని పేదలకు పంచారు. ఆధారాలేకుండా ఆర్డీలతో వస్తే మందలించిన సందర్భాలూ ఉన్నాయి. ఇలా ఆయన పంచిన భూములన్నీ ఇందిరమ్మ పంచిన భూములేనని పేదలు భ్రమ పడ్డారు. 1977 ఎన్నికల్లో ఇందిరాగాంధీ ఓడిపోయింది. ఇక భూముల సంగతేమిటన్న బెంగ పేదల్లో మిగిలింది. ఈ నేపథ్యంలో మార్క్సిస్టు పార్టీ “ప్రభుత్వం మిగులు భూములు పంచాలని చట్టం చేసింది. మనమూ సర్వే ద్వారా శాస్త్రీయంగా వాటిని గుర్తించి పంచాలంటున్నాం. ప్రభుత్వం చెప్పిందే అమలు చేయాలంటున్నాం” అంటూ సాగించిన పాజిటివ్ ప్రచారం పేదలను ఆకట్టుకుంది. ఇందిరాగాంధీ ఓడిపోయిన నేపథ్యంలో కమ్యూనిస్టులను నమ్మకుంటే ఇక భూములు దక్కవనే ఆందోళనకు పేదలు గురయ్యారు.

భూ సమస్య తీవ్రతను వివరించేందుకు 1978 జూలై 15న నెల్లూరులో 1000 మందితో సదస్సు జరిపారు. వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం ఆధ్వర్యంలో ఈ సదస్సు జరిగింది. ఆరు తాలూకాల్లోని 80 గ్రామాలనుంచి పాల్గొన్నారు. ఈ సదస్సు దిగువ విషయాలను వెలికి తెచ్చింది. నెల్లూరు జిల్లాలో ఒక కుటుంబానికి 10 ఎకరాలపైన మిగులు మాగాణి ఉన్న భూస్వాముల ఆధీనంలో ఐదు వేల ఎకరాల బంజరు భూమి ఉంది. దీనిని స్వాధీనం చేసుకుని (చట్టం ప్రకారం 2.5 ఎకరాల మాగాణి, 5ఎకరాల మెట్ట లోపు ఉండే వాళ్ళు బంజర్లను ఆక్రమించరాదు.) పేదలకు పంచాలి. భూ సంస్కరణల చట్టం ప్రకారం మూడు వరుస సంవత్సరాల్లో రెండుకార్లు పండినట్టు నమోదైన చోట 14ఎకరాలూ, అంతకు తక్కువ పంట

వచ్చే చోట 22 ఎకరాలూ ఒక కుటుంబానికి ఉండొచ్చు. భూస్వాములు ఆక్రమించిన బంజర్లనూ, సాగుయోగ్యమైన బంజర్లనూ (రెండూ కలిపి జిల్లాలో లక్షా 66వేల ఎకరాలున్నాయి.) సీలింగ్ పరిమితి మించిన భూములనూ భూమిలేని పేదలకు పంచాలి. అర్బులైన బంజరు సాగుదార్లకు పట్టాలివ్వాలి. పేదల సాగులోని భూమికి నీటి వసతి కల్పించాలి. నిజమైన కౌలుదార్లకే దేవాలయ భూములివ్వాలి. ఈ విషయాలను జక్కా వెంకయ్య సదస్సు ముందుంచారు. సదస్సులో వీటిపై చర్చ జరిగింది. డిమాండ్ల రూపకల్పనతో పాటు జక్కా వెంకయ్య, చిట్టేటి రమణయ్య, టిపి భానురాజు ఇతర జిల్లా కమిటీ సభ్యుల నాయకత్వంలో ప్రదర్శన కలెక్టరు ఆఫీసుకు చేరింది. వివిధ గ్రామాలనుంచి తెచ్చిన సర్వే నెంబర్లు, పంచదగిన భూ విస్తీర్ణం గురించి తెలిపే లెక్కల వివరాలతో కూడిన ఆర్డీలను కలెక్టరుకిచ్చారు. పై భూమి మొత్తాన్ని పంపిణీ చేయాలంటే 80 మంది తహశీల్దార్లు కావాలని అందులో సూచించారు.

(1978 ప్రజాశక్తి జూలై వార పత్రిక వార్త ఆధారంగా)

ఈ సదస్సు అనంతరం భూ సమస్య గురించి పోరాట కేంద్రాల్లోనూ వాటి చుట్టు పక్కల ప్రాంతాల్లోనూ విస్తృతంగా ప్రచారం చేయాలని నిర్ణయించారు. రాష్ట్ర స్థాయిలో సిపిఐ(ఎం), సిపిఐఠతో పాటు ఉభయ వ్యవసాయ కార్మిక సంఘాలూ ఇందుకు సహాయత్రమయ్యాయి. వాటి ఆధ్వర్యంలో పోరాట కేంద్రాల్లో జనరల్ బాడీలు జరిగాయి. వేలాది కరపత్రాలను పంపిణీ చేశారు. ఈ సందర్భంగానే భూ సమస్యపై ప్రజల్లో ఉన్న సన్నద్ధతను గుర్తించారు. భూ పోరాటానికి సన్నాహకంగా నెల్లూరు జిల్లా కేంద్రంలో బహిరంగ సభ జరపాలని నిర్ణయించారు. భూ సమస్యను ప్రచారం చేస్తూ జిల్లా అంతటా జనవరిలో సైకిల్ ర్యాలీలు నిర్వహించారు. ఆ తరువాత జనరల్ బాడీలు జరిపి భూ పోరాట కేంద్రాలను గుర్తించారు. వ్యవసాయ కార్మికులకు అండగా కార్మికులు, విద్యార్థులు, యువకులు ఈ ర్యాలీల్లో పాల్గొన్నారు. దీని కొనసాగింపుగా నెల్లూరు జిల్లా కేంద్రంలో 1979 ఫిబ్రవరి 25న 10,000 మందితో ప్రదర్శన జరిగింది. కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ చీలికల అనంతరం బహుశా ఇంత భారీ సంఖ్యలో ప్రదర్శన జరగడం ఇదే ప్రథమం. అనంతరం కో ఆపరేటివ్ సెంట్రల్ బ్యాంకు ఆవరణలో బహిరంగ సభ జరిగింది. సభా స్థలికి ప్రదర్శకులను మించిన సంఖ్య చేరింది. ఆ సందర్భంగా జక్కా వెంకయ్య చేసిన ప్రసంగం ప్రతి శ్రోత గుండెనూ తాకింది. “భూమాత సాగుదార్లను తన బిడ్డలుగా చేరదీసింది. వారి చెవట భూ మాతను తాకితే పచ్చదనం నింపుకుని ఆమె పరవళ్ళు తొక్కేది. వీరి మధ్య భూస్వాములనే రాక్షసులు చేరారు. తల్లి బిడ్డలను వేరు చేశారు. సాగుదార్లను తరిమేసి భూ మాతను చెరబట్టారు.” ఆయన పలికిన ఈ తొలి మాటలు అందరినీ అభిన్నంలోకి తెచ్చాయి. దాని కొనసాగింపుగా పేదల సాగులో ఉన్న బంజర్లు పెద్దల చేతిలోకి ఎలా వెళ్ళాయో వివరించారు. కొన్ని గ్రామాల పేర్లు ప్రస్తావిస్తూ అక్కడి భూస్వాములు భూములను కాజేసిన తీరును వివరించారు. ఎదిరించిన పేదలను ఎలా అణిచేసింది, వారిపై ఎలా దాడులు చేసింది కళ్ళ ముందు కదలాడుతున్న దృశ్యాల్లా పూసగుచ్చినట్టు వివరించారు. చివరిగా “మీరు పార్టీని నమ్మితే ఎర్రజెండాలు చేబాని మాతో రండి. దేవుడిపై నమ్మకముంటే...మీమీ దేవుళ్ళకు దీపారాధనచేసి ఈ పోరాటంలో విజయం సాధించేలా దీనించమని కోరండి.

ఆయన నిజంగా దేవుడైతే మీ అందరి మొర విని, భూస్వాములకు వ్యతిరేంగా మన పక్షాన నిలుస్తారు.” అంటూ ముగించారు. అన్ని వేల మంది సభికుల మధ్య ఆయనీ వివరాలు చెబుతుంటే ప్రజలు ఎంత నిశ్శబ్దంగా విన్నారుంటే.....ఆ వివరాలు వినడానికి, పీల్చేగాలి కూడా ఆటంకం కారాదన్నట్టు వ్యవహరించారు. ప్రజల్లో కనిపించిన ఈ స్పందనను సిపిఎం నాయకులు శ్రీహరి గుర్తించారు. వేదిక వద్దనే ఉభయ పార్టీల జిల్లా కమిటీలను సమావేశ పర్చారు. ఈ పోరాటాన్ని ఆశీర్వదిస్తూ ప్రతి ఒక్కరూ ఎంతో కొంత విరాళాన్ని ‘కానుక’గా ఇవ్వాలని పిలుపిద్దాం’ అని ప్రతిపాదించారు. అందరూ సమ్మతించారు. బహిరంగ సభ కాగానే ఈ నిర్ణయాన్ని ప్రకటించారు. వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం కార్యకర్తలు పళ్ళెలతో వస్తారనీ, వారొచ్చే వరకూ వేచి కానుకలిచ్చి వెళ్ళాలనీ, అవే ఈ పోరాట విజయానికి ఆశీర్వాదాలవుతాయనీ ప్రకటించారు. నాయకత్వం ఊహించినట్టే సభికుల నుంచి అనూహ్య స్పందన వ్యక్తమైంది. తమ వంతు కానుకనిచ్చే వరకూ ఏ ఒక్కరూ కదలేదు. 20 నుంచి 30 నిమిషాలు వేచి, తోచినంత కానుకలేసి వెళ్ళారు. తన వద్ద డబ్బులేకుంటే పక్కవారిని అప్పు అడిగి తీసుకుని కానుకలిచ్చారు. ఈ సభ నాడే ఈ పోరాటం విజయం సాధించి తీరాలనే స్ఫూర్తి ప్రజల్లో ఏ స్థాయిలో ఉందో సుస్పష్టమైంది. ఈ సభలో వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం రాష్ట్ర ప్రధాన కార్యదర్శి ఎల్.బి గంగాధరరావు, వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం (హైదరాబాద్) కార్యదర్శి వంకా సత్యనారాయణ పాల్గొన్నారు. ఈ సభలో ప్రసంగించిన రాష్ట్ర నాయకులతో సహా జిల్లా ముఖ్య నాయకులు ఆరుగురిపై అరెస్టు వారెంట్లు జారీ అయ్యాయి. నలుగురు

జిల్లా ముఖ్యుల్ని అరెస్టు చేశారు. నిర్దిష్టమైన రుజువుకు నిలిచే ఆరోపణలు లేనందున కోర్టు వారందరినీ విడుదల చేసింది.

ఆక్రమిత, మిగులు భూముల్లో ఎర్రజెండా రెపరెపలు

1979 ఫిబ్రవరి 27న పదెకరాల పైబడిన మిగులు భూములు గుర్తించే పోరాటం మొదలైంది. ప్రజలు ఎర్ర జెండాలు చేబూనారు. తండోప తండాలుగా సర్వే ద్వారా గుర్తించిన భూముల్లోకి దిగారు. వాటిలో ఎర్రజెండాలు పాతారు. కోవూరు, నెల్లూరు తాలూకాల్లో పెద్ద సంఖ్యలో పేదలు కదం తొక్కారు. గూడూరు, కావలి, ఆత్మకూరు, ఉదయగిరి డివిజన్లలోనూ ఎంపిక చేసిన కేంద్రాల్లో భూమిల్లోకి దిగారు. మొత్తం 50 గ్రామాల్లో 10, 978 మంది 4,914 ఎకరాల్లో గుర్తులు పెట్టారు. ఒకే రోజు... అదీ జిల్లా అంతటా... గ్రామ గ్రామానా పేదలు కదం తొక్కుతున్న తీరు.... భూస్వాముల ఆక్రమిత భూముల్లో ఎర్రజెండాలు పాతి గుర్తించడంలోని జోరు... ఇండియన్ ఎక్స్ప్రెస్ లాంటి పత్రికలకు సైతం మరో స్వాతంత్ర్య పోరాటంలా కనపడింది. అనేక మంది మేధావులూ, ప్రజాతంత్ర వాదులూ, జనం గెలవాలని కోరుకునేవారూ దీన్నే మహోజ్వల పోరాటంగా కీర్తించారు. ఇంతటి భారీ జన స్పందన భూస్వామ్య అనుకూల శక్తులకు కంటింపుగా మారింది. కమ్యూనిస్టులు రేగ్గొట్టిన అరాచకంగానూ, ప్రశాంతతను భంగపర్చే పోరాటంగానూ, ఎన్నికల్లో ఓట్ల కోసం సాగించే ఎత్తుగడగానూ కనపడింది. ఏదైతేనే... చెలరేగిన జన సమూహాల భూ కాంక్ష కళ్ళకు కట్టినట్టు బట్టబయలైంది. భూస్వాముల గుండెల్లో దడ పుట్టించింది. ఆ రాత్రికి రాతే వారు కూడబలుక్కున్నారు. దీన్ని ఆదిలోనే తుంచకుంటే... ఆ తరువాత ఏమౌతుందన్నది ఊహించడానికి కూడా సిద్ధపడలేదు. అందరూ ఒక్కటయ్యారు. జిల్లా నుంచి రెవెన్యూ శాఖా మంత్రిగా ఉన్న నేదురుమల్లి జనార్ధన్ రెడ్డిని కలిశారు. పోలీసులను దించి ప్రజల కదనోత్సాహాన్ని ఉక్కు పాదాలతో తొక్కి పారెయ్యాలని కోరారు. దీంతో ఎలాంటి ప్రకటనలూ, హెచ్చరికలూ లేకుండానే (నెల్లూరు, కోవూరు తాలూకాల్లో) 144వ సెక్షన్ విధించారు. బహిరంగంగా పత్రికల్లో ప్రకటనలు చేయకపోవడంతో 144వ సెక్షన్ విధింపు విషయం రహస్యంగా ఉండిపోయింది. సమన్వయ పరుస్తున్న పార్టీ నాయకత్వానికి తెలిలేదు. అందువల్ల అవసరమైన జాగ్రత్తలు దిగువ స్థాయిలో తీసుకోలేదు. దీన్ని ఆధారం చేసుకుని పోలీసులూ, భూస్వాములూ కలిసి గ్రామాల్లో భీతావహం సృష్టించారు. ప్రభుత్వంతో ఎలా సంప్రదింపులు జరిగాయో తెలియదానీ మార్చి ఒకటో తేదీకి ఉద్యమ కేంద్రాలన్నింటిలోనూ పోలీసు క్యాంపులనేర్పాటు చేశారు. పేదలు భారీ సంఖ్యలో కదులుతున్న కేంద్రాల్లో 100 నుంచి 150 మందితో క్యాంపులు పెట్టారు. నామ మాత్రంగా కదిలిన కేంద్రాల్లోనూ 10 నుంచి 15 మంది పోలీసులను దించారు.

ఎల్లాయపాలెంలో తిరుపాలు అమరత్వం

భారీ సంఖ్యలో పోలీసులను దించిన గ్రామాల్లో ఎల్లాయపాలెం ఒకటి. ఇది నేదురుమల్లి జనార్ధన్ రెడ్డి అత్తగారి గ్రామం. ఈ గ్రామంలో మిగతా కేంద్రాల కన్నా

ఎల్లాయపాలెం భూ పోరాట
అమరుడు తిరుపాలు

3 రోజుల ముందే... అంటే ఫిబ్రవరి 24న సీలింగ్ కు మించిన భూములు పంచాలంటూ పేదలు భూముల్లోకి దిగారు. పంచాల్సిన భూములను ఎర్రజెండాలతో గుర్తించారు. జిల్లా అంతటా జరిగిన ముందస్తు అరెస్టుల్లో భాగంగా ఈ గ్రామ మార్క్సిస్టు పార్టీ నాయకులు గండవరపు బాలక్రిష్ణారెడ్డిని అరెస్టు చేశారు. మరో నాయకుడు జెడ్డా మస్తానయ్య బయటే ఉన్నారు. ఈ అరెస్టులను నిరసిస్తూ, తొక్కిపెట్టిన భూములను పంచాలని డిమాండ్ చేస్తూ ఈ గ్రామంలో 2000 మందికి పైగా ప్రదర్శన చేశారు. ఆ రోజు ఏ వీధిలో చూసినా ఎర్ర జెండాలు చేబూనిన పేదలే కనిపించారు. దీని తరువాత ఇక్కడా 150 మందితో పోలీసు క్యాంపు ఏర్పాటు చేశారు. దీంతో నాలుగు రోజులు భూస్వాములు ఏ ప్రతిఘటనకూ దిగలేదు. జనం ఆదమరిచి ఉంటారని భావించాక...

అది మార్చి 2వ తేదీ. చీకట్లను చీల్చుకుంటూ సూర్యుడప్పుడప్పుడే పైకెగబాకుతున్నాడు. భూస్వాముల ట్రాక్టర్లు ఒక్కటొక్కటిగా భూముల దిశగా కదిలాయి. ఒకటి రెండు అప్పటికే భూముల్లోకి దిగాయి. కమ్యూనిస్టులు పెట్టిన గట్లను చెరిపేయసాగాయి. ఈ భూములకు సమీపంలోని కొత్త హరిజనవాడలో ఉంటున్న గాలింకి తిరుపాలు (సుమారు 18 సంవత్సరాలు) మేల్కొలుపు పలుకుతున్న పొద్దు పొడుపులాగే నాయకులకు సమాచారమందించేందుకు ఉద్యమ కేంద్రంగా ఉన్న పాత హరిజన వాడవైపుకు పరుగు తీశాడు. పార్టీ నాయకులు జెడ్డా మస్తానయ్యను కలిసి సమాచారం అందించాడు. అందుబాటులో ఉన్న పార్టీ సభ్యులు సంప్రదించుకున్నారు. గట్లు చెరపడాన్ని అడ్డుకోవాలని నిర్ణయించారు. పోలీసులు వచ్చినా గుర్తించిన గట్లను వదలకూడదని తీర్మానించారు. భూపోరాటంలో కలిసొచ్చిన దళిత, గిరిజన, ముస్లిం, యాదవ, దేవాంగుల కుమ్మరి, చాకలి, గౌడ వాడలకు సమాచారం పంపించారు. సమాచారం అందుకున్నవారు తెలిసిందే తడవుగా భూములవైపుకు పరుగు తీశారు. బారెడు పొద్దేక్కెలోపే సుమారు 500 మంది భూముల్లోకి చేరి ట్రాక్టర్లను అడ్డుకున్నారు. ట్రాక్టర్లలో వచ్చిన భూస్వామ్య గుండాలు రాళ్ళతో దాడికి దిగారు. వాటిని తప్పించుకుంటూ వాళ్ళు విసిరిన రాళ్ళతోనే పేదలు ట్రాక్టర్లను నిలువరిస్తున్నారు. ముందుగానే సిద్ధంగా ఉన్న పోలీసులూ పొలాల్లోకి రాసాగారు. ప్రతి 15 నిమిషాలకూ 100 నుంచి 150 మంది పేదలు పెరుగుతూనే ఉన్నారు. పోలీసులు రాగానే ఆందోళనాకారులు గతానుభవాలతో పోరాట రూపాన్ని మార్చుకున్నారు. ముందు వరుసలో మహిళలు నిలబడ్డారు. పురుషులు వారి వెనుక నిలిచారు. మగ పోలీసులు నిబంధనలకు విరుద్ధంగా మహిళలపై విరుచుకు పడ్డారు. ఏ మాత్రమూ వెనకడుగు వేయకుండా మహిళలూ పోలీసులనెదిరించి నిలిచారు. ప్రజల్ని భయభ్రాంతుల్ని చేయడానికి ఓ వృద్ధ ముస్లిమ్ మహిళపై పోలీసులు లాఠీచార్జి చేశారు. అవిడ స్పృహ తప్పి

కింద పడిపోయింది. ఒంటిపై బట్టలు తొలిగి పోయాయి. అయినా వదలకుండా లారీఛార్జీ చేస్తున్న తీరుకు సాటి మహిళలు కన్నీటి పర్యంతమయ్యారు. ఓ వైపు పోలీసులను ప్రతిఘటిస్తూ మరోవైపు ఆ వృద్ధురాలిని కాపాడే ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. అయినా పోలీసుల పైశాచికం ఆగలేదు. దీన్ని సమీపం నుంచి గమనించిన జమ్ము వెంకయ్య ఒక్క ఉదుటున సిబిఐ పైకి దూకాడు. గట్టిగా సిబిఐ అస్తులు పట్టుకున్నాడు. సిబిఐ విలవిల్లాడాడు. వృద్ధ మహిళను ఒదిలేంత వరకూ తానూ ఒదలనన్నాడు. దీంతో 10 నుంచి 15 మంది పోలీసులు వెంకయ్యను చుట్టుముట్టారు. చావచితగ్గొట్టారు. ఈ లోపల పోలీసులు వృద్ధ మహిళలను విడిచి పెట్టారు. వెంకయ్య కూడా వదిలేశారు. దాంతో ఊపిరి పీల్చుకున్న సిబిఐ గాలిలోకి కాల్పులు జరిపారు. అప్పటికే వెయ్యి, 1500కు పేదల సంఖ్య పెరిగింది. ఒక పక్క లారీఛార్జీ చేస్తూనే రెండో సారి కాల్పులు జరిపారు. ఈ కాల్పుల శబ్దాలు విని అప్పటి వరకూ సమాచారం తెలీని పేదలు కూడా కారాలతో చచ్చి పోలీసు దాడిని అడ్డుకున్నారు. మూడోసారి ఉన్నట్టుండి జనం మీదకే కాల్పులు జరిపారు. పోలీసు దురాగతాల నెదిరించడంలో ముందున్న గాలంకి తిరుపాలా పొత్తి కడుపుగుండా ఒక బుల్లెట్ దూసుకెళ్ళింది. అది వీపు వెనుక నుంచి బయటికొచ్చింది. మహిళలు ముందున్నప్పుడు ప్రత్యక్షంగా ప్రతిఘటించారు. పురుషులు ముందుకురికాక రాళ్ళుందించారు. ఇందులో సమరశీలంగా వ్యవహరిస్తున్న రమణమ్మను టార్గెట్ చేసి పోలీసులు జరిపిన కాల్పుల్లో ఆమె చేతికి తూటా తగిలింది. చెయ్యి ఎముక విరిగి చర్మం ఆధారంగా వేలాడ సాగింది. కాల్పులు జరిగాయని తెలిసి పోలీసు నిర్బంధంలో ఉన్న జక్కా వెంకయ్య తప్పించుకొని ఎల్లాయపాలెం చేరారు. గండవరపు బాలక్రిష్ణారెడ్డి అలాగే తప్పించుకుని స్పాట్ కు చేరారు. రణ క్షేత్రంగా మారిన ఆ స్పాట్ లో జక్కా వెంకయ్య చొక్కా జేబుల్లో రెండు చేతులూ పెట్టి ముందుకు నడుస్తూ ఉంటే ఆయన ఉగ్రరూపాన్ని చూసిన పోలీసులు భయభ్రాంతులయ్యారు. జేబుల్లో నుంచి ఏ బాంబులు తీస్తాడోనన్న భయంతో పోలీసులు వెనకడుగు వేస్తూనే ప్రతి వ్యూహం గురించి ఆలోచిస్తున్నారు. అయితే అప్పటికే జరిగిన నష్టం కళ్ళముందుండంతో జక్కా పోలీసులకు లొంగిపోయారు. జక్కా సూచనపై అప్పట్లో ఈ ఊరికేసిన బుడ్ల బస్సులో తిరుపాలను, రమణమ్మను నెల్లూరులోని డాక్టరు రామచంద్రారెడ్డి ప్రజా వైద్యశాలకు తరలించారు. తిరుపాల అప్పటికే మరణించినట్లు డాక్టర్లు ప్రకటించారు. రమణమ్మకు చెయ్యి తొలగించారు. ఈ పోరాటంలో అల్లాడి ఆదెమ్మ, పుచ్చలపల్లి నర్సమ్మ, అల్లంపాటి నర్సమ్మ, వడ్లపూడి రావమ్మ, పేక్ దాదాసాహెబ్, ఇమాం సాహెబ్, మీరా సాహెబ్, ఖాసిం, సైదు చత్తీబి, కాకి పిచ్చయ్య, కాకి వీరాస్వామి, పెద సింగయ్య ఆయావాడల ప్రజలను కదిలించడంలోనూ, పోరాటాన్ని సాగించడంలోనూ వ్యూహాత్మక

**వడ్లపూడి రమణమ్మ
ఎల్లాయపాలెం**

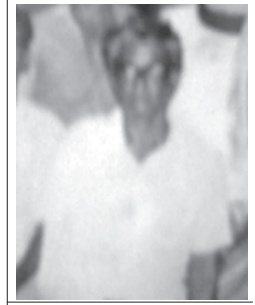

నాయకత్వమందించారు. ఈ పోరాటంలో దాదాపు 30 మంది గాయపడ్డారు. చనిపోయిన తిరుపాలాతో సహా 45 మందిపై కేసులు పెట్టారు.

గాలంకి చిన్నయ్య, శేషమ్మ దంపతుల సంతానం గాలంకి తిరుపాలు. చిన్న వయస్కుడే. 1962లో పుట్టాడు. 1979 మార్చి 2న జరిగిన కాల్పుల్లో మరణించాడు. పార్టీ సభ్యుడు కాకున్నా ఈ పోరాటంలో ప్రత్యేకించి పొలం దగ్గర పోలీసుల పైశాచికాన్ని ప్రతిఘటించడంలో సమర శీలంగా వ్యవహరించాడు. పోస్టు మార్గం పూర్తయ్యాక మార్చి 4న ఎల్లాయపాలెంలో ఐదు వేల మందితో గాలంకి తిరుపాలు అతిమమ యాత్ర జరిగింది. ఈ వీరగాథను 'న్యాయానికి సంకెళ్ళు' పేరిట అదే వూరికి చెందిన సోమవరపు వెంకయ్య నాటికగా రాశారు. పార్టీ శాఖలుండే అన్ని గ్రామాల్లోనూ దీన్ని ప్రదర్శించారు. జనవరి వస్తే ఈ గ్రామ పేదలకు సంక్రాంతి కన్నా ముందు తిరుపాలు వర్ధంతి గుర్తుకొస్తుంది. అప్పటి నుంచే సన్నాహాలు ప్రారంభించి ప్రతి యేటా ఆయన స్మృతం వద్దకు చేరి నివాళులర్పిస్తుంటారు.

ఈ గ్రామానికి సుదీర్ఘమైన వర్గ పోరాట చరిత్ర ఉంది. అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీ కాలం నుంచీ షేక్ కాలేషా బస్వారెడ్డి శంకరయ్య, ఆ తరువాత జక్కా వెంకయ్య నాయకత్వంలో సమరశీల పోరాటాలను సాగించింది. రామాపురం గ్రామానికి చెందిన షేక్ కాలేషా 1945 నుంచి 1955 మధ్య కాలంలో తరచూ ఈ గ్రామాన్ని సందర్శిస్తూ ఇక్కడ కూలి పోరాటాలకు నాయకత్వం వహించారు. 1955 ఎన్నికల తరువాత ఇక్కడ పార్టీ బలహీన పడింది. భూస్వాముల దౌర్జన్యాలూ పెరిగాయి. 1970లో పంచాయతీ ఎన్నికలొచ్చాయి. అప్పుడే విద్య పూర్తి చేసుకుని గ్రామానికొచ్చిన గండవరపు బాలక్రిష్ణారెడ్డిని ఎన్నికల్లో నిలబడమని గ్రామంలోని దళిత, బిసి కులాలు కోరాయి. జవహర్ భారతి కాలేజీలో నక్సల్స్ భావజాలం ఎక్కించుకున్న ఆయన మొదట తటపటాయించినా ప్రజల అభీష్టానికి తలొగ్గారు. ఆ ఊరి గడప అప్పటికి 800. ఇందులో రెడ్లకు చెందినవి 100 కుటుంబాలకు లోపుగా ఉన్నాయి. వీరిలోనూ ఐదు కుటుంబాలకు చెందిన వారే ఆ వూరి రెడ్ల మొదలు మిగిలిన అందరిపై జబర్దస్తీ చేసేవారు. 200గా ఉన్న దళిత, 100గా ఉన్న ముస్లిములు, 40గా ఉన్న దేవాంగుల, ఇంకా యాదవ, గౌడ, బలిజ, చాకలి కుటుంబాలపై వీరి దౌర్జన్యాలకు అంతుండేది కాదు. ఆ కనితోనే 1970లో బాలక్రిష్ణారెడ్డిని సర్పంచ్ గా, అదే ప్యానల్ కు చెందిన మిగిలిన వారిని వార్డు సభ్యులుగా ఎన్నుకున్నారు. 1971 జూన్ 19న కొత్త పంచాయతీ కొలువు దీరింది. అప్పటికే దామరమడుగు పోరాటంతో ఆ ప్రాంతంలో జక్కా వెంకయ్య మంచి గుర్తింపు పొంది ఉన్నారు. 1969లో సిపిఐ(ఎం) జిల్లా కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యాక 1970లో అండర్ గ్రౌండ్ లో ఉన్నారు. వేర్వేరు అభిప్రాయాలున్న వాళ్ళు కలిసి పంచాయతీని ఆదర్శవంతంగా ఎలా నడపొచ్చో జక్కా వెంకయ్య సూచనలిచ్చారు. దాని ప్రకారం పని చేస్తూ బాలక్రిష్ణారెడ్డి పార్టీ సభ్యత్వం స్వీకరించారు. జిల్లా కేంద్రంలో శ్రీహరితో ఏర్పడిన సాన్నిహిత్యంతో తనలో ఉన్న సైద్ధాంతిక గందరగోళాన్ని బాలక్రిష్ణారెడ్డి తొలగించుకున్నారు. ఆయనతో పాటు కాలేషాతో కలిసి పనిచేసిన కడంపాటి వెంకయ్య, జెడ్డా మస్తానయ్య, ఇమాంషా, దాదాసాహెబ్, వడ్లపూడి రాగయ్య, రాగి పిచ్చయ్య, బూదూరు దాసు, షేక్ ఖాదార్ భాషాలతో 1971లో పార్టీ శాఖ

బలోపేతమైంది. 1975లో అర్జున్‌రావు కలెక్టరుగా ఉండగా భూస్వాములు ఆక్రమించిన బంజర్ల పంపిణీని ఈ శాఖ ఒక పోరాట రూపంగా మార్చుకుంది. ఇది నెరవేరకముందే 4 సవాశేర్లుగా ఉన్న కూలిని 5 సవాశేర్లుగా ఇవ్వాలంటూ కూలి పోరాటానికి దిగింది. పోటీ కూలీలను దించి సమ్మె విచ్చిన్నానికి పూనుకున్న భూ స్వాములు ఈ పోరాటాన్ని ఘర్షణల ద్వారా అణచి వేయాలని చూశారు. వారి ఎత్తుగడ వారికే ఎదురు తిరిగింది. ఈ ఘర్షణలో భూస్వాములకు చెందిన ఒకరు దూకుడుగా వ్యవహరించి ప్రాణాలు కోల్పోయారు. ఈ సందర్భంగా 11 మందికి శిక్షలు వేస్తే జిల్లా కోర్టు దానిని తొమ్మిది మందికి మాత్రమే పరిమితం చేస్తూ తీర్పు చెప్పింది.

నరసయ్య
సోమరాజుపల్లి

ఈ కేసులో జెడ్డా మస్తానయ్య, ఆయన బంధువు పెదరాఘవయ్య మరో ఆరుగురు జైలు పాలయ్యారు ఎమర్జెన్సీ ఎత్తేశాక 1975లో పేదలిచ్చిన అర్జీల ఆధారంగా విచారణ జరిపిన జిల్లా కలెక్టరు ఆక్రమణలోని బంజర్లను తీసి పంచారు. ఈ నేపథ్యంలో గ్రామంలోని 4 కుటుంబాల కిందనున్న 100 ఎకరాల సీలింగ్ పరిధి దాటిన భూమిని పంచాలంటూ 1979 ఫిబ్రవరి 24న భూముల్లోకి దిగారు. ఈ పోరాటాన్ని గౌరవించకపోగా రక్షసిక్తం చేయడం ద్వారా అప్పటి కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వం భూస్వాములకు వత్తునుగా నిలిచింది.

సోమరాజుపల్లిలో కాల్పులు

1979 మార్చి భూ పోరాటం సందర్భంగా సోమరాజుపల్లిలో పోలీసులు పైశాచికంగా పేదలపై కాల్పులు జరిపారు. ఇక్కడ కనీసం ముందస్తు హెచ్చరికలు కూడా లేకుండా ఆకస్మికంగా కాల్పులకు దిగారు. ఈ కాల్పుల్లో తోటపల్లి నర్సయ్యకు చెయ్యిపోయింది. ఆయన ఆ ప్రాంతంలోని దళితుల్లో చదువుకున్న కొద్దిమందిలో ఒకరు. కూలీల మేస్త్రీగా ఉంటూ వారిని సంఘటిత పర్చారు. రాజకీయంగా తాను పొందిన శిక్షణతో వారిని చైతన్యవంతులను చేశారు. నెల్లూరు తాలూకా తొలి నుంచి భూ పోరాటాలకూ, కూలి పోరాటాలకూ కేంద్రంగా ఉంటూ వచ్చింది. 1979 భూ పోరాటానికి మామిడిపూడి, కొత్తపాలెం, సోమరాజుపల్లి, మైపాడు, పాపిరెడ్డిపాలెం, ప్రధాన భూ పోరాట కేంద్రాలని ప్రభుత్వమూ గుర్తించింది. ఈ కేంద్రాలను ఆధారం చేసుకుని చుట్టుపక్కల గ్రామాల్లో కూడా భూముల్లోకి దిగారు. టిపి భానురాజు, చిట్టేటి రమణయ్య, టి రమణయ్య జిల్లా కమిటీ మార్గదర్శకత్వంలో ఈ పోరాట కేంద్రాలను సమన్వయపర్చారు. వీరితోపాటు జాలాది వెంకటయ్య (తోటపల్లి) మునునూరు సీతారామిరెడ్డి (మునునూరిపాలెం), పెడకాల చెన్నయ్య (నేలటూరు) చొప్పారమణయ్య (మైపాడు) పరిసర గ్రామాల్లో ప్రత్యక్షంగా పాల్గొంటూ భూ పోరాటానికి

సారధ్యం వహించారు. ఈ పోరాటం సందర్భంగా సోమరాజుపల్లికి చెందిన శ్రీదేవమ్మ కుటుంబం కింద 300 ఎకరాలు, మైపాడు, కొమరిక జగదేవిపేట ప్రాంతాల్లో కోకాటి కోదండరామిరెడ్డికి చెందిన 1600 ఎకరాలు, బుచ్చి స్వగ్రామంగా ఉండే ముంగర రాంప్రసాద్ రెడ్డికి నర్సాపురం గ్రామంలో 100 ఎకరాలు బినామీ భూములున్నట్లు గుర్తించారు. కొత్తపాలెంలో 4 కుటుంబాలకు చెందిన 150 ఎకరాల మిగులు భూములను గుర్తించారు. వీటితో పాటు వరకవిపూడి, పైనాపురం, నేలటూరు, క్రిష్ణపట్నం గ్రామాల్లోని యానాటి వారికి చెందిన మిగులు భూముల సాధన కోసం పోరాటం సాగించాలని నిర్ణయించారు. 10 ఎకరాల లోపు ఉన్న రైతులను మినహాయించి అంతకు పైబడిన వారి బంజరు భూముల్లోకి దిగాలని నిర్ణయించారు.

ఫిబ్రవరి 27న తాలూకాలోని అనేక గ్రామాల్లో తండోపతండాలుగా పేదలు కదలడంతో పోలీసు రక్షణతో తమ భూములను కాపాడమంటూ ఈ ప్రాంత భూస్వాములూ రెవెన్యూ మంత్రిని కలిశారు. ఇందులో సోమరాజుపల్లి గ్రామంలో శ్రీదేవమ్మ కుటుంబానికి చెందిన 300 ఎకరాల బినామీ భూముల ఆక్రమణ పోరాటం కాల్యాలకు దాకా దారితీసింది. ఈ గ్రామంలో రెడ్లకు చెందిన 20 కుటుంబాలుంటే 50 ముస్లిం కుటుంబాలు, 200 దళిత కుటుంబాలున్నాయి. దళితులు మొత్తంగా ముస్లిముల్లో అత్యధిక భాగం ఈ పోరాటానికి దిగారు. భూముల్లోకి దిగిన పేదలపై ఆమె కక్ష సాధింపు చర్యలకు దిగారు. బెదిరింపులకు పాల్పడ్డారు. దీంతో కూలీల్లోనూ పట్టుదల పెరిగింది. శ్రీదేవమ్మ ఇంట్లో పాలేర్లుగా పని చేసేవాళ్ళు పనికెళ్ళడం మానేశారు. పొలాల్లో పనులూ చేయలేదు. పాలు పితికే వాళ్ళు లేక పశువుల అరుపులతో మోతమోగింది. పేదకళ్ళు తీసే వాళ్ళు లేక ఇంటి ప్రాంగణం కంపుగొట్టింది. ఆ వాతావరణంలో మనుషులే కాక పశువులూ ఉండలేని పరిస్థితి తలెత్తింది. కూలీలే లేకుంటే శ్రమ చేయని ఒక భూస్వామి కుటుంబం ఎలా ఉంటుందో అప్పుడు శ్రీదేవమ్మ ఇల్లు చూసిన ఎవరికైనా తెలుస్తుంది.

గ్రామంలో అప్పటికే 144వ సెక్షన్ విధించినా సంఘటితంగా కదులుతున్న పేదలను లొంగదీసే శక్తి పోలీసులకులేదు. ఈ నేపథ్యంలో జిల్లాలోని ప్రధాన పోరాటా కేంద్రాలన్నింటా దించినట్టే సోమరాజుపల్లిలోనూ మార్చి ఒకటో తేదీ రాత్రికి 130 మంది పోలీసులతో క్యాంపు ఏర్పాటు చేశారు. శ్రీదేవమ్మ ఇంటి సమీపంలోని స్కూల్లోనే దీన్ని ఏర్పాటుచేశారు. పేదలు మిగులు భూముల్లోకి వెళ్ళాలంటే ఆమె ఇంటిమీదుగానే పోవాలి. గ్రామంలో భారీ సంఖ్యలో పోలీసు క్యాంపు ఏర్పాటు చేశారని తెలిసినా పేదలు వెనకడుగు వేయలేదు. రెండో తేదీనా 400 మందికి పైగా సమీకృతులయ్యారు. ఎర్రజెండాలు చేబూని భూముల్లోకి దిగడానికి గ్రామ వీధుల్లో నుంచి కదం తొక్కుతూ ముందుకు సాగారు. 'సీలింగ్ చట్టాన్ని అమలు చేయాలి', భూ స్వాముల ఆక్రమణలోని బంజరు భూములనూ, మిగులు భూములనూ పేదలకు పంచాలి'. అంటూ నినదించారు. స్కూలుకు చేరువ అవుతున్న ప్రదర్శకులను పోలీసులు అడ్డుకున్నారు. 'చట్టం ప్రకారమే తాము డిమాండ్ చేస్తున్నామనీ, చట్టాన్ని ఉల్లంఘించిన వారినొదిలి తమను అటకాయించడం, దౌర్జన్యానికి దిగడం రెచ్చగొట్టే చర్యగా ఉంది' అంటూ

ఆ గ్రామ శాఖ నాయకులు పోలీసులకు స్పష్టం చేశారు. శాంతియుతంగా వెళ్తున్న తమను వదలమని విజ్ఞప్తి చేశారు. పోలీసులకివేవీ ఎక్కలేదు. ఎంత చెప్పినా, బెదిరించినా వ్యవసాయ కార్మికులు తగ్గడం లేదన్న నిందారోపణలతో లాఠీ ఛార్జికి దిగారు. అయినా పేదలు వెనకడుగు వేయలేదు. లాఠీ దెబ్బలను ఓర్చుకుంటూ ముందుకెళ్ళే ప్రయత్నం చేశారు. ఆపై పోలీసులు మరింతగా రెచ్చిపోయారు. ఒక్కొక్కరిని 5 నుంచి 10 మంది పోలీసులు చుట్టిముట్టి శాంతియుత ప్రదర్శనను హింసాత్మకంగా మార్చారు. విధిలేని పరిస్థితుల్లో పేదలు రాళ్ళతో అత్యరక్షణకు దిగారు. పోలీసు హింస ఇంకా పెరిగింది. ఆందోళనా కారులు కూడా ఎస్ఐబి, హెడ్ కానిస్టేబుల్స్ వంటి ప్రముఖులను చుట్టుముట్టారు. ఈ పెనుగులాటలో ఎస్ఐబి స్పృహ తప్పి కింద పడిపోయారు. పోలీసులు చెల్లా చెదురుగా వేర్వేరు వీధుల్లోకి పరుగెత్తారు. భూస్వాముల ఇళ్ళలోకి దూరి దాడి సన్నాహాలు చేస్తున్నారు. ఇంతలో కోలుకున్న ఎస్ఐబి 'ఫైర్' అంటూ అరిచారు. మధ్యలో ఉన్న ప్రదర్శకులపై వివిధ వీధుల్లో, భూస్వాముల ఇళ్ళలో చేరిన పోలీసులు కాల్పులకు దిగారు. ఎలాంటి ముందస్తు హెచ్చరికలూ లేకుండానే కాల్పులు జరిపారు. పోలీసులను ప్రతిఘటిస్తున్న తోటపల్లి నర్సయ్య మోచేతి పై భాగంలో నుంచి ఓ బుల్లెట్ దూసుకు పోయింది. చేయి విరిగి వేలాడబడింది. దాదాపు 20 మంది ఇలా గాయపడ్డారు. బుల్లెట్ తగలడంతో స్పృహ తప్పిపడిపోయిన నర్సయ్యను నెల్లూరు ఆస్పత్రికి తరలించారు. అనివార్యమైన స్థితిలో చేతిని తొలగించారు. ఈ సమాచారం తెలిసి వివిధ పోరాట కేంద్రాల్లో ఉన్న చిట్టేటి రమణయ్య, టిపి భానురాజు, టి. రమణయ్య సోమరాజు పల్లికి చేరి ప్రయత్నం చేశారు. ఇందుకూరు పేట పోలీసులు కూడా ఇక్కడికి రావడంతో నాయకత్వం రావడం క్షేమ దాయకం కాదంటూ పోరాట కేంద్రంలో ఉన్న గ్రామ నాయకులు వర్తమానాలు పంపించారు. రెండో తేదీ రాత్రికి ఆ గ్రామం చేరిన భానురాజును అదే రాత్రి వాలంటీర్లు రక్షణగా ఉండి పోలీసు దాడి తీవ్రతలేని కొత్తపాలేనికి చేర్చారు.

మరో రణక్షేత్రం పెనుబల్లి

కోవూరు తాలూకాలోని పెనుబల్లి గ్రామంలోనూ భూ పోరాటం పెద్ద ఎత్తున జరిగింది. ఈ గ్రామంలో దొడ్ల రమణారెడ్డి కుటుంబానికి 300 ఎకరాలున్నాయి. వీటిలో 50 ఎకరాలను పేదలు గుర్తించారు. వీటిని పంచాలని కోరారు. అప్పటికి ఈ గ్రామంలో ఉన్న 140 దళిత కుటుంబాలూ, నలభయ్యేసిగా ఉన్న గౌడ, ముస్లిం కుటుంబాలూ, 50గా ఉన్న గిరిజన కుటుంబాలూ, యాదవ, ముత్తరాసులకు చెందిన అత్యధిక కుటుంబాలూ ఈ యాభై ఎకరాలను సాధించుకోవడానికి సమాయత్తమయ్యాయి. ఇక్కడ కమ్యూనిస్టు పార్టీ లేదు. పై వాడలకు సంబంధించిన కొంత మంది యువకులు యువజన సంఘంగా ఏర్పడ్డారు. భూపోరాటానికి ముందు నుంచే గ్రామంలో సేవా కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తున్నారు. భూ సమస్యపై జిల్లాలో జరిగిన చర్చతో వీరూ ఉత్సాహపడ్డారు. గ్రామంలో భూ సమస్య తీవ్రతను జిల్లా

పార్టీకి తెలిపారు. ఆ భూముల్లోకి దిగాలనుకుంటున్నట్లు చెప్పారు. ఫిబ్రవరి 27వ తేదీన జిల్లాలోని అన్ని గ్రామాల్లో భూముల్లోకి దిగినట్టే పెనుబల్లిలోనూ దిగారు. అంత వరకూ పిల్ల చేష్టలుగా అనుకుంటున్న భూస్వాములు ఈ పరిణామంతో కలవరపడ్డారు. దొడ్ల రమణారెడ్డి నాయకత్వంలో ఊళ్లోని భూస్వాములూ, వారి మద్దతుదారులూ ఒకచోటకు చేరి చర్చలు జరిపారు. 28 ఉదయం భూస్వాముల అనుచరుల ఆధ్వర్యంలో గ్రామ పేదలను రెచ్చగొడుతూ ప్రదర్శనలు జరిపారు. “నిన్న కాదు, ఇప్పుడు రండిరా..” అంటూ వీధుల్లో వీరంగం తొక్కారు. అప్పటికే భూస్వాములు ఘర్షణకు సిద్ధమై గూండాలను చేరదీశారు. భూముల గుర్తింపు కార్యక్రమానికి నాయకత్వం వహించింది యువజన సంఘం కార్యకర్తలే అయినా భూస్వాముల కష్టం చర్చలకు ఉద్దేశ పడలేదు. సంఘం నాయకులైన తాళ్ళ వెంకయ్య, గుర్నాధం, గుమ్మా చిన సుబ్బయ్య, చెక్కా సుధాకర్, పార్లపల్లి నాగేంద్ర ప్రసాద్ ఇంకొందరు యువజన సంఘం నాయకులూ కలిసి అన్ని వాడల్లోని పేదలను సమావేశపరిచారు. అందరి సలహా మేరకు సిపిఎం జిల్లా నాయకత్వం సలహా తీసుకోవాలనుకున్నారు. వెళ్ళి కలిశారు. పేదల్లో కృతనిశ్చయం ఉంటే భూములను గుర్తించొచ్చని జిల్లా నాయకత్వం సలహా ఇచ్చింది. చట్టం దృష్టికొచ్చేలా చేయాలని చెప్పింది. వీరికి సరైన మార్గదర్శకత్వం అందించేందుకు ఉద్యమానుభవాలన్న పాలిచర్ల వెంకయ్య, మోడేగుంట రమణయ్య, మన్నెం శేషయ్య, మన్నెం సుబ్బరామయ్య, యాటా శేషయ్య తదితర 15 మందిని దామరమడుగు నుంచి పంపించారు. మార్చి ఒకటో తేదీ సాయంత్రానికి వీరు గ్రామానికి చేరారు. పేదలతో చర్చలు జరిపారు. భూములు సాధించుకోవాలన్న వారి కృతనిశ్చయాన్ని తెలుసుకున్నారు. అక్రమంగా ఆధీనంలో ఉన్న ఆ యాభై ఎకరాలనూ పేదలకు వదలాలనీ, లేకుంటే వాటి సాధనకు రెండో తేదీ భూముల్లోకి దిగి గుర్తులు పెడతామని కబురు పంపించారు.

భూములను వదలకుండా పేదలపై దాడికే భూస్వాములు సన్నద్ధమయ్యారు. ఒకవైపు పేరుమోసిన గూండాలను సమీకరించారు. మరోవైపు కాంగ్రెస్ పెద్దల ద్వారా పోలీసులనూ తమకండగా నిలిచే ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. సంగం, బుచ్చి, కోవూరు, దగదర్తి, పోలీసు స్టేషన్ల నుంచి ఒక సిబ్బంది ఎస్.బి. ఇద్దరు ఎస్.బి.ల నాయకత్వంలో ఒకటో తేదీ సాయంత్రానికి 50 మంది పోలీసులు పెనుబల్లికి చేరారు. ఆ రాత్రికే భూస్వాముల, పోలీసుల మధ్య చర్చలు జరిగాయి. భూముల నుంచి పేదలను చెదరగొట్టే వ్యూహం రూపొందించారు.

రెండో తేదీ ఉదయాన్నే యువజన సంఘం నాయకత్వంలో అన్ని వాడల పేదలూ పంచాయతీ రేడియో రూం (యువజన సంఘం నాయకుడు గుర్నాధం ఇల్లు దీని పక్కనే ఉంది) సెంటరుకు చేరారు. పేదల తరపున సంగం సుబ్బరామయ్య ద్వారా రాయబారం పంపించారు. భూముల్లోకి వెళ్ళబోతున్నట్లు సమాచారమిచ్చారు. భూములొదిలే విషయం అప్పటికైనా ఆలోచించమని కోరారు. భూముల్లోనే తేల్చుకుందామని భూస్వాములు ప్రత్యుత్తరమిచ్చారు. భూస్వాముల దాడి సన్నాహాలు అప్పటికే వీరికందాయి. దాడినెదుర్కొని భూముల్లోకి దిగడానికి పేదలు సన్నద్ధమయ్యారు. తమ రోజువారీ పనులకు ఉపయోగించే గొడ్డళ్ళూ, పారలూ, బరిసెలూ....ఇలా ఏది దొరికితే దాన్ని చెన్నకేశవ ఆలయానికి చేర్చారు.

లక్ష్మి దేవమ్మ నాయకత్వంలో దళితవాద మహిళలు చెన్నకేశవునికి హారతులు పట్టారు. “నేడు జరిగే పోరాటంలో పేదలకు జయం కలగాలని దీవింపు స్వామి” అని వేడుకున్నారు. హారతి పళ్ళెంలోని కుంకుమతో పేదలకూ, వారివద్దనున్న పనిముట్లకూ (అవే ఆ రోజు వారికి ఆయుధాలయ్యాయి) బొట్టు పెట్టారు. “చెన్నకేశవునిపై ఆన. భూస్వాముల సవాలను స్వీకరిస్తున్నాం. విజయమో, వీర మరణమో! భూమి సాధించకుండా ఏ ఒక్కరమూ వెనుదిరగం” అంటూ ప్రతిన బూనారు. గుర్నాథం తల్లి తన బిడ్డకు ఆమె రక్తంతోనే బొట్టు పెట్టింది. మహిళలు కూడా కారపు మూటలతో భూముల్లోకి కదిలి వెళ్ళారు.

అప్పటికే భూస్వాముల గుండాలు మూడు ట్రాక్టర్లనిండా రాళ్ళు నింపుకుని పొలానికి చేరి దాడికి సిద్ధంగా ఉన్నారు. వారి వెనుక పోలీసులూ ఉన్నారు. పేదలు పొలానికి చేరి సమయానికి గుండాలు రాళ్ళతో దాడికి దిగారు. మరో పక్క పోలీసులు లారీఛార్జీకి దిగారు. ఈ రెండు రకాల దాడులను ఎదుర్కొంటూనే ట్రాక్టర్లలో రాళ్ళు అయిపోయేంత వరకూ పేదలు కట్టుగా ఒక మూలకు చేరారు. రాళ్ళు అయిపోగానే ట్రాక్టర్లలో ఉన్న వాళ్ళు కిందకు దిగుతున్నారు. అదును చూసి పేదలు ఒక్క ఉడుటున పోలీసుల, భూస్వామ్య గుండాల చుట్టూ వలయంగా చుట్టుముట్టారు. ఈ హఠాత్పరిణామానికి భూస్వాములతో పాటు పోలీసులూ అవాక్కయ్యారు. తమ వద్దనున్న పరికరాలనే ఆయుధాలుగా చేబాని పేదలు ప్రతిఘటనకు సిద్ధమయ్యారు. ఉభయలూ ముఖాముఖి తలపడ్డారు. పోలీసులు లారీఛార్జీ ద్వారా భూస్వామ్య గుండాలను కాపాడే ప్రయత్నం చేశారు. మహిళలు పోలీసులను ఎదుర్కొన్నారు. వారు పయోగిస్తున్న లారీలను ఒడిసిపట్టి లాక్కోసాగారు. అప్పటికే పేదల్లో ముగ్గురికి తీవ్ర గాయాలయ్యాయి. ఈలోపు భూస్వామ్య గుండాలు గుర్నాథాన్ని చుట్టుముట్టి ఆయనపై గొడ్డళ్ళతో దాడికి దిగారు. దీన్ని గమనించిన పేదలు వారిని చుట్టుముట్టారు. గుర్నాథం చుట్టూ వలయంగా ఏర్పడి అక్కడి నుంచి తప్పించారు. శక్తిసంతా కూడదీసుకుని వీరు సాగించిన ఈ ప్రతిఘటనలో భూస్వాములకు చెందిన ఏడుగురు కిందపడి గాయపడ్డారు. పడినోళ్ళను దాటుకుని పేదలు ముందుకురకడంతో భూస్వాములూ, పోలీసులూ వెనుకడుగు వేశారు. కిరాయికొచ్చిన కొందరు కాలికి బుద్ధి చెప్పారు. వీళ్ళలో గాయపడ్డ ఒక వ్యక్తి రెండు రోజుల తరువాత చనిపోయాడు. దీని ఆధారంగా 50 మందిపై తప్పుడు కేసులు బనాయించారు. ఈ కేసులో 1980 ఏప్రిల్ 8న యువజన సంఘం కార్యకర్తలకు శిక్షలు పడ్డాయి. ముత్యాల గుర్నాథం, తాళ్ళ వెంకయ్య, చక్కా సుధాకర్, వాల్మేటి రామచంద్రారెడ్డి గార్లకు యావజ్జీవ శిక్ష విధించారు. గుమ్మా ఆది శేషయ్య, కుండా వెంకయ్యకు మూడేళ్ళ కఠిన కారాగార శిక్ష విధించారు. జక్కా వెంకయ్య, గండవరపు బాలక్రిష్ణారెడ్డి, పాలిచర్ల వెంకయ్యలను భూ ఆక్రమణ నేరాన్ని ప్రోత్సహించారనే పేరిట ఒక్కొక్కరికి రూ.500 జరిమానా విధించారు. ఈ శిక్షల అనంతరం వీరిని రాజమండ్రి సెంట్రల్ జైలుకు తరలించారు. వీరిని తీసుకెళ్తున్న రైలును పేదలు ఊరూరా నిలిపారు. భూ పోరాట వీరులకు జేజేలు పలికారు. పళ్ళూ తినుబండారాలిచ్చి ‘మీ వెంట మేముంటాం’ అంటూ నినదించారు. కావలిలో విద్యార్థి బృందం ఇలాగే 15 నిమిషాలు రైలును నిలిపింది. శిక్షల పడ్డ నాయకులు ప్రతి స్టేషన్లోనూ

ప్రజలనుద్దేశించి ప్రసంగించారు. ఏ శిక్షలకైనా వెరవబోమని, తిరిగొచ్చిన తరువాత తామూ ఉద్యమంలో భాగస్వాములవుతామనీ ప్రకటించారు. హై కోర్టుకు అప్పీలు చేశాక రెండున్నర సంవత్సరాల అనంతరం వీటిని కొట్టేశారు. భూపోరాటంపై అసెంబ్లీలో చర్చ తర్వాత కలెక్టరు విచారణానంతరం 14.50 ఎకరాలను మిగులుగా తేల్చి పంచారు. ఈ భూమిలో అన్ని వాడలకూ చెందిన 300 మందికి పైగా పేదలు ఇళ్ళు వేసుకున్నారు. అప్పటికే బినామీ పేర్లతో మిగుళ్ళను బదలాయించారు.

అప్పటి ఎమ్మెల్యేగా ఉన్న పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య నెల్లూరు జిల్లాలో పోరాటాన్ని పోలీసులు పనిగట్టుకుని హింసాత్మకంగా మార్చడాన్ని ప్రభుత్వం దృష్టికి తీసుకెళ్ళారు. పోలీసుల దూకుడును నిలువరించాలని కోరారు. అదే సమయంలో తాత్కాలికంగా పోరాట విరామం ప్రకటించాల్సిందిగా నెల్లూరు జిల్లా శాఖకు తెలియజేశారు. ఈ సమస్యను అసెంబ్లీలో లేవనెత్తారు. చట్ట విరుద్ధంగా భూస్వాములు అనుభవిస్తున్న భూములను వెతికితెచ్చి గుర్తింపజేయడం చట్ట వ్యతిరేకం ఎలా అవుతుందని ప్రశ్నించారు. చివరకు ప్రభుత్వంతో జరిగిన చర్చల్లో ప్రభుత్వం దిగువ అంశాలను ఆమోదించింది. పోరాటాలు జరిగిన ప్రాంతాల్లో బంజర్లన్నింటినీ పేదలకు పంచతామన్నారు. మిగులు భూములు గుర్తించాలంటూ నెలరోజుల్లో కలెక్టర్లకు ఆదేశాలిస్తామని హామీ ఇచ్చారు. చట్టానికి లోబడి వేలాది మందిపై పెట్టిన కేసులను ఉపసంహరించు కుంటామన్నారు.

రాష్ట్రంలో 1979లో ఫిబ్రవరి 27 నుంచి మార్చి 7 వరకు ఈ ఉద్యమం సాగింది. 13 జిల్లాల్లోని 275 కేంద్రాల్లో 72 వేల మంది పేదలు ఈ పోరాటానికి కదిలారు. నెల్లూరు జిల్లాలో సిపిఐ(ఎం), సిపిఐ, ఉభయ వ్యవసాయ కార్మిక సంఘాల ఆధ్వర్యంలో దాదాపు 80 కేంద్రాల్లో భూముల్లోకి దిగారు. మొత్తంగా రాష్ట్రంలో 16 వేల ఎకరాల మిగులు, బినామీ భూములను, భూ స్వాముల ఆధీనంలో ఉన్న 670 ఎకరాల బంజర్లను, 10,836 ఎకరాల అటవీ బంజరును, 9313 ఎకరాల ప్రభుత్వ బంజర్లను బయటకు లాగి చూపించారు. ఈ పోరాటం సందర్భంగా 220 గ్రామాలకు చెందిన 5 వేల మందిపై హత్యాయత్నం కేసులతో సహా వివిధ రకాల కేసులు పెట్టి కోర్టుల చుట్టూ తిప్పారు. నెల్లూరు జిల్లాలో 960 మందిపై కేసులు పెట్టారు. ఈ పోరాటం సందర్భంగా ప్రభుత్వం దిగువ ప్రకటన చేసింది. 12 లక్షలా 76 వేల ఎకరాలలో 3,22,000 మాత్రమే పంచామని చెప్పింది. మిగిలిన 8లక్షల ఎకరాలకుపైగా భూమి కోర్టు వివాదాల్లో ఉన్నట్టు ప్రకటించింది. ఈ పోరాటం తరువాత నెల్లూరు జిల్లా మామిడిపూడిలో 118 ఎకరాలు, మైపాడులో 10 ఎకరాలు, దామరమడుగులో 10 ఎకరాల భూములిచ్చేందుకు భూస్వాములు రాజీకొచ్చారు. తదనంతరం కూడా మరికొన్ని గ్రామాల్లో ఈ రాజీ చర్చలు జరిగాయి.

గ్రామీణ పేదలకు మేలుకొలుపు భూపోరాటం (ప్రజాశక్తి సంపాదకీయ భాగం)

గ్రామీణ పేదలకు మేలుకొలుపు భూపోరాటం.. రాష్ట్రంలో పదమూడు జిల్లాల్లో దాదాపు 500 కేంద్రాల్లో లక్ష మంది గ్రామీణ పేదలు భూ పంపకం కోసం కదిలారు. భూదాహం ఎంతగా ఉన్నదీ ఆ కదలిక రుజువు చేసింది. వంద తాలుకా, పట్టణాల్లో మరో వంద మంది పేదలు గృహవసతి కోసం పికెటింగుల్లో, ప్రదర్శనల్లో పాల్గొన్నారు. నిలువనీడ కావాలన్న ఆవేదన ఏ మోతాదులో ఉన్నదో

ఈ ప్రదర్శనలు నిరూపించాయి. ఇదంతా ఆరణ్యరోదన అంటారు ఒకాయన, ప్రభుత్వమే భూములిస్తూ ఇళ్లు కట్టించి పెడుతుంటే ఎందుకొచ్చిన గొడవ ఇది అంటారు ఇంకొకాయన. కానీ ఇది అరణ్యరోదన గాదు. పేదల ఆవేదన, చల్లారే మార్గం లేకపోతే అడవి చిచ్చుగా రగులుతుంది. దావానలమై చెలరేగుతుంది. ప్రభుత్వమే భూములిస్తే తీసుకోలేక కాదు ఈ జనం కదిలింది. పాలకులే ఇళ్లు కట్టించి పెడితే హాయిగా ఉండాలి. కానీ వారు ఆందోళన చెందుతున్నది. అవి దొరకళ్లనే. ఏలుతున్న వారు చేసే వాగ్దానాలు చెప్పే మాటలు శుష్క ప్రియాలు, శూన్య హస్తాలు అని అనుభవంలో తేల్చుకుంటున్నవారే ఈ ప్రదర్శకులు. ఎండమావుల్ని నమ్ముకుంటే దాహం తీరదు. ఇందిరా కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాన్ని నమ్ముకుంటే భూ దాహం తీరదు. ఈ విషయాన్ని గుర్తించిన వారు ఎక్కడికక్కడ వేల సంఖ్యలోనే ఉన్నారు. లక్షల సంఖ్యలో ఇంకా కడలవలిసి ఉన్నది. కదిలి కదిలించేవాళ్లకు ఈ విషయం తెలియకపోలేదు. అందుకు దీన్ని నాంది ప్రస్తావన గానే వారు భావిస్తున్నారు. ఈ ప్రయత్నాలను వమ్ముచేయాలనే శక్తులూ విజృంభించి పని చేస్తున్నాయన్న విషయం అందరికీ తెలుసు. ఉభయ వ్యవసాయ కార్మిక సంఘాల పిలుపు అందుకున్న మొదటి కేంద్రం నెల్లూరు. అక్కడి నుండి వెలవడే వారపత్రిక ఈ విషయంలో వలవలమని వాపోతుండటం యాదృచ్ఛికంగాదు. కలవారికి కావల్సినప్పుడు కాపలాకుక్కలుంటాయి.. నెల్లూరు జిల్లాలో 'జమీన్ రైతు' పత్రిక ఆ పని చేస్తోంది. ఇంటిపేరు కన్నూరి వారు ఇంట్లో గబ్బిలాల కంపు అన్నట్లు ఈ పత్రికలో వెల్లడయ్యేదంతా భూస్వాముల గోడుతప్ప రైతుల గోడు కాదు. కమ్యూనిస్టులు కూలీలను రెచ్చగొడుతున్నారంటూ ఇది రైతులను రెచ్చగొట్టడానికి ప్రయత్నిస్తోంది. భూస్వాములను, భూస్వాముల బంట్లను రైతులుగా చిత్రించి భూస్వాములకు రక్షణ కలిగించాలని తాపత్రయపడుతోంది. ఇది గ్రామీణ పేదల ఉద్యమం. భూస్వాములు ఆక్రమంగా దాచిన భూములపైకి పోయిన ఉద్యమం తప్ప రైతుల భూములపైకి పోయింది కాదు. గరిష్ట పరిమితికి మించిన భూమి వుండరానని చట్టం. ఈ చట్టాన్ని ధిక్కరించినవాళ్లు భూస్వాములు.. దాన్ని అమలు జరపాలని పోరాడుతున్న వారు వ్యవసాయ కార్మికులు.. కాగా దీన్ని చట్టబద్ధ పాలనకు ఒక సవాల్ అని జమీన్ రైతు పతాక శీర్షిక పెట్టడంలోనే ఉన్నది రెచ్చగొట్టే దుర్బుద్ధి. జమీన్ రైతు రిపోర్టులో పేదలు ఎవరవరి భూముల్లోకి పోయారని చెప్పిందో వాళ్లందరూ పెద్ద భూస్వాములు తప్ప రైతులు గాదు. వ్యవసాయ కార్మికోద్యమం నెల్లూరులోనే గాదు, రాష్ట్రం మొత్తంమీద ఎక్కడా పది పాతిక ఎకరాల్లోపు రైతుల భూములను ముట్టుకోలేదు. అసలు కేంద్రీకరించింది కూడా బాగా భూమిని దాచినవారి పైనే. చట్టాన్ని అతిక్రమించలేదు. రోజూ రైతులను దోచుకునేది, భూస్వాముల పెత్తనాలను చెలామణి చేసుకునేది, అధికారులను లోబరుచుకుని రైతులను దెబ్బతీసేది భూస్వాములే. ఇటువంటిప్పుడు మాత్రం తమ తప్పులను కప్పి పెట్టేందుకు రైతులను అడ్డువేసుకునేందుకు ప్రయత్నిస్తారు. వ్యవసాయ కార్మికోద్యమం కోరుతున్నదీ సాధించాలిందీ కార్మిక కర్షక ఐక్యత. వ్యవసాయ కూలీ రైతుల ఐక్యత. ఈ పోరాటంలో ఇద్దరు చనిపోయినందుకు మరో ఇద్దరు వికలాంగులు అయినందుకు వాపోతున్నది జమీన్ రైతు. మానవుల ప్రాణాల మీద అంత దయగల జమీన్ రైతు నిత్యం నెల్లూరు జిల్లాలో విచ్చలవిడిగా చెలామణి అవుతున్న భూస్వాములు దుండగాలను, వాళ్ల గూండాల స్వయిర విహారాన్ని వాళ్ల అత్యాచారాలను, ఖానీలను మానభంగాలను ఎందుకు బయటపెట్టి ఖండించదో అర్థం కావడం లేదు. భూస్వాములు చేసేది నిరంతర దోపిడీ.. వీరి దోపిడీలకు హత్యాకాండకు ఆహూతై చచ్చేవారు అసంఖ్యాకంగా కలిగిఉంటారు. అదేవిధంగా నిత్యం ఈ దోపిడీగాళ్లు సృష్టించే కులమత కలహాలలోనూ, జై తెలంగాణ, జై ఆంధ్రా వంటి ప్రయోజనం మాలిన ప్రాంతీయ తత్వాల్లోనూ

బలయ్యేవారి సంఖ్య చాలా ఎక్కువే. కాగా తమ హక్కుల కోసం నిలిచి పోరాడేవారి ప్రాణాలు పోయినా వారు త్యాగధనులుగా గణింపబడుతారు. తమకోసం భావితరాల కోసం తరతరాలుగా సాగుతున్న దోపిడీని అంతంచేసే సామాజిక న్యాయం కోసం జరిగే వారి పోరాటం ఉజ్వల భవిష్యత్తుకు నాందిగా ఉంటుంది. అనవసరంగా రెండు ప్రాణాలు పోయాయన్న పేరిట జమీన్ రైతు భూస్వాముల దౌర్జన్యాన్ని కప్పి పుచ్చుకుంటోంది. వారికి అండగా తుపాకులను పేదలమీదికి ఎక్కుబెట్టిన ఇందిరా కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వ దుండగాన్ని దాచి పెడుతోంది. భూదాహంతో ఉవ్వెత్తున కదిలి శాంతియుతంగా ఉద్యమించిన పేదలపై భూస్వాములూ పోలీసులూ కుమ్మక్కై ఈ హత్యాకాండను జరిపారు. కాగా అసలు ప్రజలు పోరాడుతున్న అనవసరం అని, భూస్వాములు, పెట్టుబడిదారులను వారి పాలనకని పెట్టుకునుంటే వారే దయాదాక్షిణ్యాలతో ఒరగ బెడతారని చెబుతోంది. ముప్పుయ్యేళ్లు స్వాతంత్ర్య పరిపాలనలో కాచి వదపోసినవి కూలి రైతు ఉద్యమాలు.. భూముల పంపకం, వగైరా ఇంతకాలం జరిగితే ఈ ఆందోళనకు తావేలేదు. ఆంధ్రప్రదేశ్ లోనే 15 లక్షల మిగులు భూమి ఉందని ప్రారంభించి ఇన్నేళ్లుగా పంచించి రెండు లక్షలు మాత్రమే.. అందులో మూగణి 18 వేల ఎకరాలే.. ఈ భూపంపకం పంచపాండవుల కథ తంతుగా తయారైందన్నది వాస్తవం.. జమీన్ రైతు పత్రిక ఇందిరా కాంగ్రెస్ పాలనను, భూస్వాములను సంరక్షించేందుకు ఎంత తాపత్రయ పడినా ఏదో ఒక పేజీలో అసలు సత్యం ఆ పత్రికలో సైతం వెల్లడిగాకపోదు. మర్రిపాడు యానాదులకు మూడేళ్ల క్రితం పట్టాలిచ్చారని, భూములెక్కడున్నాయో అన్న ప్రశ్న ఆ పత్రికలోనే పడింది. వాళ్లకు ఇళ్ల స్థలాలు ఇవ్వని విషయం అందులోనే ఉంది. పోగు చేసుకునేవారి చేతనున్న భూములకు పట్టాలు లేవు. భూపంపకం చేశామని పట్టాలిచ్చినవారికి భూములిచ్చింది లేదు. ఇళ్లపట్టాలిచ్చామన్న వారెవరూ ఇళ్లు కట్టుకోలేపోతున్నారు. ఇదీ వాస్తవం. ప్రభుత్వం అమలు జరపక, ప్రజల ఆందోళన ఇలాగే కొనసాగితే ఎవరికి లాభం? దోపిడీ విచ్చలవిడిగా సాగేందుకే ఇది దోహదం. అదే కావాలి జమీన్ రైతు పత్రికకు.. ఈ రోజు పాలకులు చేసే మాగ్గానాలు కూడా ఊరికినే వారి దయా దాక్షిణ్యాల మీద ఆధారపడి వచ్చినవి కాదు. ఈ దేశంలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం నాయకత్వం వహించి నడిపిన మహాత్తర పోరాటాల పరిణామం అనే విషయాన్ని చరిత్రహీనులు మాత్రమే మరిచిపోగలరు.

పోరాట వీరుల కేంద్రం దామరమడుగు గ్రామం

అంకులయ్య వీర మరణం

నెల్లూరు జిల్లాలో జరిగిన కూలిపోరాటాల్లో దామరమడుగులో జరిగిన పోరాటం అనేక గుణపాఠాలనందించింది. వర్గ సమస్యల మీద ఒకసారి పోరాటం ప్రారంభించాక విజయమైనా సాధించాలి లేదా ఓటమినైనా అంగీకరించాలని తేల్చి చెప్పింది. ఏ పోరాటమైనా ఒక రోజుతోనో ఒక నెలతోనో తేలిపోదనీ, అది ఎంత కాలమైనా ఎదిరించి, తెగించి నిలిస్తేనే అంతిమ విజయం సాధ్యమౌతుందనీ చాటి చెప్పింది. భూస్వాముల ఎత్తులకు పై ఎత్తులు వేయాలనీ, వీటి ద్వారా భూస్వామ్యేతర ప్రజానీకాన్ని వీలైనంత ఎక్కువ సంఖ్యలో కూడగట్టాలనే పాఠాన్ని నేర్పింది. ప్రతి ఎత్తు ఒక విజయానికి సోపానంగా ఉన్నప్పుడే అది ప్రజా విశ్వాసాన్ని పొందుతుందని నిగ్గుతేల్చింది. ఈ గ్రామంలో 1969 మార్చి 9న అంకులయ్య వీరమరణం కష్టజీవులకు అంతిమ విజయాన్ని అందించింది. ఈ పోరాటంలో చనిపోయిన అంకులయ్య వయసు అప్పటికి 20 సంవత్సరాలు. వివాహితుడు. ఆయన భార్య పేరు సుబ్బలక్ష్మమ్మ. మడవల ఆదెమ్మ, సుబ్బయ్య దంపతులకు ఈయన జన్మించారు. ఈయన మేనమామలు శేషయ్య, సుబ్బయ్య పార్టీ చీలిక అనంతరం సిపిఎంలో చేరారు. వారి ప్రోత్సాహంతో అంకులయ్య రెండన్నరేళ్ళు జరిగిన ఈ ఊరి కూలి పోరాటంలో చురుకైన పాత్ర పోషించారు.

1967 ఆగస్టులో కూలిరేట్ల సమ్మె జిల్లా వ్యాపితంగా జరిగింది. దామరమడుగులోనూ ఆగస్టు 10న ప్రారంభమైంది. అప్పటికి దామరమడుగులో రూ. 1.75కూలి ఇచ్చేవారు. దానిని రెండు పావలకు (రూ. 2.25కి) పెంచాలనే డిమాండ్‌ను పెట్టారు. ధాన్యం రూపంలో అయితే 5 నుంచి 6 సవాశేర్లకు (సవాశేరు అంటే కేజీ కన్నా కొంచెం తక్కువ) పెంచాలి. 1967లో అసాధారణంగా పెరిగిన ధరలు వ్యవసాయ కార్మికులను అన్ని చోట్లా కూలి పెంపు పోరాటాలకు పురమాయించాయి. భూస్వాములు దిగిరాని చోట తుది దాకా పోరాడేలా చేశాయి. కూలీల

వ్యతిరేకతను పెంచుకున్న దామరమడుగు భూస్వాములు ప్రత్యేకించి ఒబ్బా దశరథ రామిరెడ్డి, సోమారెడ్డి సుబ్బారెడ్డి నాయకత్వంలో 'కమ్యూనిస్టులడిగే కూలిస్తే రైతు గతేం కాను' అంటూ దుమారాన్ని రేపారు. ఈ స్థితిలో చర్చల కోసం వేచి చూడటం వల్ల ప్రయోజనం లేదని ఆగస్టు 10న సమ్మెకు దిగారు. కూలీలు పనులకు వెళ్ళలేదు. కూలీలపై భూస్వాముల ఒత్తిడి పెరిగింది. అయినా వాళ్ళు దృఢంగా నిలబడ్డారు. దీంతో భూస్వాములు పక్క గ్రామాల నుంచి పోటీ కూలీలను పిలిపించారు. భూస్వాముల పన్నాగాలకు లోను కావద్దంటూ వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం చుట్టు పక్కల గ్రామాల్లో ప్రచారం చేసింది. అయినా భూస్వాములు పట్టు వీడలేదు. భూస్వాముల చెప్పుచేతల్లో ఉన్న పొరుగుూరి కూలీలను బెదిరించి బలవంతంగా తీసుకొచ్చారు. ఇలా బలవంతంగా తెచ్చిన కూలీలను ఆపదానికి వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం నాయకులు పొలాల్లోకెళ్ళారు. భూస్వాములు ఒక వైపు వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం నాయకులతో చర్చలు జరుపుతూ మరో వైపు పోలీసులకు కబురు పెట్టారు. వాళ్ళు రాగానే ఇక చర్చలు తెగేవి కావంటూ పోటీ కూలీలను పొలాల్లోకి దించారు. సంఘం నాయకులు అడ్డుకున్నారు. భూస్వామ్య గూండాలు అడ్డుకున్న వారిపై దాడికి దిగారు. ముందే రూపొందించుకున్న పథకం ప్రకారం పోలీసుల సహకారంతో భూస్వామ్య గూండాలు పార్టీకి చెందిన అనేక మందిని కొట్టారు. వీరిలో సుంకర వెంకట సుబ్బయ్యకు తీవ్ర గాయాలయ్యాయి. ఆయన పరిస్థితి ప్రాణాంతకంగా మారడంతో వెన్వెంటనే ఆస్పత్రికి తరలించారు. ఇంకా మోడెం దశయ్య, యాటా శేషయ్య, రమణయ్య తదితరులతోపాటు అనేక మంది గాయపడ్డారు. అయినా వ్యవసాయ కార్మికులూ, పార్టీ నాయకులు లొంగిరావడం లేదని పోలీసులు భాష్య వాయువు ప్రయోగం చేశారు. అంతటితోనూ ఆగకుండా గాల్లోకి కాల్పులు జరిపారు. పరిస్థితి తీవ్రతనూ, భూస్వాముల ముందస్తు కుట్రలనూ అర్థం చేసుకున్న వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం నాయకులు వ్యూహాత్మకంగా వెనక్కు తగ్గారు. ఈ సందర్భంగా 30 మందిపై కేసులు పెట్టారు. పొలాల్లో ఘర్షణ జరుగుతోందని తెలిసి చూడటానికెళ్ళిన ఐదుగురు మహిళలపై కారం అందిస్తున్నారనే సాకులు చూపుతూ తప్పుడు కేసుల్లో ఇరికించారు. ఈ కేసుల్లో పార్టీ నాయకుల కుటుంబాలకు చెందిన జక్కా పార్వతమ్మ, మోడెం సుదర్శనమ్మ, స్వర్ణా సుబ్బమ్మ, బొండు మరియుమ్మ, షేక్ సలీమాబీలను పెట్టారు. ఈ ఘటనకు సంబంధించిన సమాచారం తెలిసి విజయవాడలో రాజకీయ పాఠం బోధిస్తున్న జక్కా వెంకయ్య హుటాహుటిన దామరమడుగు గ్రామం చేరుకున్నారు. ఆ నాటి ఘటనలను విశ్లేషించారు. దీని నుంచి గుణపాఠాలు తీశారు.

గ్రామంలో ఉద్రిక్తతలు పెరగడంతో కూలి కోసం పోరాడే ప్రజలను అణచివేయడం ద్వారా శాంతిభద్రతలు కాపాడడం సాధ్యం కాదని పోలీసులూ గుర్తించారు. దీంతో ఎఎస్పి రెండు వర్గాలనూ పిలిపించి రాజీ ప్రయత్నం చేశారు. నెల రోజుల పాటు ఈ చర్చలు సాగాయి. ఆయన రెండుంబేడకు (పావలాలో సగం బేడ. అంటే రూ.2.12పైసలు) రాజీ ప్రతిపాదన చేశారు. ఇందుకు వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం ఆమోదించింది. చిన్న రైతులూ ఎంతో కొంత పెంచి రాజీ చేస్తే బాగుండుననే అభిప్రాయానికొచ్చారు. భూస్వాములు మాత్రం ఈ రాజీకి అడ్డం తిరిగారు. కమ్యూనిస్టులు అడిగిందల్లా ఇస్తూ పోతుంటే 'ఊరు వల్లకాదు అవుతుంది' వంటి మాటలతో రెచ్చగొట్టారు. ఎఎస్పి సమక్షంలో రాజీకి అంగీకరించని

ఇదే భూస్వాములు కూల్చిన రేకుల షెడ్లు

భూస్వాములు వ్యవసాయ కార్మికులను పనికి పిలిస్తే రూ.2.25 ఇస్తేనే పనికి వసామని వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం ప్రకటించింది. దీంతో రైతుల్లో చీలిక వచ్చింది. కొందరు రెండుంటేడ కూలిచ్చి వసులు ప్రారంభించ చేసుకున్నారు. 1968, 1969లలో ప్రతి సీజన్లో ఈ సమస్య ముందు కొస్తునే ఉంది. పార్టీపై ఆధిపత్యం సాధించాలని భూస్వాములు ఎత్తులు వేశారు. వారి పెత్తందారీ తనపు ఆధిపత్యకోరలు పీకేందుకు వ్యవసాయ

కార్మిక సంఘం, మార్క్సిస్టు పార్టీ నిరంతరం పోరాడుతూ వచ్చాయి. ఈ రెండున్నరేళ్ళూ ఊళ్ళో పోలీసు క్యాంపు ఉంది. అయినా చెదురుమదురు ఘటనల మొదలు దాడులూ, ప్రతిఘటనలూ కొనసాగుతూనే ఉన్నాయి. ఈ కాలంలో జక్కా వెంకయ్య ఇంటిపై ఒక రోజు రాత్రి దాడికి ప్రయత్నించారు. ముస్లిముల ఏరియాపై దాడికి ప్రయత్నించారు. కుక్కల గుంట ఏరియా ఆక్రమణకూ ప్రయత్నించారు. వీటన్నింటినీ ఎప్పటికప్పుడు పార్టీ తిప్పి కొట్టింది. ఊరికి మధ్యలో, పార్టీకి బలంలేని ప్రాంతంలో ఉంటున్న మోడేగుంట రమణయ్య, మోడెం దశయ్య, రాగి రమణయ్య ఇళ్ళపై దాడి చేశారు. అంతటితోనూ ఆగలేదు. ఈ కాలంలో కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తలపైనా, సానుభూతి పరులపైనా 13 కేసులు పెట్టారు. 150 మందిపై జామీను కేసులు పెట్టారు. వారం, వారం కావలి ఆర్డీఓ ఆఫీసుకు జామీను కేసు నిమిత్తం వెళ్ళవలసి వచ్చేది. చాలా వ్యయ, ప్రయాసలతో కూడిన పని అయింది. ప్రతి రోజూ కోవూరు మెజిస్ట్రేట్ కోర్టుకు వాయిదాలకు వెళ్ళవలసి వచ్చేది. ఈ కేసులకు సివి సుబ్బరామయ్య, ఎస్ఎల్వి రమణారెడ్డి వకీళ్ళుగా పని చేసి కేసులను కొట్టేసేందుకు తోడ్పడ్డారు.

1969 మార్చి 8వ తేదీన దామరమడుగు పంచాయతీ ఆఫీసులో భూస్వాములకూ, పార్టీకి మధ్య ఒక వివాదం తలెత్తింది. షేక్ దస్తూ సాహెబ్ అనే వడ్రంగి గ్రామానికి అవసరమైన నాగళ్ళూ, కొయ్య పనీ చేసేవాడు. ఆయన మామ షేక్ కరీం సాహెబ్ వద్ద పనిచేసేవాడు. ఆయన సొంతంగా పని పెట్టుకోవాలన్నప్పుడు రోడ్డులో చోటు చూపించి వసారా వేయించి ఆయన పని చేసుకునేందుకు అవకాశం కల్పించారు. ఆయన అక్కడ చిన్న సా మిల్లు పెట్టుకోవాలని ప్రయత్నించాడు. ఆయన సా మిల్లు కట్టుకునేందుకు అనుమతి అడగ్గా పంచాయతీ ఆమోదించి గది కట్టుకోమని చెప్పింది. ఆయన రేకులతో కట్టుకోవడానికి ప్రయత్నించినప్పుడు ఈ వివాదం జరిగింది.

పార్టీ నాయకులు ఒక రోజు కావలికి వాయిదాకు వెళ్ళి వచ్చారు. ఆ రోజు సాయంత్రమే భూస్వాములందరూ సమావేశమై దస్తూ సాహెబ్ రేకుల షెడ్ కూల్చాలనీ లేదా కుక్కల గుంటలో చోటు ఆక్రమించి షెడ్ వేయాలనీ అనుకున్నారు. ఈ నిర్ణయాన్ని

ప్రతిఘటించాలని పార్టీ నిర్ణయించింది. కుక్కలగుంటలో షెడ్ వేయకుండా జనాన్ని సమీకరించి నిలబడింది. కుక్కల గుంటలో షెడ్ వేయడం మానుకున్న భూస్వాములు, దస్తు సాహెబ్ షెడ్ ను కూల్చడానికి వెళ్ళారు. ఈ సమాచారం తెలిసి పార్టీ కార్యకర్తలు కూడా కుక్కలగుంట నుంచి రోడ్డు మీదకు వెళ్ళారు. అక్కడ భూస్వాములకు చెందిన సుమారు 60 మంది వరకు దాడికి సిద్ధంగా ఉన్నారు. ఈ వార్త గ్రామంలో తెలిసింది. సుమారు వెయ్యి మంది పేదలు రోడ్డు మీదకు వచ్చారు. భూస్వాముల దాడిని ప్రతిఘటించ సాగారు. ఆదవాళ్ళు రాళ్ళు మోశారు. ఒక వైపు భూస్వాములు విసిరే రాళ్ళ దాడి నుంచి ఆత్మ రక్షణగా మంచాలు, ఉప్పుర తట్టలు తెచ్చుకున్నారు. మరో వైపు వాళ్ళు ముందుకు రాకుండా రాళ్ళతో ప్రతిఘటిస్తున్నారు. అప్పుడు పార్టీలో పనిచేస్తున్న అంకులయ్య, రహంతుల్లా ఈ ఘర్షణలో ముందుగా భూస్వాముల మధ్యకు జొరబడ్డారు. అంతే... అప్పుడా భూస్వాములు ఒంటరిగా చొచ్చుకొచ్చిన అంకులయ్యను, రహంతుల్లాను పొడిచేశారు. అంకులయ్య అక్కడికక్కడే చనిపోయారు. అయినా పేదలు వెనకడుగు వేయలేదు. వెయ్యి రెళ్ల శక్తితో ప్రతిఘటనకు దిగారు. ఆ ప్రతిఘటనలో భూస్వాముల మనిషాకరు చనిపోయారు.

భూస్వాములు ఘర్షణల్లో పార్టీతో గెలవలేక వెనక్కి తగ్గారు. ఆనాటి వరకు ఆచారి నాయకత్వాన క్యాంపులో ఉన్న పోలీసులు ఈ ఘటన విషయంలో భూస్వాములదే తొందరపాటు నిర్ణయమనే అభిప్రాయానికి వచ్చారు. ఆనాటి ఎస్పీగా ఉన్న విజయరామారావు కూడా ఇదే అభిప్రాయానికి వచ్చి నిష్పాక్షికంగా విచారణ జరిపించాడు. ఉభయుల మీదా మర్డర్ కేసులు పెట్టారు. పార్టీ వైపు 33 మందిపైనా, భూస్వాముల మనుషులు 22 మందిపైనా కేసులు పెట్టారు. కమ్యూనిస్టుల మీద పెట్టిన కేసులు కొట్టివేశారు. భూస్వాములకు చెందిన ఇద్దరికి యావజ్జీవ శిక్ష, ముగ్గురికి ఐదేళ్ళ శిక్ష పడింది. గ్రామంలో ఆనాటి నుంచి భూస్వాముల ఆగడాలు ఆగిపోయాయి. భూస్వాములు పేద ప్రజానీకంతో జరిగిన పోరాటంలో ఓటమిని అంగీకరించారు. అప్పుడు ఆ కేసులో జక్కా వెంకయ్య ఒకటవ ముద్దాయిగా ఉన్నారు. కోర్టుకు హాజరుకాకుండా రహస్యంగా ఉంటూ పార్టీ నిర్మాణ బాధ్యతలు కొనసాగించారు. తరువాత జిల్లా జడ్జి కోర్టులో పార్టీ మీద పెట్టిన కేసులు తొలగించారు. భూస్వాములకు శిక్షలు పడ్డాయి. పార్టీ వాళ్ళ మీద కేసులు కొట్టివేయడం తప్పు అని ప్రభుత్వం హైకోర్టుకు అప్పీలుకు వెళ్ళింది. రెండు కేసులూ విచారణకు వచ్చాయి. సిపిఎం తరుపున హై కోర్టులో ఆమంచర్ల గంగాధరరావు వాదించారు. ఉభయుల కేసులనూ హైకోర్టు విచారించింది. చివరకు ఉభయుల మీద ఉన్న కేసులను కొట్టిసింది.

మార్చి 9వ తేదీ తరువాత భూస్వాములు నాయకత్వం వహించిన రైతుల్లో విశ్వాసం సన్నగిల్లింది. దీంతో వాళ్ళల్లో వారికి చీలికలు వచ్చాయి. కమ్యూనిస్టులతోనూ, కష్టజీవులతోనూ పోరాడడం అనవసరం అనే నిర్ణయానికి వచ్చారు. ప్రత్యక్షంగా కాకపోయినా పరోక్షంగా ఈ విషయాన్ని ఒప్పుకున్నారు. తరువాత కమ్యూనిస్టు పార్టీ, కష్టజీవులదే పై చేయి అయింది. తరువాత భూస్వాములు కమ్యూనిస్టులతో ఘర్షణ పడడం మానేశారు. ఏవైనా సమస్యలోస్తే చర్చించుకుని రాజీపడడం జరుగుతూ ఉండేది. కమ్యూనిస్టు పార్టీ కూడా భూస్వాముల వైఖరిని బట్టి జాగ్రత్తగా వ్యవహరిస్తూ ఉండేది. దీని వల్ల కమ్యూనిస్టు పార్టీకి మంచి పేరు, ప్రతిష్టలు వచ్చాయి.

మరో వీరాభిమన్యు యాదగిరి

అది నెల్లూరు జిల్లా కొత్తపాలెం గ్రామం. తూర్పు దిక్కున చీకట్లు చీల్చుకుంటూ పైకొచ్చిన సూర్యుడు వడివడిగా ఆకాశానికెగబాకుతున్నాడు. ఊరికి తూర్పు దిక్కున... అటు దళితవాడ, ఇటు వడ్డెరపాలేనికి మధ్యలో ఊడలుదిగిన రెండు మర్రిచెట్ల కిందకు ఆ ఊరి కూలీలు చేరుకోవడం ప్రారంభించారు. ఒకరొకరు.. పదేసి మంది.. అరగంటలోనే వంద మందికిపైగా పోగయ్యారు. మేస్త్రీలు ఒకచోట చేరి ఏ ముఠా ఎటు వెళ్ళాలో మాట్లాడుతున్నారు. ఇంతలో కూలీల్లో కలకలం బయల్దేరింది.

“పడ్డాడు. పడ్డాడు” ఒకరి అరుపు

“ఏందిరా ఎందుకు పడ్డాడు” మరొకరి ప్రశ్న

“ఎందుకో ఒకండుకు... ముందు నీళ్ళు పట్టుకురండి” ఇంకొకరి హడావిడి. ఈ హడావుడికి ముఠా మేస్త్రీలూ అక్కడికి చేరారు. “ఏందిరా! ఏమైంది?” ఒక మేస్త్రీ ప్రశ్న.

“ఏం లేదన్న రెండ్రోజులుగా ఈ ఇంట్లో పొయ్యిలో పిల్లి లేవడం లేదు. తిండి లేక నీరసించి పడ్డాడు” ఇదేదో చాలా సాధారణ విషయంలా చెప్పాడొకతను. అవును తిండిలేక స్పృహ తప్పడం, తిండిలేక ఆకలి చావులు పాలవడం పేదవాడల్లో సాధారణమే. ఇంతలో ఒకరు నీళ్ళు తెచ్చి చల్లారు. కిందపడున్న వ్యక్తి లేచి కూర్చున్నాడు.

“ఇంతేరా మన బతుకులు. ఆసాములు కూలిచ్చిన రోజు ఇంట్లో పండుగ. ఆళ్ళో వారం నాగా (ఆపితే) పెడితే ఎండగ” నీరసంగా అన్నాడు ఓ వృద్ధుడు.

“నీలాంటి ముసలోళ్ళు ఈ మాటలు చెప్పేరా కూలీలకు చేవలేకుండా చేశారు. మొన్నటికి మొన్న ఎంకడి కుటుంబం మొత్తం ఆత్మహత్య చేసుకుంది. వాళ్ళందరూ ఎందుకు చచ్చారా? వచ్చే కాలి చాలక. అప్పుల మీద అప్పులు చేసి, అవి తీర్చలేక కాదా..!” ఐదో తరగతి చదివిన యాదగిరి ఆవేశంగా ప్రశ్నించారు.

“అవునన్నా... అవునన్నా” అంటూ పలువురు శృతి కలిపారు.

“జిల్లాలో కూలోళ్ళు ఎట్టున్నరో తెలుసుకోండిరా! సంఘాలు పెట్టుకొని పోరాటాలు జరిపి కూలి రేట్లు పెంచుకున్నారు. పోయినేడు పోరాటం వల్ల వరికోత కూలి రూపాయిన్నర పెంచుకున్నారు. ఆ పెరుగుదల వల్ల అర్థశేరు బియ్యం అదనంగా కొనగలిగారు. కాని మనూళ్ళో? ఇలాంటి ముసలోళ్ళు అడ్డుపడుతున్నారు. కూలి కోసం పోరాడనీయరు. మూడేళ్ళ నాటి కూలితోనే ఈ యేడూ బతుకుతున్నాం. తినడానికి తిండిలేక చస్తున్నాం” యాదగిరి ఆవేశంగా చెబుతున్నారు.

“లేదన్నా! ఈ యేడు కూలి పెరిగే వరకూ పోరాడాల్సిందే. మనమూ సంఘం పెడదాం. సమ్మె కడదాం. మీరు నెల్లూరెళ్ళి సంఘం వాళ్ళను పిలవండి” అందరి గొంతుకల నుంచి ఒక్కసారిగా దూసుకొచ్చిన మాటలివి. ఇదేదో కథకాదు. కూలీలకు కేంద్రమైన నెల్లూరు డివిజన్లోని కొత్తపాలెంలో జరిగిన నిజమైన సంభాషణ.

ఆ నాటి ఈ పరిణామంతో కొత్తపాలెంలో పెద్ద సంఖ్యలో ఉన్న దళిత వడ్డెరలతో పాటు ఇతర కులాలలోని కూలీలు ఏకమయ్యారు. వ్యవసాయ కార్మిక సంఘాన్నేర్పాటు చేసుకున్నారు. సమ్మె మొదలు పెట్టారు. కొత్తపాలెంలో రైతుల సంఖ్య కంటే రెట్టింపు సంఖ్యలో కూలి కుటుంబాలున్నాయి. అయితే రైతుల్లో బాగా స్థోమతున్న మోతుబరి కుటుంబాలున్నాయి. వారు రైతులను కూడగట్టి కూలి పెంపు సమ్మెకు వ్యతిరేకంగా నిలబెట్టారు. ఒకసారి కూలి పెంచితే కూలీల నోళ్ళకు తాళాలుండవని మోతుబరి రైతులను రెచ్చగొట్టి వారం పాటు మొండిగా నిలిపారు. కూలీలూ ‘సంఘం’ నాయకత్వంలో పట్టుదలగా ముందుకు సాగారు. మరో రెండు గ్రామాలకు సమ్మెను విస్తరింపజేశారు. ఇంకోపక్క వరి కోతకొచ్చింది. రోజులు గడిచేకొద్దీ గింజ రాలడం మొదలైంది. ఈ పరిస్థితుల్లో రైతులు ఒక్కొక్కరు దిగొచ్చారు. కూలి పెంచారు. దాంతో వరి కోతలు ప్రారంభించారు. ఆ తరువాత అందరూ పెంచారు. కూలి ఒప్పందం జరిగింది. ‘సంఘం’ బలోపేతమైంది. ఈ సంఘటన 1974లో జరిగింది. ఈ సంఘటనతో యాదగిరి ఆ ప్రాంతంలో ‘కూలి సంఘం’ (వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం) నాయకునిగా గుర్తింపు పొందారు. కూలి కుటుంబాల్లో వివాదాల పరిష్కారానికి ఆయనే పెద్ద దిక్కయ్యాడు. దీంతో పెత్తందారి శక్తులు ఆయనపై పగబట్టాయి. అనేక పర్యాయాలు హత్యాయత్నాలకు ఒడిగట్టాయి. ఆయన ప్రజల పక్షాన నిలిచి పోరాడిన 13 ఏళ్ళ కాలంలో (1974-87) 45 తప్పుడు కేసులు పెట్టించాయి. మూడేళ్ళు జైలుపాలు చేశాయి. అయినా ప్రజల పట్ల ఆయన విశ్వాసం సడలలేదు. పోరాటాల్లో ముందు నిల్వడంలో ఆయనలోని దీక్ష చెదరలేదు.

ఆ రోజు 1987 సెప్టెంబర్ 24. యాదగిరికి నిద్రలేవగానే కొత్తపాలేనికి కిలో మీటరు దూరంలో ఉన్న పొట్లపూడి గుర్తుకొచ్చింది. అది భూస్వాముల పట్టున్న గ్రామం. పొట్లపూడిలో ముందురోజు వ్యవసాయ కూలి కుటుంబాలు వివాదపడ్డాయి. దానిపై పరిష్కారం

చూపమని కోరాయి. అటు మృతుని కుటుంబం పరామర్శ కోసం, ఇటు కూలి కుటుంబాల మధ్య మధ్యస్థం చేయడం కోసం వెళ్ళాలని నిర్ణయించుకున్నారు. ఒక్క ఉడుటున మంచం మీద నుంచి లేచారు. త్వరత్వరగా కాలకృత్యాలు పూర్తి చేసుకున్నారు. ఇంటి నుంచి బయట పడ్డారు. కొత్తపాలెంలో కూలీలను జట్టుగా విడగొట్టారు. ఎవరేపనికి వెళ్ళాలో పురమాయిచే సరికి బాగా పొద్దెక్కింది. (ఉదయం 9 గంటలు దాటింది) ఇంటికెళ్ళి చద్దన్నం ముగించారు. తువ్వలు నెత్తికి చుట్టుకొని ఇద్దరు సహాయకులతో పొట్లపూడికి బయలుదేరారు.

పొట్లపూడి గ్రామంలోని పెత్తందారులు నిరుపేద కూలీల మధ్య విభేదాలు సృష్టించారు. గ్రామ పేదలు జరుపుకునే ఒక ఉత్సవం విషయంలో వాటిని మరింతగా రాజేశారు. ముల్లును ముల్లుతోనే తీయాలనే సూక్తికనుగుణంగా కూలి పెంపు పోరాటాలకు నాయకత్వం వహిస్తున్న యాదగిరి అంతానికి పేదలనే ఆయుధంగా వాదాలని కుట్రపన్నారు. ఈ కుట్రకు పరిసర గ్రామాల పెత్తందారులూ ఏకమై వ్యూహ రచన చేశారు. పొట్లపూడిలో కూలీల మధ్య వివాదాన్ని రాజీ చేయడానికి యాదగిరి అప్పటికే రెండు సార్లు వెళ్ళి వచ్చాడు. భూస్వాముల అనుకూలురైన కూలీల్లో ఒకరిద్దరు రాజీ సందర్భంగా యాదగిరిపైకి చెయ్యెత్తినా అంతకుమించి అడుగు ముందుకు వేయలేదు. ఈ స్వర్ణల వెనుకనున్న కుట్రను భూస్వాముల వెనుకనున్న కూలీలు గుర్తించలేదు. ఆ కూలీలు రెచ్చిపోవడం భూస్వాముల కుట్రలో భాగమని యాదగిరి గుర్తించలేదు. భూస్వాములు ఆశించిన విధంగా కూలీలు యాదగిరిపై దాడికి దిగకపోవడంతో కిరాయి మూకల్ని పిలిపించి కూలి కుటుంబాల బంధువర్గంగా చెలామణి చేశారు. యాదగిరిపై దాడి పథకాన్ని పటిష్టం చేశారు.

పొట్లపూడికి చేరిన యాదగిరి మృతుని కుటుంబాన్ని పరామర్శించారు. మధ్యాహ్నం 11.30కి మధ్యస్థం చేయడానికి దళితవాడలోని ఒక చెట్టు కిందకు వచ్చారు. యాదగిరి వచ్చీరాగానే “నువ్వేంటి రా మాకు మధ్యస్థం చేసేది” అంటూ భూస్వాములేర్పాటు చేసిన కిరాయి గూండాలు యాదగిరిపైనా, ఆయన పక్కనున్న సహచరులపైనా దాడికి దిగారు. దాడితో కొత్త వాతావరణాన్ని చూసిన యాదగిరి మిత్రులు భయంతో పారిపోయారు. అయినా యాదగిరి “ఒరేయ్! తొందరపడద్దురా! నా మాట వినండిరా, కూలీల మధ్య వివాదాలు పెత్తందారులకు విందు భోజనంరా! అంటూ దాడిని తప్పించుకుంటూనే నచ్చజెప్పే ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. ఇంతలో మరికొందరు బరిసెలతో పరుగెత్తడం యాదగిరి కంటపడింది. అప్పటికర్థమైంది యాదగిరికి “ఇది యాదృచ్ఛిక దాడిలా లేదు. తప్పకుండా పెత్తందారుల కుట్ర అయి ఉండొచ్చని. ఇక నచ్చజెప్పి ఫలితం లేదు. ముందిక్కడ నుంచి బయటపడాలి” మనసులో అనుమానపడిన యాదగిరి తప్పుకునేందుకు పరుగుతీశారు.

ఎక్కువ దూరం పరిగెత్తే అవకాశం లేక సమీపానున్న ఒక ఇంటిలోకి దూరారు. తలుపు బిగించాడు. ఆ ఇంటిలో వాళ్ళందరూ కూలి పనులకెళ్ళారు. దానికి గోడలు లేవు. తడికలే గోడలు. తాటాకులే దాని పైకప్పు. దాదాపు వంద మంది ఆ ఇంటిని

చుట్టుముట్టారు. గోడల్లా ఉన్న తడికల సందుల్లో నుంచి బరిసెలతో పొడవసాగారు. దూసుకొస్తున్న బరిసెపోట్లను తప్పించుకుంటూనే యాదగిరి రక్షణ పొందుతున్నాడు. అప్పటికే ఆయన శరీరాన్ని కొన్ని మారణాయుధాల పోట్లు గాయపర్చాయి. తడికెసందుల్లో నుంచి గొడ్డళ్ళు విసిరారు. కత్తులు విసిరారు. యాదగిరికి ఎన్ని గాయాలు తగిలాయో తెలీదు. ఆయన వంటిపై బట్టలన్నీ రక్తసిక్తమయ్యాయి. అయినా లొంగని యాదగిరి ధైర్యాన్ని చూసి ఇంటి లోపలికెళ్ళే సాహసం ఏ ఒక్కరూ చేయలేదు. అప్పటికి “ఇది తన హత్యకు జరిగిన కుట్రే”నని యాదగిరి

దృఢంగా నమ్మారు. తన రక్షణ కోసం ఎదురుదాడి చేయక తప్పదని భావించారు. అప్పటి వరకు సాటి కూలీలపై ఎదురుదాడి చేయకూడదనే భావంతోనే ‘అత్యరక్షణ’ యత్నంలో ఉన్నాడు. అప్పటికి గంట గడిచింది. అయినా లొంగని యాదగిరిని ఇలా చంపలేమని భావించారు. ఇంటి పైకప్పు మీదకెక్కి పొడవసాగారు. పై నుంచి రివ్వు, రివ్వున దూసుకొస్తున్న బరిసెలను తప్పించుకుంటూనే యాదగిరి ఎదురుదాడికి సన్నాహాలు చేస్తున్నారు. ఇంటి పై నుంచి బాగా దిగువకు దూసుకొచ్చిన బరిసెను కనురెప్పపాటులో అందిపుచ్చుకున్నారు. దానిని తిప్పి ఇంటిలో నుంచి ఒడుపుగా పైకప్పుకు గుచ్చాడు. ‘అమ్మా’ అంటూ కేక వినపడింది. కేకను వెన్నంటే కప్పుగుండా రక్తం యాదగిరిపైకి చిమ్మింది. కప్పుపై నుంచి దభాలున ఒక వ్యక్తి కిందపడ్డాడు. కిందనున్న కొందరు ఆ వ్యక్తిని పైకి లేపే ప్రయత్నం చేశారు. అప్పటికే ఆ వ్యక్తి చనిపోయాడు. “ఈ యాదగిరి నా కొడుకును చంపిండు... చంపిండు” అనే కేకలు మిన్నుముట్టాయి. ఇంటి పైకప్పు మీదనున్నోళ్ళు ప్రాణభయంతో కిందకు దూకారు. చనిపోయిన వ్యక్తి పొట్లపూడి సమీపంలోని మరో దళిత కూలి. మృతుని శవాన్ని నలుగురైదుగురు వారి స్వగ్రామానికి తరలించారు. ఈ విషయం తెలిసి మృతుని బంధువులు మరో 20 మంది యాదగిరిపై దాడికొచ్చారు. ఈ సంఘటనతో ఇంటిపై నుంచి గానీ, తడికెసందుల్లో నుంచిగానీ సమీపంలో నిలిచిగానీ మారణాయుధాలు ప్రయోగించే సాహసం ఎవ్వరూ చేయలేదు. ఇంటి నుంచి యాదగిరి పారిపోకుండా మారణాయుధాలతో చుట్టుముట్టారు. యాదగిరి ఇంటి లోపల అలాగే ఉండిపోయారు. “కిరోసిన్ పోసి ఇల్లు తగలేస్తే తప్ప లోపలలుండే వాణ్ని చంపలేం” చర్చ మొదలైంది. కాసేపట్లోనే చర్చ నిర్ణయంగా మారింది. కిరోసిన్, పెట్రోలు డబ్బాలు తీసుకురావడం ప్రారంభించారు.

పారిపోయిన యాదగిరి సహచరులు యాదగిరిపై దాడి జరిగిందన్న సమాచారాన్ని దాడి ప్రారంభమైన గంటన్నరకు 'సంఘం' జిల్లా నాయకత్వానికి అందించారు. దాడి చేసింది దళిత కూలీలేనని చెప్పారు. కూలీల్లో కలిసి వచ్చిన కిరాయిగూండాలను వారు గుర్తించలేదు. సంఘం నాయకత్వం క్షణంపాటు ఆలోచించింది. ప్రతిదాడికి దిగితే కూలీల మధ్య స్పర్ధలు పెరుగుతాయి. పెత్తందారుల ఎత్తుగడ ఫలిస్తుంది. పోలీసులకు రిపోర్టు చేయాలి. వారి సహాయంతో ఘర్షణను నివారించాలి. కిరాయి రౌడీలను సమాచారం లేకపోవడంతో సంఘం నాయకత్వం ఇలా ఆలోచించింది. వెంటనే జిల్లా ఎస్పీకి రిపోర్టు చేసింది. అంతకుముందే ఈ ప్రాంతం పరిస్థితిపై రిపోర్టులందుకున్న ఎస్పీ సకాలంలో స్పందించాడు. కూలీలకు అపాయం జరగరాదనీ, అదే సమయంలో యాదగిరిని రక్షించాలని డిఎస్పీని ఆదేశించారు. వెంటనే బయలుదేరుతున్నట్టు డిఎస్పీ నమ్మించారు. కాని దీనికి ముందే పెత్తందారులతో కలిసిపోయిన డిఎస్పీ ఘర్షణ జరిగే పొట్లపూడికి చేరలేదు. అదే సమయంలో పోలీసులను స్టేషన్లోనూ ఉండనీయలేదు. గ్రామ పోలీసు క్యాంపులో ఉన్న పోలీసులనూ... యాదగిరి రక్షణకు పురమాయింపలేదు. పైగా క్యాంపు పోలీసులు వీధుల్లో కనపడకుండా పెత్తందారుల ఇళ్ళల్లో ఉండమని ఆదేశించాడు. డిఎస్పీని ఎస్పీ నమ్మడం వల్ల నిజాయితీగా ప్రయత్నించినా పోలీసువైపు నుంచి ఘర్షణను ఆపే ప్రయత్నం జరగలేదు. మరో పక్క 'సంఘం' నాయకత్వం కొత్తపాలెం పరిసర గ్రామాల్లోని కూలీలను సమీకరించే ప్రయత్నం ప్రారంభించింది.

యాదగిరి దాగున్న ఇంటి చుట్టూ మూగిన వాళ్ళు పెట్రోలు, కిరోసిన్ డబ్బాలు సమీకరించారు. వాటిని ఇంటిపై చల్లడం ప్రారంభించారు. ఇది గమనించి ఇక ఆ ఇంటిలో తనకేమాత్రం రక్షణ లేదని లోపలున్న యాదగిరి గుర్తించారు. తరుణోపాయం ఆలోచించారు. బయటి నుంచి విసిరిన గొడ్డలొకటి కిందపడి ఉండటాన్ని గమనించారు. అదాటున అందిపుచ్చుకున్నాడు. రక్తసిక్తమైన శరీరంతో, రెండు చేతుల్లో గొడ్డలి తిప్పుతూ తలుపు తీసి బయటకు దుమికారు. ఆ సమయంలో యాదగిరి మండుతున్న అగ్నిగోళంలా కనిపించాడు. దెబ్బతిన్న పులిలా కనిపించారు. గొడ్డలి పట్టిన పరుశురాముడిలా బయటికొచ్చారు. ఈ హఠాత్ పరిణామంతో అవాక్కయిన బయట జనం తేరుకునేలోపు యాదగిరి పరుగు ప్రారంభించారు. ఆయన ప్రత్యర్థులు వెంటనే తేరుకొని యాదగిరిని వెంబడించారు.

యాదగిరి ఒంటి నుంచి అప్పటికే కొంత రక్తం పోయింది. ఈ ప్రభావం ఆయన శారీరక స్థితిపై పడింది. మరో పక్క కాళ్ళకైన గాయాలు పరుగుకు సహకరించడం లేదు. ఈ పరిస్థితి శత్రువుకు అర్థం కానియరాదన్న ఆలోచన యాదగిరి మనస్సులో తళుక్కున మెరిసింది. అక్కడున్న ఓ పసిబిడ్డనెత్తుకున్నారు. వెనక్కు తిరిగి శత్రువుకు హెచ్చరిక చేశారు. "అడుగు ముందుకేస్తే ఈ బిడ్డను చంపేస్తాన"న్నారు. వెంబడిస్తున్న వారు ఒక్కక్షణం ఆగారు. యాదగిరి చేతుల్లో వణికిపోతున్న పసిబిడ్డను 'నీకేం భయంలేదమ్మా! నిన్నేం చేయను. నేను తప్పుకోగానే మీ ఇంటికి చేరుస్తాను' అని ఓదారుస్తున్నారు. ముందుకు పరుగెత్తలేని స్థితిలో

సమీపంలో ఉన్న ఒక మిద్దింటిలోకి (డాబాలోకి) చేరారు. చేతిలోనున్న పాపతో పాటు ఆ ఇంటిలో వాళ్ళను బయటికెళ్ళమని ప్రాధేయపడ్డాడు. వాళ్ళు సహకరించి వెళ్ళిపోయారు. ఇంటికి రెండువైపులా ఉన్న తలుపులు బిగించారు. ఆ ఇల్లు ఒకే గది. దానికి తూర్పు, పడమర దిక్కుల్లో అభిముఖంగా రెండు తలుపులున్నాయి. దక్షిణ దిక్కున పై భాగంలో వెంటిలేటర్ లాంటి కిటికీ ఒకటుంది.

యాదగిరిని తరుముకొస్తున్న వాళ్ళు ఈ ఇంటినీ చుట్టుముట్టారు. ఒకవైపు తలుపును పగలగొట్టారు. తలుపు పగలగానే లోపలికెళ్ళడానికిగానీ, తలుపు పగలగొట్టిన వాకిటికి సమీపంలో నిల్వడానికిగానీ ఎవ్వరూ సాహసించలేదు. యాదగిరి గొడ్డలితో పైన పడతాడన్న భయమే అందుకు కారణం. ఇంటి చుట్టూ తిరుగుతున్న వాళ్ళు ఏం చేయాలో తోచక వెంటిలేటరు లాంటి కిటికీని గమనించారు. కిటికీ వద్ద ఎక్కి లోపలికి చూశారు. ఆ కిటికీ కిందే యాదగిరి గొడ్డలి పట్టుకుని కూర్చోనున్నారు. ఆయన వాలకం చూస్తే ఏ వాకిలి గుండా లోనికొచ్చినా ప్రతిడాడికి సిద్ధంగా ఉన్న ఉగ్రనర్సింహ మూర్తిలా కనిపించాడు. ఈ స్థితిని గమనించాక లోనికెళ్ళే ప్రయత్నాన్ని విరమించారు. ఈ లోపు ఎవరో “కిటికీ గుండా యాసిడ్ పోస్తే...” అన్నారు. ఆలోచన తళుక్కుమన్నదే తడవుగా 15 నిమిషాల్లో యాసిడ్ సంపాదించారు. కిటికీ గుండా హఠాత్తుగా యాదగిరి నెత్తిపై యాసిడ్ కుమ్మరించారు. యాదగిరి జుట్టుకాలిపోయింది. నెత్తిమీద, ముఖం మీద చర్మం మాడిపోయింది. కళ్ళు మండి చూపు పోయింది. యాసిడ్ రగిలించిన మంటకు కేకలేస్తే అది శత్రువుకు ఎలా అవకాశం ఇస్తుందో యాదగిరి గుర్తించారు. బాధనంతా పళ్ళు మధ్యనే బిగబట్టాడు. అక్కడి నుంచి కదలకుండా మొండిగా అలాగే కూర్చోని గొడ్డలి కదిలిస్తున్నాడు. మళ్ళీ కిటికీ గుండా చూసిన శత్రువులకు ఏం అర్థం కాలేదు. యాసిడ్ పడినా యాదగిరి సురక్షితంగా ఉన్నట్టు భావించారు.

“యాదగిరి బయటకు రానిదే చంపలేం. యాదగిరిని బయటకు తీసుకురావాలంటే క్యాంపు పోలీసులను వాడాల్సిందే” ఈ ఆలోచనను గ్రామ పెత్తందారులకు తెలిపారు. అప్పటికే వారింటి కుందేళ్ళుగా మారిన పోలీసులు యాదగిరిని బయటకు తెచ్చేందుకు అంగీకరించారు. యాదగిరి దాగున్న మిద్దె సమీపానికి వచ్చారు.

“యాదగిరి! మేం పోలీసులం. మేం నిన్ను రక్షిస్తాం బయటకురా!” బయటి నుంచి పోలీసుల అరుపులు. లోపలికెళ్ళే సాహసం వీరికీలేదు.

“నేన్నమ్మను.” లోపలి నుంచి యాదగిరి.

“నువ్వు లోపలే ఉంటే వీళ్ళు నిన్ను చంపేస్తారు. మమ్మల్ని నమ్ము”

“మీరు పెత్తందారుల తొత్తులు. మిమ్మల్ని నమ్మును” యాదగిరి జవాబు.

“ఎస్సీ దొరాచ్చి పోలీసు బందోబస్తుతో బయట ఉన్నాడు. నిన్ను బయటకు తీసుకు

రమ్మన్నాడు. మా మాట నమ్ము. దొరుండగా నువ్వు రాకుంటే నిన్ను కాపాడటం మా వల్ల కాదు.”

ఎస్పీ పేరు చెప్పడంతో యాదగిరి మెత్తపడ్డారు. ఆయన నిష్పాక్షికంగా ఉంటాడని యాదగిరి నమ్మకం. పైగా యాదగిరి శారీరక స్థితి సరిగా లేదు. సమయం గడిచే కొద్దీ నిస్సత్తువ ఆవహిస్తోంది. ఎస్పీ సమక్షంలో బయటపడం మంచిదని భావించారు. కాని బయట ఎస్పీ ఉన్నాడో లేడో చూసేందుకు లోపలున్న యాదగిరికి కళ్ళులేవు.

“అలాగే! మిమ్మల్ని నమ్ముతాను. మీరొకరు లోపలికి వస్తే మీతో పాటే వస్తాను” లోపల్నించి యాదగిరి కేక వినిపించింది. ఈ సమాధానం వచ్చిందే తడవుగా ఒక పోలీసు లోనికెళ్ళి యాదగిరిని బయటకు తీసుకొచ్చాడు. చూపులేని యాదగిరికి ఆ పోలీసే ఊతం అయ్యాడు. అయినా ఆ పోలీసుకూ యాదగిరికి కళ్ళులేని విషయం అర్థం కాలేదు. యాదగిరి శరీరం తడిచి గడ్డకట్టిన రక్తంతో, కమిలిన చర్మంతో వికారంగా తయారై ఏదీ గుర్తించలేని విధంగా ఉంది.

యాదగిరి బయటకు రాగానే పోలీసులు పారిపోయారు.

“యాదగిరిచ్చాడు చంపండిరా’ అనే కేక యాదగిరి చెవిన పడింది. యాదగిరి అడుగు ముందుకేసారు. గొడ్డలి పైకెత్తారు. అప్పటి వరకు బయటికొస్తే చంపుతామన్న వీరులు యాదగిరి పై బడతాడన్న భయంతో పరుగు ప్రారంభించారు. అయితే గొడ్డలెత్తిన యాదగిరి కళ్ళు కనబడని స్థితిలో మరో దిశగా పరుగెత్తారు. తామొకవైపు పరుగెడుతుంటే యాదగిరి మరో వైపు పరుగెత్తడాన్ని గుర్తించిన శత్రువులు యాదగిరికి కళ్ళు పోయాయని నిర్ధారించుకున్నారు.

ధైర్యంగా ఒకడు యాదగిరి వెనుక నుంచి పరుగెత్తి గొడ్డలితో నరికాడు. యాదగిరి కుప్పకూలాడు.

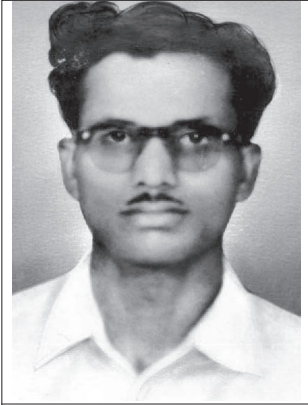
తరువాత అక్కడికి చేరిన ‘సంఘం’ కార్యకర్తలు యాదగిరి మృత దేహాన్ని పార్టీ ఆఫీసుకు తరలించారు. ఆయన సాహసగాధ విని పులకించి పోయారు. తోటి కార్యకర్తను, సంఘం నాయకుణ్ణి రక్షించుకోలేని నిస్సహాయ స్థితికి చెమర్చిన కళ్ళతో “రెడ్ శెల్టూట్” చెప్పారు. అక్కడికి వచ్చిన ఎస్పీ తలపై ఉన్న కేప్ తీసి మానంగా నివాళులర్పించారు. ఆ తరువాత పోస్టుమార్షల్ తేలింది...యాదగిరి ఒంటిపై 121 గాయాలున్నాయని. ఇంతలో ఎక్కడ నుంచో ఓ మాట దూసుకొచ్చింది.

“ఈ కాలపు వీరాభిమన్యుడు”

“కాదు, కలియుగ బాల చంద్రుడు”

“కాదు, మన సంఘం సృష్టించిన మరో వీరుడు” ఇది జరిగి దశాబ్దాలు గడిచింది. యాదగిరి రక్షణ చిందించిన కొత్తపాలెం గ్రామంలో ఎర్రజెండా వారసత్వం కొనసాగుతోంది. ఇక్కడ చాలా కాలం పంచాయతీ, మండల సెగ్మెంట్ ఎన్నికల్లో మార్క్సిస్టు పార్టీ అభ్యర్థినే ప్రజలు ఎన్నుకున్నారు. కొల్లు యాదగిరి భార్య సుబ్బమ్మ కూడా వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం కార్యకర్తై. ఆమె పుట్టినూరు పెనుబర్తి. యాదగిరితో పాటు కార్యకర్తగా పనిచేసింది. పేదలకండగా నిలవాల్సినప్పుడు కర్రపట్టి కూడా నిలిచింది. ప్రజల కోసం అంతిమమైన ఈ దంపతులకు ఇద్దరు కూతుళ్ళున్నారు.

“చినగీషా మరణం తర్వాత గ్రామం నుంచి విడిచి భూస్వాములు కొందరు నెల్లూరు వెళ్ళి పోయారు. వారికి నిలదొక్కుకోలేని పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయి. కొత్తపాలెంలో మనకు వ్యతిరేకంగా ఉన్న దళితులు కూడా వీలుకాని పరిస్థితుల్లో మనతో రాజీ పడడానికి సిద్ధ పడ్డారు. దీంతో మరింత ఒంటరిపాటు కాగలమని భావించిన భూస్వాములు కామ్రేడ్ యాదగిరిని నెల్లూరులోనూ, అవకాశం దొరికిన చోట చంపాలని పథకం వేశారు. తెలిసిన మేరకు మనం తగిన జాగ్రత్తలు తీసుకునేందుకు హెచ్చరికలు చేసుకొన్నాం. పోట్లపూడిలో దళితవాడలో వచ్చిన వాడకట్టు కుల తగాదాల్లో మైనారిటీ గ్రూపు మన ఆఫీసుకు వచ్చింది. ఈ విషయంలోని ఆనుపానులను లోతుగా పరిశీలించలేదు. మన ఆఫీసుకు వచ్చిన వారిలో ఒక వ్యక్తి జబ్బుతో మరణించగా మన కామ్రేడ్ యాదగిరి ఎత్తుబడికి హాజరైనారు. దీంతో మెజారిటీగా ఉన్న దళితుల్లో కక్ష ఏర్పడింది. ఈ కక్షను ఆధారం చేసుకుని కొత్తపాలెం, పోట్లపూడి భూస్వాములు వారి తీరాలకు వస్తారని ఊహించి ప్లాను వేసుకుని కామ్రేడ్ యాదగిరిని పోట్లపూడిలో చంపించారు. ఒక్కడే అయినప్పటికీ తుది స్వాస్ విడిచే వరకూ వీరోచితంగా పోరాడి నేల కొరిగారు. మన పార్టీ ఉద్యమ చరిత్రలో వీరునిగా మనందరి స్మృతిలో నిల్చిపోయారు” అని సిపిఎం నెల్లూరు జిల్లా 14వ మహాసభ నివాళులర్పించింది.

చంద్రారెడ్డి

నర్సయ్య చంద్రారెడ్డి త్యాగాల గడ్డ పెనుబర్తి

నెల్లూరు తాలూకా పెనుబర్తిలో పెత్తందారీ శక్తుల కిరాతక దాడికి తుమ్మతాటి నర్సయ్య, వెదనబర్తి చంద్రారెడ్డి బలయ్యారు. చంద్రా రెడ్డి అసలు పేరు చంద్రశేఖర రెడ్డి. అయినా ఆయన చంద్రా రెడ్డిగానే ప్రజలు మనసుల్లో ఉండిపోయారు. ఈ గ్రామంలో వీరి అమరత్వం అనేక పాఠాలను నేర్పింది. ఈ సంఘటన 1968 జూలై 3న జరిగింది. దీనిని అర్థం చేసుకోవడానికి ఈ సంఘటన జరిగిన 20 సంవత్సరాల వెనుక నుంచి చూడాలి. ఆ కాలంలో గ్రామ ఆధిపత్యం కోసం రెడ్ల మధ్య ఘర్షణ జరిగింది. వాళ్ళు రెండు గ్రూపులుగా చీలిపోయారు. ఆయా గ్రూపుల బలాలు పెంచుకోవడానికి ఊరిని రెండుగా చీల్చారు. గ్రామం పరిస్థితి ఇలా ఉన్న స్థితిలో చిన్నప్ప అనే మాలాడకు చెందిన టీచరు ఈ గ్రామానికి వచ్చారు. ఆయన సంస్కరణాభిలాషి. కొంత గాంధేయ వాదం, క్రిస్టియానిటీ నింపుకున్న వ్యక్తి. కమ్యూనిస్టు పార్టీకి అభిమాని. ఇవన్నీ కలిపి ఆయనను సంఘ సంస్కర్త అని ఒక్క మాటలో చెప్పొచ్చు. చిన్నప్ప మాస్టరు పిల్లలందరికీ చక్కగా చదువు నేర్పేవారు. మాల వాడలో ఉంటూ దళిత పిల్లలందరికీ శ్రద్ధగా చదువు చెప్పేవారు. పిల్లలను చదివించాల్సిన అవసరం గురించి పెద్దలకూ నచ్చజెప్పేవారు. అదే సమయంలో రెడ్ల ఇళ్ళకెళ్ళి వారి పిల్లలకూ అంతే శ్రద్ధతో చదువు నేర్పేవారు. ఊళ్ళో వ్యక్తులు రోగాల బారిన పడినప్పుడు తనకున్న పరిజ్ఞానంతో సలహాలిస్తూ గ్రామస్తులకు సహాయపడేవారు. అందుకే చిన్నప్ప మాస్టారంటే దళితుల మొదలు రెడ్ల వరకూ అన్ని కులాల వారికీ గౌరవం ఉండేది.

ఈ స్థితిలో గాంధీ జయంతి వచ్చింది. ఆ ఊరందరికీ మంచినీళ్ళకు ఒకే బావి ఉంది. గాంధీ జయంతి సందర్భంగా ఆ బావిలో నీరు తోడించాలనే చర్చ వచ్చింది. దీన్ని

రెడ్లు వ్యతిరేకించారు. సత్యం మాస్టారెళ్ళి వారిని కలిశారు. అందరూ సమావేశమైన సందర్భంలో “మహాత్ముడు అంటరాని తనం పోవాలంటున్నాడు. మాల, మాదిగలను బావి నీరు తోడుకోనివ్వకుంటే ఆయనను గౌరవించినట్టు ఎలా భావించగలం?” అని అన్నారు. మాస్టారు లేవ నెత్తిన ఈ చర్చకు ఓ రెడ్డి స్పందనిలా ఉంది. “భలే దెబ్బ కొట్టేవు అయ్యోరు. మా హక్కు మీదకే గాంధీని ఊసిగొల్పావు కదయ్యా” అని అన్నారు. ఆ నాటి చర్చలో చిన్నప్ప మాస్టారు సున్నితంగా పెట్టిన చర్చను అందరూ అంగీకరించారు. అందరి సమక్షంలో చింతల వెంకట సుబ్బయ్య (మాల కులపెద్ద) తో బావి నీరు తోడించారు. ఆ క్షణానికి రెడ్లు దీనికి ఒప్పుకున్నా మానసికంగా దీన్ని అంగీకరించలేదు. ప్రత్యేకించి ఒక గ్రూపుకు చెందిన రెడ్లు మాలల మనసులను గాయపర్చేలా వ్యాఖ్యానాలు చేయసాగారు. దీనిని సాకుగా చూసి ప్రత్యర్థి గ్రూపులో ఉన్న క్రిష్ణారెడ్డి దళితులను చేరదీశారు. వీరిని బలిపశువులుగా ఉపయోగించుకుంటూ తన గ్రూపు ఆధిపత్యాన్ని పెంచుకున్నారు. తద్వారా ఆయన ఆ గ్రామ సర్పంచ్ కాగలిగారు. దళితుల అవసరాలకు తోడ్పడుతూ, దాన్ని ఎరగా చూపి ప్రత్యర్థి రెడ్ల గ్రూపుతో తనకున్న వివాదాల్లో దళితులను రెచ్చగొట్ట సాగారు. క్రిష్ణారెడ్డి రెచ్చగొట్టుడు చర్యలతో ఒక దశలో రెడ్లు (అత్యధికులు), దళితుల ఘర్షణగా మారింది. మాలాడ అరాచకాలకు అంతుండడంలేదన్న ప్రచారమూ జరిగింది. చివరికిది గ్రామంలో దళిత వ్యతిరేక ఫ్రంట్‌కు దారి తీసింది. ఇక్కడ సిపిఎం శాఖ ఉంది. దీనిలో చిట్టేటి రమణారెడ్డి, వెదనబర్తి చంద్రారెడ్డి, తుమ్మతాటి నర్సయ్య, గూడూరు సుబ్బరామయ్య, అన్నం క్రిష్ణయ్య, తలమంచి రాంక్రిష్ణయ్య, పాట్లూరి చిన్న నర్సింహా, తలారి సుబ్బరామయ్య, చింతపల్లి వెంకట్రామి రెడ్డి శాఖగా ఉన్నారు. వర్గ రీత్యా దళితులను సిపిఎం కిందకు తీసుకురావాలన్న ప్రయత్నాన్ని ఈ శాఖ చేస్తున్నా, వారి చర్యల రీత్యా దళిత వ్యతిరేక ఫ్రంట్‌ను బలపర్చే వైఖరికి శాఖ లోనైంది. చంద్రారెడ్డి, చిట్టేటి రమణారెడ్డి, నర్సయ్య మాత్రమే ఈ ఫ్రంట్‌లో చేరకుండా స్పష్టతతో ఉన్నారు. దీనిలోని వర్గతత్వాన్ని ముందుకు తెచ్చే బలమైన శక్తి లేకపోవడంతో గ్రామంలోని రెడ్లు దళితులపై ఏకపక్షంగా దాడులు చేయసాగారు. ఈ స్థితిలోనే సిపిఎంకు చెందిన పై ముగ్గురు నాయకులు దామరమడుగులో జరుగుతున్న సంఘటనలను అంటిపెట్టుకుని ఉంటున్న జక్కా వెంకయ్యకు సమాచారం పంపించారు. దీనిపై పార్టీశాఖను ఏక తాటిపైకి తీసుకొచ్చేందుకు ఆయనను పెనుబర్తికి రప్పించారు. ఆయన దళితులను సమావేశ పర్చారు. గ్రూపు రాజకీయాల స్థానంలో సమస్యల ప్రాతిపదికగా పోరాడం వాళ్ళకు క్షేమమంటూ నచ్చజెప్పారు. అలా నిలచే పక్షంలో పార్టీ దళితులకు రక్షణగా నిలుస్తుందని చెప్పారు. చెప్పినప్పుడు తల పంకించినా గ్రూపు రాజకీయాలకు తోడు నక్కల్నే రెచ్చగొట్టుడూ ఎక్కువ కావడంతో దళితులు దారి తప్పారు.

దీర్ఘకాలం ఇలాంటి ఘర్షణలు కొనసాగడంతో స్పర్థలు మరింత పెరిగాయి. రెడ్డి పెత్తందారులు దాడుల తీవ్రతను పెంచారు. దీని కొనసాగింపుగా దళితులను వెలేసేంతటి

తీవ్ర చర్యలకు రెడ్లు పాల్పడ్డారు. నీరు, పాలు, ఇతర సౌకర్యాలను దళితులకందకుండా చేశారు. పనులివ్వడంపై అంక్షలు విధించారు. ఈ దశలో క్రిష్ణారెడ్డి దళితులకు అండగా నిలవకుండా తప్పుకున్నాడు. దీనికి పరాకాష్టగా 1968లో జూన్ 3న నీళ్ళు తెచ్చుకుంటున్న పాటూరి సుబ్బయ్య, రాజారత్నం అనే దళితులపై రెడ్డి యువకులు (క్రిష్ణారెడ్డి ప్రత్యర్థి గ్రూపుకు చెందిన వారు) కొందరు పథకం ప్రకారం దాడి చేశారు. జిల్లాలో అప్పడే చీలి నక్కలైటులో కెళ్ళిన వారు దళితవాదలో జోక్యం చేసుకున్నారు, కొందాయపాలెంకు చెందిన బాల క్రిష్ణారెడ్డి, కనుపర్తిపాడుకు చెందిన ముసునూరు క్రిష్ణారెడ్డి, విరువూరుకు చెందిన దామరమడుగు శంకరయ్య అనే నక్కలైట్లు దీనిని వర్గ సమస్యగా కాకుండా 'కంటికి కన్ను, పంటికి పన్ను' అనే వ్యక్తిగత హింసావాద సిద్ధాంతాన్ని నూరి పోస్తూ రెడ్లకు వ్యతిరేకంగా దళితులను రెచ్చగొట్టారు. జక్కా వెంకయ్య ఈ గ్రామానికొచ్చినపుడే శాఖకు కూడా స్పష్టతనిచ్చారు. "దళితుల పేరిట వెలేయడాన్ని ఎదుర్కోవాలి. నక్కలైట్లు రెచ్చగొట్టుడు చర్యలకు లోనైతే దళితులకు జరిగే నష్టాన్ని వివరించాలి. వెలేయడంలోని రెడ్ల పెత్తందారీ తనానికి వ్యతిరేకంగా ఇతర కులాలనూ కూడగట్టాలి" అని చెప్పారు. దీన్ని కచ్చితంగా అమలు చేయగలిగే స్థాయిలో సిపిఎం శాఖ లేదు. దాని వెనుక నిలిచేంత ఐక్యతతో దళితులూ లేరు. నక్కల్స్ ప్రభావం అత్యధికంపై పనిచేసింది. నక్కల్స్ మాటలతో రెచ్చిపోయిన దళితులు జూలై 3న పొలంలో విత్తనాలేసుకుంటున్న వెదనబర్తి సీతారామిరెడ్డిని (చంద్రారెడ్డి అన్న. ఈయన కమ్యూనిస్టు కాదు) పొలంలోనే పొడిచారు. ఈ సమాచారం తెలిసి 200 మందికి పైగా రెడ్లు పొలానికి చేరారు. అదే సమయంలో దళితులూ అక్కడికి చేరారు. పరిస్థితిని గమనించిన తుమ్మతాటి పెంచలయ్య సిపిఎం శాఖను కలవడంతో వారు దళితులకు అండగా వచ్చారు. చంద్రారెడ్డి దళితులందరినీ పొలం సమీపంలో ఉన్న దిబ్బ మీదకు ఎక్కించి రెడ్డి పెత్తందారుల దాడిని ఎదుర్కోసాగారు. తుమ్మతాటి నర్సయ్య అనే మరో పార్టీ సభ్యుడు ఎదురు పడిన వాళ్ళను కొట్టుకుంటూ ముందుకు దూసుకు వెళ్తుంటే దానిలోని ప్రమాదాన్ని చెప్పి చంద్రారెడ్డి వారించారు. రెడ్డి పెత్తందారులు చేసిన దాడిలో అనేక మంది దళితులు గాయపడ్డారు. కొందరు స్పృహ తప్పి పడిపోయారు. నక్కల్స్కూ, సిపిఎమ్కూ తేడా తెలీని రెడ్డి పెత్తందారులు నర్సయ్య, చంద్రారెడ్డిని చుట్టుముట్టి చంపేశారు. ఈ దాడి తరువాత చెల్లా చెదురైన దళితులను సిపిఎం నాయకత్వం, ప్రత్యేకించి జక్కా వెంకయ్య, చిట్టేటి రమణారెడ్డి నాయకత్వంలో చేరదీసి రక్షణ చర్యలు చేపట్టారు. కొందరు కనువూరు కాల్వ పనుల్లోనూ, అత్యధికులు పార్టీ ఆఫీసు ఆధారంగా నెల్లూరు పట్టణంలో పని చేసుకుంటూనూ దీర్ఘకాలం తరువాత గ్రామానికి వెళ్ళి స్థిరపడ్డారు. జక్కా వెంకయ్య చేసిన సూచనలు ఎంత సరైనవో తదనంతర పరిణామాలు రుజువు చేశాయి. అప్పటి వరకు కాంగ్రెసులో ఉంటూ ఈ సంఘటనలో పాల్గొన్న టి. రమణయ్య జక్కా విధానానికి ఆకర్షితుడై సిపిఎంలో చేరారు. ఈ ఘర్షణలు 1972

నాటికి వెనుక పట్టుబట్టాయి. ఆ సంవత్సరం వర్షాలకు పెద్ద వెల్లువ వచ్చి పొలాలన్నీ మునిగి పోయాయి. ఈ దశలో జక్కా వెంకయ్య, చిట్టేటి రమణారెడ్డి నాయకత్వంలో పార్టీ శాఖ రైతులను కూడగట్టి గట్లు తెగ్గొట్టి నీళ్ళు పోయేలా చేసింది. పంటలను కాపాడింది. అప్పటికి ఆ వూరి ప్రజలు నక్కలైట్లకూ, సిపిఎంకూ ఉన్న తేడాను గుర్తించారు. ఈ సంఘటన తరువాత దళితులతో పాటు రెడ్లకు చెందిన యువకులనేక మంది పార్టీతో కలిసి పనిచేయడానికి ముందుకొచ్చారు. అలా ఈ గ్రామంలో పార్టీ బలపడింది.

సామాజిక చైతన్య కేరటం

సారా వ్యతిరేకోద్యమం

అమరుడు వెలిచెర్ల నారాయణ

నెల్లూరు జిల్లాలో ప్రారంభమైన సారా వ్యతిరేక పోరాటం నెల్లూరు జిల్లా ఉద్యమ చరిత్రపై చెరగని ముద్ర వేసింది. 'మా ఊరికి సారా వద్దు' అంటూ అనేకచోట్ల మహిళలు కదం తొక్కిన పోరాటంలో అభ్యుదయ భావాలు కలిగిన యువకులూ, ప్రజాతంత్ర వాదులూ గళం కలిపారు. పిడికిళ్ళు బిగించి మహిళలకు అండగా నిలిచారు. వివిధ పార్టీల రాజకీయ వేత్తలూ, స్వాతంత్ర్య సమరయోధులు ఈ ఉద్యమానికి మద్దతు తెలిపారు. అప్పట్లో రాష్ట్రంలో భాగంగా జిల్లాలో చేపట్టిన సాక్షరతా కేంద్రాలు మహిళలు సంఘటితపడే ఉద్యమ కేంద్రాలయ్యాయి. అవే పోరుబాట పట్టిన నారీ మణులను వీర వనితలుగా తీర్చిదిద్దాయి.

ఈ ఉద్యమం గురించి తెలుసుకోబోయే ముందు నెల్లూరు తాలూకా నరుకూరు గ్రామంలో సారాసురులచే హత్యకు గురైన వెలిచర్ల నారాయణ గురించి కొద్దిగా చెప్పాలి. జిల్లాలో ప్రారంభమైన ఉద్యమంలో భాగంగా నరుకూరులోనూ వరుసగా రెండు రోజులు సారా దుకాణాన్ని మూయించారు. మూడో రోజు దుకాణం నడిపే యజమాని ఉద్యమకారులపై దాడికి సిద్ధమయ్యాడు. తన బంధువులను సమీకరించుకున్నాడు. కమ్యూనిస్టు వ్యతిరేకత ఉన్న ఒక రాజకీయ పార్టీకి చెందిన వారిని కూడగట్టాడు. రాడ్లు, కర్రలు సిద్ధం చేసుకుని సారాదుకాణం తెరిచారు. దుకాణం ప్రారంభించిన విషయం తెలిసి ఉద్యమ కారులు నరుకూరు సినిమాహాలు సెంటర్లో ఉన్న దుకాణాన్ని మూయించడానికొచ్చారు. దుకాణ యజమాని మనుషులు ఉద్యమ కారులపై రాడ్లు, కర్రలతో దాడిచేశారు. సినిమా హాలు గోడకు సమీపంలో ఉన్న వెలిచర్ల నారాయణ తలపై ఇనుపరాడ్లతో కొట్టారు. తలపగిలి రక్తం కారడంతో నెల్లూరు ఆస్పత్రికి తరలించారు. అయినా ఆయన్ను బతికించుకోలేకపోయారు. ఈ సంఘటన 1992, నవంబరు 25న జరిగింది. నారాయణకు భార్య, నలుగురు కుమార్తెలు, ఒక కొడుకు ఉన్నారు. ఈయన త్యాగం వృధా కాలేదు. అనంతర కాలంలో ఈ ఉద్యమం మరింత పురోగమించింది.

దూబగుంట తరువాత ఈ పోరాటానికి నెల్లూరుజిల్లా ఉదయగిరి డివిజన్‌లో అంకురార్పణ జరిగింది. ఇక్కడెందుకు జరిగింది? తెలుసుకోవాలి. ఇది మెట్ట ప్రాంతం. ఇక్కడి ప్రజలు ప్రతి సంవత్సరమూ పనుల్లేక వలసలు పోతుంటారు. వచ్చే ఆదాయాలే అంతంతమాత్రంగా ఉండేవి. మగవాళ్ల సంపాదనలో అత్యధిక భాగాన్ని సారా మహమ్మారి మింగేసేది. డివిజన్‌లో కొన్ని చోట్ల మార్కెసింగ్ కింద కూలీలకు సారా ప్యాకెట్లు ఇచ్చే దుష్ట సంప్రదాయం వ్యాపించింది. సకాలంలో కూలీలను పొలానికి తెచ్చినందుకు కూలిగాక మేస్త్రీకి అదనంగా ఇచ్చే కమీషన్‌ను మార్కెసింగ్ అంటారు. ఈ కమీషన్‌ను సారా ప్యాకెట్లు రూపంలో ఇవ్వడం ప్రారంభమై సంప్రదాయంగా స్థిరపడింది. ఇది మేస్త్రీల పరిధిని దాటి నేరుగా కూలీలకు ఇచ్చే సంప్రదాయంగా మారింది. ఈ రకంగా ప్రతి గడపకూ సారా చేర సాగింది. ఈ స్థితే దీని పట్ల మహిళల్లో వ్యతిరేకతను పెంచింది. కొన్ని గ్రామాల స్థితిగతులను చూస్తే.....

పరికుంటపాడు మండలం కొండారెడ్డిపల్లె గ్రామంలో పురుషులు దుకాణం వద్ద తాగి పారేసిన ప్యాకెట్లను పిల్లలు ఏరుకునేవారు. వాటిల్లో నీళ్లు పోసి గిలకరించి వారూ తాగసాగారు. ఒక సారి అలా తాగిన ఒక బాలుడు తన తాగుబోతు తండ్రి మాదిరే తూలుతూ ఇంటికెళ్ళి తండ్రిలాగే తన తల్లిని నిందించాడు. తాగుబోతు భర్తలాగే పన్నెండేళ్లు కూడా నిండని కొడుకు ప్రవర్తించడంతో ఆ తల్లి హృదయం తల్లడిల్లిపోయింది. అదే గ్రామంలో మరో ఇద్దరు తాగిన మత్తులో ఘర్షణ పడ్డారు. ఒక తాగుబోతు రెండో తాగుబోతును కత్తితో పొడవగా అతను చనిపోయాడు. పొడిచిన తాగుబోతు జైలు పాలయ్యాడు. ఆ రెండు కుటుంబాలూ సారావల్ల దిక్కులేని కుటుంబాలయ్యాయి. అదే గ్రామంలో మరో తాగుబోతు రెండు సారా ప్యాకెట్లతో ఇంటికి వచ్చాడు. వాటిని తాగమని భార్యను నిర్బంధించాడు. ఆమె నిరాకరించడంతో 'నామీద ప్రేమ లేదా' అంటూ గొడ్డునుబాదినట్లు బాదాడు. అంతటితో వదలకుండా ఆమెను కింద పడేసి సారా ప్యాకెట్లు తీసి బలవంతంగా తాగించాడు. ఆమె రెక్కలు పట్టి ఇంట్లోకి, బయటకు ఈడ్వడంతో వళ్ళు దోక్కుపోయింది. ఈ సంఘటన ఆ ఊరి సాక్షరతా సమితి వారి రాత్రి బడి మహిళల్లో చర్చనీయాంశమైంది. అప్పటికే ఆ ప్రాంతంలో చెదురుమదురుగా సాగుతున్న సారా వ్యతిరేక ఉద్యమ స్ఫూర్తితో గ్రామ మహిళలు గొంతులు కలిపారు. మరుసటి రోజు తమ ఊరికి సారా రావటానికి వీలేదని గర్జించారు. బలవంతంగా దించితే ప్యాకెట్లు దక్కవని హెచ్చరించారు. వరుసగా వారం రోజులపాటు ఏ జీపు శబ్దం వినిపించినా సారా జీపు అనుకుని మహిళలు రోడ్డు మీదకు చేరేవారు. దీంతో కాంట్రాక్టర్లు ఆ గ్రామానికి సారా సరఫరా చేసే ప్రయత్నం విరమించారు.

ఆ డివిజన్‌లోనే తోటల చెరుకుపల్లె అనే మరో గ్రామం వుంది. ఆ ఊళ్లో అన్ని కులాల్లోనూ నూటికి తొంభై మంది తాగుతారు. అందువల్లనే ఆ ఊరికి 'తాగుబోతుల చెరుకుపల్లె' అనే పేరొచ్చింది. ఊరి గుమ్మంలోనే సారా దుకాణం వుంది. సాయంత్రమైతే పురుషులు దుకాణం వద్ద చేరి తాగుతుంటారు. మోతాదు పెరిగి ఒంటిమీద బట్టలు కూడా లేకుండా పడుండడం నిత్యకృత్యమైంది. పైగా తాగిన మత్తులో ప్రారంభమైన తగాదాలు వివిధ కులాల మధ్య వైషమ్యాలను పెంచాయి. పేదలను చీల్చి ఉంచాయి. తాగుబోతు భర్తలు సంపాదించిన సొమ్మంతా ఆ వ్యసనానికి ధారపోయడమేగాక, ఎదిరిస్తే గొడ్డును బాదినట్లు బాదే వారు. ఈ స్థితే మహిళల్లో ఎనలేని కసిని పెంచింది.

ఈ గ్రామంలో ఒకడు తాగిన మత్తులోనే మంచినీళ్లకోసం ఒక దిగుడు బావిలో దిగి అందులో పడి చనిపోయాడు. మరో తాగుబోతు తాగి తాగి ఇంకా తాగాలంటే దబ్బుల్లెక ఇంటికొచ్చి ఎండ్రెన్ సీసా చూసి దాన్ని తాగి చనిపోయాడు. ఈ రెండు ఘటనలూ ఆ గ్రామంలో వెంట వెంటనే జరిగాయి. అప్పటికే ఆ గ్రామంలో రాత్రిబడి మహిళల్లో సారా వ్యసనం చర్చనీయాంశమైంది. ఈ ఘటనలు వారిలో నిద్రాణంగా ఉన్న పోరాట శక్తిని నిద్రలేపాయి. సారా నిలిచే వరకూ రోజుకు కొందరు చొప్పున పనులు మానేసి సారా రాకుండా నిఘా వేశారు. అంతేకాదు, మహిళలు తమను బలపరిచే పురుషులను కలుపుకున్నారు. ఎవరెక్కడ తాగొచ్చినా దండిస్తామని ప్రకటించారు. సారా దుకాణాన్ని నేలమట్టం చేశారు. అదే స్థలంలో చందాలు వేసుకుని రచ్చ అరుగు నిర్మించారు. ఆ ఊళ్లో సారా బంద్ అయ్యింది. మళ్ళీ సారా రాకుండా మహిళలు వంతులేసుకుని గస్తీలు తిరిగారు. ఎవరైనా బయట గ్రామాల్లో తాగి పట్టుబడినా విచారణ జరిపి జరిమానాలేశారు.

ఈ ప్రాంతానికి సారా రాకుండా అడ్డుకునే ఈ చైతన్యానికి రెండు కారణాలు కనిపించాయి. మొదటిది పురుషుల సంపాదన సారా పాలాతోంది. పెరిగిన ధరలు ఆ కుటుంబాలను దుర్భర దారిద్ర్యంలోకి నెట్టాయి. ఈ స్థితిలో “నా మొగుడి కష్టం నా బిడ్డకు దక్కాలి, సారా కొట్టుకు కాదు” అనేది ఈ కూలీ స్త్రీల స్పందనగా మారింది. రెండవది తాగుబోతులు భార్యల్ని కొట్టడం రూపంలో తీవ్ర అణచివేతకు గురిచేశారు. సారాకు వ్యతిరేకంగా సాగిన ఈ పోరాటంలో మహిళల అణచివేత వ్యతిరేక పోరాటమూ మిళితమైంది. సీతారాంపురం బి.సి.కాలనీ మహిళలు సమావేశమై ఈ ప్రాంతంలో ఎవరు తాగినా రూ.50 జరిమానా విధించాలని, కాలనీ నడిబొడ్డున ఉన్న స్తంభానికి కట్టేసి పేడనీళ్లు పోయాలని తీర్మానించారు. భర్త తాగితే ఆ ఇంటి మహిళ తెలియజేయాలని కూడా తీర్మానించుకున్నారు. ఆ తీర్మానం మేరకు భర్త తాగొస్తే ఆ ఇంటి ఇల్లాలే పిల్లల ద్వారా పోరాట కమిటీ నాయకులకు తెలియజేసేది. ఆ రకంగా ముగ్గురు జరిమానాలకు గురై పేడనీళ్లతో సత్పరించబడ్డారు.

సింగారెడ్డి పల్లెలో ఒక తాగుబోతు భర్త నిత్యం భార్యను కొట్టేవాడు. ఆ గ్రామంలో సారా బంద్ అయ్యింది. తాగిన వారికి శిక్షలు అమలు జరపాలనే నిర్ణయం జరిగింది. దొంగచాటుగా తాగొచ్చిన తన భర్త గురించి అమె సారా వ్యతిరేక పోరాట కమిటీకి తెలియజేసింది. దండనకు గురైన అతను భార్యపై చేయి చేసుకున్నాడు. ఈ విషయం తెలిసి నిమిషాల మీద మహిళలు అక్కడకు చేరి మళ్ళీ కొట్టొద్దని హెచ్చరించారు. మరుసటి రోజు మళ్ళీ కొడుతున్నట్లు తెలిసి మహిళలు వెళ్లి అడ్డుకున్నారు. ‘నా భార్య నా ఇష్టం’ అంటూ చెయ్యి ఎత్తడంతో దేహశుద్ధి చేశారు. ఈ సంఘటన తర్వాత ఆ గ్రామంలో ఎవ్వరూ మహిళల్ని కొట్టలేదు. ఇలాంటి సంఘటనలు ఈ ఉద్యమానికి బలమైన పునాదిని వేశాయి.

ఉద్యమం ప్రారంభం

నెల్లూరు జిల్లా సరిహద్దులోని దూబగుంటలో ఈ ఉద్యమం ప్రారంభమైంది. అక్షరాస్యతా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ గ్రామంలో రాత్రి బడి మొదలైంది. అందులో మహిళలు కూడా చేరారు. నెల్లూరు జిల్లా సాక్షరతా సమితి అకడమిక్ కమిటీ తయారుచేసిన అక్షరాస్యతా వాచకంలో సీతమ్మ కథ ఉంది. అందులో తాగుడు వ్యసనానికి బలైన వారి

గురించి చెప్పారు. గైడులో ఈ చావుకు కారణం ఎవరు? అనే కథ చదివారు. అది దూబగుంట పరిస్థితులకు అతికినట్లు సరిపోయింది. మహిళలు కూడబలుక్కున్నారు. గ్రామ పెద్దల సహకారాన్ని అర్థించి పొందారు. సారాను నిలుపు చేయించారు. ఈ ఘటన 1991 జూన్లో జరిగింది. దూబగుంట వార్త సాక్షరతా ఉద్యమ కార్యక్రమంలో పలు చోట్ల చర్చనీయాంశమైంది. ప్రశంసా పాత్రమైంది. ఆ గ్రామంలో సారా బంద్ అయ్యాక దాదాపు తొమ్మిది నెలల తర్వాత ఈ ఉద్యమం సీతారాంపురం మండలం అయ్యవారి పల్లె దళిత వాడలో ప్రాణం పోసుకుంది. దూబగుంట అనుభవాన్ని జిల్లా సాక్షరతా సమితి అకడమిక్ కమిటీ 1992 ఏప్రిల్లో ప్రారంభమైన అక్షరాస్యతాసంతర 'చదువు-వెలుగు' వాచకంలో 'అడవాళ్లు ఏకమైతే' అనే శీర్షికతో పాఠ్యాంశంగా చేర్చింది. ఈ పాఠ్యాంశమే అయ్యవారిపల్లె దళితులకు ప్రేరణ అయ్యింది.

అయ్యవారిపల్లె దళిత వాడలో ఒక తాగుబోతు తాగి వచ్చి భార్యను కొట్టాడు. అడ్డం వచ్చిన ఆయన బిడ్డకు ఉయ్యాల తాడునే ఉరితాడు చేసి బిగించాడు. ఇరుగు పొరుగు వచ్చి ఆ బిడ్డను కాపాడారు. ఈ ఘటనతో అప్పటికే దూబగుంట ఘటనకు చెందిన "అడవాళ్లు ఏకమైతే" అనే పాఠాన్ని చదివిన రాత్రిబడి మహిళలు తమ ఊరికి సారా సరఫరా చేయవద్దని కాంట్రాక్టర్లకు చెప్పారు. అయినా కాంట్రాక్టర్లు బలవంతంగా సారాను దించారు. మహిళలందర్నీ కదిలించడంలోనే తమ విజయం ఆధారపడి ఉందని వారు గుర్తించారు. ఇంటింటికీ వెళ్లి మహిళలకు బొట్టు పెట్టారు. 'సారా పోవాలంటే, వాడలో సుఖసంతోషాలు నెలకొనాలంటే సమైక్యంగా కలిసి రండి' అనే సందేశం వినిపించారు. దీని తరువాత వందకు పైగా మహిళలు సమీకృతులయ్యారు. సారాను దింపకుండా అడ్డుకున్నారు. కొన్ని రోజులపాటు ఈ కార్యక్రమాన్ని కొనసాగించడంతో దళితవాడకు సారా బంద్ అయ్యింది. దూబగుంట మహిళలు ఎగురేసిన సారా వ్యతిరేక పోరాట బావుటా తొమ్మిది నెలల తరువాత 1992 ఏప్రిల్లో ఈ దళితవాడ మహిళల చేతుల్లో రెపరెపలాడింది. ఈ వార్తకు మీడియా ప్రాధాన్యతనిచ్చి రిపోర్టు చేసింది. ఈ వార్త తెలుసుకున్న ఈ నియోజకవర్గం నుంచి ఎన్నికైన అప్పటి మంత్రి ఆ దళితవాడను సందర్శించారు. వారి పోరాటాన్ని అభినందించారు. వారు చేసిన పనికి ఆ దళితవాడకు కాలనీ నిర్మిస్తున్నట్లు ప్రకటించారు. ఈ వార్తా పత్రికకెక్కింది. ఇది మహిళలకు మరికొంత ప్రేరణ అయ్యింది. ఈ సంఘటన తరువాత ఇదే డివిజన్లోని దేవిశెట్టిపల్లె, బసినేనిపల్లె తదితర ఐదు గ్రామాల్లో వెంటవెంటనే మహిళలు సారా వ్యతిరేక పోరాటాన్ని ప్రారంభించారు. ఆ తరువాత కావలి తాలుకాలోని శాయిపేట గ్రామంలో ఈ పోరాటం ప్రారంభమైంది. తదుపరి అన్ని డివిజన్లలో ఈ ఉద్యమం చెదురుమదురుగా ప్రారంభమై మహిళా, యువజన సంఘాల అండతో సంఘటితమైంది.

ఈ ఉద్యమాన్ని విస్తరింప చేయడంలో భాగంగా ఉద్యమ కారులు ఉదయగిరి డివిజన్లోని ఒక గ్రామంలో బహిరంగ సభ జరిపారు. వందలాది మంది మహిళలు ఆ సభకు హాజరయ్యారు. సారాపల్ల సంభవిస్తున్న దుష్ఫలితాలను వక్షలు వివరించారు. రెండు సారా ప్యాకెట్లు బహిరంగసభ వేదిక మీద పడేసి ఈ ఉద్యమం విజయవంతం కావాలనుకునే ఏ మహిళా ఈ ప్యాకెట్లను కాళ్లతో తొక్కకుండా వెళ్లరాదని విజ్ఞప్తిచేశారు. సభకు వచ్చిన ప్రతి మహిళా తన వంతు వచ్చే వరకూ అక్కడే వేచి ఉండి సారా ప్యాకెట్లను తొక్కి

మరి వెళ్ళింది. ఈ సంఘటన మహిళల్లో ఉన్న వట్టుదలను వెల్లడించింది. సారా అంగడి మూయించడంలో వారికి ఒక్కోచోట ఒక్కో రకమైన అనుభవం ఎదురైంది. దూబగుంటలో బెదిరిస్తే నరిపోయింది. శాయిపేటలో గ్రామం, మండలం దాటి కావలి దాకా రావాల్సి వచ్చింది. రావూరులో కారప్పొడి, చీపురు కట్టలతో ఎదురు దాడికి సిద్ధం కావల్సి వచ్చింది.

ఈ క్రమాన్ని పరిశీలించి నప్పుడు ఈ పోరాటం ప్రారంభమై వ్యాప్తి చెందడానికి మూడు అంశాలు కనిపించాయి. మొదటిది, రాత్రి బడుల్లో చేరిన మహిళలు తాగుబోతు భర్తల వల్ల పడుతున్న ఆర్థిక ఇబ్బందుల్ని, బాధల్ని పంచుకోవడం ప్రారంభించారు. దీని నుంచే మహిళల్లో ఐక్యత నెలకొంది. ఆ ఐక్యత ఒక శక్తిగా మారింది. వాళ్లను పోరాటోన్ముఖుల్ని చేసింది. రెండవది, సంఘటిత పడిన మహిళలు తమకు అక్షరజ్ఞానం ప్రసాదించిన అక్షరాస్యతా కార్యకర్తలను సంప్రదించారు. వారి మార్గదర్శకత్వంలో సరైన మార్గంలో నడిచి విజయాలు సాధించారు. మూడవది, ఒక దశ తరువాత మహిళా, యువజన సంఘాలు ఈ సమస్యపై కేంద్రీకరించి పనిచేయడంతో ఈ ఉద్యమం సంఘటిత రూపం తీసుకుంది.

ఈ ఉద్యమం నెల్లూరు జిల్లాలోనే ఎందుకు ప్రారంభమైంది ?

సరళీకరణ మూలంగా దేశమంతటా, రాష్ట్రం అంతటా తలెత్తిన లక్షణాలకు నెల్లూరు జిల్లాలో మరికొన్ని ప్రత్యేకతలు చోటు చేసుకున్నాయని సారావ్యతిరేకోద్యమంపై వి.శ్రీహరి రాసిన కరపత్రంలో పేర్కొన్నారు.

“1. వ్యవసాయ పనులలో కాంట్రాక్ట్ విధానం పెద్ద ఎత్తున ప్రవేశించింది. ముసలివారు, స్త్రీలు, పిల్లలు ఈ విధానంతో పూర్తిగా ఉపాధి కోల్పోయారు. చురుకుగా, జోరుగా పనిచేసే శక్తిమంతులే కరిగి పోతున్న పని దినాలను సహితం ఆక్రమించుకున్నారు.

2. వాణిజ్య పంటలైన చెరుకు, వేరుసినగ, మిరప లాంటివి పెరిగాయి. పాత వరిసాగు నాటి పనిదినాలు తరిగాయి. ముఖ్యంగా చెరుకు 14 వేల ఎకరాలలో సాగవుతోంది. ఆ పనులలో అవసరమైన నైపుణ్యంలేక నెల్లూరు జిల్లా వ్యవసాయ కార్మికులు దాదాపు సంవత్సరానికి 6 లక్షల పనిదినాలు కోల్పోయారు.

3. 6 లేక 7 వేల ఎకరాలలో చేపల పెంపకం వచ్చి 4 లక్షల పనిదినాలు పోయాయి. ఇతర మార్పులను లోతుగా పరిశీలించాల్సి ఉంది.

ఈ మార్పులన్నీ కుటుంబ నిర్వాహకురాలుగా మహిళపైనే ఎక్కువ ప్రభావం చూపాయి. గతంలో తన సంపాదనపైనా బిడ్డల సంపాదన పైనా తనకు పూర్తి పట్టుండేది.

కాంట్రాక్ట్ పద్ధతి ప్రవేశంతో కుటుంబ ఆదాయంపై పట్టు పోయింది. పూర్తిగా పురుషుల ఆదాయం మీద ఆధారపడక తప్పలేదు. పురుషుడు పైన వివరించిన అనేక కారణాల మూలంగానూ, కాంట్రాక్ట్ విధానపు పనివత్తిడితోనూ సారాను ఆశ్రయించడం ఎక్కువైంది.

ఆమె తక్షణ ఫలితాన్ని ఆశిస్తోంది. కుటుంబ జీవితంలో సారా వ్యయం తగ్గించుకోగల ఖర్చు. సారా డిపో లేకుంటే భర్తా తాగడు. ఆ డబ్బు కుటుంబానికి గంజి పోస్తుంది. ఇదే ఆమెను తెగించి పోరాడేందుకు సంసిద్ధం చేసింది. సారాను నిరోధించిన 'దూబగుంట' తామూ సాధించగలమనే విశ్వాసాన్ని కలిగించింది." అని విశ్లేషించారు. ఇంత వరకూ మహిళలే ఈ ఉద్యమాన్ని నడిపారు. వారి పోరాటంతోనే 450 గ్రామాల్లో సారా అంగళ్ళు మూతపడ్డాయి. తుది దశ వరకూ తాము ఇచ్చిన అక్షరంతో 'నోరు' తెచ్చుకుని, రాత్రి బడిలో సంఘటిత శక్తిని సంతరించుకున్న మహిళలకు బాసటగా నిలవడం అక్షరాస్యతా కేంద్రాల్లో స్వచ్ఛందంగా పనిచేసే కార్యకర్తలు తమ నైతిక బాధ్యతగా భావించారు. వారితో సంబంధాలున్న జనవిజ్ఞాన వేదిక కూడా కలిసింది. 1992 మేలో మహిళా, యువజన సంఘాలు ఈ ఉద్యమాన్ని బలపరుస్తూ ముందుకొచ్చాయి. దీంతో ఈ పోరాటానికొక కొత్త నిర్మాణ రూపం వచ్చింది. 'సారా వ్యతిరేక పోరాట సమన్వయ సమితి' నూతన జవనత్వాలతో పని చేయసాగింది. నెల్లూరు జిల్లాలో సారా వ్యతిరేక పోరాటాన్ని మరింత ముందుకు తీసుకోవోవడంలో ఈ నిర్మాణం మహిళల చేతిలో వజ్రాయుధమై నిలిచింది.

'సారా సంవత్సరం' పూర్తి కావస్తుండగా 1992 సెప్టెంబర్లో మళ్ళీ వేలం పాటలను నిర్వహించడానికి ప్రభుత్వం సిద్ధమైంది. ఈ పాటలనే ఎదుర్కోవాలన్న చర్చ 'సారా వ్యతిరేక పోరాట సమన్వయ సమితి'లో ముందుకొచ్చింది. "ఈ పాటలను నిర్వహించేది ప్రభుత్వం. వాటిని ప్రతిఘటించడం అంటే ప్రభుత్వాన్ని ఎదుర్కోవడం. ఇంతవరకూ సారాను నిలువరిస్తూ వచ్చిన ఉద్యమం ఇప్పుడు ప్రభుత్వ విధానాన్ని ప్రతిఘటించే నూతన దశకు చేరుతోంది. ఈ దశలో పోరాటం విజయవంతం కావాలంటే రాజకీయ పార్టీలూ రంగంలోకి దిగాలి" అని భావించామని అప్పటి సిపిఐ(ఎం) నెల్లూరు జిల్లా కార్యదర్శి జక్కా వెంకయ్య రాజకీయ పార్టీల ప్రవేశానికి గల నేపథ్యాన్ని ఆయన జ్ఞాపకాలు రాస్తున్న సందర్భంగా చెప్పారు. ఈ దశలోనే పాలకపార్టీ మినహా సిపిఐ, సిపిఐ, టిడిపి మొదలు బిజెపి వరకూ అన్ని పార్టీల వాళ్ళు ఒకే వేదిక మీదకు వచ్చారు. సారా వ్యతిరేక సమన్వయ సమితి, రాజకీయ పార్టీల సమన్వయ కమిటీ సమన్వయంతో ఈ పోరాటాన్ని ముందుకు నడిపించాయి. దీనికి ముందు మహిళా యువజన సంఘాలు పాదయాత్రలు జరిపాయి. సెప్టెంబరు 8న 'మా ఊరికి సారా వద్దు' అంటూ సంతకాల సేకరణోద్యమం జరిగింది. గ్రామానికి ఇద్దరు, ముగ్గురు సాక్షరతా కార్యకర్తలే కదిలారు. జిల్లా మొత్తంగా ఈ కార్యక్రమంలో 1200 మంది పాల్గొన్నారు. వీరిలో 75 శాతం మంది సాక్షరతా ఉద్యమంలో పాల్గొన్నవారే ఉన్నారు. 569 గ్రామాల నుంచి లక్షా 90 వేల సంతకాలతో నెల్లూరుకు వచ్చారు. సంతకాల మహాజ్వలను అధికారులకు సమర్పించిన మూడో రోజున అంటే సెప్టెంబర్ 11వ తేదీన 40 వేల మంది మహిళలు నెల్లూరులో మహా ప్రదర్శన జరిపారు. ఈ ప్రదర్శనే ప్రభుత్వ మద్యం విధానాన్ని సవాల్ చేసింది. ఆ తరువాత వేలం పాటను రాష్ట్ర వ్యాప్తంగా అడ్డుకునే కార్యక్రమంగా మారింది. ఈ సందర్భంగా సిపిఐ(ఎం) రాష్ట్ర కమిటీ అక్టోబరు 9న చేసిన ప్రకటనను అప్పటి రాష్ట్ర కార్యదర్శి

కొరటాల సత్యనారాయణ పత్రికలకు విడుదల చేశారు. దానిలో పేర్కొన్న ఒక భాగాన్ని ఇక్కడ ఇస్తున్నాం.

“ఆర్థికంగా సర్వ వ్యాపిత సంక్షోభం నేడు పిడిత ప్రజలకు పీడాకరంగా తయారైంది. రూపాయి విలువ పడిపోయి ఆదాయాలు పెరగక, పెరుగుతున్న ధరల ముందు సామాన్య కుటుంబ జీవితాలే హరించుకుపోతున్నాయి. పనులు దొరక్క నిష్ట దారిద్ర్యం గ్రామ సీమలలోనూ, పట్టణాలలోనూ తాండవిస్తున్నది. ఈ నేపథ్యంలో వచ్చేకాస్త ఆదాయాన్ని సారా దుర్వ్యసనానికి లోనైన పురుషులు బలిస్తుంటే అందుకు తల్లీ పిల్లల జీవితాలు మరీ దుర్భరమై పేదల సంసారాలు నరక కూపాలుగా మారుతున్నాయి. అందుకు ప్రతిబింబమే నేటి సారా వ్యతిరేక ప్రజ్వలన అని ప్రదేశ్ కమిటీ భావిస్తున్నది.

ఈ ఆర్థిక, సాంఘిక దుష్టపరిణామాలన్నింటికీ పాలకవర్గాలదే బాధ్యత. కాగా, వాటి నివారణకు నేటి పాలకవర్గ పార్టీ ఏ చర్యనూ తీసుకొనకపోగా మరింత సంక్షోభంలోకి నెట్టే విధానాలను అనుసరించడాన్ని ప్రదేశ్ కమిటీ తీవ్రంగా ఖండిస్తున్నది. అది చేపట్టిన నూతన ఆర్థిక విధానాలన్నీ ఈ సంక్షోభ తీవ్రతను మరింత ఉద్ధృతం చేసేవిగానే ఉండగా నేడు మహిళాలోకాన్నంతటినీ కదిలించిన సారా వ్యతిరేక ఉద్యమానికి కూడా అది చలించకపోవడాన్ని ప్రదేశ్ కమిటీ తీవ్రంగా గద్దెస్తున్నది. రాష్ట్రంలో శాంతి భద్రతలను ఏ మాత్రం కాపాడలేని ప్రభుత్వం మహిళా సమాహం సముచితంగా జరుపుతున్న ప్రదర్శనలను శాంతి భద్రతల సమస్యగా పరిగణించి కొన్ని చోట్ల పోలీసు లారీ ఛార్జీలను కూడా జరిపించడం మరింత హేయమైన చర్య అని ప్రదేశ్ కమిటీ ఖండిస్తున్నది.”

సారా వేలం పాటలను అడ్డుకోవడంలో సారా వ్యతిరేక సమన్వయ సమితి రాజకీయ పార్టీల పోరాట కమిటీ మధ్య నెల్లూరు జిల్లాలో ఏర్పడిన ఐకమత్యం కాంట్రాక్టర్ల గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తించింది. ప్రభుత్వం మెడలు వంచింది. అడుగడుగునా నిఘా వేసి వేలం పాటల్ని నిరోధించే వ్యూహం, బలగం ఈ ఉద్యమానికి ఉన్నాయని గుర్తించారు. బలవంతంగా పాటలు జరిపినా సారా అంగళ్ళు సాగవని భావించారు. దీంతో ఈ జిల్లాలో ప్రభుత్వం పాటల్ని వాయిదా వేసింది. ఇదీ ప్రభుత్వంపై నెల్లూరు జిల్లా మహిళలు సాధించిన విజయం. ఈ ఉద్యమం సాగుతున్న కాలంలో టిడిపి ఇచ్చిన హామీ మేరకు ఎన్టీ రామారావు నాయకత్వంలో తెలుగు దేశం ప్రభుత్వం అధికారానికొచ్చాక మద్యాన్ని నిషేధిస్తూ తొలి పైలుపై సంతకం చేశారు. చంద్రబాబు నాయుడు ముఖ్యమంత్రి అయ్యాక దొంగసారాను నిషేధించే పేరిట మధ్య నిషేధాన్ని నీరు గార్చారు. 1996 అబ్కారీ సంవత్సరానికి మళ్ళీ వేలం పాటలు పెట్టారు. సారా వ్యతిరేక పోరాట సమితి నాయకులు జి. విజయకుమార్, ఉపారాణి, జక్కాశేషమ్మ నాయకత్వంలో జిల్లా మహిళలు సమరశీలంగా ప్రతిఘటించారు. దీన్ని అణచడానికి తగిన సంఖ్యలో ప్రభుత్వం పోలీసులను పురమాయించింది. అమానుషంగా లారీఛార్జీ చేయించింది. పై ఇరువురి నాయకురాల్యతోపాటు ఉద్యమ నాయకులనేకమందిపై కేంద్రీకరించి పోలీసులు పైశాచికంగా హింసించారు. మహిళలపై సాగించిన ఈ బీభత్సానికి జిల్లా మహిళా లోకం కన్నీర్లొలికించింది. ప్రభుత్వ పాశవికతపై కన్నెర్రజేసింది. ఇలా తెలుగుదేశం ప్రభుత్వం నీరుగార్చిన మధ్య నిషేధాన్ని తరువాత వచ్చిన కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వం దాన్నే ప్రధాన ఆదాయ

వసరుగా ఎంపిక చేసుకుంది. మధ్యం ఆదాయంతోనే ప్రభుత్వాన్ని నడపడానికి తెగబడింది. నేడది ప్రయివేటు కాంట్రాక్టర్ల చేతుల్లోకి చేరి బెల్టు షాపుల రూపంలో వర్ధిల్లుతోంది.

ఈ ఉద్యమం గుర్తింపజేసిన అంశాలు

పాలకుల వంచనకు ఈ జిల్లా మహిళల పోరాట ఫలితం బలైనా ఈ ఉద్యమం కొన్ని అంశాలను వెలికి తెచ్చింది. ఈ ఉద్యమంలోనే ఈ ప్రాంత మహిళలు సంఘటితపడి తమ శక్తి ఏమిటో తమ అనుభవంలో తెలుసుకున్నారు. ఈ పోరాటం భూస్వాముల, ధనిక రైతుల ప్రభావంలో పడి చీలివున్న పేదల్ని అనేక గ్రామాల్లో ఒక్కతాటి మీదకు తెచ్చింది. చెరుకుపల్లి గ్రామంలో ఉన్న మూడు కులాల వారు ఈ పోరాటానికి ముందు నిత్యం తాగి ఘర్షణ పడుతుండేవారు. ఈ పోరాటంలో అన్ని కులాల మహిళలూ కలిసి పనిచేశారు. గతంలో చీలి ఉన్న పురుషులు కూడా కలిసి మహిళల్ని బలపర్చారు. సీతారాంపురంలో రెండుగా చీలిన గ్రూపులు అనివార్యంగా ఐక్యమయ్యాయి. వీటన్నింటినీ మించిన సంఘటన కోవూరు తాలూకా విడవలూరులో జరిగింది. ఈ గ్రామంలో మాల, మాదిగలకు చెందిన రెండు దళిత వాడలున్నాయి. రెండు గ్రూపులుగా చీలివున్న ఆ గ్రామ పెత్తందార్లు చెరోక దళిత వాడను చేరదీసి తమ ఘర్షణలకు పావులుగా వాడుకుంటూ వచ్చారు. అలా ఉపయోగపడినందుకు ఆ దళితులకు వారిచ్చే బహుమానం సారా ప్యాకెట్లు, మరికొంత నగదు. పెత్తందార్ల వలలో పడి తమ దళిత వాడలు పడిన ఇబ్బందులను మహిళలు గుర్తించారు. రెండువాడల మహిళలూ ఒక్కటై నిలిచారు. సారా ప్రవాహాన్ని బండ్ చేయించారు. ఒక రోజు బలవంతంగా తెచ్చిన సారా ప్యాకెట్లను తగులబెట్టారు. ఈ అవకాశాన్ని సాకుగా చేసుకొని గ్రామ పెత్తందార్లు దళితవాడల మధ్య మళ్ళీ చీలికలు తెచ్చేందుకు ఒక దళితవాడ మహిళపైనే కేసులు పెట్టారు. పోలీసులు వాళ్లను అరెస్టు చేయడానికి దళితవాడకు చేరారు. రెండో దళితవాడ మహిళలు, పురుషులు వాళ్లకు అండగా నిలిచారు. అరెస్టు చేస్తే అందర్నీ చేయాలన్నారు. పెత్తందార్ల ఎత్తులు ఇకపై తమ ముందు సాగవని ఈ సంఘటనతో దళితులు తేల్చి చెప్పారు.

ఉదయగిరి, వరికుంటపాడు, సీతారాంపురం ప్రాంతాల్లో సారా వ్యతిరేక ఉద్యమానికి నాయకత్వం వహిస్తున్న ఒక కార్యకర్త చెప్పిన సంఘటన ఇంకా ఉత్తేజభరితంగా ఉంది. సారా ఉద్యమాన్ని సమన్వయం చేయడంలో భాగంగా ఆయన ఒక రోజు చెరుకుపల్లి గ్రామానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ ఆయన కార్యక్రమం పూర్తయ్యేసరికి మధ్యాహ్నం ఒంటిగంట దాటింది. ఆ సమయంలో భోజనానికి తాను నివాసం ఉండే ఉదయగిరికి బయలుదేరాడు. ఒక ముస్లిం వివాహిత ఆ యువకుణ్ణి భోజనానికి పిలిచింది. కాదన్నా పట్టుబట్టి తీసుకెళ్ళింది. భోజనం వడ్డించి తినడం మొదలు పెట్టాక ఆమె ఇలా చెప్పింది. “పోరాటంలో మేము కులాలను మరిచి పనిచేస్తున్నది నిజమే. అయిదు మాకు ఘోషా పద్ధతి ఉంది. భర్త లేకుండా పురుషునితో మాట్లాడటమే నేరం. ఇక భర్త లేని సమయంలో ఇలా పిలిచి అన్నం పెట్టడమంటే మా ఆచారం ప్రకారం పెద్ద నేరం. నేనీరోజు మీలాంటి వాళ్లకు అన్నం పెట్టగలుగుతున్నానంటే ఈ సారా ఉద్యమమే మాకు ఆ శక్తి నిచ్చింది” అని అన్నది. సారాతో సహా సమస్త సామాజిక రుగ్మతలకు, దురవస్థలకు మూలకారణమైన ఈ వ్యవస్థను, పాలకవర్గ విధానాలను ప్రతిఘటించాల్సిన అవసరాన్ని మహిళలు గుర్తించే దశలో ప్రభుత్వం మారింది. సారా నిషేధాన్ని ప్రకటించింది. అదే ప్రభుత్వం అక్రమ సారా నిషేధం పేరిట ప్రభుత్వ మద్యాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. నేడా మహమ్మారి గతాన్ని మించిన స్థాయిలో మళ్ళీ పేద కుటుంబాలను చుట్టుముట్టింది.

ములుమూడి అరుణతార

అట్ల నర్సయ్య

కాంగ్రెస్ భూస్వామ్య గూండాల కిరాతకానికి నెల్లూరు రూరల్ మండలం ములుమూడికి చెందిన అట్ల నర్సయ్య బలయ్యారు. 1964లో వుట్టిన ఆయన తన 45వ యేట వీర మరణం పొందారు. పథకం ప్రకారం కుట్రపన్ని 2009 జూన్ 9న ఆయనను హత్య చేశారు. ఈయన హత్య వెనుక ఆ గ్రామ భూస్వామి కాకాని దశరథ రామిరెడ్డి 'హస్తం', కాంగ్రెస్ ఆశీర్వాదం ఉన్నాయి. ములుమూడికి చెందిన కాకాని దశరథ రామిరెడ్డి 30 ఏళ్ళపాటు ములుమూడి సర్పంచ్ గా ఉన్నారు. పేదలకు తాగబోయిస్తూ చీల్చి ఉంచడం, అరాచకులనూ రౌడీ గ్యాంగులనూ కూడగట్టి ఎదురు తిరిగే వారిని అణిచి ఉంచడం ద్వారా దీర్ఘకాలం పాటు ఆ గ్రామంపై తన పెత్తనాన్ని కొనసాగించారు. ఆ గ్రామంలో 100 ఎకరాల పొలం ఆయనదే కావడం ఇందుకు కలిసొచ్చిన ఒక అంశం. పోలీసులను తనకు అనుకూలంగా ఉంచుకోవడానికి ఆనం వారి ఆశీర్వాదం ఉండటం ఈ కుట్రలకు బలాన్నిచ్చిన రెండో అంశంగా చెప్పుకోవచ్చు. ఈ అహంతోనే కమ్యూనిస్టు పార్టీ వ్యతిరేక విషం నిలువెల్లా ఎక్కించుకున్నాడు. కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం ఈ గ్రామంలో బలపడ్డాక కూడా "కమ్యూనిస్టు పార్టీని నామరూపాల్లైకుండా చేస్తాను" అని పదే, పదే కారు కూతలకు దిగేవారు. అయినా 2001 నుంచి వరుసగా రెండు పర్యాయాలూ సిపిఎం అభ్యర్థులుగా బరిలో నిలిచి చివుకుం ఆదిశేషమ్మ(2001లో), తరువాత అట్ల నర్సయ్య సర్పంచులుగా గెలిచారు. దీన్ని సహించలేకనే అట్ల నర్సయ్యను చంపించారు. దీనికి ముందు కూడా సిపిఎం నాయకులపై అనేక సార్లు దాడులకు దిగారు.

1995లో ఈ గ్రామంలో మార్క్సిస్టు పార్టీ శాఖ ఏర్పడింది. ప్రజా సమస్యలపై పని చేస్తూ ప్రజాభిమానాన్ని చూరగొంది. రెండేళ్ళ తరువాత ఈ గ్రామంలో మేడేను ఘనంగా జరిపారు. సౌత్ మోహూరు, పాత వెల్లంటి, కొత్త వెల్లంటి, సజ్జాపురం, గొల్ల కందుకూరు, కనుమూరు, మొగలపాలెం, మెట్టింపాడు, అప్పయ్య కండ్రీక, దంతులూరు, పొట్టేపాళెం, నర్సింహకోన, కొమరపూడి గ్రామాల నుంచి కూడా వెయ్యి మంది ట్రాక్టర్లపై వచ్చి ములుమూడిలో ఘనంగా మే దినోత్సవం నిర్వహించారు. అనంతరం ములుమూడి నుంచి తాటపర్తికి వెళ్ళే రోడ్డులో ములుమూడి మాలాడ సమీపంలో పథకం ప్రకారం పొంచి ఉన్న దశరథరామిరెడ్డికి చెందిన గూండాలు ముందుగా వెళ్ళిన ట్రాక్టరులోని వ్యక్తులపై దాడి చేశారు. వారు దాడిని తప్పించుకున్నారు. పక్క గ్రామానికి చేరాక ఇద్దరిని ములుమూడికి పంపించి దాడికి సంబంధించిన సమాచారాన్ని పార్టీ నాయకులకు అందించారు. ఆ దారి నుంచే మరి కొన్ని ట్రాక్టర్లు రావలసి ఉండటంతో ఈ జాగ్రత్త తీసుకున్నారు. దాడిని తట్టుకోవడానికి

ములుమూడి పార్టీ, ప్రజా సంఘాల మార్గదర్శకత్వంలో ఆ దారి మీదుగా వెళ్ళాల్సిన నాలుగు ట్రాక్టర్లూ ఒకేసారి బయలుదేరాయి. దశరథరామిరెడ్డి పురమాయించిన గూండాలు వారిపైనా దాడికి దిగారు. ములుమూడి పార్టీ నాయకులు దాడిని నిలువరించడానికి ప్రయత్నించినా పీకలమొయ్యూ తాగిన గూండాలు చెవికెక్కలేదు. దాంతో ఆత్మరక్షణ చర్యలు అనివార్యమయ్యాయి. దాడిని ఎదుర్కోసాగాక కిరాయి గూండాలు కాలికి బుద్ధి చెప్పారు. అందరూ పారిపోగా దళిత వాడకు చెందిన ఒక యువకుడు దొరికాడు. అయితే ఆయన్ను కొట్టవద్దనీ, పేదలు పేదలను శత్రువులుగా చూడరాదని నచ్చజెప్పి తుళ్ళూరు సుబ్బయ్య, అట్ల నర్సయ్య, షేక్ అబ్దుల్లా, ఇంకా ఇతర పార్టీ సభ్యులు అడ్డుపడి విడిపించారు. అయినా ఈ కేసులో 13 మందిపై తప్పుడు కేసులు బనాయించారు. వీరందరూ నెల రిమాండ్ లో ఉన్నారు. ఈ ఘటనలో సుబ్బయ్య, అబ్దుల్లా, కలికి రవీందర్ రెడ్డి, కలికి శ్రీనివాసులు రెడ్డిలకు రెండేళ్ళ జైలు శిక్షలు పడ్డాయి. ప్రస్తుతం వారు బెయిలు పొంది జిల్లా కోర్టుకేసారు.

దీంతో ఆగకుండా నెల తిరక్కుముందే నూరా సాహెబ్ కుడికాలును మొద్దు కత్తితో నరికారు. నారుపోసిన నాల్గవ రోజున పశువులు రాకుండా పొలానికి కాపలా కాస్తున్న సమయంలో ఈ దారుణానికి ఒడిగట్టారు. దశరథ రామిరెడ్డికి చెందిన 10 మంది పథకం ప్రకారం దాడి చేశారు. ఈ కేసులో 16 మందిని అరెస్టు చేశారు. అధికార పార్టీ అండతో కేసును తారుమారు చేసి కేసు కొట్టేయించుకున్నారు. ఈ దాడికి గురైన నూరా సాహెబ్ 1991-96 మధ్యలో కాంగ్రెసును ఓడించి సిపిఐ తరపున సర్పంచ్ గా గెలిచారు. ఆ తరువాత సిపిఐఎం విధానాలకు ఆకర్షితులై ఆ పార్టీలో చేరారు. 2001 నుంచి సిపిఐఎం అభ్యర్థులే సర్పంచ్ లు కావడం, ఎంపిటిసిగా కూడా సిపిఐఎం బలపర్చిన టిడిపి అభ్యర్థి గెలవడం మూలంగా ప్రముఖుల హత్యకు పథకం వేశారు.

ఆది శేషమ్మ సిపిఐఎం తరపున సర్పంచ్ అభ్యర్థిగా పోటీకి నిలిచినప్పుడు దొడ్ల ప్రభాకర్ భార్య సునీతను కాంగ్రెసు అభ్యర్థిగా బరిలోకి దించారు. ఆ ఎన్నికల్లో దొడ్ల సునీత 107 ఓట్ల తేడాతో ఓడిపోయింది. ఈ ఎన్నికల నుంచే దొడ్ల ప్రభాకర్ ను దశరథ రామిరెడ్డి మార్క్సిస్టు పార్టీపైకి ఘర్షణలకు పురమాయించారు. ఆయనను ముందు పెట్టి సిపిఐఎం నాయకులను హత్య చేయించడం ద్వారా గ్రామంలో తిరిగి తన పెత్తందారితనాన్ని నిలుపుకోవాలని ప్రయత్నించాడు. జూన్ 9, 2009న సిపిఐఎంకు చెందిన వారు జంగంవారి అరుగు సెంటర్లో పార్టీ సంబంధిత విషయాలపై చర్చించుకుంటున్నారు. ఇదే అడుగుగా భావించిన దశరథరామిరెడ్డి మనుషులు 60 నుంచి 70 మంది మారణాయుధాలు చేబూని ఈలలూ, అరుపులతో ఆ దిశగా రాసాగారు. దాడిగా గుర్తించిన సిపిఐఎం కార్యకర్తలు దాన్ని నివారించే ప్రయత్నంలో భాగంగా ఆ ప్రాంతం నుంచి ఇళ్ళకెళ్ళారు. అట్ల నర్సయ్య, తుళ్ళూరు సుబ్బయ్య అక్కడే నిలిచారు. సిపిఐఎం వారిళ్ళ మీదకు పోవద్దంటూ నచ్చజెప్పేందుకు ప్రయత్నించారు. తమను సమీపించిన గుంపుకు ఒకవైపు నచ్చజెప్పే ప్రయత్నం చేస్తుండగానే దొడ్ల ప్రభాకర్ బరిసెతో తుళ్ళూరు సుబ్బయ్యపై దాడి చేశాడు. ఆయన తృటిలో తప్పించుకున్నారు. దాంతో పక్కనే దాడిని నిలువరించే ప్రయత్నం చేస్తున్న అట్ల నర్సయ్యపై ప్రభాకర్ తో పాటు ఇంకొందరు దాడికి దిగి బరిసెలతోనూ కత్తులతోనూ పొడిచి దారుణంగా చంపారు.

అట్ల పెంచలయ్య, లక్ష్మీ నరసమ్మ దంపతులకు నర్సయ్య పుట్టాడు. ఆయన భార్య పేరూ సునీతే. ఆయనకు ఒక కుమారుడు, ఒక కుమార్తె ఉన్నారు. నర్సయ్య అనంతరం

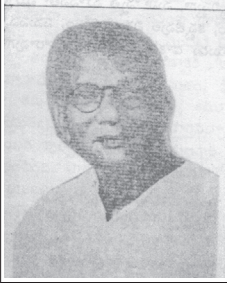
సునీత వ్యవసాయం చేయిస్తూ పార్టీ సహకారంతో కుమార్తె వివాహం జరిపించింది. నర్సయ్య గ్రామంలో చేపట్టిన పోరాటాలన్నింటిలోనూ ముందున్నారు. విద్యుత్ ఛార్జీల పెంపు వ్యతిరేకోద్యమంలో కీలక పాత్ర పోషించి ఆ ప్రాంతంలో మంచి గుర్తింపు పొందారు. గ్రామంలో బెట్టపాపులు విస్తరించకుండా ఎప్పటికప్పుడు అడ్డుపడుతూ వచ్చారు. సర్పంచ్ గా అందించిన సేవలు ప్రజల మన్ననలు పొందాయి. నర్సయ్య అమరత్వం గురించి, నాటి దాడిలోని దుష్టపన్నాగాన్ని గురించి ఇప్పటికీ గ్రామస్తులు కథలుగా చెప్పుకుంటున్నారు.

భీశాలి చినగీషా సాహెబ్

షేక్ చినగీషా సాహెబ్ నెల్లూరు జిల్లా కొత్తపాళెంలో పుట్టారు. 1974లో జరిగిన కూలి పోరాటాల సందర్భంగా వ్యవసాయ కార్మిక సంఘంలో కొచ్చారు. ఆయన పేద రైతు కుటుంబం నుంచి వచ్చారు. వ్యవసాయ కార్మిక సంఘంలో చేరింది మొదలు కూలి పోరాటాలతో మమేకమయ్యారు. అప్పటి వరకూ భూస్వాములతో ఉన్న ముస్లిం యువతను చైతన్యపర్చ సాగారు. భూస్వాముల ప్రయోజనాలకూ, పేదల ప్రయోజనాలకూ మధ్య

వున్న తేడాలను వివరిస్తూ ముస్లిం యువకులను వ్యవసాయ కార్మిక, యువజన సంఘాల కింద కూడగట్టసాగారు. ఆ తరువాత జరిగిన కూలి పోరాటాలన్నింటిలోనూ ముందు భాగాన నిలిచారు. ఇక్కడ జరిపిన పోరాటాల సందర్భంగా భూస్వాములు ఆయనపై పది కేసులు పెట్టించారు. దీన్ని బట్టి చినగీషా ఎంత సమరశీలంగా వ్యవహరించారో అర్థం చేసుకోవచ్చు. ఈ నేపథ్యంలోనే 1986, 1987లలో పంచాయతీ, మండల ఎన్నికలొచ్చాయి. కొత్తపాళెం గ్రామానికి దువ్వూరు విజయకుమార రెడ్డిని సిపిఎం సర్పంచి అభ్యర్థిగా నిలిపింది. ఆ ఎన్నికల్లో ఆయనే గెలిచారు. వాటి తరువాత మండల ఎన్నికలు, జిల్లా పరిషత్ ఎన్నికలు జరిగాయి. ఈ ఎన్నికల్లో సర్పంచి దాయాది శ్రీనివాసులురెడ్డి టిడిపి అభ్యర్థిగా నిలిచారు. ఆయనను సిపిఎం బలపర్చింది. సిపిఎంను దెబ్బతీసేందుకు కొత్తపాళెం భూస్వాములు ఆర్ఎస్ఎస్ తో చేతులు కలిపారు. ఈ ఎన్నికల సందర్భంగా వీరు ముందే వేసుకున్న పథకం ప్రకారం రెచ్చగొట్టి ఘర్షణలకు దిగారు. ఈ ఘర్షణల్లో టిడిపి వాళ్ళు తప్పకున్నారు. సిపిఎం ఒంటరిగా ఎదిరించాల్సి వచ్చింది. అదును కోసం ఎదురు చూస్తున్న భూస్వామ్య గూండాలు ముందే వేసుకున్న పథకం ప్రకారం మిద్దెపైకి చేరారు. అక్కడ నుంచి అటుగా వస్తున్న సిపిఎం కార్యకర్తలపై ఇటుక రాళ్ళతో దాడి చేశారు. ఆ సందర్భంగా ఒక ఇటుక రాయిని చినగీషా తలకేసి కొట్టడంతో అక్కడికక్కడే ఆయన స్పృహతప్పి పడిపోయారు. ఆయనను వెంటనే రామచంద్రారెడ్డి ఆస్పత్రిలో చేర్చారు. పరిస్థితి విషమంగా ఉందని చెప్పడంతో మద్రాసు జనరల్ ఆస్పత్రికి తీసుకెళ్ళారు. ఆస్పత్రిలో ఆయన చనిపోయారు. కొత్తపాళెం గ్రామంలో కమ్యూనిస్టు పద్ధతిలో ఆయన సమాధిని నిర్మించారు. దళితవాదంలో ముందు కొల్లు యాదగిరి స్థాపం కనిపిస్తుంది. దానిని దాటి ముందుకెళ్ళాక చినగీషా సమాధి కనిపిస్తుంది. ఆయనకు భార్య, ఇద్దరు కుమారులున్నారు.

తిరుగుబాటు చెంచయ్య

వీరి పూర్తి పేరు దర్శి చెంచయ్య. నెల్లూరు జిల్లాకు చెందిన వారు. తొలి కమ్యూనిస్టుల్లో వీరొకరు. అమెరికాలో గదర్ పార్టీలో చేరి రాజకీయ కార్యకలాపాల్లో దిగినా 1935 నాటికి కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరారు. నెల్లూరు జిల్లా పార్టీ నిర్మాణంలో వీరి పాత్ర స్వల్పమే. ఆయన గ్రాడ్యుయేషన్ వరకు భారత్‌లో చదివి ఉన్నత విద్యాభ్యాసానికి అమెరికా వెళ్ళారు. అక్కడ గదర్ (విప్లవం) పార్టీలో చేరి 1912-15 మధ్య పనిచేశారు. యుద్ధకాలంలో (1914-18) భారతదేశాన్ని విముక్తి చేసేందుకు ఆ పార్టీ రూపొందించిన సాయుధ తిరుగుబాటు పథకంలో వీరికి కూడా పాత్ర ఉంది. బర్మాను స్వాధీనం చేసుకోవడానికి వెళ్ళిన ఎనిమిది మందిలో వీరొకరు. బర్మా చేరకముందే వీరు సయాంలో (థాయిలాండులో ఉంది.) అరెస్టు అయ్యారు. వివిధ జైళ్ళలో నాలుగైదు సంవత్సరాలు డిటెన్యూగా ఉన్నారు. కొన్నాళ్ళు దేశీయ జైలు నిర్బంధంలోనూ ఉన్నారు. 1924లో విడుదలయ్యారు. విడుదల అనంతరం 1935వరకు సంఘ సంస్కరణోద్యమాల్లో పనిచేశారు. అందులో భాగంగా వితంతు వివాహాలు, అనాథ శిశుసంరక్షణ, పడుపు వృత్తి నిర్మూలన, హరిజనోద్ధరణ వంటి కార్యక్రమాలు నిర్వహించారు. 1935లో మద్రాసులో ఉండగా షెర్వుడ్ ఎడ్డీ రచించిన రెండు పుస్తకాలు వీరిని ప్రభావితం చేశాయి. అవి “రష్యా సవాలు”, “నేటి రష్యా”. ప్రపంచంలోకెల్లా రష్యాలోనే ఏసుక్రీస్తు బోధనలు అమలు జరుగుతున్నాయనేది ఆ రచయిత అభిప్రాయం. 1936లో విశాఖపట్నంలో ఉండగా చంద్ర రాజేశ్వరావుతో వీరికి పరిచయమైంది. రాజేశ్వరావు బెనారస్ విశ్వవిద్యాలయంలో విద్య నభ్యసించి విశాఖపట్నం వచ్చారు. మెడికల్ విద్యార్థిగా ఉంటూ పార్టీ పనిచేసేవారు. చెంచయ్య “సోషలిజం: ఊహాజనితం, శాస్త్రీయం” అనే గ్రంథాన్ని తెలుగులోకి అనువదించారు. ఉభయలూ మద్రాసు కార్మికోద్యమంలో పనిచేశారు. సామ్రాజ్యవాద యుద్ధ దశలో చెంచయ్యగారు కమ్యూనిస్టు పార్టీలో ప్రవేశించి, డిటెన్యూగా నిర్బంధింపబడ్డారు. విడుదలై వచ్చాక రాజకీయాల నుంచి విరమించుకున్నారు. ఈయన అప్పటి ఉత్తర నెల్లూరు జిల్లా (ప్రస్తుత ప్రకాశం జిల్లా) కు చెందిన వారు. (కంభంపాటి సీనియర్ పుస్తకం నుంచి)

దువ్వూరి బలరామిరెడ్డి, చుండి జగన్నాథం (నెల్లూరు జిల్లా) 1932 శాసనోల్లం ఘనోద్యమంలో పాల్గొని ఆరేసి నెలలు జైలుశిక్ష అనుభవించారు. బలరామిరెడ్డి తిరుచునాపల్లి జైల్లోనూ, జగన్నాథం బళ్ళారి జైల్లోనూ ఉన్నారు.

**‘బాంబు’లతో మొదలై
విప్లవకారులైన
దువ్వూరి, చుండి**

దువ్వూరి బలరామిరెడ్డి భగత్‌సింగ్ అనుచరులతోనూ, బెంగాలీ డిటెన్యూలతోనూ సంబంధం పెట్టుకుంటే చుండి జగన్నాథం భగత్‌సింగ్ అనుచరులతో (బళ్ళారి జైల్లో వారే ఉన్నారు) చర్చలు జరిపేవారు. ఫలితంగా వీరిద్దరూ విడుదలయ్యాక వ్యక్తిగత విష్ణవ గ్రూపులతో సంబంధాలేర్పరచుకుని పని చేయసాగారు. కాకినాడ బాంబు కేసులో అరెస్టయిన భయంకరాచారితోనూ, కానూరు రామానంద చౌదరితోనూ కలిసి కార్యక్రమాలు రూపొందించుకోసాగారు. నెల్లూరు జిల్లా గ్రూపుతో వ్యక్తిగత విష్ణవవాద చర్చల వల్ల ఉపయోగం లేకపోవడమేకాక బోలెడు నష్టం వస్తుందని నచ్చచెప్పడానికి సుందరయ్యగారు చాలా ప్రయత్నించారు. కాని ప్రయోజనం లేకపోయింది. 1933లో కాకినాడ బాంబు కేసులోనూ, మద్రాసు కుట్ర కేసులోనూ చాలా మంది యువకులు అరెస్టయ్యారు. వారిలో కొందరు అప్రూవర్లుగా తయారయ్యారు. మిగిలినవారు జైళ్ళలో నిర్బంధానికి గురయ్యారు. బలరామిరెడ్డి, చుండి జగన్నాథం జైళ్ళలో విష్ణవ సాహిత్యం చాలా చదివారు. విడుదలై వచ్చాక అదివరకే నెల్లూరులో కమ్యూనిస్టులు స్థాపించిన కూలీ రక్షణ సమితి కార్యకలాపాలు చూసి ఉత్తేజం పొందారు. వీరితో సుందరయ్య జరిపిన చర్చల ఫలితంగా కూలీ రక్షణ సమితిలో చేరారు. నెల్లూరు పట్టణంలోని పతేఖాన్ పేట శాఖకు చుండి జగన్నాథం రెండో శాఖ కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. ఆ ప్రాంత ప్రజలను ఉద్యమంలోకి తీసుకురావడంలో ఎనలేని కృషి చేశారు. క్రమంగా బలరామిరెడ్డి, జగన్నాథంలతోపాటు రావి ఆదిశేషయ్య, ముత్తరాజు గోపాలరావు, పూసపాటి నరసింహారాజు, పుచ్చలపల్లి గోవిందమ్మ(సుందరయ్య అక్క) కార్యరంగంలో ప్రవేశించారు. గ్రామాల్లో వ్యవసాయ కూలీలకు కూలి గింజలు కొలిచేటప్పుడు భూస్వాములు తక్కువ ప్రమాణం గల ముంతలతో కొలిచేవారు. వాటిని పిచ్చిముంతలనేవారు. అలా పిచ్చిముంతలతో గింజలు కొలిచి ఇవ్వడాన్ని కూలీ రక్షణ సమితి వ్యతిరేకించింది. అందుకు ఉద్యమం ప్రారంభించింది. దాని సభ్యులు ఇంచుమించు అందరూ కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులే. ఇలా ప్రారంభమైన కార్యకలాపాల ద్వారాజిల్లాలో పార్టీ విస్తరణ మొదలైంది. చుండి జగన్నాథం నెల్లూరు జిల్లా తొలి కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. (కంభంపాటి సీనియర్ పుస్తకం నుంచి)

**ఎన్నాబత్తిన
బలరామయ్య**

ఎన్నాబత్తిన బలరామయ్య కుటుంబీకులు దామారం మజరా నారాయణపురానికి చెందినవారు. ఇది వెంకటగిరి రాజావారిచ్చిన ఈనాం గ్రామం. వీళ్ళు బిట్రగుంటలో స్థిరపడ్డారు. 1948 నాటికి లేదా దానికి కొంచెం ముందు బస్వారెడ్డి శంకరయ్య ద్వారా పార్టీలోకొచ్చారు. ఈనాం భూముల సమస్యపై సాగిస్తున్న పోరాటం సందర్భంగా బలరామయ్య పార్టీ సభ్యులైనారు. ఈయన కుమార్తెనే బిట్రగుంటలో పార్టీ నాయకులుగా ఉన్న దేవరాల రత్నయ్యకిచ్చి చేశారు. బిట్రగుంటలో ప్రధానంగా పని చేశారు. అక్కరాజు ఖండ్రీగ వగైరా పరిసర ప్రాంతాల్లోనూ పార్టీ నిర్మాణానికి తోడ్పడ్డారు. పాల సొసైటీ పెట్టి దానికి ప్రెసిడెంటుగా ఉంటూ పాడిరైతులకు అండగా నిలిచారు. బిట్రగుంట రైల్వే స్టేషన్లో బుక్‌స్టాల్ పెట్టి, అందులో పార్టీ సాహిత్యాన్ని కలిపి అమ్మారు.

విద్యార్థి నేత ఆమంచర్ల గంగాధరరావు

నెల్లూరు జిల్లాలోనూ, ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలోనూ విద్యార్థి ఉద్యమ ప్రారంభకుల్లో ఆమంచర్ల గంగాధరరావు ఒకరు. అఖిల భారత కేంద్రం నుంచి ఆంధ్ర రాష్ట్ర విద్యార్థి మహాసభకు 1937లో బాణీ వాలా వచ్చారు. ఆ సందర్భంగా ఆయన నెల్లూరు జిల్లాలోని కావలి, నెల్లూరు, వెంకటగిరి

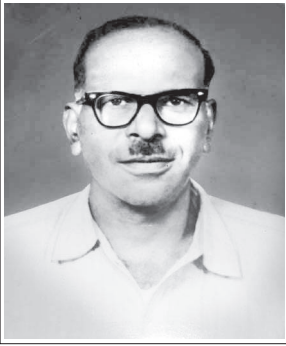
పట్టణాల్లో పర్యటించి విద్యార్థుల్లో సోషలిస్టు సిద్ధాంత ప్రచారం చేశారు. ఇదే సంవత్సరం బీహార్ కు చెందిన జయప్రకాష్ నారాయణ కూడా ఇదే అంశాన్ని ప్రచారం చేస్తూ జిల్లాలో పర్యటించారు. ఈ చర్చ జిల్లాలోని విద్యార్థులను సోషలిస్టు సిద్ధాంతం వైపుకు మొగ్గేలా చేసింది. నెల్లూరులోని విఆర్ కళాశాలకు చెందిన ఆరిశ సుందరరాజన్, ఆమంచర్ల గంగాధరరావులు కమ్యూనిస్టులకు చేరువయ్యారు. వీరితోనే నెల్లూరులోనూ ఎఐఎస్ఎఫ్ కార్యకలాపాలు 1937లో విద్యార్థుల మధ్య ప్రారంభమయ్యాయి. వీరిరువురి నాయకత్వంలో 1939 నాటికి జిల్లాలో విద్యార్థి సంఘం విస్తరించింది. 1939 నాటికి వీరు కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులయ్యారు. కడప జిల్లాకు చెందిన పంజరం నర్సింహారెడ్డి, ఆమంచర్ల పురుషోత్తం కూడా విద్యార్థి రంగంలో పని చేస్తూ 1940 లోపు పార్టీ సభ్యత్వాన్ని పొందారు.

1940 నాటికి రాష్ట్రంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీపై నిర్బంధం తీవ్ర స్థాయిలో అమలవుతోంది. ఈ సమయంలో గుంటూరులో జరిగిన ఎఐఎస్ఎఫ్ రాష్ట్ర మహాసభలో ఆమంచర్ల గంగాధరరావు రాష్ట్ర ప్రధాన కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. 1941 బెజవాడ మహాసభ నాటికి ఆయనను పోలీసులు అరెస్టు చేశారు. రైలెక్కేందుకు గూడూరు రైల్వే స్టేషన్లో ఉండగా ఇండియా రక్షణ చట్టం కింద ఆయనను అరెస్టు చేశారు. అనంతరం నెల్లూరు జిల్లా కలెక్టరు ఎదుట హాజరు పరిచారు.

1943వ సంవత్సరంలో నెల్లూరు జిల్లా విద్యార్థి మహాసభ నెల్లూరు పట్టణం, వెలుపల ఉన్న నవలాకుల తోట (ప్రస్తుతం పట్టణంలో కలిసి పోయింది) లోని వత్తివారి సత్రం వద్ద జరిగింది. గంగాధరరావు స్వయంగా దీనిని పర్యవేక్షించారు. 1943లో నెల్లూరు జిల్లాలో రాజకీయ పాఠశాలలో జరిగింది. మూలాపేట పోలీసు గ్రౌండ్ కు పడమర భాగాన ఒక పెద్ద మేడ (మిడ్డె)లో జరిగింది. దీనిలో అప్పటికి పార్టీ జిల్లా నాయకులైన ఏనుగు శ్రీనివాసరెడ్డి, ఆమంచర్ల గంగాధరరావు కూడా పాల్గొన్నారు. విద్యానంతరం వీరు న్యాయవాద వృత్తిని స్వీకరించారు.

సిసి సుబ్బయ్య నాయకత్వంలో గూడూరు కేంద్రంగా పరిసర ప్రాంతాల్లో పని చేశారు. సైదాపురం, కలిచేడు, చిన్నూరు, తిప్పవరప్పాడు పరిధిలో ఉన్న మైకా గనుల్లో కేంద్రీకరించి పనిచేశారు. పనిగంటలు, పని ప్రాంతంలో భద్రతా చర్యలు, వేతన సమస్యలపై పోరాటాలు నడిపారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఆధ్వర్యంలో మైకా గని కార్మికులను సంఘటితపర్చారు.

జక్కుల ఆదిశేషయ్య

ప్రజల మనిషి బస్వారెడ్డి శంకరయ్య

బస్వారెడ్డి శంకరయ్య స్వగ్రామం నెల్లూరు జిల్లా ఇందుపూరు. అక్కడికి నాలుగు మైళ్ళ దూరంలోని గోగులపల్లి ఉప్పు సత్యాగ్రహానికి కేంద్రంగా ఉండేది. రెండు మైళ్ళ దూరంలోని అల్లూరు కల్లు వ్యతిరేక పికెటింగుకు కేంద్రంగా ఉండేది. వీటి ప్రభావం గ్రామ యువకులపై పడింది. ఊరి పెద్దలు జస్టిస్ పార్టీకి చెందినవారవడంతో వారు సత్యాగ్రహాన్ని వ్యతిరేకించేవారు. అందుచేత శంకరయ్య ఒకరోజున ఇంట్లో చెప్పకుండా నెల్లూరు వెళ్ళి వాలంటీరు దళంలో చేర్చుకోమని కోరారు. ఈయన మైనరు కాబట్టి చేర్చుకోకుండా శిబిరానికి చేయవలసిన పనులు కొన్ని ఇచ్చారు. తరువాత అల్లూరు వెళ్ళి కల్లు దుకాణం వద్ద పికెటింగు చేశారు. పికెటింగ్ చేశారన్న కక్షతో కల్లు కుండ ఈయన నెత్తిన కుమ్మరించారు.

1935లో 'ప్రభ' పక్ష పత్రిక చదివి కమ్యూనిస్టు భావాలు అలవరచుకోసాగారు. అప్పటికే కుట్ర కేసులలో జైళ్ళలో ఉండి విడుదలై వచ్చిన రావి ఆదిశేషయ్య, చుండి జగన్నాథంలతో పరిచయమేర్పడింది. వారితో కలిసి కమ్యూనిస్టు సాహిత్యం చదివేవారు. తర్వాత నెల్లూరు జిల్లాకు వచ్చిన సుందరయ్య పెట్టిన మొదటి కూలీ రక్షణ సమితిలో పని చేశారు. 1936 ప్రారంభంలో పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. చుండి జగన్నాథం, దువ్వూరు బలరామిరెడ్డి, రావి ఆది శేషయ్యల తరువాత జిల్లాలో వీరు పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. 1936లో కోపూరు తాలుకా గ్రామాల్లో తిరుగుతూ అనేక గ్రామాల్లో పార్టీ శాఖలు ఏర్పాటు చేశారని జొన్నా కోటయ్య డైరీలో రాసుకున్నారు. చుండి జగన్నాథం అరెస్టు కావడంతో 1939లో కొన్నాళ్ళు ఆర్గనైజింగ్ కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. కోపూరు తాలుకా తలమంచితో 1959 మే 22, 23 తేదీల్లో జరిగిన జిల్లా కౌన్సిల్ సమావేశంలో బస్వారెడ్డి శంకరయ్యను తిరిగి జిల్లా కార్యదర్శిగా ఎన్నుకున్నట్లు గునుపాటి రామ చంద్రయ్య 'జ్ఞాపకాలు'లో రాశారు. ఆయన అసలు పేరు శంకర రెడ్డి. చెప్పేదాన్ని ఆచరణలో చూపడంలో భాగంగా తన పేరు నుండి 'రెడ్డిని తొలగించి శంకరయ్య అయ్యారు.

కోపూరు తాలుకాలో ఆయన పనిచేయడం ప్రారంభించాక వ్యవసాయ కార్మిక, రైతు ఉద్యమాలపై కేంద్రీకరించారు. రెండో ప్రపంచ యుద్ధాన్ని అడ్డుపెట్టుకుని బ్రిటీష్

సామ్రాజ్యవాదులు ప్రజా ఉద్యమాలన్నింటినీ అణిచేసే ప్రయత్నం చేశారు. రైతు రంగంలో కూడా అనేకమంది ప్రముఖులను డీటైన్ చేశారు. నందూరి ప్రసాదరావు, లక్ష్మీనరసరాజు, చితం సత్యనారాయణ దాసుతో పాటు బస్వారెడ్డి శంకరయ్య తదితరులను జైళ్ళలో నిర్బంధించారు. నెల్లూరు జిల్లా నుంచి కొత్తపట్నం రాజకీయ పాఠశాలకు హాజరై అరెస్టు అయిన వారిలో పుచ్చలపల్లి గోవిందమ్మ, ఆమె భర్త ఆది శేషయ్యతో పాటు శంకరయ్య కూడా ఉన్నారు. 1940, 41 సంవత్సరాల్లో బస్వారెడ్డితో పాటు అల్లూరు రంగయ్యను ప్రభుత్వం ఇంటర్నమెంట్ చేసింది. అంటే గ్రామం వదిలి వెళ్ళకుండా గృహ నిర్బంధం చేసింది. ఆ తరువాత అరెస్టు చేశారు. రెండేళ్ళు డిటెన్యూ (రాజకీయ ఖైదీ)గా రాయవేలూరు జైల్లో ఉంచారు. రెండో ప్రపంచ యుద్ధ కాలంలో పార్టీ వైఖిరిలో మార్పు వచ్చాక 1941లో కమ్యూనిస్టులందర్నీ విడుదల చేసిన సందర్భంగా బస్వారెడ్డి శంకరయ్యను కూడా విడుదల చేశారు. 1937లో 'రైతు రక్షణ యాత్ర' నెల్లూరు జిల్లా మీదుగా వెళ్ళినప్పుడు బస్వారెడ్డి నాయకత్వంలో భీమవరపు శేషయ్య, నూకలపాటి శంకరయ్య ఏర్పాట్లు చేశారు. ఆ యాత్ర సమయంలోనే బలమైన రైతు ఉద్యమానికి అవసరమైన పునాదులేసుకున్నారు.

ఆ తరువాత బస్వారెడ్డి కోవూరు తాలుకాలో ప్రజా ఉద్యమాలపై కేంద్రీకరించారు. 1939-40 సంవత్సరాల్లో వేగూరు, విడవలూరు కేంద్రాలుగా చేసుకుని అల్లూరు రంగయ్య, మత్తిక బాల సుబ్రహ్మణ్యం, కొల్లుకుదురు రాజగోపాలరెడ్డి నాయకత్వంలో వ్యవసాయ కార్మికుల కూలి రేట్ల పెంపు కోసం, 'పిచ్చి ముంతల' (కూలి ధాన్యం కొలిచే ముంతలు. తక్కువ కొలిచేలా వీటిని రూపొందిస్తారు) కొలతలకు వ్యతిరేకంగా పోరాటాలు సాగించారు. 1944 అఖిల భారత కిసాన్ మహాసభ సందర్భంగా నెల్లూరు రైతు సంఘంపై కేంద్రీకరించారు. బస్వారెడ్డి నాయకత్వంలో జొన్నా కోటయ్య, భీమవరపు శేషయ్య, ఏలూరు దశరథ రామయ్య కోవూరు తాలుకాలో తిరిగి రైతు సంఘం సభ్యత్వం చేర్పించారు. ఈ మహాసభ జమీందారీ, ఈనాందారీ, శోత్రియందారీ భూములపై సాగించాల్సిన పోరాటాలకు దిశా నిర్దేశం చేసింది. ఈ సభానంతరం నెల్లూరు జిల్లాలో చెన్నూరు, సిద్ధారెడ్డిపాలెం, యలమంచిపాడు, దామవరం, అనంతవరం, రాచర్లపాడు, గంగారం, అనంతబట్ల వారి ఖండ్రీక, కొలింబట్ల ఖండ్రీకలలో రైతు మహాసభలు జరిపారు. 1944 - 48 మధ్య కాలంలో 'దున్నే వానికే భూమి' నినాదాన్ని రైతు సంఘం ఆధ్వర్యంలో జిల్లా అంతటా ప్రచార నినాదంగా మార్చేసింది. రైతుల్లో కార్యకలాపాలు ఊపందుకున్న తరువాత తాలుకా కమిటీలు పెట్టి రైతు ఉద్యమాన్ని సమస్వయం పర్చడంలో బస్వారెడ్డి శంకరయ్య కృషి ప్రధానమైంది. 1947, 48 సంవత్సరాల్లో వ్యవసాయ కార్మికులు, సేద్యగాళ్ళ (భూస్వాముల ఇంటినే అంటిపెట్టుకుని చేసేవాళ్ళు) సమస్యలపై పోరాటం చేపట్టారు. కొడవలూరు చెరువు భూములను పేదలకు పంచాలంటూ సాగించిన పోరాటంలో శంకరయ్య, నానాదాసుతో పాటు 10 మందిని అరెస్టు చేసి జైలుకు పంపించారు. ఈ చెరువు లోతట్టు భూముల ఆక్రమణ పోరాటం చాలా ప్రాంతాల్లో విజయవంతమైంది. పేదలకు భూములు దక్కాయి. సేద్యగాళ్ళకు నెలకిచ్చే ఒకటిన్నర తూము బదులు 2 తూముల ధాన్యం ఇవ్వాలని, కూలీల కూలినీ 6 సవాశేర్లకు (సవా శేరు అంటే కేజీ కన్నా కొంచెం ఎక్కువ) పెంచాలనే డిమాండ్లపై ఈ ఉద్యమం సాగింది. ఇందువూరు, తలమంచి, ఎల్లూరుపాలెం,

రామాపురం, లేగుంటపాడు, విడవలూరు, అల్లూరు, వావిళ్ళ, దంపూరు, చౌకచర్ల, దామేగుంట, మోడేగుంట, తురిమెళ్ళ గ్రామాల్లో సమ్మె ఉధృతంగా జరిగింది. భూస్వాములు పోటీ కూలీలను తెచ్చి సమ్మె విచ్చిన్నానికి పూనుకున్నారు. భూస్వాముల ఈ కుట్రలను వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం ఎదిరించి నిలిచింది. తలమంచి, ఇందుపూరు, లేగుంటపాడు, యల్లూయపాలెం గ్రామాల్లో స్థానిక నాయకులను అరెస్టు చేశారు. కోపూరు సబ్ జైలుకు తరలించారు. 1948లో విడవలూరులో వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం తాలుకా మహాసభ జరిపేందుకు సన్నాహాలు చేస్తుండగా పోలీసులు దాడిచేసి బస్వారెడ్డితో పాటు మరో ముగ్గుర్ని అరెస్టు చేశారు. వీరిని డిటెన్యూలుగా జైలుకు తరలిస్తున్న సమయంలో బస్వారెడ్డి తప్పించుకుని వచ్చారు. అరెస్టు కాని కామ్రేడ్స్ రహస్యంగా సభ జరిపారు. ఉద్యమాన్ని కొనసాగించారు. డిమాండ్ల మేరకు అత్యధిక గ్రామాల్లో కూలి సాధించుకున్నారు.

1948లో అల్లూరులో ఎఐఎస్ఎఫ్ జిల్లా మహాసభ జరిగింది. ఈ మహాసభకు బస్వారెడ్డితో పాటు అల్లూరు పరిసర గ్రామాల్లోని శాఖలన్నీ సహకరించాయి. జిల్లా కో-ఆపరేటివ్ సెంట్రల్ బ్యాంకు కార్యదర్శిగా ఖండవల్లి కృష్ణారావు ఉన్నప్పుడు 'రైతులు-రుణాలు' సమస్యలపై ఇచ్చిన అవగాహన ఆధారంగా బస్వారెడ్డి శంకరయ్య నెల్లూరు, కోపూరు, గూడూరు తాలుకాల్లోని అనేక గ్రామాల్లో సాసైటీలు పెట్టించారు. అప్పులు ఇప్పించారు. ఈ కార్యక్రమంతో ఆ ప్రాంతాల్లో రైతు ఉద్యమాన్ని విస్తరించారు. ఇందుపూరు సాసైటీని ఆయన సలహా సంప్రదింపులతో ఏలూరు దశరథ రామయ్య నిర్వహించారు. మరో వైపు అధిక శిస్తులకు వ్యతిరేకంగా రైతులను కూడగట్టి పోరాడారు. పేద రైతుల సాగులో ఉన్న రక, రకాల భూముల మీద వారికే జిరాయితీ హక్కులివ్వాలని పోరాడారు. 1952లో కొండవలూరు చెరువు లోతట్టు భూముల పోరాటంలో బస్వారెడ్డిని, మరి కొందరిని అరెస్టు చేశారు. జిల్లా బోర్డుకు 1949లో జరిగిన ఎన్నికలలో బుచ్చి ఫిర్యా నుంచి రహస్యంగా ఉంటూనే బస్వారెడ్డి శంకరయ్య నామినేషన్ ను వేశారు. ఉపసంహరణల రోజున కాగల్లుపాడుకు చెందిన కాంగ్రెస్ వాది, తాగుబోతు అయిన నెల్లూరు దశరథ రామిరెడ్డి బస్వారెడ్డి సంతకాన్ని ఫోర్టర్లీ చేసి ఉపసంహరించుకుంటున్నట్టు రిటర్నింగ్ అధికారికి ఉపసంహరణ పత్రం ఇచ్చాడు. దాంతో శంకరయ్య నామినేషన్ ను తిరస్కరించారు. 1952 ఎన్నికలలో బస్వారెడ్డి శంకరయ్య కమ్యూనిస్టు పార్టీ అభ్యర్థిగా కోపూరు శాసనసభా స్థానం నుంచి పోటీ చేసి గెలుపొందారు. 1955 ఎన్నికలలో కోపూరు ద్విసభ్య నియోజకవర్గంగా వుంది. జనరల్ సీటుకు బస్వారెడ్డి శంకరయ్య. రిజర్వుడు సీటుకు స్వర్ణా వేమయ్య పోటీ చేశారు. ఓటర్లపై భూస్వాముల ఆంక్షలనూ, దాడులనూ ఎదుర్కొంటూ ఈ ఎన్నికల్లో ప్రచారం చేయాల్సి వచ్చింది. అంత నిర్బంధంలోనూ తిరిగి బస్వారెడ్డి ఎన్నికయ్యారు. 1962 ఎన్నికలలో కోపూరును జనరల్ సీటుగానూ, అల్లూరును రిజర్వుడు సీటుగానూ ప్రకటించారు. కోపూరు జనరల్ సీటుకు పార్టీ అభ్యర్థిగా బస్వారెడ్డి శంకరయ్య పోటీ చేశారు. అల్లూరు రిజర్వుడు సీటుకు పార్టీ అభ్యర్థిగా స్వర్ణా వేమయ్య పోటీ చేశారు. బస్వారెడ్డి శంకరయ్య 250 ఓట్లతో ఓడి పోయారు. స్వర్ణా వేమయ్య నాలుగు వేలకు పైగా ఓట్లతో గెలిచారు. 1964లో పార్టీ చీలికల తర్వాత బస్వారెడ్డి శంకరయ్య ఏ పార్టీతోనూ లేరు. ఉభయ కమ్యూనిస్టు పార్టీలతో సత్సంబంధాలు

కొనసాగించారు. వెట్టి చాకిరీ రద్దు కోసం, పిచ్చి ముంతల కొలతలు, నాము పద్ధతికి వ్యతిరేకంగా, కూలిరేట్లు, జీతగాళ్ళ భత్యాలు పెంచాలని పోరాడినప్పుడూ, దున్నే వానికే భూమి నినాదం ముందుకొచ్చినప్పుడూ భూస్వాముల వర్గ కని తారా స్థాయికి చేరింది. వాళ్ళ ఆగడాలూ అంతులేకుండా సాగాయి. వీటిని బస్వారెడ్డితో పాటు ఆ కాలపు కమ్యూనిస్టులందరూ ఎదుర్కొన్నారు. భూస్వాములు నేరుగా ఘర్షణకు దిగినప్పుడు పేదల రక్షణా చర్యలు ఆవశ్యకంగా ముందుకొచ్చేవని బస్వారెడ్డి చెబుతుండేవారు. “ఈ సందర్భంగా నాతో సహా అనేక మంది క్రిమినల్ కేసులు ఎదుర్కొన్నారు. ఇంకొందరు జామీనుపై వచ్చి నెలల తరబడి కోర్టుల చుట్టూ తిరిగారు.” అని జొన్నా కోటయ్య తన డైరీలో పేర్కొన్నారు. కొందరు ఎంతో కొంత ఆస్తి నష్టాలను కూడా భరించారని ఆయన చెప్పారు. బస్వారెడ్డి శంకరయ్య వ్యక్తిత్వం, కార్యకర్తలతో సాన్నిహిత్యం జిల్లాలో అనేక మందిని ప్రజా ఉద్యమాల్లోకి, కమ్యూనిస్టు పార్టీలోకి తీసుకొచ్చేలా చేశాయి. జక్కా వెంకయ్య, జొన్నా కోటయ్య, గునుపాటి రామచంద్రయ్య, కాలేషా, రావూరి భరద్వాజ వంటి ప్రముఖులెందరో పార్టీలోకొచ్చి జిల్లాలో బాధ్యతలు నిర్వహించారు.

బస్వారెడ్డి శంకరయ్యకు ఇద్దరు అన్నదమ్ములు, ఇద్దరు అక్కజెల్లెళ్ళు. తల్లి బుచ్చమ్మ మనుబోలు మండలం పిడూరు గ్రామానికి చెందిన ‘మన్నెమాల’ వారి ఆడపడుచు. వారిది భూస్వాముల కుటుంబం. తండ్రి బస్వారెడ్డి సుబ్బారెడ్డిది అల్లూరు మండలం ఇందుపూరు గ్రామం. ఆయన మధ్య తరగతి కుటుంబానికి చెందిన వారు. శంకరయ్య భార్య శ్రీదేవమ్మ ఆయన అక్క కూతురు. 1998 అక్టోబరు 26న ఆయన మృతి చెందారు. 2004లో అల్లూరులో ఆయన పేరు మీద నిర్మించిన పార్టీ ఆఫీసు నిర్మాణానికి శ్రీదేవమ్మ సంపూర్ణ తోడ్పాటునిచ్చారు.

కోవూరు తాలూకాలో తొలి శాఖ అలగానిపాడులో పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య ఏర్పాటు చేశారు. ఆ తరువాత విడివిడిగా అక్కడక్కడా పార్టీ సభ్యులున్నా ఒకే గ్రామ శాఖగా లేరు. **1939**నాటికి సభ్యుల సంఖ్య పెరిగింది. శాఖలూ పెరిగాయి. **1939**లో బస్వారెడ్డి శంకరయ్య ఆర్గనైజింగ్ కార్యదర్శిగా ఎన్నికైనప్పటి నుంచి శాఖల, పార్టీ సభ్యుల వివరాలను నమోదు చేశారు. కొన్ని శాఖల్లో ఆ తరువాత కాలంలో చేరినవారి పేర్లు కూడా వున్నాయని జక్కా వెంకయ్య చెప్పారు. బస్వారెడ్డి శంకరయ్య ఇచ్చిన వివరాలను జొన్నా కోటయ్య తన డైరీలో నమోదు చేశారు. ఆయన డైరీ ప్రకారం...

సెల్లు నిర్మాణం : 1936, 37 సంవత్సరాల్లోనే అలగానిపాడులో సెల్ ఏర్పాటు చేసినట్లు చెప్పారు. ఈ సెల్లు పాలిచెర్ల శంకరయ్య, పుచ్చలపల్లి గోవిందమ్మ, నారు పిచ్చయ్య హరిజన్, కోటంపెట్టి కోటారెడ్డి, పాలిచెర్ల రమణారెడ్డి, పూసపాటి నర్సింహరాజు వగైరాలు మొదటి దశలో ఉన్నారు. తర్వాత బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డి, కాకాని సుబ్బరామయ్య, కోటంపెట్టి రామిరెడ్డి, కారేంపూడి రామిరెడ్డి వగైరాలతో కలిపి సెల్ విస్తృతమైంది. కోవూరు తాలూకాలో బస్వారెడ్డి శంకరయ్యతో కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్మాణం ఏర్పడింది. 1936 సంవత్సరంలో శంకరయ్య తాలూకాలో చాలా గ్రామాలు తిరిగి పార్టీ సెల్లు నిర్మాణం ఏర్పాటు చేశారు.

1. ఇందుపూరు సెల్లు : బి. శంకరయ్య, నూకల పాటి శంకరయ్య, దామినేని అక్కయ్య,

ఏలూరు దశరథరామయ్య, బస్వారెడ్డి శ్రీదేవమ్మ వంటి ముఖ్యులతో ప్రారంభమైంది. తర్వాత సుమారు 10-12 మందితో సెల్ ఏర్పడింది.

2. తలమంచి : 1940 నుంచి పార్టీ సెల్ ఏర్పడింది. మొదట జొన్నా కోటయ్య, జొన్నా వెంకట శెట్టి, జొన్నా నరసయ్య, ముత్యాల చిదంబరం, పరుచూరు రామసుబ్బయ్య, చింతలబోయిన మస్తానయ్య, గుండాల పండయ్య, పసుపులేటి పెంచలయ్య, చెదలవాడ నరసయ్య, కర్నా రామచంద్రయ్య, కర్నా కోటయ్య, బైన వెంకటరత్నం వగైరా 15 మందితో సెల్ ఏర్పడింది.

3. లేగుంట పాడు : గునుపాటి రామచంద్రయ్య, పుచ్చలపల్లి వెంకట రెడ్డి, స్వర్ణా పెద్దయ్య, కొల్లుకుదురు సుబ్బరామిరెడ్డి, దువ్వూరు శంకరయ్య, పి పట్టయ్య వగైరా 10, 12 మందితో సెల్ ఏర్పడింది.

4. ఊటుకూరు : బెజవాడ శేషారెడ్డి, పుచ్చలపల్లి చంద్రారెడ్డి, చిర్రాసూరు మస్తానయ్య, తలమంచి శంకరయ్య, కొప్పోలు వెంకయ్య, నక్కా రామయ్య, తలమంచి సుందరయ్య తర్వాత 10, 15 మందితో పెద్ద సెల్ ఏర్పడింది.

5. విడవలూరు : నేరళ్ళ వెంకయ్య, గోళ్ళ సుబ్బయ్య, పనేటి వెంకయ్య, చేపూరు వెంకయ్య, దాసరి వీరస్వామి, చిట్టేటి బుజ్జయ్య, పసుపులేటి సుబ్బయ్య, పాలెంక ఆదిశేషయ్య, పసుపులేటి కోటయ్య, పసుపులేటి వెంకయ్య, పాశం సుబ్బరామయ్య, తాటిపర్తి వెంకయ్య, సుబ్బరామిరెడ్డి, మదిర సుబ్బరామయ్య ఇంకా కొంత మందితో ఏర్పడింది.

6. దంపూరు : సుంకర చెన్నయ్య, దేవరపల్లి ఆది శేషయ్య, అపారి రమణయ్యలతో పాటు ....(అని వదిలేశారు)

7. వావిళ్ళ : పమ్మి కోటారెడ్డి, షేక్ రసూల్, సిద్ధారెడ్డి రమణారెడ్డి, పరుసు సుబ్బయ్య, ఇంపులూరు వెంకటసుబ్బయ్య....

8. చౌకవెల్ల : అన్నారెడ్డి బలరామిరెడ్డి, కూనపరెడ్డి వెంకట సుబ్బయ్య, దేవదాసు, బుజ్జయ్య

9. దామేగుంట : గేడపాళెంలో మడపర్తి వెంకయ్య, యాటగిరి రమణయ్య, తలపల శంకరయ్య, తలపల శేషయ్య, తలపల కృష్ణయ్య.

10. పురిణి : యు.వి.శేషయ్య, పురిగి రమణయ్య, దేవిరెడ్డి రమణారెడ్డి వగైరాలతో... (అని వదిలేశారు)

11. ఇసుకపల్లి : బొబ్బల రమణయ్య, బి.ఎల్.ఎన్. చౌదరి... (అని వదిలేశారు)

12. అల్లూరు : అల్లూరు రంగయ్య, భీమవరపు శేషయ్య, రావి ఆదిశేషయ్య, రామసింగు, షేక్ ఆదం, పుత్తేటి రమణయ్య, ఎన్ బాలకృష్ణారెడ్డి, రామిశెట్టి నారాయణ, పేరయ్య, రామిశెట్టి రఘురామయ్య, నీలయ్య

13. మోపూరు : జెట్టి కోటారెడ్డి. పేర్లు గుర్తులేవు. మరో ముగ్గురితో సెల్

14. బీరంగుంట : పరి చెన్నయ్య, తిరుమల శెట్టు రమణ, వెంకట సుబ్బయ్య.

15. నార్లు ఆములూరు : చెల్లా పెద వెంకటేశ్, బెల్లంకొండ వెంకయ్య, జి. బీమయ్య, షేక్ కాలేషా, గరికి వెంకయ్య.

16. బటకాగొల్లు : దాసరి సుబ్బయ్య, ఎం. వెంకయ్య, బూడిద లక్ష్మయ్య, జలదంకి వీరస్వామి.

17. జమ్మిపాలెం : ఎం. రాధాకృష్ణయ్య, ఎం. రమణయ్య, శేషయ్య

18. కోవూరు : శీతా పోలయ్య, దువ్వూరు కోటయ్య, బాల సుబ్రహ్మణ్యం, ఎం. పురుషోత్తం, ఎన్ దశరథరామయ్య, సుబ్బారెడ్డి, మొలకల గోపాలయ్య, గోగుల రమణయ్య, పముజుల కృష్ణయ్య

19. పార్లపల్లి : కేతిరెడ్డి కోటారెడ్డి, పులిరామ కృష్ణయ్య, కేతిరెడ్డి వెంకట సుబ్బారెడ్డి, పిచ్చయ్య

20. కొడవలూరు : షేక్ మహబు, సిద్దయ్య, సాలారుద్దీన్, జమాల్, కాలేషా

21. మోడేగుంట : కొల్లుకుదురు రాజగోపాల్ రెడ్డి, బట్టేపాటి శేషయ్య, తదితరులతో సెల్ ఏర్పడింది.

22. దామర మడుగు : 1952 లో ఏర్పడింది. జక్కా వెంకయ్య, కృష్ణారెడ్డి, చంద్రమోహన్, మోడెం దశయ్య, పాలిచెర్ల వెంకయ్య, షేక్ గౌస్‌భాషా, షేక్ వహీబ్, మోడేగుంట రమణయ్య, సుంకర వెంకట సుబ్బయ్య, మన్నెపల్లి వెంకయ్యలతో పెద్ద సెల్ ఏర్పడింది. పై వారందరికంటే ముందు కృష్ణారెడ్డి చంద్రమోహన్, రామచంద్రయ్య (రాజారామ్) సభ్యులు.

23. రేవాల : ఎర్రంరెడ్డి రమణారెడ్డి, ఎర్రంరెడ్డి వెంకరెడ్డి, మరి కొందరి పేర్లు తెలియవు.

24. బుచ్చి : ఎస్. ఆదిరెడ్డి, షేక్ సాబ్‌జాన్, అత్తిపల్లి బాలిరెడ్డి, రామిరెడ్డి శంకర రెడ్డి ఉన్నారు. పార్టీకి సానుభూతిపరులుగా ఎన్‌ఎల్‌వి రమణారెడ్డి, శివకోటారెడ్డి వగైరాలు గట్టి తోడ్పాటునిచ్చారు.

25. యలాంపాలెం : కడింపాటి వెంకయ్య, కాకుమాని సుబ్బయ్య, గురు బ్రహ్మం

26. రామాపురం : షేక్ కాలేషా, డోలా బలరామయ్య, డోలా కృష్ణయ్య, మేకల మస్తానయ్య, గుర్రం కృష్ణయ్య, కొల్లుకుదురు వెంకరెడ్డి.

27. తురిమెర్ర : కోటంరెడ్డి వెంకరెడ్డి, షేక్ రహ్మాతుల్లా, హసన్, బొంతా రమణయ్య కోటంరెడ్డి కృష్ణారెడ్డి.

28. కొత్త వంగల్లు : గంగినేని వెంకయ్య, గంగినేని కొండప నాయుడు, రామమూర్తి, నాగభూషణం.

29. యలమంచి పాడు : పోతరాజు రమణయ్య, ఏసోబు, పెద ఏసోబు.

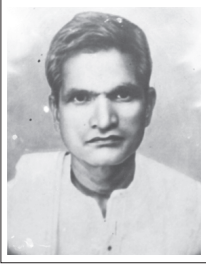
30. నారాయణ పురం (ఉప్పుర పాలెం) : యన్నాబత్తిన బలరామయ్య, యన్నాబత్తిన కోటయ్య, పేర్లు తెలివు. ఇంకా ముగ్గురు, నలుగురు సభ్యులుండేవారు.

31. కౌరు గుంట : వై. యాదగిరి, కరేటి నర్సయ్య వగైరాలతో...

32. పాటూరు : వుక్కిం వెంకట సుబ్బయ్య, పెండెం రామమూర్తి, చంద్రమౌళి, చిట్టమూరు దశరథరామి రెడ్డి.....

33. మానిగుంట పాడు, విడ్డిపాలెం గ్రామాల్లో : వాసా రామిరెడ్డి, గంగపట్నం వెంకయ్య, గోపాలయ్య మొదలైన కామ్రెడ్లుతో సెల్లు ఏర్పడింది.

(1964 పార్టీ చీలికల ముందు దశలో పార్టీ శాఖలూ - సభ్యులుగా రాశారు. చీలిక తరువాత ఇంకా అనేక గ్రామాల్లో శాఖలు ఏర్పడ్డాయని ఉంది.)

రైతు పె'న్నిభి'

ఖండవల్లి కృష్ణారావు

నెల్లూరు జిల్లా కో ఆపరేటివ్ సెంట్రల్ బ్యాంకు కార్యదర్శిగా ఉన్న ఖండవల్లి కృష్ణారావు తూర్పు గోదావరి నుంచి నెల్లూరు జిల్లాకు వచ్చారు. ఆయన కూడా కూలి రక్షణ సమితిలో సభ్యుడుగా ఉంటూ కమ్యూనిస్టు పార్టీ వైపుకు ఆకర్షితులయ్యారు. నెల్లూరు పట్టణంలోని పత్తేఖాన్ పేట శాఖకు మూడో శాఖ కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. సహకార సంస్థలు ప్రధానంగా రైతులకు సహాయం చేసేవిగా ఉండాలని వారి అభిప్రాయం.

దీన్ని ఆయన ఆచరణలో పెట్టారు. గ్రామాల్లో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంతో అనుసంధానిస్తూ సొసైటీలను ఏర్పాటు చేసేలా రైతు సంఘానికి కార్యక్రమం ఇచ్చారు. తద్వారా రైతులు రుణాలు పొంది లబ్ధి పొందారు. ఆనాటి పునాదితోనే కమ్యూనిస్టులు బలంగా ఉన్న అనేక గ్రామాల్లో ఈనాటికీ పిఎస్ఎస్లు సమర్థవంతంగా నడుపుతున్నట్లు ఆ తరం నాయకులు చెబుతుంటారు. ఆయన చేపట్టిన ఈ చర్య అప్పట్లో జిల్లాలో రైతు ఉద్యమ నిర్మాణానికి తోడ్పడింది. సహచరుల కోసం మార్క్సిస్టు సాహిత్యం తెప్పించి ఇచ్చేవారు. కేవలం పుస్తకాలు తెప్పించడమేకాక, మీరట్ స్టేట్ మెంట్ ను రహస్యంగా టైపు చేయించి, బైండు కట్టించి, వాటి ప్రతులను వివిధ కేంద్రాలకు పంపడంలో సహాయ పడ్డారు. తనకొచ్చే జీతంలో ప్రతినెలా కొంత ఒక హోల్ బ్రైమర్ కోసం కేటాయించేవారు. ఆనాటి కూలీ రక్షణ సమితి కార్యకలాపాల గురించి పరుచూరి రామకోటయ్య తన వ్యాసంలో ఇలా తెలిపారు. “తమకనుకూలంగా ఎవరైనా యువకులు కన్పించితే, వాళ్ళను ముందు కమ్యూనిస్టు మ్యూనిఫెస్టో లాంటి పుస్తకాలు తెరచి చదవమని ఖండవల్లి కృష్ణారావు చెప్పేవారు. అది సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక దశ. అదే సమయంలో బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం పట్ల తీవ్ర వ్యతిరేక భావాలున్న దశ కాబట్టి ఈ లేబరు ప్రొటెక్షన్ లీగు వారిని ప్రజలు బాగా ఆదరించేవారు. నెల్లూరు టౌన్ లోనూ, గ్రామాల్లోనూ ఈ విధంగా సాగిన ప్రచారం ఫలితంగా జిల్లాలో వేగురు, విడవలూరు, మోడేగుంట, కాకువల్లి, పూడిపర్తి మొదలైన గ్రామాల్లో వ్యవసాయ కార్మిక సమ్మెలు జరిగాయి. కొన్ని సమ్మెలు దీర్ఘ కాలంపాటు జరిగాయి.” అని పేర్కొన్నారు. ఆ తరువాత ఆయన ఉద్యోగానికి రాజీనామా చేసి పార్టీలో క్రియాశీలక పాత్ర పోషించారు. అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీకి నెల్లూరు జిల్లా కార్యదర్శిగా కూడా ఆయన పని చేశారు. 1952 ఎన్నికల్లో కమ్యూనిస్టు పార్టీ అభ్యర్థిగా నెల్లూరు (ద్వి సభ్య నియోజక వర్గం, జనరల్ స్థానం) నుంచి ఖండవల్లి కృష్ణారావు పోటీ చేశారు. కాంగ్రెస్ నుంచి పోటీపడిన ఎసి. సుబ్బారెడ్డి వంటి ఘనాపాటీలను ఓడించి గెలిచారు.

శాసన సభ వేదిక నుంచి ప్రజా సమస్యలను లేవనెత్తడంలోనూ, బయట ప్రజా పోరాటాలు నిర్వహించడంలోనూ అసలు సినలైన మార్కిస్టుగానూ, మేధావిగానూ గుర్తింపు పొందారు. ఈ కాలంలో నెల్లూరు జిల్లాలో అరెస్టు చేసిన వారిలో ఖండవల్లి కృష్ణారావు కూడా ఉన్నారు. ఈ నిర్బంధ కాలంలో పార్టీ ఒక రహస్య సర్క్యూలర్ ను ఇచ్చింది. రహస్య జీవితానికి అలవాటు పడిన వారు అరెస్టు కాకూడదని చెప్పింది. రహస్యంగా ఉంటూ పార్టీని సమన్వయ పర్చాలని చెప్పింది. రహస్య జీవితానికి అలవాటు పడని వారిని అరెస్టు కావాలని చెప్పింది. ఈ సందర్భంగా అరెస్టు చేసిన కృష్ణారావును కూడా కడలూరు జైలుకు తరలించారు. (కమ్యూనిజం, డిసెంబరు 1975 నుంచి సేకరణకు అదనపు వివరాలు చేర్చాం)

తిరుగుబాటు రామ'నా(ధ)దం'

బ్రిటీషు కాలంలోనే ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాల్లో బీరం రామనాథం వెంకటగిరి ప్రాంతంలో కీలక నాయకుడిగా పనిచేశారు.

1936లో సి.గుర్నాథం అధ్యక్షులుగా ఏర్పడ్డ యువజన సంఘానికి అండదండలిచ్చి ముందుకు నడిపించారు. 1937లో వెంకటగిరిలో అరవ మాలలు కట్టెలు కొట్టి తీసుకు పోతుండగా వారిని ఫారెస్టు గార్డులు కొట్టి వాటిని లాగేసుకున్నారు. యువజన సంఘం నాయకునిగా దీన్ని ఖండిస్తూ ధైర్యంగా ప్రకటన చేయడంతో పాటు వారి కట్టెలు తిరిగి ఇప్పిచ్చేందుకు కృషి చేశారు. జమీందారీ వ్యతిరేక పోరాటాలకు అండగా నిలిచారు. అవసరమైన సందర్భాల్లో ముందుండి పోరాడారు. ఇచ్చాపురం నుంచి మద్రాసు వరకూ 1937లో జరిగిన రైతు రక్షణ యాత్రకు బస్వారెడ్డి శంకరయ్యతో కలిసి జిల్లాలో నాయకత్వం వహించారు. ఆ సమయంలోనూ ఆయన జమీందారీ విధానం రద్దు కోసం పోరాడాల్సిన అవసరం గురించి ప్రచారం చేశారు. ఒకసారి మద్రాసు కోర్టుకు హాజరు పరిచే సందర్భంలో గొలుసులు వేసి తీసుకెళ్ళారు. దీంతో ఆయనకు కోపమొచ్చింది. కోర్టులోనే మేజిస్ట్రేట్ ను నిలదీశారు. “నేను ఏమైనా పశువును అనుకుంటున్నారా... ఈ విధంగా ఈడ్చుకొని రమ్మన్నారు” అంటూ నిలదీశారు. జమీందార్ల ఆగడాలను బహిరంగ మీటింగులలో ఘాటైన పదజాలంతో విమర్శించారు. జమీందారీతరంలోని బోగలాలస్వాన్ని ఆయన బట్టబయలు చేశారు.

ఆయన సహచరులు శ్రీకాళహస్తి శేషయ్య, ఎన్.వి.కృష్ణయ్య, బస్వారెడ్డి శంకరయ్య గుర్తింపు పొందిన నాయకులు. గట్టిగా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాల్లో పోరాటాలు సాగించారు.

జిల్లాలో నిర్బంధకాలం అమలైనప్పుడు పార్టీ ప్రధాన నాయకులు ఆరెస్టు అయ్యారు. అవి జరుగుతున్న సమయంలోనే అంటే 1940లో వెంకటగిరిలో రామనాథం హోల్టైమరుగా వచ్చారు. ఇదే సమయంలో ఇదే ప్రాంతానికి చెందిన డివి శేషయ్య, కెవి సుబ్బయ్య కూడా హోల్టైమరుగా వచ్చారు. రామనాథం 1935, 36లలో కాంగ్రెసు సోషలిస్టుపార్టీలో ఉంటూ కమ్యూనిస్టు అవగాహనతో బస్వారెడ్డి శంకరయ్యతో కలిసి రైతు సంఘాన్ని నిర్మించారు. గంగా చిన కొండయ్య ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టుపార్టీ తరపున పోటీ చేసినప్పుడు జిల్లాలో ప్రచారానికి పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య, బిటి రణదివే, డాంగే, తరిమెల నాగిరెడ్డి వంటి పెద్ద నాయకులు వచ్చారు. వారి సభల విజయవంతానికి తోడ్పడ్డారు. 1964లో పార్టీలో చీలిక వచ్చినప్పుడు రామనాథం సిపిఐ నుంచి చీలి సిపిఐ(ఎం) లో కొంతకాలం పనిచేశారు. 1967లో చీలినప్పుడు నక్కలైట్లతో వెళ్ళారు. ధనికులు పేద వారికి చేసే ప్రతి అన్యాయం మీదా ధైర్యంగా పోరాటాలు సాగించారు. గుజ్జుల యల్లామందారెడ్డి, వై.వి.గోపాలకృష్ణయ్యలు కూడా ఉద్యమాలలో ఆయన సహచరులు. తన తుదిశ్వాస విడిచే వరకు పేద ప్రజల కోసం పోరాటాలు చేశారు. నీతి, నిజాయితీ కలిగిన మంచి కమ్యూనిస్టు నాయకుడని అప్పట్లో రామనాథం గురించి అందరూ చెప్పుకునే వారు.

ఆయన ఒక వితంతువును ఆదర్శ వివాహం చేసుకున్నారు. ఆమె ఇద్దరు కుమార్తెలకు తనదైన పద్ధతిలో పెళ్లిళ్లు చేశారు. ఒక కుమార్తె మృతిచెందారు. మరో కూతురు వసుంధర వెంకటగిరిలోనే ఉంటున్నారు. ఆయన హయాంలో పనిచేసిన చెంజి నాగభూషణం, డాక్టర్ చెంజి కాళప్పలు, తిప్పా నరసింహులు చెప్పిన వివరాల ప్రకారం 1947లో వారికి 14 సంవత్సరాల వయస్సు ఉన్నప్పుడు బజారులో బహిరంగ సభలు పెట్టి వందలాది మందిని కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాల వైపు మళ్ళించిన మహానాయకునిగా బీరం రామనాథం గురించి చెప్పారు. 10 దఫాలకు పైగా జైళ్ళకు వెళ్ళారు. మద్రాసు ప్రాంతంలోని కడలూరు జైల్లో కూడా ఆయన శిక్షననుభవించారు.

పిలూరు దశరథ రామిరెడ్డి

వీరిది బస్వారెడ్డి శంకరయ్య స్వగ్రామమైన ఇందుపూరు. 1922లో వీరు పుట్టారు. బస్వారెడ్డి శంకరయ్య ప్రభావంతో పార్టీలోకొచ్చారు. ఇందుపూరుతో పాటు పరిసర గ్రామాల ఉద్యమాల్లో పాల్గొన్నారు. కూలిపెంపు పోరాటాలు, పిచ్చిముంతల కొలతలకు వ్యతిరేకంగా జరిగిన పోరాటాలు, చెరువు లోతట్టు భూముల సాధనకు జరిగిన పోరాటాల్లో పాల్గొన్నారు. గ్రామ కో ఆపరేటివ్ క్రెడిట్ సొసైటీ ప్రెసిడెంటుగా 15 సంవత్సరాలు పని చేశారు. ఒక పర్యాయం సర్పంచ్ గా ఎన్నికైనారు. పేదలు, బిసి కులాలపై కేంద్రీకరించి పనిచేశారు. నిత్యం ఆయా వాదల్లో తిరుగుతూ పార్టీపై ప్రజలకు గాఢాభిమానం పెంచగలిగారు. సిపిఐ చీలినప్పుడు సిపిఎంలో చేరారు. 2008 ఫిబ్రవరి 1న చనిపోయారు. ఈయనకు ఇద్దరు కొడుకులున్నారు.

అట్టడుగు వర్గాల నుంచి వచ్చి అత్యున్నతంగా ఎదిగిన సి.సి. సుబ్బయ్య

ఐ. జనార్ధన్ రెడ్డి

మైకా కార్మికోద్యమ నిర్మాతగా పిలవబడే సి.సి. సుబ్బయ్య పూర్తిపేరు చేని చిన వెంకటసుబ్బయ్య. ఆయన అట్టడుగు వర్గాలలోని సంచార తెగలకు చెందిన పూసల వృత్తిదారుల నుంచి వచ్చారు. ఆయన చేని సుబ్బయ్య, బాలమ్మలకు 1910లో వెంకటగిరి తాలూకా ముప్పరపల్లి గ్రామంలో జన్మించారు. 1918లో ఒకటిన్నర అణా (పదిపైసలు) దిన కూలీగా చేరారు. మైకా గనుల్లో చేరాక అక్కడి పరిస్థితులకు వ్యతిరేకంగా కార్మికులతో కలిసి పోరాడుతూ మైకా కార్మిక నాయకునిగా ఎదిగారు. ఆరో తరగతి వరకూ చదువుకున్నారు. స్వయంకృషితో నాయకత్వ లక్షణాలను అభివృద్ధి చేసుకున్నారు. సైదాపురం, రాపూరు మండలాల్లో ఒకప్పుడు విస్తారంగా ఉన్న మైకా గని కార్మికులను సంఘటితం చేశారు. ఆంధ్ర రాష్ట్ర మైకా కార్మిక సంఘం అధ్యక్షులుగా ఎన్నికయ్యారు. అఖిల భారత మైనింగ్ ఫెడరేషన్ కార్యపర్గ సభ్యులుగా పనిచేశారు. కాంగ్రెస్ పార్టీలో చేరి స్వాతంత్రోద్యమంలో, ఉప్పుసత్యాగ్రహంలో పాల్గొని ఆరెస్టయ్యారు. రెండో ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో, పార్టీపై నిర్బంధం అమలవుతున్న దశలో (1948) ఈయన పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. దువ్వూరు రమణారెడ్డి కూడా వీరితో పాటు పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు.

1939లో జరిగిన ఆలిండియా కాంగ్రెస్ త్రిపుర మహాసభకు ప్రతినిధిగా ఎన్నికయ్యారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరాక రేపూరి భరద్వాజ, పరుచూరి రామకోటయ్యలను కలుపుకొని గూడూరు, వెంకటగిరి, సూళ్లూరుపేట ప్రాంతాల్లో పార్టీ నిర్మాణంలో పాల్గొన్నారు. చాలా కాలం గూడూరు డివిజన్ పార్టీ కార్యదర్శిగా కొనసాగారు. ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు పార్టీ నెల్లూరు జిల్లా పార్టీ నిర్మాణంలో ముఖ్య పాత్ర వహించారు. 1948 - 51 మధ్య రహస్య కాలంలో జిల్లా కమిటీ సభ్యునిగా పని చేశారు. ఈ కమిటీ ముగ్గురితో ఉండేది. ఈ కమిటీలో బస్సారెడ్డి శంకరయ్య కార్యదర్శిగా, రామకోటయ్య, సి.సి. సుబ్బయ్య కమిటీ సభ్యులుగా ఉండేవారు. 1950లో కలిచేడు కేంద్రంగా కళ్యాణరాం, సీతారాం తదితర మైకాగనులలో వేతనాలు పెంపుదల కోసం 30 రోజులు జరిగిన గని కార్మికుల సమ్మెకు నాయకత్వం వహించారు. ఆ సమ్మె సందర్భంగా 70 మందిని అరెస్టు చేశారు. వేతనాలు పెంచుకున్నారు. సుబ్బయ్య తెలంగాణా సాయుధ రైతాంగ పోరాటానికి రహస్యంగా తోడ్పడుతున్నాడని ఆయన ఇంటిపై పోలీసులు చాలా సార్లు దాడులు చేశారు. 36 మాసాల పాటు అజ్ఞాత జీవితం

గడిపారు. 13 మాసాలు కడలూరు, రాజమండ్రి జైళ్లలోనూ, ఏడు మాసాలు మార్కాపురం, కారంచేడు, గూడూరు, వెంకటగిరి జైళ్లలోనూ నిర్బంధించారు. సుబ్బయ్య మైకా యజమానులైన సిద్దయ్య నాయుడు, వెల్లేటి గోపాల కృష్ణారెడ్డి వంటి వ్యక్తులతోపాటు, గోగినేని మైకా, రాజాగారి మైన్స్ తదితర సంస్థల్లో కూడా కార్మికోద్యమాన్ని నిర్మించారు. మైకా కార్మికుల పోరాటంలోనూ, పేద బడుగు వర్గాల ప్రయోజనాల కోసం అనేక పోరాటాలు నడుపుతూనూ పలు పర్యాయాలు జైలుకు వెళ్లారు. ఆయన మైకా కార్మికుల కోసం సాగించిన పోరాటాలమూలంగానూ, మున్సిపల్ కార్మికుల కోసం చేసిన వీరోచిత పోరాటాల కారణంగానూ ఆయా కార్మికులకు అనేక ప్రయోజనాలు సమకూరాయి. 1978లో మేడే సందర్భంగా ఇరాన్ లోనూ, విప్లవార్షికోత్సవ సందర్భంగా బల్గేరియాలోనూ సందర్శించిన భారత ప్రతినిధి వర్గంలో ఉన్నారు.

సిసి సుబ్బయ్య 1955లో జరిగిన ఉమ్మడి మద్రాసు శాసన సభ ఎన్నికల్లో పార్టీ అభ్యర్థిగా శాసనసభకు పోటీ చేశారు. 1953లో గూడూరు మున్సిపాలిటీకి సుబ్బయ్య భార్య రత్నమ్మ పార్టీ కౌన్సిలరుగా ఎన్నికయ్యారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ జిల్లా కమిటీకి ఎన్నికై దీర్ఘకాలం అదే బాధ్యతల్లో కొనసాగారు. వీరు కమ్యూనిస్టు పార్టీ పత్రికలకు విలేకరిగా కూడా పనిచేశారు. చాలా కాలం విశాలాంధ్ర పత్రికకు విలేకరిగా పనిచేశారు ఈ అనుబంధంతోనే నెల్లూరు జిల్లా వర్మింగ్ జర్నలిస్టు యూనియన్ ప్రారంభించింది మొదలు యూనియన్ కార్యకలాపాలకు అండగా ఉంటూ అనేక కార్యక్రమాల్లో పాల్గొన్నారు. ఆయన 1964లో పార్టీ చీలిక సందర్భంగా సిపిఐలో చేరారు. చివర వరకూ ఆ పార్టీలో కొనసాగారు. చనిపోయే ముందు వరకు జిల్లా సమితి సభ్యునిగా ఉన్నారు. కడలేని వృద్ధాప్యంలో గూడూరు వదిలి తమిళనాడులోని దిండివనంలో కుమారుని ఇంట ఉంటూ 1996లో మృతిచెందారు.

స్వర్ణాపేక్షయ్య

ఈయన మిలటరీలో పనిచేసి రెండో ప్రపంచ యుద్ధానంతరం తిరిగి వచ్చారు. దళితుల నుంచి వచ్చిన వీరు వారిలో సామాజిక చైతన్యం తీసుకురావడంలో భాగంగా కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యుడయ్యారు. వేగూరు చెరువు లోతట్టు పోరాటంలో కీలకంగా ఉన్నారు. లేగుంటపాడు భూస్వాములకు వ్యతిరేకంగా గునుపాటి రామచంద్రయ్యతో కలిసి పోరాడారు. చింతలదేవి క్యాంపులో చిత్రహింసననుభవించారు. మధ్య తరగతి రైతులను సమీకరించి జరిపిన పోరాటాల్లో వీరి సామర్థ్యం ప్రత్యేకించి గుర్తింపుకొచ్చింది. సిపిఐ చీలిక సందర్భంగా సిపిఐతో నిలిచారు. నక్కల్స్ చీలిక తరువాత కమ్యూనిస్టు అభిమానిగా ఉండిపోయారు.

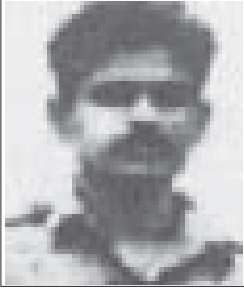
కృష్ణారెడ్డి చంద్రమోహన్ రెడ్డి

ఈయన 1954లో సోషలిస్టు పార్టీ నుంచి కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యునిగా దామరమడుగులో చేరారు. అప్పటికే కళాకారునిగా ఉన్న ఆయన 'ఎవరు దొంగ' నాటికలో ఎన్ ఐగా వేసి ఉన్నారు. స్థానికంగా ఉన్న పంచాయతీ వ్యవహారాల్లో పని చేసేవారు. 1964లో వచ్చిన చీలికల్లో సిపిఐతోనే ఉండిపోయారు. కూలి పోరాటంలో అంకులయ్యను చంపిన కేసు సందర్భంగా మార్క్సిస్టు పార్టీ కార్యకర్తలతో పాటు వీరిని కూడా ముద్దాయిగా పెట్టారు. ఆ కేసు కొట్టేశాక దాని నుంచి బయటపడ్డారు.

విప్లవ పథంలో పద్మనాభయ్య

జిల్లాకు చెందిన తొలితరం కమ్యూనిస్టు నాయకుల్లో **గండికోట అనంత** (జిఎ) పద్మనాభయ్య ఒకరు. ఆయన పూర్తి పేరు గండికోట అనంత పద్మనాభయ్య. నెల్లూరు తాలూకాలోని పొట్టేపాళెం ఆయన స్వగ్రామం. 1942-44 ప్రాంతంలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో కొచ్చారు. పుచ్చలపల్లి సుందరయ్యతో నేరుగా సంబంధాలున్నాయి. బస్వారెడ్డి శంకరయ్యతో కలిసి జిల్లా ఉద్యమ నిర్మాణంలో పాల్గొన్నారు. ఆయన సనాతన బ్రాహ్మణ సంప్రదాయాలతో పాటు సామాజిక దోపిడీపై కూడా తిరుగుబాటు బావుటానెగుర వేశారు. అలా తిరగబడిన విప్లవకారునిగా ఆయనకా కాలంలోనే ఆ పేరు వచ్చింది. నెల్లూరు తాలూకాలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాన్ని విస్తరింపజేయడంలో పద్మనాభయ్యదే ప్రధాన పాత్ర. ఆయన పొట్టేపాళెం నుంచి జగదేవి పేటకు నివాసం మార్చారు. అక్కడి నుంచి పార్టీ కార్యకలాపాలను సమన్వయ పర్చారు. సనాతన బ్రాహ్మణ కుటుంబం నుంచి వచ్చినా వీరు సామాన్య జనంతో కలిసిపోయారు. బంధువర్గానికి చెందిన అనేక మంది బ్రాహ్మణులను పార్టీ వైపుకు ఆకర్షించారు. ప్రత్యేకించి ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో ఉన్న వీరి బంధువులు కమ్యూనిస్టులుగా మారారు. వారు పనిచేసే గ్రామాలలో కమ్యూనిస్టు భావజాలాన్ని వ్యాపింపజేశారు. బ్రాహ్మణోత్తరుల్లోనూ ఆయన కృషి ఉంది. ఆయన ప్రభావంతో పార్టీలోకొచ్చి నాయకత్వ స్థానాల్లో ఉన్న వారిని చూస్తే ఈ విషయం అర్థమౌతుంది. వేదాచలం, కావలికి చెందిన రేపూరి భరద్వాజతోపాటు ఈడలవారి పాళేనికి చెందిన ఈడల వెంకట్రామిరెడ్డి, పెనుబర్తికి చెందిన చిట్టేటి రమణారెడ్డి, వెదనబర్తి సుందరరామిరెడ్డి, పముజుల దశరథరామయ్య వంటి వారిని పద్మనాభయ్యే ప్రభావితం చేశారు. సౌత్ మోపూరులో పార్టీ శాఖను ఏర్పాటు చేశారు. ఇందుకూరుపేట, మైమాడు, కొమరిక ప్రాంతాలన్నింటిలో పార్టీని నిర్మించారు. తన బంధు వర్గం నుంచి వచ్చి టీవర్లుగా ఉంటూ కమ్యూనిస్టులుగా మారిన వారిని పార్టీ విస్తరణకు పురమాయింపగలిగారు. నెల్లూరు తాలూకాలో అనేక గ్రామాల్లో ఆది ఆంధ్ర సొసైటీలు (మత్స్య వృత్తికి సంబంధించినవి) పెట్టించారు. పెనుబర్తి, మాదరాజు గూడూరు, వల్లూరుల్లో సొసైటీలు మత్స్య వృత్తిదారుల సమీకరణకు బాగా తోడ్పడ్డాయి. చెరువు లోతట్టు సాగుదారుల విషయాల్లో ఖండపల్లి కృష్ణారావుతో కలిసి పనిచేశారు. డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డి అంటే పద్మనాభయ్యకు ఎనలేని విశ్వాసం. చనిపోయేంతవరకూ కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో కొనసాగారు. పార్టీలో చీలికల అనంతరం సిపిఐలోకెళ్ళి జిల్లా కార్యవర్గ సభ్యులుగా ఉన్నారు.

మేధావి, కమ్యూనిస్టు..... రేవూరు భరద్వాజ

తొలితరం కమ్యూనిస్టులకు చెందిన వారిలో కావలి తాలూకాకు చెందిన రేవూరు భరద్వాజ ఒకరు. ఆయన కొమ్మి సమీపంలోని సత్యవోలు గ్రామంలో కరణీకం చేసే కుటుంబంలో పుట్టారు. కావలి తాలూకాలో పార్టీ సంఘటితం కాక ముందే పార్టీ సభ్యులైన తొలి వ్యక్తి వీరే. వీరికి కొంచెం అటూ ఇటూగా డాక్టర్ సచ్చిదానందం కూడా పార్టీ సభ్యులుగా ఉండేవారని ఆయనతో పరిచయమున్న చిమటా గణపతిరావు చెప్పారు. డాక్టరుగారెప్పుడూ నేరుగా ఉద్యమాలకు నాయకత్వం వహించలేదన్నారు. భరద్వాజాది కావలి తాలూకా అయినా కమ్యూనిస్టుగా ఆయన కార్యకలాపాలు గూడూరు నుంచి ప్రారంభమయ్యాయి. హిందూ మహాసభకు చెందినోళ్ళు 1942, 43 ప్రాంతాలలో గూడూరు, నెల్లూరులలో హిందూ-ముస్లిమ్ ఘర్షణలు రెచ్చగొట్టారు. ముస్లిములకు నీళ్ళివ్వకుండా, గుడ్డలు ఉతకనివ్వకుండా హిందూ మహాసభ కింద సంఘటితమైన మతోన్మాదులు అడ్డుపడ్డారు. ఈ స్థితిలో మత సామరస్యాన్ని పరిరక్షించడానికి కమ్యూనిస్టు పార్టీ రేవూరి భరద్వాజను గూడూరుకు పంపించింది. ఆ దశలోనే పరుచూరి రామకోటయ్యను (వీరు కృష్ణా జిల్లా నుంచి వచ్చారు) వెంకటగిరికి పంపించారు. మత ఘర్షణలు సద్దుమణిగాక సిసి సుబ్బయ్యతో కలిసి మైకా గనుల్లో కార్మికులను సంఘటిత పర్చారు. రేవూరి భరద్వాజ కూడా మైకా గని కార్మికోద్యమంలో భాగస్వామి అయ్యారు. గూడూరులో ఉండగానే జిల్లా బోర్డుకు జరిగిన ఎన్నికల్లో ఆయన తాలూకా నుంచి నల్లవరెడ్డి చంద్రశేఖర రెడ్డిపై పోటీ చేసి కొద్ది తేడాతో ఓడిపోయారు. ప్రత్యేకించి ఆయుర్వేదంలో మంచి అధ్యయనం ఉండటంతో నెల్లూరు జిల్లాలో కలరా వ్యాపించినప్పుడు గూడూరు పట్టణంలో కలరా నిరోధక మందులు పంపిణీ చేసి ప్రజల మన్ననలు పొందారు. 1946 నుంచి అరెస్టు అయ్యేంత వరకూ మైకా గని కార్మికోద్యమం నుంచి వేరు చేసి చూడలేనంతగా భరద్వాజ జీవితం పెనవేసుకుపోయింది.

కమ్యూనిస్టు పార్టీపై అమలైన నిర్బంధంలో భాగంగా గూడూరులో రేవూరు భరద్వాజను 1948లో అరెస్టు చేశారు. ఇదే సమయంలో కావలి తాలూకా మంగమూరుకు చెందిన పివి సుబ్బారావు చీరాల ఐఎల్ టిడిలో పనిచేస్తూ ఇదే కారణంతో అక్కడే అరెస్టు అయ్యారు. వీరిరువురూ కడలూరు జైల్లో కలిశారు. 1950లో జైలు నుంచి బయటకు వచ్చారు. ఇద్దరూ కావలికి చేరి తాలూకాలో ఉద్యమ నిర్మాణానికి నడుం బిగించారు.

సుబ్బారావు పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా చేరారు. భరద్వాజ సత్యవోలులో కరణీకం చేస్తూనే ఉద్యమంలో తన వంతు పాత్రను పోషించారు.

1951లో ఆరుగురితో ఒక కన్వీనింగ్ కమిటీ ఏర్పడ్డంతో తాలూకా ఉద్యమం ప్రారంభమైంది. భరద్వాజ ప్రధానంగా భూ సమస్యపై కేంద్రీకరించి పని చేశారు. ఆయన చేస్తున్న కరణీకం వృత్తి నైపుణ్యంలో విజ్ఞానాన్ని కమ్యూనిస్టు పార్టీని నిర్మించడానికి ఉపయోగించేవారు. సత్యవోలు పరిసర గ్రామాలలో పార్టీ సభ్యులను తయారు చేయడంలోనూ, సరైన వ్యక్తులను ఎంపిక చేసుకుని పార్టీలోకి తీసుకు రావడంలోనూ భరద్వాజ పాత్రను మినహాయించి ఆ ప్రాంత నిర్మాణాన్ని చూడలేరు. కొమ్మి పార్టీ శాఖ కేవలం ఆయన చొరవతోనే ఏర్పడింది. ఆయన కమ్యూనిస్టు పార్టీ తాలూకా సమితి సభ్యునిగా ఎన్నికయ్యారు. 1952 ఎన్నికల నాటికి కావలి నుంచి గట్టిపోటీనివ్వగలిగే స్థాయికి కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం ఎదిగింది. పార్టీ కార్యకలాపాలు పెరిగిన నేపథ్యంలో భరద్వాజ ఆయుర్వేద మందుల దుకాణం పెట్టుకుని తనను తాను పోషించుకుంటూ పార్టీ నిర్మాణానికి తోడ్పడ్డారు.

1952 ఎన్నికల్లో కావలి నియోజకవర్గం నుంచి అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీ అభ్యర్థిగా అల్లంపాటి రామచంద్రారెడ్డి పోటీ చేశారు. ఈ ఎన్నికల్లో భరద్వాజ తన దుకాణం మూసేసి కావలి ఫిర్కాలో ఎన్నికల నిర్వహణా బాధ్యతను చేపట్టారు. పార్టీ అభ్యర్థి రామచంద్రారెడ్డి కొద్ది తేడాతో ఓడిపోయినా స్వల్ప కాలంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఎంతగా పెరిగిందో ఓట్ల రూపంలో వ్యక్తమైంది. శాఖల నిర్మాణం, ఎన్నికల నిర్వహణతో పాటు ఎక్కడ ఘర్షణలు జరిగినా అక్కడకు వెళ్లి కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యకర్తలను కాపాడడంలోనూ, కమ్యూనిస్టుల కుటుంబాలు కష్టాల్లో ఉంటే ఆదుకోవడంలోనూ ముందుండేవారు. ఒకసారి భరద్వాజ భార్య అనారోగ్యం పాలై ఆస్పత్రిలో ఉంది. అప్పుడే శాయిపేట నుంచి కొత్తగా పార్టీలో కొచ్చి పని చేస్తున్న దామా చెంచయ్య ఇంటిలో దొంగలు పడ్డారు. దానిపై కేసు పెట్టడానికి మరో పార్టీ సభ్యుడైన పొందూరు వెంకటయ్య కావలికి వచ్చి భరద్వాజ సహాయం కోరారు. భరద్వాజ కేసు నమోదు చేయించడంతో ఆగకుండా శాయిపేట వరకు వెళ్లి వివరాలు తెలుసుకుని వచ్చారు. భార్య ఆస్పత్రిలో ఉండగా ఆనాటికి ఒక సాధారణ కార్యకర్త పని కోసం ఇలా తిరగడం చర్చనియాంశమైంది.

ఆయన అసాధారణ మేధావి అని గూడూరు, కావలి తాలూకాల్లో భరద్వాజతో పరిచయమున్న వారందరూ చెప్పారు. ఆ రోజుల్లోనే ఆయన ఇంటర్మీడియట్ వరకూ చదివారు. ఆంగ్లంపై గట్టిపట్టు సాధించారు. కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ సిద్ధాంత అధ్యయనానికి, అయుర్వేదంపై పట్టు సాధించడానికి ఇదే ఆయన ఆయుధమని చెప్పారు. 1967 ఎన్నికల్లో అన్నాదురైని కమ్యూనిస్టు పార్టీ తరపున ప్రచారానికి నెల్లూరుకు ఆహ్వానించారు. ఆయన ప్రసంగాన్ని భరద్వాజ అనువాదం చేశారు. అక్షరం బెసక్కుండానూ, భావం ఏ మాత్రమూ పొల్లు పోకుండానూ అనుసరించారని గూడూరుకు చెందిన ఐ. జనార్దన్ రెడ్డి (సిపిఎం) చెప్పారు. రెవెన్యూ విషయాల్లో ఆయన పరిజ్ఞానం ఆపారమైంది. ఆయన తహశీల్దారు కార్యాలయానికెళ్లే తహశీల్దారు లేచి భరద్వాజతో కరచాలనం చేసి కూర్చునేవారంటే ఆయన రెవెన్యూ పరిజ్ఞానాన్ని అంచనా వేసుకోవచ్చు. ఆయన తన 66వ యేట చనిపోయారు. కావలి సబ్ కోర్టుకెదురుగా ఆయనకు ఆయుర్వేద మందుల దుకాణం ఉండేది. కమ్యూనిస్టులు కలుసుకోవడానికి అదో కేంద్రంగానూ ఉండేదని ఆ తరానికి చెందిన వారు చెప్పారు.

ప్రాఫెసర్ కె. శేషాద్రి (దువ్వూరి శేషగిరి రావు)

జ్ఞాపకాలు

30వ దశాబ్దంలో 1934-35లో నేను నాల్గవ ఫారం చదివేటప్పుడు నా మామ కలకత్తాలో పనిచేస్తుండేవారు. ఆయన నెల్లూరు వచ్చినపుడు జయప్రకాశ్ నారాయణ రాసిన 'వై సోషలిజం', మినూ మసాని రాసిన 'సోవియట్ సైడ్లిట్స్' అనే రెండు పుస్తకాలు తెచ్చారు. వాటిని చదివాను. సగం జీర్ణం కాలేదు. తర్వాత ఆయన నాకు రష్యా విప్లవాన్ని గూర్చి కొంచెం చెప్పారు. తర్వాత నేను నెల్లూరు వదిలి సికింద్రాబాద్ లో మా తండ్రి వద్దకు వెళ్ళాను. ఆయన అప్పటి కె.ఇ.ఎమ్. ఆసుపత్రిలో డాక్టరు. మా తల్లిగారి అక్కగారు అక్కడ కొన్ని దినాలుండింది. ఆమె మొదటిసారిగా రష్యాలో జరిగిన విప్లవాన్ని గూర్చి వివరంగా చెప్పింది. దాన్నిగూర్చి మహాకవి సుబ్రహ్మణ్య భారతి పాడిన పాట మొదటిసారి విన్నాను. అదే మొదట్లో నాకు రష్యా విప్లవాన్ని గూర్చి కొంత అస్పష్టంగా తెలియటం. మా తాతగారు ఆ కాలపునాటి ఛాందసులుగా లేరు. అది కొంత ఆశ్చర్యమే. ఆయన నాకు చదువు చెప్పించడమే కాక, ఆ కాలంలో రామానుజులు అస్పృశ్యులందరికీ తిరుమంత్రముపదేశించి, కొన్ని దేవాలయాలలో వారికి ప్రవేశించే హక్కులిచ్చి, వారిని "తిరుమలత్తార్" (దైవిక కులమువారు) అని పిలుస్తారని చెప్పారు. అది నా హృదయంలో చాలా ప్రభావం కలుగజేసింది. 11వ శతాబ్దంలో ఎవ్వరూ అంత సాహసించలేదు. అవి చాలా చిన్నప్పుడు నాలో మానవత్వాన్ని మేల్కొలిపిన ఘట్టాలని అనుకుంటాను.

అమరవీరుడు శేషగిరితో తొలి పరిచయం

ఇంటర్మీడియట్ చదివేందుకు వి.ఆర్. కాలేజీకి, నెల్లూరు వచ్చాను. అప్పుడు క్లాసులో దువ్వూరి శేషగిరిరావు ఉండేవారు. ఆయన నా పక్కన కూర్చోనేవారు. శేషగిరిరావు అప్పటికే కమ్యూనిస్టు పార్టీలో ఉండేవారు. అప్పుడు మొదటిసారిగా నాకు రహస్యంగా సుందరయ్య సైక్లోస్టైల్ లో తెస్తున్నటువంటి 'స్వతంత్ర భారత్' అనే రహస్య పత్రికను, భారత కమ్యూనిస్టు పార్టీ రహస్యంగా నడుపుతున్న 'కమ్యూనిస్ట్' అనే ఆంగ్ల పత్రికను చూపాడు. అప్పటికే కాంగ్రెస్

ఉద్యమాల గురించి అవగాహన ఉండటం వల్ల ఆ పత్రికలను చదవాలన్న అభిలాష ఏర్పడింది. కాని, కమ్యూనిజం మీద మాత్రం కొన్ని అపోహలుండేవి. దేవుడులేడా ? మానవులందరు సమానంగా ఉండగలరా ? ఆ కాలంలో ఇవి ముఖ్యమైన సమస్యలు. ఆ వయస్సులో వాటిని చాలా ఓర్పుతోటి, నేను ఎంత ఎగతాళిగా వాదించినా కోపం లేకుండాను శేషగిరి నాకు జవాబు లిచ్చేవారు. ఒక్కొక్కరోజు ఒక్కో విధమైన వాదన. 'దేవుడున్నా లేకున్నా మనకెందుకు దేశంలో అన్యాయం, అక్రమం ఉందా- లేదా? సమానత్వం అంటే అందరూ ఒకే మోస్తరు పుదుచ్చేరి బొమ్మల్లాగా ఉంటారని కాదు. అందరికీ సరియైన అవకాశాలివ్వటం, సమాజంలో ఒకరు గొప్ప, ఇంకొకరు హీనమని లేకుండుట' అని ఎంతో వాదించేవాడు. నాకు పూర్తిగా కమ్యూనిజంపై నమ్మకం రాలేదు.

1941లో మళ్ళీ సికింద్రాబాద్ వెళ్ళాను. 1942లో ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ గుంటూరుకు తరలింది. రెండవ ప్రపంచ సంగ్రామ కాలంలో విశాఖపట్నం, కాకినాడలో రెండు జపాన్ బాంబులు పడ్డాయి. అప్పటికి సుభాష్ చంద్రబోస్ యువకుల దృష్టిలో గొప్ప హీరో. ఆయన తప్పించుకొనిపోయి జర్మనీ మీదుగా జపాన్ చేరి అక్కడనుండి రేడియోలో ప్రసారాలు చేయటం మొదలైంది. అప్పటికి విద్యార్థులలో, చాలామంది మేధావులలో బ్రిటీష్ వారిపై ద్వేషం ఉండేది. తత్కారణంగా జర్మనీపై జపాన్ పై కొంత సానుభూతి ఉండేది. నేనప్పటికే మౌనీస్ హిందూస్ యొక్క 'రెడ్ బ్రెడ్' అనే పుస్తకం, వెచ్ దంపతుల "సోవియట్ కమ్యూనిజం-నూతన నాగరికత" "స్పానిష్ అంతర్యుద్ధం, రాల్ఫ్ పాక్స్ కమ్యూనిజం" చదివాను. ఇప్పుడు శేషగిరి లేనందుకు చింతించేవాడిని. కాని, కమ్యూనిస్టు పార్టీలో సభ్యత్వం మాత్రం తీసుకోలేదు. సందేహాలున్నాయి కదా ? గాంధీ, నెహ్రూల మీద అపారమైన భక్తి. ఎంత పెద్ద సైన్యాలను తయారు చేసినా సోవియట్ యూనియన్ ను ఏమీ చేయలేరని ఒక నమ్మకం పై పుస్తకాలు చదవడంతో ఏర్పడింది. సోవియట్ యూనియన్ కూడా తటస్థంగా ఉండటం వల్ల బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదానికి, జర్మన్ జపాన్ ఫాసిస్టులకు జరిగే యుద్ధంలో ఎవరివైపునా నాకు సానుభూతి లేదు. అప్పటికి సోవియట్ యూనియన్ గురించి చాలా తెలుసుకొనగలగటం ఒక ముఖ్యమైన విషయంగా భావిస్తున్నాను.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం :

కాని, 1942 ఆగస్టులో క్విట్ ఇండియా తీర్మానాన్ని కాంగ్రెస్ కమిటీ ఆమోదించింది. గాంధీ మహాత్ముని పిలుపు 'డూ ఆర్ డై' అని, 'కొర్స్ హ్యూవ్ నో రైట్ టు లీవ్' అని. ఇదే ఆఖరు స్వతంత్ర పోరాటమని చాలా ఉత్తేజకరంగా ఇచ్చిన పిలుపుకు చాలామంది విద్యార్థులు ఆకర్షించబడి ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు.

అంతలో రహస్యంగా ఆంధ్ర సర్క్యులర్ ఒకటి వచ్చింది. దానిలో విధ్వంస కార్యక్రమం, అంటే - రైలు పట్టాలు ఊడపీకడం, తంతి తీగలు తెంపడం, బ్రిడ్జిలు పడవేయటం వంటివాటిని "అహింసాత్మకంగా" చేయాలని రాశారు.! అది ఒక పెద్ద తప్పుడు సర్క్యులర్. దానిని అనువుగా తీసుకొని కొన్ని కార్యక్రమాలు జరిగాయి. అందులో నేను కూడా కొంతవరకు పాల్గొన్నాను. ఇందుకు ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ నుంచి ఉద్వాసన పలికారు. నెల్లూరు వెళ్ళి,

అక్కడ నాతోనే కాలేజీ వదిలిన మిత్రుడు విన్నా కృష్ణమూర్తి, ఓరుగంటి సుబ్రహ్మణ్యం మొదలగువారం కలిసి కరపత్రాలు ముద్రించి రహస్యంగా ప్రభుత్వ వ్యతిరేక ప్రచారం చేశాం. పోలీసుల నిఘా ఎలా ఉండిందో తెలియదు కాని కొన్ని రోజులు రహస్యంగా గడిపాము. గాంధీజీని అరెస్టు చేసి అగాఖాన్ భవనంలో నెహ్రూ, అజాద్ మొదలైనవారిని అహ్మద్ నగర్ కోటలో నిర్బంధించారు. కొన్ని రోజులకు 1942 విప్లవం చల్లబడింది.

కమ్యూనిస్టు పార్టీ బహిరంగ కార్యక్రమాలు:

ఇంతలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ బహిరంగంగా 'పీపుల్స్ వార్' అనే వారపత్రిక, చక్కటి అచ్చుతో సునిల్ జానా యొక్క ఫోటోలతో, జోషి యొక్క సంపాదకీయం అధికారి యొక్క సైద్ధాంతిక వ్యాసం మోహన్ కుమార్ మంగళం యొక్క అంతర్జాతీయ వ్యాసం, రాష్ట్రాలలో జరిగే ఉద్యమాలమీద రిపోర్ట్లతో ఆకర్షణీయంగా రావటం మొదలైంది. 1942లో సత్యాగ్రహానికి పిలుపు నివ్వలేదని, ఇవ్వటానికి ముందే బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం నాయకులను అరెస్టు చేసిందని, కాబట్టి 1942 లో జరిగిన అలజడులు సత్యాగ్రహంతో సంబంధం లేనివని జోషి వాదించాడు. కొంతకాలం తర్వాత గాంధీగారికి వైస్రాయ్ లార్డ్ వేవెల్ కు జరిగిన ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలలో కూడా గాంధీజీ ఆ సంఘటనలు ప్రజల కోణానికి నిదర్శనాలని తన అహింసాత్మక సత్యాగ్రహం కాదని దానికంతా బాధ్యత బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం యొక్క దమన నీతి అని వాదించారు. జోషి కూడా అదే చెప్పాడు. కాంగ్రెస్ వారు, వారిలో ఉన్న సోషలిస్టులు అవకాశవాదులు. వినిపించుకునే స్థితిలో లేరు. కమ్యూనిస్టు వ్యతిరేక ప్రచారం ముమ్మరంగా సాగింది. మాస్కో మానసపత్రులని దేశద్రోహులని ఎన్నెన్నో నిందలు భరించవలసి వచ్చింది.

నెల్లూరు స్నేహితులు:

అప్పటికి మళ్ళీ నెల్లూరు వచ్చాను. శేషగిరి కొత్తగూడెం బొగ్గుగనుల కార్మికుల సంఘ నిర్మాణంలో నిమగ్నుడైనాడు. నెల్లూరులో నాకు అప్పుడు వేములపల్లి అనంత రామయ్య పరిచయం చాలా ముఖ్యమైన ఘట్టం. ఆ స్నేహం ఈనాటికీ సిద్ధాంతపరంగానే గాక వ్యక్తిగతంగా కూడా చాలా ముఖ్యమైనదనే చెప్పాలి. ఖండపల్లి కృష్ణారావు, బస్వారెడ్డి శంకరయ్య, సి.సుబ్బయ్య, కాలేషా, జొన్నా కోటయ్య, చిదంబరం, పద్మానాభయ్య, బీరం రామనాథం, మోటపోతుల శంకరయ్య, గునుపాటి రామచంద్రారెడ్డి ఆనాటి త్యాగధనులు, పార్టీ ప్రముఖులు, నాకు సన్నిహితులు. కృష్ణా జిల్లానుండి వచ్చి నెల్లూరు లోనే తన స్వగ్రామంగా పరిగణించి అక్కడే పార్టీ నిర్మాణ బాధ్యతలను తీసుకొన్న పరుచూరు రామకోటయ్య వారి సతీమణి సూర్యమాంబను గురించి కూడా జుష్టికి తెచ్చుకోవలసి ఉంది.

విద్యార్థి పోరాటాలు:

నెల్లూరులో 1946లో పెద్ద వ్యవసాయ కూలీల సమ్మె జరిగింది. దానికి షేక్ కాలేషా, జొన్నా కోటయ్య నాయకులు. కోవూరు తాలూకాలో అంతటి సమ్మె, అంత పెద్ద ప్రదర్శన జరగడం, దానిలో ఎల్లాయపాలెంలో పందిపాటి సుబ్బారామిరెడ్డి, తలమంచెలో

దేవిరెడ్డి వెంకురెడ్డి సాగించిన దౌర్జన్యాలు తెలంగాణా ఫక్టీలో ఉండటం కలవర పరిచాయి. వీటికి వ్యతిరేకంగా వ్యవసాయ కూలీలను సమీకరించాం. దీనిని గూర్చి సుదీర్ఘమైన వ్యాసం ఆనాటి ప్రజాశక్తిలో రాశారు. విద్యార్థి రంగంలో పార్టీ కొంత బలహీనంగా ఉంది. కె.వి.నరసింహం ఒంగోలు నుండి వచ్చి నెల్లూరులో చదువుకునేవాడు. అతడు ముఖ్యంగా నన్ను బి.ఎ.లో చేరమని, అప్పుడు విద్యార్థి రంగంలో చురుకుగా పని చేయవచ్చని ప్రోద్బలం చేసి చేర్పించాడు. విద్యార్థి మహాసభ 1946లో అల్లూరులో విజయమంతంగా జరిపాం. వి.ఆర్. కాలేజీలో మొదటిసారిగా కమ్యూనిస్టునైన నేను విద్యార్థులలో గుర్తింపు పొందాను. డిటెన్షన్ విధానానికి వ్యతిరేక సమ్మెకు నాయకత్వం వహించాను. ఆ సమ్మె చారిత్రాత్మకమైంది. నలభై మందికి పైగా నిరాహారదీక్ష, ఆలిండియో రేడియోలో దానిని గురించి పెర్ఫోమడం జరిగింది. అప్పుడు వీరమాచనేని మధుసూదనరావు (ప్రముఖ ఫిలిందర్శకుడు) నెల్లూరు వచ్చారు. ఆ సమ్మెతో నెల్లూరంతా అట్టుడికినట్లుండింది. సమ్మె జయప్రదం చేసి, డిటెన్షన్ విధానాన్ని రద్దు చేయించగలిగాం. ఆనాడు విద్యాశాఖమంత్రి అవినాశలింగం చెట్టియార్ వద్దకు వెళ్ళి కొంత తీవ్రంగా మాట్లాడాను. ఆ కాలం మంత్రులు కాబట్టి, నాకెలాంటి హానీ జరగలేదు. వి.ఆర్. కాలేజీలో ప్రప్రథమంగా ఒక కమ్యూనిస్టును పెద్ద మెజారిటీతో విద్యార్థిసంఘం ప్రెసిడెంట్ గా ఎన్నుకొనడం పెద్ద విషయమే. సుందరయ్య, ముక్కామల నాగభూషణం, వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్య - ఏనాడూ ఎరుగని వి.ఆర్. కాలేజీ విద్యార్థి సంఘంలో ప్రసంగించడం గొప్ప విషయమే. ఆ కాలంలో కమ్యూనిస్టులు విద్యారంగంలోనికి రాకూడదు. వారికి అర్హత లేదని ఉన్న అపోహలన్నీ పటాపంచలైనాయి. ఎ.ఐ.ఎస్.ఎఫ్. సభ్యత్వం బాగా పెరిగింది. రౌడీయిజాన్ని, ఆడపిల్లలను హేళన చేయడాన్ని ఆరికట్టాం.

జైలు నుండి పరారీ :

అంతలో రాజమండ్రి జైలు నిండింది. చంద్రం, కంభంపాటి సత్యనారాయణ, తుమ్మల వెంకట రామయ్య, గారపాటి సత్యనారాయణ, ప్రభాకర చౌదరి, డాక్టర్ చెలికాని రామారావు, నర్రా ఆంజనేయులు, బస్వారెడ్డి శంకరయ్య, అల్లు రామలింగయ్య(సినీనటుడు), విజయవాడ మాజీ మేయర్ వెంకటేశ్వరరావు, ఎ.కె. గోపాలన్ మొదలైన వారందరూ నాకు జైలులో కలిశారు. కొన్ని రోజుల తర్వాత ఎ.కె. గోపాలన్ ను మేమున్ను చోటికి మార్చారు. తర్వాత కొన్ని రోజులకు తెలంగాణా పోరాటంలో ప్రముఖ పాత్ర వహించిన బాంబే ప్రసాద్ వచ్చారు. జైలులో నేను, రామచంద్రపురం వెంకట్రావు వాలీబాల్ తెప్పించి, కొందరు కామ్రేడ్స్ కు తర్ఫీదునిచ్చాము. మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతం మీద క్లాసులు నడపాలని సీనియర్ నన్ను కోరారు. అలా జైలులో కార్యక్రమాలు నడుస్తున్నప్పుడు, బయట పోలీసు నిర్బంధాలు, దౌర్జన్యాలు మితిమీరిపోయాయని రిపోర్టులొచ్చేవి. మమ్ములను కడలూరు జైలుకు మార్చాలని నిర్ణయించారు. ఆ పరిస్థితులలో సెంట్రల్ కమిటీ నుండి జైళ్ళలో కూడా సాయుధ పోరాటం సాగించాలని పిలుపు వచ్చింది. అది ఎవరి బుర్రలో పుట్టిన పురుగు తెలియదు కాని, బందీలుగానున్నవారు, నాయుధులైన పోలీసులు వార్డెన్లతో పోరాడగలరా?

నన్ను, కుటుంబరావు, గంజి నాగేశ్వరరావు, తుమ్మల వెంకటరామయ్య మొదలగు 22 లేక 23 మందిని రాజమండ్రి నుండి కడలూరికి తరలించారు. నేను, గంజి నాగేశ్వరరావుతో మాత్రం ఎలాగైనా తప్పించుకుని వెళ్ళానని చెప్పాను. తాను కూడా వస్తనంటే నన్ను అంటిబెట్టుకుని ఉండమని చెప్పాను. లోపల ఖాకీ నిక్కర్ వేసుకుని, పైన గుడ్డ కట్టుకుని ఉండమన్నాను.

ఒక్కొక్కరిపై ఒక్కొక్క పోలీసు నిఘా. విజయవాడలో చాలా మంది మమ్ములను చూడటానికి వచ్చారు. నేను స్టేషన్ లో - సమావేశంలో ప్రసంగించాను. అక్కడే తప్పించుకుని దూకుదామనుకున్నాను. కాని, పోలీసువాడొకడు నా పక్కన వచ్చి నిలబడ్డాడు. తర్వాత గూడూరు నుండి వేకువ జామున తిరుపతి పక్క వెళ్ళే రైలుకు మార్చారు. నేను, నా పక్కన కుటుంబరావు గారున్నారు. గంజి నాగేశ్వరరావు కనిపించలేదు. ఇద్దరు ముగ్గురు నెల్లూరు కామ్రేడ్స్ నన్ను చూసేందుకు వచ్చారు. రైలు మెల్లగా కదిలింది. నేను కిటికీ నుండి కిందకి దూకాను. నేలపై పడ్డాను. కట్టుకున్న దోవతిని తీసి తలమీద వేసుకుని పరుగెత్తాను. గూడూరుకు బదారు మైళ్ళ దగ్గర పాజెర్ల కృష్ణారెడ్డి అనే కామ్రేడ్ చిన్న గుడిసెలో ఆయన భార్య శంకరమ్మతో కాపురం ఉండేవాడు. అది ఎవ్వరూ సందేహించని చోటు. సి.సి. సుబ్బయ్య ఇంటికిగాని, ఇంతా రమణయ్య ఇంటికి గాని వెళితే చిక్కిపోవచ్చునని ఆలోచించి కృష్ణారెడ్డి ఇంటికి వెళ్ళాను. అయనకు ఆశ్చర్యం. ఇక సరే, పార్టీకి తెలిసిపోయింది. తర్వాత నన్ను మంచి జాగ్రత్తతో వేరే డెన్ లకు తీసుకుని వెళ్ళారు. ఆ కాలంలో పార్టీ కామ్రేడ్స్ కు రహస్యమైన చోట్లలో రాజకీయ పాఠాలు చెప్పాను. విద్యార్థి కామ్రేడ్స్ కు సిద్ధాంతం మీద క్లాసులు రహస్యంగా తీసుకున్నాం. మద్రాసులో మా పెద్దతల్లి ఇంటికి వెళ్ళినపుడు దొరికిపోయాను. చిత్రహింసలు, తిట్లు ఓర్చి, ఎవరి ఆచూకీ చెప్పలేదు. ఇలా కొనసాగుతూ మద్రాసులో ఎంఏ చదివి ఎంతో కష్టం మీద ఉద్యోగం సంపాదించాను. ఆ తరవాత చాలా గ్రంథాలు కూడా రాశాను. అన్నింటిలో చాలా వరకు మార్క్సిస్టు దృక్పథమే ప్రదర్శించాను. ఢిల్లీ జవహర్ లాల్ యూనివర్సిటీలో నాకు ప్రొఫెసర్ ఉద్యోగం దొరికింది. అప్పటికి కమ్యూనిస్టులపై ఉన్న ప్రభుత్వ గ్రహణం వీడటంతో నెహ్రూ యూనివర్సిటీ కార్యక్రమాలలో చివరి వరకూ పాల్గొంటూ వచ్చాను. (పరకాల వారి 'స్వాతంత్ర్య సమరంలో కమ్యూనిస్టు దేశభక్తులు' నుంచి - ప్రొఫెసర్ శేషాద్రి జ్ఞాపకాలను అందులో ప్రచురించారు.)

నిప్పులాంటి సీతా పోలయ్య

ఎన్.దశరథ రామయ్య

సీనియర్ కమ్యూనిస్టు నాయకులు సీతా పోలయ్య నెల్లూరు జిల్లా కోవూరులో సీతా వేమయ్య, లక్ష్మమ్మ దంపతులకు 1917 అక్టోబరు 17వ తేదీన జన్మించారు. చిన్నపాటి మాస్టర్ వీవర్ గా ఆయన వృత్తిలోకి దిగారు. తర్వాత బియ్యం వ్యాపారం నిర్వహించారు. 1944లో కాంగ్రెస్ కార్యకర్తగా జాతీయోద్యమంలో పనిచేశారు. తర్వాత కాంగ్రెస్ కోవూరు టౌన్ అధ్యక్షులుగా కొంతకాలం ఉన్నారు. 1942-46 మధ్య వేగూరు ప్రాంతంలో మత్తికబాల సుబ్రమణ్యం, మత్తిక పురుషోత్తం నాయత్వాన జరిగిన పొర్లుకట్ట పచ్చిగడ్డి భూములు పోరాటంతో సంబంధం పెట్టుకుని పనిచేశారు. 1946లో కమ్యూనిస్టు నాయకులతో పరిచయాలు ఏర్పడ్డాయి. కమ్యూనిస్టుగా పనిచేయడం ప్రారంభించారు. తొలినాళ్లలో పార్టీ

రహస్య కరపత్రాలను రాత్రిపూట రహస్యంగా బహిరంగ ప్రదేశాల్లో (అరుగులు మున్నగునవి) ఉంచేవారు. రేషనింగ్ రోజుల్లో బియ్యం దొంగరవాణాను ఇతర కామ్రేడ్స్ తో కలిసి రాత్రిళ్లు వంతులవారీగా కాపలా కాసి పట్టుకుని, వాటిని తెల్లవారి బహిరంగ ప్రదేశాల్లో ఉంచి పేద ప్రజలకు ప్రభుత్వ ధరకు అమ్మకం చేశారు. పోలయ్య పార్టీలోకి రాకపూర్వం గ్లాస్కో పంచె లాల్పీ ధరించి ఘుమఘుమలాడే సెంటు వేసుకుని తిరిగేవారు. దారిన పోతుంటే పోలయ్యను చూడకుండానే ఆ వాసనకు పోలయ్య పోతున్నట్లు ఉందిరా అనుకునేవాళ్లు జనం. పార్టీలోకి వచ్చిన తరువాత వేషంపూర్తిగా మారిపోయింది. మామూలు చేనేత ధోవతి, కోరాగుడ్డతో అరచేతుల చొక్కా ధరించేవారు. గాంధీ, సుందరయ్యల ప్రభావంతో అత్యంత నిరాడంబరంగా జీవించడం ప్రారంభించారు. ఆహారం తీసుకోవడంలోనూ అత్యంత నియమబద్ధంగా ఉండేవారు. ఆర్థిక విషయాల్లో పోలయ్య లెక్క అంటే ఇంక చూడనక్కరలేదు అనేవాళ్లు. సమయపాలనలో కచ్చితంగా ఉండేవారనే పేరును గడించారు. పత్రికల ఏజెంటుగా కూడా బిల్లులు కచ్చితంగానే పంపించేవారు. విశాలాంధ్ర పత్రిక నడుస్తున్న రోజుల్లో గానీ, ప్రజాశక్తి వచ్చిన తరువాతగానీ ఆయా యాజమాన్యాల వద్ద ఏజెంట్ గా పోలయ్యకు ప్రత్యేక గుర్తింపు ఉండేది. ఏజెన్సీని ఒక వ్యాపార విషయంగా కాక ఒక పార్టీ కార్యక్రమంగా భావించి పనిచేసేవారు. పత్రికకు చందాదారులను చేర్పించడంలో, చందాలు వసూలు చేయడంలో పార్టీ టౌన్ కమిటీ బాధ్యులను భాగస్వాములుగా చేసేవారు. అందువల్ల వారు పత్రిక అంత రెగ్యులర్ గా నడపగలిగారు. 'పార్టీ పత్రిక పదిమంది కార్యకర్తల పెట్టు' అన్న లెనిన్ సూక్తిని ఒంటబట్టించుకున్న వ్యక్తి పోలయ్య. ఉదయాన్నే రైల్వేస్టేషన్ కి వెళ్లి పత్రిక కట్టను తీసుకుని తానే స్వయంగా కాలినడకన చందాదారులకు పత్రికను అందించేవారు.

1946 నుండి కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో చురుగ్గా పాల్గొన్నారు. 1969లో నక్సలైట్ల చీలిక సందర్భంలో ఎటూ తెల్పుకోలేక మూడేళ్లపాటు తటస్థంగా ఉన్నారు. ఆ తరువాత తిరిగి కమ్యూనిస్టు పార్టీ (మార్కిస్టు)లో వివిధ హోదాల్లో టౌన్ కమిటీ కార్యదర్శిగాను, తాలూకా కమిటీ సభ్యుడి గాను, జిల్లా కమిటీ సభ్యుడిగాను పార్టీపట్ల అత్యంత నిబద్ధతతో పనిచేశారు. వయస్సుపైబడిన తరువాత తిరిగి పనిచేయలేని పరిస్థితిలో 2009లో పార్టీ క్రియాశీలక కార్యవ్రాల నుండి రిటైర్ అయ్యారు. ఎందరో పార్టీ ఉద్యమంలోకి వస్తూ, పోతూ ఉన్నా కోపూరు టౌన్ కమ్యూనిస్టు పార్టీకి ఒకనిరంతర జీవధారలగా సీతాపోలయ్య పనిచేశారనడం అతిశయోక్తికాదు. సమయపాలన పాటించని, పార్టీ కార్యక్రమాల పట్ల నిర్లక్ష్యంగా ఉండేవారి పట్ల పోలయ్య చాలా కరుగ్గా వ్యవహరించేవారు. 1950 నుంచి కోపూరు చెరువు తట్టు భూములను సాగుచేస్తున్న బంజరు సాగుదారులను ఆ గ్రామ భూస్వాములు తొలగింపజూస్తే దాన్ని తిప్పికొట్టే పోరాటంలో బంజరు సాగుదార్లకి అండగా నిలిచారు. నిజ జీవితంలోనే గాక పార్టీ పట్ల కూడా అత్యంత నీతి నిజాయితీగా వ్యవహరించేవారు. పార్టీ కార్యక్రమాలు, సమావేశాలు ఉన్న సందర్భాల్లో వ్యక్తిగత పనులు ఏమీ పెట్టుకునే వారు కాదు. చేనేత రంగంలో కూడా పోలయ్య చురుకుగా తన వంతు పాత్రను నిర్వహించారు. ప్రస్తుతం ఆయన వయస్సు 96 సంవత్సరాలు. నెల్లూరు జిల్లాలో ప్రస్తుతం జీవించి ఉన్న పాతతరం నాయకుల్లో ఆయన పెద్దవారు.

నక్కల్స్ చీలినప్పడు కూడా సిపిఎంతోనే ఉన్నారు. ఈ చీలిక సందర్భంగా 17 మంది జిల్లా కమిటీ సభ్యుల్లో జక్కా వెంకయ్యతో కలిసొచ్చిన ఏకైక జిల్లా కమిటీ సభ్యులు వీరే. ఈ చీలిక నాటికి ఆయన వయస్సు 64 సంవత్సరాలు కావడంతో నక్కల్స్ 'బూధా' కింద వ్యాఖ్యానించారు..... ఏ ప్రచార కార్యక్రమం వచ్చినా పార్టీ జెండా భుజానేసుకుని ప్రజల్లో కెళ్ళి ప్రచారం చేసేవారు.

ఎర్రజెండా
'భీమ'వరపు
శేషయ్య

సిపిఎం కా బూధా

అప్పట్లో పత్రిక చదవడానికి ఆయన ఇబ్బంది పడేవారు. పేపరు తీసుకుని ఊరి అరుగు మీద కూర్చుండే వారు. ఆ దారిని చదవగలిగిన ఎవరు వెళ్ళున్నా పిలిచి ఆయనకు సమయమున్నం తనేపూ చదివించేవారు. ఆ రకంగా పార్టీ గురించిన వివరాలను ఆయన తెలుసుకోవడమే కాకుండా చదివే వారు కూడా తెలుసుకునేలా చేసేవారు.

నక్కల్లెట్టు చీలిన సందర్భంగా సిపిఎంతో నిలిచిన ఇద్దరిలో 'ఏక్ బచ్చా' జక్కా వెంకయ్య అయితే 'ఏక్ బూధా' భీమవరపు శేషయ్య. వీరి స్వగ్రామం అల్లూరు. అల్లూరులో ఉన్న ఐదారు అతి పెద్ద భూస్వామ్య కుటుంబాల్లో వీరిది ఒకటి. 1929-33 సంక్షోభ కాలంలో అప్పలపాలై చాలా వరకు భూములు అమ్ముకున్నారు. ఈ గ్రామంలో పెద్ద సంఖ్యలో ఉన్న వీరి బంధువులందరూ కమ్యూనిస్టు పార్టీ అభిమానులుగా మారారు. కోవూరు తాలూకాలో మొలగొలుకు తొలిపంటగా వేశాక జనవరి చివర్లో పిల్లిపెసర వేస్తారు. ఇది ఫిబ్రవరి వరకు ఉంటుంది. నీటి వనరులుంటే ఏప్రిల్ వరకూ ఉంటుంది. దీనికి నీటి సరఫరాపై జరిగిన చర్చలో భీమవరపు శేషయ్య, బస్సారెడ్డి శంకరయ్య చేసిన వాదనలను పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య ప్రత్యక్షంగా విన్నారు. పార్టీలో చేరితే ఇలాంటి సమస్యలపై ఎలా పని చేయొచ్చో సుందరయ్య వీరికి వివరించారు. 1936లో వారిద్దరూ పార్టీ సభ్యులయ్యారు. ఆ రకంగా తొలితరం కమ్యూనిస్టు నాయకుల్లో ఒకరుగా భీమవరపు శేషయ్య గుర్తింపు పొందారు.

ప్రకాశం పంతులు ఆర్డినెన్స్ విడుదలైన సమయంలో 1948 కూలీల సమ్మె సందర్భంగా ఇందువూరులో కొంత మంది కామ్రేడ్స్ను అరెస్టు చేశారు. విద్యార్థి మహాసభ సందర్భంగా 144 సెక్షన్సు అతిక్రమించినందుకు విద్యార్థి కామ్రేడ్స్తో పాటు ఈయననూ అరెస్టు చేశారు. ఈయనతో పాటు ముత్యాల చెంచయ్యని, సూరా పాపిరెడ్డిని అరెస్టు చేశారు. కస్టడీలో వుండగా వీరిని అనేక విధాలుగా హింసించారు. జైలుకు తరలిస్తుండగా ఇందువూరు చెరువు కట్టకూ,మోపూరుకూ సమీపంగా ఉన్న ప్రాంతంలో ప్రజలు అడ్డుపడ్డారు. చేతులకేసిన సంకెళ్ళను బద్దలుగొట్టి విడిపించుకొన్నారు. అక్కడి నుంచి తప్పించుకున్న శేషయ్య కొంతకాలం రహస్య జీవితం గడిపారు.

కనిగిరి రిజర్వాయర్ కన్నా ముందు అల్లూరు రిజర్వాయరుకు బాగా నీళ్లొచ్చాయి. దీంతో వడ్లు బాగా పండుతున్నాయని 'వడ్ల మోహూర్, వడ్ల అల్లూరు' అని ఈ గ్రామాలకు పేరొచ్చింది. భీమవరపు శేషయ్య ఈ ప్రాంతంలో సాగు నీరు, ఇతర రైతాంగ సమస్యలపై పని చేశారు. అల్లూరు నుంచి పొలాల గట్ల మీదుగా ఇందుపూరు వెళ్తూ బస్వారెడ్డి శంకరయ్యతోపాటు అక్కడి శాఖ సభ్యులతో సజీవ సంబంధాలు నెరిపారు. ఏ ప్రచార కార్యక్రమం వచ్చినా పార్టీ జెండా భుజానేసుకుని ప్రజల్లోకెళ్ళి ప్రచారం చేసేవారు. చైనా-భారత్ సరిహద్దు వివాదం సందర్భంగా పార్టీలో తలెత్తిన విభేదాల్లో సిపిఎంతో నిలిచారు. నక్సల్స్ చీలినప్పుడు కూడా సిపిఎంతోనే ఉన్నారు. ఈ చీలిక సందర్భంగా 17 మంది జిల్లా కమిటీ సభ్యుల్లో ఐక్యా వెంకయ్యతో కలిసొచ్చిన ఏకైక జిల్లా కమిటీ సభ్యులు వీరే. ఈ చీలిక నాటికి ఆయన వయస్సు 64 సంవత్సరాలు కావడంతో నక్సల్స్ 'బూధా' కింద వ్యాఖ్యానించారు. అప్పట్లో పత్రిక చదవడానికి ఆయన ఇబ్బంది పడేవారు. పేపరు తీసుకుని ఊరి అరుగు మీద కూర్చుండే వారు. ఆ దారిని చదవగలిగిన ఎవరు వెళ్తున్నా పిలిచి ఆయనకు సమయమున్నంతసేపూ చదివించేవారు. ఆ రకంగా పార్టీ గురించిన వివరాలను ఆయన తెలుసుకోవడమే కాకుండా చదివే వారు కూడా తెలుసుకునేలా చేసేవారు. ఇలా రోజుకు నలుగురైదుగురు పేపరు చదివి వెళ్తుండే వారు. ఆయన తన 74వ యేట చనిపోయారు. అల్లూరులో ఆయన సమాధి ఉంది.

తాళ్ళపాలెం కాలేషా

ఊటుకూరు కాలేషాను తాళ్ళపాలెం కాలేషా అని కూడా పిలిచేవారు. ఆయన అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీ కాలంలోనే పార్టీ సభ్యుడయ్యారు. పార్టీ తాలూకా సమితి సభ్యునిగా ఉన్నారు. వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం జిల్లా కమిటీలో ఉంటూ తాలూకాలో ఆ సంఘం బాధ్యతలు చూశారు. ఆయన కావలిలో నివాసం ఉంటూ పూర్తి కాలం పార్టీ కోసం వెచ్చించే వారు. పార్టీ తొలి చీలికల సందర్భంగా సిపిఎంలోకి వచ్చారు. తాళ్ళపాలెం భూస్వాములైన పుచ్చలపల్లి హరిశ్చంద్రా రెడ్డి, వెంకారెడ్డి (వీరిరువూరు అన్నదమ్ములు) దౌర్జన్యాలకు వ్యతిరేకంగా సాగిన పోరాటంలో ముందున్నారు. ఈ కక్షతో పార్టీలో పనిచేసే మరో కాలేషా భూములకు వీరి భూముల మీదుగా ఉన్న దారిని ఉపయోగించడానికి వీలేదంటూ భూస్వాములు అడ్డుపడ్డారు. భూస్వాముల చర్యను వ్యతిరేకిస్తూ అక్కడ పోరాటం మొదలైంది. అప్పటి సిపిఎం నాయకులు గడ్డం కోటారెడ్డి, ఊటుకూరు కాలేషా నాయకత్వంలో కావలి నుండి ఒక దళం తాళ్ళపాలెం వెళ్ళి పోరాటానికి అండగా నిలిచింది. దీంతో స్థానికుల్లో పార్టీ పట్ల విశ్వాసం ఏర్పడింది. తుది దాకా పోరాటాన్ని కొనసాగించడానికి సిద్ధపడ్డారు. చివరికి భూస్వాములు దిగొచ్చారు. కాలేషా భూములకు దారి వదిలారు. రెండో చీలిక సందర్భంగా కాలేషా నక్సలైట్లలోకెళ్ళారు. తాళ్ళపాలెం కేసులో శాయపేట పరిసరాల్లో రహస్యంగా ఉంటున్నప్పుడు పట్టుబడ్డారు. శిక్షాకాలం పూర్తయ్యి విడుదలైన తరువాత నెల్లూరులో స్థిరపడ్డ తన కుమారుల వద్దనే ఉండేవారు. మార్క్సిస్టు పార్టీ ఆఫీసుకు తరచూ వస్తూ ఉండేవారు. ఆయన చివరి రోజుల వరకూ ఈ సంబంధాన్ని కొనసాగించారు.

1951లో బెంగుళూరులో

ఆయననూ, ఆయన భార్యనూ, చిన్న పిల్లలైన ఇద్దరు కుమార్తెలనూ అరెస్టు చేశారు. వారిని కారంపూడి పోలీసు క్యాంపుకు తరలించారు. పార్టీ నాయకులకు సంబంధించిన రహస్యాలను చెప్పమంటూ చిత్రహింసల పాల్జేశారు. కాల్చిన కర్రలతో రామకోటయ్య తొడలపై కాల్చినా ఆయన నుంచి ఒక్క రహస్యమూ రాబట్టలేకపోయారు. ఆయన సతీమణి సూర్యాంబనూ వదలకుండా హింసించారు.

నిర్బంధాలకు వెరవని రామకోటయ్య

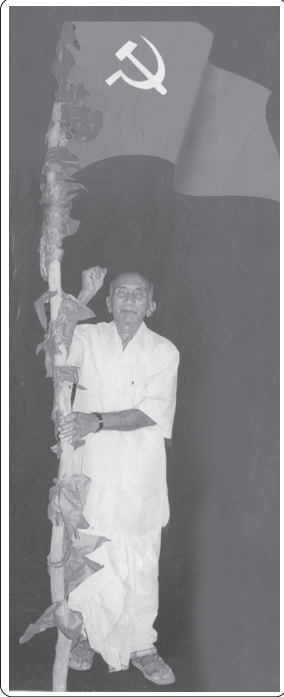
ఎం. మోహన్ రావు

పరుచూరు రామకోటయ్య పుట్టింది కృష్ణా జిల్లాలో అయినా నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ తొలితరం నిర్మాతల్లో ఒకరుగా గుర్తింపు పొందారు. ఆయన తెలంగాణా సాయుధ రైతాంగ పోరాటం జరుగుతున్న రోజుల్లో పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య ద్వారా కొరియర్ గా పని చేస్తూ కమ్యూనిస్టు పార్టీ వైపుకు ఆకర్షితులయ్యారు. ఆయన చిన్న వయస్సులోనే టిబి వ్యాధికి గురయ్యారు. మదనపల్లి శానిటోరియంలో చేరారు. అక్కడ ఎగురుతున్న బ్రిటీష్ పతాకాన్ని చూశారు. వ్యాధిని సైతం లెక్క చేయకుండా ఆ పతాకాన్ని తీసిసి జాతీయ జెండానెగుర వేశారు. స్వస్థత చేకూరాక తిరిగి కొరియర్ గా పని చేశారు. అలా పని చేస్తుండగానే 1951లో బెంగుళూరులో ఆయననూ, ఆయన భార్యనూ, చిన్న పిల్లలైన ఇద్దరు కుమార్తెలనూ అరెస్టు చేశారు. వారిని కారంపూడి పోలీసు క్యాంపుకు తరలించారు. పార్టీ నాయకులకు సంబంధించిన రహస్యాలను చెప్పమంటూ చిత్రహింసల పాల్జేశారు. కాల్చిన కర్రలతో రామకోటయ్య తొడలపై కాల్చినా ఆయన నుంచి ఒక్క రహస్యమూ రాబట్టలేకపోయారు. ఆయన సతీమణి సూర్యాంబనూ వదలకుండా హింసించారు. ఆమె నుంచి కూడా ఏ వివరమూ రాబట్టలేకపోయారు. జైలు నుంచి విడుదలయ్యాక పార్టీ నిర్ణయం మేరకు పని చేయడానికి నెల్లూరు జిల్లాకొచ్చారు. గూడూరు ప్రాంతంలో హిందూ మహాసభ రేపెట్టిన హిందూ - ముస్లిం ఘర్షణల సందర్భంగా వెంకటగిరికి చేరారు. అవి సద్దుమణిగాక మైకా గని కార్మికుల్లో పని చేయడానికి సిద్ధపడ్డారు. అప్పుడు గూడూరు డివిజన్ మైకా గనులకు ప్రసిద్ధి గాంచింది. సంఘటిత కార్మికవర్గంలో ప్రధానమైన భాగం ఆ గనుల్లో ఉంది. అప్పటికే అక్కడ పని చేస్తున్న సిసి సుబ్బయ్య, రేవూరు భరద్వాజాలతో కలిసి కార్మికోద్యమంలో పని చేయసాగారు. గూడూరు, చెన్నూరు, సైదాపురం కలిచేడు తదితర ప్రాంతాల్లో ఉన్న మైకా కార్మికులను సంఘటితపర్చారు. పని గంటలు, జీతాలు, భద్రతకు సంబంధించిన అంశాలపై జరిగిన పోరాటాలకు నాయకత్వం వహించారు.

మైకా గని కార్మిక యూనియన్ అధ్యక్షులుగా ఎన్నికయ్యారు. ఇక్కడ పని చేస్తున్న కాలంలోనే గని కార్మిక సమస్యలపై 'ఎమిలిజోలా' రచించిన పుస్తకాన్ని చదివి ఉత్తేజితుడయ్యారు. ఆ స్ఫూర్తితో 'భూ గర్భంలో విప్లవం' అనే పుస్తకాన్ని రాశారు. బుర్రకథలు కూడా చెప్పేవారు. ఎల్లంటి ఫారెస్టు భూముల కోసం జరిగిన పోరాటంలో ఆయన జైలు శిక్షను అనుభవించారు. గూడూరు జైలు నిర్బంధంలో ఉన్నారు. బస్సాెర్డ్డి శంకరయ్య, అనంతరం మోటపోతుల శంకరయ్య జిల్లా కార్యదర్శిగా ఉన్న కాలంలో ఆయన జిల్లా కమిటీ సభ్యునిగా ఎన్నికయ్యారు. కొన్నాళ్ళు గూడూరు ప్రాంతంలో, ఆ తరువాత నెల్లూరు పట్టణంలో పని చేశారు.

నెల్లూరు చేరాక పింగాణి వర్కర్స్ యూనియన్ ఏర్పాటు చేసి ఆ సంఘానికి అధ్యక్షునిగా పని చేశారు. నజీరియా మోటారు వర్కర్స్ యూనియన్ కు నాయకత్వం వహిస్తూ అనేక పోరాటాలను చేపట్టారు. ఆ యూనియన్ కు అధ్యక్షునిగా ఉన్నారు. రిక్షా వర్కర్స్ యూనియన్ అధ్యక్షునిగా ఉంటూ వారి సమస్యల పరిష్కారానికి కృషి చేశారు. నిపో వర్కర్స్ యూనియన్, మున్సిపల్ వర్కర్స్ యూనియన్, రైసు, దాల్ మిల్ వర్కర్స్ యూనియన్, బీడి సిగార్ వర్కర్స్ యూనియన్ లకు నాయకత్వం వహించారు. ఈ సమయంలోనే ఆయన కార్మిక చట్టాలను అవపోసన పట్టారు. కార్మికుల కేసులను నడపడంలో పట్టు సాధించారు. గుంటూరు, హైదరాబాద్ లేబర్ కోర్టుల్లో అనేక సమస్యలపై ఆయనే స్వయంగా వాదించి కార్మికులకు న్యాయం చేకూర్చారు. బ్రేడ్ యూనియన్ ఉద్యమంతోపాటు నెల్లూరు నగర కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలోనూ కీలక పాత్ర వహించారు. 1962 చైనా సరిహద్దు వివాదం సందర్భంగా ఆయన్ను అరెస్టు చేసి హైదరాబాద్ జైలుకు తరలించారు. ఈ యుద్ధం ముగిసాక అందరితో పాటు ఆయనా విడుదల అయ్యారు. నెల్లూరు మున్సిపాలిటీకి రెండు పర్యాయాలు కౌన్సిలర్ గా ఎన్నికయ్యారు. పార్టీ బాధ్యతల పరంగా పార్టీ నగర కార్యదర్శిగానూ, జిల్లా సెక్రటేరియట్ సభ్యునిగానూ ఎన్నికయ్యారు. కార్మిక సమస్యలనూ, ప్రజా సమస్యలనూ కౌన్సిల్ లో చర్చకు తీసుకొచ్చిన తీరు పట్టణంలో ప్రజాప్రతినిధిగా ఆయనకో ప్రత్యేక గుర్తింపును తెచ్చిపెట్టింది. సైకిల్ పై ఆయన పట్టణంలో తిరుగుతూ నిత్యం ప్రజలతో సంబంధాలు కలిగి ఉండేవారు. ఉదయాన్నే 7 గంటలకు పార్టీ కార్యాలయానికి చేరేవారు. రాగానే ఆఫీసు శుభ్రపర్చడం ఆయన దినచర్యగా ఉండేది. ఆయన సతీమణి సూర్యాంబ మహిళా సంఘం కార్యకలాపాల్లో చురుగ్గా ఉండేది. వరకట్నం సతీసహగమనం వంటి దురాచారాలకు వ్యతిరేకంగా జరిగిన పోరాటాలకు నాయకత్వం వహించారు. పార్టీ చీలికల అనంతరం దంపతులిరువురూ సిపిఐలోకెళ్ళారు. ఆయన 1983 సెప్టెంబరు ఒకటో తేదీన మరణించారు. ఆయన మరణానంతరం సిపిఐ కార్యాలయానికి రామకోటయ్య భవన్ గా నామకరణం చేశారు.

కడదాకా కమ్యూనిస్టుగా నిలిచిన రామకోటయ్య 1915 జులై 15న కృష్ణా జిల్లా మోపిదేవి మండలం కప్పానుపాళెంలో జన్మించారు. ఇంటర్మీడియట్ వరకూ చదివారు. తరువాత పార్టీ కౌరియర్ గా పని చేశారు. రామకోటయ్య, సూర్యాంబలు సాంప్రదాయక వివాహ పద్ధతినెదిరించి ఆదర్శ వివాహం చేసుకున్నారు. వారికి అరుణ, విద్యులత(డాక్టరు), రాజేశ్వరి అనే కుమార్తెలతోపాటు కుమారుడు బెనర్జీ ఉన్నారు.

సిపిఐం తొలి జిల్లా కార్యదర్శి జొన్నా కోటయ్య

జొన్నా కోటయ్య రాజకీయ జీవితం 1933లో స్వాతంత్రోద్యమ కాలంలోనే మొదలైంది. 1938 నాటి 'రైతు రక్షణ యాత్ర'తో పాల్గొని సంబంధాలేర్పడ్డాడు. బస్సారెడ్డి శంకరయ్య ద్వారా పార్టీలోకొచ్చారు. 1939లో పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. 1947లో గూడూరులో జరిగిన జిల్లా కమ్యూనిస్టు పార్టీ విస్తృత సమావేశంలో జిల్లా కమిటీకి ఎన్నికయ్యారు. 1948లో జిల్లా కార్యదర్శి పదవికి ఎన్నికయ్యారు. సిపిఐ, సిపిఐ(ఎం) చీలికల సందర్భంగా సిపిఐ(ఎం)లో ఉన్నారు. చీలికల అనంతరం ఉత్తర, దక్షిణ నెల్లూరు జిల్లాలను కలిపి ఉమ్మడిగా 17 మందితో ఏర్పాటు

చేసిన సిపిఐ(ఎం) జిల్లా కమిటీకి కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. ఆయన తలమంచి సర్పంచ్ గా ఎన్నికయ్యారు. మొత్తం ఆయన రాజకీయ జీవితంలో తొమ్మిది సంవత్సరాలు జైలు జీవితం గడిపారు.

జొన్నా కోటయ్య కోవూరు తాలూకా తలమంచి గ్రామంలో యానాది శెట్టి, సుబ్బామృలకు జన్మించారు. ఆయనకు ముగ్గురు అన్నదమ్ములు ఇద్దరు అక్క చెల్లెళ్ళు ఉన్నారు. ఆయన భార్య పేరు జానకమ్మ. ఉమ్మడి కుటుంబంలో భాగంగా ఆయన వాటా కింద నాలుగెకరాల పొలం వచ్చింది. ఆయనకు పుట్టిన నలుగురు కుమారుల్లో ఒకరు చిన్నప్పడే చనిపోయారు. ఇద్దరు కుమార్తెలున్నారు.

1933లో రాజకీయాల గురించి ఆలోచించసాగిన ఆయన 1937 ఉమ్మడి మద్రాసు అసెంబ్లీకి జరిగిన ఎన్నికల ప్రచారంతో క్రియాశీలక రాజకీయాల్లో కొచ్చారు. జస్టిస్ పార్టీకి వ్యతిరేకంగా కాంగ్రెస్ పార్టీ అభ్యర్థి బెజవాడ గోపాలరెడ్డిని బలపరుస్తూ ప్రచారం ప్రారంభించారు. 'రైతు రక్షణ యాత్ర' నెల్లూరు జిల్లా మీదుగా వెళ్తున్నప్పుడు తలమంచికి వచ్చింది. ఆ యాత్ర ఏర్పాట్లలో జొన్నా కోటయ్య వాలంటీరుగా పనిచేశారు. ఆ యాత్ర వెళ్ళాక 1938లో తలమంచిలో ఏర్పడిన రైతు సంఘంలో చేరి పనిచేయసాగారు. గదర్

వీరుల పోరాట చరిత్ర 'విప్లవ యుగం' పుస్తకం చదివి కమ్యూనిస్టు పార్టీవైపు కొచ్చారు. రెండో ప్రపంచ యుద్ధం ప్రారంభంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీపై నిర్బంధం తీవ్రమైంది. నాయకుల అరెస్టులు, జైలు నిర్బంధ వివరాలతో 'స్వతంత్ర భారతి' అనే పత్రిక రహస్యంగా వెలువడేది. నెల్లూరు నుంచి తలమంచికి వచ్చే ఈ కట్టను జొన్నా కోటయ్య ఇందుపూరు, అల్లూరు, అలగానిపాడు తదితర గ్రామాలకు పంపిస్తుండేవారు. బళ్ళారి అవీపూరు జైలులో ఉన్న డిటెన్యూలు కొందరు తప్పించుకున్నారు. అదే సమయంలో రాష్ట్ర ముఖ్యుల్లో ఒకరుగా ఉండి నెల్లూరు జిల్లా నిర్మాణానికి సహకరించేందుకు వచ్చిన పులుపుల శివయ్య అల్లూరులో నిర్వహించిన రాజకీయ పాఠశాలకు 1940లో జొన్నా కోటయ్య హాజరయ్యారు. అప్పటి వరకూ ఆయన సహాయ శాఖలో ఉన్నారు. 1940లో బస్సారెడ్డి శంకరయ్య ద్వారా పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. సంవత్సరం తరువాత చిదంబరం, జొన్నా వెంకట శెట్టి, జొన్నా నర్సయ్య చేరికతో గ్రామంలో పార్టీ శాఖ ఏర్పడింది.

1942 క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం సందర్భంగా పార్టీని తప్పుదోవ పట్టిస్తూ ఒక రహస్య సర్క్యులర్ వెలువడింది. దాని ప్రకారం జొన్నా కోటయ్య, ఇంకొందరు కలిసి తలమంచినో రైల్వే బ్రిడ్జిని తగుల బెట్టారు. ఆ మరుసటి రోజే వారెంటుతో పోలీసులు రావడంతో దొరక్కుండా రహస్య జీవితానికెళ్ళారు. అప్పటికే పిచ్చిముంతల కొలతలకు, వెట్టిచాకిరీకి, నాము పద్ధతికి వ్యతిరేకంగానూ భూస్వాముల పెత్తందారి తనానికి వ్యతిరేకంగా ప్రజల్ని కూడగట్టడంలోనూ అనేక పోరాటాల్లో భాగస్వాములుగా ఉన్నారు. 1943 అక్టోబరులో నెల్లూరులోని మూలాపేటలో నెల్లూరు, చిత్తూరు జిల్లాల రాజకీయ పాఠశాల జరిగింది. ఇది జరుగుతుండగానే జిల్లాలో కురిసిన వర్షాలకు అత్యుక్తూరు తాలూకాలోని మెట్ట ప్రాంత చెరువులు తెగి ఊళ్ళపైబడ్డాయి. కోపూరు తాలూకాలోని పైడేరు, మలిదేవి ప్రాంతాల్లో పూరిళ్ళు దెబ్బతిన్నాయి. రాజకీయ పాఠశాలను అర్ధాంతరంగా ముగించి సహాయక చర్యల్లో పాల్గొన్న బృందంలో జొన్నా కోటయ్య కూడా ఉన్నారు. పునర్నిర్మాణానికి తాటిచెట్లు, నగదు, తాటాకులు ఇప్పించే కార్యక్రమాలు కమ్యూనిస్టు పార్టీ చేపట్టింది. ఈ కార్యక్రమంలో తలమంచి నుంచి బయలు దేరిన దళానికి జొన్నా కోటయ్య నాయకత్వం వహించారు. ఈ సందర్భంగా పార్టీ ప్రత్యేక గుర్తింపు పొందింది. 1943 బెంగాలు కరువు సందర్భంగా బియ్యం, డబ్బులు, గుడ్డలు సేకరించి పంపించే పనిలోనూ జొన్నా కోటయ్య, ఆయన సహచర పార్టీ సభ్యులు చురుకైన పాత్ర పోషించారు. వీటితో పొందిన గుర్తింపు తరువాత కోపూరు, నెల్లూరు తాలూకాల్లో రైతు సంఘాన్ని విస్తరింపజేయడంలో భాగంగా సంఘ సభ్యత్వం చేర్పించారు. బద్వేలు, వెంకన్నపురం, పేడూరు, కాగితాలపూడి, చెర్లోపాళెం తదితర గ్రామాల్లో సభ్యత్వం చేర్పించు కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నారు. 1944 విజయవాడలో జరిగిన అఖిల భారత రైతు మహాసభ నేపథ్యంలో పై కార్యక్రమం జిల్లాలో అమలైంది. ఈ జిల్లా నుంచి మహాసభ వాలంటీర్లుగా ముగ్గురు ఎంపికై వెళ్ళారు. చివరవరకూ జొన్నా కోటయ్య మాత్రమే క్రమశిక్షణ గల వాలంటీరుగా పని చేసి గుర్తింపు పొందారు. ఈ సందర్భంగా ప్రజారక్షణ దళాలకు నేర్పించిన కర్ర శిక్షణ, అత్యురక్షణ పద్ధతులను జొన్నా కోటయ్య నేర్చుకున్నారు. నెల్లూరు కొచ్చాక ఆయన స్వయంగా కొన్ని గ్రామాల్లో ఇదే శిక్షణనిచ్చారు.

రైతు ప్రయోజనాలకనుగుణంగా సహకార సంఘాలను ఉపయోగించడంపై ఖండవల్లి కృష్ణారావు ఇచ్చిన శిక్షణ ఆధారంగా తలమంచిలో జొన్నా కోటయ్య 1945లో సొసైటీని స్థాపించారు. వరుసగా మూడు సార్లు ఆయనే అధ్యక్షులుగా ఎన్నికై సొసైటీని అదర్శవంతంగా నడిపించారు. జొన్నా కోటయ్య డైరీ ప్రకారం 2000 సంవత్సరం నాటికి అదే పిఎసిఎస్ గా 40లక్షల టర్నోవర్ తో పనిచేస్తుంది. ఆయన మాటల్లోనే చెప్పాలంటే “అదే విధంగా వీవర్సు సొసైటీ అభివృద్ధికి కృషి చేశాను. జిల్లా పార్టీ బాధ్యతగా చేనేత సంఘం నిర్మాణంలో చురుకైన పాత్ర వహించాను. విస్తృత సంబంధాలొచ్చాయి. జిల్లాకు చెందిన 14 చేనేత సంఘాలకు పార్టీ సభ్యులే అధ్యక్షులుగా ఎన్నికయ్యారంటే మన బలాన్ని ఊహించుకోవచ్చు. నా చొరవతోనే జిల్లా చేనేత మహాసభ మడమనూరు గ్రామంలో జరిపాను.”

జొన్నా కోటయ్య కార్యక్రమాలు వ్యవసాయ కార్మిక, రైతు చేనేత రంగాలకే పరిమితం కాలేదు. 1946లో తలమంచి, బొడ్డుపాళెంలకు చెందిన ఫారెస్టు సమస్యలపై దృష్టి సారించారు. ఫారెస్టు పంచాయతీ ప్రెసిడెంటుగా ఎన్నికయ్యారు. పేదలమీద ఫారెస్టు వారు పెట్టే కేసులకు వ్యతిరేకంగా నిలిచారు. పేదలు కట్టెలు కొట్టుకునేందుకూ, పశువులు మేపుకునేందుకూ అవకాశం కల్పించారు. వీటితో పాటు ఫారెస్టు సంరక్షకుల జీతాలపైనా కృషి చేశారు. దళితుల ఇళ్ళ స్థలాల కోసం 26 ఎకరాల ఫారెస్టు భూమిలో చెట్లు కొట్టించి ఇళ్ళు నిర్మించుకునే అవకాశం కల్పించారు. దీని కోసం చట్టపరంగానూ, చట్టేతరంగానూ పోరాడాల్సి వచ్చింది. ఈ సందర్భంగా లాయర్ పిసి రెడ్డి అందించిన లీగల్ సహకారం వీరి విజయానికి తోడ్పడింది.

గాంధీజీ హరిజనోద్ధరణ కార్యక్రమాన్ని తలమంచిలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ అమలు చేసింది. తలమంచి శివాలయంలోకి దళితులను తీసుకెళ్ళారు. గ్రామంలో ప్రతిఘటన ఎదురైనా ఈ కార్యక్రమాన్ని విజయవంతం చేశారు. ఈ ప్రభావం చుట్టు పక్కల గ్రామాల మీదా పడింది. 1947-48లో ప్రకాశం మంత్రి వర్గం రాష్ట్రంలో అన్ని స్థాయిల్లో ఆహార కమిటీలను ఏర్పాటు చేసినప్పుడు తలమంచిలో జొన్నా కోటయ్య గ్రామ ఆహార కమిటీకి అధ్యక్షునిగా ఎన్నికయ్యారు. కొడవలూరు ఫిర్యాదు నుంచి ఆహార కమిటీ మెంబరుగా ఎన్నికయ్యారు. “వీటికి ఎన్నిక కావడం మూలంగా ధరల నియంత్రణ పరిధిలోని నిత్యావసర వస్తువులు ప్రజలకు సక్రమంగా అందేలా చర్యలు తీసుకున్నాం. ఇది తాలూకా స్థాయిలోనే పార్టీకి మంచి గుర్తింపును తెచ్చి పెట్టింది.” అని ఆయన తన డైరీలో రాసుకున్నారు.

తలమంచిలో అమలు చేసిన కార్యక్రమాల్లో ఒక అంశాన్ని గుర్తించాల్సి ఉంది. వర్గ పరమైన సమస్యలపై పోరాడడంతో పాటు వర్గేతర సమస్యలపైనా, సహాయక చర్యల్లోనూ పాల్గొనడం ద్వారా పార్టీకి ప్రజల్లో పట్టు పెరుగుతుందని జొన్నా కోటయ్య డైరీలోని అంశాలను బట్టి స్పష్టమౌతోంది. కేవలం కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఇలాంటి బహుముఖ కార్యక్రమాలకే పరిమితం కాలేదు. దిగువ అంశాలను చూస్తే పార్టీ చేపట్టిన రెండో భాగమూ అర్థమౌతుంది.

1947లో కోవూరు, నెల్లూరు తాలూకాల్లో పూడిక, చెరువు లోతట్టు భూముల ఆక్రమణ కార్యక్రమం జరిగింది. ఈ భూముల పంపిణీ కోసం జరిగిన ప్రచారంలో కోవూరు తాలూకాలో జొన్నా కోటయ్య పాల్గొన్నారు. నీళ్ళ నిల్వకు అనువుగాని చెరువులను

సాగుభూములుగా మార్చి పంచాలని సాగించిన పోరాటం కోవూరు తాలుకాలో పెద్ద ఎత్తున జరిగింది. వీటిని కాజేయడానికి భూస్వాములూ యథాశక్తిని ప్రయత్నించారు. కొడవలూరు, విడవలూరు, వావిళ్ళ, పురిణి గ్రామాల్లో చెరువు భూముల అక్రమణ పోరాటాలు జరిగాయి. కోవూరు తాలూకాలోని వేగూరు చెరువు పోరాటం ప్రత్యేకంగా పేర్కొనదగింది. అంతకు ముందు సాగించిన కూలిపోరాట అనుభవంతో వీరు సమర్థవంతంగా పోరాడి విజయం సాధించారు. 1952లో జరిగిన కొడవలూరు చెరువు పోరాటం అరెస్టుల వరకూ వెళ్ళింది. కమ్యూనిస్టులు పట్టువదలకుండా నిరుపయోగంగా మారిన చెరువులను గుర్తించి సాగించిన పోరాటం ఫలితంగా కొన్ని చెరువులను పూర్తిగా ఎత్తేసి సాగుభూముల కింద పేదలకు పంచారు.

1947, 48 లలో కూలి ధాన్యం పెంచాలనీ, జీతగాళ్ళకిచ్చే ధాన్యం పెంచాలంటూ జిల్లాలో జరిగిన సమ్మెలో భాగంగా తలమంచిలోనూ జరిగింది. ఈ సందర్భంగా భూస్వాముల కష్టించు చర్యల మూలంగా తలమంచిలో పాటు మరికొన్ని గ్రామాల్లోనూ అరెస్టులు జరిగాయి. జొన్నా కోటయ్య ఈ ఉద్యమంలో ప్రత్యక్షంగా పాల్గొన్నారు. ఈ సందర్భంగా తలమంచిలో చిదంబరాన్ని మరి కొందరిని అరెస్టు చేశారు. ఈ ఉద్యమం సందర్భంగానే జొన్నా కోటయ్య రహస్య జీవితం గడుపుతున్నారు. ఈ ఉద్యమాలను సంఘటిత పరుస్తూ వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం కోవూరు తాలూకా మహాసభను విడవలూరులో జరిపారు. ఈ సభను విచ్ఛిన్నం చేసేందుకు పోలీసులు 10 మంది నిర్వాహకులను అరెస్టు చేశారు. అయినా చిదంబరం, కోటయ్య పట్టుదలగా విడవలూరు రహస్య ప్రదేశంలో మహాసభను జయప్రదంగా నిర్వహించారు. అల్లూరులో 1948లోనే జరిగిన విద్యార్థి మహాసభకు తలమంచి, ఇందుపూరుల నుండి వాలంటీర్లను పంపించి సజావుగా నిర్వహించేలా చూశారు. “ఇలా పంపించిన వాలంటీర్లు ఎంత బాగా ఉత్సాహపడ్డారో ప్రత్యక్షంగా గమనించాం” అని జొన్నా కోటయ్య తన జ్ఞాపకాలను నెమరేసుకున్నారు. రైతు సంఘం ఆధ్వర్యంలో పంట కాలువల పూడికతీతపై జొన్నా కోటయ్య ప్రత్యక్షంగా కేంద్రీకరించారు. ఆ రోజుల్లో పొలాలకు నీటిని వదలడంలో కూడా ఉద్రిక్తతలు తలెత్తేవి. “వీటిపై చర్చలతో పాటు, పోరాటాలకు కూడా దిగాల్సి వచ్చేది” అని జొన్నా కోటయ్య పేర్కొన్నారు. ఈ కృషి ఫలితంగా ఆయన నీటి సంఘం అధ్యక్షులుగా ఏకగ్రీవంగా ఎన్నికయ్యారు.

1947లో యువజన సంఘం తాలూకా, 1948 కమ్యూనిస్టు పార్టీ జిల్లా మహాసభలను తలమంచిలో నిర్వహించారు. యువజన సంఘం తాలూకా మహాసభ సందర్భంగా నిర్వహించిన ఆటల పోటీల్లో యువజన, విద్యార్థులు పెద్ద సంఖ్యలో పాల్గొన్నారు. 1947లో నెల్లూరు జిల్లా కమ్యూనిస్టు పార్టీ విస్తృత సమావేశం గూడూరులో జరిగాక పార్టీ జిల్లా మహాసభను తలమంచిలో జరిపారు. పై కమిటీ నుండి పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య, మాకినేని బసవపున్నయ్య ఇందులో పాల్గొన్నారు. కోవూరు తాలూకా ప్రజల్లో పార్టీకి బాగా ఆదరణ ఉండటంతో ఏ మహాసభ నిర్వహణకైనా కోవూరు తాలూకా కేంద్రంగా ఉండేది. జొన్నా కోటయ్య, బస్వారెడ్డి శంకరయ్య స్వగ్రామాలైన తలమంచి, ఇందుపూరు గ్రామాలు మరింత అండగా నిలిచేవి.

ఇదే సంవత్సరం చివర్లో రాజమండ్రి జైల్లో డిటెన్యూలుగా ఉన్న కమ్యూనిస్టు నాయకులను కడలూరు, రాయవేలూరు జైళ్ళకు తరలిస్తుండగా జొన్నా కోటయ్యతో పాటు అనేక మంది కామ్రేడ్స్ రైలును కదలనీయలేదు. ఈ సందర్భంగా పోలీసులు జరిపిన లాఠీఛార్జిలో చాలా మంది గాయపడ్డారు. నెల్లూరు టౌన్ హాల్లో విద్యార్థి మహాసభ పెద్దఎత్తున జరిగింది. దానిపై పాములు విసిరేసి విచ్చిన్నం చేయడానికి ప్రత్యర్థులు ప్రయత్నించారు. ముందు జాగ్రత్తలతో ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటు చేసిన వాలంటీర్లలో జొన్నా కోటయ్య నేరుగా ఉండి ప్రత్యర్థుల ఎత్తులను చిత్తు చేశారు. రహస్య జీవితం గడుపుతూ ఉన్న, లీగల్గా పనిచేస్తున్న నాయకుల సంయుక్త సమావేశం జొన్నా కోటయ్య ఆధ్వర్యంలో కోవూరు తాలూకా ఉప్పర పాళెం (ప్రస్తుతం దీని పేరు నారాయణపురం) లో 1948లో నిర్వహించారు. ఈ సమావేశంలో జొన్నా కోటయ్యను, యలమందారెడ్డిని సెక్రటేరియట్లోకి తీసుకున్నారు. అప్పటి నుంచి జొన్నా కోటయ్య సిపిఐ(ఎం) జిల్లా కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యే వరకూ అదే స్థానంలో కొనసాగారు. ఇదే కాలంలో కోవూరు తాలూకా కార్యదర్శిగా ఉంటూనే బస్వారెడ్డి అరెస్టు, రామకోటయ్య అనారోగ్యం పాలు కావడం మూలంగా జిల్లా నిర్మాణంతో పాటు ప్రజా సంఘాల కార్యక్రమాలకు సహకరించాల్సి వచ్చింది.

రైతు సంఘం జిల్లా మహాసభ 1946లో ఆత్మకూరులో జరిగింది. ఆ మహాసభ భూస్వామ్య వ్యతిరేక పోరాటాలను సమీక్షించింది. వీటిని కొనసాగించాలని నిర్ణయించింది. వ్యవసాయ కూలీలను బంజరు భూముల సాధనకు కదిలించాలని నిర్ణయించింది. ఈ మహాసభ నిర్ణయాలకు అనుగుణంగా జరిగిన పోరాటాల్లో జొన్నా కోటయ్య చురుగ్గా పాల్గొన్నారు. ఈనాందారీ, శోత్రియందారీ మహాసభలు దామవరం, అనంతవరం, సిద్ధారెడ్డి పాళెం, వెంకటగిరి ప్రాంతాల్లో జరిగాయి. ఈ అన్ని మహాసభల్లో ఆయన పాల్గొని సమస్య స్వభావాన్ని అధ్యయనం చేశారు. 1947, 48 సంవత్సరాల్లో జరిగిన పోరాటాల సందర్భంగా రెండు మాసాలు సబ్ జైల్లో ఉన్నారు. 1949లో వివిధ కేసుల్లో 3 మాసాలు సబ్ జైల్లో ఉన్నారు. బెయిలుపై విడుదలై పార్టీ కార్యక్రమాల్లో పాల్గొన్నారు. 1949లో జిల్లా బోర్డుకు జరిగిన ఎన్నికల్లో కొడవలూరు ఫిర్యా నుంచి జొన్నా కోటయ్య పోటీ చేసి గెలిచారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీపై విధించిన నిషేధంలో భాగంగా 1949 సెప్టెంబరు 2న నెల్లూరు జిల్లాలోనూ కొంతమందిని అరెస్టు చేసి కోవూరు సబ్ జైలులో నిర్బంధించారు. అప్పుడే దామరమడుగు గ్రామానికి చెందిన జక్కా వెంకయ్యను కూడా అరెస్టు చేశారు. అప్పటికాయనకు పార్టీ సభ్యత్వం లేకున్నా పార్టీ కార్యక్రమాల్లో పాల్గొంటున్నారు. ఈ సందర్భంగా అరెస్టు అయిన జొన్నా కోటయ్యను డిటెన్యూగా కడలూరు జైలుకు తరలించారు. కడలూరు జైల్లో ఉండగా ఖైదీలపై కాల్పులు జరిగాయి. ఇద్దరు కామ్రేడ్స్ చనిపోయారు. ఇందుకు నిరసనగా 21 రోజులు జరిగిన నిరాహారదీక్షలో కోటయ్య ఉన్నారు. 1952 జనరల్ ఎన్నికలకు రెండు నెలల ముందు నుంచి దఫాల వారీగా డిటెన్యూలను విడుదల చేసినప్పుడే ఆయనా విడుదలయ్యారు. 1952 ఎన్నికల్లో బస్వారెడ్డికి డమ్మీ అభ్యర్థిగా వేశారు. ఈ ఎన్నికల అనంతరం నిర్మాణ పరంగా జరిగిన అత్యధిక భాగం శాఖా సమావేశాల్లో పాల్గొన్నారు. ఆంధ్ర రాష్ట్ర పంచాయతీల మహాసభ రాజమండ్రిలో జరిగింది. దానిలో రాష్ట్ర పంచాయతీల బోర్డు ఆఫ్ మేనేజ్మెంట్ డైరెక్టరుగా

ఎన్నికై 1954నుంచి 56 వరకూ పని చేశారు. 1955 ఎన్నికల్లో పార్టీ తరపున జిల్లాలో 14 మంది (ద్విసభ్య నియోజక వర్గాలతో కలిపి) పోటీ చేసినప్పుడు వనరుల సమీకరణ, కేడరు కేటాయింపు పనుల్లో లైజాన్ పర్సన్ గా ఉన్నారు.

1954 నుండి 1959 వరకు తలమంచి పంచాయతీ ప్రెసిడెంటుగా పనిచేశారు. ఈ కాలంలోనే తలమంచి నుంచి అల్లూరుకు వెళ్ళే రోడ్డు వేయించారు. పంచాయతీ ఆఫీసు కట్టించారు. 1958లో ఖమ్మంలో జరిగిన రాష్ట్ర మహాసభకూ, అమృత్ సర్ లో జరిగిన అఖిల భారత మహాసభకూ జొన్నా కోటయ్య ప్రతినిధిగా ఎన్నికై పాల్గొన్నారు. 1964లో కలకత్తాలో జరిగిన 7వ మహాసభలో మార్క్సిస్టు పార్టీ ఎర్పడినప్పుడు జొన్నా కోటయ్య, జక్కా వెంకయ్య పాల్గొన్నారు. తరువాత అనంతపురంలో జరిగిన రాష్ట్ర మహాసభకూ, 1961లో విజయవాడలో జరిగిన రాష్ట్ర మహాసభకూ ప్రతినిధిగా ఉన్నారు.

1962 ఇండియా, చైనా సరిహద్దు వివాదం సందర్భంగా సిపిఐ(ఎం)లో విభేదాలు బట్టబయలయ్యాయి. ఈ సందర్భంగా అనేక మందిని అరెస్టు చేశారు. నెల్లూరు జిల్లాలో 1963లోనే భేదాభిప్రాయాలతో చీలి పోయారు. (వివరాలు 'పోరాట యోధుడు జక్కా జ్ఞాపకాలు' లో చూడొచ్చు) ఈ చీలిక అనంతరం జరిగిన మహాసభలో జొన్నా కోటయ్య సిపిఐ(ఎం) కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. 1968 వరకు అదే స్థానంలో ఉన్నారు. 1964లో అదనపు శిస్తు తగ్గింపు కోసం సాగించిన పోరాటంలో జొన్నా కోటయ్యను అరెస్టు చేసి కావలి సబ్ జైలులో నిర్బంధించారు. ఆ సందర్భంగా విధించిన శిక్షాకాలం పూర్తయ్యాక విడుదలయ్యారు. ఆ తరువాత నక్కలిజం చీలిక ముందుకొచ్చింది. 1968లో జరిగిన బర్మాన్ ప్లీనమ్ కు జొన్నా కోటయ్య కూడా ప్రతినిధిగా వెళ్ళారు. 1968 తరువాత మార్క్సిస్టు పార్టీ నుంచి చీలినప్పుడు నక్కలైట్ తో వెళ్ళారు. ఈ ప్లీనం తరువాత ఆయన నక్కలైటు కార్యక్రమాల్లో పాల్గొన్నారు. “నక్కలైటు అభిమానిగా ఉంటూ సిపిఐ, సిపిఐ(ఎం) పార్టీలతోనూ సంబంధాలు పెట్టుకుంటూ వచ్చాను” అని ఆయన డైరీలో రాసుకున్నారు. ఆయన 2012 మార్చి 26వ తేదీన నెల్లూరు ఆస్పత్రిలో చికిత్స పొందుతూ మరణించారు. చనిపోయేనాటికి ఆయన వయస్సు 93సంవత్సరాలు. మరుసటి రోజు జరిగిన అంతిమ యాత్రలో సిపిఎం జిల్లా కార్యదర్శి చంద్ర రాజగోపాల్, సీనియర్ నాయకులు జక్కా వెంకయ్య, టి.పి. భానురాజు, ఇంకొందరు పాల్గొని నివాళులర్పించారు.

వీరు 1930లో తలమంచిలో పుట్టారు. గ్రామ కార్యదర్శిగా ఎన్నికై పార్టీ శాఖను సమన్వయపర్చారు. తలమంచిలో జరిగిన అన్ని పోరాటాల్లోనూ ఉన్నారు. ఆయన తన 52వ యేట 1982 డిసెంబరు 18న మృతి చెందారు. సిపిఐ చీలిన సందర్భంగా సిపిఎంతో నిలిచారు.

ఎండ్లూరి వెంకయ్య

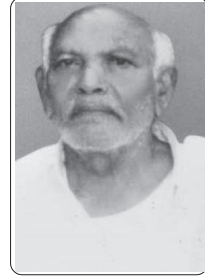
గంగా చిన (జిని)

కొండయ్య

గంగా చిన్న కొండయ్య ఆత్మకూరు నియోజకవర్గం వాసిలి గ్రామానికి చెందిన వారు. ఆయన తండ్రి పేరు గంగా సుబ్బయ్య. వారికి ముగ్గురు సంతానం. వీరిలో కొండయ్య 4వ తరగతి వరకు చదువుకున్నారు. ఆయన మధ్య తరగతి రైతు కుటుంబంలో జన్మించారు. ఆయన స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ వైపు ఆకర్షితులయ్యారు. ఆయన రైతు కూలీ సంఘాలలో పనిచేశారు. ఆయనపై అరెస్ట్ వారెంట్ జారీ అయింది. ఆ సమయంలో కొండయ్య పోలీసులకు దొరకకుండా అండర్ గ్రౌండ్ లో ఉన్నారు. వీర్లగుడిపాడు గ్రామంలో పోలీసులు వెతుకుతున్న సమయంలో ఆయన బాలింత వేషం వేసుకొని, పురిటి మంచంపై బిడ్డ పక్కలో పడుకొని పోలీసులకు చిక్కకుండా తప్పించుకున్నారు. ఆయన నాలుగు సంవత్సరాలు అండర్ గ్రౌండ్ లో ఉన్నారు. ఎట్టకేలకు ఆయనను చెన్నైలో పోలీసులు అరెస్ట్ చేశారు. మూడేళ్లు జైలులో ఉండి ఇంగ్లీష్ భాషను అవలీలగా నేర్చుకున్నారు. 1948లో పార్టీ వ్యతిరేక కార్యకలాపాలకు పాల్పడినందున ఈయనను పార్టీ నుంచి తొలగిస్తూ చర్య తీసుకున్నారని జొన్నా కోటయ్య డైరీలో ఉంది. 1952లో ఉమ్మడి రాష్ట్రంగా ఉన్న సమయంలో శాసన సభ ఎన్నికలలో కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ బలపరిచిన అభ్యర్థిగా కొండయ్య ఆత్మకూరు శాసన సభ స్థానానికి పోటీ చేశారు. కాంగ్రెస్ పార్టీ అభ్యర్థి గంగవరపు తిరుపతినాయుడుపై 11 వేల ఓట్ల మెజార్టీతో ఆయన గెలుపొందారు. సమగ్ర సోమశిల జలాలు కావాలన్న కమ్యూనిస్టుల నినాదాన్ని ప్రచారం చేయడంతో కొండయ్య గెలిచినట్లు ఆ తరం వారు చెబుతున్నారు. ఆ సమయంలో కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ బలంగా ఉంది. 1955లో భాషా ప్రయుక్త రాష్ట్రాలుగా ఆంధ్ర, తమిళనాడులు విడిపోయాయి. ఆ సమయంలో మళ్ళీ శాసన సభ ఎన్నికలు వచ్చాయి. ఈ ఎన్నికల్లో జిని కొండయ్య స్వతంత్ర అభ్యర్థిగా పోటీ చేశారు. కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ బలపరిచిన అభ్యర్థిగా మోటపోతుల శంకరయ్యను శాసన సభకు నిలబెట్టారు. అక్కడ కాంగ్రెస్ పార్టీ అభ్యర్థిగా బెజవాడ గోపాల్రెడ్డి పోటీ చేశారు. ఆ సమయంలో కమ్యూనిస్టులు బలంగా ఉండడం వల్ల ఆయన భయపడి సర్వేపల్లిలో కూడా పోటీ చేశారు. కొండయ్యపై బెజవాడ గోపాల్రెడ్డి గెలుపొందారు. ఆయన ఆత్మకూరు నియోజకవర్గాన్ని వదులుకొని సర్వేపల్లి స్థానాన్ని నిలుపుకున్నారు. మన రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిగా పరిపాలించారు. 1957లో ఎన్నికలు రావడంతో మళ్ళీ ఎన్నికలు ప్రారంభమయ్యాయి. ఈ ఎన్నికల్లో జిని కొండయ్యను కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ బలపరిచింది. కాంగ్రెస్ పార్టీ అభ్యర్థిగా ఆనం సంజీవరెడ్డి నిలబడ్డారు. ఈ ఎన్నికలలో 29 ఓట్ల మెజార్టీతో కొండయ్య గెలిచినట్లు ఎన్నికల అధికారి ప్రకటించారు. కొండయ్య గెలుపుతో కమ్యూనిస్ట్ కార్యకర్తలు సంబరాలు చేసుకుంటున్న సమయంలో 84 ఓట్లు పోస్టల్ లెక్కకు రాకపోవడంతో మళ్ళీ లెక్కవేయడంతో ఆనం సంజీవరెడ్డి 13 ఓట్ల మెజార్టీతో గెలుపొందారు. తరువాత కొండయ్య ప్రజా సోషలిస్ట్ పార్టీలో చేరారు.

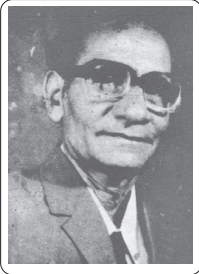
నిర్బంధాలనెదిరించిన

శంకరయ్య

మోటపోతుల శంకరయ్య ఆత్మకూరు వాసి. ఆయన తండ్రి మోటపోతుల చిన్నకొండారెడ్డి. ఆయన మధ్యతరగతి రైతు. ఆయన 9వ తరగతి వరకు చదువుకున్నారు. ఆయన ప్రాథమిక విద్య ఆత్మకూరులోనూ, 9వ తరగతి వరకు బుచ్చిరెడ్డిపాళెంలోనూ చదివారు. దొడ్లవారి హాస్టల్లో ఉంటూ అప్పట్లో జస్టిస్ పార్టీ తరువున బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డి, కాంగ్రెస్ పార్టీ తరువున బెజవాడ గోపాల్రెడ్డి అసెంబ్లీ ఎన్నికల్లో పోటీ పడ్డారు. దాన్ని వ్యతిరేకించడంతో హాస్టల్లో ఒత్తిడి పెరిగి విద్యాభ్యాసం అర్థాంతరంగా ఆగిపోయింది. 1937-38లో రైతుకూలీ ఉద్యమాల్లో పాల్గొన్నారు. 1939 యుద్ధంలో రైతు కూలీ నాయకులు కూడా అండర్ గ్రౌండ్లోకి వెళ్ళారు. 1940లో జనవరి 26న జి.సి.కొండయ్యను, శంకరయ్యను జైలులో బంధించారు. కొండయ్యకు రెండు సంవత్సరాలు జైలు శిక్ష విధించారు. శంకరయ్యను వదిలిపెట్టారు. 1940 సంవత్సరంలో రాష్ట్రం నుంచి రహస్యంగా స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో పాల్గొనే దానికి శంకరయ్యకు ఆత్మకూరు, ఉదయగిరి బాధ్యతలు అప్పగించారు. 1944లో పదివేల సంభ్రమం కలిగిన రైతు సంఘానికి కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. 1945లో సోమశిల ప్రాజెక్టులో ఐదు వేల మందితో రైతు మహాసభ నిర్వహించారు. ఆనాటి స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ కార్యక్రమాలకు ఆకర్షితులై పార్టీలో చేశారు. పార్టీ కార్యక్రమాల్లో చురుకుగా పాల్గొనేవారు. ఆయన రెండేళ్లు జైలు జీవితాన్ని అనుభవించారు. ఆ ఉద్యమ సమయంలో కనిపిస్తే కాల్చి వేయాలని ప్రభుత్వం ఉత్తర్వులు జారీ చేసింది. శంకరయ్య ఆచూకీ చెప్పాలని తోటి సహచరులైన పూలం నారాయణరావు, బద్వేల్ రమణారెడ్డి, ఇందూరు యానాదిరెడ్డి, నాగులపాటి రామిరెడ్డిలను పోలీసులు చిత్రహింసలు పెట్టారు. పూలం నారాయణరావు ను శంకరయ్య ఆచూకీ తెలియజేయాలంటూ జార్జి అనే ఎస్ఐ చిత్రహింసలు పెట్టి ఒత్తిడి చేశారు. తమకు తెలిసినా తమ నాయకుడు ఎక్కడున్నది చెప్పేది లేదని నారాయణరావు అనడంతో ఎస్ఐ ఆయన నోట్లో మూత్రం పోశారు. శంకరయ్య కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ కార్యకర్తలను కాపాడుకునేందుకు నెల్లూరు ట్రంకు రోడ్డులో అరెస్ట్ అయ్యారు. ఆయన మొదటిసారిగా 1956 అక్టోబరులో జరిగిన పంచాయతీ ఎన్నికల్లో కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ తరువున ఆత్మకూరు పంచాయతీ సర్పంచిగా ఎన్నికయ్యారు. వరుసగా 18 ఏళ్లు సర్పంచిగా ఉన్నారు. 1947లో చేవూరు సుశీలమ్మను కమ్యూనిస్టు పార్టీ పద్ధతిలో వివాహం చేసుకున్నారు. 1948లో జి.సి.కొండయ్య, శంకరయ్య, బసవారెడ్డి శంకరయ్య, శేషయ్య, స్వర్ణావేమయ్యలు కాంగ్రెస్ విధానాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాటం

చేస్తూ అండర్ గ్రౌండ్ కు పోవాల్సిన పరిస్థితి ఏర్పడింది. ఆయన సర్పంచిగా ఉన్నప్పుడే ప్రయాణికుల వసతి గృహం, పక్కనే ఉండే సూపర్ మార్కెట్లు నిర్మించారు. వీటితో పాటు గ్రామ అభివృద్ధి కోసం మార్కెటింగ్ సొసైటీ, కోఆపరేటివ్ అర్బన్ బ్యాంక్, చెరువుల సొసైటీ, సహకార సొసైటీలను స్థాపించి వాటికి భవనాలను నిర్మించారు. ప్రస్తుతం ఆ భవనాల్లో ఎసిఎం స్కూల్, బిఎస్ఆర్ ఐటిఐ కళాశాలలను నిర్వహిస్తున్నారు. ఈనాడు వాటి విలువ కోట్ల రూపాయిల్లో ఉంది. 1955లో అసెంబ్లీకి జరిగిన మధ్యంతర ఎన్నికల్లో కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ తరువున మోటపోతుల శంకరయ్య పోటీ చేసి ఓటమిపాలయ్యారు. అప్పట్లో ఆయనకు ప్రత్యర్థులుగా పార్టీ నుంచి బయటకెళ్ళిన జి.సి.కొండయ్య (స్వతంత్ర), బెజవాడ గోపాల్రెడ్డి (కాంగ్రెస్) పోటీపడ్డారు. రామకోటయ్య, నెల్లూరు కాంతారావు, రాయప్పలు ఆయన సమకాలికులుగా ఉన్నారు. పార్టీ చీలికల సందర్భంగా ఆయన సిపిఐలో ఉండిపోయారు.

ఉద్యమ నేతగా వచ్చిన పి.వి.శివయ్య

గుంటూరు జిల్లాకు చెందిన పివి శివయ్య 1938లో నెల్లూరు జిల్లా పార్టీ నిర్మాణానికి తోడ్పడేందుకు వచ్చారు. ఆరునెలల పాటు జిల్లాలోనే ఉన్నారు. పార్టీ జిల్లా కేంద్ర సమన్వయంలో ఆ కాలంలో కీలక పాత్ర పోషించారని జిన్నా కోటయ్య తన 'జ్ఞాపకాల' డైరీలో రాశారు. 1936 నాటికే గుంటూరు జిల్లా హోల్ ట్రైమర్ల సరఫరా కేంద్రంగా పనిచేస్తోంది. విశాఖ పట్నం నుంచి నెల్లూరు, చిత్తూరు జిల్లాల వరకు దాదాపు ప్రతి జిల్లాకు కనీసం ఒక్కరినైనా పంపించింది. మీరు జాతీయ విశ్వవిద్యాలయంగా పేరు పొందిన బెనారస్ హిందూ విశ్వవిద్యాలయంలో చదువుతూ కమ్యూనిస్టు భావాలవైపు ఆకర్షితులయ్యారు. 1932-33 ప్రాంతంలో కమ్యూనిస్టు గ్రూపులతో సంబంధాలేర్పాటు చేసుకున్నారు. 1933లో చంద్ర రాజేశ్వరరావుకు చేరువయ్యాక ఇద్దరూ కలిసి కమ్యూనిస్టు సాహిత్య అధ్యయనం చేశారు. మీరట్ కుట్ర కేసు వివరాలు, బేసిక్ ప్రిన్సిపుల్స్ ఆఫ్ సైంటిఫిక్ సోషలిజం. ఎబిసి ఆఫ్ కమ్యూనిజం, కమ్యూనిస్టు మేనిఫెస్టో, స్టేట్ అండ్ రివల్యూషన్ వంటి పుస్తకాలను ఈ కాలంలోనే చదివారు. 1935లో బెనారస్ లో చదువు మానేసి గుంటూరులో పూర్తికాలం పార్టీ పని చేయసాగారు. నండూరు ప్రసాదరావుతో సహా మరికొందరు ఇదే కాలంలో పార్టీ హోల్ ట్రైమర్లుగా వచ్చారు. హోల్ ట్రైమర్ల పోషణ సమస్యగా మారడంతో ప్రసాదరావు, శివయ్య

వారి వారి భార్యలకున్న కొన్ని ఆభరణాలను అమ్మి, తద్వారా వచ్చిన పెట్టుబడితో 'ఫ్రెండ్స్ హోమ్'ను స్థాపించారు. దానిపై వచ్చే సంపాదనతో హోల్ టైమర్లను పోషించాలనేది వీరి ఆలోచన. అయితే ఇది కొద్ది మాసాలే నడిచింది. ఇలా గుంటూరు జిల్లాలో పని చేస్తున్న క్రమంలోనే నెల్లూరు ఉద్యమానికి తోడ్పడేందుకు నెల్లూరుకు వచ్చారు. వంద గ్రామాలకు పైగా తిరిగారు. విఆర్ కాలేజీ, ఎబిఎం కాలేజీ విద్యార్థుల సమ్మెకు నాయకత్వం వహించారు. పార్టీలో ఆయన గురించి శివయ్య మాటల్లోనే...

“పార్టీ నాయకత్వమంతా రహస్య జీవితంలో పడ్డది. నన్ను వినుకొండలో ఇంటర్న్ చేశారు. 1940 డిసెంబరులో వినుకొండలో ఉన్న రెండు నెలలూ మా తమ్ముడు హనుమంతరావునూ, తురుమెళ్ళ సీతారామయ్యనూ, వారణాసి మల్లయ్యనూ కలిపి పార్టీ యూనిట్ ఏర్పాటు చేశారు. యుద్ధ వ్యతిరేక కరపత్రాలు పంచడం, చిన్న చిన్న పార్టీ ఆదేశిత కార్యకలాపాలు చేస్తుండే వారం. వినుకొండలో ఉండి పార్టీని నడపడం సాధ్యం కాదు. యుద్ధ ప్రారంభంలోనే మోటూరు హనుమంతరావు “స్టూడెంట్సు ఎంపీరియం” నోదా చేయగా “స్వతంత్ర భారత్”, ఇతర నిషిద్ధ కరపత్రాలు దొరికాయి. డప్పుల సుబ్బారాయుడు తెప్పరిల్లుకునేలోపల అతను అండర్ గ్రౌండ్ కెళ్ళాడు. అది అంటే ఏమిటో ఆయనకు తెలియదు. పిల్లి పిల్లను తిప్పినట్లు ఊరూరూ తిప్పి-దాచేపల్లిలో వదిలిపెట్టాను. ఆ రోజుల్లో కోలా సుబ్బారెడ్డి, తూములూరు సత్యనారాయణ, మరొకరు వెంకటేశ్వర్లని జ్ఞాపకం- ఈ ముగ్గురితో పల్నాడు తాలూకాకు మొదటి పార్టీ సెల్లు ఏర్పాటు చేశాం.” ఇలా రెండవ ప్రపంచ యుద్ధం వచ్చేసరికి జిల్లా కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు పార్టీ బోర్డు తిరగేశాం. అందులోని 120 లేక నూట ముప్పైమంది కమ్యూనిస్టు పార్టీసభ్యులైనారు.

రేవేంద్రపాడు వద్ద సుందరయ్య అని భ్రమపడి నన్ను పట్టుకున్నారు. 1943 డిసెంబరు 25న స్పెషల్ కోర్టును పెట్టి, నాకు 21 నెలలు శిక్ష విధించాడు. నరసారావుపేట ఆర్.డి.ఓ అప్పటి నుంచి మే మొదటి వారంలో జైలు నుంచి తప్పించుకుని వచ్చేవరకూ సుమారు నాలుగు నెలలు తమిళ, కేరళ, ఆంధ్ర ప్రాంతాల నుంచి యుద్ధ వ్యతిరేక కార్యకలాపాలకు గాను జైలుకు వచ్చిన వారందరికీ మార్క్సిజం క్లాసులు రోజుకు 10 గంటలు పెట్టేవాణ్ణి. ఆరు మాసాలు తిరిగి ఆయన గుంటూరు జిల్లాకు వెళ్ళారు. (కంభంపాటి సీనియర్ పుస్తకం నుంచి కొన్ని వివరాలు, మరి కొన్ని చేర్చాం)

'బండ చాకీరీ చేసి బతుకుతాడే గాని కులన్నా, దినము నీ కులతో తిండైనా గడుచునా కులన్నా' అంటూ పాటలు పాడుతూ సాధారణ కూలీలను చైతన్య పర్చారు. 'కదిలింది నేడు కష్ట జీవుల.. కంచూ రథమూ కదిలింది' అని ప్రారంభించి 'భూస్వాముల తానూ బెంబేలు ఎత్తంగా, ధనికుల గుండెలూ దడ దడలాడంగా' అంటూ ఆయన రచించి పాడిన ఆ పాట ఆనాటి కష్టజీవుల గుండెలను మీటింది. కూలీల సమ్మెల సందర్భంగా వీరు పాడే పాటలతో పాటు వీరి ఉపన్యాసాలూ బాగా ఆకట్టుకునేవి.

**పోరాటాల్లో
కాలేషా
'ఖలేజా'**

కాలేషా స్వగ్రామం కోవూరు తాలూకాలోని ఎల్లాయపాలెం మజరా రామాపురం. జిల్లా వ్యవసాయ కార్మిక సంఘంలో కీలక వ్యక్తిగా పని చేశారు. 1941లో 'చేగూరు సమ్మె'లో కాలేషా ప్రజా ఉద్యమాల్లో కళాకారునిగా ప్రవేశించారు. నెల్లూరులో 1946లో వ్యవసాయ కూలీల సమ్మె పెద్ద ఎత్తున జరిగింది. దీనికి కాలేషా, జొన్నా కోటయ్య నాయకత్వం వహించారు. ఈ సమ్మె సందర్భంగా ఎల్లాయపాలెంలో పందిపాటి సుబ్బరామిరెడ్డి కాలేషాను చెట్టుకు కట్టేశాడు. తలమంచులో దేవిరెడ్డి వెంకారెడ్డి ఇదే తరహా దౌర్జన్యాలు సాగించాడు. ఈ దురాగతాలకు వ్యతిరేకంగా వ్యవసాయ కూలీలు ప్రదర్శనలు జరిపారు. వీటిని ఖండిస్తూ విద్యార్థులు, బీట్రగుంటలోని రైల్వే కార్మికులు ప్రదర్శనలు జరిపారు. 1946లో కాలేషాకు పార్టీ సభ్యత్వం ఇచ్చారు. ఆయన వృత్తిరీత్యా టీచరు. అత్యున్నత తాలూకాలో టీచరుగా పని చేశారు. ఆ కాలంలో 8వ తరగతి ఉత్తీర్ణులైతే టీచరు ఉద్యోగం వచ్చేది. ఉపాధ్యాయునిగా ప్రజలతో ఉన్న సంబంధాలను ఉద్యమాలవైపు మళ్ళించారు. ఉద్యమ అవసరాల రీత్యా టీచరు ఉద్యోగం వదిలేశారు. కొన్నాళ్ళు ఒక కాంట్రాక్టరు దగ్గర పని చేశారు. ఆ తరువాత తన పూర్తి కాలాన్ని ప్రజా పోరాటాలకే వెచ్చించారు. తొలుత కోవూరు తాలూకా వ్యవసాయ కార్మికోద్యమంలో చేశారు. ఆ తరువాత అదే సంఘం జిల్లా నిర్మాణానికి నడుం బిగించారు. లేగుంటపాడు భూస్వాముల దౌర్జన్యాలకు వ్యతిరేకంగా వ్యవసాయ కార్మికుడు చిన్నయ్యకు భూమిని ఇప్పించడానికి జరిగిన పోరాటంలో అప్పుడప్పుడే ఉద్యమంలోకి వస్తున్న గునుపాటి రామచంద్రయ్యకు అండగా నిలిచారు. ఈ పోరాటం విజయవంతమైంది. 1947, 48లో జరిగిన వ్యవసాయ కార్మికుల, సేద్యగాళ్ళ సమ్మెలో కొన్ని గ్రామాల్లో కేంద్రీకరించి పని చేశారు. ఈయనతో కలిసి పని చేస్తున్న చిదంబరాన్ని అరెస్టు చేశారు. పోలీసు బెదిరింపులకు లొంగకుండా పోరాటాన్ని ముందుకు తీసుకెళ్ళారు. విడవలూరులో వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం ఆధ్వర్యంలో జరపతలపెట్టిన కోవూరు తాలూకా మహాసభ సందర్భంగా అరెస్టు చేసిన నలుగురిలో బస్సారెడ్డితోపాటు కాలేషా కూడా ఉన్నారు. ఈయన రాజకీయ ఖైదీగా 1949 ప్రాంతంలో ఏలూరు జైల్లో శిక్ష అనుభవించారు. 1952 ఎన్నికలకు ముందు ఈయనను విడుదల చేశారు. జైలు నుంచి విడుదలై వచ్చాక జిల్లా వ్యవసాయ కార్మికోద్యమ నిర్మాణంలోనూ

కీలకపాత్ర పోషించారు. పాడుపడిన కొడవలూరు చెరువు భూములను భూమిలేని పేదలకు పంచాలంటూ సాగించిన పోరాటంలో పది మందిని అరెస్టు చేశారు. ఆ పోరాటాన్ని కొనసాగించడంలో కాలేషా, చిదంబరం గట్టి పాత్ర పోషించారు. ఈ విధంగా ఖలేజా ఉన్న వ్యక్తిగా కాలేషా గుర్తింపు పొందారు. నిరంతరం ప్రజలనంటిపెట్టుకుని గ్రామాల్లో తిరుగుతూ ఉండేవారు. ఆ తరం వ్యవసాయ కార్మికుల్లో, పార్టీ నాయకుల్లో పార్టీ జిల్లా కార్యదర్శులుగా పనిచేసిన వారికెంత గుర్తింపు ఉందో కాలేషాకు అంతే గుర్తింపు ఉంది. ఆయన 1952 నుంచి కోవూరు తాలూకా కమిటీ సభ్యునిగా, నెల్లూరు జిల్లా కమిటీ సభ్యునిగా పని చేశారు. 1952, 55 ఎన్నికలలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ అభ్యర్థుల విజయానికి అహర్నిశలూ కృషి చేశారు. పార్టీ చీలికల అనంతరం సిపిఐలోకి వెళ్ళారు. రామాపురం నుంచి తన నివాసాన్ని బుచ్చికి మార్చారు. అక్కడుండగానే గుండెపోటుకు గురై చనిపోయారు. ఆయన భార్య పేరు మీనమ్మ. ఆమె, ఆయన పెద్ద కుమారుడు ఖాదర్ మస్తాన్ చనిపోయారు. రెండో కుమారుడు ముజఫర్ అహ్మద్ తూర్పు గోదావరి జిల్లా టెలిఫోన్ విభాగంలో పనిచేస్తున్నారని తెలిసింది. ఆయన కుమార్తె లీలమ్మ ఉద్యోగం చేస్తూ రిటైరయ్యారు.

అరిగెల సుబ్బరామయ్య

వీరు 1940 నాటికే కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యక్రమాల్లో పాల్గొంటూ వచ్చారు. వీరు మధ్య తరగతి కుటుంబం నుంచి వచ్చారు. ఆ తరువాత పార్టీ సభ్యుడయ్యారు. ఫతేఖాన్ పేట శాఖను స్థాపించి కార్యదర్శులుగా పని చేసిన ఆమంచర్ల గంగాధర రావు, చుండి జగన్నాథం. ఖండవల్లి కృష్ణారావుల తరువాత స్థానికలైన అరిగెల వీరరాఘవయ్య, అరిగెల సుబ్బరామయ్య స్థానికలైన శాఖా కార్యదర్శులుగా పనిచేశారు. 1949లో నెల్లూరు మున్సిపల్ వర్కర్స్ యూనియన్ నాయకులుగా ఉంటూ వారి సమస్యల పరిష్కారానికి కృషి చేశారు. అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీగా ఉన్న కాలంలో అరిగెల సుబ్బరామయ్య పార్టీ నెల్లూరు నగర కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. ఆయన కో-ఆపరేటివ్ నెల్లూరు అర్బన్ బ్యాంకు అధ్యక్షులుగా కూడా చాలా కాలం పనిచేశారు. బ్యాంకును లక్ష్యాంకనుగుణంగా ప్రజా పక్షంగా పనిచేయించారనే ఖ్యాతి గడించారు. తెలంగాణా సాయుధ రైతాంగ పోరాట కాలంలో అరెస్టు అయిన 16 మందిలో సుబ్బరామయ్య కూడా ఒకరు. ఈయనను చింతల దేవి క్యాంపుకు తరలించి చిత్రహింసలపాల్చేసినా ఏ ఒక్క రహస్యాన్ని రాబట్టలేకపోయారు. అరిగెల వీర రాఘవయ్య గృహంలో రహస్య సమావేశాలు నిర్వహించేవారు. గూడూరు అట్రకం గనుల నుండి దానిని తెప్పించి పొరలు విడదీసే పనిని మహిళలకిచ్చి ఉపాధి చూపారు. ఇలా పని కల్పిస్తూ ఆ మహిళలను పార్టీ కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనేలా చేశారు. అప్పట్లో పత్రికావార్తలు చదివించడం ఒక కార్యక్రమంగా ఉండేది. ఈయనా చదివి వినిపించేవారు. చదవడానికి ముందు “పుణ్యభారత పుత్రులు, వీరాధివీరులు కయ్యూరు కామ్రేడ్స్ కు జోహార్” అనే పాటపాడేవారు. బహిరంగ సభల్లోనూ పాడేవారు. వేలూరు కుమార స్వామి స్థాపించిన ప్రభాత్ కళానిలయాన్ని కమ్యూనిస్టుల కళావేదికగా తయారు చేశారు. ఆచార్య ఆత్రేయ రచించిన ఎవరు దొంగ, చలం రచించిన చిత్రాంగి వంటి నాటిక ప్రదర్శనల్లో పాల్గొన్నారు. పార్టీ చీలికల తరువాత ఆయన సిపిఐలో చేరారు.

కావలి ఉద్యమ నిర్మాత

పి.వి. సుబ్బారావు

పూర్వకాలం కార్యకర్తగా వచ్చిన పి.వి. సుబ్బారావుకు పార్టీ ఇచ్చే అలవెన్సు తప్ప వేరే ఆస్తిపాస్తులేవు. పార్టీకే జీవితాన్ని అంకితం చేశారు. రైల్వే స్టేషన్ కు దగ్గర్లో ఒక ఇంటి మేడపై ఒక గది అద్దెకు తీసుకుని అక్కడే నివాసం ఉండేవారు. స్వయంపాకం చేసుకుంటూ అతి సాధారణ జీవితం గడిపారు. కేవలం రెండు జతల గుడ్డలతో జీవనం సాగించారు. అత్యంత సౌమ్యునిగా పేరు పొందారు. జీవితకాలం అవివాహితునిగానే ఉండిపోయారు.

కావలి తాలూకా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ నిర్మాతగా పి.వి. సుబ్బారావునే చెప్పుకోవాలి. పత్తిపాటి వెంకట సుబ్బారావు ఆయన పూర్తి పేరు. ఈయన రాకకు ముందు కొందరు పార్టీ సభ్యులున్నా నిర్మాణాత్మక కార్యక్రమాల్లేవు. 1951లో ముంగమూరులో జరిగిన సమావేశంలో పి.వి. సుబ్బారావు కన్వీనరుగా ఆరుగురితో ఒక తాలూకా కన్వీనింగ్ కమిటీ ఎన్నికైంది. కావలి కాలేజీలో వామపక్ష భావాలు కలిగిన విద్యార్థులు తాలూకా ఉద్యమాన్ని నిర్మించడంలో కొంతవరకూ కీలకంగా పనిచేశారు. తాలూకా కన్వీనింగ్ కమిటీ ఏర్పడిన తరువాత సర్వాయపాళెం, శాయిపేటలో, ముంగమూరులో, జమ్మలపాలెంలో శాఖలనేర్పాటు చేశారు. 1952లో కావలిలో విద్యార్థి ఫెడరేషన్ ను ఏర్పాటు చేశారు. చారిత్రక భౌతికవాదం, మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతంలోని ఆర్థిక మూలాలను తనదైన శైలిలో బోధించేవారు. కమ్యూనిస్టుగా వచ్చింది మొదలు శక్తివంచన లేకుండా ఉద్యమ నిర్మాణానికి పాటుపడ్డారు. 1955 ఎన్నికల్లో కావలి నియోజకవర్గంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ తరపున అల్లంపాటి రామచంద్రారెడ్డి పోటీ చేసి కేవలం మూడువేలలోపు ఓట్ల తేడాతో ఓడిపోయారంటే తాలూకాలో ఉద్యమం ఎంత వేగంగా విస్తరించిందో అర్థం చేసుకోవచ్చు. పి.వి. సుబ్బారావు ప్రధానంగా కావలి కాలేజీ విద్యార్థి ఉద్యమంపై కేంద్రీకరించడంతో పాటు వ్యవసాయ కార్మికోద్యమంలో పని చేస్తూ పార్టీ నిర్మాణ బాధ్యతలు కొనసాగించారు. కావలి మున్సిపల్ కార్మికులను కూడా సంఘటిత పరిచారు.

ఈ ఉద్యమ నిర్మాణానికి మూల పురుషుడైన పి.వి. సుబ్బారావుది కావలి తాలూకాలోని ముంగమూరు స్వగ్రామం. ఈ ప్రాంతం 1936 తుపాను తాకిడికి గురైంది. ఆ తాకిడికి నష్టపోయిన సుబ్బారావు కుటుంబం స్వగ్రామాన్ని వదిలి గుంటూరు జిల్లా వేటపాలెం ప్రాంతానికి వలసెళ్ళింది. పేదరికం కారణంగా ఆయన చదువు ఐదో తరగతి కూడా దాటలేదు. నేత, వడ్రంగం వంటి వృత్తులు చేస్తూ, తద్వారా వచ్చే కొద్దిపాటి సంపాదనతో కుటుంబాన్ని

అదుకున్నారు. ఈ సమయంలోనే కళలపై ఆసక్తి కొద్దీ మృదంగం నేర్చుకున్నారు. బుర్ర కథలోకి ప్రవేశించారు. రాష్ట్రంలో పేరు గాంచిన నాజర్ బుర్ర కథ దళంలో చేరి వంతగా పనిచేశారు. ఆ తరువాత ఆయన బతుకు తెరువు కోసం చీరాల ఐఎల్టీడి కంపెనీలో ఉద్యోగిగా చేరారు. అక్కడ ట్రేడ్ యూనియన్ నాయకులు సిఎల్ నారాయణతో పరిచయం ఏర్పడింది. అక్కడి నుంచి ట్రేడ్ యూనియన్ కార్యకలాపాల్లో చురుగ్గా పాల్గొంటూ కమ్యూనిస్టు భావాలను స్థిరపర్చుకున్నారు. ఒకవైపు చీరాల ఐఎల్టీడిలో పనిచేస్తూనే మరోవైపు ఆయన కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యక్రమాల్లో చురుగ్గా పాల్గొనేవారు. 1948లో ప్రకాశం ఆర్డినెన్స్ అమలైన నిర్బంధ కాలంలో పివి సుబ్బారావును అరెస్టు చేసి రాయవేలూరు జైల్లో నిర్బంధించారు. అక్కడ నుంచి కడలూరు జైలుకు తరలించారు. గూడూరులో అరెస్టు అయి కడలూరు జైలుకు తరలించబడిన రేపూరు భరద్వాజ అక్కడే కలిశారు. 1950లో విడుదలై వచ్చాక ఇద్దరూ కావలి తాలూకాలో పనిచేయ సాగారు. పివి సుబ్బారావు 1951 నుంచి పూర్తికాలం కార్యకర్తగా ఉన్నారు. బీట్రగుంటకు చెందిన సుందరమూర్తి ఈయనకు బాగా సహకరించారు. అప్పటికే అక్కడ పార్టీ సభ్యునిగా ఉన్న డాక్టర్ ఆనందం వీరికి జతపడ్డారు. ఊటుకూరు కాలేషా, గడ్డం కోటారెడ్డి, ఆనం వెంకటేశ్వర్లు, బొద్దుకూరు రామచంద్రయ్య, అబ్బాస్ మియా, బొమ్మారెడ్డి వెంకటరామిరెడ్డి, బివి రమణయ్య నిర్వహిస్తున్న కార్యకలాపాలను తాలూకా కమిటీతో అనుసంధానించి పని చేయడంతో ఉద్యమం ఊపందుకుంది. ఇక్కడ పూర్తికాలం కార్యకర్తగా వచ్చిన పివి సుబ్బారావుకు పార్టీ ఇచ్చే అలవెన్సు తప్ప వేరే ఆస్తిపాస్తులేవు. పార్టీకే జీవితాన్ని అంకితం చేశారు. రైల్వే స్టేషన్ కు దగ్గర్లో ఒక ఇంటి మేడపై ఒక గది అద్దెకు తీసుకుని అక్కడే నివాసం ఉండేవారు. స్వయంపాకం చేసుకుంటూ అతి సాధారణ జీవితం గడిపారు. కేవలం రెండు జతల గుడ్డలతో జీవనం సాగించారు. అత్యంత సౌముఖ్యిగా పేరు పొందారు. జీవితకాలం అవివాహితునిగానే ఉండిపోయారు.

ఈయన ఇక్కడికి రావడానికి ముందు కూడా తాలూకాలో చిన్న చిన్న కార్యక్రమాలు జరిగాయి. భారీ సంఖ్యలో పోలీసులు మోహరించి ఉండగానే కావలికి సమీపంలోని బీట్రగుంట శాఖ అత్యంత ఎత్తులో ఉన్న ఒక ఓవర్ హెడ్ ట్యాంక్ పై నల్ల జెండా ఎగురవేసింది. 1950 జనవరి 26న రిపబ్లిక్ డే సందర్భంగా దేశవ్యాపితంగా నల్లజెండాలు ఎగురేయమంటూ కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఇచ్చిన పిలుపు మేరకు ఇది జరిగింది. అప్పట్లో ఆ ప్రాంతంలో ఇదో సాహస కృత్యంగా గుర్తింపు పొందింది. బుడంగుంట, జమ్మలపాలెం, తాళ్ళపాలెం, బోగోలు, బీట్రగుంట, ముంగమూరు కావలి పట్టణాల్లో ప్రభుత్వ భూముల ఆక్రమణోద్యమం జరిగింది. ఈ పోరాటాల్లో పివి సుబ్బారావుతో పాటు బోగోలుకు చెందిన షేక్ ఖాసిం చురుకైన పాత్ర పోషించారు. ఈనాం భూముల సమస్య మీద కూడా ఇలాగే పోరాడారు. దాంతోపాటు చెరువు లోతట్టు భూముల సమస్యపై పని చేశారు. భూస్వాముల దురాగతాలకు వ్యతిరేకంగానూ పోరాడారు. ఈ పోరాటాల కాలంలోనే జలదంకి, సోమవరప్యాడులలో పార్టీ శాఖలనేర్పాటు చేశారు. 1953లో కావలిలో ఆర్ఎస్ఎస్ గూండాలు ఎఐఎస్ఎఫ్ కార్యకర్తలపై దాడులు

చేశారు. ఈ దశలో సుబ్బారావు 60 మంది విద్యార్థులను ఎంపిక చేసి, అందరికీ ఆరడుగుల వెదురు కర్రలు అందజేసి, సాము గరిడీల్లో తర్ఫీదు ఇప్పించారు. అనంతరం ఒకరోజు కావలిలో కవాతు నిర్వహించి మతోన్మాదులకు పరోక్ష హెచ్చరిక చేశారు. 1964లో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం శిస్తులను పెంచి రైతులపై అదనపు భారాలను మోపింది. దీనికి వ్యతిరేకంగా పివి సుబ్బారావు నాయకత్వంలో కావలి తాలూకా కార్యాలయం ముందు నాలుగు రోజులు పికెటింగ్లు జరిగాయి. ఈ పికెటింగుల్లో ముంగమూరు, శాయిపేట, కావలి, చౌదరిపాలెం, సోమవరప్పాడు, చిన కాకాని గ్రామాల రైతులు పాల్గొన్నారు. వీటిలో పాల్గొన్న 25 మందిని అరెస్టు చేశారు. వారం రోజుల పాటు కావలి సబ్ జైలులో ఉన్న తరువాత కావలి సబ్ కోర్టు వీరికి ఆరు నెలల శిక్ష విధించింది. నెహ్రూ చనిపోయిన సందర్భంగా వీరిని ముందుగా విడుదల చేశారు. నెల్లూరు జైల్లో శిక్షాకాలం పూర్తి చేసుకుని స్వగ్రామాలకు తరలిన వీరికి ఆయా గ్రామాల రైతులు జేజేలతో ప్రదర్శనల ద్వారా స్వాగతం పలికారు. బహిరంగ సభలు పెట్టి సన్మానించారు. అరెస్టు అయిన తాలూకా స్థాయి నాయకుల్లో పివి సుబ్బారావుతో పాటు దామా చెంచయ్య, ఊటుకూరు కాలేషా, పరాన్ కాలేషా తదితరులున్నారు. 1963లో నెల్లూరు జిల్లాలో సంభవించిన చీలికల నాటికి పివి సుబ్బారావు సిపిఎంతో ఉన్నారు. శాయిపేట, బోగోలు, తాళ్ళపాలెం, కావలి పట్టణ శాఖలు సిపిఎంతో నిలిచాయి. ఈ దశలో వి.శ్రీహరి ఇక్కడ సిపిఎంను ఐక్యపర్చడంలో కీలకంగా పనిచేశారు. బోగోలులో కొందరు, కావలిలో కొందరు, చౌదరిపాలెంలోని పార్టీ సభ్యులందరూ సిపిఐతో వెళ్ళారు. 1969లో మళ్ళీ ఉగ్రవాదులు చీలారు. వీరితో శాయిపేట, తాళ్ళపాలెం శాఖలతో పాటు అనేక మంది పార్టీ సభ్యులు వెళ్ళారు. పివి సుబ్బారావు కూడా నక్కలైట్లతో వెళ్ళారు. ఆ తరువాత కాలంలో ఆయన నక్కలైట్ల నుంచి విడిపోయి సిపిఐలో చేరారు. ఈ చీలికల్లో ముంగమూరు, కొండాపురం, జక్కేపల్లి గూడూరు, ఉప్పులూరు గ్రామాల్లో పార్టీ సభ్యులు ఏది సరైన విధానమో నిర్ణయించుకోలేక అత్యధికులు కమ్యూనిస్టు అభిమానులుగా మిగిలిపోయారు. రాజకీయంగా ఏది సరైన విధానమో ఎంచుకోవడంలో తడబడిన సుబ్బారావు తరువాత జీవితంలో అనేక ఒడిదుడుకులను ఎదుర్కొన్నారు. 1980వ దశకంలో డిఆర్ సహాయంతో కావలి జవహర్ భారతి కాలేజీకి అనుబంధంగా ఉన్న మెయిన్ బ్లాకు హాస్టల్లో చిన్న ఉద్యోగం చేసుకుంటూ చివరి రోజుల్లో పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా తాడేపల్లిగూడెంకు చేరారు. అక్కడే ఆయన తన 84వ యేట మృతి చెందారు. ఈ స్థితిలో శాయిపేట నుంచి వచ్చి పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా పనిచేస్తున్న చిమటా గణపతిరావు, కృష్ణా జిల్లా నుంచి వచ్చి కావలిలో స్థిరపడిన శివరామ సుబ్బయ్య, పరాన్ కాలేషా(పూల కాలేషా), శెట్టిపల్లి మాలకొండయ్య మార్క్సిస్టు పార్టీని పునర్నిర్మించే పని చేపట్టారు.

కడనాకా విశ్రమించని

ఊటుకూరు

ఆది శేషయ్య

కావలి తాలూకాలో 1951లో పార్టీ నిర్మాణ రూపం తీసుకున్నాక వచ్చిన ప్రముఖుల్లో ఊటుకూరు ఆది శేషయ్య ఒకరు. ఆయన స్వగ్రామం కొండాపురం. వృత్తి రీత్యా వైశ్య కుటుంబం నుంచి వచ్చారు. ఆయన కొండాపురంలోనే చదివారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యునిగా వచ్చిన ఆయన నమ్మిన విధానాన్ని నిబద్ధతతో పాటించారు. ఆయన 1955 ఎన్నికల్లో నందిపాడు నియోజకవర్గం నుంచి పోటీ చేశారు. కొండాపురం ఫిర్కా నుంచి ఉదయగిరి వరకూ ఉన్న ప్రాంతాన్ని కలిపి ఈ ఎన్నికల్లో నందిపాడు నియోజకవర్గంగా ఏర్పాటు చేశారు. ఓట్లరీత్యా పోటీచేసిన అభ్యర్థుల్లో నాల్గవ స్థానంలో నిలిచారు. గెలిచిన అభ్యర్థికన్నా సుమారు ఆరేడు వేల ఓట్ల తేడాలో ఉన్నారు. ఎన్నికల తరువాత కుటుంబంలో వచ్చిన మార్పు ప్రభావం మూలంగా బతుకుతెరువు సమస్య తలెత్తింది. నాగార్జున సాగర్ సమీపాన ఉన్న విజయపురి నార్సులో దుకాణం పెట్టుకుని జీవనం సాగించారు. కొన్నాళ్ళ తరువాత మళ్ళీ స్వగ్రామానికి చేరారు. 1962లో జరిగిన అరెస్టుల్లో వీరినీ అరెస్టు చేశారు. వీరు జైల్లో ఉండగా ప్రధాన మంత్రికి రోజూ ఒక ఉత్తరం రాసే 'కార్డు ఉద్యమం' నడిపారు. చైనా సరిహద్దు సమస్య పేరిట నిర్బంధించిన వారిని ఎందుకు విడుదల చేయాలో వివరిస్తూ ఆ కార్డులో రాసే వారు. విడుదలయ్యాక పార్టీ చీలికల సందర్భంగా నక్సలైట్లలోకెళ్ళారు. కావలి తాలూకా తాళ్ళపాలెం హత్య కేసులో ముద్దాయిగా ఉన్నారు. కారణాలు తెలీదుగాని 1969లో మతి స్థిమితం కోల్పోయి ఎవరికీ చెప్పకుండా రైలెక్కి మద్రాసు (ప్రస్తుత చెన్నై)కు చేరారు. కావలి ప్రాంతం నుంచి మద్రాసుకెళ్ళి స్థిరపడిన కొందరు శేషయ్యను గుర్తించి చేరదీశారు. అక్కడే ఉంటూ అనారోగ్యంపాలై చనిపోయారు.

ఇంతా రమణారెడ్డి

ఇంతా రమణారెడ్డి చిన్న రైతు కుటుంబంలో పుట్టారు. ప్రజా ఉద్యమాల్లో పాల్గొంటూ కమ్యూనిస్టు పార్టీలోకొచ్చారు. 1953లో సభ్యత్వం పొందారు. పట్టణ పేదలు, రైతులు, వ్యవసాయ కార్మికుల్లో ఉద్యమాల నిర్మాణంలో పాల్గొన్నారు. కోవూరు తాలూకా కమిటీ సభ్యునిగా ఉంటూ తాలూకా వ్యవసాయ కార్మిక, రైతాంగ ఉద్యమాల నిర్మాణంలో పాత్రధారిగా ఉన్నారు. 1952, 55 ఎన్నికల సందర్భాల్లో పార్టీ అభ్యర్థుల విజయానికి తోడ్పడ్డారు. 1963 చీలికల్లో సిపిఐ(ఎం) లోకొచ్చి, 1968 చీలికల్లో నక్సలైట్లలోకెళ్ళారు.

ఉత్తమ కమ్యూనిస్టు అల్లంపాటి రామచంద్రారెడ్డి

కావలి తాలూకాలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం ప్రారంభమైన తొలి దినాల్లోనే అల్లంపాటి రామచంద్రారెడ్డి కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యుడయ్యారు. ఆయన స్వగ్రామం కావలి సమీపంలో ఉండే సర్వాయపాలెం. ఆయన భూస్వామ్య కుటుంబం నుంచి వచ్చారు. అదే సమయంలో కార్మిక వర్గ లక్షణాలతో తనను తాను మలచుకున్న ఉత్తమ కమ్యూనిస్టుగా గుర్తింపు పొందారు. తనకు సహజ సిద్ధంగా ఉన్న క్రమశిక్షణను కమ్యూనిస్టు క్రమశిక్షణగా మార్చుకున్నారు. భాష, పలకరింపు, రూపం చూస్తే ఆయనను భూస్వామ్య కుటుంబం నుంచి వచ్చిన వ్యక్తి అని ఎవరూ అనలేరు. పెత్తందారీతనం ఎక్కడా కనపడదు. 1955 ఎన్నికల్లో ఆయన కావలి నియోజకవర్గం నుంచి పోటీ చేశారు. అప్పటి నియోజక వర్గంలో కావలి పట్టణం, శాయిపేట, బుడంగుంట, జమ్మలపాలెం, తాళ్ళపాలెం, చినకాక, సోమవరప్పాడు, గుడ్లదోన, చౌదరిపాలెం, ఉప్పలూరుతో పాటు బోగోలు ఫిరకా పరిధిలోని బోగోలు, బిట్రగుంట, ముంగమూరు, జక్కేపల్లి గూడూరు గ్రామాలుండేవి. ఈ గ్రామాల్లో ఈ ఎన్నికల నాటికే కమ్యూనిస్టు పార్టీ బలపడింది. కమ్యూనిస్టుల విజయం ఖాయంగా భావిస్తున్న దశలో భూస్వాములు కమ్యూనిస్టులకు బలమైన తాళ్ళపాలెం, మన్నంగిదిన్నె, చినకాకాని తదితర నాలుగైదు గ్రామాల్లో ఓటర్లను పోలింగ్ కు రానీయకుండా అడ్డుకున్నారు. ఫలితంగా కేవలం మూడువేల ఓట్ల తేడాతో రామచంద్రారెడ్డి ఓడిపోయారు. అప్పటికే ఆయన పార్టీ పూర్తికాలం కార్యకర్తగా పనిచేస్తున్నారు. ఒకసారి రైలు పట్టాలకు తూర్పు భాగంలోని గ్రామాలను కలుపుతూ 1958లో ఎనిమిది రోజుల సుదీర్ఘ యాత్ర జరిగింది. దీనిలో అల్లంపాటి ముందున్నారు. ఆ యాత్ర ఏ సమస్య మీద జరిగిందో చెప్పేవారు దొరకలేదు. మెట్రిక్యులేషన్ చదువుతూ ఆ యాత్రలో పాల్గొన్న చిమటా గణపతిరావు జ్ఞాపకాల ప్రకారం భూ సమస్యలపై ఆ యాత్ర జరిగింది. కార్యకర్తలతో అల్లంపాటికి సజీవ సంబంధాలుండేవి. ఏ గ్రామంలో ఉద్రిక్తతలు చెలరేగినా అక్కడికెళ్ళి పేదల పక్షాన నిలిచేవారు. 1958 తరువాత కమ్యూనిస్టు పార్టీ జిల్లా సమితి సభ్యునిగా ఎన్నికయ్యారు. రైతు సంఘం జిల్లా బాధ్యతలు చూశారు. శాయిపేటలో జరిగిన జిల్లా రైతు మహాసభలో ఆయన జిల్లా రైతు సంఘం బాధ్యతల్లోకి ఎన్నికయ్యారు. చంద్ర రాజేశ్వరావు, వావిలాల గోపాల క్రిష్ణయ్య తదితర రైతు సంఘ నాయకులతో సంబంధాలున్నాయి. పార్టీ చీలిపోతున్న దశలో 1963లో ఆయన గుండె పోటుతో చనిపోయారు. చనిపోయే నాటికి ఆయన వయసు 50 సంవత్సరాలు.

కమ్యూనిస్టు (నెల్లూరు)

కాంతారావు

'నెల్లూరు కాంతారావు'గా సినిమాల్లో గుర్తింపు పొందిన వీరు ఒక వైపు 'కమ్యూనిస్టు కాంతారావు'గా మరో వైపు 'మల్ల యోధుడు కాంతారావు'గా ఖ్యాతి గడించారు. ఇవన్నీ ఆయనకు సహజ సిద్ధంగా వచ్చిన 'భూషణాలు'గా చెప్పొచ్చు. ఆయన 1931 జనవరి 24న విలియం కనకయ్య, కాంతమ్మ దంపతులకు జన్మించిన ఆరుగురు కుమారులు, నలుగురు కుమార్తెల్లో కడగట్టు సంతానం. ఆయన యువజన సంఘం జిల్లా నాయకుల్లో ఒకరుగా పనిచేశారు. అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీ నెల్లూరు పట్టణ సభ్యులుగా ఉన్నారు. నెల్లూరు నుంచి కౌన్సిలర్‌గా ఎన్నికయ్యారు. 'మూగ మనసులు' వంటి సినిమాలు తీయడంతో పాటు కొన్ని సినిమాల్లో నటించారు.

తొలి తరంలోనే కాంతారావు కమ్యూనిస్టు పార్టీ రాజకీయాల వైపు ఆకర్షితులయ్యారు. ఆయన రాజకీయ జీవితం యువజన సంఘం కార్యకలాపాలతో ప్రారంభం అయింది. అప్పుడప్పుడే విద్య, ఉపాధి రంగాల్లోకి వస్తున్న మహిళలు వీధుల్లో వేధింపుల పాలయ్యేవారు. సినిమా హాళ్ళ వద్ద (కాంతారావుకు నెల్లూరులో 'కనకమహలు' సొంతంగా ఉంది) ఆకతాయిల వేధింపులుండేవి. "ఇలాంటి దృశ్యాలు కాంతారావు కంటపడితే అందులో తప్పేమిటో వివరించేవారు. అప్పుటికీ వినకుంటే మందలించేవారు. శృతి మించితే దేహశుద్ధి చేయడానికి కూడా వెనుకాడేవారు కాదు" అని పురందర్ వివరించారు. ఆయన సినిమా హాలు దగ్గర మహిళలు నిర్భీతిగా ఉండేవారు. బ్లాక్ టికెట్లు అమ్మేవాళ్ళు భయపడేవారు. మహిళలు శక్తి స్వరూపిణిలుగా ఉండాలని ఆయన భావించారు. బయట వాళ్ళకు చెప్పడమే కాదు, ఇంట్లో వదినమ్మలకూ అలాగే బోధించారు. నెల్లూరు పట్టణంలో హిందూ ముస్లిం ఘర్షణలు, కాంగ్రెస్, కమ్యూనిస్టుల మధ్య ఘర్షణలు జరిగినప్పుడు "వదినమ్మలూ! మేం లేనప్పుడు ఎవరైనా ఇంటిపైకొచ్చే ప్రమాదం ఉంది. ఏం జంకొద్దు. కారాలు సిద్ధంగా ఉంచుకోండి. ఇంట్లో ఉన్న కర్రలను అవసరమైన చోటుకు చేర్చండి. మనింట్లో మహిళలూ ధైర్య సాహసాలకు తక్కువ కాదని నిరూపించండి" అని చెప్పే వారు.

విఆర్ కాలేజీలో ఒకసారి విద్యార్థులు సమ్మె చేశారు. ఆ సమ్మె అణచివేతకు యాజమాన్యం పోలీసులను పిలిపించి నిర్బంధంగా అణచివేయసాగింది. యువజన సంఘం తరువున కాంతారావు ఆ సెంటర్లో నిలిచారు. విద్యా సంస్థల్లోకి పోలీసులు రాకూడడంటూ

లోపల నుంచి విద్యార్థులు, బయట నుంచి కాంతారావు నాయకత్వంలోని యువజన బృందం ఆందోళనకు దిగడంతో సమ్మె విజయవంతమైంది. 1957లో కమ్యూనిస్టు పార్టీకి చెందిన బెనర్జీ సైకిల్పై వెళ్తుంటే కెబిఆర్ గ్రూపుకు చెందిన రౌడీలు అడ్డగించారు. వీరికి చాకలి వీధిలో కిరాయి గూండాలుండేవాళ్ళు. ఈ విషయం తెలిసి కాంతారావు నాయకత్వంలో యువజన సంఘం కార్యకర్తలు ఎదుర్కొన్నారు. అలా మొదలైన ఘర్షణ వారం రోజుల పాటు నిరంతరాయంగా సాగింది. ఆత్మకూరు బస్టాండ్ వర్కర్స్ పక్కనే ఉన్న లారీ వర్కర్స్, రిక్సా వర్కర్స్ యూనియన్ కార్యకర్తలు చాకలి వీధి రౌడీలను ఎదుర్కొన్నారు. ఈ ఘర్షణల్లో కొందరు కెబిఆర్ బస్సును తగలబెట్టడంతో అప్పటికి వారు వెనుకడుగు వేశారు. ఆ తరువాత ఉన్నట్టుండి ఒక రోజు కాంతారావును కొట్టేందుకు 200 మంది కనకమహల్పై దాడికెళ్ళారు. ఆ సమయంలో కాంతారావు, మరో ఏడుగురే సినిమా హాల్లో ఉన్నారు. కాంతారావు వారిని బయటే నిలువరించి చర్చిస్తుండగానే కెబిఆర్ తమ్ముడు చేపతోకతో ఈశ్వరయ్యపై దాడి చేశాడు. అప్పటికి మరో 10 మంది చేరారు. 200 మందిని వాళ్ళే ఎదుర్కొన్నారు. కామాటి వీధికి చెందిన బాబు అనే కార్యకర్త గొడ్డలిని తిప్పి 200 మందిపై విరుచుకుపడటంతో కెబిఆర్ మనుషులు కాలికి బుద్ధి చెప్పారు. ఈ ఘటన తరువాత నెల్లూరు పట్టణంలో కాంగ్రెస్పై కమ్యూనిస్టు పార్టీదే పైచేయి అయింది. నెల్లూరులో హిందూ - ముస్లిం ఘర్షణలు తలెత్తినప్పుడు కమ్యూనిస్టు పార్టీ మైనార్టీలకు అండగా నిలిచింది. ఈ రక్షణా చర్యలు చేపట్టడంలో కాంతారావు నాయకత్వంలో యువజన సంఘం నాయకత్వంలో అత్యంత ధైర్య సాహసాలను ప్రదర్శించారు. 1952లో బస్సారెడ్డి శంకరయ్య ఎన్నికల ప్రచారం ఉధృతంగా జరుగుతున్న సమయంలో దాన్ని దారి మళ్ళించేందుకు కాంగ్రెస్కు చెందినోళ్ళు నెల్లూర్లో కాంతారావును చంపేశారంటూ పుకార్లు లేవదీశారు. ఈ సమాచారం తెలుసుకున్న కాంతారావు వెంటనే కోవూరు చేరి తానూ ప్రచారంలో భాగస్వామి అయ్యారు. కాంగ్రెస్ వాళ్ళ దుష్ప్రచారాన్ని పటాపంచలు చేశారు. ఘర్షణల్లో ఇంత కరుకుగా కనపడే కాంతారావు ప్రజల పట్ల ఎంతో వినమ్రంగా ఉండేవారు. యువజన సంఘంలో పనిచేస్తుండగా సుబేదారుపేటలో మేదర కార్మికుల సమస్యలను గుర్తించి వారిని పార్టీ కిందకు తెచ్చారు. దాని నాయకుడు దామోదర ఆదినారాయణతో సంబంధాలు పెట్టుకుని వారి పోరాటాలకు పార్టీ మద్దతు అందించారు. ప్రత్యేకించి కపాటిపాళెం మొదలు మురికివాడలన్న ప్రాంతాల్లో వర్కటిస్తూ ప్రజాదరణ పొందారు. డా.రామ్ కౌన్సిలర్గా నిలిచి గెలిచిన సమయంలోనే కాంతారావు కూడా సుబేదారుపేట, బృందావనం, జేమ్స్ గార్డెన్లుండే వార్డు నుంచి కౌన్సిలర్గా గెలిచారు. కౌన్సిల్ నుంచి నిధులను రాబట్టడంలోనూ, వాటితో అభివృద్ధి పనులు చేపట్టడంలోనూ వార్డు ప్రజల మన్ననలు పొందారు.

‘మూగ మనసులు’ సినిమా విజయోత్సవ సభను కనకమహల్లో పెట్టినప్పుడు జిల్లా నుంచి భారీ సంఖ్యలో ప్రజలొచ్చారు. వారిని అదుపు చేసే పేరిట పోలీసులు లారీఛార్జీకి దిగారు. ఆ సభకు అధ్యక్షత వహించేందుకు వచ్చిన డాక్టరు రామచంద్రారెడ్డి పోలీసులను నిలువరించారు. కాంతారావును పిలిపించి విషయం చెప్పడంతో తనకు తెలికండా పోలీసులొచ్చారని అన్నారు. జరిగిన దానికి క్షమాపణలు చెప్పి సభను విజయవంతం చేసుకున్న

కార్యదక్షులు కాంతారావు. డా.రామ్ మాటంటే ఆయనకు వేదం. ఇలాంటి అనేక కార్యక్రమాల్లో తనదైన ముద్ర వేసిన కాంతారావు 1970 అక్టోబరు 10న మరణించారు. దీంతో నెల్లూరు పట్టణం ఒక మంచి కమ్యూనిస్టును కోల్పోయింది.

నెల్లూరు కాంతారావు నెల్లూరులోనే కాక జిల్లాలోనే అనమానుడనే పేరు సంపాదించారు. 1948, 49, 50 సంవత్సరాలలో గుంటూరులో జరిగిన దక్షిణ భారత కుస్తీ పోటీలలో పాల్గొని వరుసగా మూడు సంవత్సరాలు వెండి గదలను ప్రథమ బహుమతులుగా పొందారు. అదే పోటీలలో పాల్గొన్న కాంతారావు శిష్యులు ప్రేక్షకుల మన్ననలు పొందారు.

కాంతారావు 1948నుండి 1952 వరకు మద్రాసులో జరిగిన ఒలింపిక్స్ పోటీలలో పాల్గొని ప్రథములుగా గణతికెక్కారు. 1952లో 'మద్రాసు', కేరళ, తమిళ పోటీదారులపై గెలిచారు. 1953లో కాకినాడలో కృష్ణపు అనే జెట్టిని ఓడించి రెండు గదలను బహుమతిగా పొందారు. అదే ఏడాది విశాఖపట్టణంలో చొక్కా సుబ్బయ్య అనే మల్లుడిని 10వేల మంది ప్రేక్షకుల ఎదుట ఓడించి రూ. 1,116 ల బహుమతిగా పొందారు. ఉప్పలపాటి సత్యరాజును కుస్తీలో ఓడించి బంగారు హస్త కంకణాన్ని పొందారు.

'ఏలూరి కుస్తీ' వారి చరిత్రలు మరువరానివి. ఏలూరు నివాసి నూకరాజు దాదాపు 8 మాసాలు కృషి చేసి, కాంతారావుతో సవాలు చేసి మరలా 3 మాసాల సమయం కావాలని 1956 డిసెంబరు కుస్తీ గోదాలోకి దిగారు. రెండు లక్షల మంది ప్రేక్షకుల ముందు మూడు నిమిషాలలో నూకరాజును చిత్తుగా ఓడించాడు. ప్రజల హర్షధ్వనాల మధ్య రూ. 4000ల బహుమతిని పొందారు. ఆ పోటీ చూడవచ్చిన వారికి ప్రభుత్వం ప్రత్యేక రైళ్ళను కూడా ఏర్పాటు చేసింది. ఈ సందర్భంగా కాంతారావు గురించి తెలుసుకున్న తమ్మిన పోతరాజు (కమ్యూనిస్టు పార్టీ కృష్ణా జిల్లా నాయకులు) పార్టీ ఆఫీసుకు తీసుకెళ్ళి అభినందించి పంపించారు.

కాంతారావు తన శిష్య బృందంతో విజయనగరం, బద్వంపురం, కుర్దా రొడ్డా, కరగపూరు, కలకత్తా, తాతానగర్, బిలాస్ పూర్, రాయపూర్, నాగాపూర్, తదితర నగరాలను పర్యటించి ప్రదర్శనలిచ్చి పేరు ప్రతిష్టలు సంపాదించారు. 1955లో ప్రపంచ యువజనోత్సవాల సందర్భంగా 'కుస్తీ'కి ఎన్నుకోబడి 'రష్యా - వార్సా' వెళ్ళి గౌరవ ప్రతిష్టలు ఆర్జించి పెట్టిన ఆంధ్రుడు నెల్లూరు కాంతారావు. 1957లో కేరళ వాస్తవ్యులు 'అజాద్' నెల్లూరు వచ్చి వి.ఆర్. కళాశాల మైదానంలో కాంతారావు గారితో 'కుస్తీ' పట్టి ఓడిపోయారు. నెల్లూరు నుండి విశాఖ వరకు కాంతారావు పలు పట్టణాలలో కుస్తీ పోటీలు ఏర్పాటు చేసి యువకులను 'మల్ల యుద్ధాభ్యాసం' వైపు ఆకర్షింప చేసి ఉత్సాహపరిచేవారు. అక్కడికే ఆయన కార్యక్రమం పరిమితం కాలేదు. పెంచిన శరీరం ప్రజలకు ఉపయోగపడాలనీ, ప్రజా ఉద్యమాలకు అండగా నిలవాలనీ ఆయన వద్ద శిక్షణ పొందిన మల్ల యోధులకు ఆయన చెప్పే తొలి పాఠంగా ఉండేది. యువజన సంఘ నాయకునిగా పనిచేస్తున్న కాంతారావు 'తాలిం ఖానాల' (వ్యాయామ శాలలు) నిర్వహణలో యువజనుల పాత్రను ఆచరణాత్మకంగా చూపారు.

తలమంచి

'ముత్యాల' సోదరులు

పల్లియల్ మురళి

అప్పటి కొడవలూరు ఫిర్యాకు తలమంచి గ్రామం కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ కేంద్రంగా ఉంది. ఈ గ్రామంలో జొన్నా కోటయ్యకు తోడుగా ముత్యాల చిదంబరం ప్రముఖుడైతే, చిదంబరం సోదరుడు ముత్యాల చెంచయ్య గ్రామ శాఖలో కీలకమైన వ్యక్తిగా ఉంటూ కొంత కాలం తాలూకా కమిటీ సభ్యునిగా పని చేశారు. ఇదే గ్రామానికి చెందిన ఎండ్రూరి వెంకయ్య గ్రామ కార్యదర్శిగా ఉన్నారు. లేగుంటపాడుకు చెందిన స్వర్ణ పెద్దయ్య తొలి తరం నాయకుల్లో ప్రముఖులు. ఇందుకూరు పేటకు చెందిన ఏలూరు దశరథ రామిరెడ్డి అదే తరం వారు. వీరందరూ కోపూరు తాలూకాలో గుర్తింపు పొందిన నాయకులు.

ముత్యాల చిదంబరం

జొన్నా కోటయ్య తలమంచిలో కీలకమైన నాయకులు. జైలు జీవితం, రహస్య జీవితం, తాలూకా, జిల్లా ఉద్యమాల రీత్యా బయట గ్రామాల్లో ఎక్కువగా పని చేసేవారు. ముత్యాల చిదంబరం కూడా గ్రామంలో కీలకంగా పనిచేశారు. బయట గ్రామాల్లోనూ పని చేశారు. గ్రామ ఉద్యమ సారథులుగా ఈ ఇద్దరినీ విడదీసి చూడలేము. ఫిర్యాలోని వావిళ్ళ, ఊటూకూరు, అలగానిపాడు, దామేగుంట, రామతీర్థం, విడవలూరు, పార్లపల్లి, కొడవలూరు తదితర గ్రామాల్లో చిదంబరం కూడా తిరిగి పనిచేశారు. వీరిద్దరూ గ్రామాల్లో లేనప్పుడు తలమంచిలో ముత్యాల చెంచయ్య, ఎండ్రూరి వెంకయ్య వారి పనినీ కలిపి చేసేవారు. జొన్నా కోటయ్య, చిదంబరం ఇద్దరూ 1939లో పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. చిదంబరం పార్టీ తాలూకా కమిటీలో, ఆ తరువాత కార్యదర్శి వర్గంలో, పార్టీ జిల్లా కమిటీలో ఉన్నారు. 1963లో పార్టీ చీలే నాటికి జిల్లా కమిటీలో లేరు. గ్రామ కో ఆపరేటివ్ క్రెడిట్ సొసైటీకి వైస్ ప్రెసిడెంటుగా ఉన్నారు. ప్రెసిడెంటుగా ఉన్న జొన్నా కోటయ్య లేనప్పుడు సొసైటీ నిర్వహణ భారాన్ని చిదంబరమే తలకెత్తుకునేవారు. పంచాయతీ వార్డు మెంబరుగా రెండుసార్లు గెలిచారు. తలమంచి నుంచి రేగడ చెలక పంచాయతీని 1998లో వేరుచేసినప్పుడు ప్రత్యేకంగా తలమంచికి ఎన్నిక జరగాల్సి వచ్చింది. అప్పుడు చిదంబరాన్ని సర్పంచ్ గా ఏకగ్రీవంగా ఎన్నుకున్నారు.

గ్రామంలో జరిగిన పోరాటాల్లో జొన్నా కోటయ్య, ముత్యాల చిదంబరానిది కీలకపాత్ర అయినా పార్టీ శాఖ మొత్తంగా ఆ పోరాటంలో వీరి మార్గదర్శకత్వంలో నడిచినట్లు గ్రామస్తులు చెప్పారు. సమీపాన ఉన్న కొండవలూరు చెరువు లోతట్టు భూముల సాధన పోరాటంలో కీలకంగా పనిచేశారు. తలమంచిలో 1946-51 మధ్య జరిగిన కూలిరేట్ల పెంపు, పిచ్చిముంతలకు (కూలీలకు తక్కువ కొలతనిచ్చేవి) వ్యతిరేకంగా సాగిన పోరాటాలన్నింటా గట్టిగా నిలిచి పనిచేశారు. గ్రామంలో వర్గరీత్యా ప్రజలను ఐక్య పర్చడంలో చిదంబరం కృషి చెప్పుకోదగిందని గ్రామస్తులు చెప్పారు. చిదంబరాన్ని నిర్బంధించి చింతలదేవి క్యాంపుకు తరలించారు. అక్కడ ఈయనను చిత్రహింసలు పెట్టారు. ఆ దెబ్బలు చాలా కాలం శారీరకంగా వేధించాయని ఆయన సన్నిహితులకు చెప్పుకున్నారు. చింతలదేవి క్యాంపులోనే అమ్మవారు పోయడంతో పోలీసులు ఆయన్ను గ్రామంలో వదిలేసి వెళ్ళారు.

దేవిరెడ్డి వెంకటరెడ్డి పెత్తందారీతనానికి వ్యతిరేకంగానూ, ఆయన భూస్వామ్య దోపిడీకి వ్యతిరేకంగానూ ఈ గ్రామంలో కీలక పోరాటాలు జరిగాయని స్థానికులు చెప్పారు. దేవిరెడ్డిది నార్తు మోపూరు గ్రామం. ఆయనకు చెందిన భూములు తలమంచి చుట్టు పక్కల గ్రామాల్లో 150 నుంచి 200 ఎకరాల వరకూ ఉన్నాయి. ఇందులో బీడు, మాగాణి, మెట్ట వంటి భూములున్నాయి. పైడేరు డ్రెయినేజీ ఛానల్ అంచున ఉన్న దేవిరెడ్డికి చెందిన కంచర్ల దిబ్బ భూముల సాధనకు పోరాడారు. 20 ఎకరాలను ఆక్రమించి సుమారు 35 మందికి పంచారు.

దేవిరెడ్డికి 300 నుంచి 400 మధ్య పశువులుండేవి. ఈ ప్రాంత పశువులను మేతకు వదిలే అవి ఎవరి పొలంలో పడితే వారి పొలంలో మేసేవి. దీనిపై రైతులు చాలా కాలంగా తీవ్ర ఆగ్రహంతో ఉన్నారు. 1945లో కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకత్వంలో అలా పడిన పశువులను బందెలదొడ్డికి తోలారు. దీంతో ఆగ్రహించిన దేవిరెడ్డి తన మిగిలిన పశువులను కూడా అదే పనిగా తోలి 'ఇప్పుడెవరోస్తారో రండి' అంటూ సవాల్ చేశారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీని దెబ్బతీసేందుకు పరిసర గ్రామాలైన బట్టుకాగల్లు, నార్తు అములూరు, మోపూరుకు చెందిన 200 మంది మనుషులను సమీకరించారు. దీన్ని పార్టీ ఆధ్వర్యంలో తలమంచి వాసులు ప్రతిఘటించడంతో పెద్ద ఘర్షణకు దారి తీసింది. ఈ ఘర్షణలో కమ్యూనిస్టులది పై చేయి అయింది. దీని తరువాత దేవిరెడ్డి ఈ ప్రాంత భూములను అమ్మేశారు. ఇది 1945లో జరిగింది.

1946లో అములూరు ఫారెస్టు పంచాయతీకి దేవిరెడ్డి వెంకటరెడ్డి నిలబడితే ఆయనపై గుంజి అంకయ్య పోటీ పడ్డారు. తలమంచి శాఖ అంకయ్యకు మద్దతునిచ్చింది. దౌర్జన్యంగా గెలవడానికి ప్రయత్నిస్తే పార్టీ ప్రజల్ని సమీకరించి ప్రతిఘటించింది. దీనితో దేవిరెడ్డి, ఆయన అనుయాయులు పరారయ్యారు. 1949లో అల్లూరు ట్యాంక్ సపై ఛానల్ గట్టున చింత, తుమ్మ, వేపచెట్లు మహా వృక్షాలుగా పెరిగాయి. ఇవి తమ పంచాయతీ పరిధిలోవి కనుక తమకే చెందుతాయని ప్రకటించి తలమంచి రైతులు కొట్టి వాటిని ఇళ్ళకు తోలుకున్నారు.

దేవిరెడ్డి, ఆయన మనుషులు, ఆర్డీఓ కలిసి తలమంచి వాసులను అరెస్టు చేయడానికి వస్తే, సమిష్టిగా ప్రతిఘటించి అందరినీ తరిమికొట్టారు. ఈ పోరాటాలన్నింటా ప్రత్యేకించి చిదంబరం గ్రామాన్ని అంటిపెట్టుకుని నడిపారు.

ముత్యాల సూరయ్య, చెంచమ్మ దంపతులకు 1922 అక్టోబరు 1న చిదంబరం జన్మించారు. ఆరుగురి సంతానంలో ఆయనే పెద్ద కొడుకు. ఒక కుమార్తె. మిగిలిన ఐదుగురు మగపిల్లలు. మరో పార్టీ సభ్యుడు, కోవూరు తాలూకా కమిటీ సభ్యుడైన ముత్యాల చెంచయ్య మూడో సంతానంగా పుట్టారు. ఇంటర్ వరకు చదివారు. వీరి కుటుంబంలో ఈయనే ఎక్కువ చదివారు. గ్రామంలో వ్యవసాయం చేస్తూ కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్మాణంలో పాత్రధారి అయ్యారు. ముత్యాల చిదంబరం 2002 మార్చిలో చనిపోయారు. ఆయనకు ఇద్దరు కొడుకులు. ఒక కుమార్తె. పార్టీ చీలిక సందర్భంగా ముత్యాల సోదరులెవరూ సిపిఐలోకి వెళ్ళారు.

‘రాజకీయ వైద్యం’లో

రహీం

రహీం 1940లో రామ్ వైద్యశాల పెట్టినప్పటి నుంచి చనిపోయే వరకూ అదే ఆస్పత్రిలో పనిచేశారు. డాక్టర్ రామ్ ఆస్పత్రి వదిలేసి మద్రాసుకు వెళ్ళిన కాలంలో మినహా మిగిలిన జీవితమంతా అక్కడే ఉన్నారు. తెలంగాణా సాయుధ రైతాంగ పోరాటకాలంలో పోరాటం జరుగుతున్న ప్రాంతాల్లో నిలిచి గాయపడిన వారికి వైద్య సేవలందించారు. తెలంగాణా సాయుధ రైతాంగ పోరాట కాలంలో ఫత్తేఖాన్ పేటలో అరెస్టు చేసిన 16 మందిలో రహీమ్ కూడా ఉన్నారు.

కాంపౌండర్ రహీం మీద డాక్టర్ గారికి అప్పుడప్పుడూ కోపం వచ్చేది. అలాంటి సమయంలో ఆయన ఆస్పత్రిలో వద్దనీ, వెళ్ళిపోమ్మని తీవ్రంగా మందలించేవారు. డాక్టర్ చూస్తుండగా రహీం వెళ్ళిపోయేవారు. ఆయనకు కనపడకుండా వెనక నుంచి వచ్చి ఆస్పత్రి పనిలో లీనమయ్యే వారు. ఆ తరువాత ఎప్పుడో డాక్టరు చూసినా ఆయన అన్న మాటలను మర్చిపోయే వారు. “డాక్టర్ కోపం క్షణికమే. వృత్తి నిబద్ధత మాత్రమే ఆయన చూసే శాశ్వత లక్షణం. అందుకే ఆ ఆస్పత్రిని వదలేక పోయాం. అలా పనిచేసేవాళ్ళను ఆయనా వదలేక పోయేవారు’ అని రహీం చెప్తుండేవారు.

డాక్టర్ రహీం రెండు పర్యాయాలు ఫజ్తేఖాన్ కౌన్సిలర్‌గా నిలిచి గెలిచారు. పార్టీలో పనిచేస్తూ ప్రజల్లో సంపాదించిన స్థానమే ఆయనకా పదవిని కట్టబెట్టింది. 1964లో పార్టీ చీలినప్పుడు ఆయన మార్కిస్టు పార్టీ నెల్లూరు జిల్లా కమిటీ సభ్యునిగా ఎన్నికయ్యారు. మేకప్ ఆర్టిస్టు వేలూరు కుమారస్వామిని కలుపుకుని మున్సిపల్ వర్కర్స్ యూనియన్‌ను ఏర్పాటు చేశారు. ఆస్పత్రిలో పని వూర్తి కాగానే వీరు యూనియన్ ఆఫీసుకు వెళ్ళేవారు. వారి పోరాటాలను కార్యకమాలనూ సమన్వయ పరిచేవారు. పట్టణంలో హిందూ ముస్లిం ఘర్షణలు చెలరేగినప్పుడు డాక్టర్ రామ్‌తో కలిసి ముస్లిములకు రక్షణగా నిలిచారు. అప్పుడు వీరిని రామ్, రహీమ్‌లతో పోలుస్తూ ముస్లిములు ఆరాధించేవారు. డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డితో పాటు కాంపౌండర్ రహీం కూడా కడదాకా రామచంద్రారెడ్డి ప్రజా వైద్యశాల ట్రస్టు బోర్డు సభ్యులుగా కొనసాగారు. రహీంతో పాటు తంబి వెంకయ్య కూడా ఇదే ప్రజా వైద్యశాలలో చివరిదాకా పనిచేస్తూ ప్రజా ఉద్యమాల్లో పాల్గొన్నారు.

**రామ్
బాటలో
శేషారెడ్డి
దక్షత**

చిన్న పిల్లాడి లాంటి
చిరునవ్వు... ఎనిమిది వదుల
వయస్సులోనూ.. 18 ఏళ్ల యువకుని
ఉత్సాహం..మాటల్లో స్పష్టత...ఎంత
ఎదిగినా ఒదిగి ఉండాలనే నిరాడంబరత..
తాను ఆచరిస్తూ.. పదిమందిని అదేబాటలో
నడపాలనే పట్టుదల.. సాయం కోరి వచ్చిన
వారికి చేయూత.. వీటన్నింటికీ
చిరునామా డాక్టర్ జెబ్బి శేషారెడ్డి.

డాక్టర్ పి. అజయ్ కుమార్

1983 ఫిబ్రవరి 1వ తేదీ నా జీవితంలో మరచిపోలేని రోజు. వైద్య విద్యను పూర్తిచేసుకుని మెరుగైన శిక్షణ కోసం నెల్లూరులో ఉన్న డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డి ప్రజా వైద్యశాలకు మొట్టమొదటి సారిగా వచ్చిన రోజుది. డాక్టర్ శేషారెడ్డి గారితో మొదటిసారిగా పరిచయమైన రోజు. ఆ రోజు ప్రారంభమైన పరిచయం కాలక్రమేణా బలపడి అనుబంధంగా, గురుశిష్య బంధంగా ఆయన మరణించేవరకు కొనసాగింది. 25 సంవత్సరాల సుదీర్ఘ కాలంలో ఆయన ఔన్నత్యాన్ని వివిధ కోణాల నుంచి చూసే అవకాశం కలిగింది.

20 పడకల అనుపత్రి నుంచి 250 పడకల అనుపత్రిగా ప్రజావైద్యశాల అభివృద్ధిలో ఆయన కృషి అనితరసాధ్యమైనది. ఆ కృషి వెనక కఠోర శ్రమ, అంకిత సేవాభావం, అరుదైన క్రమశిక్షణ, చిరునవ్వుతో కార్యసాధనకు అందరిని తనతో కలుపుకు పోగల సామర్థ్యం ఇమిడి ఉన్నాయి.

ఆయన రోగులను అపారమైన ప్రేమతో చూసేవారు. ఆయన రోగి చేయి పట్టుకొని చూస్తే చాలు జబ్బు నయమవుతుందని భావించేవారు. రోగులను ఆయన విసుక్కివటం నేను ఎన్నడూ చూడలేదు. ఉదయం 6.30 గంటల సమయంలో ఎంత ఓపికగా చిరునవ్వుతో రోగుల సందేహాలను తీర్చేవారో, సాయంత్రం 4 గంటలకు కూడా అదే చిరునవ్వుతో సంతృప్తి పరిచేవారు. అందుకేనేమో సుదూర ప్రాంతాల నుండి కూడా పెద్ద సంఖ్యలో చూపించుకునే దానికి వచ్చేవారు. రోగుల పట్ల ఆయన చూపే ఆదరణ ఇక్కడ డాక్టర్లు అందరికీ ఆదర్శప్రాయం.

ఇక్కడ ఆయన నాకు ప్రత్యేకంగా ఇచ్చిన శిక్షణ గురించి చెప్పాలి. మూడేళ్ల శిక్షణాసంతరం నేను జీవితకాలం ప్రజావైద్యశాలలోనే పని చేయటానికి నిర్ణయించుకున్నాను. అప్పటి 7వ నెంబర్ రూమ్ లో నేను రోగులను పరీక్షించేవాడిని. డాక్టర్ శేషారెడ్డి గారు రోగులను నా దగ్గరకు పంపించి, వాళ్ళను పరీక్షించి ప్రాథమిక వ్యాధి నిర్ధారణ చేయమనేవారు. తర్వాత తనతో ఆ రోగిని గురించి, వ్యాధి నిర్ధారణ గురించి చర్చించమనేవారు. ఈ ప్రక్రియ

7,8 నెలలపాటు కొనసాగింది. ఆయన ఓ.పి ఎప్పుడూ రద్దీగానే ఉండేది. అయినా రోగుల వ్యాధుల గురించి నాతో ఎంతో శ్రద్ధగా ఓపికగా చర్చించేవారు. ఈ విధంగా శిక్షణ ఇవ్వడం అంతతేలికైన పనేమీ కాదు. అది ఆయనకే చెల్లింది. ఈ వైద్యపరమైన చర్చలు తర్వాత కాలంలో నాకెంతో ఉపయోగపడ్డాయి.

ప్రజా వైద్యశాలలాంటి సంస్థ విజయవంతంగా ముందుకు వెళ్లడానికి పని విభజన, సమిష్టి పనివిధానం, సమిష్టి నిర్ణయాలు ఎంతో కీలకమైనవి. ఈ అంశాలకు డాక్టర్ శేషారెడ్డిగారు అత్యంత ప్రాముఖ్యతనిచ్చేవారు. ఆయన వ్యక్తిగత నిర్ణయాలు తీసుకొనేవారు కాదు. ఆసుపత్రికి సంబంధించి అన్ని నిర్ణయాలూ ఆసుపత్రి కమిటీలోనే జరిగేవి. కమిటీ చర్చల సందర్భంలో అందరి అభిప్రాయాలకు విలువించేవారు. ఆయన అందరికంటే పెద్దవారు కాబట్టి తన అభిప్రాయమే నిర్ణయంగా మారాలని ఎన్నడూ భావించేవారు కాదు. వయస్సులో ఆయన కంటే ఎంతో చిన్నవాళ్ళయిన మేము ఆయన అభిప్రాయాలతో విభేదించినప్పుడు భిన్నాభిప్రాయాలను ఎంతో హుందాగా స్వీకరించేవారు. ప్రజాస్వామ్య విలువలను అత్యంత ఉన్నతంగా పాటించేవారు. ఈ విధమైన ఆయన వైఖరి ఆసుపత్రి అభివృద్ధికి, విస్తరణకూ, రోగులకు మెరుగైన సేవలందించటానికీ ఎంతో దోహదపడిందని నా దృఢమైన అభిప్రాయం.

వైద్యం చేయడంలో వైద్యులే కాక నర్సులు, కాంపౌండరులు, వార్డు బాయ్ల పాత్ర కూడా ముఖ్యమైనది. అంత పని ఒత్తిడిలోనూ ఓపిక చేసుకొని రోగులతో ఎలా మెలగాలి, వారిని ఎలా స్వాంతన పరచాలి మొదలైన విషయాలపై వారికి ప్రత్యేక తరగతులు నిర్వహించి చైతన్య పరిచేవారు. ఇవి కాకుండా మొత్తం ఆసుపత్రి సిబ్బందికి వర్తమాన, రాజకీయ, ఆర్థిక పరిస్థితులపై అవగాహన కలిగించేవారు. ప్రజారోగ్యానికి, ఆర్థిక విధానాలకు ఉన్న సంబంధాన్ని వివరించేవారు. సోషలిజం, దాని ఔన్నత్యం, మార్క్సిస్టు, ఏంగెల్స్, లెనిన్ మొదలైన వారి బోధనలపై రాజకీయ అవగాహన కలిగించటానికి సదా ప్రయత్నించేవారు. సామాజిక, ఆర్థిక పరిస్థితులపై ఆధారపడి ప్రధానంగా ప్రజల ఆరోగ్యం ఉంటుందనే విషయాన్ని అందరికీ అర్థమయ్యే తేలిక భాషలో వివరించేవారు.

ప్రజా వైద్యశాల భవిష్యత్తును దృష్టిలో పెట్టుకొని ఆయన తదనంతరం కూడా అంతా సాఫీగా జరగటానికి కావాల్సిన పునాదులను వేశారు. గత 7,8 సంవత్సరాలుగా ఆసుపత్రి నిర్వహణ బాధ్యతలన్నింటినీ క్రమంగా ఆసుపత్రి కమిటీలోని ఇతర సభ్యులందరికీ అప్పగించడం ప్రారంభించారు. ఆయన చనిపోయే నాటికి దాదాపు నిర్వహణ బాధ్యతలన్నీ కమిటీలోని ఇతర సభ్యులే చూసుకునే విధంగా తీర్చిదిద్దారు. 'నాకు వయస్సు పైబడుతుంది. ఎప్పుడో జరుగుతుందో చెప్పలేం. అందుకని మీరందరూ ఆసుపత్రి నిర్వహణ బాధ్యతలు చూసుకోవాలి' అని పదేపదే చెబుతుండేవారు. అది ఆయన ఎంతో ముందుచూపుతో చేసిన పని. ఈ రోజు దాని ఫలితాలను ప్రజలందరూ ప్రత్యక్షంగా చూస్తున్నారు.

2008 ఏప్రిల్ 19న ఆయనకు గుండె ఆపరేషన్ చెన్నైలో చేయాల్సింది. కాని 17వ తేదీనే అత్యవసరంగా ఆపరేషన్ చేయాల్సి వచ్చింది. నేను, డాక్టర్ ప్రభాకర్ రెడ్డి 19వ తేదీ ఉదయం అక్కడ ఉండే విధంగా ఏర్పాటు చేసుకున్నాం. కాని ముందుగానే ఆపరేషన్

చేయాల్సి రావటం వల్ల వెంటనే హడావిడిగా చెన్నై వెళ్లాం. ఆపరేషన్ చెన్నైలోని విజయ హార్ట్ ఫౌండేషన్లో జరిగింది. నేను వెళ్లే సరికి అప్పుడే ఆపరేషన్ పూర్తయి ఐనియులో ఉన్నారు. ఆపరేషన్ విజయవంతంగా జరిగిందని సంతోషించాం. ఆయన పూర్తిగా కోలుకుంటారని సమ్మతంతో ఉన్నాం.

పార్టీ నేతలతో జెట్టి శేషారెడ్డి

ఆ రోజు నుంచి నెల రోజుల పైగా నేను ఆయనతోపాటు చెన్నై “విజయ

ఆసుపత్రి”లో ఉన్నాను. ఆపరేషన్ అయిన మూడో రోజున ఊపిరితిత్తులకు సంబంధించిన సమస్యలు తలెత్తాయి. ఆపరేషన్ ఎంతో విజయవంతంగా జరిగిందనుకున్న మాకు ఇది చాలా ఆందోళన కలిగించింది. అది మొదలుకుని శరీరంలోని వివిధ అవయవాలకు సంబంధించిన సమస్యలు రావడం మొదలయ్యాయి. ఈ సమస్యలు మరింత క్లిష్టంగా మారాయి. ఆయనను కృత్రిమ శ్వాస మీద ఉంచాల్సిన పరిస్థితి ఏర్పడింది. కోలుకున్నట్లుగా ఉండి మరలా క్లిష్టమైన సమస్యలు తలెత్తడం జరిగింది. ఈ విధంగా అనేక సార్లు జరిగింది. ఈ అనారోగ్య సమయంలో ఆయన మానసిక పరిస్థితి పూర్తిగా మామూలుగా ఉంది. కానీ శారీరకంగా చాలా బాధను అనుభవించారు. ఈ సమయంలో నేను ఆయనను చాలా దగ్గర నుండి పరిశీలించాను.

అంత శారీరక బాధలో కూడా ఆయన ఏనాడూ ఆ బాధను వ్యక్త పరచలేదు. చిరునవ్వుతో స్వీకరించారు. కొంచెం బాగుండడం వల్ల ఆయన కృత్రిమ శ్వాసను తీసివేయడం జరిగింది. ఆ సమయంలో ఆయన నాతో మాట్లాడిన, ఓపిక లేకపోతే కాగితం మీద రాసిన విషయాలను ఈ సందర్భంగా వివరించాల్సిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది. “దాదాపు నాకు ఇప్పుడు 80 సంవత్సరాలు. ఫలవంతమైన, ఉపయోగకరమైన, సంతృప్తికరమైన జీవితాన్ని గడిపాను. నేను ఎంచుకున్న బాట నుంచి వైదొలగలేదు. ఇక మరణం గురించి నాకు ఆందోళన లేదు” అని ఆయన నాతో ఎంతో సంతృప్తిగా అన్నారు. ఇది ఆయన అనడం గాదు. వాస్తవం. అక్షరసత్యం. నిజంగా ఆయన ప్రజల మనిషిగా, ప్రజావైద్యునిగా ఫలవంతమైన, సార్థకమైన జీవితాన్ని గడిపారు. చావుబతుకుల మధ్య ఉన్న ఒక వ్యక్తికి తాను గడిపిన జీవితంపై ఇంత సంతృప్తి కలగడం అరుదైన విషయం. ఇంకొక విషయం కూడా కాగితంపై రాసి ఇచ్చారు. “అజయ్ నేను నిన్ను నమ్ముతున్నాను. ఒక వేళ నా గుండె ఉన్నట్టుండి ఆగిపోతే ఏమీ హడావిడి చేయవద్దు. అవసరం వచ్చినప్పుడు ఈ కాగితాన్ని నాకు వైద్యం చేస్తున్న డాక్టర్కు చూపించు. ఇది నా కోరిక” అని రాసి సంతకం పెట్టి తారీఖు, సమయం వేసి మరీ ఇచ్చారు. అప్పుడు నా కళ్లు చెమర్చాయి. ఇది చూసిన ఆయన నా చేయి పట్టుకుని నిమిరి చిరునవ్వుతో నన్ను ఓదార్చారు. మరణాన్ని ఆయన ఎప్పుడూ బాధగా తీసుకోలేదు. అదొక ప్రకృతి సహజమైన

విషయంగానే తీసుకున్నారు. అంతిమంగా ఆరోగ్యానికి సంబంధించిన క్లిష్ట సమస్యలతో మృత్యువుతో రెండు నెలలు పోరాడి 2008 జూన్ 12 రాత్రి 11 గంటల 30 నిమిషాలకు తుది శ్వాస విడిచారు.

నాకు సంబంధించినంత వరకు నా జీవితం దిశానిర్దేశాలను ప్రభావితం చేసిన ముగ్గురిలో ఆయన ఒకరు. ఇంకొకరు మా నాన్న కామ్రేడ్ పరుచూరు నాగేశ్వరరావుగారు. మరొకరు కామ్రేడ్ లావు బాలగంగాధర్ రావు గారు. ఆ ముగ్గురు ఇప్పుడు కీర్తిశేఖలు. కామ్రేడ్ డాక్టర్ శేషారెడ్డి గారు ధన్యజీవి. ఆయన జీవితంలో నుండి తీసుకోవాల్సిన పాఠాలు అనేకం. వాటిలో కొన్నింటినైనా పూర్తిగా పాటించడమే ఆయనకు నిజమైన నివాళి. **(డాక్టర్ శేషారెడ్డి గురించి రాసిన ఈ వ్యాసానికి ఆయన బాల్యం, కమ్యూనిస్టుగా చేసిన కృషి గురించి వివరాలు కలుపుతున్నాం)** డాక్టరు అజయ్ చెప్పిన పై అభిప్రాయాలకు డాక్టరు రామచంద్రారెడ్డి కొడుకు మిత్రా చెప్పిన మాటలు కలపకుంటే శేషారెడ్డి వ్యక్తిత్వం సంపూర్ణం కాదు. “ఆస్తుల ద్వారా వారసత్వం చాలా మందికి వస్తుంది. ముందుతరం వారి ఆశయాలు కొనసాగింపు వారసత్వం శేషస్థలాంటి వాళ్ళకే దక్కుతుంది. అలా దక్కడమే సరైంది.” ఈ మాటలు అక్షర సత్యం అని ఆస్పత్రి ప్రాంగణంలోని అడుగుడుగూ చాటుతోంది.

బాల్యం - చదువు - వ్యక్తిత్వం రూపొందిన క్రమం

జెట్టి శేషారెడ్డి 1930 మార్చి 10న కోవూరులో రామచంద్రా రెడ్డి, కావమ్మ దంపతులకు పుట్టారు. వీరి కుటుంబానికి జక్కా వెంకయ్య, సుందరయ్య కుటుంబాలతో సన్నిహిత బంధుత్వం ఉంది. దాదాపు సమాన వయస్సులైన శేషారెడ్డి, వెంకయ్య మంచి మిత్రులైనారు. బడికి సెలవులుంటే శేషారెడ్డి దామరమడుగు (జక్కా వెంకయ్య స్వగ్రామం) వెళ్ళేవారు. లేదా వెంకయ్య కోవూరు వెళ్ళేవారు. శేషారెడ్డి తల్లి కావమ్మ జక్కా వెంకయ్యకు మేనత్త. వెంకయ్యను కూడా తన బిడ్డలలో ఒకరుగా ఆదరించేది. శేషారెడ్డి, జక్కా వెంకయ్య చిన్నప్పుడు విద్యార్థులుగా చదువులో చురుగ్గా ఉండే వారు కాదు. సెలవులన్నీ తోటల్లో తిరుగుతూ, చెట్లూ చేమలు ఎక్కుతూ, తోటల్లో కాదులు తింటూ, బావుల్లో గంటల తరబడి ఈడుతూ గడిపేసేవారు.

శేషారెడ్డి కోవూరులో 7వ తరగతి వరకు చదివారు. ధర్మ ఫారం (8వ తరగతి) చదివితే తప్ప హైస్కూల్లో చేరే అవకాశం లేదు. అందుకని నెల్లూరులోని రంగనాయకులపేట మిడిల్ స్కూల్లో చేరారు. జక్కా వెంకయ్య 7వ తరగతి ఉత్తీర్ణుడు కాలేదు. ఆయన కోవూరు, నెల్లూరులలో చదివి తిరిగి బుచ్చిరెడ్డి పాళెంలో చేరారు. ఆ విధంగా ఇద్దరికీ మధ్య ఒక తరగతి తేడా వచ్చింది. స్కూళ్ళు వేరైనాయి. శేషారెడ్డి ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి.లో బొటాబొటి మార్కులతో పాసయ్యారు. ఆయన ప్రాథమిక విద్య కోవూరు సీతారామయ్య ప్రాథమిక పాఠశాలలో, మాధ్యమిక విద్య కోవూరు సిల్లా బోర్డు మాధ్యమిక పాఠశాలలో, ఉన్నత విద్య నెల్లూరు సెయింట్ పీటర్స్ హైస్కూల్లో పూర్తిచేశారు. వి.ఆర్ కాలేజీలో ఇంటర్లో చేరారు..

శేషారెడ్డి మరొక మిత్రుడు కోవూరు చేనేత రంగానికి చెందిన బైన రమణయ్య. కోవూరు తాలూకా తలమంచిలో భూస్వామ్య వ్యతిరేక పోరాట ప్రభావం, కమ్యూనిస్టు పార్టీ ప్రభావం బైనా వారి కుటుంబం మీద ఉండేవి. వ్యాపార అవసరాలకు వారి కుటుంబం కోవూరులో స్థిరపడింది. కమ్యూనిస్టు పార్టీ అభిమానులుగా, సహ విద్యార్థులుగా ఇద్దరూ సన్నిహితులైనారు. రమణయ్య గారికి డాక్టర్ కావాలని ఆశ. శేషారెడ్డికి

సుందరయ్య దంపతులతో శేషారెడ్డి

ఇంజనీర్ కావాలని ఆసక్తి. అంతవరకు చదువు పట్ల శేషారెడ్డిలో లేని శ్రద్ధ అప్పుడు పెరిగింది. పట్టుదలా పెరిగింది. ఈ మార్పు ఆయనను నిత్య విద్యార్థిగా చేసింది. చేపట్టిన పనిని పట్టు వీడని విక్రమార్కునిలా నెరవేర్చేలా మార్చింది. ఆసుపత్రిలో ఉదయం నుండి సాయంకాలం వరకు విసుగు లేకుండా వైద్య సేవ చేసే లక్షణానికి ఈ మలుపు కీలకం. డాక్టర్ కావాలనుకున్న బైన రమణయ్యకు ఇంజనీరింగ్లో సీటు వచ్చింది. ఇంజనీరు కావాలనుకున్న శేషారెడ్డికి కొంత ఆలస్యంగా మెడికల్ సీటు వచ్చింది. వైద్య విద్యకు ఆయనను డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డి, అన్న దశరథరామిరెడ్డి, సన్నిహితుడు జక్కా వెంకయ్య ఒప్పించారు.

మద్రాసు మెడికల్ కాలేజీలో చేరిన డాక్టర్ శేషారెడ్డి చదువు మీద కేంద్రీకరిస్తూనే, విద్యార్థి సంఘ కార్యకలాపాలలో పాల్గొనేవారు. రాజకీయాలు అధ్యయనం చేసేవారు. ఆంధ్రరాష్ట్రం కొరకు శ్రీపొట్టి శ్రీరాములు చేపట్టిన ఆమరణ దీక్షను బలపరుస్తూ పెద్ద విద్యార్థి ప్రదర్శన ఏర్పాటు చేశారు. ఈ ప్రదర్శనలో అన్ని భాషల విద్యార్థులను ఆయన సమీకరించగలిగారు.

1948లో కమ్యూనిస్టు పార్టీ రెండో మహాసభ తీర్మానాలను వివరించేందుకు తలమంచిలో సమావేశం జరిగింది. ఆ సమావేశంలోనే డాక్టర్ శేషారెడ్డి పార్టీ సభ్యత్వం స్వీకరించారు. తరువాత ఆ విషయం జక్కా వెంకయ్యకు కూడా చెప్పి ఆయననూ పార్టీలో చేరమని ప్రోత్సహించారు. మద్రాసులో చదువుతున్నప్పుడే స్వగ్రామం వచ్చినప్పుడల్లా వివిధ తరహా యువకులతో సంబంధాలు కొనసాగించేవారు. వారికి రాజకీయ పరిస్థితులను వివరించేవారు. తనకు వున్న కొద్దిపాటి డబ్బుతోనే యువకులకు ఆట వస్తువులు కొనిచ్చి, వారిలో ఐక్యతను ప్రోత్సహించేవారు.

మద్రాసులో వైద్య విద్య చదువుతున్నప్పుడే నెల్లూరులో ఏర్పడిన ప్రజా వైద్యశాల ట్రస్ట్ బోర్డ్ సభ్యుడిగా చేర్చుకోబడ్డారు. 1956లో వైద్య విద్య పూర్తి కాగానే ప్రజా వైద్యశాలలో

డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డి గారి ఆధ్వర్యంలో డాక్టర్ గా జీవితం ప్రారంభించారు. అదే సంవత్సరం డాక్టరు వింధ్యావళితో ఆయన వివాహం జరిగింది. వైద్యునిగా జీవితం ప్రారంభించగానే, తన వారసత్వపు ఆస్తిని అమ్మి పార్టీకి విరాళంగా ఇచ్చారు. డాక్టరు మృదుల, డాక్టరు ప్రవీణ్ ఆయన సంతానం.

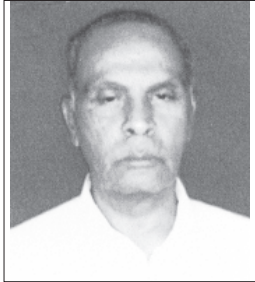
కమ్యూనిస్టుగా డాక్టర్ శేషారెడ్డి

డాక్టర్ గా జీవితం ప్రారంభించిన డాక్టర్ శేషారెడ్డి నెల్లూరు పట్టణ ఉద్యమంలో కృషి ప్రారంభించారు. ఆయన విద్యార్థి దశ నుండే పార్టీవైపు ఆకర్షితులయ్యారు. అందుకనే సాయంకాలం ఆసుపత్రి పని పూర్తి కాగానే పార్టీ కార్యాలయానికి వెళ్ళి, అక్కడి కామ్రెడ్స్ తో చర్చలు జరిపేవారు. ఆనాటి నెల్లూరు చుట్టల కార్మికుల పోరాటంలో టౌన్ కమిటీ సభ్యుడు స్వయంపాకుల మురళి ఆ పోరాట బాధ్యతలు చూసేవారు. ఆ పోరాటానికి డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డి పూర్తిగా మద్దతు ఇచ్చేవారు. డాక్టర్ శేషారెడ్డి ఆ పోరాట వివరాలు ఎప్పటికప్పుడు తెలుసుకుంటూ, సలహాలు, సూచనలు ఇస్తూ సౌహార్ద్రత చూపేవారు.

అప్పటి జిల్లా కమిటీ ఆఫీసుకు దగ్గరలో ఉండే సంతపేటలో బీడీ కార్మికులు ఎక్కువమంది నివసించేవారు. వారిని సంఘటిత పరచడంలో ఎంతో ప్రముఖ పాత్ర వహించారు. 1962 ఎన్నికలలో పార్టీ అభ్యర్థి విజయం కోసం తీవ్రంగా కృషి చేశారు. కామ్రేడ్ కాంతారావుతో కలిసి ప్రదర్శనల వంటి నిర్మాణ వ్యవహారాలు చూసేవారు. ఆయన 1962 - 64 మధ్య పార్టీ నెల్లూరు టౌన్ కమిటీ సభ్యునిగా వుంటూ రాజకీయంగా చురుకైన పాత్ర పోషించారు. భారత కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో ఏర్పడిన వివాదాల సందర్భంలో, భారత్ - చైనా సరిహద్దు వివాద సమయంలో డాక్టర్ శేషారెడ్డి పార్టీ కార్యకర్తలకు సైద్ధాంతికంగా అవగాహన కలిగించడంలో ప్రత్యేకంగా కృషి చేశారు. ఫలితంగా తలెత్తిన విభేదాల్లో ఆయనను, కాంతారావులను టౌను కమిటీ నుండి తొలగించారు. ఈ నిర్ణయాలను టౌన్ లో అత్యధికులు వ్యతిరేకించి, కమిటీని పునర్నిర్మించుకున్నారు. దేశంలో జరగనున్న పార్టీ పునర్నిర్మాణానికి ముందే నెల్లూరులో చీలిక బీజం పడింది. ఈ పోరాటంలోనూ డాక్టర్ శేషారెడ్డి ప్రముఖ పాత్ర వహించారు.

1964లో మార్క్సిస్టు పార్టీపై కాంగ్రెస్ దాడి చేసింది. ఆ సమయంలో డాక్టర్ శేషారెడ్డిని అరెస్టు చేశారు. రెండేళ్ళ పాటు అంటే 1966 వరకు జైలులో ఉండాల్సి వచ్చింది. ఆ అనుభవం తర్వాత కామ్రేడ్ సుందరయ్య శేషారెడ్డిని ప్రజావైద్యశాలకు పరిమితమై పనిచేయాలని నిర్ణయించారు. అప్పటినుంచి ఆయన ప్రత్యక్ష రాజకీయాల్లో పాల్గొనకుండా ప్రజాసైన్స్ ఉద్యమం, మానవ హక్కులు, సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక వేదికలకు పరిమితమయ్యారు. 1980లో కేరళ శాస్త్ర సాహిత్య పరిషత్ గురించి తెలుసుకున్నారు. అలాంటి సంస్థ రాష్ట్రంలోనూ అవసరమని భావించి అభ్యుదయ మేధావులతో 1988 ఫిబ్రవరిలో విజయవాడలో ఒక సమావేశం నిర్వహణకు సంపూర్ణ తోడ్పాటునిచ్చారు. ఆ సమావేశమే రాష్ట్రంలో జన విజ్ఞానవేదిక ఏర్పాటుకు పునాది వేసింది. యుద్ధ వ్యతిరేక సంఘానికి అధ్యక్షులుగానూ, అభ్యుదయ వేదిక

అధ్యక్షులుగానూ, పీపుల్స్ ఫర్ ఇండియా సంస్థ చైర్మన్ గానూ, ఇంకా అనేక సామాజిక సేవా కార్యక్రమాల్లో ఎనలేని కృషి చేశారు. రెడ్ క్రాస్ బ్లడ్ బ్యాంకు, క్యాన్సర్ ఆస్పత్రి వ్యవస్థాపక సభ్యుల్లో ఆయనొకరు. ఇండయన్ మెడికల్ అసోసియేషన్ అధ్యక్షులుగానూ పని చేశారు. నెల్లూరు జిల్లా అక్షరాస్యతా ఉద్యమం, సారా వ్యతిరేకోద్యమాల్లో వెన్నంటి వుంటూ సంపూర్ణ సహాయ సహకారాలందించారు. దేశంలో, రాష్ట్రంలో సరళీకరణ విధానాల అమలు ముమ్మరంగా ప్రారంభమైనప్పుడు 1993లో ఒక సమగ్ర అవగాహనను కలిగించడానికి సెమినార్ ను నిర్వహించడంలో కీలక పాత్ర నిర్వహించారు. బృందాకరత్ మొదలు రాష్ట్ర కమిటీ సభ్యుల వరకు ఆయనను కలిసినపుడు మౌలిక సిద్ధాంతాల నుంచి వర్తమాన రాజకీయాల వరకూ ఆయనతో చర్చించే వారు. ఇంటికెళ్ళాక ఆయన ఆధునిక వైద్యవిధానాలతో పాటు రాజకీయ రంగంలో మార్పులను కూడా క్షుణ్ణంగా ఫాలో అయ్యేవారు. కొన్ని సందర్భాలలో నాయకులకు ఆయనే మెయిల్ చేసి సమాచారం చెప్పేవారు. రాజకీయంగా ఉండేవాళ్ళు అనారోగ్యంతో ఆస్పత్రికెళ్ళినప్పుడు బాడీ ఫంక్షనింగ్ ను గతి తార్కిక పద్ధతిలో వివరిస్తూ ఆయనకొచ్చిన రోగానికన్న సంబంధాన్ని వివరించేవారు. తాత్కాలికంగా మందులు వాడినా, సహజ సిద్ధ విధానాలతో రోగాన్ని ఎలా అదుపులో ఉంచాలో వివరించే వారు.

కడదాకా కమ్యూనిస్టుగా రామసుబ్బారెడ్డి

సిపిఎం సీనియర్ నాయకులు, కార్మికోద్యమనేత, పోస్టల్ ఉద్యమ రాష్ట్ర నాయకులు డి.రామసుబ్బారెడ్డి కర్నూలు జిల్లా బనగానపల్లి గ్రామంలో దాడు గురురెడ్డి, పుల్లమ్మలకు తొలి సంతానంగా 1937లో జూలై 1న జన్మించారు. రామసుబ్బారెడ్డికి నలుగురు తమ్ముళ్లు, ఇద్దరు చెల్లెళ్లు. ఆయన కర్నూల్ లో ఇంటర్ చదివారు. విద్యనభ్యసిస్తూనే ఆ రోజుల్లో పోస్టల్ సమ్మెకు నాయకత్వం వహించారు. ఆయనకు ఎస్ బిగా ఉద్యోగం వచ్చినా దానిని వదులుకొని 1958లో కర్నూలులో పోస్టల్ శాఖలో సాధారణ గుమాస్తాగా చేరారు. 1958 నుండి 1995 వరకు పోస్టల్ శాఖలో వివిధ హోదాల్లో పనిచేశారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ పోస్టల్ యూనియన్ నిర్మాణంలో రామసుబ్బారెడ్డి కీలకంగా వ్యవహరించారు. పోస్టల్ లో జరిగిన సమ్మెల్లోనూ, 1991లో అఖిల భారత సమ్మెను విజయవంతం చేయడంలోనూ,

రాష్ట్రవ్యాపితంగా పోస్టల్ యూనియన్ విస్తరణకు కృషి చేయడంలోనూ ప్రత్యేక పాత్ర పోషించారు. 1986 నుండి 1995 వరకు పోస్టల్ యూనియన్(ఎన్ఎఫ్పిఇ) రాష్ట్ర అధ్యక్షులుగా పనిచేశారు. కర్నూలులో పోస్టల్ యూనియన్ నిర్వహణ సందర్భంగా సూపరిటెండెంట్తో వచ్చిన వివాదం కారణంగా ఆయనను శ్రీకాకుళంలోని గిరిజన ప్రాంతానికి బదిలీ చేశారు. పోస్టల్ ఉద్యమానికి సంబంధం లేకుండా వ్యక్తిగత పోరాటం చేశారు. దాని ఫలితంగా 1969లో నెల్లూరు జిల్లా సూక్లూరుపేటకు బదిలీ అయ్యారు. అప్పటి నుండి ఆయన నెల్లూరు జిల్లా కార్మిక, కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంతో మమేకమయ్యారు. ఈ జిల్లాలో తంతి తపాలా ఉద్యోగుల కోసం కోపరేటివ్ క్రెడిట్ సొసైటీని నిర్వహించారు. రాష్ట్రంలో ఎక్కడా లేని విధంగా ఒక్క ఈ జిల్లాలోనే ఇడి (ఎక్స్ట్రా డిపార్టుమెంట్) ఉద్యోగులకు సభ్యత్వం కల్పించిన ఘనత కూడా ఆయనదే. తపాలా ఉద్యోగులే కాకుండా ఇతర సంఘాలకు సంబంధించి డిఫెన్స్ కౌన్సిల్ గా దాదాపు 100 నుండి 150 కేసులు వాదించారు. 90 శాతం కేసుల్లో విజయం సాధించారు. ఉద్యోగం చేస్తూనే పార్టీ సభ్యులుగా కొనసాగారు. 1995 జూన్ 3న నెల్లూరు పెద్ద పోస్టాఫీసులో హెడ్ పోస్టు మాస్టర్ గా ఉద్యోగ విరమణ చేశారు. ఆ సందర్భంగా నెల్లూరు పురమందిరంలో జరిగిన రెండ్రోజుల సన్మాన సభలో తాను సిపిఎం, సిఐటియు పూర్తికాలం కార్యకర్తగా వస్తానని బహిరంగంగా ప్రకటించారు. అప్పటి నుంచి తన తుదిశ్వాస దాకా కమ్యూనిస్టు, కార్మికోద్యమంలో పనిచేశారు. సిఐటియు జిల్లా కమిటీ సభ్యునిగానూ, నగర కమిటీ అధ్యక్షులుగానూ కార్మిక సంఘ విస్తరణకు తన శక్తి వంచన లేకుండా పనిచేశారు. సిఐటియు రాష్ట్ర కమిటీ సభ్యునిగా కూడా కొనసాగారు.

తుది శ్వాస వరకూ పార్టీలో..

డి.రామసుబ్బారెడ్డి తన తుదిశ్వాస వరకూ సైద్ధాంతిక నిబద్ధతతో సిపిఎంలో కొనసాగారు. 1995లో ఆయన పోస్టల్ ఉద్యోగం నుంచి ఉద్యోగ విరమణ అయిన అనంతరం పార్టీ పూర్తికాలం కార్యకర్తగా వచ్చారు. 2011 డిసెంబరులో ముగిసిన సిపిఎం జిల్లా 23వ మహాసభల్లో ఆయన జిల్లా కమిటీ సభ్యునిగా రిలీఫ్ అయ్యారు. పార్టీ ఇచ్చిన ఏ బాధ్యతనైనా ఎంతో సమర్థవంతంగా నిర్వహించారు. పోస్టల్, ఎల్ఐసి, ప్రజాశక్తి, మెడికల్ అండ్ రెప్రెజెంటేటివ్తో పాటు పలు సంఘాల బాధ్యతలను సవ్యంగా నిర్వహించారు. ఆయన కార్యకర్తల పట్ల ఎంతో ఆప్యాయంగా ఉండేవారు. ఆయన క్రమశిక్షణకు పెట్టింది పేరు. ఆయన తన 75వ సంవత్సరంలో స్థానిక ఇన్స్టాన్ సిటీలోని తన స్వగృహంలో గుండెపోటుతో కన్నుమూశారు. ఆయన సతీమణి సరస్వతమ్మ 2010 సెప్టెంబరు 20న చనిపోయింది. ఆయనకు కుమారుడు, కుమార్తె ఉన్నారు.

ప్రజా సేవలో అరిగెల నారాయణ

సిపిఐ, సిపిఐ(ఎం) చీలికల సందర్భంగా ఫతేఖాన్ పేటలోని శాఖా కార్యదర్శి అరెస్టు అయ్యారు. తదనంతరం అరిగెల పెదనారాయణ మార్క్సిస్టు పార్టీ ఫతేఖాన్ పేట శాఖా కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. డాక్టరు రామచంద్రారెడ్డి ఆస్పత్రిలో చేస్తూనే స్థానిక శాఖలో చురుకైన పాత్ర నిర్వహించారు. ఫతేఖాన్ పేట కౌన్సిలర్ గా నిలబడి అరిగెల సుబ్బయ్యపై అతితక్కువ ఓట్లతో ఓడిపోయారు. శాఖకు రోజువారి సంబంధాలు లేనందునే ఓడినట్టు శాఖ భావించింది. దీనిని సవరించేందుకు డాక్టర్ రామ్ ప్రజావైద్యశాలలో కాంపౌండర్ గా పనిచేసే పాండును పూర్తికాలం కార్యకర్తగా నియమించి స్థానికులకు వైద్య సేవలు అందిస్తూ ప్రజలతో నిత్య సంబంధాలను కొనసాగించారు. నక్కలైట్ల చీలిక అనంతరం ఈ ప్రాంతానికి చెందిన 46 మంది సిపిఎం కార్యకర్తల అరెస్టుల మూలంగా ఈ ప్రాంతంలో పార్టీ బలహీనపడింది. ఈ దశలో అరిగెల నారాయణ పార్టీ సభ్యులనూ, అభిమానులను కూడగట్టి ప్రజాసమస్యలపై పనిచేయసాగారు. దీంతో పార్టీ మళ్ళీ గత వైభవాన్ని సంతరించుకున్నది.

స్థానిక సమస్యలపై పార్టీ చేసిన కృషికి తోడు వైద్య సేవల పరిచయాలు పెరగడంతో 1968ఎన్నికల్లో తిరిగి నారాయణ పోటీ చేసి 1000 ఓట్ల మెజారిటీతో గెలుపొందారు. కౌన్సిలర్ గా ఆనం వారి 'చెత్త' సంపాదనపై పోరాడారు.. మున్సిపల్ కంపోస్టు యార్డును తక్కువ ధరకు కొని ఆనం వాళ్ళు ఎక్కువ ధరకు అమ్ముతూ మున్సిపల్ ఆదాయానికి గండి కొట్టారు. దీనికి వ్యతిరేకంగా పోరాడి పబ్లిక్ టెండర్ అమలయ్యేలా చూశారు. ఇటు కౌన్సిలర్ గా, అటు కాంపౌండర్ గా ఉన్న పరిచయాల ఆధారంగా ఇంటింటి విరాళాల వసూళ్ళలో ముందుండి ఉద్యమ నిర్వహనకు అవసరమైన నిధులు సేకరించి ఇచ్చేవారు. 1980 డిసెంబరు 25న క్యాన్సర్ వ్యాధితో ఆయన మరణించారు. తదనంతరం ఆయన సతీమణి అరిగెల అంజమ్మ 1981లో నారాయణ స్థానంలో కౌన్సిలర్ గా ఎన్నికయ్యారు. మహిళా సంఘం పట్టణ అధ్యక్షురాలిగా పనిచేశారు.

నారాయణ కాంపౌండర్ గా పనిచేస్తున్న కాలంలో డాక్టర్ రామ్ తీసిన 'పుట్టిల్లు' సినిమాకు కెమెరామెన్ గా పని చేశారు. దాని తరువాత రామ్ వైద్య శాలలో ఎక్సరే, ల్యాబ్ బాధ్యతలు చూసేవారు.

(ఉపాధ్యాయ) విప్లవ కారులు గడ్డం కోటారెడ్డి

ఉపాధ్యాయునిగా ఉంటూ కమ్యూనిస్టుగా మారిన గడ్డం కోటారెడ్డి కావలి పట్టణ ఉద్యమంతో పాటు తాలూకా ఉద్యమంలో కూడా చెప్పుకోదగిన పాత్ర పోషించారు. ఆయన కావలికి చెందిన గడ్డం యల్ల మందారెడ్డి, వెంకట సుబ్బమ్మ దంపతులకు 1928 అక్టోబరు 27న జన్మించారు. కావలి బోర్డు స్కూల్లో విద్యాభ్యాసం పూర్తి చేసి 1948లో టీచరుగా చేరారు. విద్యార్థి దశలో కాంగ్రెస్ రాజకీయాల్లో ఉన్నా టీచరు వృత్తిలోకి వచ్చాక కమ్యూనిస్టుగా మారారు. దొడ్ల రామచంద్రారెడ్డి (డిఆర్), గడ్డం కోటారెడ్డి కలిసి చదువుకున్నారు. డాక్టరు రామచంద్రారెడ్డి ద్వారా ప్రభావితమైన డిఆర్ గడ్డం కోటారెడ్డిని ఆ భావజాలం వైపుగా ఆలోచింపజేశారు. ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో ఉన్న సింగరాజు రామకృష్ణయ్యతో పరిచయం కోటారెడ్డిని కమ్యూనిస్టుగా మార్చింది. కేవలం 12 సంవత్సరాలు మాత్రమే టీచరుగా పనిచేసి, ఆ తరువాత కోటారెడ్డి కమ్యూనిస్టు పార్టీ పూర్తికాలం కార్యకర్తగా వచ్చారు. ఆయన ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో ఉండగా కళారంగం ఆర్గనైజరుగా, కళాకారునిగా పనిచేశారు. రాత్రి పాఠశాలలు నడిపారు. 1955 ఎన్నికల ప్రచారంలో పాల్గొన్నారు.

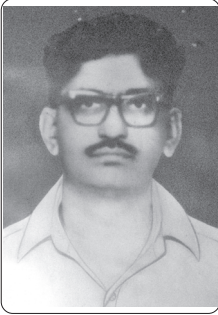
ఆయన ఉపాధ్యాయునిగా పని చేస్తున్నప్పుడు కావలి పట్టణంలో తొలిసారిగా రాత్రి పాఠశాలనేర్పాటు చేశారు. ఆయన పొదిలి, మార్కాపురం, కావలి తాలూకా పరిధిలోని వెంకటేశ్వర పాలెం తదితర ప్రాంతాల్లో, ప్రత్యేకించి దళిత వాడల్లో రాత్రి పాఠశాలలు నడిపారు. ప్రజలు అనారోగ్యం పాలైనప్పుడు ఆస్పత్రికి తీసుకు పోవడం మొదలు మందులు తెప్పించి ఇవ్వడం వరకు అన్ని రకాల సహాయాలూ అందించే వారు. ప్రజా సమస్యలపై నాటకాలు రాయించడంతో పాటు నటులను సమీకరించి నాటకాలు వేయించారు. అప్పట్లో బాగా ప్రజల్ని ఆకర్షించిన 'ముందడుగు' నాటకాన్ని తాలూకాలోని అనేక గ్రామాల్లో ప్రదర్శింపజేశారు. జలదంకి గ్రామంలో 'కులంచేసి పిల్ల' నాటకాన్ని ప్రదర్శించారు. 'పోతుగడ్డ' నాటకంలో కోటారెడ్డి స్వయంగా నటించారు. ఈ క్రమంలోనే నటుడు, ఉపాధ్యాయుడైన గోపాల్‌రావుతో కలిసి 1957లో 'సాధన సమితి' నాటక సమాజాన్ని స్థాపించారు. 1955 ఎన్నికల్లో కావలిలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ అభ్యర్థి పోటీ చేస్తే నేరుగా ఆ ప్రచారంలో పాల్గొన్నారు. 1955 ఎన్నికల

సందర్భంగా కావలి మిలటరీ గ్రౌండ్ లో (ప్రస్తుత ఆర్డీసీ బస్టాండ్ ప్రాంతం. ఊరవతల ఉన్న ఈ ప్రాంతంలో అప్పుడు మిలటరీ వాళ్ళకు విడిది ఉండేది. అందువల్ల దీనికా పేరు వచ్చింది) జరిగిన ఎన్నికల సభకు వాలంటీరు బాధ్యతలు నిర్వహించారు. ఈ సభలో నంబూద్రిపాద్, బసవపున్నయ్య, అజయ్ ముఖర్జీ పాల్గొన్నారు. ఈ సభ సందర్భంగానే మహాకవి శ్రీశ్రీ “ముక్తి కోసమే నడు....”పాటను రాసి పాడారు.

1960లో ఉపాధ్యాయ వృత్తికి రాజీనామా చేసి పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా వచ్చారు. 1962లో చైనా యుద్ధం సందర్భంగా అరెస్టులకు ముందు జరిగిన బహిరంగ సభలో పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య పాల్గొన్నారు. ఆ సభకు గడ్డం కోటారెడ్డి అధ్యక్షత వహించారు. అధిక పన్నులను వ్యతిరేకిస్తూ, రైతాంగ సమస్యలను పరిష్కరించాలంటూ 1962లో సంతకాల కార్యక్రమం చేపట్టారు. దేశ వ్యాపితంగా సాగిన ఈ కార్యక్రమంలో జిల్లా నుంచి లక్ష సంతకాలు సేకరించడం లక్ష్యంగా సంతకాల ఉద్యమం సాగించారు. 1962లో కోటారెడ్డి పట్టణంలో యువజన సంఘాన్నేర్పాటు చేశారు. తరువాత చౌదర్ పాలెం బుడంగుంట, జలదంకి, చేపూరు గ్రామాల్లో యువజన సంఘం శాఖలనేర్పాటు చేశారు.

1964లో పెంచిన భూమి శిస్తులు తగ్గించాలంటూ నెల్లూరు జిల్లా రైతాంగం పెద్ద ఎత్తున పికెటింగ్ లకు దిగింది. ఈ సందర్భంగా అరెస్టు చేసిన 25 మందిలో కోటారెడ్డి కూడా ఉన్నారు. నెల్లూరు జైల్లో శిక్షా కాలాన్ని అనుభవిస్తుండగా కొత్తగా నిర్మించిన జైలు ప్రారంభానికి అప్పటి ముఖ్యమంత్రి కాసు బ్రహ్మానందరెడ్డి వచ్చారు. జైల్లో ఉంటూ కూడా శిస్తు పెంపుకు వ్యతిరేకంగా ముఖ్యమంత్రికి నిరసన తెలిపారు. ఈ ఉద్యమంలో అరెస్టు అయిన వారికి ఆరు నెలల జైలు శిక్షపడింది. 1964 మే 27న నెహ్రూ చనిపోయిన సందర్భంగా శిక్షా కాలాన్ని తగ్గించి వీరిని ముందుగా విడుదల చేశారు.

1964లో కమ్యూనిస్టు పార్టీ పట్టణ కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. పార్టీ చీలికల అనంతరం సిపిఐ(ఎం) పట్టణ కార్యదర్శి అయ్యారు. ఈ సమయంలోనే తాళ్ళపాలెంలో కాలేషా భూములకు భూస్వాములు దారి బిగించడానికి వ్యతిరేకంగా పోరాటం జరిగింది. కోటారెడ్డి నాయకత్వంలో కావలి నుంచి ఒక దళం తాళ్ళపాలెం వెళ్ళి స్థానికులకు అండగా నిలిచింది. దీంతో స్థానికులూ గట్టిగా నిలబడి పోరాడారు. చివరకు భూస్వాములు దిగొచ్చి కాలేషా భూములకు దారి వదిలారు. 1967లో అసెంబ్లీ, పార్లమెంటు ఎన్నికలు జరిగాయి. ఆ తరువాత సిపిఐ(ఎం)లో ఒక గ్రూపు తీవ్రవాద భావజాలం వైపుకు మొగ్గింది. 1969లో కోటారెడ్డి సిపిఐ(ఎంఎల్) వైపు మొగ్గారు. 1970లో తాళ్ళపాలెంలో పుచ్చలపల్లి వెంకారెడ్డిని నక్కల్స్ హత్య చేశారు. ఈ కేసులో కోటారెడ్డిని ముద్దాయిగా చేర్చడం వల్ల గంగపాలెం మాదిగవాడలో రహస్య జీవితం గడుపాలివచ్చింది. ఆయన అక్కడున్న విషయం శాయిపేటలో పొక్కడంతో కోటారెడ్డిని అరెస్టు చేశారు. కావలి కోర్టులో ప్రవేశపెట్టినపుడు ఆయన వద్ద చదివిన విద్యార్థులు కంటతడిపెట్టారు. “మీ అయ్యవారు ఈ స్థితికి వచ్చినందుకు గర్వపడండి” అని అప్పుడూ చెప్పారు. వీరితో కలిపి నలుగురికి కింది కోర్టు విధించిన శిక్షలను హై కోర్టు యావజ్జీవ శిక్షగా మార్పు చేసింది. జైల్లో ఆరోగ్యం దెబ్బతినడంతో కాకినాడ ప్రభుత్వ జిల్లా వైద్యశాలలోని ఖైదీల వార్డుకు మార్చారు. అనారోగ్యంతోనే 1974 ఆగస్టు 8న మరణించారు.

ధృఢ చిత్తుడు శివరామ సుబ్బయ్య

వెలగా శివరామ సుబ్బయ్య గుంటూరు జిల్లాలో పుట్టి, కృష్ణా జిల్లా హోల్ టైమర్‌గా పనిచేసి, నెల్లూరు జిల్లా కావలిలో స్థిరపడ్డారు. సొంతంగా జీవనం గడుపుకుంటూ నక్కలైట్లు చీలిన అనంతరం కావలిలో హోల్ టైమర్‌గా వచ్చి పని చేశారు. చనిపోయే నాటికి ఆయన నెల్లూరు జిల్లా సెక్రటేరియట్ సభ్యునిగా ఉన్నారు. జీవితంలో ఎదురైన ఒడిదుడుకులకు ఆయన ఏ రోజూ జంకలేదు. మార్క్సిజం పట్ల విశ్వాసాన్ని కోల్పోలేదు. కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ చీలికల్లో సైతం సరైన మార్గాన్ని ఎంపిక చేసుకోవడంతో పాటు కడదాకా కమ్యూనిస్టుగా కొనసాగారు.

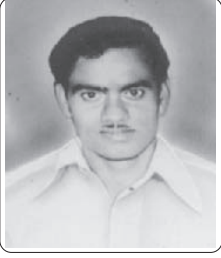
ఆయన గుంటూరు జిల్లా పొన్నూరు సమీపంలోని మాచవరం గ్రామంలో వెలగా వెంకయ్య, తులసమ్మ దంపతులకు పుట్టారు. వారిది ఒక మోస్తరు రైతు కుటుంబం. హైస్కూలు వరకు మాచవరం, పొన్నూరు ప్రాంతాల్లోనే పూర్తి చేశారు. పాలిటెక్నిక్‌లో ఎల్.ఎం.ఇ (ఇంజనీరింగ్ తరహా కోర్సు) కోసం కృష్ణా జిల్లా ఉయ్యూరులో చేరారు. విద్యార్థి దశలోనే కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం వైపు ఆకర్షితులయ్యారు. అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీకి కొండపల్లి సీతారామయ్య కృష్ణా జిల్లా కార్యదర్శిగా ఉన్నప్పుడు శివరామ సుబ్బయ్య ఉయ్యూరు ఏరియాలో పని చేయడానికి అంగీకరించి పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా వచ్చారు. అక్కడ పని చేస్తున్న కాలంలోనే చిన ఓగిరాలకు చెందిన మరో పార్టీ సభ్యుడు అన్నె వెంకట సుబ్బారావు రాజకీయ సహచరుడయ్యారు. ఆయన సాహచర్యం చివరకు బంధుత్వంగా మారింది. ఆయన సోదరి నాగమణితో వివాహం జరిగింది. వారిది ఆ ప్రాంతంలో గుర్తింపు పొందిన భూస్వామ్య కుటుంబం. కుటుంబంలో వచ్చిన ఒడిదుడుకుల్లో అక్కడ నిలువలేని పరిస్థితుల కారణంగా తనవి, తన భార్య తరపు పొలాలు అమ్మి నిజామాబాద్‌కెళ్ళి వ్యవసాయానికి దిగారు. అక్కడా నష్టాలే ఎదురయ్యాయి. అప్పటికే పార్టీలో తొలి చీలిక వచ్చింది. ఆయన సిపిఎం వైపున నిలిచారు. తరువాత నిజామాబాద్‌లో పొలాలు అమ్మి కర్నూలు జిల్లా కెసి కెనాల్ కింద ఆళ్ళగడ్డకు సమీపంలోని పడకండ్ల వద్ద పొలాలు కొన్నారు. అక్కడ వ్యవసాయం చేస్తుండగా వడ్లు తొక్కించే రోలరు కాళ్ళ మీదకెక్కడంతో ప్రమాదానికి గురయ్యారు. కోలుకున్న అనంతరం అక్కడా పొలాలు అమ్మేసి నెల్లూరు జిల్లా ఉదయగిరికి సమీపంలోని సోమలచేగడ వద్ద 20 ఎకరాలు కొన్నారు. ఆ భూమిపై అంతంత మాత్రపు ఆదాయం ఉండటం, పిల్లల చదువుల

సమస్య ముందుకు రావడం మూలంగా భూములక్కడే వదిలేసి కావలికొచ్చి స్థిరపడ్డారు. జనతాపేటకు ఉత్తరాన, జవహర్ భారతికి సమీపంలో ఒక స్థలం కొనుక్కుని చిన్న పెంకుటిల్లు నిర్మించుకున్నారు. చిరు వ్యాపారం చేస్తూ తన ముగ్గురు కుమార్తెలనూ కావలిలోనే చదివించారు. పార్టీతో సంబంధాలు పెట్టుకుని క్రియాశీలంగా పనిచేయసాగారు.

ఈ దశలోనే సిపిఎం నుంచి ఉగ్రవాదులు చీలిపోయారు. విద్యార్థి రంగంపై దీని ప్రభావం ఎక్కువగా పడింది. మార్క్సిస్టు పార్టీతో నిలిచిన విద్యార్థులను రక్షించడంలో అప్పటి పార్టీ నాయకులు వి. శ్రీహరి, చిమటా గణపతితోపాటు కాలేజీకి సమీపంలో ఉన్న శివరామ సుబ్బయ్య పాత్ర ఎక్కువగా ఉంది. ఉగ్రవాదుల్లోకెళ్ళిన విద్యార్థి నాయకులు నక్కలైట్లతో సంప్రదించి ఆయన ఇంటిపై దాడికి ప్రయత్నించారు. బయట శక్తుల ప్రమేయం ఉండటంతో ఒకటి రెండు సందర్భాల్లో దామరమడుగు దశం ఆయనకు రక్షణగా నిలిచింది. ఉన్నట్టుండి ఒక రోజు రాత్రి నక్కలైటు విద్యార్థి బృందం, మరి కొందరు స్థానికులను కలుపుకుని 200 మంది శివరామ సుబ్బయ్య ఇంటిపై దాడి చేశారు. కావలి పట్టణంలో ఉన్న మార్క్సిస్టు పార్టీ కార్యకర్తలు, విద్యార్థులు కొద్ది మందే అయినా ఉగ్రవాదుల దాడిని ధీటుగా తిప్పి కొట్టారు.

ఆయన కావలిలో ఆర్డీసీలో కార్మికోద్యమ నిర్మాణంపై కేంద్రీకరించారు. ఆర్డీసీతో ఆయన మమేకత ఎంతగా పెరిగిపోయిందంటే బస్ డిపో కార్మికులు ఏ మాత్రం వ్యవధి దొరికినా సమీపంలో ఉన్న ఆయన దుకాణం వద్దకొచ్చి వాలేవారు. ఆయన యూనియన్ కార్యకలాపాల మీద వెళ్ళి వచ్చే వరకు దుకాణాన్ని వారే నడిపేవారు. నెల్లూరు జిల్లాలో లారీ వర్కర్స్ యూనియన్ కార్యకలాపాలు పెరిగాక దాని నిర్మాణానికీ సహకరించారు. రిక్షా వర్కర్స్ యూనియన్ ను కూడా ఏర్పాటు చేశారు. ముంగమూరు, జలదంకి, జమ్మలపాలెం గ్రామాల్లో శాఖల నిర్వహణకూ, ఉద్యమ నిర్మాణానికీ తోడ్పడ్డారు. నాగులవరం ముస్లిం పాలెం భూపోరాటానికి ప్రత్యక్షంగా నాయకత్వం వహించారు. ఈ అన్ని పోరాటాల సందర్భంగా అనేక కేసులను ఎదుర్కొన్నారు. 1974 రైల్వే సమ్మె సందర్భంగా బిట్రు గుంటలో పనిచేసేవారికండగా నిలిచారు. 1979 భూ పోరాటం సందర్భంగానూ నెల్లూరు సెంట్రల్ జైల్లో రిమాండ్ లో ఉన్నారు. రైల్వే సమ్మె సందర్భంగా అరిస్టు అయి ముషీరాబాద్ జైలులో 20 రోజుల నిర్బంధానికి గురయ్యారు. రైల్వే సమ్మె సందర్భంగా శిక్ష పడిన ఒక రైల్వే ఉద్యోగికి కోర్టు విధించిన పెనాల్టీని కట్టలేక ఉద్యోగం పోయే పరిస్థితి తలెత్తింది. ఆయనను కాపాడడానికి తన సతీమణి మెడలోని బంగారాన్ని అమ్మి కోర్టు జరిమానాను చెల్లించారు. ఇలా ఆయన జీవితం కావలి డివిజన్ లోని ప్రజలతోనూ, ప్రజా ఉద్యమాలతోనూ పెనవేసుకు పోయింది.

శివరామ సుబ్బయ్య కావలి చేరాక 1977లో కావలి తాలూకా కమిటీ సభ్యులయ్యారు. 1983లో పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా వచ్చారు. కావలి డివిజన్ కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యాక జిల్లా కమిటీలోకి ఎన్నికయ్యారు. ఆ తరువాత జిల్లా సెక్రటేరియట్ సభ్యునిగా ఎన్నికై తుది శ్వాస విడిచే వరకూ అదే స్థానంలో ఉన్నారు. 1993లో సుగర్ వ్యాధి ఎక్కువ కావడంతో తన 62వ సంవత్సరంలో మరణించారు. ఆయన భార్య నాగమణి ఇది రాసే నాటికి పెద్ద కుమార్తె వద్ద ఉంటున్నారు.

ఆదర్శాల ఒవ్వెటి

గోగుల శ్రీనివాసులు

ఒవ్వెటి వెంకట సుబ్బారెడ్డి 1935 సంవత్సరంలో శంకర్‌రెడ్డి, తులశమ్మ దంపతులకు కోవూరులో జన్మించారు. తండ్రి వామపక్ష భావాలు కలిగిన వ్యక్తి. ప్రాథమిక, సెకండరీ విద్య కోవూరులో పూర్తి చేశారు. అనంతరం కళాశాల విద్య నెల్లూరు విఆర్ కళాశాలలో చదివారు. స్వతహాగా వామపక్ష భావజాల కుటుంబంలో పుట్టారు. దానికితోడు అప్పటి కమ్యూనిస్టు నాయకుడు మత్రిక పురుషోత్తం ప్రోద్బలం తోడు కావడంతో కమ్యూనిస్టు భావాలు బలంగా వేళ్ళూనుకొన్నాయి. వి.ఆర్ కళాశాలలో బిఎ చదువుతూ ఎఐఎస్‌ఎఫ్ జిల్లా కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. అనేక విద్యార్థి ఉద్యమాలకు నాయకత్వం వహించారు. వైద్య విద్యను అభ్యసించేందుకు హైదరాబాద్‌లో జి.సి.ఐ.ఎమ్ కళాశాలలో చేరారు. అక్కడ రాష్ట్రస్థాయి నాయకులతో కలిసి విద్యార్థి సంఘ కార్యకలాపాలలో పాల్గొన్నారు. ఆ కళాశాలలో వైద్య విద్యను అభ్యసిస్తున్న సహ విద్యార్థిని ప్రేమించి, కులాంతర వివాహం చేసుకున్నాడు. ఈ ఆదర్శ వివాహాన్ని ఆనాటి రాష్ట్ర నాయకుడు తరిమెల నాగిరెడ్డి జరిపించారు.

తన స్వగ్రామమైన కోవూరుకు వచ్చి వైద్యశాలను ఏర్పాటు చేసి కోవూరు చుట్టుపక్కల ప్రజానీకానికి తక్కువ ఖర్చుతో వైద్యం అందించారు. డాక్టరు రామచంద్రారెడ్డి ప్రజావైద్యశాల డాక్టర్లను ప్రభుత్వం అరెస్టు చేస్తే ఆసుపత్రి నడకలో కామ్రేడ్ సుబ్బారెడ్డి కీలకంగా పనిచేశారు. 1964వ సంవత్సరంలో జరిగిన శిస్తు సత్యాగ్రహం (శిస్తుపెంపును వ్యతిరేకిస్తూ) ఆందోళనలో చురుగ్గా పాల్గొన్నారు. నాయకత్వం వహించినందుకు నిర్బంధానికి గురయ్యారు. 15 రోజులు జైలు శిక్షను అనుభవించారు. అనేక కూలి పోరాటాలకు నాయకత్వం వహించారు. పార్టీ చీలిన సమయంలో సిపిఐ(ఎం) వైపు వచ్చారు. ఇంతా రమణారెడ్డి యేయన సహచరులు.

విద్యార్థులను, యువకులను సమీకరించి రాష్ట్ర స్థాయి సాంస్కృతిక, క్రీడా పోటీలను నిర్వహించేవారు. మార్కిస్టు పార్టీ జిల్లా నాయకులైన జక్కా వెంకయ్య, వి.శ్రీహరిలతో మంచి అనుబంధం ఉంది.

1970 సంవత్సరంలో నిజామాబాద్ జిల్లా బోధన్‌కు వెళ్ళి ఆసుపత్రి పెట్టి స్థిరపడ్డారు. బోధన్, షుగర్ ఫ్యాక్టరీలో కార్మికసంఘం ఏర్పాటు చేసి క్రియాశీలకంగా వ్యవహరించారు. సుబ్బారెడ్డిగారికి నలుగురు పిల్లలు. 1982 మార్చి 22న దోపిడీ దొంగల దాడిలో వెంకటసుబ్బారెడ్డి, ఆయన సతీమణి లక్ష్మీకాంతమ్మ, తల్లి, కుమార్తె మొత్తం నలుగురూ హత్యకు గురయ్యారు. ఆయన అంత్య క్రియల్లో సిపిఐ(ఎం) రాష్ట్ర నాయకులు పి.మధు, జక్కా వెంకయ్య పాల్గొన్నారు.

రైల్వే కార్మికోద్యమ నేత సుందరమూర్తి

సుందరమూర్తి రైల్వే యూనియన్ నాయకులుగా నెల్లూరు జిల్లా గత తరానికి సుపరిచితులు. వాస్తవానికి ఆయన రైల్వే యూనియన్ కార్యకలాపాలకే పరిమితం కాలేదు. బోగోలు ఫిర్కాలోని గ్రామాల్లో ఉద్యమ నిర్మాణానికి పాటుపడ్డారు. కావలి పట్టణ ఉద్యమాన్ని ప్రభావితం చేశారు. కేవలం సాధారణ కార్యకర్తగా వచ్చిన పి.వి.సుబ్బారావును హోల్ టైమర్ గా తీసుకురావడంలోనూ, తాలూకా ఆర్గనైజర్ గా ప్రోత్సహించడంలోనూ సుందరమూర్తి సరైన బాధ్యతను నిర్వహించారు.

సుందరమూర్తి తమిళనాడు రాష్ట్రానికి చెందిన వారు. 120 కిలోమీటర్ల దూరానికి జంక్షన్ ఉండాలన్న గత రైల్వే విధానానికి అనుగుణంగా బిట్రగుంటలో రైల్వే జంక్షన్ ఏర్పడింది. ఇక్కడ లోకోరన్నింగ్ షెడ్ ఉండేది. దీని కారణంగా ఆ రోజుల్లో (స్వాతంత్ర్యానికి ముందు) బిట్రగుంట ఒక ప్రధాన కేంద్రంగా మారింది. ఇక్కడ భారీ సంఖ్యలో రైల్వే కార్మికులు పనిచేస్తుండేవారు. అలాంటి ప్రాంతానికి రైల్వే ఇంజనీలో బోగోసే ఫైర్మెన్ గా సుందరమూర్తి వచ్చి చేరారు. ఆయన రైల్వే యూనియన్ కార్యకలాపాల్లో చురుగ్గా పాల్గొనేవారు. తద్వారానే ఆయన కమ్యూనిస్టు పార్టీతో సంబంధాలు ఏర్పరుచుకుని పార్టీ సభ్యులయ్యారు. పార్టీ నిర్మాణ కార్యకలాపాలకు తోడ్పడుతూ పార్టీ నాయకులుగా గుర్తింపు పొందారు. ఈ కార్యకలాపాలతో స్థానికంగా ప్రజలతోనూ మంచి సంబంధాలు ఉండేవి. అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఆధ్వర్యంలో 1956 ఎన్నికల్లో బిట్రగుంట నుంచి సర్పంచ్ స్థానానికి పోటీకి దిగి ఏకగ్రీవంగా ఎన్నికయ్యారు. రైల్వే యూనియన్ ఆధ్వర్యంలో బిట్రగుంటలో ఒక ఆఫీసును నిర్మించారు. దానికి సమీపంలోనే వీరిల్లు ఉండేది. రైల్వేలో 14, 15 గంటలు పనిచేయించడానికి వ్యతిరేకంగానూ, జీతాల మొదలు ఇతరత్రా సర్వీసు కండిషన్ల మీదా 1974లో దేశవ్యాపితంగా జరిగిన రైల్వే సమ్మెలో భాగంగా బిట్రగుంటలో జరిగిన పోరాటానికి సుందరమూర్తి నాయకత్వం వహించారు. ఈ పోరాటాన్ని కమ్యూనిస్టు పార్టీ బలపర్చింది. ఈ సమ్మె సందర్భంగా అరెస్టు వారెంట్లు జారీ అయిన అనేక మంది రైల్వే కార్మికులను దామరమడుగులోనూ, మరికొన్ని గ్రామాల్లోనూ పార్టీ చేరదీసి రహస్య జీవితానికి అవసరమైన ఏర్పాట్లు చేసింది. కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో రెండు చీలికల అనంతరం సుందరమూర్తి పార్టీకి దూరంగా ఉండిపోయారు. 1972లో అల్లూరులో మార్క్సిస్టు పార్టీ అభ్యర్థిగా జక్కా వెంకయ్య పోటీ చేశారు. అప్పుడు సుందరమూర్తి కూడా స్వతంత్ర అభ్యర్థిగా పోటీలో ఉన్నారు. పార్టీలో పనిచేసినప్పుడు ప్రజలతో ఉన్న సంబంధాల కారణంగా సుందర మూర్తికి నాలుగువేల ఓట్లు వచ్చాయి. ఈ ఎన్నికల్లో జక్కా వెంకయ్య కేవలం 410 ఓట్ల తేడాతో ఓడిపోయారు. ఇదే సుందరమూర్తి తిరిగి 1985 ఎన్నికల్లో జక్కా వెంకయ్య పోటీ చేసినప్పుడు ఆయన అభ్యర్థిత్వాన్ని బలపరుస్తూ పార్టీకి ప్రచారం చేశారు. చీలికల అనంతరం సభ్యత్వాన్ని వదులుకున్న ఆయన అత్యధిక కాలం పంచాయతీ వ్యవహారాల్లోనూ, సమితి వ్యవహారాల్లోనూ, రైల్వే కార్మికుల సమస్యలపైనూ పని చేశారు. ఆయన తన 94వ యేట బిట్రగుంటలో చనిపోయారు.

పుల్లయ్య స్ఫూర్తితో దళితుల్లో చైతన్యం

లక్ష్మీపతి, ఆత్మకూరు

వాగాల పుల్లయ్య భూస్వామ్య పెత్తందారుల దౌష్ట్యానికి బలైపోయారు. ఆయన 1951 జూలై 1న నెల్లూరు జిల్లా వింజమూరు మండలంలో దళిత కుటుంబానికి చెందిన పిచ్చయ్య, చెంచమ్మలకు రెండో సంతానంగా జన్మించారు. కొండ చింతలపాలెంలో ప్రాథమిక విద్యనూ, ఆత్మకూరు మండలంలోని కరటంపాడు, మహిమలూరులలో మాధ్యమిక విద్యనూ అభ్యసించారు. గ్రామంలో అంటరానితనానికి వ్యతిరేకంగా అనేక పోరాటాలు నడిపారు. దళితులకు, గిరిజనులకు ఇళ్ళ స్థలాలు ఇవ్వాలని వారికి అండగా నిలబడ్డాడు. పేదల బతుకులు బాగు పడాలంటే వారికి భూమి కావాలని, అందుకోసం భూమి పంచాలని అనేక సార్లు అధికారకు అర్జీలు పెట్టించారు. పలు సమస్యలపై దళితుల్లో చైతన్యాన్ని నింపారు. దళితుల్లోని ఈ చైతన్యాన్ని చూసి గ్రామ పెత్తందార్లు ఓర్పుకోలేకపోయారు. పుల్లయ్య అడ్డుతొలగించకపోతే తమ దురాగతాలు సాగవని భయపడ్డారు. ప్రజలు చైతన్యపంతులైతే వారి హక్కుల కోసం ఉద్యమిస్తారని కంగారుపడ్డారు. అందుకోసం పుల్లయ్యను ఎలాగైనా మట్టుపెట్టాలని గ్రామ పెత్తందార్లంతా మూకుమ్మడిగా నిర్ణయించుకున్నారు. ఒక రోజు పుల్లయ్య తన ఇంటి వద్ద స్థలం చుట్టూ కంచె నాటుతుండగా 40 మంది గ్రామ పెత్తందార్లు రాళ్ళూ రోకళ్ళతో వీధి రోడ్డిల్లా ఆయన ఇంటి మీద దాడికి ఒడిగట్టారు. ఆయన్ను అసభ్య పదజాలంతో దూషించారు. అవమానకరమైన మాటలతో వేధించారు. “ నిరుపేదలకు ఇళ్ళ స్థలాలూ, భూములూ ఇప్పించేవాడివిరా” అని కేకలు వేస్తూ తమ అక్రమమును వెళ్ళగక్కారు. గొడ్డును బాదినట్టు చావబాదారు. దీంతో ఆయన సోయ (స్పృహ) లేకుండా పడిపోయారు. మద్రాసు ఆస్పత్రికి తీసుకెళ్ళేలోపు చనిపోయారు. 1998 ఏప్రిల్ 9వ తేదీన ఈ విషాదం చోటుచేసుకుంది. పేదల కుంభస్థలాన్ని బద్దలు కొట్టామన్నంతగా గ్రామ పెత్తందార్లు సంబరపడ్డారు. తమ నాయకుణ్ణి చంపినా ఆయన ఆశయాన్ని చంపలేరని, ఆయన తమలో నింపిన చైతన్యాన్ని ఆపలేరని దళితులంతా ముక్త కంఠంతో ప్రకటించారు. ఆ స్ఫూర్తితో భారత కమ్యూనిస్టు పార్టీ (మార్క్సిస్టు) నాయకత్వాన ఆ పంచాయతీలో 900 ఎకరాల భూమిని బడుగు బలహీన వర్గాలకు పంచేదాకా పోరాడారు. ఆయన మీద దాడి చేసిన గ్రామ

పెత్తందార్లకు శిక్ష పడేలా చేశారు. ఆ చుట్టుపక్కల గ్రామాల్లో వాగాల పుల్లయ్యను ఆదర్శంగా తీసుకుని అనేక మంది పార్టీ సానుభూతిపరులుగా మారారు. పుల్లయ్య కొంతకాలం పాటు మార్క్సిస్టు పార్టీ సభ్యునిగా కొనసాగారు. తరువాత సానుభూతిపరునిగా ఉన్నారు. ఆయన కుటుంబం ప్రస్తుతం పార్టీతోనే ఉంది.

‘ఖాకీ’ కర్మశాన్ని ఎదిరించిన నారాయణరావు

తెలంగాణా సాయుధ పోరాటం ఉధృతంగా సాగుతున్న కాలమది. కమ్యూనిస్టు పార్టీపై నిర్బంధం విధించిన సమయమది. అప్పుడు... గుంటూరు జిల్లాకు చెందిన నారాయణరావు ఆ జిల్లాలోనే పార్టీ కార్యక్రమంలో ఉన్నాడు. పోలీసులు పట్టుకుంటారనే భయంతో ఆయన్ను కుటుంబ సభ్యులు నిర్బంధంగా నెల్లూరు జిల్లా ఆత్మకూరుకు పంపారు. అక్కడ జిసి కొండయ్య, మోటపోతుల శంకరరెడ్డితో పరిచయమేర్పడింది. వారితో కలిసి కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో పని చేస్తూ వచ్చారు. ఈయన్ను గుర్తించిన పోలీసులు 1950-51 మధ్య అరెస్టు చేసి కాపలి సమీపంలోని చింతలదేవికి తీసుకెళ్ళి చిత్రహింసలకు గురిచేశారు. ఆనాటి సబ్ ఇన్స్పెక్టర్ జార్జీ రాక్షసంగా ప్రవర్తించారు. నారాయణరావును రాతిగుట్టపై పండబెట్టి ఎగిరి కాళ్ళతో తొక్కాడు. నోటిలో మూత్రం పోశాడు. అయినా రహస్యాలు వెల్లడించలేదు. పార్టీ బహిరంగంగా పని చేయడం ప్రారంభించాక మోటపోతుల శంకరయ్యతో కలిసి పని చేశారు. పార్టీ చీలినప్పుడు నారాయణరావు సిపిఎమ్ తో నిలిచారు. పార్టీలో పని చేస్తూ 1985లో చనిపోయారు. ఈయనలా ఆ రోజుల్లో కమ్యూనిస్టు పార్టీలో ఉండి ఖాకీల చిత్రహింసలకు గురైన వారిలో కూరపాటి గుర్నాధం, మేక అయ్యప్పనాయుడు, మేకా అంకయ్య, నాగులపాటి రామిరెడ్డి, గంగాపెద కొండయ్య, ఇందూరు యానాదిరెడ్డి ఉన్నారు. వీరందరినీ చింతలదేవికి తీసుకెళ్ళి చిత్రహింసలు పెట్టారు. జిసి కొండయ్య, మోటపోతుల శంకరయ్య ఎక్కడ ఉన్నారో చెప్పమని వీరిపై పోలీసులు తీవ్రంగా ఒత్తిడి చేశారు. ఉద్యమమే ఊపిరిగా భావించిన వారు నోరు మెదపలేదు. వీరు ఆత్మకూరులో మెడికల్ స్టోర్ పెట్టుకుని జీవనం సాగించారు, పార్టీ చీలికల సందర్భంగా సిపిఎంలోకొచ్చారు.

ఉద్యోగాన్ని వదిలి ఉద్యమంలోకి...

కొండమూరి మస్తానయ్య

మోటపోతుల శంకరయ్య ప్రభావంతో కొండమూరి మస్తానయ్య కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలోకి ప్రవేశించారు. ఈయన ఫారెస్టు గార్డుగా వచ్చిన ఉద్యోగాన్ని వదులుకొని

కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరి పని చేశారు. ఆత్మకూరు టౌన్ లో జరిగిన హిందూ, ముస్లిం ఘర్షణల్లో ముస్లిములకు రక్షణ కల్పించడంలో కీలకపాత్ర వహించారు. 1980 నుంచి 87 వరకు జరిగిన ఘర్షణల్లో అనేక సందర్భాల్లో జైలుకు వెళ్ళారు. 1991 నాటి అక్షరాస్యత ఉద్యమంలోనూ, సారా వ్యతిరేకోద్యమంలోనూ, మత సామరస్య ఉద్యమంలోనూ కీలకపాత్ర వహించారు. ఆత్మకూరు తాలూకాలో సిపిఎం అభివృద్ధికి కృషి చేశారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ చీలిత రెండు సందర్భాల్లో ఎటువైపు వెళ్ళకుండా సిపిఎంలోనే చిట్టచివరి వరకూ పని చేసి అమరుడయ్యాడు.

సుందరయ్య ఆదర్శంగా మేము సైతం...

తెలంగాణాలో సాయుధ రైతాంగ పోరాటం జరుగుతున్నప్పటికే పార్టీ నాయకత్వ బాధ్యతల్లో జిసి కొండయ్య, మోటపోతుల శంకరయ్య ఉన్నారు. వారితో పార్టీలోకి వచ్చిన పోలం నారాయణరావు, గంగా రవణయ్య, ఇందూరు యానాదిరెడ్డి, కూరపాటి గుర్నాధం, మేక అయ్యప్పనాయుడు, మేక అంకయ్య, నాగులపాటి రామిరెడ్డి. వీరందరూ పరోక్షంగా తెలంగాణ పోరాటానికి సహకరించారు. ఆత్మకూరు నుంచి తెలంగాణ సాయుధ రైతాంగ పోరాటానికి సహాయ నిధి వసూలు చేసి పంపించారు.

పోరాటాల (యాక)సిరి

కటికాల వెంకటేశ్వర్లు

గూడూరు డివిజన్ లో జమీందారీ, పెత్తందారీ దౌర్జన్యాలను వ్యతిరేకించి ప్రజా ఉద్యమాలను నిర్మించిన యోధులుగా ఉప్పు ఆంజనేయులు, యాకసిరి వెంకట సుబ్బయ్య ప్రజల గుండెల్లో నిలిచిపోయారు.

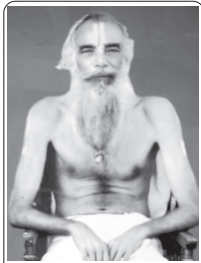
కోట, వాకాడు మండలాల్లో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాన్ని నిర్మించిన వారిలో యాకసిరి వెంకట సుబ్బయ్య ఒకరు. అప్పటికే గూడూరు రెవెన్యూ డివిజన్ లో ప్రజాఉద్యమాలను నిర్మిస్తున్న ధనిశెట్టి శ్రీరాములతో కలిసి మరణించే వరకూ పార్టీకి ఎనలేని సేవలు చేశారు. కోటలో జమీందారీ అక్రమాలను ఎదిరించడంలో వెంకట సుబ్బయ్య తన కుటుంబ జీవితాన్ని సైతం త్యాగం చేశారు. నిరుపేదలను సమీకరించి వారికి శ్రమ దోపిడీ రూపాలను పూసగూర్చినట్లు వివరించేవారు. ఐక్య పోరాటాలు నడుపుతూ ప్రజా సమస్యలను పరిష్కరించేందుకు కృషి చేయడంలో అగ్రగణ్యునిగా పేరొందారు. నిర్బంధ కాలంలో పార్టీ కామ్రేడ్స్ గా ఆశ్రయం కల్పించడంలోనూ, విశాలాంధ్ర పత్రికను గ్రామీణ ప్రాంతాలకు చేర్చడంలోనూ, పార్టీ తాలూకా రాజకీయ పాఠశాలలు ఏర్పాటు చేయడంలోనూ ఉత్సాహపూరితంగా వ్యవహరించేవారు.

కోట, వాకాడు, చిట్టమూరు మండలాల్లోని పలు గ్రామాల్లో కాలినడకనే పర్యటిస్తూ నిత్యం పేదలతో సంబంధాలు కొనసాగిస్తుండేవారు. తన దృష్టికి వచ్చిన సమస్యలపై ఆచరణాత్మక పోరాటం జరిపే క్రమంలో పలుసార్లు జమీందారుల దాడులకు గురయ్యారు. అయినప్పటికీ పార్టీ నిర్దేశించిన మార్గాన్ని అనుసరిస్తూ అకుంతిత దీక్షతో ముందుకు సాగారు. పలుమార్లు జైలు జీవితం గడిపారు. 1994 ఫిబ్రవరి 13వ తేదీన మృతిచెందారు. ఆయనకు ఇద్దరు కుమార్తెలు, ఒక కుమారుడు ఉన్నారు. ఈయన కుమారుడు యాకసిరి శ్రీనివాసులు ప్రజానాట్య మండలిలో పనిచేశారు. ఆయన కూడా మరణించారు.

పెత్తందారితనాన్ని తిప్పికొట్టిన ఉప్పు ఆంజనేయులు

మనుబోలు మండల పరిధిలోని మడమనూరు గ్రామంలో వెనుకబడిన తరగతులకు చెందిన పేద కుటుంబంలో ఉప్పు ఆంజనేయులు జన్మించారు. మూడో తరగతి వరకు చదువుకున్నారు. చిన్నతనం నుంచి పుస్తకాలను చదవడంలో ప్రత్యేక శ్రద్ధ కనబర్చేవారు. పలు రకాల నవలలు, పుస్తకాలు, పత్రికలు ఎక్కువగా చదివేవారు. వాటిలోని అభ్యుదయకర విషయాలను తన చుట్టూపక్కల వారికి సులువైన పద్ధతిలో వివరించి వారిని చైతన్య వంతుల్ని చేసేవారు. గ్రామంలోని వ్యవసాయ కార్మికులతో కలిసి కూలి పనులకు వెళ్ళేవాడు. ఈ క్రమంలో వారితో ఏర్పడిన పరిచయాలను ఆధారం చేసుకుని కూలి సంఘం స్థాపించారు. అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీ గ్రామ శాఖ ఏర్పాటులో కీలక పాత్ర పోషించారు. అప్పట్లో కటికాల శేషయ్య, యాలపల్లి కృష్ణయ్య, మరి కొంత మందితో ఆ శాఖ ఉంది. ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు పార్టీ చీలికల అనంతరం సిపిఐ(ఎం)తోనే ఉన్నారు. యాలపల్లి కృష్ణయ్యతో కలిసి గ్రామంలో పార్టీ నిర్మాణానికి కృషి చేశారు. అప్పటికి వీరిద్దరే పార్టీ సభ్యులు. అగ్రవర్ణాల భూస్వాములు దళితులపై దాడులకు దిగినప్పుడు వాటిని ఖండిస్తూ గ్రామంలోని ఇతరులను కూడగట్టి దళితులకు అండగా నిలిచారు. పెత్తందార్ల దౌర్జన్యాలను ఎదిరించారు. తమ విచ్చలవిడి కార్యకలాపాలకు అడ్డుపడుతున్నాడనే కనితో ఓ సారి పెత్తందారులు ఆంజనేయులుపై దాడి చేశారు. అయినప్పటికీ వెరవకుండా కడదాకా పేదల పక్షపాతిగానే పోరుబాట నలిపారు. ఈ విధంగా పలువురి గుండెల్లో చోటు సంపాదించుకున్న ఆయన 2002లో మృతిచెందారు. తుది శ్వాస విడిచే వరకూ సిపిఐం సభ్యునిగా కొనసాగి పార్టీ విస్తరణలో కీలక పాత్ర పోషించారు. ఆయన నిర్మించిన గ్రామ శాఖలో సభ్యునిగా ఉన్న నేను పార్టీ జిల్లా కమిటీ సభ్యులుగానూ, గూడూరు డివిజన్ కార్యదర్శిగానూ ప్రస్తుతం ఉన్నాను. మడమనూరు గ్రామ పంచాయతీలో వరుసగా పార్టీ మూడు దఫాలుగా గెలుపొందడానికి ఆంజనేయులు రగిల్చిన స్ఫూర్తే కారణమని ఆ గ్రామస్తులు ఇప్పటికీ చెబుతుంటారు.

నెల్లూరు డివిజన్ అమర వీరుల్లో కొత్త పాళేనికి చెందిన కొల్లు యాదగిరి ('మరో వీరాభిమన్యు'లో చదవండి), చినగీషా సాహెబ్, గంగపట్నం సుబ్బారాందాస్, ములుమూడికి చెందిన అట్ల నర్సయ్య ('ములుమూడి అరుణతార'లో చదవండి) భూస్వాముల చేతుల్లో దాడులకు గురయ్యారు. వీరే కాకుండా పెడకాల చెన్నయ్య, చొప్పా రమణయ్య, నూతి కోటయ్య, మధిర బ్రహ్మయ్య, అల్లింగం గంగాధరం, బండ్ల క్రిష్ణయ్య తదితరులు ప్రాంతీయంగానూ, గ్రామ ఉద్యమ నిర్మాతలుగానూ ప్రజల హృదయాల్లో నిలిచి పోయారు.

సుబ్బారాందాస్

నెల్లూరు డివిజన్ పోరాట వీరులు (కొందరు)

టి.పి. భానురాజు

సుబ్బారాందాస్ ఆశ్రమం

పేదల పక్షపాతిగా ఉంటూ కమ్యూనిస్టు పార్టీకి చేరువై భూస్వాముల కిరాతక దాడికి గురై మరణించిన వ్యక్తి సుబ్బారాం దాస్. ఆయన గంగపట్నం వాస్తవ్యుడు. సన్యాసం స్వీకరించి సాధువయ్యారు. ఆయన ఆశ్రమ లక్ష్మ్యాలు, సేవానిరతి, బోధనల తీరు చూస్తే పేదల కోసమే జీవితాన్ని అంకితం చేశారనిపిస్తోంది. అందుకోసమే ఆశ్రమం స్థాపించారనిపిస్తుంది. ఆయన తన తోడబుట్టిన వారి నుంచి ఆస్తులు పంచుకోలేదు. కేవలం ఆశ్రమం నిర్మాణానికి అనువైన తోటను మాత్రమే తీసుకుని, మిగిలింది తమ్ముళ్ళకు ఇచ్చేశారు. ఇది సముద్రానికి చేరువలో ఉంది. గంగపట్నం, మైపాడు రోడ్ లో ముందు ఆశ్రమం (చెరువు సమీపంలో ఉంది) వస్తుంది. తరువాత గంగపట్నం ఊరు ఉంటుంది.

ఆ ఆశ్రమంలో ఉన్న పుట్ట, దానికి గుడి కట్టించి పూజలు చేయడమొక్కటే భక్తి సంబంధ కార్యకలాపంగా కనిపిస్తుంది. తోట చుట్టుతా చెట్లు పెంచారు. తోట భాగంలో ఆయుర్వేద సంబంధం ఉన్న చెట్ల మొదలు, వేప, మామిడి, పూల, టెంకాయ చెట్లను పెంచారు. వైద్య సంబంధంగానే చెట్ల పెంపకాన్ని చేపట్టారు. అనారోగ్యం పాలైన వారిని ఆశ్రమంలో చేర్చుకునే వారు. వారికి స్వస్థత చేకూరే వరకూ అక్కడే ఉంచుకునే వారు. ఆరోగ్య పరిస్థితి తన చేయి దాటిందని భావిస్తే కాపడి వేసి, దాని ద్వారా రోగిని మైపాడుకు తీసుకొచ్చి వైద్యం చేయించేవారు. నెల్లూరు జిల్లాలో కలరా వచ్చిన సందర్భంగా (1930లలో) పసర్లు పోసి అనేక మందిని కాపాడారు. తుపాన్ లు వచ్చిన సందర్భంగా తీర ప్రాంత నివాసులను ఆశ్రమానికీ, ప్రభుత్వ స్కూలు, పంచాయతీ ఆఫీసుకు చేర్చి రక్షణ కల్పించేవారు.

సుబ్బరాందాస్ ఆశ్రమం

అంత తుపానులోనూ ఊళ్ళో తిరిగి అన్న పానీయాలు సేకరించి బాధితులకు అందించేవారు. తుపాను సహాయక చర్యలు, రోగులను ఇతర ప్రాంతాలకు తరలించడం వంటి సేవలను ఆయన కమ్యూనిస్టు పార్టీతోనూ, ఆ తరువాత మార్క్సిస్టు పార్టీతోనూ కలిసి అందించేవారు.

1932, 33 ప్రాంతాల్లో పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య అలగానిపాడులో పనిచేస్తుండగా ఆ భావాలకు ప్రభావితమయ్యారు. కమ్యూనిస్టుపార్టీతో సంబంధాలు పెట్టుకుని పనిచేయసాగారు. ఆయన ఆజానుబాహుడు. భూస్వాముల దురాగతాలకు వ్యతిరేకంగా పేదల తరపున నిలిచేవారు. సాధ్యమైనంత వరకూ చర్చల ద్వారా పరిష్కారం కావాలనే ఆయన నమ్మకమే ఆయనను బలిగొంది. ఈ విధానం భూస్వాములను మార్చలేదనీ, దీని వల్ల పేదలే బలౌతారనీ పార్టీ నాయకులు చెప్పినా ఆయన ధోరణిలో మార్పు రాలేదు. ఈ గ్రామంలో చేవూరి వెంకురెడ్డి, లేబారి వెంకురెడ్డి పొలాలున్నాయి. వీరే ఈ ప్రాంతంలో భూస్వామ్య పెత్తందారీతనపు ప్రతినిధులు. ఈ గ్రామంలో సుబ్బరాందాసుకు చెందిన బోగం వాళ్ళతోపాటు ముత్తరాసులు, మత్స్యకారులు, యాదవులు ఉండేవారు. వీరందరూ రెక్కల కష్టం మీదనే బతుకుతున్నా మత్స్యకారులకు తప్ప మిగిలిన అన్ని కులాల వారికీ సెంటో, కుంటో భూమి ఉండేది. వీరివి దాదాపు 100 కుటుంబాలుండేవి. పై భూస్వాములు ఈ భూములను కూడా ఆక్రమించే ప్రయత్నంలోనే గట్ల దగ్గర, నీటిని పారించుకోవడం దగ్గర, పొలాల దారుల విషయంలోనూ నిత్యం ఘర్షణ పడుతుండేవారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ పేదలకు అండగా నిలుస్తూ ఈ ప్రాంతంలో పని చేయసాగింది. సుబ్బరాందాసు కూడా కమ్యూనిస్టు పార్టీతో కలిసి పేదల భూమిని నిలిపేందుకు కృషి చేశారు. పార్టీ శాఖలోని నూతి కోటయ్య ఆయనకు అత్యంత సన్నిహితులు. పేదరికం పోవాలంటే భూములు నిలుపుకోవాలనీ, సోషలిజంలోనే పేదరికం అంతరిస్తుందనీ బోధించేవారు. అందుకనే భూస్వాములు ఆయన్ను వెలేశారు. 'లేబరోళ్ళ సన్యాసి' అని పేరు పెట్టి పై తరగతుల వాళ్ళను ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళనీయకుండా చేసేవారు. ఇది కూడా పేదల్లో ఆయన స్థానాన్ని మరింత పెంచింది. అయినా ఆయన చర్చల ద్వారా భూ సమస్యను

పరిష్కరించాలనే ప్రయత్నంలో భాగంగా సుమారు 10 సార్లు దాడులకు గురయ్యారు. ఘర్షణలు పేదల మధ్య వస్తే అవి ఎంత నష్ట దాయకమో నచ్చ జెప్పి నివారించారు.

సుబ్బారాందాసును చంపడానికి రెండు సంవత్సరాల ముందు ఆయన తమ్ముణ్ణి చంపారు. భూస్వాముల దారికి అపసరమైన స్థలాన్ని వారికి అమ్మలేదన్న కక్షతోనే ఈ హత్య చేశారు. దీని తరువాత కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకత్వంలో పేదల ప్రతిఘటనా పెరిగింది. ఆపై భూస్వాముల దాడులూ, వాటిని తిప్పి కొట్టడంలో పేదల వ్యూహాల ఫలితంగా రెండేళ్ళు నిత్య రణరంగంగా గడిచింది. “ఈ ఘర్షణలను ఇక ఆపేద్దాం. అటు పార్టీ వాళ్ళకూ, ఇటు భూస్వాములకూ పెద్దగా వ్యవహరించి ఎక్కడో ఓ చోట రాజీ చేయండి” అంటూ భూస్వాములు ఆశ్రమానికి 2 కి.మీ. దూరంలో ఉన్న గెడ్డ కాలువ వద్దకు సుబ్బారాందాస్ ను పిలవనంపారు. రాజీ కనుక ఎవ్వరూ రావడానికి వీలేదని చెప్పి సుబ్బారాందాస్ తనదైన శైలిలో ఒంటరిగా వెళ్ళారు. వెళ్ళే దారిలోనే బోయిరెడ్డి నాయకత్వంలో భూస్వాములు పురమాయించిన గూండాలు పొదల మాటున పొంచి ఉండి ఒక్క ఉడుటున దాడికి దిగారు. గండ్ర గొడ్డలితో మెడపై నరికారు. రెండు వైపులా పదునుండే బిచువా కత్తితో డొక్కలో పొడిచారు. పార్టీ నాయకులూ, ఇంకొందరు పేదలూ ఈ ప్రమాదాన్ని ఊహించి సుబ్బారాందాస్ కు తెలియకుండా ఆయనను అనుసరించినా వారికి సమాచారం అందే లోపే హత్య జరిగింది. ఇది 1978లో జరిగింది. మహిళలతో సహా అనేక మంది ఆ ప్రాంతానికి చేరేలోపే హంతకులు పరారయ్యారు. ఈ కేసులో ఇద్దరికి జీవిత శైదు పడింది. హత్య చేసినందుకు ప్రతిఫలంగా భూస్వాములు వారి కుటుంబాలకు కొద్దిగా భూమినిచ్చి చేతులు దులుపుకున్నారు. ఈ హత్య ఒక నగ్న సత్యాన్ని చాటింది.

“సాధువైనా, సన్యాసి అయినా భూస్వాముల ప్రయోజనాలకు అడ్డు పడితే పాపపుణ్యాలతో నిమిత్తం లేకుండా ఎంతటి కిరాతకానికైనా వారు పాల్పడతారు. దేవుణ్ణి కూడా వదిలి పెట్టబోరు.”

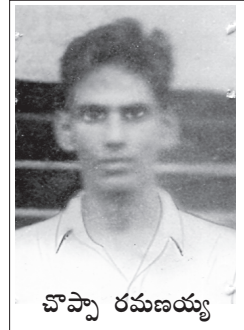
పెడకాల చెన్నయ్య

పెడకాల చెన్నయ్య నెల్లూరు తాలూకా నేలటూరు నివాసి. స్వర్ణా వేమయ్య ప్రభావంతో ఆయన పార్టీలోకొచ్చారు. ఆయన బండ్లపాలెం గ్రామంలో పుట్టారు. నేలటూరు అమ్మాయిని వివాహం చేసుకుని అక్కడే స్థిరపడిపోయారు. పార్టీ చీలికల సందర్భంగా ఆయన స్వర్ణా వేమయ్యతో కలిసి సిపిఐలోకి వెళ్ళినా 1974 కూలిపోరాటాల్లో సిపిఐలోకొచ్చారు. వ్యవసాయ కార్మికోద్యమం కేంద్రంగా ఆయన పని చేశారు. పైనాపురం, నేలటూరు గ్రామాల్లో పార్టీ శాఖలను నిర్మించడంలో ఆయనదే కీలక పాత్ర. వ్యవసాయ కార్మికుల కూలిపోరాటాల సందర్భంగా నేలటూరు, పైనాపురం, ముసునూరువారిపాలెం, మామిడిపూడి, వరకవిపూడి గ్రామాల్లో తిరిగి కూలీలను ఐక్యం చేశారు. పార్టీ నెల్లూరు డివిజన్ కమిటీకి, ఆ తరువాత

పార్టీ డివిజన్ సెక్రటేరియట్ కు ఎన్నికయ్యారు. ప్రస్తుతం వృద్ధాప్యానికి చేరుకున్నారు. ఆయన భార్య శేషమ్మ ఇంటికెళ్ళిన పార్టీ కార్యకర్తలను ఆదరించేది.

చొప్పా రమణయ్య

నెల్లూరు డివిజన్ కమిటీ సభ్యులుగా పనిచేసిన చొప్పా రమణయ్య ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు పార్టీ కాలంలోనే పార్టీలో చేరారు. ఆయన తల్లిదండ్రులది కోవూరు తాలూకా ఇనమడుగు మజరా జమ్మిపాలెం. చొప్పా రంగయ్య, సుబ్బమ్మలకు 1931 మార్చి 11న పుట్టారు. మొత్తం ఐదు మంది సంతతిలో ఆయన మూడో వారు. ఐదో తరగతి వరకు చదివారు. వృత్తిరీత్యా సారా అమ్మకం చేసే వారు. వైద్యం నిమిత్తం డాక్టరు రామ్ ఆస్పత్రికి వెళ్ళినపుడు ఆయన చికిత్సా విధానంతో ప్రభావితమై పార్టీ విధానాల వైపుకు ఆకర్షితులయ్యారు. పార్టీ ప్రమాణాలకు

చొప్పా రమణయ్య

అనుగుణంగా సారా వ్యాపారం అమ్మేసి దానిపై వచ్చిన పెట్టుబడితో 1964లో మైపాడుకు చేరి వ్యవసాయం చేస్తూ అక్కడే స్థిరపడ్డారు. ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు పార్టీ కాలంలోనే పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. 1950 ప్రాంతంలో జమ్మిపాలెంలో యువజన సంఘం స్థాపించడంతో ఆయన ప్రజా సంఘం కార్యకర్తగా మారారు. ఆయన ప్రధానంగా చేనేత, వ్యవసాయ కార్మికోద్యమాల్లో పని చేశారు. మైపాడులో అద్దె ఇంట్లో ఉంటున్న సమయంలో భూస్వాములశక్తులు ఆయనపై కక్షగట్టాయి. దీంతో ఆ వూరి దళితులు తమ వాడలో ఇంటి నిర్మాణానికి అవకాశం కల్పించారు. పార్టీ చీలికల అన్ని సందర్భాలలోనూ సిపిఎంతోనే వున్నారు. మైపాడు కేంద్రంగా వున్న శాఖలో చేరి మైపాడు, కొరటూరు ప్రాంతాల్లో కూలి పోరాటాలకు నాయకత్వం వహించారు. భూ సమస్యపై కలెక్టరు అర్జునరావు చేస్తున్న కృషికి ప్రభావితమై భూస్వాములాలాక్రమించిన బంజర్ల వివరాలు తెలియజేస్తూ పేదలను సమీకరించుకుని వెళ్ళి కలెక్టరుకు వినతి పత్రం ఇచ్చారు. కలెక్టరు విచారణకొచ్చే సమయానికి భూస్వాముల బెదిరింపుల మూలంగా పేదలు వాస్తవాలు చెప్పడానికి ముందుకు రాలేదు. దాంతో భూ పంపిణీ జరగలేదు. అయినా నిరుత్సాహ పడకుండా పేదలకు ఓపిగ్గా భూస్వాముల పన్నాగాలను వివరిస్తూ 1979 భూపోరాటానికి సమాయత్త పరిచారు. ఈ ప్రాంతంలో పట్టువదలని విక్రమార్కుడిలా ఈయన చేసిన కృషి ఫలితంగా భూస్వాములు మైపాడు, నరసాపురంలో పదేసి ఎకరాలను వదిలేశారు. సంఘం ఆధ్వర్యంలో వాటిని గ్రామ పేదలకు పంచారు. ఆయన నెల్లూరు డివిజన్ కమిటీ సభ్యునిగా ఉన్నారు. ఈయనకు ఇద్దరు కుమార్తెలు, ఒక కుమారుడు ఉన్నారు. కొడుకు చొప్పా రవి రెసిడెన్షియల్ స్కూల్లో చదువుతూ ర్యాంకర్ గా వచ్చినా నెల్లూరు విఆర్ కాలేజీలో చేర్పించి ఎస్ఎఫ్ఐ వాళ్లకు అప్పగించి వెళ్ళారు. ఆయన ప్రస్తుతం ఎపి ఎన్సీవోస్ అసోసియేషన్ జిల్లా అధ్యక్షునిగా పని చేస్తున్నారు. ఇంత అంకిత

భావంతో పనిచేస్తున్న వీరిని కేన్సరు మహమ్మారి బలి తీసుకొంది. పార్టీ ఆయనకు వైద్యం చేయించినా మద్రాసు ఆస్పత్రిలోనే 1981 ఆగస్టు 31న చనిపోయారు.

నూతి కోటయ్య

నూతి కోటయ్య

భూస్వాముల కుట్రలను తిప్పికొట్టి పార్టీ శాఖను నిర్మించిన నూతి కోటయ్య గంగపట్నం గ్రామస్తుల్లోనూ, మత్స్య కార్మికుల హృదయాల్లోనూ నిలిచిపోయారు. ఆయన బయట ప్రజలనే కాదు, తన కుటుంబ సభ్యులనూ ప్రజా ఉద్యమాల్లో భాగస్వాములను చేశారు. నూతి కోటయ్య స్వగ్రామం గంగపట్నం. ఆయన 1929 మే 25న జన్మించారు. 1955లో కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యుడయ్యారు. సుబ్బరాందాస్, చొప్పారమణయ్యల ప్రభావంతో ఆయన కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యుడయ్యారు. భూమి లేని నిరుపేదలకు భూమి కోసం,

చెరువు లోతట్టు భూముల సాధన పోరాటం సాగించారు. విజయం సాధించారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ చీలినప్పుడు ముందు సిపిఐలోకి వెళ్ళినా తరువాత సిపిఎం విధానాలకు అకర్షితుడై వెనక్కు వచ్చారు. సిపిఎంలో చేరాక కూడా భూ పోరాటం, చెరువు లోతట్టు పోరాటాల్లో భాగస్వామి కావడంతో భూస్వాములు కక్షగట్టి ఆయనను ఒంటరి పాటు చేశారు. అయినా నిరుత్సాహపడకుండా యువకుల్ని కూడగట్టి మళ్ళీ శాఖను నిర్మించారు. ఆయన తొలి భార్య కొడుకు ఆర్డిఓగా ఉద్యోగం సంపాదించారు. మొదటి భార్య చనిపోయాక నూతి రావమ్మను చేసుకున్నారు. వీరికి పుట్టిన అరుణమ్మ తండ్రి వారసత్వాన్ని పుణికిపుచ్చుకుని నేడు మత్స్య కార్మిక సంఘం జిల్లా కార్యదర్శిగా పనిచేస్తోంది. అరుణమ్మతో పాటు ముగ్గురు కొడుకులున్నారు. షుగర్ వ్యాధిగ్రస్తుడైన ఈయన ఒక ప్రమాదంలో గాయపడినప్పుడు ఒక కాలు తొలగించాల్సి వచ్చింది. ఆయన 1988 మేలో మరణించారు.

చే 'నేత' బ్రహ్మయ్య

మధిర బ్రహ్మయ్య స్వగ్రామం నారాయణరెడ్డిపేట. ఆయన మేనమామ పముజుల వెంకట సుబ్బయ్య ఆయనను దత్తత తీసుకున్నారు. వెంకట సుబ్బయ్యది ఇందుకూరుపేట. దత్తత కారణంగా మధిర బ్రహ్మయ్య ఇందుకూరుపేటలోనే స్థిరపడ్డారు. చేనేత వృత్తి చేసే దేవాంగుల నుంచి వచ్చిన బ్రహ్మయ్య అదే వృత్తిని స్వీకరించారు. వృత్తి దారులకు జరుగుతున్న నష్టాల్లో భాగంగా నెల్లూరు జిల్లాలో ప్రారంభమైన చేనేత కార్మికోద్యమంలో భాగంగా ఆయన

పార్టీలోకి వచ్చారు. పముజుల వెంకట సుబ్బయ్య బ్రహ్మయ్యను కమ్యూనిస్టు పార్టీలోకి తీసుకొచ్చారు. ఆయన మీద జక్కా వెంకయ్య ప్రభావం ఎక్కువగా ఉంది. చీలికల సందర్భంగా ఆయన సిపిఐ(ఎం)తో ఉన్నారు. ఆ ప్రాంతంలో జరిగిన అన్ని కూలి పోరాటాల్లో పాల్గొన్నారు. గ్రామ పంచాయతీకి ఒక పర్యాయం వైస్ ప్రెసిడెంటుగా కూడా ఎన్నికయ్యారు.

పోరాటాల అల్లింగం

అల్లింగం గంగాధరం ఇందుకూరు పేటలో పుట్టారు. పేద కుటుంబం నుంచి వచ్చినా స్థానికుల ఆదరాభిమానాలు పొంది కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకునిగా గుర్తింపుకొచ్చారు. రాజకీయంగా ఆయన నిర్వహించిన పాత్ర కారణంగా చనిపోయే వరకూ ఆయన వార్డు మెంబరుగా ఉన్నారు. ఆ గ్రామం వైస్ ప్రెసిడెంటుగానూ ఎన్నికయ్యారు. ఆ గ్రామంలో జరిగిన కూలి, భూ పోరాటాలన్నింటా ఆయన ముందున్నారు. ఆ ఊరి దళితుల భూములు పరాధీనమయ్యాయి. వాటిని తిరిగి సాధించే వరకు సాగిన పోరాటంలో ముందున్నారు. స్థానిక భూస్వామి గునుపాటి రామచంద్రారెడ్డి దురాగతాలకు వ్యతిరేకంగా సాగిన పోరాటాల్లో ముందు పీఠిన నిలిచారు. కష్టాన్ని నమ్ముకుని తద్వారా వచ్చిన ప్రతిఫలంతో జీవనం సాగించారు. పార్టీ కమిటీలకూ సమావేశాలకూ తన కూలిలో నుంచి మిగుల్చుకున్న సొమ్ముతోనే వెళ్ళేవారు. ఆయన పేదరికంలో ఉంటూ కూడా సహచర కార్యకర్తలుగానీ, పేదలుగానీ ఇబ్బందులు పడుతుంటే తనకున్న దానిలోనే కొంత సర్దుబాటు చేసుకుని వారిని దుకునేవారు. ఆయన గృహం పార్టీకి ఆతిథ్య కేంద్రంగా ఉండేది. మృతి అనంతరం ఇందుకూరు పేటలో స్థాపం నిర్మించారు.

పోరాటాల స్ఫూర్తి బండ్ల క్రీష్ణయ్య

ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు పార్టీ నుంచే సభ్యునిగా ఉన్నారు. మధ్యలో కొంతకాలం దూరమైనా 1974 కూలిపోరాటాల సందర్భంగా సిపిఎంలోకొచ్చారు. ఆయన స్వగ్రామం కొమరిక. అక్కడ కూకటి కోడండ రామిరెడ్డి సీలింగ్ మించిన అదనపు భూముల ఆక్రమణలోనూ, చెరువు లోతట్టు భూముల సాధన పోరాటంలోనూ కీలకంగా పనిచేశారు. ఈ పోరాటం ఫలితంగా 300 ఎకరాల చెరువు లోతట్టు భూములను పంచారు. కూలి రేట్ల పెంపు కోసం ఈ ప్రాంతంలో 20 రోజుల సమ్మె చేయించి విజయం సాధించారు. గిరిజన కాలనీ సాధించడంలోనూ, అందులో ఇళ్ళ నిర్మాణం జరిగేలా చేయడంలోనూ పట్టు విడుపులేని కృషి చేశారు. ఒక గిరిజన స్త్రీపై ఈ గ్రామంలో అత్యాచారం జరిగినప్పుడు ఆమెకు అండగా నిలిచారు. న్యాయం జరిగే వరకు పోరాటం సాగించారు. రావూరు, పొన్నూరు, జగదేవిపేట,

మొత్తల గ్రామాలపై ఈయన ప్రభావం ఉంది. ఆయా గ్రామాల్లో జరిగిన అనేక పోరాటాల్లో వీరి ప్రత్యక్ష పాత్ర ఉంది. చనిపోయాక స్థానికులు కొమరికలో ఈయన స్థూపం నిర్మించారు.

కాంగ్రెస్ గూండాల దాడికి బలైన విజయభాస్కర్

అలూరు తిరుపాలు

జమళ్ళ విజయభాస్కర్ నెల్లూరు రూరల్ మండలం మాదరాజు గూడూరులో జమళ్ళ శీనయ్య, కౌసల్యమ్మ దంపతులకు జన్మించారు. ఆయనకు అన్న, తమ్ముడు ఉన్నారు. 18 ఏళ్ల వయసులో ఆయన యువజన సంఘం నిర్వహిస్తున్న కార్యక్రమాల పట్ల ఆకర్షితులయ్యారు. నెల్లూరు డివిజన్లో యువజన సంఘం కార్యకర్తగా పనిచేశారు. యువజన సంఘం కార్యక్రమాల్లో పాల్గొంటూ క్రమేణా సిపిఎంలో సభ్యునిగా చేరారు. ఆ గ్రామశాఖ కార్యదర్శిగా ఎన్నికయ్యారు. ఆయన స్థానిక సమస్యలపైనే కాకుండా రైతుల సమస్యల పరిష్కారం కోసం నిరంతరం పోరాడేవారు. ఈ నేపథ్యంలో కాంగ్రెస్ ఆయన ఎదుగుదలను ఓర్వ లేకపోయింది. 2004 ఆగస్టు 27వ తేదీన కాంగ్రెస్ పార్టీకి సిపిఎంకి మధ్య జరిగిన ఘర్షణలో కాంగ్రెస్ గూండాలు విజయభాస్కర్పై దాడి చేశారు. తలకు బలమైన దెబ్బతగిలి చనిపోయాడు. అప్పుడాయన వయస్సు 42 ఏళ్లు. ఆయనకు భార్య నిర్మల, ముగ్గురు కుమార్తెలు లీలమ్మ, పద్మ, శివకుమారి ఉన్నారు. లీలమ్మకు పెళ్లయింది.

వస్మై తగ్గని ఎర్రమందారాలు చలపతి, చెంచయ్య

మాదాల వెంకటేశ్వర్లు

అది 1998వ సంవత్సరం. జూన్ 18వ తేదీ. నెల్లూరు పట్టణంలోని అర్చన థియేటర్ ప్రాంతం. అప్పుడే సినిమా అయిపోయింది. థియేటర్లోని ప్రేక్షకులు సినిమాహాలు నుంచి బయటికొస్తున్నారు. వాళ్ళలో చలపతి, చెంచయ్యలు కూడా ఉన్నారు. వారు హాలు గేటు దాటక ముందే ప్రమాదాన్ని పసికట్టారు. మిత్రుడు మునేంద్ర సహాయంతో పార్కింగ్లో ఉన్న బైక్ను తెప్పించుకున్నారు. చలపతి బైక్ ఎక్కారు. చెంచయ్య వెనక కూర్చున్నారు. బైక్ను స్వార్థ చేసేలోపుగానే 300 మంది బిజెపి కిరాయి గూండాలు బైక్ వెనుకవైపు నుండి దాడికొచ్చారు. వెనుకనున్న చెంచయ్యను బైక్మీద నుంచి లాగారు. గొడ్డళ్ళతో తలపైనా, చేతులపైనా నరికారు. ప్రమాదం పెద్దదే అని గుర్తించిన చలపతి బైక్ దిగి దాడి చేస్తున్న గూండాలను ప్రతిఘటించారు. “అసలు కాపు కాసిందే నీ కోసంరా” అంటూ చలపతిపై వేటకొచ్చిన మానవ మృగాల్లా విరుచుకుపడ్డారు. కత్తులు, గొడ్డళ్ళతో దాడి చేశారు. చలపతి రూపాన్ని గుర్తుపట్టలేనంతగా నరికారు. దాడిని గమనించిన మునేంద్ర అర్చనా థియేటర్ నుంచి పార్టీ ఆఫీసుకు పరుగు తీశారు. పార్టీ నాయకులకు సమాచారం అందించారు. తెలిసిందే తడవుగా వారు థియేటర్ వద్దకు పరుగు తీశారు. అప్పటికే బిజెపి గూండాలు పరారయ్యారు. రక్తపు మడుగులో పడివున్న చలపతి, చెంచయ్యలను ప్రభుత్వ పెద్దాసుపత్రికి తరలించారు. అప్పటికే చనిపోయినట్లు డాక్టర్లు నిర్ధారించారు. ఈ సమాచారం పట్టణం అంతా పాకింది. వివిధ వార్తలకు సమాచారం తెలియడంతో కొందరు పార్టీ ఆఫీసుకూ, మరి కొందరు పెద్దాసుపత్రి వద్దకూ చేరారు. కుటుంబ సభ్యులు అభ్యర్థన మేరకు భౌతిక కాయాలను కొంత సేపు వారి వారి స్వగృహాల వద్ద ఉంచారు. అనంతరం పార్టీ ఆఫీసుకు తరలించారు. అప్పటికే ఆఫీసుకు చేరిన ప్రజానీకంతో పాటు వివిధ వార్తల నుంచి పదుల, వందల సంఖ్యలో ఆఫీసుకొచ్చారు. బిజెపి గూండాల కిరాయి కత్తులకు బలైన చలపతి, చెంచయ్యలకు నివాళులర్పించారు. అనంతరం ప్రదర్శనగా బయలు దేరారు. “మతోన్మాదుల గూండాగిరిని ఖండించండి”, “హత్యా రాజకీయాలతో అభ్యుదయ శక్తుల పురోగమనాన్ని అడ్డుకోలేరు” వంటి నినాదాలు మార్మోగుతుండగా నక్కల గుంటలో ఖనన కార్యక్రమాన్ని పూర్తి చేశారు.

ఎవరీ చలపతి, చెంచయ్యలు ? వీరినెందుకు బిజెపి గూండాలు మాటువేసి హత్య చేశారు. ?

నెల్లూరు పట్టణంలోని సర్వోదయ కళాశాలలో చదువుతున్న చలపతి ఎస్ఎఫ్ఐబికి చేరువయ్యారు. పేద విద్యార్థుల సమస్యలపై స్పందించారు. వారి సమస్యలపై పనిచేసే క్రమంలోనే ఎబివిసి, ఎస్ఎస్యుబి శక్తులు కళాశాలలో సాగిస్తున్న అరాచకాలనూ, గుండ్రగిరినీ ఎదుర్కొన్నారు. విద్యాసంతరం డివైఎఫ్ఐబి పట్టణ నాయకులుగా పనిచేస్తూ దర్గామిట్టి పరిసర ప్రాంతాల్లో యువజనోద్యమ నిర్మాణ బాధ్యతను చేపట్టారు. ఆ ప్రాంతంలో డివైఎఫ్ఐబి ఏరియా కమిటీలను వేసి ప్రజా సమస్యలపై వాటి ద్వారా పని చేయించ సాగారు. డివైఎఫ్ఐబిలో ఉత్తమ లక్షణాలతో ఎదిగిన కార్యకర్తలను సిపిఎం వైపుకు ఆకర్షించారు. ప్రజా సమస్యల పరిష్కారానికి సోషలిస్టు సమాజ సాధనావశ్యకతను వివరిస్తూ అనేక మందిని పార్టీ సభ్యులుగా తయారు చేశారు. ఈ క్రమంలోనే నక్కలగుంట ప్రాంతానికి చెందిన మేకల చెంచయ్య డివైఎఫ్ఐబిలోకొచ్చారు. ఆయన ఆ ప్రాంత డివైఎఫ్ఐబి కార్యదర్శిగా పనిచేస్తూ పార్టీలోకొచ్చారు. ఈ కృషిలో భాగంగానే పేదల సహకారంతో ఇళ్ళ స్థలాల కోసం పోరుబాట నడిపారు. ఉమ్మారెడ్డిగుంట ఏరియాలో ప్రస్తుత సుందరయ్య కాలనీలో ఇళ్ళు వేయించారు. దానిని నిలపడానికి శక్తి వంచనలేకుండా కృషి చేశారు. చట్టపరమైన సమస్యలు తలెత్తితే హైకోర్టు వ్యవహారాలను స్వయంగా నడిపించారు. భక్త వత్సల నగర్ నుంచి ఈ ప్రాంతాలపై కన్నేసిన బిజెపి అనుయాయులకు వీరు కొరకరానికొయ్యగా మారారు. బిజెపి వారి అక్రమ అక్రమణలను ప్రశ్నించడం కూడా సహించలేని చర్యగా మారింది. ఈ ఇద్దరూ ఆ ప్రాంతంలో గౌరవనీయులైన యువజన నాయకులుగా గుర్తింపు పొందడంతో వారిని ప్రజల నుంచి వేరు చేయలేక పోయారు.

వారి జీవన శైలీ, ప్రజలమధ్య పని వారికా గుర్తింపును తెచ్చి పెట్టాయి. చలపతి పార్టీ పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా రావాలని భావించారు. అందుకోసం శ్రీవెంకటేశ్వరాయూనివర్సిటీలో ప్రయివేటుగా డిగ్రీ కట్టారు. చదువును అశ్రద్ధ చేయకుండా ప్రాంతీయ కార్యక్రమాలను చేపట్టారు. చెంచయ్యకు ఇద్దరు ఆడపిల్లలున్నారు. వాళ్ళను చదివించుకుంటూ పాలిష్ వర్కు చేస్తూ కుటుంబాన్ని పోషించేవారు. వీరు పనిచేసిన కాలంలో ఉమ్మారెడ్డిగుంట ప్రాంతం 19వ వార్డు పరిధిలోకి వచ్చేది. సేవా కార్యక్రమాల ద్వారా యువజనోద్యమంలోకి ప్రజల్ని ఆకర్షించేవారు. చురుగ్గా పనిచేసే వాళ్ళకు క్లాసులు నిర్వహిస్తూ రాజకీయ చైతన్యాన్ని నింపారు. ఆ ప్రాంతంలో పనిచేసే కార్యకర్తల వ్యక్తిగత సమస్యల మొదలు వారి కుటుంబాలెదుర్కోనే సమస్యల వరకూ చేపట్టి పరిష్కారాలు చూపేవారు. కలిసుండటంలోని బలంపై విశ్వాసాన్ని పెంచారు. నీళ్ళలో చేపలా ప్రజాభిమానం కలిగిన ప్రాంతీయ నాయకులుగా గుర్తింపు పొందారు. వీరు ఎంత రాత్రిపూట ఏ పని మీద ఎవరినీ పిలిచినా ఏ ఇంటిలోనూ అభ్యంతరం వ్యక్తమయ్యేది కాదు. వారిపై ఆ ప్రాంత ప్రజలకున్న సమ్మకమే ఇందుకు కారణం. ఇంతగా ప్రజాభిమానం చూరగొన్న వీరు బిజెపివారి దురాక్రమణలను వ్యతిరేకిస్తూ పేదలకు అండగా నిలిచారు. అది కాషాయ నేతలకు కంటగింపుగా మారింది. చలపతి, చెంచయ్యలను భౌతికంగా అంతమొందించడం ద్వారా తమ కార్యకలాపాలను సుస్థిరం చేసుకోవాలని అవి భావించాయి. ఈ పరిస్థితిని సకాలంలో పసికట్టిన పార్టీ నాయకత్వం

వీరి రక్షణ చర్యలను చేపట్టింది. నెల తరువాత వీళ్ళు మళ్ళీ యథావిధిగా తమ కార్యకలాపాల్లో పాల్గొనసాగారు. బిజెపి నుంచి ఎదురవుతున్న ప్రమాదాన్ని గుర్తించిన స్థానిక కార్యకర్తలు నిరంతరం వీరిని వెన్నంటి ఉండేవారు. అది 1998. జూన్ 18వ తేది. చెంచయ్య పిల్లలను చలపతి, చెంచయ్య కలిసివెళ్ళి కనుపర్తిపాడు హైస్కూల్లో చేర్పించారు. ఉమ్మారెడ్డి గుంటకు తిరిగివచ్చి పార్టీ కార్యకర్తలతో మాట్లాడారు. అక్కడి నుంచి ఎవరికీ చెప్పకుండా మోటారు బైక్పై ఆర్పన థియేటర్లో సినిమాకు వెళ్ళారు. సమయం కోసం పొంచి ఉన్న కాషాయ మూకలు వీరు సినిమాకెళ్ళిన వైనాన్ని పసిగట్టాయి. వీరి దాడిలో చనిపోయిన గోను చలపతి రామ సుబ్బమ్మ, రాఘవయ్య దంపతులకు 1970 మే 27న జన్మించారు. చిరుద్యోగిగా పనిచేసుకునే చలపతి తండ్రి ట్రేడ్ యూనియన్ కార్యకలాపాల్లో చురుగ్గా పాల్గొనేవారు. తండ్రి ప్రభావంతోనే చలపతి పార్టీకి చేరువయ్యారు. మేకల చెంచయ్య ధర్మయ్య, రమణమ్మ దంపతులకు 1972 జూన్ 19న జన్మించారు. వారిది పేద కుటుంబం. అయినా చెంచయ్య పేదరికాన్ని ఎదిరించి పేదల కోసం నిలిచారు. ఇప్పటికీ ఆ ప్రాంతంలో వీరు తయారు చేసిన కార్యకర్తలు వీరు వదిలి వెళ్ళిన కర్తవ్యాన్ని కొనసాగిస్తూనే ఉన్నారు.

అమర జీవులు శెట్టిపల్లి, రావి, చింతం

టి.మాల్యాద్రి

కావలి డివిజన్ అమర వీరుల్లో జలదంకి మండలానికి చెందిన శెట్టిపల్లి మాలకొండయ్య, రావి చినమాలకొండయ్య ప్రజా ఉద్యమాల్లో పాల్గొన్నారు. గౌరవరం గ్రామానికి చెందిన చింతం శేషారెడ్డి కావలి ఆర్టిజి ఆఫీసు వద్ద జరిగిన పోలీసు కాల్పుల్లో తుపాకీ గుండ్రకు బలై మరణించారు. పేదల సమస్యల పరిష్కారం కోసం నిరంతరం పోరుబాట నలుపుతూ ఆ ప్రాంత ప్రజానీకం గుండెల్లో చిరస్మరణీయులుగా నిలిచారు.

శెట్టిపల్లి మాలకొండయ్య

శెట్టిపల్లి మాలకొండయ్యది జలదంకి మండలం, జమ్మలపాలెం గ్రామం. శెట్టిపల్లి 1960లో పార్టీలో చేరారు. దళిత కుటుంబం నుంచి వచ్చినప్పటికీ వీరు భూస్వాముల దౌర్జన్యాలకు వ్యతిరేకంగా పేదలను కూడగట్టి పోరాడారు. గ్రామంలో భూస్వాములు దారిన పోతుంటే చెరువు కట్టమీద దళితులు, పేదలు కనీసం కూర్చుని మాట్లాడుకునే పరిస్థితి లేదు. దానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడి గ్రామంలో సమాన హక్కులు సాధించారు. ప్రభుత్వ బంజరు పొలాలలో ఉన్న తాటికాయలు, తాటి ఆకులు, పచ్చిగడ్డి కోసం పేదలను సంఘటితం చేసి పోరాడి విజయం సాధించారు. ఒక వైపు పెత్తందార్ల దౌర్జన్యాలను వ్యతిరేకిస్తూ, మరో వైపు పేదల సమస్యల పరిష్కారానికి శెట్టిపల్లి కృషి చేయడం భూస్వాములకు కంటగింపయ్యింది. లొంగదీసుకునే ప్రయత్నంలో

శెట్టిపల్లిపైనా, ఆయన సహచర పార్టీ సభ్యులపైనా 12 రకాల తప్పుడు కేసులను మోపారు. వీటికి వ్యతిరేకంగానూ ఆయన పోరాడారు. జమ్మలపాలెం పోరాటం పరిసర గ్రామాల పేదలలో చర్చ జరిగేలా చేసింది. శెట్టిపల్లి దీర్ఘకాలంగా అనారోగ్యంతో బాధ పడుతూనే ఈ పోరాటాలు నడిపారు. వచ్చింది పేద కుటుంబం నుంచే అయినప్పటికీ పేదరికాన్ని జయించి పరిసర గ్రామాల్లో కమ్యూనిస్టు నాయకునిగా గుర్తింపు పొందారు. ఛార్జీలకు కూడా డబ్బులు లేనప్పుడు జమ్మల పాలెం నుంచి కావలికి నాలుగైదు కిలోమీటర్లు కాలినడకనే వచ్చి అధికారులకు అర్జీలు అందజేసి వెళ్ళేవారు. ఆ తరువాత ఎప్పుడూ ఆయన బస్సు ఎక్కలేదు. జలదంకి చెరువు లోతట్టు భూముల పోరాటంలోనూ, బ్రాహ్మణక్రాక బంజరు భూముల పోరాటంలోనూ పాల్గొన్నారు. సర్వే చేసి, గట్లు పెట్టి, పేదలకు భూమి పంపిణీ జరిగేలా తోడ్పడ్డారు. ప్రజా సమస్యలపై నిత్యం అధికారులను కలిసేవారు. భూములు, ఇళ్ళ స్థలాల కోసం పోరాడి ఆ గ్రామంలోని దళితులకు వాటిని సాధించి పెట్టడంలో క్రియాశీలక పాత్ర పోషించారు. 2002 ఫిబ్రవరిలో తన 62వ ఏట గుండెపోటుతో మరణించారు.

జలదంకి 'యువ తార' రావి

జలదంకి మండలం, జలదంకి గ్రామంలో యువజన సంఘం నిర్మించడంలోనూ, దాని కార్యకలాపాలు సాగించడంలోనూ రావి చిన మాలకొండయ్య ముందుండి పని చేశారు. దాంతో పాటు నిరక్షరాస్యులను అక్షరాస్యులుగా చేసేందుకు తోటి కామ్రేడ్స్ తో కలిసి రాత్రి పాఠశాల నిర్వహించారు. గ్రామ పెత్తందార్ల, భూస్వాముల దౌర్జన్యాలకు వ్యతిరేకంగా తోటి యువకులతో కలిసి నిలబడ్డారు. జలదంకి చెరువు లోతట్టు భూముల పోరాటంలో ముందు భాగాన నిలిచారు. ఆ భూమిలో తనకు వచ్చిన ఒక ఎకరాను కూడా వదులుకుని, పేదల మధ్య సమాన పంపిణీకి తోడ్పడ్డారు. 1981లో గ్రామంలో తలెత్తిన ఘర్షణల్లో మధ్యస్థానికి పోయిన సందర్భంలో జరిగిన దాడికి గురై మరణించారు. జలదంకి గ్రామంలో 1977లో ఏర్పాటు చేసిన శాఖలో సభ్యునిగా చేరారు. చనిపోయే వరకు పార్టీ సభ్యునిగా ఉన్నారు.

తుపాకీ తూటాలకు బలైన చింతం శేషారెడ్డి

వ్యవసాయానికి విద్యుత్ ను ఫ్లాటరేట్ ను ఇవ్వాలనే సమస్యపై 1979లో మొట్టమొదటగా అఖిలపక్ష కమిటీ ఆధ్వర్యంలో నెల్లూరులోనే ఉద్యమం ప్రారంభమైంది. అన్ని రైతు సంఘాలు, అన్ని రాజకీయ పార్టీలు దీనికి మద్దతు ఇవ్వడంతో ఈ ఉద్యమం రాష్ట్రమంతటా పాకింది. 1979లో నెల్లూరు జిల్లాలో తుపాన్ వచ్చింది. రైతులు తీవ్రంగా నష్టపోయారు. రైతాంగాన్ని ఆదుకోవాలనే డిమాండ్ ను కలిపి జిల్లాలో ఉద్యమం సాగించారు. నెల్లూరు జిల్లాలో సిపిఐ(ఎం) చొరవతో ప్రధానంగా సాగింది. రాను, రానూ అది తీవ్ర రూపం దాల్చింది. వేలాది మంది పాల్గొన్నారు. కావలి ఆర్.డి.ఓ. ఆఫీసును దిగ్బంధనం చేసినప్పుడు బలప్రయోగం ద్వారా ఉద్యమాన్ని అణచడానికి ప్రభుత్వం పూనుకుంది. శాంతియుతంగా ఆందోళన చేస్తున్న

రైతాంగాన్ని నెట్టేసి ఒక సారి లారీఛార్జీ చేసి మరో సారి రెచ్చగొట్టింది. అంతటితోనూ ఆగకుండా ఎటువంటి హెచ్చరికలూ లేకుండా అకారణంగా పోలీసు ఫైరింగ్ చేసింది. గౌరవరం రైతు యువకుడు చింతం శేషారెడ్డి ఫైరింగ్ లో అమరుడయ్యాడు. ఈ ఘటనతో రాష్ట్రమంతటా ఉద్యమం మరింత ఉధృత రూపం దాల్చింది. చింతం శేషారెడ్డి త్యాగం వమ్ముకాలేదు. రాష్ట్రమంతా వ్యాపించిన ఈ ప్రభంజనం ధాటికి ప్రభుత్వం దిగి వచ్చింది. జిల్లాలో తుపాన్ సహాయక చర్యలను ప్రకటించింది. ఫ్లాటు రేట్ పై విద్యుత్ సరఫరాకు అంగీకరించింది. ఈ పోరాటం ఫలితంగా 1979లో అంజయ్య ప్రభుత్వం చేసిన చట్టంతో లక్షలాది మంది రైతాంగం రాష్ట్రమంతటా లబ్ధి పొందుతున్నారు. నెల్లూరు జిల్లా ఉద్యమ చరిత్రలోనే కాకుండా రాష్ట్ర ఉద్యమ చరిత్రలోనూ ఆయన చిరస్థాయిగా నిలిచిపోయారు. ఆయన చనిపోయే నాటికి భార్య, ముగ్గురు సంతానం ఉన్నారు. వారి కుటుంబానికి సిపిఐ(ఎం) ప్రకటించిన మేరకు ఆర్థిక సహాయం చేసి ఆదుకుంది. గౌరవరం బైపాసును ఆనుకుని చింతం శేషారెడ్డి స్మారక స్థూపం నిర్మించారు. తరువాత బంధువులు స్థల వివాదంలో దాన్ని కూల్చేశారు. దీనికి వ్యతిరేకంగా శేషారెడ్డి కుమార్తె స్పందించింది. సిపిఐం సూచన మేరకు సంతకాలు సేకరించింది. తద్వారా పోలీసు కేసు పెట్టడంతో స్థూపాన్ని కూల్చినవారు రాజీకొచ్చారు. రూ. 25 వేలతో విగ్రహ పునఃప్రతిష్ఠకు రాజీపడేలా చేసింది.

పాలిచెర్ల వెంకురెడ్డి

శేషురెడ్డి, రుక్మిణమ్మ దంపతులకు పాలిచెర్ల వెంకురెడ్డి 1929 జూన్ లో పుట్టారు. దామరమడుగులోని పెద్దయ్యవారు బడిలో ఆరోతరగతివరకు చదివారు. హిందీ మాధ్యమికలో ఉత్తీర్ణులయ్యారు. అనంతరం విద్యాభ్యాసానికి స్వస్తి చెప్పి వ్యవసాయానికి దిగారు. వీరితో పాటు చంద్రమోహన్, కృష్ణారెడ్డి ఆ గ్రామంలో సామాజిక కార్యక్రమాలు చేపడుతూ ఉండేవారు. ఆ కార్యక్రమాలకు ఒక రాజకీయ విధానం లేని లోపాన్ని గుర్తించారు. దీని గురించి తెలుసుకునేందుకు బుచ్చిరెడ్డి పాలెంలో జరిగిన కాంగ్రెస్ సోషలిస్టు పార్టీ సభకు హాజరయ్యారు. తాము చేపట్టే కార్యక్రమాలను సోషలిస్టు పార్టీ కార్యక్రమంతో జోడించి పనిచేయసాగారు. 1950లో జక్కా వెంకయ్య కూడా ఇంటర్ చదువుతూ గ్రామంలో వీరితో పరిచయాలు పెంచుకున్నారు. తదనంతరం రైతు సంఘ కార్యక్రమాల్లో చురుకైన పాత్ర వహిస్తూ వచ్చారు. 1952లో అవిభక్త కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. అప్పటికే జక్కా వెంకయ్య, రాజారాం గా గుర్తింపు పొందిన ప్రజానాట్యమండలి కళాకారులు రామచంద్రారెడ్డి, పాలిచెర్ల వెంకురెడ్డి, చంద్రమోహన్, మోడెం దశయ్యలతో దామరమడుగు శాఖ నిర్మాణమైంది. దామరమడుగులో వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం ముందుకు తెస్తున్న కూలీ పెంపు డిమాండ్ లోని శాస్త్రీయతను రైతులకు నచ్చజెప్పడంలోనూ రైతు వ్యవసాయ కార్మిక ఐక్యతను కాపాడటంలోనూ ఈయన గట్టి కృషి చేశారు. ఈ ఊరి భూస్వాములకు వ్యతిరేకంగా పోరాటంలో ముందున్నారు.

ఈ పోరాటంలోనే కామ్రేడ్ అంకులయ్య అమరుడయ్యాడు. పార్టీలో వచ్చిన అతివాద, మితవాద చీలకల సందర్భంగా మార్క్సిస్టు పార్టీ వైఖరిని బలపర్చారు. మార్క్సిస్టు పార్టీ సభ్యులుగా కొనసాగారు. 1967లో ఎన్నికైన తొలి జిల్లా కమిటీలోని ఐదుగురు సభ్యుల్లో వీరొకరు. 13 ఏళ్ళు దామరమడుగు సర్పంచిగా పనిచేశారు. కో-ఆపరేటివ్ సొసైటీ అధ్యక్షులుగా పదేళ్ళు పనిచేశారు. పిఎసిఎస్ కు ప్రెసిడెంటుగా చేశారు. 1985 నుంచి పాల సొసైటీకి శాశ్వత అధ్యక్షునిగా ఉన్నారు. వీరికి ముగ్గురు కొడుకులు, ఒక కుమార్తె ఉన్నారు. ప్రస్తుతం వీరు వయోభారంతో ఏ పని చేయలేని స్థితిలో ఉన్నారు.

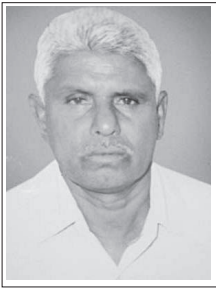
మరుపురాని కరుపయ్య, కామయ్య

కె.అజయ్ కుమార్

సిలోన్ నుంచి కాందీశీకుల్లో భాగంగా వచ్చి నెల్లూరు కో ఆపరేటివ్ స్పిన్నింగ్ మిల్ లో 1974లో ఉద్యోగం పొందిన కరుపయ్య మిల్లు పరిసర ప్రాంతాలైన దర్గామిట్ట, కొత్తూరు ప్రాంత ప్రజలపై తనదైన ముద్ర వేశారు. ఇదే మిల్లు పోరాటాల్లో భాగంగా సిఐటియు ద్వారా పార్టీలో చేరిన కామయ్య కూడా కళారంగంలోనూ, జన విజ్ఞాన వేదిక, ఉపాధ్యాయ ఉద్యమాల్లోనూ పాల్గొని చిరంజీవిగా మిగిలిపోయారు. కామయ్య శ్రీహరి రాసిన 'తూర్పు ఎర్రబారింది'లో నటించారు. స్పిన్నింగ్ మిల్ పోరాటాల్లో పాల్గొన్నారు. పట్టుదలగా చదివి ఉపాధ్యాయ వృత్తిలోకి మారారు. యుటిఎఫ్ లో పని చేశారు. అందులో ఉంటూనే జన విజ్ఞాన వేదిక కార్యకలాపాల్లోనూ పాల్గొన్నారు.

కాందీశీకులైన కార్మికులందరూ స్పిన్నింగ్ మిల్లులో పనిచేస్తూ మొదట ఐఎన్ టియు సిలో ఉన్నారు. అక్కడ సిఐటియు అనుబంధ యూనియన్ గా నెల్లూరు జిల్లా టెక్స్ టైల్స్ వర్కర్స్ యూనియన్ ఏర్పడ్డాక రెండింటి మధ్య తేడాను గమనించారు. సిఐటియు నాయకులు వి.శ్రీహరి వ్యక్తిత్వం కూడా వారిపై ప్రభావం చూపింది. దీంతో కరుపయ్యతో సహా పెద్ద సంఖ్యలో కార్మికులు సిఐటియులో చేరారు. ఇలా చేరిన వారిలో నారు క్రీష్ణయ్య, నాగేశ్వరరావు కూడా ఉన్నారు. శ్రీహరి నాయకత్వంలో 1974లో సాధించిన వేతన అగ్రిమెంటు, ఈ మిల్లులో కార్మికుల తొలగింపుకు వ్యతిరేకంగా సాగించిన పోరాటం వీరిని సిఐటియు కార్యకర్తలుగా మార్చాయి. ఆ తరువాత కరుపయ్య పార్టీ సభ్యత్వం కూడా పొందారు. యూనియన్ కార్యకలాపాల్లో చురుగ్గా ఉండేవారు. దాంతోపాటు కార్మికులు పరిసర ప్రాంత శ్రామికుల్లో స్థానం సంపాదించాలంటే వారి సమస్యలపైనే పని చేయాలన్న శ్రీహరి మార్గదర్శకత్వాన్ని అక్కడ అమలు చేసిన వారిలో కరుపయ్య ఒకరు. మిల్లు పరిసర

ప్రాంతాలైన దర్గామిట్ట, కొత్తూరు గ్రామాల్లోని ప్రజలతో సంబంధాలు పెట్టుకున్నారు. వారిని పార్టీ కార్యక్రమాల్లోకి దివిది శాఖలను ఏర్పాటు చేయడంలో కరువయ్యే కీలకంగా పనిచేశారు. స్పిన్నింగ్ మిల్లు కార్మికుల సమస్యలపైనా, కాందిశీకుల హక్కులపైనా పోరాడుతూనే ఏరియా శాఖల నిర్మాణానికి కృషి చేశారు. కాందిశీకులైన కార్మికులు మరణించినప్పుడు ఆ కార్మికుని కుటుంబానికి మిల్లులో ఉద్యోగం ఇవ్వాలనే డిమాండ్ మీద పోరాటం సాగించి విజయం సాధించారు. దర్గామిట్ట, కొత్తూరు ప్రాంతీయ సమస్యలపై కూడా ఇలాగే పోరాటాలు సాగించారు. ఈ క్రమంలోనే తన ఉద్యోగానికి రాజీనామా ఇచ్చి పార్టీ పూర్తికాలం కార్యకర్తగా పనిచేశారు. దర్గామిట్ట శాఖ కార్యదర్శిగా దాదాపు 10 సంవత్సరాలు పనిచేశారు. కేసులు, నిర్బంధాలను ఎదుర్కొంటూ కూడా ఆర్థిక ఇబ్బందులను లెక్కచేయకుండా పార్టీని నిర్మించారు. వ్యక్తిగత కారణాల రీత్యా కొన్నాళ్ళు సభ్యునిగా లేరు. ఆయన 2009లో అనారోగ్యంతో మరణించారు.

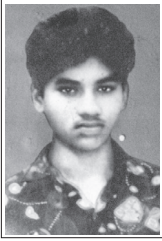
సమరశీలి మోడేగుంట

మన్నారయ్య, వెంకట సుబ్బమ్మ దంపతులకు మోడేగుంట రమణయ్య 1930లో పుట్టారు. వీరిది నిరుపేద రజక కుటుంబం. దామరమడుగు బడిలోనే ఐదో తరగతి వరకు చదివారు. ఆ గ్రామంలో వివిధ ప్రజాసంఘాలు చేపడుతున్న కార్యక్రమాలకు ఆకర్షితులై మోడేగుంట రమణయ్య ఆయన సాహచర్యంతో సోమారెడ్డి చంద్రశేఖరయ్య పనిచేయసాగారు. వీరిద్దరు 1953లో పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. ఆ తరువాత కాలంలో గ్రామంలో జరిగిన కూలి పోరాటాలన్నింటిలోనూ సమరశీలంగా వ్యవహరించారు. 1967 నుంచి 69 మధ్య ఈ గ్రామంలో భూ స్వాములు సాగించిన దాడులనెదుర్కోవడంలో ముందున్నారు. పెనుబల్లి యువకులు చేపట్టిన భూపోరాటానికి ప్రత్యక్ష నాయకత్వం అందించారు. 1990లో గ్రామ పంచాయతీ సర్పంచిగా ఎన్నికయ్యారు. ఇతర సమస్యలతో పాటు రజకుల సమస్యపై దృష్టి పెట్టి దోభీఘాట్ నిర్మాణం చేయించారు. బిసి కార్పొరేషన్ నిధులతో సొసైటీ ఆధ్వర్యంలో ఈ నిర్మాణం జరిగింది. ఆయన వ్యవసాయ కార్మిక సంఘం రాష్ట్ర కమిటీలోనూ, జిల్లా ఆఫీసు

బేరర్లలోనూ ఉన్నారు. సిపిఐ(ఎం) జిల్లా కమిటీ సభ్యునిగానూ ఎన్నికయ్యారు. 2006లో ఆయన చనిపోయే వరకు పార్టీ సభ్యులుగా కొనసాగారు.

అమరుడు చింతం వెంకటేశ్వర్లు

చింతం వెంకటేశ్వర్లు విద్యార్థి సమస్యలపై పోరాడుతూ ప్రమాదవశాత్తు రైలుపైనుండి జారిపడి మృతి చెందారు. 1989 లో స్కాలర్‌షిప్‌ల సమస్యలపై చలో హైదరాబాద్ కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నారు. విద్యార్థులతో కలిసి తిరిగి వస్తుండగా వరంగల్ సమీపంలో జారిపడ్డారు. అక్కడికక్కడే మృతి చెందారు. ఆయన మనుబోలు నివాసి. ఎస్సీ హాస్టల్‌లో ఉంటూ చదువుకోవడంతో పాటు హాస్టల్ విద్యార్థులను చైతన్య పరిచి సమస్యల పరిష్కారానికి కృషి చేశారు. ఆయన తండ్రి కూడా హాస్టల్ వార్డన్‌గా ఉండడంతో హాస్టల్ సమస్యలను లోతుగా అధ్యయనం చేయగలిగారు. హాస్టల్ సమస్యలపై వెంకటేశ్వర్లు కున్న శ్రద్ధ కారణంగా ఆయన మృతి చెందిన అనంతరం హాస్టల్ విద్యార్థులు ప్రత్యేకంగా ఆయన స్మారక కార్యక్రమాలను నిర్వహించారు.

అమరుడు వెంకటేశ్వర రెడ్డి

మార్కిస్టు పార్టీగా ఏర్పడిన తర్వాత విద్యార్థి ఉద్యమంపై కేంద్రీకరించింది. అప్పటి నుంచి విద్యార్థి సంఘం కార్యకలాపాల్లో చురుగ్గా పాల్గొంటూ పార్టీ సభ్యత్వాన్ని తీసుకున్నారు. ఆ తరువాత పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా వచ్చారు. పార్టీ నిర్ణయం మేరకు గుంటూరు జిల్లాకు వెళ్ళి పనిచేయ సాగారు. సిఐటియు జిల్లా కన్వీనర్‌గా, కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. గుంటూరు పట్టణ కార్యదర్శిగా పార్టీ బాధ్యతలు నిర్వహించారు. ఆయన ఈ బాధ్యతల్లోకి ప్రవేశించాకే విస్తరించిన పట్టణ ఉద్యమావసరాలకు అనుగుణంగా పట్టణ కార్యాలయాన్ని విడిగా ఏర్పాటు చేసి అక్కడి నుంచి కార్యక్రమాలు నిర్వహించసాగారు.

నెల్లూరు జిల్లాలో సిపిఎం అనుబంధ విద్యార్థి కార్యక్రమాల్లో పెనుమల్లి మధు, జానా వెంకయ్యలతో కలిసి విద్యార్థి సంఘంలో పనిచేశారు. వెంకటేశ్వర రెడ్డి, రామయ్య

(డా.ఎపి విరల్ తమ్ముడు) కలిసి పని చేశారు. విద్యార్థి సంఘం నినాదాల ప్రచారానికి అప్పుడు గోడ రాతలు ప్రధానంగా ఉండేవి. విద్యార్థులు రంగు బకెట్లు పట్టుకొని గోడరాతలకు వెళ్ళడానికి ఇబ్బంది పడిన సందర్భాల్లో వెంకటేశ్వర రెడ్డి ముందుండి అలా చేసేవారు. ఇతరులనూ ఆ పనికి దించేవారు. అప్పుట్లో ఒక వైపు నక్కల్స్, మరోవైపు ఎబివిపి నుంచి నిత్యం దాడులనెదుర్కొనే వారు. అలాంటి వాటిల్లో తాను ముందుండి సహ కార్యకర్తల్లో ఆత్మ విశ్వాసాన్ని నింపేవారు. వెంకటేశ్వర రెడ్డి పేద కుటుంబం నుంచి వచ్చారు. పార్టీ ఇచ్చే అలవెన్సు తప్ప వేరే ఆధారమూ లేదు. ఇంట్లో ఎన్ని ఇబ్బందులు పడుతున్నా అన్నిటిని పంటి బిగువునా భరించేవారు. ఏ రోజూ నోరు విప్పి తన ఇబ్బందులను ఇతరుల సమస్యలుగా మార్చే వారు కాదు. గుంటూరు పట్టణ కార్యదర్శిగా ఉన్నప్పుడు పార్టీ నిర్వహణకు అవసరమైన నిధుల కోసం తహతహలాడే వారే తప్ప తన లేదా కుటుంబ సుఖం గురించి ఆలోచించే వారు కాదు. జూట్ మిల్లు కార్మికుల సమ్మె జరిగినప్పుడు కార్మికోద్యమాన్ని కాపాడుకోవడానికి అప్పులు చేశారు తప్ప తన కోసం ఏదీ అడిగేవారు కాదని ఆయనతో కలిసి పని చేసిన మిత్రులు చెప్పారు. వ్యక్తిగత కారణాలతో ఆయన గుంటూరు వదిలి పెట్టి 1984లో నెల్లూరుకు చేరారు. పార్టీ సహకారంతో బ్యాంకు రుణంతో కారు కొని దాన్ని నడుపుకుంటూ జీవనం సాగించారు. ఆకస్మికంగా వచ్చిన గుండెపోటుతో అదే సంవత్సరం మృతి చెందారు.

నిరంతర అధ్యయన శీలి

డా.చెర్లో రమణారెడ్డి

చండ్ర రాజగోపాల్

1960 సంవత్సరానికి ముందు నెల్లూరు జిల్లా ఆత్మకూరు ప్రాంతంలో వైద్య విద్యనభ్యసించిన నలుగురైదుగురిలో డా.చెర్లో రమణారెడ్డి గారొకరు.

ఆత్మకూరు గ్రామంలో ఓ మధ్యతరగతి రైతు కుటుంబంలో జన్మించారు. ఆయన తండ్రి వెంకట సుబ్బారెడ్డి, తల్లి నరసమ్మలకు మొదటి సంతానం. రైతు కుటుంబంలో జన్మించిన రమణారెడ్డిని చదవించటం తండ్రికి సుతరామూ యిష్టం లేదు. ఎద్దుముడ్డి పొడుచుకునే వారికి చదువెందుకని ప్రాథమిక విద్యలోనే బలవంతంగా చదువు మాన్పించేందుకు తండ్రి చేయని ప్రయత్నం లేదు. చదువు చెప్పే పంతులతో వాదులాడారు. చదువుకోవద్దని తాటి బరికెతో బాదేవారట. అయినా చిన్నప్పటి నుంచే చదువు పట్ల

శ్రద్ధతో డా.రమణారెడ్డి తనతల్లి, పినతల్లి ప్రోత్సాహంతో ఆత్మకూరు, నెల్లూరు మద్రాసులలో చదువుకొని డాక్టరయ్యాడు. తనతల్లి పాడిపశువులను పెంచి నెయ్యి అమ్మి ఆ డబ్బుతో చదివించింది.

మద్రాసు స్టాన్లీ కాలేజీలో మెడిసిన్ చదివేటప్పుడు వామపక్ష విద్యార్థి ఉద్యమంతో సంబంధం ఏర్పడటం, తర్వాత డా.రామచంద్రారెడ్డి, డా.జెట్టి శేషారెడ్డి పరిచయంతో ఆయన మార్క్సిస్టు సాహిత్యం చదవడం వల్ల కమ్యూనిస్టుగా మారారు. ఇదే ఆయన జీవితంలో ప్రధాన మలుపు. తనతో చదువుకున్న తన ప్రాంతవాసులైన డా.బి. సుందరరామిరెడ్డి ఎక్స్ ఎం.ఎల్.ఏ, డా.కొండారెడ్డి ఎం.బి.బి.ఎస్., అయిపోగానే ప్రభుత్వ ఉద్యోగాల్లో చేరారు. తనను కష్టపడి చదివించిన తన తల్లి, తన సోదరులు ఆర్థిక యిబ్బందుల్లో వున్నా డా.రామచంద్రారెడ్డి వైద్యశాలలో అతి తక్కువ జీతానికి చేరారు. పేదసాదలకు వైద్యం చేయాలనే దృఢ సంకల్పంతో ఆయన ఆ ఆసుపత్రిలోనే కొనసాగారు. ఆయనకు అప్పట్లో జీతం కేవలం రూ.250 మాత్రమే.

మార్క్సిస్టు సిద్ధాంత గ్రంథాలు బాగా అధ్యయనం చేశాడు. ఉమ్మడి పార్టీ నుంచి చీలిక అనంతరం సి.పి.ఎంలోకి వచ్చి చనిపోయేంతవరకు పార్టీ సభ్యునిగా వున్నారు. మార్క్సిస్టు సాహిత్యంతో పాటు ప్రముఖ కవి బెర్నాండ్ రస్సెల్ సాహిత్యం చదివారు.

డా. రామచంద్రారెడ్డి అనంతరం డా.జెట్టిశేషారెడ్డితో దీర్ఘకాలం కలసి ప్రజావైద్యశాల అభివృద్ధికి అవినక కృషి చేశారు. పి.పి.సి. అనగానే గుర్తుకొచ్చేది. డా.శేషారెడ్డి, డా.రమణారెడ్డి జోడి. వీరిద్దరి రూములు పక్కపక్కనే వుండేవి. నిరంతరం సంప్రదించుకొని పనిచేస్తుండేవారు. ప్రతిరోజూ సాయంత్రం డా.శేషారెడ్డి యింట్లో సమావేశమై ప్రపంచ రాజకీయాలు, పార్టీ గురించి చర్చించుకునేవారు. వీరిద్దరిదీ విడదీయరాని బంధం. ఎప్పుడూ చిరునవ్వుతో వుండేవారు. అందరూ ఆయన్ను ఆప్యాయంగా సి.ఆర్.అని పిలిచేవారు. పార్టీ ప్రత్యక్ష రాజకీయాలలో పాల్గొనకపోయినా, నిరంతరం పార్టీ నాయకులతో సంబంధాలు కలిగి అన్ని విషయాలూ తెలుసుకొనేవారు. ఆత్మకూరు నియోజకవర్గం నుండి అన్ని రాజకీయ పార్టీల నాయకులూ తమ ప్రాంత పేషెంట్లను వైద్యం కోసం ఆయనవద్దకు తీసుకొచ్చేవారు. వారి ద్వారా స్థానిక రాజకీయాలు తెలుసుకొనేవారు. 1977 పార్లమెంటు ఎన్నికల్లో నెల్లూరు పార్లమెంటుకు సి.పి.ఎం పోటీ చేసింది. ఆ ఎన్నికల బహిరంగ సభకు సుందరయ్య వచ్చినప్పుడు ఆయనతో పాటు ఆత్మకూరు వచ్చారు. ఈ ఎన్నికల్లో ఆత్మకూరు గ్రామం, ఇతర ప్రాంతాలలో తనకున్న అన్ని సంబంధాలనుపయోగించి పార్టీకి ఓట్లు అడిగారు. తనతల్లి, తన సోదరులు సుబ్బారామయ్య, కృష్ణారెడ్డి, వెంకటరెడ్డి ముగ్గురినీ పార్టీ అభిమానులుగా తయారు చేశారు. తన సోదరుల ఆర్థిక యిబ్బందులు తల్లి దండ్రులు గుర్తు చేస్తే పార్టీ

త్వరలోనే అధికారంలోకి వస్తుందని, దాంతో మనకు ఎలాంటి సమస్యలూ ఉండవని డా. రమణారెడ్డి తన తల్లిదండ్రులతో చెపుతుండేవారు. దాన్ని బట్టి పార్టీ పట్ల ఆయనకున్న ఆచంచల విశ్వాసం అర్థం చేసుకోవచ్చు.

1970కి ముందు ఆయన ఒక పర్యాయం సోవియట్ యూనియన్ లో పర్యటించారు. 1964లో చైనా భారత్ యుద్ధంలో చైనాకు అనుకూలురనే నెపంతో డా.జెట్టి శేషారెడ్డిని ప్రభుత్వం అరెస్టు చేసింది. ఆ సందర్భంలో 2సం.లు మొత్తం హాస్పిటల్ నిర్వహణా బాధ్యతను తనమీద వేసుకొని రేయింబవళ్లు శ్రమించారు. ఈ సందర్భంలో డా.వింద్యవతి, డా.జెట్టి దశరథరామిరెడ్డి ఆయనకు తోడ్పాటునిచ్చారు. ఆ సందర్భంగా ఆయన తీవ్రమైన, శారీరక, మానసిక వత్తిడికి లోనయ్యారు. అప్పటికి హాస్పిటల్ కు స్వతః భవనం సైతం లేదు. ఉన్న భవనమూ అంత పెద్దది కాదు. పైగా అప్పుల్లో వుండేది. స్టాఫ్ కు జీతాలివ్వటమూ కష్టమైంది. ఆ దశలో రమణారెడ్డి ఎంతో శ్రమించి హాస్పిటల్ అప్పులన్నీ తీర్చి, స్టాఫ్ కు సకాలంలో జీతాలిచ్చేటట్లు చేయగలిగారు. 1953లో మద్రాసు రాష్ట్రం నుంచి ఆంధ్ర ప్రాంతం విడిపోవాలని నెల్లూరు జిల్లా కలెక్టరుకు అనంతరామయ్యతో కలిసి అర్జీ యిచ్చారు.

వైద్యంలోనూ ఆయనకు కొన్ని ప్రత్యేకతలుండేవి. రోగులు చెప్పేది ఎంతో ఓపికగా ఆలకించేవారు. ఆ తర్వాత తనకవసరమైన సమాచారం వారినడిగి తెలుసుకునేవారు. అవసరాన్ని బట్టి పరీక్షలు రాసేవారు. మందులు చాలా పరిమితంగా రాసేవారు. పరీక్షలకంటే రోగి చెప్పిన విషయాలపైనా, తన పరిశీలనపైనా ఎక్కువగా ఆధారపడేవారు. ఆయన నిరంతర విద్యార్థి. ఆరోగ్యశాస్త్రంలో వచ్చే కొత్త విషయాలను అధ్యయనం చేసేవారు. మందులు, వాటి మోతాదు విషయంలో ఏదైనా అనుమానం వస్తే పేషెంట్ల ఎదుటే పుస్తకాలు తిరగేసేవారు. కొత్త డాక్టర్ల వద్దకు రోగులను పంపి తనతో చర్చించమని చెప్పేవారు. ఆ విధంగా నూతన డాక్టర్లకు తర్ఫీదు యిచ్చేవారు.

ఆయన భార్య ఇందిరమ్మ నెల్లూరులోనే వుంటున్నది. ఆయన కుమారుడు డా. శ్రీనివాసులు రెడ్డి అమెరికాలో వైద్య వృత్తిలో వున్నారు. కుమార్తె నిర్మలమ్మకు వివాహమై హైదరాబాదులో వుంటున్నది. ఆయన మరణానంతరం, ఆయనపేరుతో ఆత్మకూరులో సి.పి.ఐ(ఎం) ఆత్మకూరు డివిజన్ కార్యాలయాన్ని నిర్మించారు.

ఇంకా చాలాకాలం బతికి ప్రజలకు సేవలందించాల్సిన వ్యక్తి డా.రమణారెడ్డి ఎవరూ వూహించని విధంగా 1999 మే 26న తీవ్రమైన గుండెపోటుకు గురై, మన మధ్య నుంచి నిష్క్రమించారు. ఇది మనందరినీ బాధించే అంశం. కొనవూపిరి వరకూ కమ్యూనిస్టుగా జీవించిన ఆయన ఆశయబాటలో మనమందరం పయనించటమే ఆయనకిచ్చే ఘన నివాళి.

కథారి తిరుపాలు

వి. బాలసుబ్రహ్మణ్యం

కథారి తిరుపాలు కనిగిరి మండలం కాశీపురం గ్రామంలో జన్మించారు. కనిగిరి ట్రైనింగు స్కూల్లో చదువుకొని జిల్లా బోర్డు ఎలిమెంటరీ స్కూల్లో టీచరుగా చేరారు. తర్వాత ఆ ఉద్యోగం వదిలేసి చాకలి వెంగయ్య ఎలిమెంటరీ ఎయిడెడ్ స్కూల్లో ఉపాధ్యాయుడయ్యారు. అప్పుడే పార్టీ సభ్యత్వం తీసుకొన్నారు.

ఆ కాలంలో దర్శి, పొదిలి, కనిగిరి ప్రాంతంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ మహర్షశలో వుండేది. దర్శిలో నుశిం కాశిరెడ్డి, పొదిలిలో సానికొమ్ము కాశిరెడ్డి, కనిగిరిలో సూరా పాపిరెడ్డి, గుజ్జల ఎల్లమందారెడ్డి అత్యంత ప్రజాదరణ గల నాయకులు. వీరంతా ప్రజా ప్రతినిధులు కూడ. వీరి సాహచర్యంతో తిరుపాలు పార్టీ పూర్తి కాలపు కార్యకర్తగా మారాలనుకొన్నారు. నాయకత్వం ఆదేశం మేరకు 1955లో నెల్లూరు వచ్చారు.

ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు పార్టీలో జిల్లా కమిటీ సభ్యునిగా వుండేవారు. కనిగిరి, దర్శి ప్రాంతపు పార్టీ నాయకుల, కార్యకర్తల పిల్లలు చదువు కోసం నెల్లూరు వచ్చేవారు. వీరందరినీ తమ ఇంట్లో వుంచుకొని, హాస్టల్లో పెట్టి చదివింపేవారు. వీరి భార్య గురమ్మ దొడ్డ ఇల్లాలు. పార్టీ నాయకుల్ని కార్యకర్తల్ని బిడ్డల్లా చూసుకొనేది. ఎప్పుడూ వీరిల్లు కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంత చర్చల్లో మునిగితేలుతుండేది.

కనిగిరి ట్రైనింగు కాలేజీలో శిక్షణ పొందిన వారిని నెల్లూరుకు రప్పించి తమ ఇంట్లో వుంచుకొని ఉద్యోగాలు ఇప్పించారు. డి.రామిరెడ్డి, కొండాచారి, యం.వి.నారాయణరెడ్డి లాంటి వీరందరు ఇలా వచ్చినవారే. వీరినందర్నీ కమ్యూనిస్టులుగా తీర్చిదిద్ది ఉపాధ్యాయ ఉద్యమ కార్యకర్తలుగా తర్ఫీదు ఇచ్చింది కూడా తిరుపాలే. వీరి పెళ్ళిళ్ళతో సహా జరిపించింది వీరే.

1956లో రాష్ట్రంలో ఎక్కడా జరగని అద్భుతం నెల్లూరు జిల్లాలో జరిగింది. ఆ కాలంలో చాలా ఎయిడెడ్ స్కూళ్ళు వుండేవి. ఇందులోని టీచర్లకు సరిగా జీతాలు వచ్చేవికాదు. ప్రభుత్వం పూర్తి గ్రాంటు ఇచ్చేది గాదు. చాలీచాలని జీతాలు. ఈ పాఠశాలల్లోని టీచర్లేగాదు యాజమానులు కూడా పార్టీ సభ్యులుగా వుండేవారు. అప్పుడు ఆంధ్రప్రదేశ్

ఎలిమెంటరీ టీచర్స్ ఫెడరేషన్ పిలుపు, పార్టీ నిర్దేశం మేరకు ఈ పాఠశాలన్నిటినీ స్వచ్ఛందంగా ప్రభుత్వానికి అప్పజెప్పారు. దర్శి, పొదిలి, కనిగిరి, ఉదయగిరి, కావలి, ఎయిడెడ్ స్కూళ్ళన్నీ ఇలా ప్రభుత్వ స్కూళ్ళుగా మారాయి. నెల్లూరు, కోవూరు వారు అంగీకరించలేదు. దీనికంతా తిరుపాలే నాయకులు. ఇదొక చరిత్రాత్మక సంఘటన.

1958లో నల్లమోతుల చెంచురామయ్య జిల్లా పరిషత్ చైర్మన్ గా వుండేవారు. పంచాయతీ ఎన్నికల్లో కాంగ్రెస్ కు వ్యతిరేకంగా పనిచేశారనీ, కమ్యూనిస్టులనీ అభియోగం మోపి వందలాది మంది టీచర్లను దర్శి, పొదిలి, కనిగిరి ప్రాంతాల నుంచి సూళ్ళూరుపేట, రావూరు, వెంకటగిరి ప్రాంతాలకు బదిలీ చేశారు. ఈ టీచర్లంతా వచ్చి వారి వారి స్కూళ్ళలో చేరారు. నెల్లూరు రామచంద్రారెడ్డి ప్రజావైద్యశాలలో వీరికందరికీ గ్రామీణ వైద్యులుగా శిక్షణనిచ్చి పంపారు. దీనికంతా తిరుపాలే సూత్రధారి. వీరు కొత్త ప్రాంతాల్లో ప్రజలకు వైద్యం చేస్తూ, మంచి టీచర్లుగా పనిచేస్తూ కమ్యూనిస్టు భావజాలాన్ని ప్రచారం చేయడం, నిరుపేదల్ని సంఘటితం చేయడం ప్రారంభించారు. ఆ గ్రామాల్లోని భూస్వాముల నుంచి జిల్లా పరిషత్ చైర్మన్ కు ఫిర్యాదులు వెల్లువెత్తాయి. ఈ టీచర్లు జిల్లా అంతటా కమ్యూనిజాన్ని విస్తరిస్తారన్న భయంతో 1960లో అందర్నీ పూర్వ స్థానాలకు పంపించేశారు. ఇది మరో చారిత్రక ఘట్టం.

1958లో శాసనమండలి ఎన్నికలొచ్చాయి. ఆ కాలంలో ఉద్యమం ప్రాథమిక పాఠశాలల్లో బలంగా వుండేది. ఉన్నత పాఠశాలల, కళాశాలల టీచర్లకే ఓటు వుండేది. కానీ సింగరాజు రామకృష్ణయ్య ఎం.ఎల్.సి.గా విజయభేరి మోగించారు. ఆ తర్వాత 1964, 1970 ఎన్నికల్లోనూ సింగరాజు గెలిచారు. 1976లో మధురాంతకం మాధవరావు, 1984లో దాచూరి రామిరెడ్డి కూడా గెలిచారు. రాష్ట్రంలో ఎప్పుడూ ఓటమి ఎరుగని ఉపాధ్యాయ నియోజక వర్గం తూర్పు రాయలసీమదే. తిరుపాలు సర్వం తానై వీటిని నడిపించారు. సింగరాజు ఎప్పుడూ వచ్చినా తిరుపాలు ఇంటనే మకాం వేసేవారు.

1968లో పార్టీలో చీలిక వచ్చినప్పుడు కఠారి తిరుపాలు నికరంగా సి.పి.ఎం.పక్షాన నిలబడ్డారు. జిల్లా కమిటీ సభ్యునిగా కొనసాగారు. 1974లో ఉపాధ్యాయ ఉద్యమంలోనూ చీలిక వచ్చింది. సింగరాజునే ప్రతిఘటించాల్సి వచ్చింది. రాష్ట్ర కార్యదర్శి వర్గంలో వుండి తిరుపాలు జిల్లా ఆర్గనైజింగ్ కమిటీ అధ్యక్షులుగా ప్రారంభించి, ఎక్కడెక్కడి కార్యకర్తల్ని కలిపి ఉద్యమాన్ని అప్రతిహతంగా మార్చారు.

తిరుపాలు నిరుపేదగానే జీవితాంతం వున్నారు. ఆయన ఎవరినైనా ఎదుర్కొనే వారు. అధికార్లకేగాదు, నాయకులకు సైతం ఆయనంటే హడలు. నిరాడంబరంగా జీవించేవారు. చివరి రోజులు దాకా సైకిలు మీదనే తిరిగేవారు. జిల్లా అంతటా సైకిలుతోనే ఆయన పర్యటించేవారు. వామపక్షం వైపు రాగల్గిన వారు ఎక్కడ దొరికినా వెంటబడి, దగ్గరకు తీసుకొని కమ్యూనిస్టుగా తీర్చిదిద్దేవారు. తన ఇంటినే ఆఫీసుగా, పార్టీ కార్యాలయంగా,

విశ్రాంతి గృహంగా వుంచేవారు. తన మేనల్లుళ్ళను సైతం కమ్యూనిస్టులుగా ప్రోత్సహించారు.

1997లో ఆయన వేసిన తప్పటడుగు అందరినీ నివ్వెరపరిచింది. చాలామందిని ఆయన పోగొట్టుకొన్నారు. ఉద్యమానికీ దూరమైపోయారు. జనవరి 9, 2001న ఆయన అమరులయ్యారు.

తిరుపాలు లేని ఉపాధ్యాయ ఉద్యమం నెల్లూరు జిల్లాలో ఊహకు అందనిది.

కమ్యూనిస్టు 'కంచుకాగడా' శ్రీనివాసులురెడ్డి

వేలమూరు రవీంద్రనాథ్ రెడ్డి

ఆంధ్రరాష్ట్రంలో పుచ్చలపల్లి సుందరయ్యగారు కమ్యూనిస్టు పార్టీని స్థాపించినప్పటి నుండి తన తుదిశ్వాస విడిచే వరకు కమ్యూనిస్టు పార్టీని అంటిపెట్టుకుని వున్న వ్యక్తి కంచుకాగడా శ్రీనివాసులురెడ్డి. పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య, పుచ్చలపల్లి రామచంద్రారెడ్డి ఆశయాలుకు అనుగుణంగా, కార్మిక నాయకునిగా, పాత్రికేయునిగా, ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు పార్టీ నెల్లూరు టౌన్ కార్యదర్శిగా ఎనలేని సేవలు చేశారు. కొన్ని సందర్భాలలో అండర్ గ్రౌండ్ కెళ్ళారు. కాంగ్రెస్ వారి చేతిలో దెబ్బలు తిన్నారు. కాంగ్రెస్ పార్టీ మంత్రిగా వుండి నెల్లూరు కాపువీధిలో కాపురముంటున్న ఏ.సి.సుబ్బారెడ్డికి భయపడి ఆ వీధిలో ఎర్రజెండా కట్టే సాహసం ఎవరూ చేయలేకపోయారు. అలాంటి సమయంలో అదే వీధిలో కాపురముంటున్న శ్రీనివాసులు రెడ్డి ఆ వీధిలో తను అద్దెకుంటున్న ఇంటిపై ఎర్రజెండా ఎగురవేసి మంత్రికి ఎదురొడ్డి నిలిచారు. అప్పుడు సదరు మంత్రి శ్రీనివాసులు రెడ్డిని తులసివనంలో గంజాయి మొక్కగా అభివర్ణించారు. శ్రీనివాసులు రెడ్డి “కంచుకాగడా” అనే పత్రికను స్థాపించి 5 దశాబ్దాలకు పైగా పత్రికను అవినీతికి వ్యతిరేకంగా నడిపారు. అసలు ఆయన ఇంటిపేరు వేలమూరు. ‘కంచుకాగడా’ పత్రికను నిర్భయంగా నడుపుతూ సమాజంలో జరుగుతున్న అవినీతినీ, అన్యాయాలనూ బయటపెడుతూ పత్రికను అతికష్టం మీద నిర్వహించి కంచుకాగడా శ్రీనివాసులు రెడ్డిగా ప్రసిద్ధి గాంచారు.

1957లో జరిగిన ఎన్నికలలో కోవూరు నియోజకవర్గంలోని రామన్నపాలెం అనే గ్రామంలో ఒక దళిత మహిళ కమ్యూనిస్టు పార్టీకి ఓటు వేసిందని తెలిసి స్థానికుడైన కాంగ్రెస్ అభ్యర్థి మనుషులు ఆ మహిళను వివస్రను చేసి తరిమి కొడుతున్నారు. ఇది తెలిసి శ్రీనివాసులు రెడ్డి ఆ ఊరు వెళ్ళి ఫోటోలు తీస్తుండగా ఆయనపై కర్రలతో దాడిచేశారు. విపరీతంగా గాయపరిచారు. ఆ సందర్భంలో శ్రీనివాసులు రెడ్డి చెయ్యి కూడా విరిగింది. ఏ.సి.సుబ్బారెడ్డి రాష్ట్ర హోంమంత్రిగా పనిచేస్తున్న సమయంలో ఆయన పెద్ద కుమారుడిని ఒక హోటల్లో

మద్యపానం సేవిస్తుండగా ఆనాటి మద్రాసు నగరంలో మద్యపాన నిషేధం అమలులో వుండడం వల్ల పోలీసులు అరెస్ట్ చేశారు. ఆ వార్త నెల్లూరు పత్రికలలో ప్రచురితం కాకుండా ఏ.సి.సుబ్బారెడ్డి చర్యలు తీసుకున్నాడు. మంత్రి ఏ.సి. సుబ్బారెడ్డి, శ్రీనివాసులు రెడ్డిని పిలిచి ఆ వార్త రాయవద్దని, నీకేం కావలసినా ఇస్తానని ప్రాథేయపడగా ఆయన దానిని తిరస్కరించారు. శ్రీనివాసులురెడ్డి ఆ వార్తను ప్రచురించారు. సదరు మంత్రి తన మనుషులను నెల్లూరు టౌన్లోని పత్రికలు అమ్మే కొట్లవద్ద వుంచి శ్రీనివాసులు రెడ్డి పత్రిక “కంచుకాగడా” పేపరు అమ్మకం కాకుండా ఆ పత్రికలనన్నింటినీ కొనివేయమని పురమాయించారు. శ్రీనివాసులు రెడ్డి విషయం తెలుసుకొని నెల్లూరు ట్రంకురోడ్డులో నిలబడి మంత్రి ఏ.సి.సుబ్బారెడ్డి కుమారుడు మద్రాసులో అరెస్ట్ అంటూ అరుస్తూ “కంచుకాగడా” పత్రికను తానే స్వయంగా అమ్మారు. అలాగే పేదలకు పంచమని విదేశాల నుండి మాజీ ముఖ్యమంత్రి నేదురుమల్లి జనార్ధనరెడ్డికి పంపే పాలపిండిని ఆయన మద్రాసు ఓడరేవులోనే అమ్ముకునేవాడు. అప్పుడు శ్రీనివాసులురెడ్డి “జాన్పాల్” (జనార్ధనరెడ్డి క్రిస్టియానిటీ వుచ్చుకుని పెట్టుకున్న పేరు) కొచ్చిన పాలపిండి ఏమయింది? అంటూ మొదటి పేజీలో ఒక వార్తను ప్రచురించారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ 1964లో రెండుగా చీలినప్పుడు శ్రీనివాసులురెడ్డి చనిపోయేంతవరకూ మార్క్సిస్టు పార్టీలోనే వున్నారు. అవిభక్త నెల్లూరు జిల్లా అంటే ప్రకాశం జిల్లాగా విడిపోయే వరకు వున్న అతిపెద్ద జిల్లా అయిన నెల్లూరు జిల్లా మోటార్ లేబర్ యూనియన్ జనరల్ సెక్రెటరీ (జిల్లా కమ్యూనిస్టు పార్టీ అనుబంధ కార్మిక సంస్థ)గా పనిచేశారు. వేలాదిమంది బస్ కార్మికులను కమ్యూనిస్టు పార్టీలోకి తీసుకొచ్చి వాళ్ళంతా పార్టీలో పనిచేయడంలో విశేషంగా కృషి చేశారు. ఆ బస్సు కార్మికుల హక్కుల కోసం బస్సు యాజమాన్యాలతో అనేక పోరాటాలు చేశారు.

ఉమ్మడి కమ్యూనిస్టు పార్టీలో పనిచేసే సమయంలో నెల్లూరు టౌన్లో మున్సిపల్ ఎన్నికలు జరుగగా శ్రీనివాసులు రెడ్డి బస్సు డ్రైవరుగా ఎన్.ఎం.ఎస్.బస్ సర్వీసులలో పనిచేసేవారు. ఆ సమయంలో కొన్ని వందల బస్సుల యజమాని అయిన మహబూబ్ ఖాన్ గారితో మున్సిపల్ కౌన్సిలర్ గా పోటీ చేసారు. ఆ సమయంలో పోటీ నుండి విరమించుకుంటే రెండు బస్సులు ఉచితంగా ఇస్తానని శ్రీనివాసులు రెడ్డిని మహబూబ్ ఖాన్ ప్రలోభపెట్టారు. ‘నాకు నా పార్టీ ముఖ్యం, నా కార్మికులు ముఖ్యం’ అని నిర్ద్వందంగా ఆయన ఇచ్చిన అవకాశాన్ని తిరస్కరించి ఆయనతో పోటీ చేశారు.

ఈ రోజుకీ దేశ వ్యాప్తంగా ప్రాచుర్యంలో వున్న పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య ఫోటో కంచుకాగడా శ్రీనివాసులు రెడ్డి తీసినదే! 60వ దశకంలో కొన్ని వేల ఫోటోలను దేశ వ్యాప్తంగా అందజేశారు. అత్యంత నిజాయితీపరుడైన పాత్రికేయునిగా పేరు తెచ్చుకున్నారు. ఆయన తన సంతానానికి చిల్లిగవ్వనుగానీ సెంటు స్థలాన్నిగానీ ఇవ్వలేదు. తాను పేదరికాన్ని అనుభవించి, అదే పేదరికాన్ని తన కుటుంబానికి వారసత్వంగా ఇచ్చి తుదిశ్వాస విడిచారు. ఆయన ఆఖరి రోజులలో డా.రామచంద్రారెడ్డి ప్రజా వైద్యశాల అరుగులపైనే జీవనం సాగించారు. సోపలిస్టు సమాజం ఏర్పడనిదే ఈ దేశంలో పేదరికానికి విముక్తి కలగదనే బలమైన విశ్వాసంతో గడిపిన వ్యక్తి కంచుకాగడా శ్రీనివాసులు రెడ్డి. 2001 ఏప్రిల్ 1వ తేదీన ఆయన చనిపోయారు.

కాటూరు రాజగోపాలరెడ్డి

జక్కా శేషమ్మ

నెల్లూరుజిల్లా కందమూరు గ్రామంలో భూస్వామి కుటుంబంలో కాటూరు రాఘవరెడ్డికి ద్వితీయ సంతతిగా జన్మించారు. అదే జిల్లాలోని పొట్టేపాళెం గ్రామంలో మేనమామగారయిన గోవుల రామిరెడ్డి ఇంట్లో పెరిగి, అక్కడ చదువుకునే రోజుల్లో తన చిన్ననాటి మిత్రుడయిన పద్మనాభయ్య సాంగత్యంలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ సాహిత్యం బాగా చదివారు. సోషలిజం వచ్చేస్తుంది. స్వంత ఆస్తులు అవసరం రాదు అని అంటుండే వారు.

కొన్ని కారణాల వల్ల తిరిగి స్వగ్రామమైన కందమూరు వెళ్ళారు. ఆయన రాకముందు ఏం అన్యాయం ఎవరికి జరిగినా ఎవరూ పెద్ద మనిషిగా వ్యవహరించి తీర్పు చెయ్యగలవారు లేరు. కానీ ఈయన ఆ వూరు వెళ్ళాక ఎవరికీ ఏ అన్యాయం చెయ్యనివ్వలేదు. కుటుంబంలో జ్యేష్ఠ పుత్రుడుగా ఆస్తిని 3 భాగాలుగా చేసి మొదట చిన్న తమ్ముడు బాలకృష్ణారెడ్డిని కోరుకొమ్మని, తర్వాత పెద్ద తమ్ముడు చంద్రశేఖరరెడ్డిని కోరుకొమ్మని, చివర మిగిలిన చవిటి పొలం భాగం తాను తీసుకొన్నారు. పండించేవాడిని బట్టే పొలం పండుద్ది అని చెప్పేవారు. గ్రామస్తుల ప్రయోజనాలకు కరెంటు కావాలన్నా, బడి కట్టించాలన్నా, ఏ వ్యవహారమయినా తానే పత్రాలు తయారు చేసి అధికారులతో మాట్లాడి పని అయ్యేదానికి శ్రమపడేవారు.

కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యత్వం తీసుకోలేదు కానీ పద్మనాభయ్య మిత్రత్వంలో సభ్యుని కన్నా ఎక్కువగా చేసేవారు. ధీశాలి, గుండె నిబ్బరం కలవాడు. తన చెల్లెలు శకుంతలమ్మను, తమ్ముడు బాలకృష్ణారెడ్డిని గుంటూరు జిల్లా మంతెన వారిపాళెంలో అజయ్‌ఘోష్ డ్రిస్సిపాల్‌గా వ్యవహరించి చంద్ర రాజేశ్వరరావు, నాగేశ్వరరావు తదితర 8 మంది స్థాపించిన బడిలో చేర్చించారు. 80 సంవత్సరాల క్రితం ఓ పెద్ద కుటుంబంలో నుండి పసి పిల్లలను అంతదూరం పంపి చేర్పించాడంటే ఆయనకు అభ్యుదయం పట్ల ఎంత నిబద్ధత, నమ్మకం ఉందో అర్థమవుతోంది.

అప్పట్లో కాంగ్రెస్ అభ్యర్థి ఎ.సి. సుబ్బారెడ్డిపై డా.పుచ్చలపల్లి రామచంద్రారెడ్డి పోటీ చేసి పార్టీ ప్రచారానికి పల్లెలకు వెళ్ళేవారు. ఆయన మీద ప్రజలకు అభిమానం గుండెలనిండా ఉన్నా ధైర్యం చేసి ముందుకు రాలేక మర్యాదలు చేయలేక పోయేవారు. భూస్వాముల దౌర్జన్యాలు, ఆగడాల వల్ల గొల్ల కందుకూరు గ్రామంలో అడుగుపెట్టనివ్వలేదు. మహమ్మదాపురంలో మంచినీళ్ళు కూడా ఇవ్వనీలేదు. కానీ గోపాలరెడ్డి మంది మార్ఫలాన్ని వేసుకొని కందమూరు వచ్చారు. ఎందువల్లంటే చుట్టు పక్కల గ్రామాల్లో కమ్యూనిస్టు పార్టీ ప్రచారం చేయడాన్ని ఎసి సుబ్బారెడ్డి అడ్డుకున్నారు కనుక అలా వచ్చారు. సుబ్బారెడ్డి ప్రచారానికొస్తే గోపాలరెడ్డి హుందాగా అనుమతించారు. “ మేం మీలా కాదు, జెండా నాటండి, మీటింగ్ చెప్పండి. మేమూ వింటాం.” అన్నారు. అంతే సుబ్బారెడ్డి మీటింగ్ పెట్టకుండానే వెళ్ళిపోయారు. వివరీతమయిన జనాభిప్రాయం గల అభ్యర్థి అయినా భూస్వాములు జులుం, దౌర్జన్యాలతో పేదవాళ్ళను బందెల దొడ్లోకి తోలి, పెద్దవాళ్ళు మాత్రం ఓట్లు గుడ్డుకొని ఏ.సి.సుబ్బారెడ్డిని గెలిపించుకున్నారే కానీ ఎప్పటికయినా గోపాలరెడ్డితో ఇబ్బందే అని గ్రహించారు. ఎంతటివారయినా లెక్కచేయకుండా నిజాయితీగా గ్రామంలో తీర్పులు చెప్పడంలో తానే సాటి అనిపించుకున్నారు. అందువల్ల కొందరు దుష్టులు 1957 జులై 21న రాత్రి 10 గంటలు దాటాక మంచి నిద్రలో ఆరుబయట పడుకొని ఉన్న వ్యక్తిని చుట్టుముట్టి మూడు వైపుల నుంచి బరిశలతో పొడిచారు. వారి చేతిలో నుంచి ఒక బరిశ లాక్కొని వారిని తరిమివేశారు. డా.రామచంద్రారెడ్డి దగ్గర వైద్యం చేయించుకుంటే బతుకుతానని తెలిసి కూడా ఆదర్శం కోసం ప్రభుత్వ ఆసుపత్రిలో చేరారు. వారిమీద కేసు నడపాలని పిలిచి మరణ వాంగ్మూలం ఇచ్చారు. కానీ ప్రభుత్వ అండదండలతో దుండగులు హత్యానేరాన్నుంచి బయటపడ్డారు. ఆయన ప్రభావంతో ఆయన చెల్లెలు శంకుతలమ్మ కమ్యూనిస్టుగా పనిచేసే గోవుల పిచ్చిరెడ్డిని వివాహం చేసుకున్నది. గోవుల పిచ్చిరెడ్డి చెల్లెలు నాగభూషణమ్మను గోపాలరెడ్డి వివాహం చేసుకున్నారు. వారిద్దరూ ఆయన మేనమామ గోవుల శంకరరెడ్డి పిల్లలు. ఆయనకు రఘునాథరెడ్డి కుమారుడు మాదరాజు గూడూరు గ్రామంలో ప్రజల మనిషిగా ఉన్నారు. పెద్ద కుమార్తె సుజాతమ్మ మేనమామను చేసుకొని సామాన్య గృహిణిగా జీవిస్తుంది. రెండవ కుమార్తె శారద తెలుగులో డాక్టరేట్ చేసి యూనివర్సిటీ ప్రొఫెసర్ గా పనిచేసి రిటైర్ అయింది. చిన్న కుమార్తె కుసుమకుమారి మతాంతర వివాహం చేసుకొని కుట్టి విద్యాసంస్థలు నడుపుతున్న లతీఫ్ తో జీవితం ఆదర్శప్రాయంగా గడుపుతోంది. కాలేజీ లెక్చరర్ గానూ, డ్వాక్రా కోఆర్డినేటర్ గానూ, వయోజన విద్యా సూపర్ వైజర్ గానూ సేవలందించింది. వయోజన విద్యలో వెనుకబడిన జిల్లాను ప్రథమ స్థానానికి వచ్చేలా కృషి చేసింది.

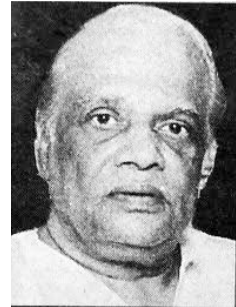
కోడం తొక్కెనే కళాయుధులు

నెల్లూరు జిల్లాలో 'ప్రజా కళలకు' సుదీర్ఘ చరిత్ర ఉంది. 'మనసు కవి' గా అందరికీ తెలిసిన ఆచార్య ఆత్రేయ తన రచనలతో ప్రజల చూపు ఎర్రజెండావైపు మళ్ళీలా చేశారు. ఈ జిల్లా వాసి కాకున్నా శ్రీశ్రీ జీవితమూ ఈ జిల్లాతో ఎంతో కొంత పెనవేసుకు పోయింది. కళాయుధంతో కదం తొక్కిన కళాకారులూ, కలంతో కమ్మూనిస్తు భావజాలాన్ని ఉరకలెత్తించిన కవులూ ఈ జిల్లాలో ఉన్నా అందరి వివరాలూ సేకరించలేకపోయాం. దొరికిన అతి కొద్దిమంది వివరాలను ఇందులో ఇస్తున్నాం.

కలం యోధుడు ఆత్రేయ

కుర్రా ఉషారాణి

మనసు కవిగా పేరుగాంచిన ఆచార్య ఆత్రేయ నెల్లూరీయుడే. ప్రజాతంత్ర ఉద్యమాలకు కలం దన్నుగా నిలిచిన ఆత్రేయలో సినిమా సాహిత్యానికి భిన్నమైన కోణంలో మరో పార్శ్వం కనపడుతుంది. ఆత్రేయ అసలు పేరు కిళాంబి వెంకట నరసింహాచార్యులు. సూళ్లూరుపేట తాలూకా మంగళంపాడులో 1921 మే 7న జన్మించారు. తండ్రి కృష్ణమాచార్యులు, తల్లి సీతమ్మ. మనసు ఆర్థతను హృద్యంగా చెబుతారని ఆత్రేయకు పేరు. అందుకనే ఆయనను 'మనసు కవి' అన్నారు. ఈ ఆర్థత వెనుక ఆయన రచనా వ్యాసంగపు తొలినాళ్లలో ప్రభావం చూపిన అభ్యుదయ భావజాలాల నీడ కనిపిస్తుంది. 'కళ కళ కోసం కాదు. ప్రజల కోసం' అనే నినాదంతో ఏర్పడిన ప్రజానాట్య మండలిలో ఆత్రేయ దీర్ఘకాలం పని చేశారు. బ్రిటీష్వారి ఆధిపత్యం, స్వాతంత్ర్య పోరాటం, జాతీయ ఉద్యమ ప్రభావం కలిగించిన చైతన్యం ఆత్రేయనూ కదిలించింది. ఈ వాతావరణంలో 1940 నాటికి మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతాలూ, భౌతికవాదం యువకులను ఆకర్షించాయి. 1942 - 50 మధ్య నాటక రంగం గట్టిగా వేళ్లూనుకుని ప్రజల్లో మమేకమైంది. అదే ప్రజానాట్య మండలి ఉద్యమం. భూమి కోసం, భుక్తి కోసం, పేదల విముక్తి కోసం సాగించిన పోరాటాలకు

అది అండగా నిలబడింది. శ్రామిక జన సంస్కృతి నేపథ్యంగా ఆంధ్ర నాటక రంగానికి నూతన వెలుగును ప్రసాదించింది. ఆ వెలుగులో ఉత్తేజం పొంది ప్రభావితమైన వారిలో ఆత్రేయ ఒకరు.

ఆత్రేయ రచయితే కాక దర్శకులు కూడా. కొండముది గోపాల రాయశర్మ రాసిన ఎదురీత నాటక ప్రదర్శనలో ఆత్రేయలోని ప్రతిభను గుర్తించినవారు కోగంటి గోపాలకృష్ణయ్య. ఈ పరిచయం తదుపరి గరికపాటి రాజారావు వంటి వారిని పరిచయం చేసింది. అనంతర కాలంలో పరివర్తనం, ఎన్ జి ఓ, ఈనాడు, డాక్టర్ కోట్నీసు విశ్వశాంతి, ఎవరుదొంగ, కప్పలు తదితర రచనలు చేశారు. సమాజంలోని సమస్యలను తన నాటకాలలో చక్కగా ప్రస్తావించేవారు. వీరు రాసిన పరివర్తన, ఎన్ జి ఓ నాటకాలు ఆంధ్ర నాటక కళా పరిషత్ అవార్డులను గెలుచుకున్నాయి. స్వాతంత్ర్యానంతరం దేశంలో చెలరేగిన హిందూ ముస్లిం ఘర్షణల నేపథ్యంగా 'ఈనాడు' అనే నాటకాన్ని, విశ్వశాంతి కాంక్షతో 'విశ్వశాంతి' నాటకాన్ని రాశారు. వీరి నాటకాలలో కనిపించే సంఘ చిత్రణ వెనుక ప్రజానాట్య మండలి ఆలోచనా ధోరణి ఉండేది. ఒక రకంగా చెప్పాలంటే కిళాంబి వెంకట నరసింహాచార్యులనే ఒక సాధారణ రచయిత అనంతరకాలంలో ఆచార్య ఆత్రేయ కావడానికి ఉత్సాహాన్ని, ప్రోత్సాహాన్ని సంఘంలో గుర్తింపును తీసుకొచ్చింది మాత్రం ప్రజానాట్య మండలే. ఈ సంస్థ ఇచ్చిన అవగాహన ఆయనలోని అభ్యుదయ ఆలోచనలకు పదును పెట్టింది. ఒక మంచి అంశం దొరికితే దానిలోని సామాజిక కోణాన్ని అర్థవంతంగా మలిచే సామర్థ్యమున్న రచయిత ఆత్రేయ. దాదాపుగా అన్ని రచనల్లోనూ జీవిత సమస్యలనే ప్రతిబింబించారు.

1952 ఎన్నికల సందర్భంగా ఆత్రేయ ఎవరు దొంగ అనే నాటకం రాశారు. ఒక పేదవాడు ఆకలికి తట్టుకోలేక భార్య పిల్లల బాధ చూడలేక ఒక హాస్టల్లో పట్టెడు అన్నం దొంగిలిస్తాడు. జనం అతని వెంటపడతారు. నిజాయితీ పరుడైన పోలీస్ ఇన్ స్పెక్టర్ విచారణలో పేదవాడికి అన్నం ఎందుకు దొరకడం లేదో స్పష్టమౌతుంది. పట్టెడు మెతుకులు దొంగిలిస్తే దొంగ అని అన్నప్పుడు ఈ సమాజాన్ని నిలుపు దోపిడీ చేస్తున్నవారిని ఏమని పిలవాలి అనే ప్రశ్నను రేకెత్తిస్తుంది నాటకం. ఈ నాటకాన్ని దామరమడుగు కళా నిలయం ఆధ్వర్యంలో రాజారామ్ దర్శకత్వంలో నెల్లూరు కోవూరు తాలూకా గ్రామాలన్నింటా ప్రదర్శించారు. ప్రజానాట్య మండలి మైపాడులో శిక్షణా శిబిరాన్ని నిర్వహించిన సందర్భంలోనూ ఆత్రేయ పాల్గొని నాటకాలు రాసి దళాలకు ప్రచార సహకారం అందించారు. వాస్తవికత ఆత్రేయ నాటకాలకు ఊపిరి. పస్తు స్వీకరణలోనూ ఈ వైవిధ్యం కనపడేది. దేశం కోసం ప్రాణాలర్పించిన విప్లవ వీరుల జీవితాల నుంచి ఉత్తేజం పొందిన వారిలో ఆత్రేయ కూడా ఉన్నారు. మితవాద కాంగ్రెస్ నాయకుల చాదస్తపు విధానాలతో విసుగెత్తినవారు

ఎందరో యువజనోద్యమం పట్ల ఆకర్షితులయ్యారు. ఇది రకరకాల రూపాలలో వ్యక్తమయ్యేది. ఆత్రేయ రాసిన ఆనాటి పలు నాటకాల్లో ఇదే కనిపిస్తుంది. ఆత్రేయ రచయిత మాత్రమే కాదు. మంచి నటుడు కూడా. కమ్యూనిస్టుపార్టీ, దాని ప్రజా రంగాలపై కొంత నిర్బంధంపెరిగిన తర్వాత చాలామంది లాగానే ఆత్రేయ కూడా సినిమా రంగానికెళ్లారు. ఎన్నో సినిమాలకు ఆత్రేయ మంచి పాటలే కాక మాటలూ రాశారు. మనసుపై ఎన్నోరాసి మనసు కవిగా ముద్రపడిన ఆత్రేయ అవకాశం దొరికినప్పుడు తన ధోరణి ప్రదర్శించారు. 'కారులో షికారుకెళ్లే పాలబుగ్గల పసిడి జాణా...' అంటూ కొందరి సుఖం వెనుక ఎందరి కష్టముందో ఆ పాటలో విన్పించారు. కష్టాలు, పరిష్కారాలు, సామాజిక నేపథ్యం వంటి ఓనమాలను ఆత్రేయకు నేర్పింది అభ్యుదయ ఉద్యమం. ఎంతో గొప్పపేరు తెచ్చుకున్న అలాంటి ఆత్రేయ మన నెల్లూరీయుడు కావడం ఆనందమే మరి.

చిత్ర హింసలకు దడవని

ప్రజాకళాకారుడు

రాజన్న

ఉన్నం బసవయ్య

బ్రిటీష్ సామ్రాజ్య వాదుల ముప్పురపాలనలో నిర్బంధాలకూ, చిత్రహింసలకూ లొంగక మొక్కవోని దీక్షతో స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ముందుకు సాగిన అలనాటి ప్రజాకళాకారుడు రాజన్న. జిల్లా ప్రజలు 'రాజన్న'గా పిలిచే ఆయన అసలు పేరు కొల్లుకుదురు రాజగోపాలరెడ్డి.

నెల్లూరు జిల్లా కోవూరు తాలూకా మోడేగుంట గ్రామంలో 1920 జనవరి 21న జన్మించిన రాజన్న చిన్న వయస్సునుండే కళలపట్ల ఆసక్తితో పాటలు పాడేవారు. పండరి భజనల్లో పాల్గొనేవారు. నాటికలు వేసేవారు. 1935 నాటికే సతీసావిత్రిలో యమధర్మరాజుగా, ఎవడు దొంగలో ఎస్బిగా, లవకుశలో లక్ష్మణుడిగా, కృష్ణలీలలో వసుదేవుడిగా, పౌరాణిక పాత్రలు వేసి మెప్పించారు. "ప్రేమలీలలు" సాంఘిక నాటకంతో మొదలై అనేక నాటికలు, నాటకాల్లో నటించి దర్శకత్వం వహించి ప్రదర్శనలిచ్చారు.

1937లో బ్రిటీష్ పాలనలో జరిగిన అసెంబ్లీ ఎన్నికల్లో బ్రిటీష్ అనగల జస్టీస్ పార్టీ అభ్యర్థికి పోటీగా నిలబడ్డ జాతీయ కాంగ్రెస్ అభ్యర్థి బెజవాడ గోపాలరెడ్డిని గెలిపించవలసిందిగా కోరుతూ కళల ద్వారా ప్రచారం చేశాడు. "స్వతంత్ర భారతి" పత్రిక చదువుతున్నాడని పసిగట్టిన బ్రిటీష్ పాలకులు రాజన్నను నిర్బంధించి తీసుకెళ్ళి "ఈ పత్రిక నీకెలా వచ్చింది. ఎవరు పంపించారు? దీనిని ఎవరు నిర్వహిస్తున్నారు?" లాంటి యక్ష ప్రశ్నలు వేసి చిత్ర హింసలు పెట్టారు. అయినప్పటికీ వెరవకుండా 'నాకు తెలీదు. పత్రిక నచ్చింది చదివాను. అంతే' అన్నారు. పత్రికా రహస్యం బయటపెట్టలేదు. రాజన్నలో ఉన్న స్వతంత్ర భావాలను కళా నైపుణ్యాన్ని, జాతీయోద్యమ స్ఫూర్తిని గమనించిన కమ్యూనిస్టు నాయకులు బస్వారెడ్డి శంకరయ్య రాజన్నను కలిశారు. దేశానికి స్వాతంత్ర్యం రావాలన్నా, ప్రజల రాజ్యం కావాలన్నా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో కళల ద్వారా ప్రచారం చేయమని

కోరారు. అందుకు అంగీకరించిన రాజన్నకు రాజకీయ చైతన్యం కలిగించారు. తరువాత రాజన్న కమ్యూనిస్టు కార్యకర్తగా ఎదిగారు.

1941లో తన గ్రామం చుట్టుపక్కల గ్రామాలలో వ్యవసాయ కూలీల దుర్భర జీవితాలను పరిశీలించారు. కూలి పెంపు కోసం పాటలు, కళల ద్వారా ప్రచారం చేసి ప్రజలను చైతన్యంపంతుల్ని చేశాడు. కూలీల చేత సమ్మె చేయించారు. తన బాణీలో “దినమానికలతో కూలన్నా నీ పొట్టెట్టగడుచురో ఓరన్నా” లాంటి పాటలు పాడేవారు. కూతల కాడలో తిరిగి పాటలు పాడి సభలు జరిపి ప్రచారం చేస్తున్న రాజన్నకు ఒక పక్క భూస్వాముల బెదిరింపులు ఎదురయ్యాయి.

మరోపక్క బ్రిటీష్ సైనికులు రాజన్నను వెతికి పట్టుకుని ఆరెస్టు చేసి చిత్రహింసలు పెట్టారు. కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ నిర్మాత పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య గ్రామం అలగానిపాడు కోవూరు తాలూకాలో రాజన్న గ్రామానికి దగ్గరగానే ఉంది, సుందరయ్య నిర్మించిన వ్యవసాయ కార్మికోద్యమం కూలినమ్మె, సభలు రాజన్నకు మరింత ప్రేరణనిచ్చాయి. రాజన్న కళారూపాలు, కార్యకలాపాలు చూసిన బ్రిటీష్ వాళ్లు రాజన్నను వెంటాడుతూనే ఉన్నారు. మళ్ళీ ఆరెస్టు చేసి కావలి సబ్ జైలులో నాయకుల జాడ చెప్పమని వేధించారు. నోరు విప్పని రాజన్నను చిత్రహింసలు పెట్టారు. భరించాడే గాని, రహస్యాలు బయటపెట్టలేదు. నెలరోజులు చిత్రహింసలు పెట్టి తర్వాత వదిలిపెట్టారు. విడుదలైన రాజన్న రెండో ప్రపంచ యుద్ధానికి వ్యతిరేకంగా పాటలు పాడుతూ ప్రచారం చేశాడు. యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రచారం చేస్తున్నాడు.

1943లో పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య తమ్ముడు డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డి ప్రోత్సాహంతో డాక్టర్ గరికిపాటి రాజారావు కృష్ణాజిల్లా, పెనమలూరు, పోరంకి గ్రామాలు కేంద్రంగా చేసుకుని వైద్యం చేస్తూనే ప్రజానాట్యమండలిని స్థాపించి పిల్లలకు, యువకులకు పాటలు, కోలాటం, నృత్యం, నాటికలు నేర్పించి ప్రదర్శింపచేశారు. డాక్టర్ రాజారావు, డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డి మద్రాసులో డాక్టర్ కోర్పు చదువుతూ కాలేజీలో నాటికలు ప్రదర్శించేవారు. అక్కడే స్వాతంత్రోద్యమ బీజాలు పడ్డాయి.

ప్రజానాట్యమండలి కార్యకలాపాల ప్రభావం, డాక్టర్ గరికిపాటి రాజారావు కళారూపాలు రాజన్నపై ప్రభావం చూపాయి. అప్పటికే ప్రజా కళలు ప్రదర్శిస్తున్న రాజన్న బృందానికి కోవూరు తాలూకా పురిణి గ్రామంలో బస్వారెడ్డి శంకరయ్య ప్రోద్బలంతో పరుచూరి రామకోటయ్య, మిక్కిలినేని ద్వారా బుర్రకథ శిక్షణ ఇచ్చారు. డాక్టర్ గరికిపాటి రాజారావు ప్రజానాట్యమండలి దళంలోని సభ్యులు కోగంటి గోపాలకృష్ణయ్య, నెల్లూరు జిల్లా మైపాడు గ్రామంలో బొల్లి ముంత శివరామకృష్ణ రచించిన “గెరిల్లా యోధులు” బుర్రకథ శిక్షణ ఇచ్చారు. సుంకర వాసిరెడ్డి రాసిన “కష్టజీవి” బుర్రకథ రాజన్న నేర్చుకున్నారు. తాను కథకుడుగా, చేవూరు వెంకయ్య, దువ్వూరు కోటయ్య వంతలుగా, బుర్రకథ దళంగా శిక్షణ పొంది అనేక కథలు చెప్పారు. నెల్లూరు, చిత్తూరు, కడప జిల్లాల్లో విస్తృతంగా బుర్రకథలు

చెప్పారు. తెలంగాణా రైతాంగ సాయుధ పోరాటం జరుగుతున్న రోజుల్లో కళాకారులు అనేకసార్లు అరెస్టులకు, నిర్బంధాలకు గురయ్యారు. రాజన్న దళానికీ ఇవి తప్పలేదు.

ఒక దఫా అరెస్టు చేసి కావలి దగ్గర చింతలదీవి పోలీసు క్యాంపులో నిర్బంధించి చిత్రహింసలు పెట్టారు. బ్రిటీష్ సైనిక మూకలు రాజన్నను “నువ్వు ఏం చేస్తుంటావురా? గెరిల్లా పోరాటం చేస్తావా? నీదగ్గర తుపాకులున్నాయా? ఎక్కడరా అవి” అంటూ కొట్టారు. నాకు తెలియదు. నేను పాటలు పాడతాను, బుర్రకథలు చెబుతాను అనగానే ఏమని పాడతావురా, బుర్రకథ చెప్పరా అని గద్దించారు. ఆయనేమాత్రం సంకోచించకుండా “రామాపురమను గ్రామంలోనా రాజిల్లనొక పల్లె” అంటూ పాడుతుండగానే... “ఏంటిరా పాడమంటే పాడటమేనా” అంటూ బాదారు. బాధలు భరిస్తూ నోరు విప్పని రాజన్నను “పాడరా పాడు” అంటూ మళ్ళీ కొట్టారు. పాడమంటే మాముందు పాడతావటరా అని కొట్టేవాళ్ళు, పాడకపోతే పాడలేదని కొట్టేవాళ్ళు. బాధలు భరించాడే గాని రాజన్న తన నాయకుల జాడ చెప్పలేదు. తన పాటల్లో విప్లవగీతాలు, బుర్రకథలు మానుకోలేదు.

ఇది 1947లో జరిగింది. బుర్రకథతో పాటు “పోతుగడ్డ” నాటకం తనే దర్శకత్వం వహించి నటించి ప్రదర్శించారు. తర్వాత కాలంలో నాటి నెల్లూరు జిల్లా కనిగిరి(నేటిప్రకాశం జిల్లా) లో జరిగిన అభ్యుదయ నాటకపోటీల్లో రాజన్నదళం “పోతుగడ్డ” నాటకం ప్రదర్శించి డాక్టర్ గరికి పాటి రాజారావు ద్వారా బహుమతులందుకుంది. నాటకం పూర్తిగా చూసిన రాజారావు రాజన్న దళాన్ని అభినందించి కొన్ని సూచనలు చేశారు. 1975లో ఎమ్మెల్యే తర్వాత నెల్లూరు జిల్లా కళారూపాల్లో పాల్గొన్న రాజన్న ఎస్ఐగా నేను జిల్లా కలెక్టర్ గా, వి.శ్రీహరి రాసిన “తూర్పుఎర్రబారింది” నాటకం సిపిఐ (యం) ఆలిండియా మహాసభల్లో విజయవాడ, పి.డబ్ల్యు.డి. గ్రౌండ్ లో ప్రదర్శించాం. శ్రీహరి రాసిన మరో నాటకం “వేయిచేతులు కలపండి”లో కూడా రాజన్న నటించారు.

2013 నాటికి రాజన్న వయసు 93 సంవత్సరాలు. చిన్న నాటి నుంచి నేటి వరకు ప్రజా నాట్యమండలిని వీడలేదు. ధన్యజీవి రాజన్న. ఇప్పుడు తన స్వగ్రామం నెల్లూరు జిల్లా కోవూరు మండలం మోడేగుంట గ్రామంలో ఉంటున్నారు. రాజన్న అయిదుగురు కుమార్తెలకు పెళ్ళిళ్ళయ్యాయి. రాజన్న ఆయన భార్య మోడేగుంట గ్రామంలో ఉన్నారు. 2009లో జనవరిలో రాజన్నను కలిసినప్పుడు ప్రజానాట్య మండలి పాత విషయాలన్నీ చర్చించి కొత్త తరాన్ని ప్రజానాట్యమండలిలో చేర్చించి ప్రజాకళలు అగ్రకుండా ప్రదర్శించమని కోరాడు. ప్రజాకళాకారుడు రాజన్నకు జేజేలు. **(22-2-2009 న ప్రజాశక్తిలో ప్రచురితమైంది. 96 సంవత్సరాల వయసులో వున్న ఆయనకు ఏమీ వినపడదు. జ్ఞాపక శక్తి లేదు. తొలి తరానికి సంబంధించిన ఆయన జీవితంలో కొద్ది భాగాన్ని “ప్రజాశక్తి”లో ప్రచురించి ఉండటంతో దాన్నే ఇస్తున్నాం.)**

రాజకీయ (పిట్టల) దొర రాజారామ్

రాజారామ్ గా జిల్లా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో పేరు పొందిన ఆయన అసలు పేరు క్రిష్ణారెడ్డి రామచంద్రారెడ్డి. ఈయన స్వగ్రామం దామరమడుగు. ఆయన తన భార్య రాజమ్మ పేరును కలుపుకుని 'రాజారామ్' గా గుర్తింపు పొందారు. ఈయన తల్లి ప్రముఖ ప్రజా కళాకారునిగా పేరు పొందిన మోడేగంటకు చెందిన కొల్లుకుదురు రాజగోపాల్ రెడ్డి అక్క. తండ్రి బలరామిరెడ్డి. బలరామిరెడ్డికి నాటకాలంటే మహాప్రీతి. తండ్రి వేసి రామాయణంలో రాజారామ్ లవడిగా, చంద్రమోహన్ కుశుడుగా వేసేవారు. వీరిద్దరూ తొలుత జయప్రకాష్ నారాయణ, రామ్ మనోహర్ లోహియా నాయకత్వంలోని సోషలిస్టు పార్టీలో ఉండేవారు. వీరు కొద్ది రోజుల్లోనే దాని ప్రభావం నుంచి బయటపడ్డారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ వైపుకు వచ్చారు. 1951 నాటికి ఈయనకు పార్టీ సభ్యత్వం ఉంది. జిల్లాకు చెందిన ప్రముఖ కమ్యూనిస్టు నాయకులందరితోనూ ఈయనకు సంబంధం ఉంది. ఈయన పార్టీ వైపుకు రావడంలో ఆయన మేనమామ రాజగోపాల్ రెడ్డి ప్రభావం ఉంది. ప్రకాశం ఆర్డినెన్స్ ప్రకారం పార్టీపై నిషేధం వచ్చినప్పుడు జక్కా వెంకయ్యతో కలిసి కోవూరు జైల్లో రిమాండ్ లో ఉన్నారు. 1952 ఎన్నికల సందర్భంగా ప్రదర్శించిన 'ఎవరు దొంగ?' నాటకంలో ముఖ్యపాత్ర వేశారు. దానికి ఆయనే దర్శకత్వం వహించారు. ఈ నాటికను జిల్లాలో 20 చోట్ల ప్రదర్శించారు. 'నేటి భారతం' వీధి నాటికను శ్రీహరి రాసినా అందులో కొన్ని పాటలు రాజారామ్ రాశారు. ఇది ఆనాటి రాజకీయ పరిస్థితులను వివరిస్తూ సిపిఐ, సిపిఎం చీలికల చారిత్రక ఆవశ్యకతను వివరించే వరకు సాగేది. ఈ వీధి నాటికను జిల్లాలో సుమారు 100 చోట్ల ప్రదర్శించారు. రాజారామ్ ప్రదర్శనల్లో 'పిట్టల దొర' వేషం బాగా ఆకట్టుకున్న కళారూపం. నెత్తిపై టోపి, చేతిలో పిట్టలుకొట్టే తుపాకీతో పాటు దానికి తగిన రీతిలో వస్త్రధారణ ఉండేది. ఊరికి తగినట్టు ఆయన సంభాషణలు మార్చేవారు. పది మంది ఉండే ఉమ్మడి కుటుంబాల్లోకి, వీధి కూడళ్ళలో జనం నిలిచే చోటకు వెళ్ళి దీనిని ప్రదర్శించేవారు. ఆయన 'పిట్టల దొర' సంభాషణ రాజకీయంగా ప్రభుత్వ విధానాన్ని ఎండగట్టేవిధంగా ఉండేది.

“తారు రోడ్డు వేస్తే తారు చెప్పులకు అంటుకుంటుంది. గులక రోడ్డు వేస్తే గులక తేలి రాళ్ళు కాళ్ళకు గుచ్చుకుంటాయి. అందుకని ఏ చిక్కా లేకుండా మీ ఊరికి ప్రభుత్వం మట్టిరోడ్డు ఖాయం చేశాం.” ఇలా సాగే ఆయన మాటల్లో హాస్యం పాళ్ళు ఎక్కువగా ఉండేది. ఆ హాస్యంలో రాజకీయంగా ఆలోచింపజేసే సమాచారం ఉండేది.

“మా తాత గుమ్మడికాయంత బంగారం చేశాడు. దాన్ని కుక్క నాకింది. అందుకని ఆయన దాన్ని పారేస్తే స్వతంత్ర పార్టీ వాళ్ళు తీసుకున్నారు” అంటూ పరికుంటపాడులో ప్రదర్శన ఇస్తున్నప్పుడు ఆ ఊరి వాళ్ళు దాడికి వచ్చారు.

“నన్నిక్కడ కొడితే మా వాళ్ళు మిమ్మల్ని నెల్లూరులో కొడతారు” అంటూ బెదిరించి తిరిగి వచ్చారు. కమ్యూనిస్టు కళాకారునిగా ఇలా ప్రయాణించిన ఆయన గుండె జబ్బుతో చనిపోయారు. ఆయనకు నలుగురు కుమారులు, ఒక కుమార్తె ఉన్నారు. ఒకరు మినహా అందరూ పార్టీ సంబంధాల్లో ఉన్నారు.

తపస్వి డాక్టర్ ఎస్వీఎస్

‘కళ కళ కోసం కాదు’ అన్న డాక్టర్ గరిక పాటి రాజారావు అడుగుజాడల్లో నడిచారు. ‘వైద్యం ప్రజల కోసం’ అన్న డాక్టరు రామచంద్రారెడ్డి ఆశయాన్నీ స్వీకరించారు. ఈ రెండింటినీ కలగలిపి ఆచరించిన తపస్విగా డాక్టరు ఎస్వీఎస్ ప్రసాద్ గుర్తింపు పొందారు. ఆయన స్వగ్రామం కృష్ణా జిల్లా నాగాయలంక. ఆయన గుంటూరు మెడికల్ కాలేజీలో వైద్య విద్యనభ్యసించారు. గుంటూరులోని డాక్టరు జస్వంత్ ఆస్పత్రిలో కొంతకాలం పని చేశారు. దీర్ఘకాలిక లక్ష్యంతో అక్కడి నుంచి నెల్లూరులోని డాక్టరు రామచంద్రారెడ్డి ప్రజావైద్య శాలలో చేరారు. నెల్లూరులో చేరాక ఆయన వృత్తికి పరిమితం కాలేదు. ఒక వైపు వృత్తి ధర్మం నిర్వహిస్తూనే మరోవైపు పార్టీతోనూ, కళారంగాలతోనూ సంబంధం పెట్టుకున్నారు. వి.శ్రీహరి మార్గదర్శకత్వంలో నెల్లూరు జిల్లా ప్రజానాట్యమండలి అధ్యక్షునిగా పనిచేశారు. ఆయన రచయితగా తన కలానికి పదును పెట్టారు. నటునిగా వేదికలెక్కారు. దర్శకునిగా రాణించారు. ఆయన గాయకులు కూడా. సిపిఐ(ఎం) అఖిల భారత మహాసభ విజయవాడలో జరిగిన సందర్భంగా నెల్లూరు జిల్లా దళం ప్రదర్శించిన ‘తూర్పు ఎర్రబారింది’ నాటికలో ఎమ్మెల్యేగా నటించి ప్రశంసలందుకున్నారు. డాక్టరు రామ్ మెమోరియల్ ఆర్ట్స్ పేరుతో ఎస్వీఎస్ ఒక సంస్థను స్థాపించారు. తద్వారా కళారంగాన్ని విస్తృతం చేసే ప్రయత్నమూ చేశారు. కళారంగంలో ఆయన నిర్వహించిన పాత్రకు చిహ్నంగా నెల్లూరులోని అపోలో ఆస్పత్రి సమీపంలో నిర్మించిన ప్రజానాట్యమండలి నెల్లూరు జిల్లా కార్యాలయానికి డాక్టరు ఎస్వీఎస్ కళాభవన్ అనే పేరు పెట్టారు. ప్రజా వైద్యశాల వైద్యునిగా సర్టికల్ విభాగంలో ఆయన సేవలందించారు. ఆస్పత్రి సిబ్బందితో సన్నిహితంగా ఉండేవారు. నెల్లూరులోని ప్రజాసంఘాలతోనూ, స్వచ్ఛంద సంస్థలతోనూ విస్తృత సంబంధాలు పెట్టుకున్నారు. డాక్టరు అజయ్ కుమార్, డాక్టరు ఎస్వీఎస్ ప్రసాద్ లు వైనా వెళ్ళి ఆక్యూపంచర్ నేర్చుకుని వచ్చారు. ప్రజావైద్యశాలలో ఆక్యూపంచర్ వైద్యం కూడా చేశారు. అటు డాక్టరుగానూ, ఇటు ప్రజాకళాకారునిగానూ గుర్తింపు పొందుతూ ఎదుగుతున్న కాలంలో ఇన్ ఫిక్షన్ ద్వారా వచ్చిన జాండీస్ వ్యాధికి ఆయన గురయ్యారు. ప్రజావైద్యశాల బాధ్యత తీసుకుని ఆయనను మద్రాసులో చేర్పించి వైద్య సేవలందించినా జాండీస్ ఆయనను బలిగొంది. ఆయన యువకునిగా ఉండగానే 1992లో మృతి చెందారు. ఇటు ప్రజా ఉద్యమం, అటు ప్రజావైద్యశాల దీర్ఘకాలం ఆయన సేవలను పొందే అవకాశం కోల్పోయాయి.

కెవిఆర్

కమ్యూనిస్టు సాహితీ విశ్లేషకులుగా కెవిఆర్ కు రాష్ట్ర సాహితీకారుల్లో ప్రత్యేక గుర్తింపు ఉంది. కావలి జవహర్ భారతి కాలేజీలో పొలిటికల్ సైన్సు ప్రధానాచార్యులుగా ఉంటూ విద్యార్థుల్లో కమ్యూనిస్టు భావజాలాన్ని వ్యాపింపజేశారు. తొలుత అభ్యుదయ రచయితల సంఘంలో ఆ తరువాత విప్లవ రచయితల సంఘంలో ఉంటూ అనేక రచనలు చేశారు. కెవిఆర్ గా పిలువబడే వీరి పూర్తి పేరు కనుపూరు వెంకట (కెవి) రమణారెడ్డి. వీరి స్వగ్రామం కోపూరు తాలూకాలోని రేబాల. కనుపూరు చెంచురామిరెడ్డి, కావమ్మ దంపతులకు 1928లో భగత్ సింగ్ వర్ధంతి రోజున (మార్చి 23) పుట్టారు. వీరు విఆర్ కాలేజీలో చదువుతున్నప్పుడు ముందు సుభాష్ చంద్రబోస్ స్థాపించిన 'ఆజాద్ హింద్ ఫౌజ్' అనుయాయులుగా ఉన్నారు. ఆ తరువాత కమ్యూనిస్టుగా మారారు. వీరు విఆర్ కాలేజీలో చదువుతుండగా అటెండెన్స్ పిలిస్తే 'ఎస్ సార్' కు బదులు 'జై హింద్' అని పలికారు. పాలకవర్గం ఇందుకు అభ్యంతరం చెప్పినా ఆయన తన విధానాన్ని మార్చుకోలేదు. ఇక్కడ విద్యాభ్యాసం పూర్తయ్యాక ఆంధ్ర యూనివర్సిటీలో ఎంఎ చేశారు. ఐఎఎస్ కు ప్రిపేర్ అయి లిఖిత పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులయ్యారు. అప్పటికే ఆయనకు ఆజాద్ హిందూ ఫౌజ్ తోనూ, కమ్యూనిస్టు పార్టీతోనూ ఉన్న సంబంధాల రీత్యా ఐఎఎస్ కు ఎంపిక చేయలేదు. దీంతో ఒంగోలు శర్మ కాలేజీలో లెక్చరర్ గా చేరారు. కావలి జవహర్ భారతి కళాశాల రెక్టార్ దొడ్ల రామచంద్రారెడ్డి ఆహ్వానం మేరకు కావలి కాలేజీకి మారారు. ఆ తరువాత మళ్ళీ ఎంఎ పొలిటికల్ సైన్సు పూర్తి చేసి 'రాజకీయ శాస్త్రం' విభాగపు ప్రధానాచార్యులుగా నియమితులయ్యారు. కళాశాలలో పనిచేస్తూ నియమబద్ధ జీవితం గడిపారు. తాలూకా తొలితరం నాయకులైన పివి సుబ్బారావు, గడ్డం కోటారెడ్డిలతోనూ ఇదే కాలేజీ విద్యార్థిగా, ఆ తరువాత లెక్చరర్ గా, ప్రొఫెసర్ గా, చరిత్ర పరిశోధకులుగా గుర్తింపు పొందిన వకుళాభరణం రామకృష్ణతోనూ తదనంతరం పార్టీ నాయకులైన వి.శ్రీహరి, గణపతిలతోనూ సన్నిహితంగా ఉండేవారు. పరిచయం ఉన్న కమ్యూనిస్టులతో ఎంతో కలివిడిగా ఉండేవారు. ఇంటికిచ్చిన వారిని ఆదరించేవారు. అయినా వీటన్నింటినీ మించి మార్క్సిస్టు దృక్పథంతో సాహిత్యాన్వేషణ చేసేవారు. సహజంగా మిత భాషి, అది పనిగా కొత్తవారితో పరిచయాలు పెంచుకునేవారు కాదు. కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం చీలిన తరువాత 1969 వరకూ అభ్యుదయ రచయితల

సంఘం(అరసం)లో ఉన్నారు. 1970లో విప్లవ రచయితల సంఘం(విరసం)లో చేరారు. ఎమర్జెన్సీ కాలంలో వీరిని అరెస్టు చేసి నెల్లూరు జైల్లో 17 నెలల పాటు నిర్బంధంలో ఉంచారు. ఎమర్జెన్సీ ఎత్తేశాక విడుదల చేశారు. విరసం ఆ సంస్థ వ్యవస్థాపక కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. 1949లో వీరికి వివాహం అయింది. వీరి పిల్లలు డాక్టర్ వసుంధర (విజయవాడ), డాక్టర్ రవీంద్రనాథ్ (నెల్లూరు), శరత్ చంద్ర (ఎపిఎస్ఆర్డీసీలో పిఆర్ఓ).

జవహర్ భారతి కాలేజీ గురించి కొంత....

కావలి జవహర్ భారతి కళాశాల గురించి కూడా కొంత చెప్పాల్సి ఉంది. విశ్వోదయ సంస్థల్లో భాగమైన దీనిని డిఆర్గా పిలవబడే దొడ్ల రామచంద్రారెడ్డి ప్రారంభించారు. ఆయన సోషలిస్టు భావాలు కలిగిన వ్యక్తి. డాక్టర్ రామచంద్రారెడ్డి ప్రభావంతో ఈ విద్యాసంస్థలను ప్రారంభించారు. నెల్లూరులో చదువుకుంటూ కమ్యూనిస్టు భావజాలం కలిగిన వి. శ్రీహరి జవహర్ భారతి కళాశాలలో చేరారు. పత్తిపాటి వెంకటేశ్వర్లు (ఆ తరువాత వీరు హైదరాబాద్లో న్యాయవాద వృత్తిలో స్థిరపడ్డారు. పౌరహక్కుల ఉద్యమ నాయకులుగా గుర్తింపు పొందారు) కార్యదర్శిగా, శ్రీహరి, వకుళాభరణం రామకృష్ణ సభ్యులుగా 1953లో శాఖ ఏర్పడింది. మద్రాసులో పనిచేస్తూ ఈ కాలేజీకి వచ్చి ప్రిన్సిపాల్గా పనిచేసిన ఎం. పట్టాభిరామి రెడ్డి కూడా సోషలిస్టు భావాలతో ప్రారంభమై కమ్యూనిస్టు అభిమానిగా ఉండేవారు. రాఫూరుకు సమీపంలోని గుండవోలు గ్రామంలో పుట్టిన వీరు మద్రాసులో ఉద్యోగం చేస్తూ డిఆర్ ద్వారా ఇక్కడికొచ్చారు. కమ్యూనిస్టు భావజాలం కలిగిన ఎంజె మాణిక్యరావు ఇక్కడ లెక్చరర్గా పనిచేస్తూ ఉపాధ్యాయ నియోజకవర్గం నుంచి ఎంఎల్సిగా ఎన్నికయ్యారు. మరో లెక్చరర్ కృష్ణ స్వామి కూడా ఇదే భావజాలం కలిగిన వారు. చరిత్ర పరిశోధకులుగా ఖ్యాతిగాంచిన వకుళాభరణం రామకృష్ణ ఇదే కళాశాలలో లెక్చరర్గా పనిచేసి ఆ తరువాత ఉస్మానియా వర్సిటీకి ప్రొఫెసర్గా వెళ్ళారు. సమాజం కోసం ఏదో ఒకటి చేయాలనే భావాలతో ఈ కాలేజీలో చేరిన అనేక మందిని వీరు కమ్యూనిస్టు భావజాలం వైపుకు ప్రభావితం చేశారు. అలా తయారైన వారిలో పత్తిపాటి వెంకటేశ్వర్లు(వి. రామకృష్ణ సమకాలికులు), సుధాకర్, పాటూరు రామయ్య (ప్రస్తుత సిపిఎం కేంద్ర కమిటీ సభ్యులు) బి.వి రాఘవులు (ప్రస్తుత సిపిఎం రాష్ట్ర కార్యదర్శి, పొలిట్బ్యూరో సభ్యులు), వి. శ్రీనివాసరావు (సిపిఎం కేంద్ర కార్యదర్శి వర్గ సభ్యులు), వి.వెంకటేశ్వర్లు (ప్రజాశక్తి), నెల్లూరు జిల్లా ఉద్యమ నిర్మాణంలో పనిచేస్తున్న సిపిఎం నాయకులు టిపి భానురాజు, శ్రీరాములు, మాల్వ్యాద్రి, కె.జనార్ధన్రెడ్డి, ఎం.మోహన్రావు, గోగుల శ్రీనివాసులు ఈ కళాశాలలో చదువుతూ కమ్యూనిస్టు భావజాలం వైపు ఆకర్షితులైన వారే. ఫలితంగా ఈ కళాశాలకు 'కమ్యూనిస్టుల తయారీ కార్యాలయ' అనే పేరు స్థిరపడింది. బి.వి. రాఘవులు ఇక్కడ చదువుతున్నప్పుడే మార్క్సిస్టు అధ్యయనం చేశారు. అనేక మందితో చేయించారు. ఇక్కడే పార్టీ సభ్యత్వం పొందారు. పూర్తి కాలం కార్యకర్తగా రావడానికి సిద్ధపడి ఆంధ్రా యూనివర్సిటీలో పోస్టు గ్రాడ్యుయేషన్లో చేరారు.

ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్